BIBLIOTECA NAZ.
150
I
23
NAPOLI

59

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
150
I
23
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IOHANNIS HEVMANNI

IVR. PROFESSORIS IN ACAD. ALTORFINA

COMMENTARII

DE

RE DIPLOMATICA

IMPERATORVM AC REGVM GERMANORVM

INDE A LVDOVICI GERMANICI TEMPORIBVS ADORNATI.

TOM. II.

NORIMBERGAE

SVMTIBVS IOHANNIS GEORGII LOCHNERI.

MDCCLIII.

Digitized by Google

VA1 1508705

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO S.

Operis, quod molior, diplomatici ſpecimen nouum omnibus offero, quibus inſtitutum meum non diſplicet; multis autem, quod in tanta huius ſaeculi ſatietate uix ſperare poteram, iſtud placuiſſe intellexi. Viam non nouam, ſed iam in priore uolumine ſignatam ſectuus laboris leges atque oeconomiam latius explicare ſuperſedeo. Sicuti uero ii, quos difficile quoddam iter ſaepius obire iuuat, pericula minus reformidant, compendia uaria excogitant, ſarcinas aptius componunt, memorabilia quaeuis accuratius contemplantur: ita et mihi in tabulis antiquis dilucidandis uerſanti uſus diuturnus et animum addere, et conſilia praeſtantiora ſuppeditare uidetur. Copioſius apparatum huius periodi diplomaticum exponendum, crebriusque annalibus teſtimonium denunciandum duxi, quia his temporibus initia uera regni detegimus Germaniae, quod amplitudine ac maieſtate nulli ſecundum rudi barbarie dudum exacta, bellis cyclopicis ſtrenue prudenterque ſedatis, hoſtium inſidiis innumerabilibus repreſſis, mirabili diuini Numinis prouidentia, etiam nunc immenſa floret felicitate, nec, dum terrarum orbis incolarum oſtendet ueſtigia,

Digitized by Google

florere deſinet. Ludouicus enim Germanicus, Rex, cum auguſta uirtute, tum pacis bellique artibus et utriusque fortunae uiciſſitudine clariſſimus, regnum Germaniae primus a reliqua ingentis Caroli Magni dominatus compage auulſum gubernauit. Huic igitur primam regni noſtri conformationem debemus, hic ad ſummorum quarumuis gentium conditorum laudes adſcendit, hic digniſſimus, cuius memoria ad ſaecula cuncta propagetur. Quem itaque poeniteat, tam excelſi principis res publice geſtas euoluere? at planius non niſi tabulis regiis excuſſis euolui poterunt. Quo ſtudioſius nonnulli iuris publici, quo hodie utimur, origines ad antiquitatem omni literarum adiumento deſtitutam reducere laborant, ita, ut nec fabulas, dummodo antiqua iactent, aſpernentur: eo maiore iucunditate nos ex probis teſtimoniorum documentis reipublicae faciem conati ſumus adumbrare. Quamquam nulla ciuitatis forma tam altis defixa eſt radicibus, ut nullis temporum iniuriis conuelli queat, atque adeo (quid mirum?) ad principatus etiam Germanici conditionem caſus ſaepius admiſſus fuit: tantum tamen abeſt, ut fortuna ſtatum priſtinum penitus labefactauerit, ut prima, quae Ludouicus, Rex orientalis Franciae, duxit lineamenta adhuc conſpiciantur. Summa regis auctoritas optimis inſtitutis et legibus et procerum conſiliis temperabatur, ut pro libertatis ſtudio genti inſito par erat: ſed maieſtati ipſi nihil decerptum fuiſſe perſpicimus. Rex ſingulari cura prouidebat rebus tam ſacris, quam politicis, cognoſcebat cauſſas arduas, ſortem definiebat principum, et arbitria denique belli ac pacis, legum, foederum, uectigalium ſibi ſumebat. Optimates quidem *cooperatores* ſuos eſſe iuſſit; ſed ideo imperium cum ipſis haudquaquam diuiſum cenſebatur. Nec praetermittenda erant in commentariis noſtris iſta commoda, quae tabulae legum afferunt ſcientiae priuatae, politicae, ſacrae, itemque annalibus et rei literariae. Quum fines regni Ludouiciani ſcrutaremur, nonnihil operae in Geographia huius aeui adornanda poſuimus pagosque cum locis ſuis recenſuimus; mappa regni Franciae orientalis accuratius, Carolidarum re diplomatica abſoluta, concinnari poterit. Multos in ſtemmatibus illuſtrium ad Carolingicum ſanguinem, aut certe ad nobiliſſimas huius aetatis ſtirpes reuocandis ualde defatigari, inter omnes conſtat. Tametſi in ſpinoſo huiusmodi negotio ſaepiſſime opera perditur ac oleum: ducum tamen et comitum aliorumque uirorum dignitate conſpicuorum memorias, libellorum noſtrorum ope, ab obliuione uindicauimus, ut ii, quibus genealogicae quae-

quaeſtiones curae ſunt, habeant, in quo induſtriam exerceant et ingenium. Si modum forſan tibi, LECTOR HVMANISSIME, in rebus hiſce non ſeruaſſe uideor: te etiam atque etiam rogo, ut me non in tabularum tantum critica uerſari, ſed et, quantum diplomatica aliis diſciplinis praeſtet auxilii, declarare uoluiſſe, cogites; nec argumentorum copiam iis, quibus ſumtuoſa ſcriptorum opera peruolutare non licet, haud ingratam fore ſpero; horum potiſſimum ſtudiis ſubuenire contendo; ab his etiam facile ueniam impetrabo, quod nondum omnem rem diplomaticam Carolingicam hoc uolumine expoſui, cuius largus apparatus tertium uolumen requiret. Dies diem docet; non multis abhinc annis diplomatica locupletari coepit inſtrumentis inſignibus. Quapropter acceſſiones quasdam undique collectas ad uolumen prius addere non dubitaui, ut tandem aliquando, quod uno impetu fieri non poteſt, imperatorum ac regum Germaniae archiuum reſtituatur, chartarumque regiarum critica perficiatur. Quo labore feliciter ad exitum perducto, praeſtantiorem quidem diplomatices partem illuſtratam exiſtimamus; ſed totum campum diplomaticum uix pertinaciſſima diligentia emetietur. In orbem nouum transferri uidebuntur, qui pontificum Romanorum bullas et antiſtitum ſacrorum codicillos ad normam certam uſumque communem redigere ſtudebunt. Nec quisquam ducum, principum, comitum, nobilium, ciuitatium literarum documenta certis legibus ſubiecta fuiſſe negabit, quas indagator ſagax pro temporum ac regionum uarietate diuerſas deprehendet. Ecquas commemorabimus priuatas chartas? Quis non perſpiciat ſtatas earum formulas? Quis ſanam illarum criticam ſtabiliri poſſe deſperet? Quodſi uero chartarum priuatarum lapidem Lydium eruerimus, maxima certe utilitas inde in ius priuatum, praecipue Germanicum, redundabit. Non deſunt hodie induſtriae inſtrumenta, ſed paucis uenerabiles iſtas antiquitatis reliquias intueri placet; placent ingenii ieiuni oblectamenta mox peritura. Vehementer laetarer, ſi mentes quaedam egregiae ad lacunas rei tabulariae explendas erigi poſſent; quamobrem, pace tua, LECTOR CANDIDE, latius exponere iuuat, quae, mea quidem ſententia, ad chartarum ſtudium utiliter proſequendum ualeant, atque adeo deſiderentur.

I. *Origines diplomaticae.* Non neſcio eos, qui origines et antiquitates artis ſcribendi perquiſiuerunt, ut reliqua literarum monimentorum genera, ita et tabulas reſpexiſſe; reſpexerunt autem magis chartarum externa, quam interna, de quibus nos potiſſimum ſumus

 ſoliciti.

ſoliciti. Omnis fere conatus in antiquitates Hebraicas, Graecas et Romanas effundebatur; at diplomatum initia ea, qua decet, opera nondum inueſtigata reperio. Nonnihil e commentariis de re libraria Hebraeorum hauriri poteſt; nec interpretes IEREMIAE c. XXXII negligendi ſunt, in quo inſtrumentum publicum condi h. e. literae emtionis ſcribi, ſigno ac teſtibus muniri, publice approbari et diligenter cuſtodiri iubentur. De re diplomatica Graeca diſſerit in Lib. VI palaeographiae MONTFAVCONIVS, uel potius de quibusdam tabulis Graecis mediae aetatis; ſed parum ad artis formam. Quod ad Romanas literas attinet, in hoc genere excellit aeternum opus BARNABAE BRISSONII de formulis et ſolennibus populi Romani uerbis, quo ad chartarum interna diiudicanda nihil poteſt eſſe accommodatius; externis delectantur plures.

II. *Hiſtoria diplomatica.* Si hiſtoriam diplomaticam dicas hiſtoriam regis, prouinciae, periodi cuiusdam tabularum fide roboratam: eam hodie non negligenter tractari nouimus. Annalium enim auctores commentariis ſuis certatim codices diplomaticos adiungunt ac propemodum erubeſcunt ſine tabulis loqui. Sic hiſtoriam diplomaticam hic non definio, ſed eam narrare uolo, quando diplomata, quo auctore, quibus ex cauſſis condita fuerint, num adhuc ualida habeantur, an nouum robur acceperint, an in diſceptationem uenerint. Nemo non intelligit, in hiſtoria tabularum maioris momenti, quibus interdum procerum, collegiorum religioſorum et urbium ſalus nititur, ſtudium in primis collocandum eſſe; reliquae tenuem poſtulant operam. Illuſtriſſ. SCIP. MAFFEI hiſtoria diplomatica inſigni laude digna, licet imperfecta, antiquitates diplomaticas tradit. Hiſtoria diplomatica continetur

III. *Hiſtoria diplomatica eriſtica* ſiue *polemica*, quae uel ad bellum omni rei diplomaticae illatum, uel ad controuerſias ſingulares reſpicit. In utroque genere uiri ſolertiſſimi elaborarunt, quos appellauimus in commentar. tom. I §. 2. Nauiter impudentem eum eſſe oportet, qui arti noſtrae, inimicorum impetu iam fracto compreſſoque, tela ſordida minari audeat. Sed lites ſingulares plenius commemorari poſſunt; neque enim de chartis tantum imperatorum, ſed etiam de pontificum bullis, et aliorum regum principumque tabulis acriter dimicatum fuit.

IIII. *Hi-*

Digitized by Google

IIII. *Hiſtoria rei diplomaticae literaria* multo latior patet. Quae generatim in hiſtoria literaria, cuius ſciagraphiam in apparatu iurisprudentiae literario exhibuimus c. XXV, obſeruanda: ea quoque in hiſtoria diplomatica literaria exponantur, fata nimirum artis ipſius, librorum, auctorum, adiutorum notitia, &c.

V. *Theſaurus diplomaticus*. Artes permultae nunc theſauros ſuos oſtentant, quamquam theſauri uocabulo uaria tribuitur ſignificatio. Theſaurus enim modo ſyſtema tradit, modo lexicon, modo principia cognoſcendi ſiue fontes, modo libellos undique collectos. Vltimi generis theſaurum meditor, mihique hanc legem ſtatuo, ut 1) commentationes tantum breuiores, eaeque rariores admittantur. Nonulla enim opuſcula fugacia uel grandioribus uoluminibus inſerta ſcrutantium eludunt ſtudium, 2) ſpecimina omnia ſingularem locum diplomatices illuſtrent, quibus 3) in annotationibus uel calculum noſtrum, uel, ſicubi uiſum fuerit, diſſentiendi rationes addemus. 4) Peregrino ſermone ſcripta linguam doctam induant; ac 5) nouae denique disquiſitiones de iſtis argumentis, quae nondum ſatis dilucidata uidentur, proferantur. Exemplum huiusmodi theſauri iam exhibuit WENCKER. in apparatu et collectis archiuorum.

VI. *Bibliotheca diplomatica* adiuuat bibliognoſian diplomaticam, ac propterea ad hiſtoriam diplomatices literariam pertinet, ſi bibliothecae ideam notiorem retineas, quae ſi paullulum dilatetur, libros etiam indicabit, in quibus diplomata euulgantur. Cel. BVDER. conſilium de bibliotheca diplomatica adornanda olim ceperat, ſed ipſi bibliotheca diplomatica erat

VII. *Index diplomaticus*, quem et repertorium ſiue regeſta diplomatica dixeris, cuiusmodi opus utiliſſimum adhuc exſpectatur. Laude ſua defraudanda non ſunt GEORGISCHII regeſta diplomatica: at rerum gnari facile intelligent, non cuiusuis eſſe, hoc ſaxum uoluere. Aggrediantur opus, qui ſubſidiorum copia affluunt, nec labores fugiunt aſſiduos. Notas chartarum chronicas ſtudioſe definiant, quia tempora tabulis typis exſcriptis adiecta fallunt ſaepiſſime. Index doceat, utrum ex authentico, an ex apographo diploma edatur. Si quando plures idem diploma ex authentico deſcripſerint, nec uariantes lectiones negligendae uidentur. Auctores igitur omnes, qui tabulas de ſcripto recitarunt,

aut

Digitized by Google

aut eas commentariis, licet fontes non adierint, illuſtrarunt, ſcire expedit. Enarrentur ſtrictim chartarum argumenta; indicentur ſigilla, monogrammata et alia, ſi qua occurrant, ſingularia. Diplomaticam ipſam ad artis regulas perpolituri initium ab eorum, qui rempublicam moderantur, literis capiant. Regna ſingula ſingularem poſtulabunt operam.

VIII. *Diplomatica Imperatorum* et *Regum Germaniae* a nobis, annuente Deo, explanabitur; ſi qui in laboris, cuius materiam usque ad Maximiliani I Imp. aetatem collegi, ſocietatem uenire haud grauentur: iis conſilia mea qualiacunque et ſupellectilem meam offero lubentiſſime. Meliora ſi quis me edocuerit, ea numquam non grata mente celebrabo.

Imperatricum auguſtarum diplomatica, noſtris curis elaborata, nouis ſubinde augeri poterit acceſſionibus.

VIIII. *Diplomatica Regum Romanorum* ſtudium noſtrum pariter ac

X. *Diplomatica Vicariorum imperii R. German.* ſolicitat, atque extremam manum exſpectat.

XI. *Diplomatica Pontificum Romanorum* ſubſidiis abundat iuſte digerendis et critice expendendis; teſtor bullarium magnum Romanum. Auctores perinduſtrii noui operis diplomatici Gallici hoc penſum expedire ſtudent.

XII. *Diplomatica archiepiſcoporum*, *epiſcoporum*, *abbatum* etc. in MABILLONII commentariis leui brachio tractatur. Tam locuples hic locus, ut multorum otio ſufficiat.

XIII. *Diplomatica ducum*, *principum*, *comitum*, *ciuitatium* etc. prorſus fere inculta iacet, quamquam ex ea fructus eximios repetere poſſimus.

XIIII. *Syſtema rei diplomaticae uniuerſae* uix ante concinnari poterit, quam libri iſti diplomatici, quos deſideramus, elaborati fuerint. E ſyſtemate ſine multo negotio manabunt

XV. *Elementa rei diplomaticae.* Iam exſtant huiusmodi libelli iſagogici, ſed ad imperatorum diplomaticam potiſſimum ſpectant.

XVI. *Critica chartarum priuatarum* iam ad ἀκμὴν perducta uidetur, ſi largam commentariorum de fide inſtrumentorum ſegetem intueamur. Multas ſane obſeruationes frugiferas, e legibus praeſertim, iſti depromunt; ſed de uetuſtarum tabularum fide rite ſtatuendi regulas non edunt idoneas, quippe quae ſine hiſtoriarum

et anti-

et antiquitatum notitia, antiquorum legum doctorum libellis minus familiari, formari nequeunt.

Paucis, quis neſciat? totam rem diplomaticam cogitatione complecti contingit; proinde partem aliquam digne pertractaſſe poeniteat neminem. Quum externus chartarum habitus cum codicum ueterum ornamentis quodammodo conſentiat: rei librariae antiquitates arti noſtrae foecundam lucem adſpergunt, quamquam decora quaedam diplomatum propria inueniuntur.

XVII. *Palaeographia diplomatica* a MABILLONIO diligenter perueſtigata fuit; multo maiorem operam eidem impendunt auctores Gallici *noui operis diplomatici.* Notarum Tironis enodandarum artem perſpicue docent WALTHERVS et CARPENTIER, aliosque chartophylaces exemplo ſuo monent, ut ſeneſcentibus literis ſuccurrant. Dum uetera ſcribendi genera reuoluo, non poſſum, quod haud aegre feres, LECTOR OPTIME, hunc locum relinquere, priusquam antiquitatis honori ſymbolum quoddam conſecrauerim. Gens nimirum SCHEVRLORVM de *Deferſdorf*, et auita nobilitate et inſignibus in res Noricas meritis clariſſima, aſſeruat fragmentum literarum in charta Aegyptiaca aut certe corticea exaratarum, quod Illuſtris et generoſiſſimus Dom. CHRISTOPH. THEOPHILVS SCHEVRL de *Deferſdorff*, inclutae reipublicae Norimbergenſis ſenator optimarum artium cultoribus perquam uenerabilis, generisque ſui ſplendoris amplificator maximus, uſibus meis, qua eſt benignitate, grata memoria ſemper praedicanda, conceſſit. Iam SCHWARZIVS quondam noſter, cuius gloria numquam intermorietur, hanc chartam uiderat, eamque in diſſ. de ornamentis codicum ueterum §. VII non Aegyptiacam, ſed corticeam exiſtimauerat, teſtimonio nixus PANCIROLLI in theſauro uariar. lection. l. I c. 28, qui haec commemorat: *Longobardi tenues tilias e tabula abraſas, glutineque compactas, pro charta habuerunt, quarum paginae quaedam uetuſtiſſimae eorum characteribus ſcriptae apud me exſtant.* Eiusdem generis chartam intellexiſſe uidetur ANGELVS ROCCHA in biblioth. Vatican. p. 379, itemque OLAVS WORMIVS in Muſeo ſuo ſeu hiſtoria rerum rariorum. *Aliam a charta Aegyptiaca*, inquit Wormius, *uerae papyri ſpeciem ex arundine, ut putatur, confectam, Lugduno Batauorum ad me transmiſit filius, Wilhelmus Worm. Folium longum*

eſt pollices ſeptem, latum quatuor, colore non plane candido, ſed ad flauum inclinante, craſſiuſculum et neſcio quo glutine obductum; ubi enim charta complicatur, rimulas contrahit leuiuſculas. Quae apprime in monimentum noſtrum peruetuſtum conuenire putat SCHWARZIVS, cui eo libentius aſſentior, quod et ſcriptura natales Langobardicos prodit. Ita uero uir omnis antiquitatis peritiſſimus chartam deſcribit: *Eſt hoc magnae uetuſtatis fragmentum pagina quaedam ſeptem fere digitos ſiue duodecimas partes pedis adhuc alta; paullulum ultra pedem Norimbergenſem longa, ceterum ex omni parte manca;* (contextus uerborum docet, tabulae nihil fere, quod ad longitudinem attinet, deeſſe) *cui per modum literarum, uti hodie uocantur, patentium ex una tantum facie codicilli latine inſcripti fuerunt, in quibus centum ſolidos pauperibus et in laminas* (lege luminaria) *eccleſiarum legatos eſſe legimus, cuius ſcripturae ueteris Italo-Gothicae ante mille et plures annos uſitatae, reſiduos characteres alio tempore exhibituri ſumus. Haec ipſa charta haud ſecus ac Wormiana eſt craſſiuſcula, colore fere flauo et obſoleſcente, et neſcio quo glutine obducta, ex temporis iniuria hinc inde iam laeſa et diſrumpi ac in pelliculas ſolui coepta, ita, ut facili opera in ſtamen ſuum et ſubtemen, ex quibus compoſita eſt h. e. in duas potiſſimum partes, alteram aduerſam literis ſignatam, alteram auerſa in literis uacuam, diſſolui poſſe uideatur. Iſtorum uero corticum fibras, ope glutinoſae cuiusdam materiae compoſitas, non tantum quaſi ſingulas contemplari licet; ſed ubi etiam ex uetuſtate iam diſſoluitur charta in ea ſuperficie, quae ſcripturam refert, ſtriae iſtae atque fibrae diſſoluuntur ſecundum altitudinem; in altera uero ſuperficie, quae uacua eſt literis, fibrae ſecundum longitudinem diſſoluuntur. Ex his, opinor, quomodocumque intelligi poteſt, quaenam fuerit charta corticea, cuiusmodi chartae reliquias, quamuis identidem ſcriptores quidam commemorent, haud tamen adhuc deprehendi, qui eius chartae conditionem ſatis luculenter deſcriberent; ſaepius uero obſeruo, qui corticeam chartam cum Aegpytiaca confundant.* Iam VLPIANVS in l. 52. de Legat. III chartam corticeam innuiſſe uidetur. Librorum appellatione, ait, continentur omnia uolumina, ſiue in charta, ſiue in membrana ſint, ſiue in quauis alia materia; ſed et ſi *in philyra aut in tilia* (*ut nonnulli conficiunt*) aut in quo alio corio: idem erit dicendum. Quodſi in codicibus ſint membraneis uel chartaceis uel etiam eboreis uel alterius materiae uel in ceratis codicillis, an debeantur,

Digitized by Google

beantur, uideamus etc. Teſtamenta etiam in tabulis, chartis, membranis et in alia materia ſcribi potuiſſe, diſcimus ex §. 12 I. de teſtament. Vbi tabularum lignearum mentio fit, non chartae corticeae, ſed tabulae ligneae ceratae intelligendae ſunt. conf. SALMAS. de ſubſcribendis et ſignandis teſtamentis.

Scriptura proxime ad ſimilitudinem literarum accedit, quas in MABILLON. commentar. de re diplom. tab. I, 3, tab. LVIII et in ſupplem. p. 73 ſq. deprehendimus. Tab. I chartam in papyro ſcriptam atque titulum C. Iul. Caeſaris teſtamenti mentientem refert. Inſcriptio uiris ſagaciſſimis aliquamdiu impoſuit, ſed tandem MABILLON. animaduertit, fragmentum iſtud excerptum fuiſſe ex charta plenariae ſecuritatis, quam BRISSONIVS ex corticeo bibliothecae regiae archetypo primus uulgauit et poſt eum GABRIEL NAVDAEVS. Data eſt imperante Domino Iuſtiniano P. P. Aug. anno XXXVIII Rauennae P. C. Baſilii anno XXIII Id. Iul. indict. XII h. e. anno Chriſti DLXIV. Interpretationem eius attulit MABILLON. in ſupplem. p. 91. Additur aliud ſpecimen, quod LAMBECIVS in tom. VIII Caeſar. biblioth. exhibuit, hac adiecta annotatione: *Inter inſignes nonnullos atque raros codices manuſcriptos, quos anno MDCLXV in iam memoratae technothecae (arcis) Ambroſianae armario duodecimo praeter ſpem reperi, et poſtea Oeniponte in Auguſtiſſimam Bibliothecam Caeſaream Vindobonenſem transtuli; praecipuum fere locum obtinet Volumen aliquod peruetuſtum oblongum ex cortice arboris, continens ſcripturam quandam antiquam, et eam quidem latinam, ſed adeo obſcuram, intricatam, et lectu difficilem, ut ipſe hactenus nec ueram lectionem, nec uerum ſenſum, ratiocinando ſeu potius diuinando, aſſequi potuerim. Vt igitur etiam quilibet alii in eadem ſcriptura legenda et interpretanda perſpicaciam et dexteritatem ſuam poſſint experiri, exhibeo hic totum illud uolumen, ſumma, quantum fieri potuit, diligentia et fidelitate depictum, ac aeri inciſum: ſimul etiam adiungo ſpecimina duorum priuilegiorum, quae a Dagoberto I. et Carolo M. Francorum Regibus, anno Chriſti DCXXXIII et DCCLXXIX. imperiali monaſterio S. Maximini iuxta muros Treuirenſes conceſſa fuerunt, et eodem fere genere ſcribendi exarata ſunt. Deſumpſi autem ea ex R. P. Danielis Papebrochii S. I. doctiſſima diſſertatione de diplomatibus antiquis diſcernendis etc.* MABILLONIVS haec plenius illuſtrat.

 Hoc

„ Hoc ſpecimen, inquit c. l. p. 460, habet longitudinis ſeu lati-
„ tudinis fere duos pedes, altitudinis unum, quae proinde Cae-
„ ſarei uoluminis menſura eſt. Materia ex cortice arboris, teſte
„ Lambecio, nempe ex papyro (ut puto) Aegyptiaca, quae corti-
„ cis eſt ſpecies. Cum autem iſtius uoluminis ſcripturam poſt Chri-
„ ſtum natum factam eſſe conſtet; hinc etiam argumentum deſu-
„ mitur ad uſum corticis ab eo tempore demonſtrandum, quod in
„ capite VI libri primi oſtendimus. Ad haec mutila eſt in exordio
„ et in fine Caeſarei uoluminis ſcriptura, cuius etiam nonnulli api-
„ ces cancellariſtae oculos ac diligentiam fugerunt, adeo ut nobis
„ magnopere inſudandum fuerit, quo ſcripturae ſenſum quibus-
„ dam in locis aſſequeremur etc. Quaerat aliquis, quo ſcripturae
„ genere haec charta ſcripta ſit? Et id quidem haud procliue eſt
„ definire. Exiſtimem tamen poſſe appellari Italo-gothicam ue-
„ terem uſualem ſeu forenſem, qualis ante Langobardorum in Ita-
„ liam aduentum uſitata fuiſſe uidetur, ſaltem Rauennae, ubi Ex-
„ archi degebant. Hactenus de hacce charta uenerandae antiqui-
„ tatis, quae inſignem uenditionis formulam continet. Eam Ra-
„ uennenſem libuit appellare a loco, ubi ſcripta eſt, nimirum an-
„ no DIV. quo uix ullum antiquius autographum inuenire hacte-
„ nus licuit. Eodem (ut dixi) ſcripturae genere, eodemque aeuo
„ exaratum eſt teſtamentum, quod ſub Iulii Caeſaris nomine ex-
„ preſſum ex Petro Hamone accepimus, et in tabula I exprimi cu-
„ rauimus. Nec ullum erat indicium, quod nos ab hac perſua-
„ ſione reuocaret, immo uero omnia ad id nobis perſuadendum
„ concurrebant: cum non ſolum Hamonis teſtimonium, qui illud
„ Iulii Caeſaris eſſe dicebat; ſed etiam titulus, eodem ſcripturae
„ genere in auerſa chartae Aegyptiacae parte deſcriptus, idem
„ confirmaret. Sed ecce mihi Briſſonii formulas identidem re-
„ uoluenti occurrit in libro VI charta plenariae ſecuritatis, in qua
„ totidem uerba lego, quae in illo Hamonis ſpecimine ex Iulii
„ Caeſaris (uti ipſe opinatus eſt) teſtamento referebantur. Ita-
„ que non dubitaui, quin uere fragmentum eſſet ipſius chartae
„ ſpecimen illud Hamonis: quandoquidem in Bibliotheca regia
„ aſſeruatum erat iſtius chartae archetypum corticeum, ex quo
„ Briſſonius eam exſcripſit. Sed tandem repertum eſt ibidem
iſtud

Digitized by Google

„ iſtud Archetypum, quod integrum, et quidem in aes inciſum,
„ in ſupplemento retulimus.

„ Illo itaque ſaeculo uſitatum erat apud Rauennates hoc ſcriptu-
„ rae genus, ut patet tum ex Lambeciano inſtrumento, tum ex
„ charta plenariae ſecuritatis: quod utrumque Rauennae confe-
„ ctum eſt, et in cortice ſcriptum. Vnde per id tempus corticis
„ ſeu chartae Aegyptiacae uſum uiguiſſe certum eſt, atque ſcri-
„ pturam forenſem non uncialibus aut maiuſculis conſtitiſſe litte-
„ ris, ut ſcripti codices eius temporis conſtare ſolent; ſed curſiuo
„ charactere, qui a noſtro Merouingico non multum recedit.„
Exempla quaedam huiusmodi ſcripturae exhibet etiam IO. ANDR. ASTEZATVS in praefat. ad Euangeliſtae Manelmi commentariolum de obſidione Brixiae p. 44 et 46. Tabulae autem iſtae datae cenſentur a. 759.

Quum itaque charta noſtra ſcripturam Italo-Gothicam aut Langobardicam referat; eam quoque tabulis iſtis, quas MABILLONIVS recenſuit, uetuſtate parem eſſe exiſtimamus. Argumento eius perſpecto, certiora fortaſſe patebunt. Tentabimus igitur literas interpretari:

Item praecipio ut in inſola - - - uenſe dentur per - - - - - - - -
luminaria per omnes Dei ſanctas eccleſias uel qui ad ipſam dio-
ceſin pertinent ſolidi centum et ad pauperes omnes in pd (prae-
dicta) in inſola ſolidi centum ſimiliter uolo ut dentur in c - - -
ella qui ſunt ſuper ciuitatem Salonitanam tam in luminaria ſan-
ctarum eccleſiarum quam ad pauperes id eſt aſinio: Tilup bie-
lio. geniter. una cum aliis: palea: ſeu clara: ſolidi centum re
uero excepto quod in anteriore mea deliberaui uoluntate (tam)
ad libertos meos quam ad alios uel quod in praeſentes codicellos
meos pro remedio animae meae etiam in luminaria uel ad pau-

peres dandum deliberaui (et quanti) remanſerint in auro ſolidi uolo ut omnes pro redemptione captiuorum.

Extra omnem dubitationem poſitum eſt, chartam noſtram fragmentum eſſe codicillorum, cuius auctor obſcurus, nec locum, quo conditi fuerint, indicare licet. Ad priorem uoluntatem ſiue teſtamentum referuntur hi codicilli; quamobrem ex iuris Romani principiis ius teſtamenti ſequebantur l. 8 §. 4. l. 14, 16, 18 ff. de iur. codicill. Primum, quod tabulae pronuntiant, legatum pium ad inſulam quamdam ſpectat, cuius nominis literae primariae langueſcunt. Centum ſolidi impendantur luminaribus eccleſiarum, quorum curam ſibi ualde commendatam habebat religioſa liberalitas. Si rem altius repetere liberet, ignem iam antiquiſſimis temporibus ad diuinum cultum adhibitum fuiſſe monſtrari poſſet. Ignis etiam inter praecipua maieſtatis inſignia referebatur. uid. ESCHENBACH. diſſ. de igne auguſtis praelato. Quid? quod ad idololatriam igne Franci abuſi ſunt; quapropter Carolus M. in Capitulari Aquisgran. a. 789 c. 63 *de arboribus uel petris uel fontibus, ubi aliqui ſtulti luminaria uel alias obſeruationes faciunt*, *omnino mandat*, *ut iſte peſſimus uſus et Deo execrabilis, ubicunque inuenitur, tollatur et deſtruatur*. In antelucanis coetibus ueterum Chriſtianorum luminarium, quae hodie in eccleſiis inueniuntur, origo quaerenda. B. HIERONYMVS eorum uſum aduerſus Vigilantium ita defendit: *Nam et absque martyrum reliquiis*, inquit, *per totas orientis eccleſias, quando legendum eſt euangelium, accenduntur luminaria, iam ſole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum laetitiae demonſtrandum; unde et uirgines illae euangelicae ſemper habent accenſas lampades ſuas etc.* Luminaria deinde in rebus ſacris iure quodam firmo requirebantur, ita, ut et Carolus M. in Legibus Langobardorum in BALVZ. t. I Capit. p. 356 a. 801 c. 43. ſanciret: *Vt uos epiſcopi, qui in omnibus nonas et decimas accipitis, in ueſtra prouidentia ſit, quatenus eccleſiae uel capellae, quae in ueſtra parochia ſunt emendentur et luminaria eis praebeatis, ut in eis presbyteri uiuere poſſint.* De conſeruandis luminaribus cautum Cap. VI, 4 a. 819, item Capit. a. 823 c. 5: *Ne uero eccleſiae illis commiſſae in reſtauratione aut in luminaribus iuxta poſſibilitatem rerum ab illis negligantur, ueſtra nihilominus inuigilare debet ſolertia. Et ſicut alios probibetis, ne de manſis ad*

Digitized by Google

ſis ad eccleſiae luminaria datis aliquid accipiant, ſic et uos et ueſtri archidiaconi de eiſdem manſis nihil accipiendo aliis exemplum praebeatis, ſed potius ad id, ad quod data ſunt ſeruire concedantur, ut totum, ſicut dictum eſt, in reſtauratione eccleſiarum et luminaribus ueſtra auctoritate et ſtudio cedere poſſit. Teſtor etiam magnam praeceptorum, praeſertim regiorum, copiam, quibus iura quaedam fiſci ad luminaria concinnanda conceduntur. Pauperibus eiusdem inſulae codicilli noſtri relinquunt centum ſolidos, aliudque largitatis documentum addunt, quod ad ciuitatem, ni fallor, Salonitanam pertinet. Salonarum urbs perantiqua Dalmatiae iam in commentar. C. IVL. CAESARIS de bello ciuili L. III memoratur. Salonae namque, Caeſari deditae, a M. Octauio obſidione premebantur; ſed ciues Romani, qui Salonas incolebant, in proxima Octauii caſtra irruperunt, eumque cum ſuis in naues confugere coegerunt. Salonas etiam Diocletianus Imp. tamquam in patriam ſuam ſe recepit, poſtquam ſe imperio abdicauerat. Salonis deinde ſedes epiſcopi conſtituebatur. Vberiorem urbis Salonitanae notitiam ſuppeditat LVCIVS in libr. de regno Dalmatiae et Croat. cui acceſſit THOMAE archidiac. Spalat. hiſtoria Salonitanorum pontificum atque Spalatenſ. Si in urbe Salonitana error nullus, inſula, cuius initio mentio facta, uicina fuiſſe uidetur; plures autem in iſtis partibus reperiuntur inſulae, quarum nonnullae habent epiſcopos; forſitan Aruenſem inſulam charta noſtra admittit. Sed quid uerba iſta: *in C . . ella, qui ſunt ſuper ciuitatem etc.* ſignificent, ex aliis audire, quam definire malo. Occurrit quidem, etiamſi non fueris Oedipus, *capella*; nec ſpernendae eſſent *capellae*, niſi ueſtigia uocis obſoleſcentis in exitu minus obſcure referrent *cella* aut *tella*. Nemo neſcit, cellas *loca* dici *ſecreta et ſolitaria*, *quae ab hominum ſeparata conuictu ſunt ad contemplandum et Deo uacandum ſpecialiter deputata.* Ita Bonifac. VIII c. 3 de uerb. ſignif. Monachi diuiſis in cellis habitabant, earumque magna reperiebatur multitudo; fortaſſe igitur reliquae huius uocabuli literae cellarum numerum indicant. *Catallum* ſiue *catellum* ex *capitale* formatum obſeruat du FRESNE, uſumque inualuiſſe, ut hacce appellatione bona omnia mobilia, cuiuscumque generis ſint, intelligantur, quamquam pro pecude praecipue uſurpetur. Si *catella* hic admitti poſſent, fundus quaſi monſtrari uideretur, unde legatum ſoluatur. Videant alii, an *catellum*

Digitized by Google

lum chartis Langobardicis haud minus notum ſit, quam Anglicis. *Caſtella*, ſi hariolari licet, et in urbem et in hoc ſcribendi genus magis conueniunt. Vocabula alia *caſticella*, *caſella*, *locella* nec charta, nec ſcriptura ferre uidetur. Ceterum in hoc quoque legato teſtator luminaribus prouidet et pauperibus. Pauperum nomina ut obſcura, ita dubito, an omnia bene fuerim interpretatus. Literae enim *a* et *u*, item *r* et *ſ* aegre inter ſe diſcernuntur. Monachi interdum pauperes dicuntur Chriſti; in medio relinquam, an charta monachos innuat. Formula: *pro remedio animae* nihil frequentius in tabulis uetuſtis. Qui animae ſaluti omni, quo docet, ſtudio conſulunt, documenta etiam maximae contentionis ſuae edent; quo pertinet exhortatio Seruatoris noſtri et diui Apoſtoli. DANIELIS uatis admonitio c. IV u. 24 a multis peruerſe explicatur; certe nobismet ipſi imponimus, ſi beatorum ſortem nobis tamquam *mercedem* (ita loquuntur tabulae) pro operibus noſtris imperfectis audeamus uindicare. MVRATOR. in antiquit. Ital. t. V p. 712 de redemtione peccatorum, unde olim locis Deo dicatis multa oblata fuere et de indulgentiarum origine erudite diſſerit. *Redemtiones* et *remedia peccatorum* ſaeculo Chr. V iam commemorare SALVIANVM l. I aduerſ. auaritiam obſeruat. Phraſis *pro remedium animae meae* occurrit etiam in papyro Rauennate a Cl. V. SCIPIONE MAFFEO p. 143 diplomat. edita, quam uir doctiſſimus ad tempora praecedentia annum Chr CCCCLXXVI refert. Adde diploma Dagoberti I, Francorum regis in MABILLON. t. I annal. Benedict. et MARCVLFI formular. l. II form. 4. At enimuero, ex ſententia MVRATORII, formula *pro remedio animae*, familiaris quidem eſſe coepit poſt ſaeculum Chriſti ſeptimum: dubium uero eſt, an antea adhibita fuerit in donationibus piis. „Tenebras autem hinc depellere poſſet altera philyra Rauennas, ex „ Archiuo Bononienſi, depromta et a MABILLONIO in ſupplement. ad libr. de diplomatica producta, inter quam et a MAFFEO editam multum ſimilitudinis intercedit et in qua pariter „ formulam habemus *pro ablutionem* et *remedium animae meae.* Verum et illius aetas ignota eſt ſubtractis nempe notis chronologicis; niſi quod ſubſcribit *Anaſtaſius V. H.* (id eſt uir *Honorabilis*) „ *Ekcabin.* qui ſi forte *Scauinus* fuit, uti uidetur ueri ſimile, ſatis „ proderet, chartam ſpectare ad ſaeculum nonum.„ Deinde offert

offert MVRATORIVS codices duos poenitentiales, e quibus modos redimendi peccata diſcimus. Frequentiſſimus modus *eleemoſynae* nomine ſignificabatur atque ita definiebatur : *Si quis forte non potuerit ieiunare et habuerit* (ſupple *facultates*) *inde dare ad redimendum ſe poterit. Si diues fuerit, pro uno anno det ſolidos XXVI; ſi uero pauper fuerit, det ſolidos III. Neminem uero conturbet, quia iuſſimus dare XXVI ſolidos, aut minus, quia facilius eſt diuiti dare XXVI ſolidos, quam pauperi dare ſolidos III. Attendat namque unusquisque, cui dare debeat ſiue pro redemtione captiuorum ſiue ſuper ſancto altari ſiue pauperibus.* Quae cuncta ad chartam noſtram explicandam apprime faciunt. Solidorum non tantum in legibus Romanis, ſed et antiquis Germanicis mentio fit, prout iam oſtendit du FRESNE in gloſſ. u. *ſolidus.* Hic aureos ſolidos deprehendimus, quales et aliae chartae Langobardicae habent. uid. MVRATOR. c. l. t. II p. 769; quamquam nec argentei ſolidi ignorantur. In libello de menſuris antiqui ſcriptoris anonymi apud GOESIVM inter ſcriptores de re agraria legitur : *duodecim unciae libram, uiginti ſolidos continentem, efficiunt, ſed ueteres ſolidum, qui nunc aureus dicitur, nuncupabant.* Quae de pretio ſolidorum ſcire expediat, MVRATOR. c. l. p. 773 luculenter expoſuit : IACOBVS GOTHOFREDVS, uir inter eruditos Legum interpretes celeberrimus, illuſtraturus legem unicam Tit. 24 de oblat. uotorum, Lib. 7 Cod. Theodoſ. ad argumentum hoc plura congerit, quae deſcribere ſuperuacaneum puto. Illud ſolum meminiſſe iuuat, ſub Conſtantino Magno (ſi fides Gothofredo) octoginta quatuor Solidos, ſiue Aureos, conſtituiſſe Libram auri ; et Solidos ſeptem Vnciam auri : quae tamen ſententia a GRONOVIO improbata fuit. Quod certum eſt, Valentinianus ſenior ſeptuaginta duobus Solidis conſtare Libram uoluit, non Aureorum pondere imminuto, ſed eorum tantum numero imminuto in libram, ac proinde extrinſeca eorum aeſtimatione aucta. Quot autem denarii aerei olim Solidum aureum conſtituerent, CASSIODORIVS nos docet Lib. prim. Epiſt. 10 ſcribens : *Sex Millia denariorum ſolidum eſſe uoluerunt* : quod et ex Codice Theodoſiano confirmari poteſt. Memorantur etiam apud ueteres *Siliquae*, earumque mentio occurrit in Lege 258 Rotharis inter Langobardicas, ubi iam adnotaui ex Gregorio Magno, *Solidum aureum* conſtare apud Romanos *ex uiginti quatuor Siliquis.*

)()() ISIDO-

ISIDORVS ex *uiginti* tantummodo Solidum conſtituit. Verum non minus olim, quam nunc, auro et argento bellum indicebatur a Principibus, atque a populis ſingulis curantibus, ex eorum pretio adaucto captare lucrum. Ac propterea inſtabilis eorum ſemper aeſtimatio fuit, et arduum propterea negotium nobis foret rite materiem hanc pertractare. Ingentem ſane pretii monetarii mutationem neceſſe eſt inuexerit tempus et hominum cupiditas. Videtur enim Libra auri redacta tantummodo ad Solidos XX aureos. Id Carolus Magnus indicat in Lege 23 *de Heribanno* inter Langobardicas, ubi haec habet: *Qui uero non habuerint amplius in ſupraſcripto pretio, ualente niſi Libras III. Solidi XXX. ab eo exigantur, id eſt Libra una et dimidia.* Supra quoque audiuimus Anonymum teſtantem, Libram auri completam fuiſſe XX Solidis. Ad haec nouimus ex altera eiusdem Caroli Lege, quae eſt 76. *de omnib. debit.* inter Langobardicas, quot denariis olim Solidus aureus conſtaret, nempe XL, ſed procedente tempore pretium redactum ad XII denarios dumtaxat fuit. *De omnibus* (ita ibi legitur) *debitis ſoluendis,* id eſt de poenis fiſco debitis perſoluendis, *ſicut antiquitus fuit conſuetudo, per XII denarios Solidi ſoluantur per totam Salicam Legem, excepto ſi Leudes, id eſt Saxo aut Frixo Salicum occiderit, per LX denarios Solidi ſoluantur.* Vti animaduerti in notis, Codex Eſtenſis diſerte habet per XL *denarios*, non uero per LX. quod et BALVZIVS adnotarat, MStos alios ſequutus. Animaduerte etiam, quid habeat Synodus Francofordienſis Anno Chriſti DCCXCIV, quo confluxere etiam Epiſcopi Italici, conſidente eodem Carolo Magno. Ibi ſtatutum fuit Canone IV, ut annona carius non ueniret tempore caritatis, quam abundantiae, eaque *ad modium publicum, et nouiter ſtatutum uenumdaretur. De modio de auena, denarius unus. Modo bordei, denarii duo. Modio Sigali, denario tres. Modio frumenti, denarii quatuor. Si uero in pane uendere uoluerit, duodecim panes de frumento, habentes ſingulos libras duas, pro denario dare debeat: ſigalatios quindecim aequo pondere pro denario: ordeaceos uiginti ſimiliter penſantes: auenaceos uiginti quinque ſimiliter penſantes.* Tum Canone V aperte proditur, denarios illos *ex mero argento* fuiſſe. In Lege Salica Tit. 57 Cap. 5 *ſexcenti denarii* reddunt *Solidos quindecim.* Et Tit. 2 Cap. prim. *centum uiginti denarii faciunt Solidos tres*, ita ut ſinguli Solidi conſtituerentur ex denariis XL. Neque mutatio illa pretii Solidorum tantum-

Digitized by Google

tantummodo facta fuit, ut poenae delictis impoſitae, quae ex Solidis indici ſolebant, minuerentur, imminuta extrinſeca Solidorum aeſtimatione, ſed etiam in publicum commercium idem uſus pertranſiit. Sed ad id, unde digreſſi ſumus, reuertamur.

XVIII. *Characteriſtica diplomatica* tradat ſigna uaria, quae in chartis, praeter ſcripturam uſitatam, reperiuntur. Signum κατ' ἐξοχὴν dicitur ſignum crucis, quod multiplici ratione formatur ac plerumque nominibus ſubſcribentium praefigitur. Deinde ſignum dicunt codicilli monogramma ſiue characterem nominis. At non ſolum Imperatores et reges uſi ſunt monogrammatibus, quibus inueſtigandis et ad artis formam redigendis operam dedit cel. BAVDIS. ſed et pontificum Rom. epiſcoporum, ducum, comitum tabulae oſtendunt monogrammata. Pauci, quos diplomata edere non piguit, de rebus hiſce authentian chartarum potiſſimum fulcientibus, ſoliciti erant. Nemo minutias maiore cura annotauit, quam MVRATORIVS, uir ſolertiſſimus. Antiquitates eius Italicae medii aeui abundant materia, qua characteriſtica diplomatica exornari poteſt. In t. V p. 615 additur ſigno manus uirgultum, quod monumentorum ſepulcralium inſcriptionibus, non autem chartis familiare. Surculos hosce palmas interpretantur; proinde MARC. ANTON. BOLDETTVS L. I c. 42 ſq. de coemeteriis ſanctorum martyrum et ueterum Chriſtianorum contendit, palmam in tumulis Chriſtianis certiſſimum eſſe martyrii ſignum. Diſſentiunt MABILLON. FABRETTI et in primis MVRATOR. c. l. p. 34; ac iure ſuo forſan diſſentiunt, cum huiusmodi ramuſculi in epitaphiis etiam ethnicorum et Iudaeorum, immo in chartis conſpiciantur. Notis externis praeterea adnumero chriſmon in capite chartae poſitum, cuius de ſignificatione disquirit BARING. in claue diplomat. p. 112. Adnumero ſigna cancellariorum, notis Tironianis implicata, quorum interpretatio difficilior, niſi ob particulam *et* uerbum *recognoui* ſequentem indicari putes *ſubſcripſi* aut *ſignaui*. Adnumero ſigna notariorum, cuiusmodi exempla porrigit BARING. in claue diplomat. Vſus eorum, forma paullulum mutata, adhuc uiget. Adnumero denique inueſtiturae ſymbola, quae una cum chartis saepius in tabulariis aſſeruabantur. conf. BIGNON. not. ad Marculf. formul. in BALVZ. Capit. t. II, p. 896. DV FRESNE in gloſſar. u. *Feſtuca*. Characteriſtices diplomaticae partem inſignem conſtituit

XVIIII. *Sphragiſtica.* Quo amoenior ſigillorum eſt notitia; eo plures tam noſtro, quam ſuperiore ſaeculo habuit cultores, quos appellauimus in apparatu iurisprud. liter. c. 18. IO. MICH. HEINECC. rei ſyſtematicam formam dedit, operamque eius nemo ſuperauit. Subſidiorum uero copia in dies creſcente, ſtudium ualde dilatari poterit, cum maxime Germanorum tantum ſigilla inueſtigarit HEINECCIVS. Aliarum enim nationum uetuſta monimenta alii rimentur uiri eruditi natalis ſoli gloria ducti. Vbi HEINECCIVS regulas artis expoſuerat: de uſu quoque ſigillorum numiſmatico, grammatico et critico, hiſtorico, ac heraldico diſſeruit; ſed omitti nequit uſus forenſis. Non ignoro, iam THEOD. HOEPINGK. de iure ſigillorum librum compoſuiſſe, idemque argumentum in compluribus tractari diſſertationibus: at multo utiliora docebant, qui cum arte ſphragiſtica iuris praecepta coniungent. Ad hanc normam diſſertationem de iure et auctoritate ſigilli authentici, moderante ill. BOEHMERO habitam, paucasque alias academicas commentationes elaboratas animaduertimus.

XX. *Gloſſarium diplomaticum.* Singulari tabularum ſermoni latino ſubuenit CANGII opus pulcherrimum; theotiſco SCHILTERI, WACHTERI et FRISCHII gloſſaria. CANGII uolumina multis acceſſionibus augeri poſſunt, immo illa ab eruditiſſimo CARPENTERIO augeri audio et emendari.

Qui feliciter hoc labore perſungi cupiunt, ueteris linguae Germanicae notitiam ſibi commendatam habeant. Vix enim dici poteſt, quantum ea lucis ſermoni latino medio, aliisque linguis e latina natis tribuat. MVRATORIVS in t. II antiquit. Ital. origines linguae Italicae ſcrutatus uocabula plurima theotiſca in uſus ſuos uertit egregie. Gloſſaria Germanica, quae laudauimus, ſatis quidem ampla, ſed ad noſtrum ſcopum lexicon pertinet, in quo obſcuriora tantum uocabula mediae aetatis explicentur.

XXI. *Archiuorum notitia.* Si bibliothecas, earumque fata noſſe conducit, quidni tabularia exploremus? Fidem archiuorum, aedium praeſertim religioſarum cuſtodiae commendatorum, uindicarunt MABILLON., et Auctores noui operis diplomatici Gallici, qui et antiquitates et hiſtoriam quorundam tabulariorum attigerunt; ſed latiorem archiuorum, praecipue Germanicorum, notitiam deſidero. Scriniis multis flamma, uis hoſtium, aliaeque calamitates publicae

blicae exitioſae erant; nonnulla expilabantur; alia reſtituebantur; nec chartophylacum de re diplomatica bene merentium memoria intercidat.

His omnibus rite apparatis, e diplomatica utilitates infinitae ad alias ſcientias profluent. MVRATORIVS, uir ſummus, in antiquitatibus ſuis mediae aetatis, ex tabulis maximam partem hauſtis, luculenter oſtendit, quantum proſit antiquas chartas excutere. Nos etiam diplomata imperatoria ac regia aliarum diſciplinarum uſibus aſſignare contendimus. Hiſtoriarum autem et iuris ſtudio potiſſimum opitulatur diplomatica. De hiſtoria diplomatica iam ſupra diſſeruimus §. II. At non ciuilem tantum hiſtoriam, ſed etiam eccleſiaſticam et literariam, item et antiquitates, numorum cognitionem, artesque omnes cum hiſtoria coniunctas apprime illuſtrat tabularum doctrina. Sic

XXII. *Chronologia diplomatica* eo praeſtantior eſt, quo firmioribus nititur fundamentis. Tabulae multae iam, temporibus libellorum ope rite computatis, diſpulſae; plures forſan diſpellentur. Monachi Benedictini Congregat. S. Mauri, qui ingenii induſtriaeque gloria aliis longe praeſtant, Lutet. Pariſ. 1750 opus ediderunt hac inſcriptione ornatum: *L'art de verifier les dates des faits hiſtoriques, des chartes, des chroniques et autres anciens monimens* &c. quod diplomatibus certe tantum, quantum ab iis accepit, luminis reddit; nemo poſtulabit, ut in rem tam inuolutam nullus error irrepat. conf. apparat. iurisprud. c. XIII.

XXIII. *Genealogia diplomatica* hodie multis eſt in deliciis. Etenim non illuſtrium tantum, ſed et nobilium inferioris ſortis familiarum, ſingularibus, meritis fulgentium, origines ſtudioſe perueſtigantur, omnisque fides in uetuſtis chartis collocatur. HAMELMANNVS in Chronico Oldenburgenſi, non ab omni labe immuni, iam ſaec. XVI (primus forſan) et chartas et ſigilla protulit; ſed pauci cum imitati ſunt. Nunc genealogiae diplomaticae documenta habemus gentis auguſtae Habspurgicae et Guelficae ſplendidiſſima. conf. apparat. iurisprud. c. XIIII.

XXIIII. *Heraldica diplomatica* hodie, quantacunque eſt, diplomatica cenſetur, quia ius armorum per literas ſummorum principum impetrari ſueuit. Operam igitur non perdent, qui huiusmodi codicillos diſperſos conquirere, regulasque ex illis eruere haud graua-

)( )( )(3 bun-

Digitized by Google

buntur. Exemplum offendimus in CHRISTINAEI iurisprudentia Heroica. conf. apparat. iurispr. c. XV.

XXV. *Geographia diplomatica* in hoc Commentar. Volumine §. XXI, 9 adumbrata fuit. conf. apparat. iuriſpr. c. XVI.

XXVI. *Iurisprudentia ex diplomatibus illuſtranda* Vt legum ſtudium uarias formas habet: ita omnibus fere tabulae auxilium ferunt.

I. *Ius gentium* ratione, moribus et pactis conflatur. Quare ſaepius *pacificationum*, *tractatuum*, *conuentionum*, *foederum* tabulas inſpicere iubemur, quas collegerunt LEIBNIT. in Cod. iuris gentium diplomatico, DV MONT in *corps univerſel diplomatique du droit des gens*, SCHMAVSS. in corpore iuris gentium academico. HEMPEL. in *allgemeinen Europaeiſchen Staats- Rechts Lexico oder Repertorio.* ROVSSET in *recueil hiſtorique d'actes* &c. LAMBERTY in *memoires pour ſervir a l'hiſtoire du XVIII Siecle.* Ex his ſyſtemata concinnari poſſunt. conf. apparat. iurisprud. c. XXXIIII §. 267.

II. *Jus publicum* pro diuerſitate rerum publicarum uarium. Noſtram induſtriam occupet ius publicum imperii Rom. German. quod hodie literarum inſtrumentis nondum in commoda omnia; quae praeſtant, uerſis abundat. Tametſi enim iuſtis iuris publici Imperii uniuerſi ſyſtematibus non caremus: capita tamen eius ſingularia, et ordinum imperii iura publica particularia, chartarum beneficio, diligentius explanari poſſunt. conf. apparat. iurispr. c. XXII et XXXXV.

III. *Jus priuatum* praecipue *Germanicum* ſtrenuo quidem ſtudio hodie excolitur, ſed crebrius leges antiquae et ſtatuta, quam chartae euoluuntur. Themata quaedam ſingularia diplomatice dilucidata exſtant; nos etiam de Salmannis, de iudiciis Germanorum legitimis, et de uera uocis comeciae ſignificatione, diplomatibus in medium adductis diſſeruimus; ſed latiorem iuris Germanici ex tabulis ſecundum certas aetates reſtituti expoſitionem mox D. V. dabimus. Formulae uetuſtae a LINDENBROGIO, BALVZIO, MABILLONIO, ECCARDO nobiscum communicatae magni ſunt aeſtimandae; ſed multo maioris pretii putamus traditionum tabulas, quae uarias cauſſarum figuras non fictas, ſed uſu rerum comprobatas ſiſtunt. Quis enim omnes donationum, uenditionum, teſtamentorum, inueſtiturarum, manumiſſionum &c. codicillos enumeret? Diſceptatur ſaepius, utrum negotii cuiusdam

forma

Digitized by Google

forma ſit iuris Germanici, an a iure ſubſidiario repetenda? differatne ius peregrinum a domeſtico? qui mores ſint obſoleti, qui Romanis permixti, qui nouam formam induerint? Diplomata dubitationes ſaepiſſime tollunt. Rem exemplis declarabimus. Inter iuris interpretes non conuenit, quid hodie de adoptionum uſu ſtatuendum ſit. KVLPIS. in diſſ. de adoptionibus et emancipationibus principium §. 2 arbitratur, ipſum ius adoptionis adhuc „ ſupereſſe, cuius uigori nihil detrahitur, raro, an frequentius „ exerceatur, quamquam tam rarum illius uſum deprehendi uix di„ ci poteſt, ſi quis exempla adoptionum, arrogationumque paſſim „ obuia, diligentius attendat conſideretque. STRVV. in iurisprud. Heroicae P. IV c. 5 itidem uſum adoptionum multis exemplis roborat. Accedit LEYSER. meditat. Spec. XX, 2. Cel. ENGAV element. iur. Germ. l. I §. 312 adoptionis Germanicae uſum minus frequentem, imo nullum eſſe coepiſſe putat, ex quo teſtamenti factio recepta eſt; Romanae uero neque magnum eſſe, neque nullum hodie. THOMAS. in diſſ. de uſu practico tituli inſtitut. de adoptionibus c. 2 §. 3. *adoptionem proprie dictam nullius eſſe uſus aſſerit in foris Germaniae, et ne quidem obſeruabilem, quia Germania ignorat patriam poteſtatem Romanam;* et §. 10 de exemplis paſſim iactatis dubitare uidetur. Ad quaeſtionem hanc enodandam res diplomatica Imperatorum non nihil afferet adiumenti. Scil. ad manus meas peruenit codex M S. hac epigraphe ſignatus *Formularbuch allerhandt gueter vnnd der beſten Formlen wie die in Kaiſer Karls des funfften teutſchen Reichs - Canzley gebraucht und durch Georg Knoden von Regenſpurg Jrer Kayſ. May. zur ſelben Zeit vnnd biſs zu Ende Jrer May. Kayſerlichen Regirung geweſenen Canzley verwanten zuſammen gezogen vnnd gebracht worden.* 1565. Libellus non inanes formulas, reſectis nominibus temporumque notis, ſed ipſa tradit diplomata, iubente Carolo V Aug. edita, quorum nonnulla iam typis euulgata comperi. Inter tabulas hasce occurrit confirmatio adoptionis, cuius commentatores iuris non meminerunt. En! literas ipſas:

WIr Carl etc. Bekhennen etc. Wievvol vvir aus angeborner Guette vnnd Khey. miltigkheit alle Zeit genaigt ſein, allen vnnd jeglichen vnſern vnnd des Heil. Reichs, auch vnſerer Erblichen Fürſtenthumben vnnd Landten, vnderthanen vnnd gethreuen, vnſer Khey.

Khey. gnadt vnnd miltigkheit mitzutheilen, So iſt doch vnſer Khey. gemuet aus Pflicht vnſers Khey. Ambts mehr bevvegt, das Weiblich geſchlecht mit ſondern vnſern Khey. gnaden zu verſehen vnnd zu bedenckhen. Wann vns die Wolgeborn vnſere liebe andechtige Eliſabeth von der Neuberburg Wittib vnnd Grefin zu Werdenburg, in vnſer gegenvvertigkheit vnnd beyſein, der Edlen vnſer lieben gethreuen Anthonj vnnd Selatin, Herrn zu Eyſenberg gebrueder, mundtlich vnnd auch ſchrifftlich anzaigen laſſen, vvie bej Zeiten Ihres hauſsvvirths, vveilandt Grafe Felixen von Werdenburg, Sy khein Khindt ervvorben hette, villeicht auch iezo nicht geſchickht vvere, das Sy einich Khindt aus Ihrem Leib gebehren möchte, vnnd aber die Gelegenheit Ihrer Herrſchafften, heuſer vnnd Vnderthanen bedechte, vvas vnraths Zertheilung vnnd entbehrung, gegen denſelben khunfftigkhlich entſtehen möchte, aus vilfeltigkheit der Erben, ſo in Burgundj, Franckhreich, Lotringen vnnd andersvvo, die alle vermeinten Gerechtigkheit daran zu haben, ſo Sy vbernacht, ohne leibs Erben, oder ſonſt in Zeit ihres Lebens geſezte Erben, mit todt verſchaiden vvurdt, mit fleiſs ervvegen vnnd zu herzen geführt, vnnd darumb in Betrachtung der vilfeltigen threuen dienſt vnnd freundtſchafften, ſo Ihr die obgemeldten Ihre lieben Vettern, beede Gebrueder von Eyſenberg, in Ihren groſſen nötten vnnd obligenden ſachen, je vnnd allvvegen mit höchſten fleiſs erzaigt vnnd bevviſen, auch zu dem das Sy vom Gebluet die nechſt geſippten vnnd vervvanthen ſeyen, vnnd niemandt näher, oder ſo nahendt, vvie Sy, Aus diſen vnnd andern villfeltigen redlichen vnnd bevveglichen Vrſachen, hab Sy vor guetter vveil, den obgenanten Ihren Vettern von Eyſenberg, veſtigklich verſprochen vnnd zuegeſagt, Sy zu ihren rechten eehlichen Khindern vnnd Erben, aller ihrer Gueter, Lehen vnnd aigen, in beſtendigiſter Formb der Rechten zu adoptirn, zu ervvehlen vnnd aufzunemmen, innhalt eines brieffs vns deſshalben fürbracht, der von Wortt zu Wort alſo lauttet. Jch Eliſabeth geborne von der Neuberburg, nachgelaſsene Grevin zu Werdenberg vnnd dem Heiligenberg, Fravv zu Moſelburg, Zelnern vnnd Berburg &c. aus allerhandt Ganberſchafft vnnd in freyen ledigen ſtand, Thuen khundt vnnd erkhennen hiemit gegen menigkhlichen, ſo als vnnd nach dem in gemeinen

Digitized by Google

meinen Rechten eines Weibſsbildt die mit kheinen khindten ver-
ſehen, zu troſt vnnd ergezung der khindtſchafft, gnedigkhlich
vergunt vnnd zuegelaſſen vvirdt, das Sy mit Bevvilligung der
gebührlichen Obrigkheit, Ihre vervvanthen, oder auſslendige Per-
ſonen, zu ihren rechten eehlichen khindern vnnd Erben adop-
tirn, ervvehlen vnnd verſchaffen mugen. Und dievveil Ich nun
laider mit kheinen khindten verſehen, vnnd auf diſsmal aller khindt-
ſchafft troſtloſs bin, hab ich mit zeitiger Betrachtung vnnd vvol-
bedachtem Mueth, fleiſſigkhlich ervvegen, das ich meine täg mit
vil kranckheiten beladen gevveſen bin, dardurch ich ſchvver-
lich khinder hernachmals bekhummen möcht, auch das fleiſſig
anſuechen vnnd begern, meiner freundtlichen lieben Schvveſtern,
Margarethen von der Neuberburg, Abbteſſin zu Paum, mit ſambt den
Vnderſöſſen, meiner Herrſchafft Möſelburg, die mich zum dick-
hermal threulich erindert vnnd gebetten haben, zu betrachten,
vvas groſſen Vnraths, empörung vnnd Zerſtörung, meinen herr-
ſchafften und Guethern khünfſtigkhlich entſtehen möcht, aus vil-
feltigkheit der Erben, die alle vermainten gerechtigkheit daran
zu haben, ſo ich on leibs angeborne, oder ſonſt in Zeit meines
lebens inſtituirte und geſezte Erben, mit todt verſcheiden vvürdt,
vnnd noch vill andre redliche bevvegliche dapffere Vrſachen zu
herzen geführt, Dievveil dann Anthonj vnnd Selatin Gebrüeder,
Jungherrn zu Eyſenbergkh, herrn zu Humagen vnnd ſanct Jo-
hansbergkh &c. mein allernechſte vervvanthe freundt vnnd rech-
te natürliche Erben ſein, vnnd mir ſtettige, villfeltige Guetheit,
dienſt, hilff vnnd beyſtandt, in meinen ſchvveren kranckheiten,
eehafften nötten vnnd obliegenden ſachen, mit herzlicher threu
vnnd gunſt, mehr dann alle andre meine vervvanthen, erzaigt
haben, vnnd teglich erzaigen vnnd bevveiſen, dervvegen Ich hievor
in leben, vveilandt des Wolgebornen Herrn Felixen Grafen zu
Werdenburg vnnd dem heiligenberg &c. meines lieben herrn vnnd
Gemahels ſeeligen, auch nach ſ. L. abſterben, den vorgemeld-
ten meinen lieben Vettern von Eyſſenberg, Sy zu meinen rechten
eehlichen khindten vnnd Erben, in aller beſtendigiſter vnnd be-
ſter form der Rechten, zu adoptirn, ervvehlen vnnd aufzune-
men, vnnd aller meiner Guether nach meinem todt rechtmeſſige
beſizer vnnd Innhaber zu machen, bej thrauen vnnd glauben,

an leiblichen geſchvvornen Aidtsſtatt, veſtigkhlich verſprochen vnnd zuegeſagt, davon Ich Ihrn L. auch ſonderlichen ſchein vnder meinem handtzaichen vnnd Inſigl verruckhter vveil vberantvvortet, So nun ſolches in leben meines lieben herrn vnnd Gemahels ſeeligen, mein freyer Will vnnd gemuet gevveſt iſt, vnnd jetzt nach abſterben meines lieben Gemahels mir alle Gerechtigkheit meines Guetts vviderum ganz vnnd gar, Sundern ohne alle mittl heimb vnnd zuegefallen ſein, dieſelben zu vbergeben vnnd zu vereuſſern, nach meinem Wolgefallen, damit nun ſolcher mein Will ſein gebuhrliche Würckhung erraichen mug, So hab Ich Eliſabeth vorgeſchriebne die eehgenanten mein freundtliche liebe Vettern, Anthoni vnnd Selatin, jetzt als nun, vor als nach, zu meinen rechten eehlichen Khindten, Erben vnnd Nachvolgern, aller meiner guether, gerait vnnd vngerait, bevvegliche vnnd vnbevvegliche, Lehen vnnd Aigenthumb, in aller beſter vnnd beſtendigiſter form, maſse, Weiſs vnnd geſtalt, ſo ich das im Rechten am allerbequembſten vnnd beſtendigiſten thuen ſoll, khan, oder mag, mit freyen Willen vnnd zeitiger vorbetrachtung adoptirt, ervvehlt vnnd aufgenummen, vnnd aller meiner Guether nach meinem todt gevviſse vnnd rechtmeſſige Erben, beſizer vnnd Innhaber zu ſein verordnet, vnnd hiemit in Crafft dizs briefs vviſſentlich adoptirn, ervvehlen, aufnemmen vnnd verordnen, Inn aller maſs vnnd geſtalt, als ob dieſelben aus meinem leib, eehlich vnnd natürlich erzaigt vveren, Solches alles vnnd jedes, vvie obſtehet, verſprich, gelob vnnd gerede Ich Eliſabeth, vorgemeldt, ſtett, veſt vnnd vnverbruchlich zu halten, vnnd davvider in evvigkheit nimmermehr zu thuen, auch nicht ſchaffen, verhengen, oder geſtatten, das gethan vverde, bey meinen freulichen ehren, threuen vnnd glauben, an aidtsſtatt, hievvider mich nichts auf diſer Welt ſchuzen, ſchirmen, noch erretten ſoll, dann ich mich freyvvilligkhlich mit vvolbedachten muet, aller gnaden, Privilegien, findten, Rechten vnnd Auſszugen, ſo mir mit ichten dagegen zu ſtatten gelangen möcht, genzlich verzigen vnnd begeben hab, vnnd hiemit vnnd in Crafft diſer ſchrifft, aller vorberurter Ding vvol vnderricht, vviſſentlich, herrlich vnnd zierlich, verzigen vnnd begeben, Vnnd zu vrkhundt der Warheit hab ich diſen brief mit aigner handt vnderzaichnet, vnnd mein Inſigl daran

Digitized by Google

ran vviſſentlich henckhen laſſen, vnnd zu mehrer beſtettigung aller vnnd Jeder vorgeſchribnen ſachen, den Hochvvirdigiſten in Gott Furſten vnnd Herrn, herrn Johann ervvelten zu Trier vnnd Churfurſten, das Ihr Churfl. gnd. damit obgenante meine lieb Vettern, khinder vnnd Erben, ſolcher khindtſchafft vnnd Erbung zu obangezeigten effect, alles deſto ſicherer vnnd gevviſser ſein mugen, Ihr Inſigl zuvor an dieſen brieff hengkhen thuen, vnderthenigkhlich erbetten, vvelcher vvir Johann von Gottes gnaden ervvelter zu Trier &c. vnnd Churfurſt, durch bitt vnſerer lieben beſondern, Eliſabeth von der Neuberburg, nachgelaſsne Gräſin zu Werdenberg &c. vnſer Inſigl zuvor an diſen brieff vviſſentlich zu vveitterer beveſtigung hengkhen laſſen, auch ferner hab Ich Eliſabeth obgemeldt, den gedachten meinen lieben Vettern, khinden vnnd Erben, bey vvahren threuen vnnd glauben, veſtigkhlich verſprochen vnnd zugeſagt, das Ich alles zu mehrer bekhreſſtigung berurter adoption vnnd erhebung der Röm. Khey. Mayt. vnſers allergnedigiſten herrn, gnedige authoriſirung vnnd beſtettigung dergleichen, auch andere Landtsfurſten vnnd Lehenherrn, da es die notturſſt erfordern vvirdt, zuelaſſung vnnd bevvilligung, threulich verſchaffen vnnd auſsbringen ſoll, vnd ob Sy mit dieſer, oder einicher andern berurten vnnd nachvolgender verſchreibung nicht gnuegſam verſorgt vveren, oder vvurden, So ſoll vnnd vvill Ich Ihren Liebdten, dann all ſolch vnnd dergleichen verſchreibung zu verbeſſern, vnnd in alle beſtendige vnnd förmliche Weg zu richten, allezeit ſchuldig vnnd verpflicht ſein, damit Sy immer zu ſolcher erbung vnnd nachvolgung deſto ſicherer vnnd gevviſer ſein mugen, Geben in meinem Schloſs Zelner am Montag nach Viti vnnd Modeſti, vvelcher da gevveſen iſt, des 19 tags des Monats Iunii in dem Jar vnſers herrn 1531. Haben vns darauf gemeldte Eliſabeth an ein, und Anthonj vnnd Selatin gebrueder von Eyſenberg, am andern theil, ſelbſt perſönlich diemuetigkhlich angeruffen und gebetten, das vvir aus Khey. macht, volkhummenheit, ſolche adoption vnnd aufnemung in Ihren innhalt zu confirmiren, zu beſtetten, auch alle vnnd Jede defectus vnnd gebrechen, der vorgenanten Eliſabethen, dievveil Sy nie khinder gehabt, auch villeicht khein bekhummen vvirdt, zu ſupplirn, zu erfullen vnnd zu diſpenſirn, vnnd auch für uns

ſelbſt, als der Landtsfurſt vnnd Lehenherr vber die translation derſelben Gueter, ſo vill dern von vns ſonderlich zu Lehen gehn, zu conſentirn vnnd zu bevvilligen gnedigkhlich geruhten, Alſo haben vvir ſolch diemutig vnderthenig bitt vnnd vilfeltige gethreue Dienſt, ſo vns vnnd vnſern Vorfahren löblicher gedechtnus, der gemeldten Eliſabethen vnnd von Eyſenberg voreltern, je vnnd allvvegen erzaigt haben, vvie auch Sy Eliſabeth vnnd die itzt gemeldten Ihr Vettern von Eyſenberg, vnns vnnd vnſern Nachkhummen, hinfüro threulich thuen ſollen vnnd mugen, gnedigkhlich angeſehen, vnnd darumb mit vvolbedachtem muet, gueten Rath vnnd rechter vviſſen, erſtlich alle vnnd Jede, vorberurte vnnd andere Gebrechligkheit vnnd verhinderung, ſo diſer adoption, von Rechts oder Gevvohnheit vvegen, zugegen ſein möcht, dergleichen alle gebuhrliche Solenniteten vnnd zierlig: aufs Khey. Macht vnnd Gevvalt, genzlich vnnd volkhummenlich, ſupplirt, erfullt vnnd diſpenſirt, vnnd allen gemeinen beſchribnen vnnd vnbeſchribnen Rechten, Statuten, Privilegien vnnd Landtsgevvonheiten, ſo davvider mit ichten thun möchten, genzlich vnnd zumal derogirt vnnd die vorberurt adoption, ob angezaigter geſtalt authoriſirt, confirmirt, beſtettigt, auch als Landtsfurſt vnnd Lehenherr, vber die translation derſelben guether, ſo vill deren von vns ſonderlich zu Lehen gehen, gnedigkhlich bevvilligt, Vnd ſupplirn, erfullen, diſpenſirn, reſpectiue derogirn, authoriſirn, confirmirn, beſtetten vnnd bevvilligen, das alles von Röm. Khey. macht, volkhummenheit, vviſſentlich in Crafft dizs briefſs, vnnd meinen, ordnen, ſezen vnnd vvöllen, das nun hinfüran evvigkhlich obgemeldte adoption khrefftig, mechtig vnnd beſtendig ſein, vnnd die gemeldten von Eyſenberg gebrueder genzlich dabey bleiben, von menigkhlich gehandthabt, vnnd kheines Wegs davon gedrungen vverden, dabey vvir Sy auch allezeit ſo vil vvir das mit Recht vnnd von billigkheit vvegen thuen mugen, genzlich handthaben, ſchüzen vnnd ſchirmen vvöllen, vnnd das Sy ſich derſelben allenthalben gebrauchen, nuzen vnnd genieſſen ſollen vnnd mugen, von allermenigkhlich vnverhindert, Doch vns vnnd dem Reiche, auch vnſerer Erblichen Furſtenthumben vnnd Landten, an vnſer Obrigkheit, Lehenſchafft vnnd menigkhlich an ſeinen Rechten vnſchedlich. Vnd gebiethen

Digitized by Google

then darauf allen vnnd jeden &c. das Sy die obgenant, Eliſabeth vnnd die Gebrueder von Eyſenberg, an berurter adoption vnnd Erbung, auch diſer vnſer Khey. confⁿ, beſtettigung vnnd bevvilligung, khein Irrung, noch verhinderung thuen, Sundern in allvveg, vvie obſtehet, vnverlezt bleiben, vnnd Sy der gebrauchen, nuzen vnnd vnverhindert genieſſen laſſen, vnnd hievvider nicht thuen, noch des Jemandts andern zu thuen geſtatten, als lieb einem jeden ſey, vnſer vnnd des Reichs ſchvver vngnadt vnnd ſtraff, vnnd darzue ein Peen nemlich 40 Marck lötigs Goldtes zu vermeiden, die ein jeder, ſo offt Er freventlich hievvider thete, vns halb in vnſer vnnd des Reichs Cammer vnnd den andern halben theil den vorgemeldten von Eyſenberg vnnachleſslich zu bezalen verfallen ſein ſolle, mit vrkhundt &c. anhangenden Inſigl, datum Regenſpurg 13 Julii 1532.

Comes uidua Werdenbergia iure communi *feminis prole carentibus* facultatem adoptandi, *conſentiente* quidem *magiſtratu*, conceſſam opinatur. At quod innuit ius commune? Romanum? Imperator §. 10. I de adoptionibus ſanxit: *Feminae quoque adoptare non poſſunt, quia nec naturales liberos in ſua poteſtate habent, ſed ex indulgentia principis ad ſolatium liberorum amiſſorum adoptare poſſunt.* conf. Reſcriptum Dioclet. et Maximian. Aug. l. 5 C. de adopt. THOMAS. diſſ. cit. c. I §. 13; ſed comes adoptans nunquam ſobolem ſuſceperat; nec magiſtratus cuiusuis, licet legitimi, auctoritas huic negotio, principis indulgentiae reſeruato, par eſſe uidebatur. Leo Imp. in Nou. XXVII mulieribus quoque, quae numquam pepererunt, ius adoptionis impertitur; quis uero neſcit, hoc imperatoris placitum ad nos non pertinere? Quare mater adoptiua aut temere ius commune ſolicitauit, aut ius commune non intelligendum eſt Romanum. Dum Carolus V Aug. illuſtris feminae precibus annuit, ipſe quidem iuris communis ſcripti et non ſcripti mentionem facit, ſed ita, ut iuri communi derogare uideatur. Preces enim Werdenbergiae legibus minus conſentaneas iudicauit, *quia iſta liberos nec habuit umquam, nec ſperare potuit*; auctoritate tamen Caeſarea ſuppleri poſſe ea cenſuit princeps, quae leges in adoptione mulierum deſiderauerint. Quis non perſpiciat, ius commune Romanum agnitum quidem, ſed moribus patriis temperatum, immo eneruatum fuiſſe? Non ſubſcribimus omnino THOMASIO c. l.

Digitized by Google

§ 15 tradenti, principem iniuſtas adoptiones potuiſſe confirmare. *Pone, inquit, coram magiſtratu patrem filiam ſuam feminae ſexagenariae etiam in adoptionem dediſſe. Erat uitioſa adoptio, quia coram magiſtratu feminae non adoptare poterant. Sed quis negaret, principem has adoptiones ſine iure factas reſcripto ſuo confirmare potuiſſe* Conſtat, in uocabulo *iniuſti* luſum eſſe. Cautius MARCELLVS l. 38 ff. de adopt. dixit: adoptio *non iure* facta, a principe confirmari poteſt. Si Werdenbergiae per iura Germanica adoptare non licuiſſet, Imperator certe illi nullam adoptandi poteſtatem, in detrimentum aliorum, potuiſſet tribuere, haud ſecus ac principi ſummo nec teſtamentum hominis teſtari prohibiti ratum habere, nec ſpurium filiorum legitimorum numero adſcribere conuenit, ubi quorumdam iura interueniuntur. Adoptio apud Germanos pactorum hereditariorum iure cenſetur, quibus nihil frequentius, nihil natione noſtra dignius; huiusmodi pactum et in tabulis noſtris eo maiori iure Caeſar confirmauit, quod ipſi bona quaedam matronae adoptantis nexu clientelari obſtricta erant. Dices: pacto de hereditate in Hyſenbergios transmittenda roborato adoptionem ſuperuacaneam fuiſſe. Non repugno. Sed Werdenbergia in graui adoptionis titulo heredibus ſuis electis praeſidium maximum contra reliquorum propinquorum impetus parare uoluiſſe uidetur, licet illa nec patriam adquiſierit poteſtatem, nec filiis iura ſanguinis tribuerit. Sic, ut in aliis cauſſis, nomenclationem Romanam retinuimus; rem ipſam dereliquimus. Sic mirum non eſt, legum antiſtites hodie inter ſe diſſentire, cum praeſertim exemplum noſtrum doceat, utramque ſectam et uſum iuris Romani in adoptionibus confirmantium et tollentium, a uero propius abeſſe. Sic de gloſſis commentatorum adoptioni mulierum praecipue adnexis rectius ſtatuemus. Ill. MOSER. in *Staats-Recht* P. XXII n. 119 de adoptionum uſu Germanico latius diſſerit.

Depromemus etiam arrogationis confirmationem: Wir Carl etc. bekhennen etc. Alſs vnſer vnnd des Reichs lieber gethreuer, Chriſtoff Rauber durch ſeinen vollmechtigen Anvvaldt, den Erſamen gelerten vnſer vnnd des Reichs lieben gethreuen, Wolffen Paumgartner Lehrer der Rechten, vnderthenigklich hatt fürbringen laſſen, Welchermaſſen ſeine eeheliche Hauſsfrau von vveilandt

landt Ruprechten Perckhaimer Ihrem vorigen eehelichen Hauſsvvirth zvvey Khinder, ein Suhn vnnd eine Dochter erobert, vnnd alſs derſelb Ihr Hauſsvvirth mit todt abgangen, hette Er Sy zu ſeiner eehlichen Hauſsfrauen genummen. Nachdem Er nunmals in das 18 Iahr mit Ihr gehauſet, vnnd aber nie khein khind mit ihr gehabt, auch ſeines Leibs ſchvvachheit halben, noch kheines gevvartendt vvere, vnnd dann vorberurter ſeiner Hauſsfr. Suhne Thoman Herman Perckhaimer in Zeit Ihrer beyder beyvvohnung vnnd noch teglich dermaſſen gehorſamlich vnnd ſeines Willens gehalten vnnd erzaigt, darob Er jederzeit ein ſonders Wolgefallen getragen vnnd noch truege, vnnd derhalben, auch dievveil Er ſeins Alters bey 22 Iaren, vnnd in kheines andern Gevvalt, Sondern für ſich ſelbſt ein Iunger geſchickhter Geſell, vvere Er Chriſtoff Rauber deſsvvillens aus oberzelten Vrſachen, und fürnemlich, auch dievveil Er doch ohne das ſein eehliche Muetter zu einer eehlichen Hauſsfr. hette, die Ihme alle threu, hilff und gehorſam, erzaigte, vnnd in villfeltigen ſeinen khranckheiten threulich beigeſtanden, vnnd noch thette, Ihne für ſeinen eehlichen Suhn anzunehmen, vnnd vvie ſich von Rechtsvvegen gebührt, zu arrogirn, Wie dann derſelb Thoman Her. Perckhaimer ſich hervviderumb gegen Ihme gehorſamlich erbotten, vnnd mit höchſter Begirdt begert, ſich Ihme, als einem natürlichen eehlichen Vatter, mit leib vnnd Guet zu vndergeben, vnnd Ihme alles zu laiſten vnnd zu erzaigen, das ein natürlicher eehlicher Suhne ſeinem rechten natürlichen Vatter zu laiſten vnnd zu erzaigen ſchuldig vnnd pflichtig ſej, vnnd vns darauf diemütigklich angerueffen vnnd gebetten, dievveil ſolche handlung gemeinen vnſern vnnd des Reichs geſchribnen Rechten gemeſs, vnnd daran zvviſchen Ihnen beeden khein Verhinderung vorhanden, das vvir in ſolche arrogation vnſer Khey: authoritet vnnd Decret zu interponirn, daſſelb zu confirmirn, zu beſtetten vnnd zu becrefftigen, gnedigklich geruchten, deſs haben vvir angeſehen ſolch ſein diemuetig zimblich bitt, vnnd darumb auf vorgehender forderung beeder Partheyen, nach gehabter Frag Ihrer beederſeits Gemuets vnnd Willens, und Ihre gethane bevvilligung, auch handtgegebene threu, Zueſag vnnd Pflicht, die Sy an Aidsſtatt vor vns an vnſern Khey: Hoffrath aneinander

beeder-

Digitized by Google

beederſeits gethan, Nemlich, das gemeldter Wolffgang Paumgartner, als Anvvaldt gemeldts Chriſtophen Raubers, der vorgenanten Thoman Her: in ſeinen Raub: vätterlichen Gevvalt annemen, vnnd ihme alle vätterliche Lieb vnnd threu als ſeinen aignen eehlichen Suhne, dargegen derſelb Tho: Her: dem vorgenannten Chri: Rauber, ſich mit leib vnnd Gueth, in ſein Raubers vätterlichen Gevvalt ergeben, denſelben für ſeinen eehlichen Vattern erkhennen, Ihme alle khindtliche lieb vnnd threvv, erzaigen vnnd bevveiſen, vnnd ſich darinnen nichts verhindern noch abvvenden laſſen, Sundern alles das erzaigen vnnd bevveiſen vvölle, das ein eehlicher Suhn, ſeinem Vatter zu thuen vnnd zu bevveiſen ſchuldig vnnd pflichtig ſeye, vvelches gedachter Wolffgang Paumgartner an ſtatt als Anvvaldt offt genannts Chriſt: Raubers auch alſo angenummen, vnnd darauf den offtgenannten Her: an ſtatt vnnd im Namen vvie obſtehet, arrogirt hatt, mit vvolbedachtem mueth guettem Rath vnnd rechter vviſſen, in ſolche arrogation vnſer Khey: Decret interponirt, dieſelb gnedigklich confirmirt, beſtettigt vnnd becrefftigt, vnnd thun das alles von Röm: Kay: Macht, vviſſentlich in crafft ditzs brieffs, Mainen, ſezen vnd vvöllen, das die eehgemeldt arrogation khrefftig vnnd mechtig ſein, ſtett vnnd veſt bleiben, gehalten, volzogen, vnnd da vvider von Iemandts nichts fürgenummen, noch gethan vverden ſolle oder mugen, in gar khein Weiſe, noch Wege, Sonder die genanten Chriſtoff Rauber vnnd Tho: Hermann, ſich in crafft derſelben arrogation, nun hinfüran aller vnnd jeglicher Wolthaten, Gnaden vnnd Gerechtigkheiten, in Erbfellen, Wappen, Schilt vnnd Helm, ſtammen, Namen vnnd andern, ſo Ihnen von Rechts vnnd Gevvonheit vvegen zuegelaſſen, gebrauchen vnnd genieſſen, ſollen vnnd mugen, von allermenigklich vnverhindert, Ob auch in ſolcher arrogation, vnnd diſer vnſerer Khey: autoriſation, conf^{on} vnnd beſtettung einich ſolennitet vnnd Zierligkheit, nach Ordnung der gemainen geſchribnen Rechten vnnd den Gevvohnheiten, ſo ſich in ſolchem zu halten ferner gebührten, nicht gehalten oder geſchehen vveeren, dieſelben abgäng, mengl vnnd gebrechen, erfullen vnnd erſtatten, vvir hiemit, von obberurter vnſer Khey. macht, aigner Bevvegnus vnnd rechter Wiſſen, in Crafft dies brieffs, Vnd gebiethen darauf allen vnnd Jeden Chur-

für-

fürſten &c. das Sy die obgenanten Chri. Rauber vnnd Tho. Hermann bej obberurter arrogation vnnd diſer vnſerer Khey. authoriſation, confon vnnd beſtettung nicht hindern, noch irren, Sondern Sy deren alles innhalts gerueigklich gebrauchen, genieſſen vnnd genzlich dabej bleiben laſſen, vnnd hievvider nicht thuen, noch Jemandts andern zu thuen geſtatten, in khein Weiſe, als lieb einem Jeden ſey vnſer vnnd des Reichs ſchvvere Ungnadt vnnd ſtraff, vnnd darzue ein Peen, nemlich 40 Marck löttigs Goldes &c. Vt in forma &c. mit vrkhundt &c. anhangenden Inſigl &c. Datum Augſpurg den 5ten Februarii 1551.

Luculentum ſane documentum arrogationis ad *iuris communis* normam factae. 1) Pater arrogaturus fruſtra ſoboli procreandae ſtuduiſſe ſe affirmat; quae pertinent ad l. 15 §. 2 ff. de adopt. *in adrogationibus cognitio uertitur, num forte minor ſexaginta annis ſit, qui adrogat, quia magis liberorum creationi ſtudere debeat, niſi forte morbus aut ualetudo in cauſa ſit, aut alia iuſta cauſſa adrogandi, ueluti ſi coniunctam ſibi perſonam uelit adoptare.* 2) l. 25 §. 1 eod. cautum: neque adoptare, neque arrogare quis abſens, nec per alium eiusmodi ſolemnitatem peragere poteſt. Imperator uero in noſtra arrogatione admiſit procuratorem, quia, ut THOMASIO c. l. §. 14 uiſum eſt, iure Iuſtinianeo, uel, quod uériſimilius, moribus Germanicis, actus legitimos Romanos ignorantibus, arrogatoris praeſentia non requirebatur. Forſan Imperator, iuris communis haud immemor, abſentiam arrogatoris inter uitia actus huius numerauit, quae in confirmationis formula ſublata fuere. 3) Arrogatus ipſe actui adfuit, quia neque abſens neque diſſentiens arrogari poteſt l. 24 eod. deinde 4) cum omnibus ſuis bonis in poteſtatem patris arrogantis tranſiit (*ſich ihme, als einem natürlichen ehelichen Vater mit Leib und Gut zu untergeben*) l. 15 pr. eod. ac denique 5) nomen, arma, et reliqua iura et decora familiae conſecutus eſt. Nobilitatem ad filios adoptiuos apud Germanos non transmitti, ſatis exploratum eſt. conf. KNORR. de nobilitate adoptiua c. 2. Ab Imperatore, tamquam e fonte dignitatum, manat etiam nobilitas; quod ſi igitur Imperator nobilitatem per adoptionem propagari iuſſerit, quis ſingulares nobilitatis codicillos

Digitized by Google

requiret? quamquam in tabulis arrogationis, quas exhibuimus, filius adoptiuus a patre non nobilitatem, quam iam habuit, ſed iura familiae Rauberianae reliqua obtinuit.

Accedat tertium ſpecimen, literarum nempe emancipationis:

Wir Carl &c. Bekhennen &c. Als vnſer vnnd des Reichs lieber getreuer, Auguſtin Rudolff zu Rechers Peuern vnderthenigklich fürbringen laſſen vnnd zu erkhennen geben, vvie das Er einen Suhn hette, Georg genant, vvelcher ſeines alters nunmehr bey 20 Jahren erraicht vnnd in vverenden vetterlichen Gevvalt, ein Erbare nahrung, ſonderlich von ſeiner Guetter, vveilandt ſein Auguſtin Rudolffs eehlichen hausſr. ererbt vnnd vberkhumen, vnd derhalben des vorhabens vvere, damit ob ſich nach dem Willen des Allmechtigen vber khurz oder lang begebe, das Er ohne eeheleibliche Erben, mit todt abgienge, alsdann ſeiner verlaſsnen Haab vnd Guether halb, deſto vveniger ſtritt vnnd Irrung einfalle, ein Ordnung, Teſtament vnnd lezten Willen, vvie Er ſolches am beſtendigſten vnnd khrefftigiſten bekhumen möchte, fürzunemen, zu machen vnnd aufzurichten, auch Ihm derhalben als ſeinen Vatter vnnd vatterlichen Conſenſs vnnd Bevvilligung, bittlich angerueffen, die Er Ihm dann aus vätterlicher Lieb vnnd naigung, auch furnemlich in Anſehung, das er ſich biſsher gegen Ihme aller Khindtlichen gehorſam vnnd threue, zum allerhöchſten befliſſen, kheinesvvegs abſchlagen vvöllen, dievveil aber derſelb ſeine Suhne noch zur Zeit in ſeinem vätterlichen Gevvalt verhafft, vnnd alſo ſolche Ordnung nach der ſcherff der Rechten auſſerhalb vnſerer gnedigen Bevvilligung vnnd Zulaſſung nicht vvol in das Werckh gebracht vverden möcht, vnnd vns darauf diemuetigkhlich angeruffen vnnd gebetten, das Wir gemeldtem ſeinem Suhne, hierin mit vnſerer Khey. hilff vnnd fürſehung zu erſcheinen, vnnd ſolchen ſeinen lezten Willen auffzurichten zu vergunnen vnnd zu erlauben, auch damit Er ſolches fals ſeins vätterlichen Gevvalts ledig gezelt vnnd emancipirt vverden möchte, vnſern Conſens vnnd Bevvilligung in ſolche emancipation, die Er dann zu thuen vvillig vvere, zuegeben, auch vnſer Khey. autho-

authoritet vnnd decret, darüber zu interponirn, dieſelb zu confirmirn vnnd zu beſtetten, gnedigklich geruchten, deſs haben vvir angeſehen ſolch ſein vnderthenig zimlich Bitte, vnnd darumben auf vorhergehende erforderung beeder Partheyen, nach gehabter frag Ihrer beederſeits gemuets vnnd Willens, vnnd Ihre gethane bevvilligung, auch handt gegebene threu vnnd Zueſag, die Sy vor vns in vnſerm Khey. hoffrath gethan, Nemlich das gedachter Auguſtin Rudolff, gemeldten ſeinen Suhn Georgen ſeines vätterlichen Gevvalts erlaſſen, vnnd ihme Macht gegeben haben vvolte, hinfüro alles das zu thuen vnnd zu laſſen, das einer ſo ſeines aignen vnnd aus ſeines Vatters Gevvalt iſt, thuen vnnd laſſen muge, vnnd darauff den obgemeldten Georgen emancipirt mit vvol bedachtem Mueth, guetem Rath vnnd rechter Wiſſen, in ſolche Emancipation vnſer Khey. Decret vnnd authorität interponirt, dieſelb gnedigklich confirmirt, becrefftigt vnnd beſtettigt, Vnd thuen das alles hiemit von Röm. Khey. macht, volkhummenheit, vviſſentlich in crafft dizs briffs, vnnd mainen, ſezen vnnd vvöllen, das die obgemeldt emancipation khrefftig vnnd mechtig ſein, ſtett vnnd veſt bleiben, gehalten, volzogen, vnnd davvider von niemandts nichts fürgenummen, gethan, oder gehandlt vverden ſoll, oder muge, in gar khein Weiſe, noch Weeg, Sundern die genanten Auguſtin Rudolph vnnd Jörg ſein Suhne, ſich in crafft derſelben, aller vnnd iedlicher Wolthaten, gnaden vund Gerechtigkheiten, ſo Ihnen von Rechts vnnd gevvonheiten vvegen zuegelaſſen, gebrauchen vnnd genieſſen ſollen vnnd mugen, von allermenigkhlich unuerhindert, Ob auch in ſolche Emancipation, vnnd diſer vnſer Khey. Autho. confirmation vnnd beſtettigung, einiche Solennitet vnnd Zierligkheit, nach Ordnung der gemeinen geſchriebenen Rechten vnnd der Gevvonheiten, ſo ſich in ſolchem zuhalten ferner gebühreten nicht gehalten, oder geſchehen vveren, dieſelben abgang, mengl vnnd gebrechen, erfullen vnnd erſtatten, vvir hiemit von obberurter vnſerer Khey. macht, aigner bevvegnus vnnd rechter Wiſſen, in crafft ditzs brieffs, vnnd gebiethen darauf allen vnnd iedlichen, Churfürſten &c. das Sy die genannten Auguſtin Rudolff vnnd Jörgen, ſeinen Suhn, an obgemeldter Emancipation vnnd diſer

)()()()()(2 vnſerer

Digitized by Google

vnſerer Khey. authori., conf^on, beſtettigung, erſtattung vnnd erfüllung, nicht hindern, noch irren, Sundern Sy der, alles Ihres inhalts gerueigkhlich gebrauchen, genieſſen vnnd genzlich dabey bleiben laſſen, vnnd hievvider nicht thuen, noch des Jemandt anderm zu thuen, geſtatten, in khein Weiſe, als lieb einem Jeden ſey vnſer vnnd des Reichs ſchvvere vngnadt, ſtraff, vnnd darzue ein Peen, nemlich 30 Marckh löttigs Goldes, zuvermeiden, die ein Jeder &c. vnnd den andern halben theil dem beleidigten vnnachleſslich zu bezalen verfallen ſein ſoll, mit vrkhundt &c. anhangendem Inſigl. Datum Augſpurg 13ten Aprilis 1551.

Imperator iterum *iuris communis* praeſcripta, et, ni fallor, conſtitutionem in primis Iuſtiniani Imp. in l. ult. C. de emancip. reſpicit, qua licentia ei, qui emancipare uult, tribuitur, *uel ex lege Anaſtaſiana hoc facere uel ſine ſacro reſcripto intrare competentis iudicis tribunal, uel eos adire magiſtratus, quibus hoc facere uel legibus uel ex longa conſuetudine permiſſum eſt.* Emancipatio noſtra ea mente ſuſcipiebatur, ut filius poteſtatem teſtamenti faciendi adipiſceretur; nam filius familias teſtamenti faciendi ius non habebat; adeo quidem, ut quamuis parentes ei permiſerint, nihilo magis iure teſtari poſſit. princ. Inſt. quib. non eſt permiſſ. fac. teſtam. *Rigida* haec iura ſunt, quae Caeſar innuit, et auctoritate ſua mitigat. Germani hodie patriam poteſtatem, nulla emancipatione uel Anaſtaſiana uel Iuſtinianea adhibita, diſſoluunt; ſed duriora THOMAS. in diſſ. de quaſi emancipat. §. 27 loquitur: „ tantum abeſt, „ ut emancipatio Romana ullum uſum habere potuerit apud Ger- „ manos, ut potius aperte incurrat ſuſpicionem uel ignorantiae „ morum Germaniae, uel intempeſtiui amoris erga ius peregri- „ num, qui ſpretis modis facillimis patriis liberos dimittendi ex „ poteſtate uelit eos ſecundum ius Iuſtinianeum iudicialiter eman- „ cipare, ſaltem ut de uſu iuris peregrini prae patrio gloriari poſ- „ ſit. „ Mores patrios commodiores ſancte cuſtodiamus; ſeparata oeconomia maneat modus liberandi a patria poteſtate; aſt noli emancipationem iuris ſubſidiarii tamquam ineptam et legibus domeſticis contrariam aſpernari, quae nec apud nos utilitatibus ſuis deſtituitur. Etenim ſi firmiora cenſentur et euidentiora, quae, princi-

Digitized by Google

principe uel iudice auctore, aguntur: nonne interdum ſalutari conſilio emancipationem publice expediemus? THOMASII obiectiones reliquas diſcuſſit HEIMBVRG. in difficillimis emancipationis Romanae et Germanicae capitibus §. 65 ſq. ill. LVDOLPH. P. II obſeruat. p. 354 emancipationes iure Germaniae non ſublatas, neque inutiles eſſe contendit, narratque controuerſiam ideo inter patrem et uxoris defunctae cognatos ortam, quod filius a patria poteſtate non ſolutus, teſtamento relicto patrem heredem ſcripſit in bonis maternis. MOSER. c. l. c. 120 p. 431 emancipationis iuris communis cauſſam grauiter dixit. Specimina alia alius dabit dies. Iurisprudentia formularia, meo quidem iudicio, non poſthabenda erit iuris patrii cultoribus, quippe quae, an leges uigeant, optime declarat. Iam ſub initiis ſaec. XVI VDALRICVS TENGLERVS ſpeculum laicorum (*Layen-Spiegel*) germanice conſcripſit, quod theſauri inſtar erat iſtis temporibus, noſtramque docere poteſt aetatem, de ſtudio iuris Germanici excolendo iam tum cogitatum fuiſſe. TENGLERVS uarias formulas attulit; multoplures ALEXANDER HVGEN in Rhetorica ſua ſiue in libro formularum, qui iam a. 1537 prodiit. Huius ueſtigia premit *Notariat- und teutſche Rhetorica* a. 1565 Francofurti diuulgata, ac multis exemplis, publici quoque iuris doctrinam illuſtrantibus, referta, quae alibi fruſtra quaeſieris.

IIII. *Ius priuatum illuſtrium* formam quaſi ſuam debet tabulis. Chartarum itaque inueſtigatio diligentior huic iurisprudentiae generi erit utiliſſima. Nunc STRVVII iurisprudentia heroica, cel. HELLFELDII acceſſionibus amplificata, egregio opere, utimur, et, quod ad proceres Germaniae attinet, ill. MOSERI iuris publici ſyſtemate maiori.

V. *Ius canonicum, pontificium et eccleſiaſticum* multa iam emolumenta cepit ex codicibus diplomaticis; maiora capiet, ſi diplomatica pontificum Rom. antiſtitum eccleſiarum etc. perfecta fuerit.

Digitized by Google

VI. *Ius feudale* ſine pactis intelligi nequit; pacta in literis plerumque, quas dicunt, inueſtiturae, conſignantur. Ex his mores curiarum feudalium ſingularium, iisque inter ſe collatis, iuris clientelaris uniuerſi placita colligi poſſunt. Materiam largam ad ius feudale Germanicum expoliendum propoſuit LVNIG in corpore iuris feudalis, quod multis augeri poteſt uoluminibus. Reliqua iurisprudentiae genera etiam tabularum ope laetiorem fortunam nanciſci poſſe, quis dubitet? Sed cum praefatio iam limites ſuos transgreſſa uideatur, filum abrumpo, et, ſi patientia tua, LECTOR HVMANISSIME, abuſus fuerim, id ut argumenti tribuas ubertati, meaque ſtudia qualiacunque tibi commendata habeas, ſummopere rogo. Vale. Altorfii Id. Nouembr. cIↄIↄccLII.

CAP. I

Digitized by Google

Digitized by Google

Cap. I

DE DIPLOMATIBVS LVDOVICI GERMANICI.

§. I.

§. 1. Initii formulae legitimae.

LVdouicus Rex, moribus auitis, tabulas ſuas, auſpice Deo, conſcribi iuſſit. Initii formula perpetua: *In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis.* Haec norma eſto; exceptionem ſuppeditant nonnullae chartae, quae ſimul annos imperii Ludouici Imp. patris notant, atque ita incipiunt: *In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, Dei omnipotentis.* uid. HVND. metrop. Salisb. t. I p. 150; t. II p. 9. PEZ. theſ. Anecd. t. I P. III p. 13, 15, 17. Deſideratur initiale uotum in quibusdam diplomatibus inter SCHANNATI tradit. Fuld. p. 193, 205 et 206; item in HVND. c. l. t. II p. 8. In SCHANNAT. dioeceſ. Fuld. p. 239 legimus: *In nomine domini Dei et Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti;* ſed codicilli hi plura loquuntur inuſitata. In cod. prob. hiſt. Wormat. p. 7 et 8 primordia capiuntur: *In nomine domini noſtri Ieſu Chriſti;* ſed in tabulis fidei dubiae. Charta quaedam commutationis regiae apud PEZ. c. l. p. 199 hac fronte prodit: *In nomine ſanctae et unicae trinitatis*, curiae Regis minus ſolenni. Exceptione legitima altera nituntur placita et notitiae, item alia literarum documenta, diplomatibus non adnumeranda.

2. inſolitae.

Digitized by Google

§. II.

§. II.

Regis tituli. Regis inſcriptio breuibus continetur elogiis: *Hludouicus diuina fauente gratia Rex. Hludouici* nominis orthographia eadem, quam habuit *Hludouicus*, pater; at ſigillis et annalibus familiaris eſt *Hludoicus.* Pro *gratia* ſaepius occurrit *clementia.* Prioribus regni annis, cum Ludouicus Bauariae tantum praeeſſet, ſcribebatur: *Hludouicus diuina fauente* uel *largiente gratia Rex Baioariorum.* uide chartas apud HVND. et PEZ §. I indicatas. Ex quo in notis chronicis regni Franciae orientalis mentio fit, additamentum: *Baioariorum* omittitur; omitti igitur forſan deberet in tabulis HVND. t. II p. 8,

2. formulae ſuſpectae. Franciam orientalem memorantibus. Singularem formulam habet SCHANNAT. cod. prob. hiſt. Wormat. p. 7 et 8: *Hludouicus diuina prouidente clementia Rex.* Intolerabilem profert HARENBERG. hiſt. Gandersheim. p. 139: *Hludouicus Dei fauente clementia Romanorum Rex.* Disquiremus de chartis iſtis peregrinis §. XXXX.

3. Ludouicus nec rex Germaniae dicitur, Ludouicus quidem uulgo Germanicus et in hiſtoriarum commentariis ac libellis priuatis *Rex Germaniae*, item *Alemanniae* dicitur; ſed curia regia non conſentit. uid. diſſ. de inſigni Germaniae eiusque regis titulo §. 4. In formulis antiquis Alſaticis c. 6 *Hl. Rex Germaniae* noſter Ludouicus eſſe uidetur: quamquam nec ſtilus, nec exitus

4. nec Imperator. chartae id nomen ſuſtinent. Sicut Ludouicus Imperator numquam fuit (§. XXII, 33): ita in codicillis ſanis non appellatur Imperator. Quod nonnulli annalium auctores ſibi indulgent, id ad exemplum non pertinet. ADAM. BREM. L. I hiſt. eccl. c. 24 ſq. regem noſtrum nuncupat Caeſarem, pium, inclytum, orthodoxum, magnum. In charta ſynodi Wormatienſis apud SCHATEN. P. I Ann. Paderb. p. 163 Ludouici anni *imperii* numerantur, eiusque auctoritas *imperialis* dicitur. A *Guillelmo* in uita Hadriani II Pontificis Ludouicus

5. Stilus Pontif. Rom. inter Auguſtos refertur, quia ex familia Auguſta prodierat. Quid? quod iam Benedictus III P. Lotharium, Ludouicum et Carolum filios ſuos glorioſos *Auguſtos* uocauit. HARDVIN. t. V act. concil. p. 107. In Nicolai I P. diplomatibus Ludouicus Rex dicitur *excellentiſſimus, reuerendiſſimus, glorioſus, inclytus.* Alii Pontifices *regem glorioſum* appellant, non *Caeſarem.* Numquam hoc thema grauius, quam in bello diplomatico Lindauienſi, diſputatum fuit, cum WAGENRECKIVS chartam uexatam Ludouico Regi, irrito ſane cona-

tu

Digitized by Google

tu atque ab aliis parthenonis defenſoribus improbato, uindicare uellet; at CONRINGIVS in cenſura diplomatis c. 6 et 7, eiusque uindex TENZELIVS c. 8 n. 1 hoc commentum tam fortiter diſcuſſerunt, ut controuerſia conclamata uideatur. Alius ſtilus placuit epiſcopis; concilium quippe Moguntinum a. 847 dicatur *domino ſereniſſimo et chriſtianiſſimo regi Ludouico uerae religionis ſtrenuiſſimo rectori ac defenſori ſanctae Dei eccleſiae.* Epiſcopi Remorum dioeceſeos atque Rotomagenſis mittunt a. 858 epiſtolam *domino Hludouico regi glorioſo.* Rex ipſe in tabulis ſuis annos *regni* ſui *orientalis Franciae* computabat, cuius etiam priuatae chartae mentionem faciunt; nonnullae tempora notant Ludouici regis *orientalium Francorum*, quaedam regis *Alamannorum*, aliae Ludouici *iunioris*, quem Ludouicum eſſe noſtrum Germanicum ſatis conſtat, ubi cum Ludouico patre comparatur, ſed poſt patris diſceſſum e uita *ſenioris* nomen, ut a Ludouicis, filio et nepote ex fratre Lothario, diſcerneretur, accepit. uid. traditiones Friſingenſes, Fuldenſes, S. Gallenſes etc.

§. III. IIII. | 6 epiſcoporum, | 7 tabularum priuatarum.

§. III.

Praecepta ſua Rex patefacturus uel omnes generatim compellat, e. g. *omnibus epiſcopis, abbatibus, ducibus, comitibus, nec non et cunctis fidelibus ſanctae Dei eccleſiae noſtrisque praeſentibus et futuris in regno a Deo nobis collato conſiſtentibus notum ſit.* PEZ. c. l. p. 18; uel ſigillatim eos, quorum intereſt, nominat, quamquam huius generis chartas rariores deprehendimus.

Promulgatio.

§. IIII.

Exordiorum argumenta ideo, quod plurima diplomatum res ſacras ornant adiuuantque, repetuntur a pio: *Quicquid enim locis ſanctorum uenerabilium ibique degentium fratrum ob amorem domini mei Ieſu Chriſti pia augmentatione conferimus uel confirmamus, hoc procul dubio nobis ad mercedem uel ſtabilitatem regni noſtri in Dei nomine pertinere confidimus et profuturum nobis ad praeſentis uitae curricula felicius tranſeunda, nec non et beatitudinis praemia ſecurius obtinenda non dubitamus.* MABILLON. t. III Ann. Bened. p. 679 append. *Si de rebus terrenis, quas ſumus diuina largitate conſecuti, ad loca ſanctorum ob diuinum amorem, regium morem decenter implentes, aliquid conferimus, hoc nobis*

Exordia capiuntur a pio,

eſſe

§. V. VI. *eſſe profuturum ad aeternae remunerationis praemia capeſſenda liquido credimus.* HARTMANN. Ann. Einſidel. p. 14. SCHATEN. Ann. Paderborn. P. I p. 132, 144, 162. *Si petitionibus praeſulum ac ſeruorum Dei iuſte et rationabiliter petentium aures ſerenitatis noſtrae accommodamus, hoc nobis procul dubio a remuneratore omnium in aeterna beatitudine credimus ad futurum.* HVND. t. II Metrop. Sal. p. 9. *Si enim liberalitatis noſtrae munere locis Deo dicatis quidquam conferimus* etc. a. a iuſto, utili, decoro. et paſſim: uel a iuſto, utili, decoro: *Cum regalis excellentia unius fidelis rationabilem petitionem ad effectum perducere ſatagit, non ſolum ipſius, ſed etiam cunctorum fidelium ſuorum animos ad fidelitatem debitam ſinceriſſime conſeruandam promtiores deuotioresque efficit.* HVND. c. l. p. 8. *Decet regiam dignitatem, praedeceſſorum ſuorum pie facta non ſolum inuiolabiliter conſeruare, ſed etiam cenſurae ſuae auctoritate alacriter confirmare.* ID. c. l. p. 346. *Oportet igitur nos, qui diuina ſumus gratia quodammodo caeteris mortalibus ſublimati, eius in omnibus parere praeceptis, cuius clementia exiſtimus praelati, atque cuius praecellimus munere* etc. PEZ. c. l. p. 23. Vitioſas tabulas ſtatim in limine peccare, §. XXXX monſtrabimus.

§. V.

Promulgatio iterata. Prooemio iterum ſubiungitur promulgatio, omnibus ſignificari ſolita: *notum ſit omnibus ſanctae eccleſiae fidelibus noſtrisque praeſentibus ſcil. et futuris.* HVND. c. l. p. 9. *Idcirco notum fieri uolumus omnium fidelium noſtrorum praeſentium ſcil. et futurorum ſagacitati.* SCHATEN. c. l. p. 132. *Idcirco, proinde, quapropter nouerit, comperiat omnium ſanctae Dei eccleſiae fidelium noſtrorumque praeſentium et futurorum induſtria, ſolertia, magnitudo, coetus.*

§. VI.

Diplomatis corpus incipit uocula: *qualiter* uel *quia*, more conſueto. Nominantur deprecatores, ac narrantur uariae petendi rationes. Regiae dignitatis encomia. Quando Rex de ſe, tamquam de pluribus loquitur, ſibi *excellentiae, ſerenitatis, clementiae, manſuetudinis, celſitudinis* laudes affe- 2. Rex honorifice appellat patrem, rit. Interdum memoriam *diuam domini et genitoris Ludouici, excellentiſſimi, praeſtantiſſimi imperatoris*, item *nobiliſſimi, piiſſimi, chriſtianiſſimi Auguſti* recolit. SCHATEN. c. l. p. 130. HEDA de epiſc. Vltrai.

Digitized by Google

trai. p. 56. CONRING. in cenſura p. 367. *Diuae memoriae dominus* auum et
*Karolus piiſſimus auus, praeſtantiſſimus, auguſtiſſimus, ſereniſſimus impe-
rator* ſiſtitur in PEZ. c. l. p. 18. HVND. t. II p. 10. *Anteceſſorum* anteceſſo-
auguſtiſſimorum imperatorum recordatur Rex noſter apud SCHATEN. res;
c. l. p. 157. Per manus *Carlomanni* roborari fecit chartam Altahen- 3. filios,
ſem apud HVND. c. l. p. 13. *Dilectus filius Karolus* reperitur in
FREHER. comment. de Lupoduno p. 26. *Chariſſima coniux Hem-* 4. coniugem,
ma memoratur in tabulis PEZII c. l. p. 13, quas et commentariis
noſtris de re diplom. imperatric. p. 87 inſeruimus; *dilecta coniux
Hemma* in SCHEVCHZER. et LOCHMANN. alphabet. tab. I et II.
Dilectam ac ſpiritalem filiam Engilpergam Ludouici II imperatoris *nepo-* 5. filiam
tis ſui *amantiſſimi* coniugem appellat Rex in MVRATOR. antiquit.
Ital. t. VI p. 29. *Dilecta filia Hildigarda*, item *Bertha filia* in EC-
CARD. t. II rer. Franc. p. 887, et iterum *dilectiſſima filia Hilde-
garda* in CONRINGII cenſura p. 347, pariter ac *Theodrada amita, filia* 6. amitam,
praeſtantiſſimi Auguſti diuae memoriae aui ipſius apud ECCARD. c. l.
et *dilecta nepta Hirmingarda* in MVRATOR. t. II antiq. Ital. p. 215 neptem.
deprehenditur. De familia Regis uid. §. XXXXI. Epiſcopis et 7.
abbatibus honorificum *uenerabilium* epitheton impertitur. *Vene-* epiſcopi uocantur
rabilem, item *almificum Baturicum epiſcopum, uenerabilem Gozbaldum* *uenerabi-*
epiſcopum et abbatem et ſacri palatii ſummum capellanum habent *les*,
chartae HVNDIANAE et PEZIANAE. Duces et comites *illu-* alii proce-
ſtrium et *fidelium* praeconiis condecorantur. HVND. c. l. t. II p. 11. res *illu-*
SCHANNAT. tradit. Fuldenſ. n. 469. Virorum *nobilium* ingens *ſtres, fide-
les,*
multitudo. *nobiles*,

§. VII.

Ludouicus per diuiſionem paternam a nobis t. I p. 457 exhibitam, poſt patris praeſertim obitum, iure ſuo ſuisque auſpiciis regnare coepit; quam ob rem ea, quae ſunt maieſtatis negotia, auctoritate maxima expediit. Diſpiciamus primum de iure ſacrorum. **Regis eſt, ius ſacrorum tueri,** Iam in diuiſione paterna, quam modo diximus, capite XI ſanciebatur, ut tres fratres curam et defenſionem eccleſiae S. Petri ſimul ſuſciperent, aliisque eccleſiis iuſtitiam ſuam et honorem ſeruarent. Itaque Rex ſibimet ipſi uniuerſalis eccleſiae curam haud perperam tribuit in tabulis in SCHATENII annal. Paderborn. p. 130 traditis. Iuris ſacrorum, cuius diuerſa ſunt munera, nihil a maieſtate ſua alienum eſſe uoluit. Conciliorum arbitrium penes regem erat; hic **concilia inſtituere,**

 enim

§. VII. enim antiſtites ſacros conuocabat, ac de rebus grauioribus cum iis conſultabat; prouidebatque ſaluti eccleſiae, leges ferendo, mores prauos coercendo, cauſſas cognoſcendo. Luculentius omnia intelligentur, ubi conſtitutiones ueteres noſtraſque tabulas perluſtrauerimus. Sicut res eccleſiaſticae a profanis minus ſubtiliter diſtinguebantur: ita in ſolenni curia cuiusuis generis cauſſae tractabantur, nec ſynodi a conuentibus generalibus ſemper erant diuerſae. Anno 844 Ludouicus noſter fratresque ipſius ad Teudonis uillam, in loco, qui dicitur Iudicium, conuenerunt, ubi capitula quaedam ſibi praelecta approbarunt, et ſe eadem ſeruaturos, promiſerunt. Pacis et concordiae fraternae ſtudium impenſe commendatur; eccleſiae, diſcordia fratrum, epiſcopis orbatae eosdem recuperent *a Deo datos* et a regibus *regulariter deſignatos;* loca religioſa adimantur curae laicorum, aut ſi laicis nonnihil indulgendum, reges conſtituant prouiſores epiſcopos; reſtituantur bona eccleſiaſtica iniuſte ablata; hic locus, ut fieri ſolet, ualde ſpecioſis argumentis ornatur; querelae ad reges deferantur; ordo eccleſiaſticus uigorem ſuum recipiat, et populo adminiſtretur iuſtitia. Num quis errauerit, qui hanc ſanctionem pacem publicam et religioſam exiſtimet? cap. II ab illo, qui *ſolus* merito et *rex* et *ſacerdos* fieri potuit ita eccleſia diſpoſita dicitur, ut pontificali auctoritate et regali poteſtate gubernetur. Itaque regnum in eccleſia nondum eſſe putabant, nec HINCMARVS in ep. 41 ad Hadr. II Pont. ſcribere dubitauit: *Et petite domnum apoſtolicum, ut, quia rex et epiſcopus ſimul eſſe non poteſt* etc.

episcopos deſignare et prouiſores, bona eccleſiaſtica reſtituenda curare.

2. Placitum generale Paderborn.

A. 845 placitum generale apud Paderbornam habuit Rex, quod non annales tantum Fuldenſes, ſed et charta SCHATENII p. 130 innuunt, cuius haec ſunt initia: *cum in nomine unicae et perpetuae Trinitatis pro Regimine S. Matris et uniuerſalis Eccleſiae, etiam et pro ſtatu regni nobis diuinitus et paterno iure commiſſi Patherbrunnen peruenimus, aderant inter caeteros fideles noſtros quidam Monachi cum uenerabili eorum Praepoſito Vualanae, ex monaſterio, quae noua Corbeia nuncupatur, coramque familiaribus Conſiliariis noſtris in praeſentiam culminis noſtri adducti attulerunt Domni ac genitoris noſtri Hludouici excellentiſſimi Imperatoris quoddam praeceptum* etc. Non dubitamus, quin Rex in iſto placito alias quoque cauſſas eccleſiaſticas cognouerit.

3. In foedere Marſnenſi I honori eccleſiarum proſpicitur.

Anno 847 reges fratres Marſnae foedere inito iterum publicam pacem firmabant, haud neglecta eccleſiarum dignitate; ita enim habet cap. II: *ut ipſi mutuo ſibi*

ſibi auxilientur, et contra Dei ſanctaeque Eccleſiae ac ſuos inimicos ſecundum opportunitatem temporis inuicem adiuuent. cap. IV: *ut Eccleſiae Chriſti per omne eorum regnum priſtinam dignitatem honoremque retineant; et quicquid ſuperſtite Domno Hludouvico Imperatore iure legitimo poſſederunt, abſque ulla deminutione recipiant.* Deinde Ludouicus in adnuntiatione ſua ſpondet art. V: *et ſciatis quia uolumus ut res Eccleſiarum, in cuiuscunque regno caput fuerit, tam de epiſcopatibus, quam de abbatiis, ſine ulla contradictione rectores ipſorum Eccleſiarum, ſicut tempore Domni ac genitoris noſtri fecerunt, illas poſſideant.* art. VI: *ſimiliter et de epiſcopatibus et monaſteriis, ubicunque in noſtro communi regno aliter eſt modo quam debeat, uolumus una cum Dei adiutorio illud emendare, ut Eccleſia Dei ſuum honorem debitum habere poſſit, et populus ſuam legem et iuſtitiam habeat.* Crebrius Rex epiſcopos Moguntiae congregauit, quippe quae ſedes Principis erat antiſtitum eccleſiaſticorum. Hrabanum archiepiſcopum circa Calendas Octobres anno 847 concilium habuiſſe, Annales Fuldenſes referunt; concilii iſtius capitula XXXI aſſeruata fuere, quae in appendice dabimus. Adfuerunt huic ſynodo Moguntinenſis eccleſiae ſuffraganei Samuel epiſcopus Wormatienſis, Egorbaldus uel potius Gozbaldus epiſcopus Wirceburgenſis, Baturatus Paderbornenſis, Hebo Hildesheimenſis, Gorbrathus ſiue Gerbrachus Curienſis, Hemmo Halberſtadenſis, Waltgarius Verdenſis, Ansgarius Hamburgenſis, Otgarius Eichſtetenſis, Lanto Auguſtanus, Salomon Conſtantienſis et Gebehardus Spirenſis. Narrat haec ſacra cohors, ſe *ſecundum iuſſionem* Regis Moguntiam ueniſſe, orationem pro domo regia decreuiſſe, in clauſtro S. Albani ſecundum morem illum, quo priſcis temporibus ſub Carolo imperatore Hildebaldus et Richolphus cum caeteris epiſcopis et abbatibus illuc conuenientibus fecerunt, conſediſſe. Cap. II iubet, homilias transferri in ruſticam Romanam linguam aut theotiſcam. uid. §. XXXI. C. IV concordia inter epiſcopos et comites ſuadetur, *qui poſt imperialis apicis dignitatem populum Dei regunt.* Capitulo V ii, *qui contra regem uel eccleſiaſticas dignitates ſiue reipublicae poteſtates, coniurationes faciunt, a communione catholicorum ſubmouentur.* C. VI cautum: ne immunitas eccleſiarum infringatur uel rex defenſor et cuſtos a recto propoſito auertatur. C. VII proſpicit epiſcoporum poteſtati in res eccleſiaſticas; *conſentientes ſint comites et iudices praeſulibus ſuis ad iuſtitias faciendas iuxta praecepta diuinae legis.* De reliquis

§. VII.

4. Concilium Moguntiae a. 847 dirigente archiepiſcopo ac ſuffraganibus praeſulibus, iubente Rege, more priſco habetur et decernitur, ut homiliae transferantur in linguam uulgarem, ut concordia ubique, ſalus principis, immunitas eccleſiarum ſeruetur.

Digitized by Google

§. VII. liquis capitulis dicemus commodis locis. Quaeſtiones alias epiſcopi reſeruant alii conuentui; *haec uero*, pergunt, *quae uobis* (regi) *tranſmiſſa ſunt petimus, ut ueſtra auctoritate firmentur: et, ſi quis aduerſarius illis exſiſtere uoluerit, praeualere non permittatur. Dei enim cooperatores uos eſſe debetis, et adiutores ſanctae eius eccleſiae; quatenus religio Chriſtiana incontaminata temporibus regni ueſtri usque in finem ſeruetur.*

Rex, ut concilii decreta firmet, rogatur.

5. Per idem tempus mulier quaedam de Alamanniae partibus, nomine Thiota, Pſeudo-prophetiſſa Mogontiacum uenit, quae Salomonis Epiſcopi parochiam ſuis uaticiniis non minime turbauerat. Nam certum conſummationis ſaeculi diem, aliaque perplura Dei ſolius notitiae cognita, quaſi diuinitus ſibi reuelata, ſcire ſe fatebatur, et eodem anno ultimum diem mundo imminere praedicabat. Vnde multi plebeii utriusque ſexus timore perculſi ad eam uenientes munera illi ferebant, ſeque orationibus illius commendabant, et (quod grauius eſt) ſacri ordinis uiri doctrinas Eccleſiaſticas poſtponentes, illam quaſi magiſtram coelitus deſtinatam ſequebantur. Haec in praeſentiam Epiſcoporum apud ſanctum Albanum deducta, et diligenter de ſuis aſſertionibus requiſita, presbyterum quendam ſibi ea ſuggeſſiſſe, et ſe talia quaeſtus cauſa narraſſe profeſſa eſt. Quapropter ſynodali iudicio publicis caeſa flagellis miniſterium praedicationis, quod inrationabiliter arripuit, et ſibi contra morem Eccleſiaſticum uindicare praeſumpſit, cum dedecore amiſit, ſuisque uaticiniis tandem confuſa finem impoſuit.

Thiotae pſeudo-prophetiſſae fraus coercetur.

6. Ita ANNALES FVLDENSES ad hunc annum. Iidem annales ad annum 848 teſtantur, Regem circa Calendas Octobres generale placitum iterum celebraſſe apud Moguntiacum. De cauſſis, quae tractabantur, eccleſiaſticis duas tantum indicant; ſcilicet *homines Hrabani epiſcopi aduerſus dominum ſuum conſpirantes publice conuictos, cum eo pacificauit* Rex. *Goteſcalcus quoque quidam presbyter de praedeſtinatione Dei praue ſentiens, et tam bonos ad uitam, quam malos ad mortem perpetuam ineuitabiliter a Deo praedeſtinatos eſſe affirmans, in conuentu Epiſcoporum rationabiliter (ut plurimis uiſum eſt) conuictus et ad proprium Epiſcopum Ingumarum Remis tranſmiſſus eſt; prius tamen iuramento confirmans, ne in regnum Hludouuici ultra rediret.* Conſentit cum his Hrabani epiſtola ſynodalis ad Hincmarum archiepiſcopum Remenſem. *Hanc ergo opinionem*, ait Rhabanus, *nuper in ſynodo apud Moguntiam habita ab eo audientes, et incorrigibilem eum reperientes, annuente atque iubente piiſſimo*

In concilio Moguntino a. 848 Hrabano homines ſui reconciliantur et Godeſcalci haereſis damnatur.

mo rege noſtro Hludouvico, decreuimus eum cum pernicioſa ſua doctrina damnatum mittere ad uos, quatinus eum recludatis in ueſtra parochia, unde primum inordinate receſſit: et non ſinatis eum amplius errorem docere, et ſeducere populum Chriſtianum. conf. HARDVIN. concil. t. V p. 16. SERAR. rer. Mogunt. lib. I cap. 33 in IOHANNIS collect. t. I p. 98. SCHMID. de concil. Mogunt. apud IOHANN. tom. nouo p. 286. GILBERT. MAVGVIN. diff. hiſtorica et chronica de Godeſcalco. Circa haec tempora de eccleſia Hamburgenſi ſuſtentanda in ſynodis agebatur. REMPERTVS in uit. S. Anſcharii cap. 19 rem ita narrat: „ dominus quoque humilitatem eius et patientiae fortitudinem conſpiciens, quia cor Regis in manu Domini „ eſt, clementiſſimi Domini et Senioris noſtri Ludouici Regis, qui „ poſt patrem ſuum huius Regni gubernacula ſuſcepit ad hoc animum incitauit, ut quaerere inciperet, unde ei ſolatium ſubſiſtendi „ facere poſſet, quo legationis ſuae mandatum perficeret. Et quia „ in hac prouincia cellam nullam huic legationi habebat congruam; „ erat autem ibi iuxta Epiſcopatus Bremenſis Eccleſiae tunc deſolatus Paſtore, illum ei dare diſpoſuit. Vnde in publico conuentu „ Epiſcoporum, caeterorumque fidelium ſuorum tractare cum eis „ coepit, utrum hoc ei facere canonica auctoritate liceret. Dominus enim et Paſtor noſter hoc ſibi periculoſum eſſe aliquo modo „ formidans, et ne a quibuslibet naeuo cupiditatis reprehenderetur, „ caute praeuidens, non facile huic diſpoſitioni aſſentiebat. Iubente „ itaque Rege, haec eadem res in Concilio Epiſcoporum uentilata „ eſt. Qui multis praecedentibus exemplis probauerunt, bene poſſe „ fieri, ut quia Dioeceſis illa, ad quam ordinatus fuerat ipſe, admodum parua erat (nam non niſi quatuor baptismales habebat Eccleſias, et haec ipſa multotiens iam Barbarorum incurſionibus deuaſtata) ei cauſa ſolarii adiungeretur. Verum ne in aliquo ſcrupulum Ferdenſis pateretur Epiſcopus, quod etiam partem de ſuo Epiſcopatu ultra Albiam ſumptam, ipſe cum Bremenſi tota ſimul Parochiam retineret, ſtatuerunt, ut ſicut tempore Domini Ludouici „ Imperatoris primo fuerant Epiſcopatus ipſe et Bremenſis ſcilicet „ et Ferdenſis reſtituerentur, et ipſe teneret Bremenſem. Ex qua „ maior pars Dioeceſis ſuae ſumpta fuerat, quae etiam tunc Paſtoris „ erat praeſentia deſolata. Quo Decreto ita ab Epiſcopis conſtituto, „ ipſe iubente Rege Bremenſem ſuſcepit Dioeceſim gubernandam.

§. VII.

7. Eccleſiae Bremenſis et Hamburgenſis coniunguntur, praeſule Anſchario,

iubente Rege,

§. VII. „Porro partem Parochiae, quae ultra Albiam ad ſe pertinere debe-„bat, Waldgarius recepit tunc Ferdenſis Epiſcopus. Quod cum ita „aliquandiu eſſet, iterum diligentius ipſa re in alio Concilio Epiſco-„porum uentilata, uiſum eſt eis bonum non eſſe, ut ſedes, ad quam „ille ordinatus fuerat, ab alio Epiſcopo teneretur.

ita tamen, ut Hamburgum in partem cederet Waldgarii, ep. Verdenſ.

Nam Hamma-„burg tunc in partem ceſſerat Waldgarii, poteſtatem quidem Regis „eſſe dicentes, ut Dioeceſim paruam, et admodum captiuatam au-„geret, locum tamen ad Archiepiſcopalem dignitatem auctoritate „apoſtolica firmatum nullatenus immutandum. Vnanimo ergo „conſenſu cum uoluntate praedicti Regis piiſſimi Ludouici Epiſcopi

quod deinde Anſcharius recipiebat;

„ibi conſtitui cenſuerunt, ut ſedem, ad quam conſecratus fuerat „Pater noſter Anſcharius, reciperet, et ſi quis ultra Albiam ex Fer-„denſi ipſe retineret dioeceſi ex Bremenſis Eccleſiae Parochia, il-„lius ſedis reſtitueret Epiſcopo. Quod ita et Regio iuſſu, et ſyno-„dali Epiſcoporum Decreto, ipſius quoque Waldgarii memorati „Ferdenſis Epiſcopi uoluntate ſtatutum eſt. c. 20.

quae contingebant ſede Colonienſi uacante.

Porro cum haec „agerentur, Colonia ciuitas, ad quam Bremenſis Parochia ſuffraga-„nea erat, eo tempore abſque benedictione Epiſcopali degebat. „Quod quia diuturnum extitit, iſtud etiam ſine illius loci Pontificis „praeſentian eceſſario decernendum fuit.„ (uid. n. 12. h. §.). Ex his manifeſtum eſt, bina concilia, Regis nutu coacta, hac in re oc-cupata fuiſſe. Rex de eccleſiis ſtatuebat, Pontifice Romano non requiſito. Ac, licet poſtea epiſcopi *locum ad archiepiſcopalem digni-tatem auctoritate apoſtolica firmatum nullatenus immutandum* cenſerent; hoc tamen inſtitutum ad Pontificem non deferebatur, ſed Regis iuſſu et ſynodali epiſcoporum decreto Anſcharius ſedem, ad quam conſe-cratus fuerat, recepit. Quid Verdenſis epiſcopus compenſationis loco obtinuerit, non additur. Inuito archiepiſcopo Colonienſi, cui Brema parebat, nihil quidem decerni poterat, ſed id lucro da-bant Anſchario patres, quod Colonia tunc uel paſtore deſtituta eſſet, uel epiſcopi Germaniae Hilduinum, archiepiſcopum Colonienſem

Notae chronicae in concordiam rediguntur.

Gallum, non agnoſcerent. *Obſcure notatur tempus*, inquit ADA-MVS in hiſtor. eccleſ. L. I cap. 24, *quod liber donationum ſignificat apertius. Anno ſcilicet Luthewici ſecundi IX* (al. XI) *dominum Anſga-rium ab Aldrico clerico comite Reginbaldo legatis Caeſaris ductum in epi-ſcopatum.* Congruunt haec cum concilio menſe Octobri anno 848 habito. Nam ſi annos regni Ludouici ab obitu patris ipſius compu-temus,

temus, iam XII Calend Iulii anno 848 annus nonus currere coeperat; itaque non eſt, cur ECCARD. in comment. rer. Franc. p. 405 utraque concilia ob eccleſiam Bremenſem et Hamburgenſem coniungendam inſtituta ad annum 849 referat, ita tamen, ut Ansgarius ipſi ante XII Calendar. Iulii introductus uideatur. Accedit, quod Ansgarius anno 865 obiiſſe, et annos 18 Bremae ſediſſe dicatur; proinde eum iam anno 847 epiſcopum conſtitutum neceſſe eſt. Acta Sanct. ad III Febr. t. I §. 2 n. 8 reſpiciunt ad a. 847. Numeros, ni fallor, mendum aut ANNALISTAM SAXONEM error turbat, cum anno 849 Leudericum Bremenſis eccleſiae epiſcopum, Ansgarii deceſſorem, obiiſſe tradit; nec capio, qua ratione mortuo Leuderico eccleſia Bremenſis diu uiduata permanere potuerit, ſi iam ante annum 849 fuerit epiſcopus Ansgarius. Sed aliunde ſatis conſtat, Leudericum menſe Aug. a. 847 uitam depoſuiſſe. STAPHORST. *Hamburg. Kirchengeſchichte* P. I p. 38. Concilio Moguntino anni 848 adfuit quoque Egibertus epiſcopus Oſnabrugenſis de decimis ſibi iniuſte ereptis conqueſtus, quem Rex ad conuentum Francofurti habendum uenire iuſſit, ubi cauſſa ipſius poſtea diremta fuit, ut §. XIIII, 2 declarabimus. Acta haec ad annum 848 pertinere, tum annus regni Ludouici XV chartae regiae adſcriptus, et ab epocha anni 833 repetendus, tum Radleici cancellarii recognitio docet. Anno 851 tres fratres reges noua concordiae foedera ad Marſnam ineunt, ac pacem publicam firmant. cap. V de eo *agi uult, qui pro aliquo capitali et publico crimine a quolibet epiſcopo corripitur, uel excommunicatur, aut ante excommunicationem crimen faciens regnum et regis regimen mutat, ne debitam poenitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam legitime peragat.* „Anno 852 habita eſt ſynodus ex uoluntate at„que praecepto eiusdem ſereniſſimi principis in ciuitate Mogontia, „metropoli Germaniae, praeſidente Hrabano uenerabili eiusdem „urbis Archiepiſcopo, cum omnibus Epiſcopis atque Abbatibus „Orientalis Franciae, Baioariae et Saxoniae: et illi quidem de ab„ſoluendis quaeſtionibus eccleſiaſticis tractatum habeant, Rex uero „cum principibus et praefectis prouinciarum publicis cauſis litibus„que componendis inſiſtens, poſtquam Synodalia eorum decreta „ſuo iudicio comprobauit, et legationes Bulgarorum Sclauorumque „audiuit et abſoluit, Baioariam reuerſus eſt.„ Haec narrant ANNALES FVLDENSES, ſed res geſtas huius concilii tacent.

§. VII.

8. Egiberto, ep. Oſnabrugenſ. decimae ablatae redduntur.

9. Foedere Marſnenſi cautum, ne quis epiſcoporum animaduerſioni ſe ſubducat.

10. In ſynodo Moguntina a. 852 quaeſtiones eccleſiaſticae tractantur.

Digitized by Google

§. VII.

Acta Gozberti ep. Oſnabrug. et monaſt. Corbeienſ. et Herfurd.

Non aliena ſunt ab his temporibus ea, quae inter Gozbertum Oſnabrugenſem epiſcopum et monaſteria Corbeienſe et Herfordienſe acta fuerunt, teſte charta Regis noſtri, quae §. XIIII, 3 exhibenda epiſcopi iura definit, eodem conſentiente *coram Rege et archiepiſcopo Hrabano caeteriſque cum eo in ſynodo agentibus*; Rege autem auctoritatis ſuae praeceptum *cum conſenſu ſynodali* addente.

11. *In conuentu Vlmenſi lis inter ep. Conſtantienſ. et Abbatem S. Galli componitur.*

Lis quaedam inueterata inter abbatem S. Galli et epiſcopum Conſtantienſem, auctoritate Ludouici Regis, anno XXI regni ſui componebatur, ut diſcimus ex diplomate ab HERRGOTT. t. II p. 32 diuulgato. Transacta ſunt omnia in conuentu publico Vlmae celebrato, cuius iam meminit RATPERTVS de orig. et diuerſis caſibus monaſt. S. Galli cap. 8: *interea contigit, Hludowicum piiſſimum Regem publice placitum ſuum habere in uilla, quae dicitur Vlma, praeſentibus filiis ſuis aliisque regni ſui Principibus. Ad quod placitum iſtius conuentionis cauſa perlata eſt. Et coepit exinde Rex ſollerter et caute cum ſuis cogitare atque pertractare.* Hanc curiam ſiue ſynodum aſſigno anno 854, quem et annus XXI regni et Grimaldi abbatis ſubſcriptio ſuadet; Annales requirunt a. 858, quo Vlmae conuentum habitum aiunt. Annum XXI, ſi liceret, in XXV mutauerim.

12. *Guntharius, Archiep. Colon. in placito Wormat. a. 857 aegre ferebat, quae in Anſcharii gratiam acta fuerunt,*

Anno 857 Rex placitum habuit apud Vangionum ciuitatem tempore quadrageſimae rebusque eccleſiaſticis uacauit; tunc enim Guntharius archiepiſcopus Colonienſis eccleſiae Bremenſis et Hamburgenſis aduerſabatur quidem, ſed in conuentu iſto placabatur, teſte REMPERTO in uita S. Anſcharii cap. 20: „poſtea tamen conſecrato ad eundem locum uenerabili Praeſule Gunthario, hoc ipſum Dominus et Pater noſter „(Anſcharius) ei ſuggerere ſtuduit, ut ſua quoque auctoritate firmaretur, cui tamen rei ipſe admodum contrarius extitit. Qua de cauſa „poſtmodum in Wormacia ciuitate poſitis duobus Regibus Ludouico ſcilicet et Lothario coram multa Epiſcoporum utriusque Regni frequentia praeſente uenerabili Patre noſtro haec eadem res „expoſita eſt. Quod cum ab omnibus bene ita ordinatum probaretur, ut praedictus quoque Pontifex Guntharius hoc ipſum ſua auctoritate firmaret, cuncti rogauerunt. Qui primo quidem fortiter „his reniti coepit, iuſtum non eſſe multipliciter aſſerens, ut ſedes „ſuffraganea in Archiepiſcopalem uerteretur, nec ſe debere honorem ſedis ſuae in aliquo minuere. Poſtremo tamen et ipſis Regibus, et cunctis ſimul Epiſcopis ibi aggregatis, pro hoc ipſo cum

„rogan-

§. VII. ſed cedebat tandem regis et Pontificis R. uoluntati.

„rogantibus, et omnino cauſa neceſſitatis id licitum fore dicentibus, „reſpondit; Si apoſtolica auctoritate firmaretur ex ſe quoque ratum „eſſe: Quo reſponſo accepto cum etiam omnes ſuffraganei eius „haec eadem conſenſiſſent, piiſſimus Rex iam dictus Ludouicus, „cupiens et patris ſui eleemoſynam in omnibus augmentare, et „quod ipſe diſpoſuerat per omnia ratum fieri, Reuerendiſſimum Sa„lomonem Conſtantiae Ciuitatis Epiſcopum pro hoc ipſo ad ſedem „direxit Apoſtolicam. Cum quo etiam Dominus et Pater noſter „Anſcharius, quia ipſe per ſe non poterat, filium ſuum fratrem no„ſtrum Nordfridum miſit Presbyterum. Qui officioſiſſime a ſanctiſ„ſimo ſuſcepti Papa Nicolao Legationis ſuae mandatum ei plane et „dilucide retulerunt. Qui prudenter et ſollicite ea, quae ab ipſis „dicebantur mente pertractans, et Deo inſpirante pro lucrandis „animabus Gentilium hanc conſtitutionem iuſtam eſſe decernens, „uoluntatem Regis noſtri ſua auctoritate firmauit.„

13.
Synodus Moguntina a. 857 de iure eccleſiaſtico diſpicit.

Eodem anno circa Calendas Octobres habita eſt ſynodus apud Moguntiacum, praeſidente Carolo archiepiſcopo, ubi inter alia, quae uentilata ſunt de iure eccleſiaſtico, praeſentata eſt epiſtola Gunthariì Colonienſis epiſcopi ad Altfridum epiſcopum directa, in qua legebatur, contigiſſe Coloniae XVII Calend. Octobribus terribilem ualde tempeſtatem etc. uid. ANNALES FVLDENSES ad h. a.

14.
Rex epiſcopos Galliae de ſalute eccleſiae ſecum conſultare iubet,

Anno 858 Ludouicus noſter in Galliam tyrannidis fratris Caroli compeſcendae cauſſa inuitatus cum exercitu proficiſcitur, et epiſcopos Galliae ſibi VII Calend. Decembris Remis occurrere iuſſit, ut cum eo de reſtauratione ſanctae eccleſiae et de ſtatu ac ſalute populi Chriſtiani tractarent; ſed epiſcopi prouinciarum Remenſis & Rotomagenſis epiſtolam menſe Nouembri ad Regem mittunt, et, quod iuſſis obſequi non poſſent, breue temporis ſpatium obtendunt, adduntque grauiſſimam admonitionem, Regem conſcientiam ſuam excutere debere, cur in regnum Caroli uenerit, crudelia facinora coercenda eſſe, praedones paganos debellandos, eccleſias defendendas earumque facultates conſeruandas. Hic alte clamant pro aris et focis argumentis ſaeculo dignis nixi. Non poſſum a me impetrare, quin ſpecimen quoddam proferam:

qui reſpondent grauius, regemque fabula de Carolo,

„Quia uero Karolus Princeps, „Pippini Regis pater, narrant patres, qui primus inter omnes Fran„corum Reges ac Principes res Eccleſiarum ab eis ſeparauit atque „diuiſit, pro hoc ſolo maxime eſt aeternaliter perditus. Nam ſan-

B 3 „ctus

Pipini patre, inferni cruciatibus mancipato, terrent,

„ ctus Eucherius Aurelianenſium Epiſcopus, qui in monaſterio S. „ Trudonis requieſcit, in oratione poſitus ad alterum eſt ſeculum raptus, et inter cetera quae Domino ſibi oſtendente conſpexit, uidit illum in inferno inferiori torqueri. Cui interroganti ab angelo eius ductore reſponſum eſt quia ſanctorum iudicatione, qui in futuro iudicio cum Domino iudicabunt, quorumque res abſtulit et diuiſit, ante illud iudicium anima et corpore ſempiternis poenis eſt deputatus, et recipit ſimul cum ſuis peccatis poenas propter peccata omnium, qui res ſuas et facultates in honore et amore Domini ad ſanctorum loca in luminaribus diuini cultus et alimoniis ſeruorum Chriſti ac pauperum pro animarum ſuarum redemptione tradiderunt. Qui in ſe reuerſus ſanctum Bonifacium et Fulradum Abbatem monaſterii ſancti Dionyſii et ſummum Capellanum Regis Pippini ad ſe uocauit, eiſque talia dicens in ſignum dedit, ut ad ſepulchrum illius irent, et ſi corpus eius ibidem non reperiſſent, ea quae dicebat, uera eſſe concrederent. Ipſi autem pergentes ad praedictum monaſterium, ubi corpus ipſius Karoli humatum fuerat, ſepulchrumque illius aperientes, uiſus eſt ſubito exiſſe draco, et totum illud ſepulcrum interius inuentum eſt denigratum, ac ſi fuiſſet exuſtum. Nos autem illos uidimus qui usque ad noſtram aetatem durauerunt, qui huic rei interfuerunt, et nobis uiua uoce ueraciter ſunt teſtati, quae audierunt atque uiderunt. Quod cognoſcens filius eius Pippinus ſynodum apud Liptinas congregari fecit, cui praſuit cum ſancto Bonifacio Legatus apoſtolicae ſedis Georgius nomine. Nam et ſynodum ipſam habemus, et quantumcunque de rebus eccleſiaſticis, quas pater ſuus abſtulerat, potuit, Eccleſiis reddere procurauit. Et quoniam omnes res Eccleſiis a quibus ablatae erant reſtituere, propter concertationem, quam cum Waifario Aquitanorum Principe habebat, non praeualuit, precarias fieri ab Epiſcopis exinde petiit, et nonas ac decimas ad reſtaurationes tectorum, et de unaquaque caſata duodecim denarios ad Eccleſiam unde res erant beneficiatae, ſicut in libro Capitulorum Regum habetur, dari conſtituit, usque dum ipſae res ad Eccleſiam reuenirent. „ In mentem deinde reuocant Regi capitula Marſnenſia, de domibus religioſis ualde ſunt ſoliciti, officia docent Regis, procerum et iudicum uillarum regiarum, Regem ipſum obiurgant, increpant, minas iactant, umbratilium paedagogorum more.

Digitized by Google

§. VII.

ſacrisque ei interdicunt. *Regi denique, conditionibus quibusdam approbatis, ueniam ſpondent;* *ſed Ludouicus epiſcoporum iram parui pendit,*

more. Iam antea eo audaciae progreſſi erant clauigeri optimates, ut Ludouicum ſocietate piorum prohiberent; ſed intelligebant etiam, pacem, niſi Rex eccleſiae redderetur, reparari non poſſe. Itaque ſynodus Metenſis legatos ad Ludouicum anno 859 mittebat, ipſum exhortaturos, ut ueniam peccatorum peteret, quam impetraturum ſe promittebant, ſi noxas ſuas agnoſceret emendaretque, ſi cum fratre Carolo ad pacem rediret, ſi ſcelerum ſatellites a ſe disiungeret, ſi eccleſiae honorem tueretur etc. Si hanc uocem ſacerdotum audierit, *per eccleſiaſticam apoſtolicae auctoritatis poteſtatem illi peccata canonico more dimittenda illumque ſacrae communioni, qua ipſe ſe priuauerat, excommunicatis communicans reſtituendum eſſe.* At Ludouicus bruta epiſcoporum fulmina magis mirabatur, quam timebat; quare legati ab eo incerti diſcedebant. Memorabimus ex BALVZII t. II Capitular. p. 127 acta huius legationis: De indulgentia ſua nobis Hludouvicus Rex pridie Nonas Iunias in Wormatia dixit. Volo uos precari, ut ſi in aliquo ueſtros animos offendi, ut hoc mihi perdonetis, ut in antea ſecurus uobiscum loqui poſſimus. Ad haec Hincmarus, qui primus in ordine ex ſiniſtra parte illius ſtetit, reſpondit dicens: Iſta cauſa cito ad effectum peruenire poteſt; quia quod nos offerimus, hoc uos petitis. Et monente Grimoldo ac Theodorico Epiſcopo, iterum ipſe Hincmarus dixit: Nihil contra me feciſtis, unde noxium rancorem in mente contra uos teneam: quia ſi facerem, ad altare, ut Domino ſacrificarem, accedere non auderem. Iterum monentibus eisdem Grimoldo et Theodorico ac Salomone, dicente ipſo Theodorico haec uerba, Facite ſicut ſenior noſter precatur, parcite illi, reſpondit ipſe Hincmarus haec eadem uerba: Quod in me, id eſt, in mea perſona, offendiſtis, et peperci et parco. De hoc autem quod in Eccleſia mihi commiſſa et in populo male eſt factum, uoluntarie uobis dono conſilium, et ſecundum Deum praeſto auxilium, ut inde ſalui ſitis, ſi uobis placet. Et praefati uiri reſponderunt: Certe bene dicit. et ceteri fratres noſtri in haec uerba et ſenſerunt et proſecuti ſunt. Tanta et talis indulgentia illi largita fuit, et non altera, neque amplius. De ſcripto autem quod confirmatum nobis eſt traditum, nec ipſe a nobis quiddam quaeſiuit, nec nos illi aliquid diximus; quoniam necdum cum illo ex huiusmodi in ratione eramus. Ipſe autem poſt haec et alia dixit nos egiſſe, quod non egimus, ex hoc materiam ſumens, quod Guntharius

§. VII. tharius illi familiariter, ut eum inſtrueret et ad ſatisfactionem prouocaret, ſcriptum relegit ita inquiens: Vos mihi transmiſiſtis ueſtram epiſtolam cum capitulis. uos ueniſtis cum cauſa facta. Nos non ſumus hic niſi duo uel tres, qui ſine aliis huc exiliuimus. in illas cauſas intrare non poſſumus antequam cum noſtris Epiſcopis inde

nihilque ſe ſine ſuorum epiſcoporum conſilio feciſſe regerit. tractemus: quia, Deo gratias, nihil ſine illorum conſilio feci. et poſtea inde reſpondeam. Nos autem expectabamus, ut conſilium a nobis de ſua ſalute oblatum ipſe quaereret, et tunc ei ſecundum illud ſcriptum donaremus conſilium. Ipſe autem de ſuo gradu, (gradus, ambo, hic ſolium regium ſignificare uidetur) reſpondit, quod in illud ſcriptum non intraret antequam cum ſuis Epiſcopis conſideraret. Et ſi quicquid in generali cauſa Eccleſiae et populi egit, penes illum remanſit.

15. Synodi mentionem facit epiſtola Nicol. P. Circa haec tempora (ECCARDVS c. I. p. 473 definit annum 860) Moguntiae ſynodus celebrata uidetur, epiſtola innuente Nicolai I Papae ad epiſcopos Germaniae, quam MARTENII collect. uet. monum. t. I p. 149 inſertam reperimus et inſcriptam: reuerendiſſimo et ſanctiſſimo confratri Carolo archiepiſcopo (*Moguntinenſi*) eiusque ſuffraganeis Altfrido (*Hildesheimenſi*), Salomoni (*Conſtantienſi*), Hiltigrimo (*Halberſtadenſi*), Thiodrico (*Mindenſi*), Guntoni (*Wormatienſi*), Gebehardo (*Spirenſi*), Arn (*Wirceburgenſi*), Witgario (*Auguſtano*), Egiberto (*Osnabrugenſi*), reuerendiſſimis epiſcopis atque Grimalto (*S. Galli*), Egilbertho (*Laureshamenſi*), Thiotoni (*Fuldenſi*), Amali (*Campidonenſi*), Adalgario (*Corbeienſi*), religioſis et uenerabilibus abbatibus.

in qua Abbonis matrimonium in quarto conſanguinitatis gradu contractum diſſoluendum cenſetur, fornicationis, parricidii, adulterii crimen coercetur; Ex epiſtola patet, Abbonis cauſſam *ſynodali examinatione inquirere ſtuduiſſe* epiſcopos; Abbonis autem matrimonium, in quarto conſanguinitatis gradu contractum, diſſoluendum cenſet Pontifex, et declarat, ſe nullam ſententiam protuliſſe in Salomonem epiſcopum, uariasque uariis peccatis aſſignat poenitentias, ſcilicet ſacerdotes et foeminas uelatas, fornicationis criminis damnatos, item parricidas et fratricidas, diuturna poenitentia coercet. *Si quisquam cum matre ſpirituali fuerit fornicatus, anathematis percutitur ictibus. Similiter autem et illum*, ſtatuit Pontifex, *percutere promulgamus, qui cum ea quam de ſacro fonte baptiſmatis ſuſceperit, aut cum illa quam ante epiſcopum tenuerit cum ſacro chriſmate fuerit uncta, fornicationis crimen perpetrauerit; legitimam autem ſi habuerit, non dimittat uxorem. Inter haec ueſtra ſanctitas addere ſtuduit, ſi cuius uxor adulterium perpetraue-*

Digitized by Google

trauerit, utrum marito ipſius liceat ſecundum mundanam legem eam interficere. Sancta Dei eccleſia mundanis numquam conſtringitur legibus, gladium non habet niſi ſpiritualem ac diuinum, non occidit ſed uiuificat. §. VII.

ſed eccleſii gladium non habere dicitur, niſi ſpiritualem.

Annus 860 tribus regibus Ludouico, Carolo et Lothario concordiam reddidit, conueniebant enim in baſilica S. Caſtoris apud Confluentes, ac nonnulla capitula, quae pacis publicae et legis regni primariae inſtar erant, ſacramento ſanciebant. Aderant ex eccleſiaſticorum coetu Hincmarus archiepiſcopus Rhemenſis, Guntharius archiepiſcopus Colonienſis, Altfridus epiſcopus Hildesheimenſis, Salomon Conſtantienſis, Aduentius Metenſis, Hatto Virdunenſis, Franco Tungrenſis, Teudericus Mindenſis, Leutbertus Monaſterienſis, Gebehardus Spirenſis, Chriſtianus Autiſſiodorenſis, Vulfadus abbas monaſteriorum S. Medardi, Sueſſionenſis et Resbacenſis, Witgarius, abbas Altahae inferioris. Capitulo V iisdem uerbis ea, quae in conuentu ſecundo apud Marſnam, capitulo V de correptis ab epiſcopo non recipiendis ſtatuta fuerunt, repetuntur. Capitulo VI epiſcopi neminem a Chriſtiana communione alienent, niſi commonitum; regiam uel reipublicae poteſtatem per ſe epiſcopus uel per miniſtros ſuos adeat, ut conſtringatur contumax. Capitulo IX progenitorum de ſanctae eccleſiae honore et immunitate capitula conſeruari iubentur. In adnunciatione Ludouici regis capitulo IV cautum, *ut eccleſiae et caſae Dei et epiſcopi et Dei homines, clerici et monachi, et nonnae talem mundeburdem et honorem habeant, ſicut tempore anteceſſorum habuerunt.*

16. In pacto Confluentino a. 860 de eccleſiarum etiam et epiſcoporum auctoritate, honore et mundiburdio agebatur.

Eodem anno 860 VII Idus Nouembris ſynodus generalis in uilla Tuſiaco Tullenſis parochiae XIV prouinciarum habita fuit, quas inter etiam Moguntinenſis appellatur, quamquam iuſſus Ludouici noſtri non memoratur, ut ECCARDO c. l. p. 479 uiſum eſt, nec in exordio concilii huius Tullenſis apud HARDVINVM t. V p. 507 Moguntinae prouinciae mentio fit.

17. Synodus Tullenſis.

Anno 862 Ludouicus Lotharium Carolo reconciliare contendebat, prout ex adnuntiatione ipſius apud Sablonarias habenda apparet, ubi Rex capitulo III iterum eccleſiarum honorem ſibi curae habet, et ad pacta Marſnenſia et Confluentina reſpicit.

18. Ludouicus R. iterum prouidet honori eccleſiarum.

Anno 864 Luitbertum archiepiſcopum Moguntinum et Altfridum epiſcopum Hildesheimenſem ſynodo Piſtenſi interfuiſſe, diſcimus ex priuilegio epiſcoporum abbatiae S. Germani Autiſſiodorenſis conceſſo in DA-

Archiepiſc. Mogunt. et ep. Hildesheim. adſunt ſynodo Piſtenſi.

§. VII.

19. *Rex ſaluus eccleſiae memor ad Bulgaros religionis Chriſtianae praedicatores mittit.*

CHERII ſpicil. t. I p. 600. Anno 865 Ludouicus in uilla Tuſiaco etiam atque etiam ſpondet, ſe eccleſiam Dei ſaluam tectam ſeruaturum; improbat Lotharii nepotis ſui diuortium, legatosque ad eum meliora monituros mittere decernit. Anno 866 legati Bulgarum Radesponam ad Regem uenerunt, dicentes regem illorum cum populo non modico ad Chriſtum eſſe conuerſum, ſimulque petentes, ut Rex idoneos praedicatores Chriſtianae religionis ad eos mittere non differret. Anno 867 Rex Hludouuicus Bulgarum petitionibus annuens Ermenricum Epiſcopum cum presbyteris et diaconibus ad propagandam fidem catholicam praefatae genti deſtinuauit. Sed cum illuc perueniſſent, Epiſcopi a Pontifice Romano miſſi totam illam terram praedicando et baptizando iam tunc repleuerant. Quapropter iſti accepta a rege licentia redierunt in ſua. ANN. FVLD.

20. *Nicol. P. epiſcopos Germaniae certiores facit de Theutgaudi et Guntharii depoſitione.*

Vberius haec memorant ANNALES BERTIN. *Nicolaus Pontifex Romanus Epiſcopis Germaniae duas deſtinauit epiſtolas, unam quidem de factionibus Graecorum, alteram uero de Theutgaudi et Guntharii Epiſcoporum depoſitione, in qua refert, eos ſeptem capitalia crimina commiſiſſe, et ob hoc priſtinae dignitatis reſtitutionem nequaquam eos in ſempiternum recipere poſſe commemorat. Synodus apud Wormatiam menſe Maio habita eſt praeſente Hludouuico Rege, ubi Epiſcopi nonnulla capitula de utilitate Eccleſiaſtica conſcribentes, Graecorum ineptiis congrua ediderunt reſponſa.*

21. *Synodus Wormatienſ. a. 868 de utilitate eccleſiaſtica ſtatuit et refutat Graecorum ineptias.*

Ita ANNALES FVLDENSES ad annum 868. Quae fuerint Graecorum ineptiae, declarant ANNALES BERTINIANI ad hunc annum: *Nicolaus Papa epiſtolam Hincmaro et caeteris Epiſcopis in Regno Caroli conſtitutis transmiſit, innoteſcens Graecorum Imperatores, ſed et Orientales Epiſcopos calumniari Sanctam Romanam Eccleſiam, immo omnem Eccleſiam, quae Latina utitur lingua, quia ieiunamus in Sabbatis: Quod Spiritum Sanctum ex Patre filioque procedere dicimus: Quia Presbyteros ſortiri coniuges probibemus: Dicentes ipſi Graeci, quod Chriſma ex aqua fluminis Latini conficiamus: Reprehendentes nos Latinos, quod octo hebdomadibus a caſei et ouorum eſu more ſuo non ceſſamus: Dicentes etiam, quod in Paſcha more Iudaeorum ſuper Altare pariter cum Dominico corpore Agnum benedicamus et offeramus: ſuccenſentes etiam nos, quia Clerici apud nos barbas ſuas radunt: dicentes, quia Diaconus non ſuſcepto Presbyteratus officio apud nos Epiſcopus ordinatur. De quibus omnibus (Nicolaus Papa) per ſingulas Prouincias a Metropolitanis cum eorum Coëpiſcopis ſibi reſcribi praecepit.*

Refu-

Digitized by Google

§. VII.

Refutarunt haec Graecorum dogmata apud Gallos Odo epiſcopus Bellouacenſis, Aeneas epiſcopus Pariſienſis, Ratramnus monachus Corbeiae ueteris; ſed de congruis Germanorum epiſcoporum reſponſis non conſtat.

Capitula Concilii Wormatienſ.

Quod ad concilium Wormatienſe attinet, illius capitula LXXX extant in HARDVINI collect. t. V p. 733, quorum ſummam dabimus in appendice. Multa capita eiusdem ſunt argumenti, alia in aliis quoque conciliis reperiuntur.

epiſcopus conſecrator nullum munus requirat,

Canon III: „placuit, quoties ab aliquo fidelium ad conſecrandas eccleſias epi„ſcopus inuitatur, non quaſi ex debito munus aliquod a fundatore „requirat; ſed ſi ipſe quidem aliquid ex ſuo uoto obtulerit, non „reſpuatur.

eccleſiam tamen ſine dote ne dedicet,

Attamen unusquisque epiſcopus meminerit, ut non „prius dedicet eccleſiam, niſi antea dotem baſilicae et obſequium „ipſius per donationem chartulae confirmatum accipiat. Nam „non leuis eſt iſta temeritas, ſi ſine luminaribus, uel ſine ſubſtan„tiali ſuſtentatione eorum, qui ibidem ſeruituri ſunt, tamquam do„mus priuata conſecretur eccleſia.„

dos pertineat ad epiſcopi poteſtatem.

Canon VI: „multi contra „canonum conſtituta eccleſias, quas aedificauerint, et ab epiſcopo „poſtulauerint conſecrari, dotem quam eidem eccleſiae contulerint, „ad epiſcopi ordinationem putant non pertinere. Quod factum et „in praeterito diſplicet, et in futuro prohibetur. Ergo omnia ſe„cundum conſtitutionem antiquam iura eccleſiarum ad epiſcopi or„dinationem et poteſtatem pertineant.„

furtum purgetur iudicio S. coenae,

Reiecit poſtea ſanior do„ctrina canonem XV: „ſaepe contingit, ut in monaſteriis furta per„petrentur, et qui haec committunt, ignorentur. Idcirco ſtatui„mus, ut quando ipſi fratres de talibus ſe expurgare debeant, Miſſa „ab abbate celebretur, uel ab aliquo, cui ipſe abbas praeceperit, „praeſentibus fratribus: et ſic in ultima Miſſae celebratione, pro „expurgatione ſua corpus et ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti „percipiant, quatenus ita inde innocentes ſe eſſe oſtendant.„

puberibus non liceat diſcerere uitam monaſticam, cui impuberes conſecrati fuerunt.

Nec rationi, nec moribus noſtris conuenit canon XXII: „Si pater uel „mater filium filiamque intra ſepta monaſterii in infantiae annis ſub „regulari tradiderint diſciplina, non liceat eis, poſtquam ad puber„tatis peruenerint annos, egredi, et matrimonio copulari. Hoc „ergo omnino deuitandum eſt: quia nefas eſt, ut oblatis a parenti„bus Deo filiis uoluptatis frena laxentur. Igitur (ut praediximus) „non liceat eis ſuſceptum habitum umquam deferere: ſed conuicti, „quod tonſuram, aut religioſam ueſtem aliquando habuerint, in re-

§. VII. „ligionis cultu habituque uelint nolint, permanere cogantur.„ Neſciremus nomina praeſulum, qui huic ſynodo adfuerunt, niſi charta quaedam noſtrae aetati reſeruata fuiſſet, qua Luthardus epiſcopus facultatem condendi monaſterii Heriſienſis obtinuit. Quum illa rem noſtram diplomaticam egregie illuſtret, eam hic recitare non dubitamus ex SCHATENII annal. Paderborn. P. I p. 163: „Cum in „nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti apud Wangionam ciuitatem, „quae uulgo Wormatia dicitur, in unum conueniſſemus, Ego Luidbertus humilis Mogunciacenſis ciuitatis Archiepiſcopus, cum Coëpiſcopis et Choriepiſcopis atque Abbatibus ſimulque aliis plurimis „ſacerdotibus, et diuerſi ordinis clero ibidem congregatis, plura „quae ad chriſtianae religionis obſeruantiam et profectum pertinere „putauimus, conferre coepimus. Inde inter cetera, quae de Ec-

22. Monaſterium Heriſienſe fundatur,

„cleſiarum ſtatu, et Deo famulantium augmento tractabamus, Luit„hardus Paderbornenſis Eccleſiae Epiſcopus ſynodali ſuggeſſit con„uentui, ſuam ſororem nomine Walburg, et nonnullas alias Domi„cellas (*Canonicas ſaeculares, nobilium et militum filias*) ſub ſancti„moniali habitu et profeſſione diuino ſeruitio ſe mancipare decre„uiſſe. Et quia locus, quem earum conuerſationi et propoſito ac-

in territorio eccleſiae Paderbornenſis,

„commodatiſſimum et opportuniſſimum iudicabant, ad ſibi, ut prae„diximus, commiſſam, id eſt, ad Paderbornenſem Eccleſiam perti„nebat, noſtrum ad hoc conſenſum et corroborationem expoſce„bat, ut in memorato loco ſororibus ſupra dictis, tam praeſentibus, „quam futuro tempore ſuperuenturis, ſine alicuius contradictione „liceat ſeruire: ſed ne praefata Paderbornenſis Eccleſia aliquod hoc „facto diſpendium uel ſuſtineat, uel ſuſtinere uideretur, eidem Ec-

cui compenſationis cauſſa fundi aliquot

„cleſiae tam ipſe, quam ſoror eius tradiderunt, quidquid uel ſibi in „Oſdagighuſen haereditario iure prouenire potuit, uel ſororem in „locis nuncupatis Lutzilandreni, et Bocchem atque Heringi poſſi„dere uidebantur. Quod non ſolum poſt obitum ſuum, fed etiam „ex praeſenti ſtatim tempore ad memoratam Eccleſiam contradidit, „et in perpetuum traditum eſſe uoluit, ut a praeſenti die cum terris, „ſiluis, aquis, aedificiis ſuis, mancipiis, animalibus, et cum omni in„tegritate ſua ad eam pertineat. Ordinatio quoque et diſpoſitio „loci, in quo eaedem ſanctimoniales Deo ſeruire debent, ita ad Epi-

cum cenſu annuo traduntur.

„ſcopum uel praeſentem uel ſibi ſuccedentem pertinere, ut ſingulis „annis ad principalem eius ſedem quatuor ſolidorum pretium per„ſolua-

Digitized by Google

„ſoluatur. Proinde quia hanc petitionem piam per omnia et iu- §. VII.
„ſtam et tam Epiſcopo dignam, quam Eccleſiae ſalubrem fore per-
„ſpeximus, dum non ſolum ſine damno et detrimento Eccleſiae,
„uerum etiam ſuae mercedis et meritorum augmento famulantium
„Deo numerus augetur, tam proficuae deuotioni noſtrum aſſenſum
„praebere, et tam pium inceptum luce noſtrarum literarum confir-
„mare decreuimus. Itaque ſynodali auctoritate, et communi ſacri
„conuentus decreto ſtatuimus, ut locus, qui in territoriis uillae,
„quae Hereſi nuncupatur, coniacet, quem ſupra memorata Wald-
„burg iure mutuario (*permutationis*) in propriam haereditatem a
„Paderbornenſi Eccleſia mutuata eſt cum omnibus, quae ad eun-
„dem locum tam praedicti Epiſcopi, quam praedeceſſoris ſuo tem-
„pore pertinere uidebantur, in terris uidelicet, ſiluis, patris, paſcuis,
„aquis, aquarumque decurſibus, cultis locis ſimulque incultis, do-
„mibus et aedificiis, litis et diuerſis ſeruis, mancipiis, animalibus
„quoque, et cunctis mobilibus rebus, et immobilibus rebus, atque
„cum omni integritate ſua ad uſum Sanctimonialium, de quibus ſu-
„pra diximus, ita pertineat, et ſi quae deinceps ad eandem Eccle-
„ſiam, uel in poſſeſſionibus, uel in aliis rebus tradita fuerint, poſſi-
„dere, mutuare, et ſecundum hoc, quod ſibi utile eſſe uidetur, fa-
„cere permittantur. Eodem quoque modo eademque conditione
„manſos X in Villa nuncupata Haionhus, ſimulque et decimas uil-
„larum, quae ita uocantur Heriſi, Smachtum, Nortgardinum, et
„Suitgardinum cum appendiciis, ſeu uillulis ſupra dictarum Ancilla-
„rum Dei uſibus amodo et deinceps delegare decreuimus. Et ut
„hoc noſtrae immunitatis et ſynodalis conuentus decretum perpe-
„tuam et inuiolabilem obtineat firmitatem, Imperialem ad hoc con-
„firmandum auctoritatem, et noſtris ſubſcriptionibus, et ſignis hanc
„traditionis et communicationis chartulam munire, et omnium una-
„nimi conſenſu corroborari decreuimus. Datum in Wormatia an-
„no Incarnationis Dominicae DCCCLXVIII. Imperii uero glorio-
„ſiſſimi Regis Ludouici anno XXVIII. Indict. I. Signum Luid-
„berti Moguntiacenſis Epiſcopi. Signum Adalvvini Saltzburgen-
„ſis Epiſcopi. Signum Rymberti Hammaburgenſis Epiſcopi. Si-
„gnum Altfridi Hildenesheimenſis Epiſcopi. Signum Guazonis
„Wormatienſis Epiſcopi. Signum Salamonis Conſtantienſis Epi-
„ſcopi. Signum Annonis Friſingenſis Epiſcopi. Signum Landfridi

Synodalis confirmatio.

Nomina epiſcoporum et Abbatum, qui Synodo Wormatienſi adfuerunt.

„Sabio-

Digitized by Google

§. VII. „Sabionenſis Epiſcopi. Signum Ermenrici Pataujenſis Epiſcopi. „Signum Otgeri Rubelacenſis Epiſcopi (ſiue Eichſtetenſis). Si„gnum Luitgarii (Witgarii) Auguſtburgenſis Epiſcopi. Signum „Luidberti Mimigarnifordienſis (Monaſterienſis) Epiſcopi. Si„gnum Thiadrici Mimindenſis Epiſcopi. Signum Hildegrimi Hal„uerſtadienſis Epiſcopi. Signum Luthardi Paderbornenſis Epiſcopi. „Signum Eralt Feridenſis Epiſcopi. Signum Aegiberti Oſnabrugen„ſis Epiſcopi. Signum Bernardi Chorepiſcopi. Signum Heionis „Abbatis (Augienſis) et presbyteri. Signum Adalgari Abbatis „(Corbeienſis) et presbyteri. Signum Thiatrici Abbatis et presby„teri. Signum Tiadorici Abbatis (Laureshamenſis) et presbyteri.

23. „Signum Branvvardi Abbatis (Hersfeldenſis). Signum Egilberti „Abbatis (Traiectenſis ad Rhenum)." Anno 873 Francofurti in Comitiis malignus ſpiritus Carolum filium inuaſit. --- comprehenſus autem ab epiſcopis et aliis uiris turbato patre et omnibus, qui adfuerunt uehementique ſtupore perculſis ductus eſt in eccleſiam. Et Luitbertus archiepiſcopus, induens ſe ſacerdotalibus ueſtibus miſſam cantare coepit, cumque uentum fuiſſet ad locum Euangelii, coepit magnis uocibus patria lingua clamare, et ſic continuis uocibus uae illud clamauit, usque dum miſſa celebrata fuit. Quem pater eius epiſcopis et aliis fidelibus committens, per ſacra loca ſanctorum martyrum deduci praecepit, quatenus illorum meritis et orationibus a daemone liberatus, ad ſanam mentem domino miſerante redire praeualeret. Deinde diſpoſuit illum, Romam dirigere,

Luitbertus archiep. Mogunt. miſſam cantat, ut Carolus, Lud. fil. a daemone liberetur.

24. ſed quibusdam interuenientibus cauſſis iter illud dimiſit. ANNAL. BERTIN. Eod. anno concilium Colonienſe cogebatur, in quo non ſolum eccleſia S. Petri dedicata fuit, ſed et plurima ad utilitatem eccleſiaſticam pertinentia tractata, quae uero ad nos non peruenerunt. Extat monumentum huius ſynodi magnae in HARDVINI act. concil. t. VI P. I p. 137, quo Willibertus conſtitutionem aliquam anteceſſoris ſui Guntharii haud ita pridem in Italia defuncti confirmandam curat. Nimirum Guntharius cum conſenſu et uoluntate ſuorum clericorum ac laicorum matricis eccleſiae rebus priuatim ſingulis monaſteriis ad hanc pertinentibus, ac canonice in eis commorantibus, ſumtuum ſuorum neceſſaria habenda delegauit atque contradidit, quatenus deinceps eadem monaſteria et iidem canonici futuris temporibus perpetualiter inde conſiſtere quiuiſſent, absque alicuius

In concilio Colonienſi a. 873 eccleſia S. Petri dedicatur et Guntharii archiep. conſtitutio de monaſteriorum neceſſariis ſubſidiis,

§. VII.

alicuius ſumtus indigentia. Praeterea canonicis permiſit cum ſecura poteſtate et libero arbitrio inter ſe ordinare et facere, tam de ſua electione, quam de omnibus ſuis rebus absque eius conſultu et imperio. Sed ne canonici hac libertate abuterentur, decreuit, ut praepoſito in ſibi ſubiectis nullus nec praelatione nec poteſtate ſuperponeretur; ſed idem potius in ambobus ſuper omnes praeſtantiſſimus haberetur: ac inſuper eorumdem ſubiectorum res communes interius exteriusque ipſe ſolus cum conſilio prudentum beneuolentiumque fratrum gubernans, diligenterque prouidens, totum in ſuam aſſumeret reſeruandum cuſtodiam, quicquid ex his debite proueniret; et ſic poſtea ſumma cura atque diligentia id ipſum in illorum utilitatem miniſtrando diſpenſaret. Sanciuit etiam Guntharius, ut nullus unquam Pontifex ſine illorum conſcientia ſiue conſenſu de ipſa ſubſtantia, minimam unquam praebendam alicui per potentiam tribueret; aut item in domibus ſiue aedificiis in urbe uel exterius circa urbem ſibi iam a quibuslibet in eleemoſynam datis ſeu deinceps donandis, aut uſquam alibi in ceteris uniuerſis illorum locis in omnibus rebus, absque conſenſu et communi cunctorum uoluntate, quidquam eis per potentiam ſiue per aliquam uim deſtrueret illorum donationem ſeu traditionem, quam inter ſe in clauſtro de qualibuscumque ſuis rebus, teſtibus adhibitis feciſſent; hoc illis quaſi in ius hereditarium firmiter concedens, quatenus quiſque illorum ſiue nobilis ſiue ignobilis eſſet, uſque in ſempiternum liberum haberet arbitrium ſuam manſionem cum ceteris quibuscumque rebus donare ſeu etiam tradere cuicumque ſuo confratri uoluiſſet, poſt obitum ſuum poſſidendum, absque ullius epiſcopi conſultu ſiue contractione. Haec ordinatio Guntharii in conſpectu totius ſynodalis conuentus publice recitabatur, examinabatur, approbabatur, ac multis exſecrationibus diris roborabatur. Charta explicit: actum Coloniae in ſupradicta ciuitate V Calendarum Octobris, die ſub piiſſimo Rege Ludouico, anno imperii illius XXXIII, anno dominicae incarnationis 873, indict. VII. Subſcribunt Willibertus Colonienſis, Luitbertus Moguntinenſis, Bertolphus Treuirenſis, archiepiſcopi. Bernardus Virdunenſis, Alfridus Hildinisheimenſis, Theodoricus Mimidonenſis, Gerolphus Firdenſis, Luithardus Paderbornenſis, Hildigrimus Haluerſtadenſis, Hodolfus Mimigernafurdenſis, Lubertus Oſnaburgenſis,

canonicorum libera poteſtate et electione, eorumque praepoſito,

item de archiepiſcopi reſtricta,

ampliſſima uero Canonicorum de rebus ſuis diſponendi facultate

confirmatur.

Digitized by Google

§. VII.

25. genſis, epiſcopi, ac nonnulli presbyteri. In eodem concilio Altfridus Hildesheimenſis epiſcopus de monaſterio Eſſendienſi fundato, nunc confirmando cogitauit. Literae, quas in ſynodo recitabat epiſcopus, nobisque exhibet SCHATEN. in annal. Paderborn. P. I p. 174, ita erant conſcriptae: Alfridus Dei diſponente prouidentia Hildeſienſis Eccleſiae Antiſtes. Cum inter immenſas Dei Patris miſerationes, quibus humanum genus gratuita pietate releuare dignatur, praecipue eam, qua conſtat conſubſtantialem coaeternum eius filium pro nobis incarnatum et crucifixum fuiſſe, ad memoriam reducerem, circa me uero ſpecialiter diuitias bonitatis eius non ſine admiratione perpenderem, qui me nullis exigentibus meritis de ſordibus leuatum inter Principes Eccleſiae conſidere, et ſolium gloriae tenere fecit, ne tantis eius beneficiis ingratus apparerem, quid retribuerem Domino pro omnibus, quae retribuit mihi, diu multumque mecum cogitare coepi. Tandem itaque ex diuina, ut credo, inſpiratione occurrit animo, ſanctiſſimam et ſemper Virginem Mariam unicum et ſingulare praeſidium peccatorum poſt Deum eſſe, cui ſi quid uenerationis impenderem, id et Deo fore gratum, et animae meae eius patrocinantibus me meritis arbitratus ſum profuturum. Opitulante itaque Dei gratia in praediolo meo, quod Aſnide uocatur, in honore ſanctae et Indiuiduae Trinitatis conſecratam, ſanctaeque ſemper Virgini Mariae, et SS. Martyribus Coſmae et Damiano dicatam Eccleſiam his, quae Domino donante poſſidebam, conſtruxi, in qua ad immaculatum ſacrificium ſanctimoniae tam animae, quam corporis Deo in cordis et Spiritus contritione offerendum Sanctimonialium congregationem coadunare, eique uictus et ueſtitus neceſſaria prouidere; Spiritualem quoque matrem, quae regulariter praeſideat, eidem ex eadem praeficere curaui. Ne uero poſt mei exceſſum futuris ſeculis de electione Abbatiſſae diſſenſio oriatur, ex decreto Sergii Papae, et eius Succeſſoris Adriani ſancitum eſt, et eorum priuilegiis confirmatum, ut nec prece, nec pretio, nec ullo omnino unquam modo alterius congregationis ſanctimonialis dictis ſanctimonialibus praeponatur, ſed quaecunque ex eisdem, et in Dei ſeruitio potiſſima, eiusdem Eccleſiae rebus iuſte diſponendis aptiſſima reperiatur, haec ex communi omnium ibidem Deo famulantium electione ſecundum Dei timorem ſuis Sororibus praeficiatur. Quod tamen conſuetudinarium ius tam miniſtran-

In eodem concilio Altfridus, Hildeſienſ. epiſc. recitabat literas, quibus ſe

monaſterium Eſſendienſe conſtruxiſſe memorat,

matremque ſpiritualem dignam uult eligi.

niſtrandis ſuis rebus impoſuerim, et perpetualiter offerendum uelim, paucis abſoluam. Poſſeſſiones Eccleſiae traditas uel tradendas, interiores uel exteriores, tam mobiles quam immobiles cum conſilio Deum timentium ſumma cum diligentia Abbatiſſa procuret, reditusque earum tam in ſua, quam in Sororum aequabili diſtribuat utilitate, id ſummopere cauens, utpote Deo rationem redditura, ut de communibus earum rebus, ne uel unam minimam praebendam absque earum conſilio uel utilitate alicui tradat, ne, quod abſit, penuria familiaris rei urgente ruptis ſanctimoniae habenis liberius hac uel illac absque Dei timore uagentur. Si quae uero ſanctimonialis ibidem habet propriam domum, aut aliud aedificium uel a ſe emptum, uel dono ſibi datum, uel aliquas res undelibet iuſte acquiſitas, nihilominus ex omnibus ſupradictis neque Abbatiſſa neque aliquis alius ei auferat, neque ullo modo auferendum ſuadeat, ſed eadem ſanctimonialis libero arbitrio eandem domum, et cuncta quae inibi poſſidet, ſorori ſuae uel amico ad eandem Eccleſiam pertinenti, absque ullius contradictione, ſiue morti ſit proxima, ſiue uitae, quocunque modo uoluerit tradat. Id ipſum uero et clericis ibidem ſeruientibus conſtituimus, ſi quis antedictam earum aliquam Eccleſiae poſſeſſionem Abbatiſſa largiente ſuſceperit, tali ſuſcipiat conditione, ut poſt eius obitum eandem poſſeſſionem Eccleſia absque ullius contradictione ſuſcipiat, reſtitutis prius omnibus tam mobilibus quam immobilibus rebus, quae in illa eſſe uidebantur ea die qua ipſe eam ſuſcepit, aut ipſa uiuens, prout uoluerit diſponat, aut aliquis amicorum eius poſt illius mortem pro ſalute animae diſtribuat. Conſtituimus etiam ut nullus hominum uel aduocatus aliquis aliquam iuriſdictionem in ciuitate praenominata habeat, excepta Abbatiſſa Aſſindi, praeter intruncationem manuum, uel armorum proclamationem. (Quae de iuriſdictione hic adnectuntur, niſi me omnia fallunt, recentiora produnt tempora; praediolum Aſnide *praenominatum* reperio, non *ciuitatem*). Anno Incarnationis Dominicae DCCCLXXVII * ſub piiſſimo Rege Ludevvico anno imperii eius XXXVI * apud Coloniam ciuitatem V Calend. Octobr. in ipſo die dedicationis baſilicae S. Petri. Ego Alfridus Epiſcopus hoc priuilegium coram Domino Wiliberto praedictae ciuitatis Archiepiſcopo recitaui, nec non coram Luitberto Moguntiacenſi Archiepiſcopo, et Bertolfo Treuerenſi Archiepiſcopo, et Berhardo Virdunenſi Epiſcopo, atque Tiederico

§. VII. Abbatiſſa reditus adminiſtret et diſpenſet cura ſumma.

Sanctimoniales de patrimonio ſuo ſtatuant libere, in eccleſiae tamen utilitatem, uelut et clerici illius eccleſiae.

Iuriſdictio ſaecularis.

* LXXIII

* XXXIV

Digitized by Google

§. VIII. Mimidonen. Epiſcopo, et Herolfo Ferdenſi Epiſcopo, et Luithardo Paderbornenſi Epiſcopo, atque Hildegrimo Haluerſtadienſi epiſcopo, et Odolfo Mimigernafurdenſi Epiſcopo, et Othiboldo Traiectenſi Epiſcopo, et coram Luitberto Oſnabrugenſi Epiſcopo, nec non coram aliis quamplurimis ſacri ordinis uiris, qui ob ſupra dictae Eccleſiae dedicationem conuenerant. In controuerſia ſuperiori ſaeculo inter Abbatiam ac ciuitatem agitata antiquiora huius ſanctimonalium congregationis initia idemtidem iactantur. uid. SCHWEDER. theatr. praetenſ. P. I p. 708.

§. VIII.

Ludouicus R. erat aduocatus eccleſiae Rom.

Eccleſiae uniuerſalis ac ſpeciatim Romanae tutelam reges fratres ſimul ſuſcepiſſe, oſtendimus §. VII, 1. Ergo Pontificis etiam Romani adiutores erant, dummodo hic regum maieſtatem comiter haberet. Ita enim inter Ludouicum et Carolum anno 868 Metis apud S. Arnulfum transactum: *mundeburdem et defenſionem S. Romanae eccleſiae pariter conſeruabimus, in hoc ut Romani Pontifices nobis debitum honorem conſeruent, ſicut eorum anteceſſores noſtris anteceſſoribus conſeruauerunt.* Operae pretium facturi uidemur, ſi, quid negotii

2. **Drogo uicarius Germaniarum.**

Ludouico Regi cum Pontifice Romano fuerit, indagemus. De Drogone epiſc. uicario Galliarum Germaniarumque partibus a Sergio P. deſignato uid. t. I §. LXXXXVIII, 4.

3. **Benedictus III P. a Ludouico Corbeienſium priuilegiorum confirmationem contendit.**

Benedictus III Papa priuilegia Corbeienſia confirmaturus, obſecrat Lotharium, Ludouicum, Carolum *auguſtos*, ut ſicut priores reges Francorum iſti coenobio conceſſerunt poteſtatem eligendi abbatem, ita quoque conſeruare ſuis temporibus dignentur. Hinc colligimus, Papam omnes tres fratres aduocatos eccleſiae exiſtimaſſe, eoque magis Ludouico Germanico illud commendaſſe monaſterium, quod in Germania praedia haberet. Ludouico noſtro auctore Bremenſem et Hamburgenſem epiſcopatum coniunctum fuiſſe, diximus §. VII, 7.

4. **Nicol. P. approbat Regis et praeſulum decreta pro Anſchario.**

Tantum aberat, ut Nicolaus P. regi ſuccenſeret, ut Ludouici decreta roborans Anſchario pallium indulgeret, et ſecundum uotum Regis monaſterium Ramesloam huic praeſuli aſſignaret. uid. reſcriptum Pontificis in uita S. Anſcharii cap. XX. Ludouicus ab epiſcopis Galliae eccleſiae conſortio deturbatus, anno 859 Thiotonem abbatem Ful-

5. **Rex lega-**

denſem ad Pontificem et Ludouicum imperatorem miſit, ut apud utrum-

utrumque, cur in Galliam ingreſſus ſit, cauſſam diceret, a quibus ho- §. VIII.
norifice ſuſceptus, apoſtolica fultus epiſtola redit. ANNAL. FVL- tum ad P.
DENS. De epiſtola Nicolai Pontificis circa annum 860 ad epiſcopos mittit.
Germaniae ſcripta, conf. §. VII, 15. Idem Pontifex anno 862 6.
ad ſynodum congregandam duos epiſcopos de regno Ludouici mit- P. requirit epiſcopos
ti optat. HARDVIN. c. l. p. 233; ſed Ludouicus et Carolus peti- de regno
tis Pontificis non annuebant, temporisque anguſtiam obtendentes; Ludouici,
Carolus addit, *maiorem partem epiſcoporum omnium cum aliis fidelibus die noctuque contra piratas maritimos inuigilare, ob idque impediri uenire*, quod Pontifex in epiſtola c. l. p. 244 fert indigne. IBID. eique et
p. 236 extat epiſtola huius Pontificis ad epiſcopos Galliae et Germa- epiſcopis commen-
niae, ut ad ſynodum Metenſem cum legatis accedant, ibique audi- dat cauſ-
to Lothario, eius diuortii cauſſam cognoſcant et canonice definiant. ſam diuor-
IBID. p. 278 Ludouicum Regem adhortatur, ut Lotharium ad dili- tii Lotha-rii R.
gendam Theutbergam excitare pergat, et Ingeltrudem ad Boſonem maritum redire compellat; p. 281 in epiſtola ad Regem noſtrum conqueritur de Lothario, quod nihil eorum praeſtet quae promiſit, prohibet ne Romam ueniat, prius quam Waldradam ut iuſſus eſt eo dirigat, et Theutbergam tractet ut Reginam, et Treuiris atque Co- 7.
loniae legitimi epiſcopi ordinentur. Ad res Germanicas pertinent P. reditus
praecipue, quae in embolo huius epiſtolae de reditibus S. Petri e S. Petri reſiduos in
regno Germanico repetendis traduntur: „ſtatuit praeterea nobiſcum regno
„excellentiae ueſtrae legatus, ut mediante Maio menſe huius primae German.
„indictionis, pro unius anni reditibus rerum ſancti Petri in regno colligi,
„ueſtro ſitarum recipiendis, noſtros miſſos direxiſſemus: cum duorum
„annorum iam tempora praeterierint, ex quo reditus ex illis debue-
„runt eſſe collecti, et nos ex eis nihil recepimus. Porro ſi, ſicut
„per multos et hunc eumdem ueſtrum legatum cognouimus, Arſe-
„nius inde aliquid colligit, licet nobis aliquid non detulerit, de
„praeteritis annis collegit, non de futuris. Vnde rogamus gloriam
„ueſtram, ut pro mercedis ueſtrae cumulis, collectis omnibus illis,
„per ueſtri culminis uiros ad Apoſtolorum limina orationis gratia
„uenientes, antequam de finibus regni ueſtri foras ea duci iubeatis,
„nobis ſignificetis: ut his interim in tutiſſimo a prudentia ueſtra ſta- ac tuto
„tuto loco reconditis, ſi a ſpiritali filio noſtro Auguſto obtinere Romam
„potuerimus, ut cum ipſius homine noſtrum illuc dirigamus; et ea transferri
„ut nobis ſine aliquo diſpendio deferantur, recipiamus; gratiarum iubet.

 „actio-

§. VIIII. „actiones Domino rependendae ſunt. Sin autem, miſſum noſtrum Deo opifice deſtinabimus; qui qualiter in ueſtro regno ſint recondita ac cuſtodita, cum ueſtro miſſo praeuideat: et his nihilominus interim in ueſtro regno bene ſaluatis, aut nobis renuntiet, aut certe quidquid praeuiderimus, uel ſanxerimus, facere non omittat. Aut ſi gloria ueſtra, quaecumque illa fuerint, infra territorium ditionis ueſtrae, uidelicet uſque Bononiam aut Rauennam perduci fecerit, tantum ut ſecura ſint, hoc multo amplius utile et gratum habebimus; quoniam et nos deinde modo, quo ualuerimus, uſque Romam ea ferri iubebimus.„

8. Ludouicum pro Theutgualdo et Gunthario deprecari uetat.

Pag. 284 Ludouicum hortatur, ut deſinat tandem intercedere pro Theutgualdo et Gunthario; p. 286 reprehendit epiſcopos, quod Theutgualdum et Guntharium ſuis gradibus reſtitui cupiant, exponit quam grauiter deliquerint, tum in ſuſcipienda Ingeltrude, Boſonis coniuge refuga et excommunicata, tum in adſtruendo et defendendo Lotharii repudio, et quod propterea merito fuerint depoſiti, quare hortatur, ut deſinant, et ut Lotharium ad exequenda iuſſa Pontificis inflectant.

9. de legatione P. ad regem Ludou.

Ceterum ANN. BERT. ad a. 865 Nicolaum P. Arſenium Ortenſem epiſcopum et conſiliarium ſuum cum epiſtolis ad Hludovvicum et Carolum fratres, ſed et ad epiſcopos ac primores regnorum illorum ea, quae Lotharius per fratrem petierat, continentes, non cum apoſtolica manſuetudine et ſolita honorabilitate, ſicut epiſcopi Romani reges conſueuerant in ſuis epiſtolis honorare, ſed cum malitioſa interminatione transmiſiſſe aiunt; eumdem autem Arſenium per Curiam et Alemanniam ad Hludovvicum Germaniae regem in Franconoford palatium ueniſſe, epiſtolas Apoſtolici ei tradidiſſe et inde in Gundulfi uillam ad Hlotharium ueniſſe.

10. Hadrianus II P. hortatur Ludouicum adſperſis minis, ne in regnum Lotharii inuadat.

Hadrianus II Pontifex apud HARDVINVM c. I. p. 699 Regem de fauſtis Ludouici Imperatoris praeliis aduerſus Saracenos certiorem facit, ſimulque huius imperatoris bella domini gerentis fratrisque illius Lotharii res tangi uetat, adiectis minis: *alioquin manum apoſtolicae ſedis cum eodem piiſſimo principe fortiter eſſe cognoſcite, et arma noſtra illi munimina ualidiſſima conferentia ſummo agonotheta nobis concertante et beatorum principum apoſtolorum interceſſione cooperante, praeparata ſine cunctatione praenoſcite.*

Epiſtola P. ad epiſcopos Germaniae.

IBIDEM p. 705 epiſcopis Germaniae abſolutam a ſe Waldradam et congruentibus monitis inſtructam ſignificat. Pag. 718 legatos ad Regem Ludouicum mittit,

quod

quod anno 870 contigiſſe annales Fuldenſes aiunt, laudatque eum, quod quae ad Ludouicum imperatorem ſpectaret, hereditatem Lotharii, uelut frater Carolus, non inuaſerit. Pontifex ignoraſſe uidetur, quae inter Ludouicum et Carolum de Lotharii regno diuidendo tranſacta fuerint. Reprehendit deinde Regem, quod archiepiſcopum Colonienſem Wilibertum ſine ſuo conſultu ordinauerit. *Miramur praeterea gloriam ueſtram in praeficiendo epiſcopo Agrippinae Coloniae tam indiſcrete praebuiſſe conſenſum: cum euidentiſſime ſcires, quod Apoſtolicae ſedis iudicio atque conſultu ibidem debuerit ordinari antiſtes, cuius cenſura nuper fuerat eadem eccleſia ſuo priuata rectore. Et quidem quod poſt iudicium ſedis Apoſtolicae factum eſt, dure ſuſcepimus: ſed quod tua ſuper hoc deuotio, quam circa nos habere probaris, omnimodis tacuit, durius aeſtimamus. Praecipue quia Guntharii dudum archiepiſcopi cauſam, antequam in locum illius ſubſtitueretur epiſcopus, nos iterum audituros, et uocem eius admiſſuros fore ſpopondimus. Praefatam quippe ordinationem nec confirmamus, nec ratam habere decernimus, quousque ille qui ordinatus eſt, noſtrae exhibeatur praeſentiae; et utraque pars coram nobis diſcuſſa, conuentus ſynodalis perpendatur audientia.* Pag. 719 legatos ſuos pontifex commendat etiam epiſcopis in regno Ludouici conſtitutis, eosque monet, ut Regi ſuo perpetuam pacem cum imperatore ſuadeant.

§. VIII. 11. P. regem reprehendit, quod Wilibertum archiep. Colon. ſine ſuo conſultu ordinauerit. Epiſcopis German. legatos ſuos commendat.

Hadrianum excepit Iohannes VIII Pontifex, qui res Germanorum non neglexit. Apud HARDVINVM t. VI P. I p. 105 uices ſuas in Gallia et Germania committit Anſegiſo archiepiſcopo Senonenſi, *qui quoties utilitas eccleſiaſtica dictauerit, ſiue in uocanda ſynodo ſiue in aliis negotiis exercendis, per Gallias et Germanias uice Pontificis fruatur. Et uolumus*, inquit Papa, *ut decreta ſedis apoſtolicae per ipſum uobis manifeſta efficiantur, et rurſus, quae geſta fuerint, eius nobis relatione, ſi neceſſe fuerit, pandantur, ut maiora negotia ac difficiliora, quaeque ſuggeſtione ipſius a nobis diſponenda et enucleanda quaerantur.*

12. Iohannes VIII P. Anſegiſum uicarium in Gallia et Germania conſtituit.

Pag. 106 epiſcopos in regno Ludouici Regis Baioariae conſtitutos arguit, quod Ludouicum Regem ab inuadendo Caroli fratris abſentis regno non cohibuerint. Vehementer Pontifex inuehitur in Ludouicum Regem, quem eo perductum dicit, ut fideles fraudibus diuerſis inficiat, ad peierandum terribilis Dei nomen impellat, pacem regni diuturno fratris ſtudio radicatam corrumpere geſtiat, et lactatus a peccatoribus ſuis duntaxat complicibus acquieſcens, pedes

13. In epiſtola ad epiſc. German. grauius inſectatur Regem, Caroli fratris regnum adeuntem;

 ſuos

§. VIIII. ſuos ad malum currere faciat, madentibus adhuc campis Fontanicis, quos in iuuentute ſua humano ſanguine tinxerat, in ſenectute decrepita minarum et caedis ſpirans, ad fundendum Chriſtianorum multorum ſanguinem pro ſua ſingulari ambitione diſcurrat - - - in procinctu contra Normannos pro eccleſiae Dei liberatione pugnandi, et inimicos crucis Chriſti usque ad ultimam deditionem conſtringere ſatagendi, ſenioris ueſtri utrinque animum ad inuaſionem relicti imperii ſuſcitauit, ipſos familiares, ipſum poſtremo filium ad eius exſtinctionem hoſtiliter prouocauit. Eadem fere legimus p. 111 in epiſtola ad glorioſos Comites in regno Hludouici Regis Baioariae conſtitutos, eosque ita adhortatur: redite praeuaricatores ad cor --- nolite ſocialia bella committere, nolite paricidales gladios in perniciem ueſtri ſuſtollere, nolite Fontanicum deteſtabile praelium reuocare. Pag. 113 epiſcopos increpat, qui a Carolo deſciſcentes Ludouico Regi adhaeſerant. Quum Carolus ad Imperatoris ſolium a Pontifice R. adiutus adſpiraret: Antiſtes Romanus Ludouicum iterum a regno Caroli inuadendo dehortabatur, et epiſcopi Galliae, duce Hincmaro, nouas diras in regem noſtrum euomebant, teſtantibus actis ſynodi Pontigonenſis in BALVZ. t. II p. 245.

infectatur etiam comites regni Ludouici;

item et epiſcopos a Carolo deſciſcentes.

14\. P. et epiſcopi Galliae Ludouico, in regnum Caroli inuadenti, iterum ſuccenſent.

§. VIIII.

In praeſulibus conſtituendis, eorumque negotiis cognoſcendis, ac litibus componendis, nihil in regno ſuo iurium illorum remittebat Rex, quae a maioribus ſuis acceperat. Tametſi enim ſacra quaedam collegia libera epiſcopi uel abbatis eligendi facultate fruerentur, eam tamen a Rege habebant, qui electionem plerumque ita moderabatur, ne quis ſe inuito ad dignitates maiores adſcenderet. Annales et alia litterarum monimenta hac in re inter ſe concordant. Fragmentum chronici, quod euulgauit SCHILTER. ad KOENIGSHOVII chron. Argent. p. 483: *et iſte Ludouicus filius*, inquit, *regnauit XXXIII annis, et ibi epiſcopos et praelatos praefecit, ac monaſteriis diuerſa priuilegia conceſſit.* Hrabano ex aula Regis, ni fallor, ad eccleſiam Moguntinenſem uocato, *ſucceſſit Carolus magis ex uoluntate Regis et conſiliariorum eius, quam ex conſenſu et electione cleri et populi.* Ita ANNALES FVLDENSES ad annum 858. Alii quidem: *non magis* ſiue *non ſolum ex uoluntate Regis* legunt, ſed uoluntatem Regis primas tenuiſſe, ſatis liquet. Pergunt ANNALES FVLDENSES: *deceſſit*

Auctoritate regis epiſcopi et abbates conſtituti,

2\. uelut Carolus, Archiep. Mogunt.

§. VIIII.

Thioto, Abbas Fuldenſis.

deceſſit autem et Hatto abbas Fuldenſis coenobii pridie Id. April., in cuius locum per electionem fratrum et auctoritatem regiam ordinatus eſt Thioto, unus ex ipſis monachis. Clerici Colonienſes Hilduinum epiſcopum iam acceperant, ſed Luitberto Moguntino Regis Ludouici iuſſa hac admonitione exponente: ſi electionem uobis a Rege conceſſam deſpicitis, in arbitrio et poteſtate Regis eſt, quem uobis uelit dare epiſcopum, unanimiter elegerunt Wilibertum uenerabilem uirum, quem nimium renitentem ac refugientem ordinauit praedictus antiſtes cum aliis ſacerdotibus. REGINO ad annum 869 uel potius 870. 9.

Wilibertus, Archiep. Colon.

Pontifice R. pallium denegante can. 4 diſt. 100.

Quanquam Iohannes Pontifex Wiliberto pallium denegabat, in decreto Gratiani can. 4 diſtinct. 100: „optatum tibi pallium nunc conferre nequiuimus: quia fidei tuae paginam minus, quam oporteat, „continere reperimus: cum uidelicet in ea nullam ſanctarum uniuerſalium ſynodorum, in quibus fidei noſtrae ſymbolum continetur, nec decretalium Pontificum Romanorum conſtitutorum ſecundum morem feceris mentionem: ſed nec illam propria ſubſcriptione munieris, nec aliquem, qui hanc iureiurando firmaret, miſeris:„ (§. VIII, 11) nihilominus eccleſiam Colonienſem Gunthario defuncto regebat, et concilium quod §. VII, 24 indicauimus habebat.

de Bertulfi, Archiep. Treuerenſis ordinatione.

Archiepiſcopi quidam regni Caroli Bertulfum, archiepiſcopum Treuirenſem, ordinare audebant, ſed Ludouicus Lotharingiae partem adeptus id moleſte ferebat ac Bertulfo Waltonem, monachum quemdam opponebat. Archiepiſcopi iſti factum excuſare ſtudebant in epiſt. ad Ludouicum regem, in FLODOARDI hiſt. Rem. L. III p. 224. Bertulfo denique Rex dignitatem ſuam reliquit, Waltonem autem Abbatem S. Maximini conſtituit. De epiſcoporum inueſtitura per baculum diximus t. I §. LIII, 5. Nunc luculentum exemplum praebet Rembertus. 4.

Rembertus, Archiep. Hamburg. per baculum a rege inueſtitus,

Hunc enim *archiepiſcopum Hamburgenſem et Bremenſem electum ad glorioſum tunc temporis regem, Ludouicum, adduxerunt uiri uenerabiles, Theodoricus, Mindenſis epiſcopus et Adelgarius, Abbas monaſterii nouae Corbeiae, ſuſceptusque honorifice a Rege, cum Pontificalis baculi commendatione, epiſcopatus eſt dominium adeptus - - ad ordinandum eum, nempe S. Rembertum, Rex Ludouicus miſit ad Liutbertum, Archiepiſcopum Moguntinum, a quo iuſſu eius ita eſt conſecratus* etc. teſte Auctore uitae S. Remberti c. 9. Equidem GODEFR. HENSCHENIVS ad dict. loc. t. I menſ. Febr. Actor. Sanctor. uerba de baculi pontificalis commendatione tempore Henrici IV Imp.

quo

§. VIIII. quo hac de re diſceptabatur, intruſa fuiſſe cenſet; ſed ADAMVS BREM. L. I c. 32 iam ex uita Remberti repetit: *Pallium pontificale ſuſcepit a Papa Nicolao. Ferulam paſtoralem a Caeſare Luthewico, ſicut in priuilegiis dignoſci poteſt.* Ludouicum noſtrum interdum Caeſarem appellari, monſtrauimus §. II, 4. ADAMVS c. l. c. 39 itidem ex uita huius ſancti uiri refert: cum iam ſenio grauaretur Sanctus Rimbertus, etiam continuus ei pedum dolor acceſſit. Inde apud glorioſiſſimos reges Luthevvicum et filios eius hoc obtinuit, ut inſi-

Remberti Adalgarius, adiutor, et ſucceſſor confirmatus.

gnis uir Adalgarius, monachus uidelicet Corbeiae, in adiutorium illi confirmaretur, quatenus ipſe infirmitate detentus, in Adalgario haberet ſolatium circueundi Epiſcopatum, placita adeundi; et quando exigeretur, in expeditionem uel ad palatium cum comitatu ſuo proficiſci. Impetrauit etiam, ut ipſe illi in electione ſucceſſor confirmaretur, et inter conſiliarios regis locaretur, aſſentientibus fratribus et Abbate monaſterii eius, ac ſancta ſynodo haec omnia roborante.

Anno Friſing. ep. a rege approbatus.

De Amone epiſc. Friſingenſi, Rege aſſentiente, electo uid. §. XIIII, 7.

5. de conſtitutione abbatum.

Regem abbates conſtituiſſe, patet ex tabulis Corbeienſibus apud SCHATENIVM p. 144 occurrentibus: Quia petente atque ſuggerente Warino uenerabili abbate, qui monaſterium, quod dicitur noua Corbeia *noſtra conceſſione* in regimine habere dinoſcitur. Otgario Altahenſe monaſterium commiſit §. XVIIII, 7. Quem paullo ante Regem ordinaſſe diximus Thiotonem abbatem Fuldenſem, eundem Rex etiam depoſuit. uid. ANNALIST. SAX. ad annum 869. Monaſterio ſuo Tigurino Hildegardam, filiam ſuam praefecit (§. XVI, 20). In pace ad Teudonis uillam anno 844 repetita, regiae auctoritatis eſſe dicitur, eos qui uices Chriſti ſecundum regulam diuinitus dictatam in monaſteriis agant, ordinare. Plura regiae auctoritatis documenta protulit PFEFFINGER. in Vitriar.

6. Ius eligendi epiſcopum uariis conditionibus conceditur.

illuſtrato t. I p. 136. Nec tacere poſſumus formulam VI Alſaticarum formularum, quas ECCARDVS commentar. Leg. Sal. adiecit. Copioſe documentum iſtud, cuius initia Ludouicum regem noſtrum appellare uidentur, declarat, quae regis in epiſcopis eligendis partes fuerint: uenerabilis uir N. illius Eccleſiae Praeſul precibus, quibus auſus eſt, ſerenitati ſuggeſſit, quod Canonici et familia ipſius Eccleſiae, ſed et alii Clerici et cunctus populus eiusdem Doeceſeos

epiſcopus ſit linguae populi ſui,

nimium ſolliciti eſſent et ſuſpecti, quisnam illis aut cuius gentis per ſe Epiſcopus ordinaretur, timentes uidelicet, ne ſi ignotus ignotis, et

et etiam alterius linguae, diuerſorumque morum ſuperponeretur, eis nequaquam conuenire potuiſſet. Cuius ſuggeſtioni aſſenſum noſtrae pietatis accommodantes, et Chriſtianae plebis utilitati proſpicientes, per auctoritatem noſtrae poteſtatis eidem Eccleſiae hoc pacto in eodem Clero et etiam in ipſa parochia ius ſibi eligendi Epiſcopum in Elemoſinam noſtram conceſſimus. Ideo ſi inter ipſos Canonicos ingenui et nobiles homines diuinae authoritatis eloquiis et Synodalium Decretorum conſtitutis inſtructi, et bonis moribus adornati fuerint inuenti, per conſenſum ſacrorum ordinum, et natu maiorum nobilium Laicorum, qui dignus ex eis electus fuerit, ad noſtrae ſerenitatis deducatur aſpectum, ut per noſtram comprobationem Clericis et Monachis et omni populo acceptus et honorabilis habeatur. Quod ſi inter eos talis inueniri nequiuerit, ſed Dei gratia Monaſteria in eadem Diœceſi Nobilibus et eruditis uiris referta, inde dignum et induſtrium Eccleſiae Rectorem inuenientes, noſtro conſpectui perducant eligendum, ut per nos Archiepiſcopo commendatus, officii ſui autoritatem, per noſtram obtineat poteſtatem. Si hoc noluerint, de tota Parochia unumquemlibet Clericum natalibus et doctrina pollentem cum conſenſu populi eligentes nobis uidendum et comprobandum praeſentantes petitionem ſuam apud clementiam noſtram ſe obtinere confidant. Si uero, quod abſit, perſonam ſeruili iugo notabilem, et publicis exactionibus debitam, aut etiam uitiis ſuis conſentaneam, et ipſi ſine populo eligere, et nobis abſque idoneis Parochiae teſtibus aſſignare praeſumpſerint, liceat nobis poteſtate Regia uti, et iuxta ſcientiam nobis diuinitus conceſſam, Eccleſiae Dei dignum conſtituere Sacerdotem, qui et Eccleſiam Canonice ſciat dirigere, et ad noſtram obſequelam et obſequium, per aetatis et induſtriae commoditatem ſufficiat occurrere, quod etiam caeteri, ſi perueniant ad Epiſcopum, ſibi nouerint ſubeundum. Caeterum Pontificem Romanum ad epiſcopos Germaniae uarias epiſtolas dediſſe, docet §. anteced. Sciſcitabantur illi aliquando, quod hic ſilentio praeterire nolumus, utrum hi qui pro defenſione ſanctae Dei eccleſiae et pro ſtatu Chriſtianae religionis ac reipublicae in bello nuper ceciderunt, indulgentiam poſſint conſequi delictorum; tum Pontifex apud HARDVIN. t. VI P. I p. 46 affirmando reſpondet. Epiſcopi Germaniae non ſolum ſynodis in regno patrio aderant, ſed et *permittente Rege* ab aliis epiſcopis inuitati,

§. VIIII.

ſacrarum literarum et canonum peritus, ingenuus et nobilis.

7. Epiſcopi Germaniae de indulgentia in acie occumbentium P. conſulunt.

8. Concilia aliorum regnorum adeunt.

§. X. uitati, aliena poterant adire concilia. Sic ab epiſcopis regni Caroli et Lotharii inuitantur ad concilium Tricaſſinum in HARDVIN. t. V p. 679. Vtriusque regni (Germanici et Lotharingici) epiſcopos reperimus in concilio Vormatienſi a. 857. uid. §. VII, 12, et 18.

§. X.

Epiſcoporum et eccleſiarum ſingularium tabulae regiae, Si tabulas ipſas intuemur, non ſolum iis, quae diximus, noua lux accedit, nouumque robur, ſed et alia regiae poteſtatis largitatisque documenta deprehendimus, e quibus Germaniae ſacrae, qua iſtis temporibus erat, formam luculentius licebit cognoſcere. Multas aedes ſacras, multaque religioſa delubra iam tum Deo uero O. M. dedicarat Germania, quae opibus et auctoritate in dies augeſcebant, Regisque praeſidio fruebantur. Copioſa proferemus teſtimonia, at

quarum plures uel deperditae ſunt uel latent. multo plura uel interciderunt, uel, ni fallor, latent. Quis enim credat, archiepiſcopum Moguntinum, Salisburgenſem, aliosque epiſcopos permultos pro eccleſiis ſuis tam parum uigilaſſe, ut nulla regis munificentiam ratione ſolicitarint, nullisque praeceptis regiis patrimonia ſua ac ornamenta munienda curarint? Epiſcopi in primis et abbates, cancellarii, dignitatis ſuae pretium optime nouerant; mirum igitur, ſi Liudbertus, Archiepiſcopus Moguntinus, Cancellarius regis tam multas chartas pro aliis praeſulibus, ſui immemor,

Confirmantur amiſſa literarum documenta. epiſc. Argentoratenſis. recognouerit. Euoluamus primum diplomata, quibus antiquiora renouantur fulciunturque. Sic rex Argentoratenſis eccleſiae confirmat iura et poſſeſſiones uetuſtas, amiſſis literarum documentis. Narratio incipit: „*quia uir uenerabilis Rataldus Strazburgenſis Vrbis* „*Epiſcopus noſtram adiit Excellentiam referens manſuetudini noſtrae, qua-* „*liter ob incuriam miniſtrorum ipſius Eccleſiae omnia munimina carta-* „*rum, quae inibi haberi uidebantur igne concremata fuerint. Idcirco* „*noſtram deprecatus eſt pietatem, ut per noſtrae auctoritatis praeceptum* „*omnes res et familiam, quae tunc temporis eadem Eccleſia, quae con-* „*ſtructa habetur in honorem beatae domini Genitricis ſemperque Virginis* „*Mariae quae habuiſſe dinoſcitur quando haec res accidit, denuo confirma-* „*remus et corroboraremus* etc.„ uid. KVLPISII et SCHILTERI ſcriptor. pag. 111, ubi charta a. XXXVI regni Ludouici data reperitur; ſed iam a. XXIII Rex noſter ſingulari diplomate ueteres libellos, nulla tamen incendii facta mentione, muniuerat, in LAGVILL. hiſt.

Digitized by Google

§. X.

hiſt. Alſat. prob. p. 21. Recenſebimus illud §. XIII, 1, ac nonnullas dubitandi rationes diſſoluemus.

a. An ducatus Franconiae pertinuerit ad ep. Wirceburgenſem

Quamquam eccleſia Wirzeburgenſis iam a Pippino rege ducatu orientalium Francorum ſe donatam fuiſſe iactet, ac propterea epiſcopus etiam nunc titulum Ducis Franconiae prae ſe ferat: mirandum tamen eſt, huius rei nec in hiſtoria, nec in re diplomatica Ludouici noſtri ullum reperiri ueſtigium, quum aliae donationes minoris ponderis ab hoc rege firmari ſueuerint; quin potius Ludouicus ſemetipſum regem Franciae orientalis dixit. Si eccleſia S. Kiliani a. 850 igne conſumta fuit, atque adeo damnum accepit tabularium; a rege noſtro antiquorum iurium confirmatio, ad imitationem eccleſiae Argentinenſis, peti poterat. Nec ſatis intelligitur, quomodo Henrico II, ut Imperator hic teſtatur ipſe, chartae Caroli et Ludouici offerri potuerint. Vberius hoc argumentum exponit PFEFFINGER. ad Vitriar. tom. I, p. 1177. BECK. in diſſert. de ducatu Franconiae, cui GVNDLING. annotationes aliquas adſperſit, nunc *der Sammlung kleiner teutſchen Schrifften* p. 226 inſertas, ducatum Wirceburgenſem, a ducatu Franconiae diuerſum, marcam tantum Wirceburgenſem indicare opinatus. add. LVDEWIG. praefat. collect. ſcriptor. Wirceburg. Pro commodis Herbipolenſis ſedis roborauit rex acceſſionem monaſterii Schvvarzacenſis, quod Theodrada, amita ipſius, ad reliquias S. Saluatoris et beati Chiliani martyris Chriſti tradiderat; „uir uenerabilis, (inquit Ludouicus) Gozbaldus, ſanctae Dei Wirziburgenſis Eccleſiae Epiſcopus, et Theodrada, amita noſtra, filia praeſtantiſſimi Auguſti, diuae memoriae aui noſtri, noſtram ſerenitatem petierunt, ut res et poſſeſſiones, quas ipſa Theodrada manu poteſtatiua, ad reliquias Sancti Saluatoris et beati Chiliani Martyris Chriſti, tradidit in pago, cuius uocabulum eſt Folckfeld, Monaſterium puellarum, uocabulo Svvarzaha, cum caeteris uillis et poſſeſſionibus, quae ad praefatum Monaſterium moderno tempore pertinere uidentur, Blutendae, filiae Folckberti, quondam Comitis; per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum, ſi ſuperſtes fuerit amitae noſtrae diebus uitae ſuae, per noſtram conceſſionem atque confirmationem et Gozbaldi Epiſcopi conſenſum, uſufructuario ordine excolere liceat, ſub tali cenſu, ſicut in ea traditione ſignatum eſt, quam praefata amita noſtra Sancto Chiliano Martyri Chriſti tradidit, ut poſt diſceſſum, praefatum Monaſterium, cum omnibus ſuis

qui monaſterium Schvvarzacenſe acquirit,

quod Blutendae,

 appen-

§. X. appendiciis et adiacentiis, in poteſtatem uel dominium Sancti Martyris Chriſti et rectoris illius Eccleſiae, pleniter reuertatur.„ At Blutendae ſubſtituiſſe uidetur Theodrada Hildigardam filiam regis, Hildigarda ſororem ſuam Bertham commendauit epiſcopo, ut et eidem monaſterium ſub cenſu annuo relinqueretur. Plenius haec docet priuilegium alterum regis; „qualiter Theodrada quondam, amita noſtra, quasdam res proprietatis ſuae, hoc eſt Monaſterium, quod dicitur Svvarzaha, cum omnibus adiacentiis uel appendiciis ſuis ad Monaſterium Wirzeburg, quod eſt conſtructum in honorem S. Saluatoris, et beati Kyliani Martiris Chriſti manu poteſtatiua tradidit; ea ratione, quatinus dilecta filia noſtra Hildigarda ipſum Monaſterium uſque ad obitum ſuum haberet. Poſtea uero Gozbaldus Epiſcopus, qui tunc praefatae Eccleſiae Rector eſſe uidebatur, ac reliqui fratres petierunt, quatinus Hildigarda praefatum Monaſterium in ius S. Kyliani manu etiam ſua redderet, quod eam feciſſe omnium fidelium noſtrorum magnitudo cognoſcat; At uero memorata Hildigarda humiliter ad Arnonem Epiſcopum et ſucceſſorem eius ac reliquum Clerum accedens petiit, ut idem Monaſterium ad dies uitae Berthae ſorori ſuae ſub cenſu decem ſolidorum annuatim in Palmis reddendo praeſtarent, quod ita fecerunt, ſed pro integra firmitate petierunt iterum Arn Epiſcopus et reliquus Clerus, ut hanc compactionis rationem noſtra auctoritate firmaremus, quorum petitioni libenter adquieſcentes, hoc praeceptum manſuetudinis noſtrae eis conſcribere iuſſimus, per quod praecipientes praecipimus, ut, ſicut ipſi inter ſe placitauerunt, ita deinceps per hanc noſtram auctoritatem iure firmiſſimo permaneat, et poſt obitum Berthae filiae noſtrae praefatum Monaſterium in ius et poteſtatem Sancti Kyliani redeat, et nullus ſucceſſor noſter illud inde ſubtrahere poſſit, ſed ſemper et perpetualiter ad iam dictum locum Chriſto propitio permaneat.„ ECCARD. tom. II rer. Franc. p. 887. Ex his omnibus colligimus I) monaſteriorum poſſeſſores ſibi ius adminiſtrandi coenobia reſeruare potuiſſe, etiamſi iſta tradita fuiſſent epiſcopis; II) dominium in eccleſiam ita tranſiiſſe, ut uſusfructus cenſu quidem annuo ex ſoluto maneret penes priſcum dominum. Vſusfructus autem iſte uix diſtabat a dominio utili. Caeterum Bertha rebus humanis Ao. 877 erepta monaſterio Schvvarzacenſi monachi Megingaudeshuſani donati fuerunt. III) Nihil offenſionis habent uocabula

ac Berthae uſufructuario iure ſub cenſu X ſolidorum annuo ad dies uitae conceditur.

bula

bula alterius diplomatis; *monaſterium Wirzeburg*. Collegia enim §. XI.
canonicorum non infrequenter dicuntur monaſteria, id quod ex aliis chartis ad eccleſiam Herbipolenſem ſpectantibus, e. c. Ludouici pii apud ECCARDVM hoc loco pag. 883 et 886 patet. Originem et fata monaſterii Schvvarzacenſis accuratius explicat idem ECCARDVS ac nonnullos Friſii et Chronici Schvvarzacenſis errores emendat p. 120, 126, 456, 630. Bathuradus, epiſcopus Paderbornenſis, praeceptum Ludouici P. regi noſtro confirmandum offert, apud SCHATEN. annal. Paderb. p. 148. uid. §. XIII, 2. Simili beneficio augebatur Hungerus, epiſcopus Traiectenſis, in HEDAE hiſt. epiſcop. Vltraiect. p. 55. uid. §. XIII, 3.

9.
Rex roborat chartas ep. Paderborn.
Traiectenſ.

§. XI.

Sed non uetera tantum beneficentiae documenta rata eſſe iuſſit rex, ſed et ſua ipſius liberalitate ſuccurrebat eccleſiis. Wormatienſi eccleſiae perquam munificum ſe praebuit; uerum an regia iſta largitas ex literarum monumentis ab hac eccleſia aſſeruatis rite declarari poſſit, diſpiciemus §. XXXX, 7 ſq. Frontis ſincerae iudicamus tabulas, quibus eccleſiae collegiatae Neuhauſenſi, epiſcopo Vangionum adſcriptae, fundi complures conceduntur in SCHANNATI cod. probat. hiſt. epiſc. Wormat. p. 9; Rex ita, nos ob noſtrae mercedis augmentum, inquit, et pro remedio animae domni Aui, ac Genitoris noſtri, conceſſimus ad ſanctum Cyriacum, in marcha ac uilla Flaridesheim quasdam res proprietatis noſtrae, id eſt: Hobas III et dimidiam, et ad unamquamque Hobam pertinent Iornales LX et ad dimidiam XXX et in tribus locis de Vineis ubi poſſunt colligere ſiclas XL. In marcha uel in uilla Albolfesheim Aream I et Iornales XI in marcha uel in uilla Mouuenheim hobam I et ad eam pertinent Iornales LX de Pratis ad Carradas XII et in Nouale, qui dicitur prope Thoneresberg, inter cultum et incultum Hobas III de ſylua inde poſſunt paſci porci XX; cum mancipiis XII his nominibus Sicgo. Herimout. Irminſuuind. Reginbert. Gerheit. Vuilligis. Engilſuuind. Sigimuot. Hildibirg. Item Gerheit Liuthild. Benedicta. et Vuealgar, et Filii eius. Has itaque praeſcriptas res, cum praenominatis mancipiis totum et ad integrum ex Iure et dominatione noſtra in ius, et dominationem ſancti Cyriaci, ad opus Fratrum ibidem Domino famulantium tradimus atque transfundimus,

Rex donat res proprietatis ſuae eccleſiae Wormatienſi,
2.
S. Cyriaci Neuhauſ.

§. XI. mus, ea uidelicet ratione: ut ab hodierna die, et deinceps per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, ſed, Deo auxiliante, perpetuis temporibus ad ſanctum Cyriacum permaneant in uſus Fratrum ibidem Deo famulantium, et nullus Epiſcopus, neque ulla iudiciaria poteſtas, eis inde

3. Spirenſi, quippiam aufferre praeſumat. LEHMANN. in chron. Spirenſi L. III cap. 44 narrat, regem Gebhardo Epiſcopo Spirenſi donaſſe uillas Speck et Hagenbach piamque donationem Comitis Diepoldi confirmaſſe, ſed tabulas ipſas deſideramus. Quam benignus fuerit

4. Patauienſi, rex in eccleſiam Patauienſem, commonſtrant chartae quaedam HVNDIANAE. Sic legimus P. I p. 231: „nos, pro mercedis noſtrae augmento, conceſſimus Eccleſiae Patauienſi quae eſt conſtructa in honore ſancti Stephani prothomartyris, ubi etiam ſanctus Valentinus confeſſor Chriſti corpore requieſcit, cui praeſenti tempore uenerabilis uir Reginarus Epiſcopus praeeſſe uidetur, quasdam res proprietatis noſtrae, quae ſunt in prouincia Auarorum, in loco, qui dicitur Kirchbach, id eſt, Eccleſiam unam conſtructam, cum territorio, ad manſos centum faciendum, et plus, quarum terminia ſunt, ab ipſo loco pergens per unam ſemitam usque ad locum, qui dicitur Tumus, et inde, per circuitum usque ad praedictum Kirchbach, et deinceps usque ad Markam Theotherii, et inde usque ſurſum Cynnenberg. Has itaque res, cum praedicta Eccleſia, cum uineis, terris, cultis et incultis, pratis, ſyluis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, adiacentiis, peruiis, et exitibus, et regreſſibus, totum et ad integrum, quemadmodum Raetbodus comes Annonicor Epiſcopo ipſas res conſignauit, ita praedictae Eccleſiae poenitentialiter conceſſimus, et de noſtro iure in ius et ditionem eius, liberalitatis noſtrae munere conferimus, ita uidelicet, ut quicquid Rectores et miniſtri ſupradictae ſedis de ipſis rebus, iure Eccleſiaſtico, facere uoluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi, tantum ſcilicet, ut dum Annocor Epiſcopus, atque Anno Nepos eius aduixerint, ipſas res tenere et uſare faciant, et nullus eis ipſas abſtrahere praeſumat, et poſt illorum diſceſſum cum integritate ad eandem Eccleſiam reuertantur.„ BRVSCHIVS de Laureaco p. 81 hanc chartam Ludouico Pio adſcribit, ſed perperam. HVNDIVS c. l. p. 197 aliorum codicillorum fragmentum affert huius argumenti: *Hludouicus diuina fauente gratia Rex Boiariorum. ſi libertatis noſtrae*

Digitized by Google

ſtrae, etc. quia nos pro mercedis noſtrae augmento, etc. conceſſimus Eccleſiae Patauienſi, quae eſt conſtructa in honore S. Stephani Prothomartyris, etc. cui praeſenti tempore uir uenerabilis, Reginarius Epiſcopus praeeſſe uidetur, quasdam res proprietatis noſtrae, quae ſunt in prouincia Auarorum, in loco, qui dicitur Lytha, ſuper fontem, qui dicitur Schônprunn etc. §. XII.

Inter alia iura regalia, quae Rex praeſulibus eccleſiarum conceſſit, praecipuum exiſtimamus ius monetae. Impetrauit illud epiſcopus Argentinenſis in charta immunitatis in KVLPIS. et SCHILT. ſcriptoribus p. 111 exhibita: *conceſſimus quoque uenerabili Epiſcopo Ratoldo uel ſucceſſoribus eius Rectoribus ſcilicet iam dictae Eccleſiae, ut in quacunque placuerit uilla Epiſcopii ſui monetam ſtatuat, quatinus pro mercedis noſtrae augmento utilitati ipſius eccleſiae deſeruiat.* 5. epiſc. Argentorat. impetrat ius monetae.

§. XII.

Fundi ſedibus ſacris ea lege dabantur, ne umquam ab iis diuellerentur. Quum itaque eccleſiae Regis curae ac tutelae eſſent commendatae, eum omnino prouidere oportebat, ne quid ex patrimonio ſanctorum uenderetur, neue permutationibus eccleſiis durior afferretur conditio. Quam ob rem huiusmodi pacta non, niſi annuente rege, ſanciri poterant. Rex autem uel ipſe tabulas commutationum ſcribi iuſſit, uel ab aliis ſcriptas ratas habuit. Exordium chartae cuiusdam in PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 203 teſtatur, permutationes *modernis temporibus* (h. e. aeuo Carolidarum) *piiſſimorum licentia regum frequentiſſime inter nobilium ſubſtantias atque eccleſiaſticarum rerum portiones* contingere ſolere. Specimen praebent Erchanfridus ep. Ratisbon. et Hartvvig. ep. Patau. ib. p. 247: Placuit atque conuenit inter uenerabilem uirum Erchanfridum Reganesburgenſis Eccleſiae Epiſcopum, nec non et uirum uenerabilem Harduuigum Patauienſis Eccleſiae Epiſcopum; ut aliquas res pro communi utilitate et compendio inter ſe commutare deberent, quod ita et fecerunt. Dedit igitur memoratus Epiſcopus Erchanfridus de rebus proprietatis ſuae, et aduocatus ipſius Nordheri iam dicto Praeſuli ad partem Monaſterii ſui ſancti Quirini in perpetuum tenendum, in loco, qui dicitur Hunolzenghoua hobam I et caſam, et de terra arabili iugera XXXIX, de pratis, ubi poſſunt colligi faenum carrad. XXX. et de fructuoſa ſylua iugera XXIIII. Et econtra in

Auctore Rege fiunt permutationes

inter epiſc. Ratisbon. et Patauienſ.

§. XII. in compenſatione earumdem rerum dedit praefatus Epiſcopus Hardunigus et eius aduocatus Liuthardus praeſcripto Erchanfrido Epiſcopo de rebus Monaſterii ſui ſancti Quirini unacum conſenſu et conhibentia Monachorum, in eodem Monaſterio degentium, etiam et per licentiam Domini Hludouuici glorioſiſſimi Regis ad ſuum proprium tenendum in loco, uocabulo, Bodolunghoua caſam unam, et de terra hobas II de pratis, ubi poſſunt colligi de foeno carradae XX uel quicquid ibi in loco Heitfolcus ex ſuo proprio ad Monaſterium S. Quirini tradiderat. Vnde et duas commutationes pari tenore conſcriptas inter ſe fieri et affirmare rogauerunt; ut unusquisque hoc, quod a pare ſuo accepit, teneat atque poſſideat, et faciat exinde, quicquid ſibi libuerit; et taliter inter eos hic inſerere placuerit; ut ſi fuerit poſt hunc diem ullus ex ipſis, aut alia quaelibet oppoſita, aut emiſſa, uel ſubrogata perſona, quae contra hanc commutationem, de qua duae cartulae uno tenore conſcripta eſſe uidentur, uenire tentauerit, aut eam per quodlibet ingenium inrumpere conatus fuerit, inferat parti, contra quem litem intulerit, diſtringente fiſco auri libr. II argenti pondera V coactus exſoluat, et ſua repetitio nullum obtineat effectum; ſed praeſens commutatio omni tempore firma et ſtabilis permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Actum Reganesburg ciuitate. Signum Harduuigi Ep., qui hanc commutationem fieri, et affirmare rogauit. Et iſti ſunt teſtes per aures tracti, qui uiderunt, et audierunt, quando iſta commutatio fuit coram Domni Hludouuici Glorioſiſſimi Regis. Hoc eſt: Eginolf uenator, Engilſcalch, Vzzant, Bernhart, Patager, Engildeo, Rumolt, Batto, Odalrih, Engilbold, Iſanperht, Gamanolf, Vuaning, Eccho, Dauid, Rihmar, Vuicbold." Liquet ex his codicillis, res permutandas accurate deſcribi; 2) negotium non ſolum auctore Rege, ſed et monachorum coetu ſuffragante, et aduocato eccleſiae intercedente, ſuſceptum fuiſſe, quod 3) tum chartis pariculis, de quibus uid. MABILLON. rei diplom. comment. p. 5, tum 4) poenis, et 5) ſubſcriptione et 6) teſtibus per aures tractis firmabatur. De aurium uellicatione, item et de ſtipulatione ſubnixa, dicemus §. XXX.

2. Inter epiſc. Friſingenſ. et nobilem uirum Hittoneam, Haud diſſimili ratione Rex roborauit quoque commutationes plurimas Epiſcoporum Friſingenſium. Exemplis abundat MEICHELBECKII hiſt. Friſing. Inter inſtrumenta num. 637 legimus. In Dei nomine. Placuit atque conuenit inter uenerabilem uirum Erchan-

chanbertum Frigiſigenſis Eccleſiae Epiſcopum, nec non et quendam §. XII.
nobilem uirum nomine Hittonem, ut aliquas res pro communi utilitate, et compendio inter ſe commutare deberent, quod ita et fecerunt. Dedit itaque Erchanbertus Epiſcopus ex ratione praefatae Eccleſiae ſuae, una cum conſenſu, et conhibentia Canonicorum, et Monachorum, aliorumque fidelium in ipſa Eccleſia degentium, etiam et per licentiam Domni Hludouuici Regis eidem Hittone ad ſuum proprium ad habendum in loco, qui dicitur ad Puanteshuſun in monte conſtituto loco Eccleſiam, et curtem cum domo, et pomerio, et a foris de terra arabili iornales CXXIIII et de pratis, ubi colligi poſſunt carradae XV et de ſiluae confiniis iornales VIII ad hunc locum pertinentem. Hoc totum, et integrum cum omni ueſtitura tali, quod praedictum eſt, ſicut ad ipſam ſedem pertinere dinoſcitur. Et econtra in reconpenſationem huius rei dedit memoratus Hitto Laicus ex ſuo proprio ſupra dicto Erchanberto Epiſcopo, et Aduocato ſuo Piligrimo ad partem monaſterii ſui in uilla, quae dicitur Cucinhuſir prope fluuio Moſaha curtem cum domo, et curtiferum unum, et talem partem, ſicut in ipſa eccleſiaſtica re in ipſo loco habere debuiſſet. Et a foris de terra arabili praeter eccleſiaſticam rem iornales C et IIII et de pratis ubi colligi poſſunt carradae C et de terminis ſiluae iornales C cum farinariis, et cum omnibus ad ſe pertinentibus firmiter condonauit. Vnde et duas commutationes pari tenore conſcriptas inter ſe fieri rogauerunt, per quas deinceps unusquisque, quod ab altero accepit, teneat, atque poſſideat, et quicquid exinde ob commoditatem ſui facere, uel iudicare uoluerit, liberam in omnibus habeat poteſtatem faciendi. Et taliter inter eos conuenit, et ſi fuerit poſt hunc diem ullus ex ipſis, aut alia quaelibet obpoſita, uel emiſſa perſona, quae contra hanc commutationem, de qua duae cartulae pari firmitate conſcriptae eſſe uidentur, uenire temptauerit, aut eam infringere conatus fuerit, inferat parti, contra quem litem intulerit, diſtringente fiſco auri libras II multa componat, et ſua repetitio nullum obtineat effectum, ſed praeſens commutatio omni tempore firma permaneat cum ſtipulatione ſubnixa. Hoc factum eſt ad Frigiſingas, anno Incarnationis Domini DCCCXLV. Indictione octaua in V Idus Aprilis. Et iſti ſunt, qui in ipſa domo hanc commutationem peractam uiderunt: Vodalpald Presbyter, et Monachus, Gozroh Presbyter, et Monachus, Sindmar Presbyter, et Monachus, Herolf Presbyter, Amalrih

§. XII. Presbyter, Rihperht Presbyter, Adalgarius Diaconus, et Praepoſitus, Abſolon Diaconus, Kernod Diaconus, Vndieo Diaconus, Hartperht Presbyter, Arnolt Diaconus, Piligrim Aduocatus Laicus, Reginperht Laicus, Otperht Laicus, Riholf Laicus, Willihart, Immino, Kartheri, Erkanperht, Anthelm, Makelm, Hitto Clericus, Hartvvih Clericus, Culping Clericus, et alii ſine numero. Ego indignus Presbyter Gozroh has commutationes peractas uidens, et audiens ſcripſi, et ſubſcripſi. Iisdem fere formulis conceptae ſunt commutationes per licentiam Ludouici regis initae, quae proferuntur cit. loc. num. 692, 693, ubi Adalbertus Comes res aliquas et Erchanbertus epiſcopus commutant num. 694 num. 730 praeſente et annuente rege commutatio fit inter Annonem epiſcopum et Ernpertum Comitem: In Dei nomine. Placuit, atque conuenit inter uenerabilem Annonem Frigiſigenſis Eccleſiae Epiſcopum, nec non et quendam Comitem nomine Ernpertum quandam commutationem facere, ſicut et fecerunt. Dedit itaque uenerabilis Epiſcopus eidem Comiti ex parte Eccleſiae ſuae in proprietatem habendum in loco, qui dicitur Yſana hobam I de terra arabili, cunctiſque rebus forinſecus ad eandem pertinentibus. Et e contra in reconpenſatione huius rei dedit praeſcriptus Comes laudabili Epiſcopo ad Eccleſiam retinendum in loco, qui dicitur Puotilinpahc de culta terra hobam alteram cum pratis, ac paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, omnibusque ad eam pertinentibus. Poſtea ueniens praetitulatus Comes ad uenerabilem Arnoldum Epiſcopum eidem Sedi praeminenti in praeſentia Sereniſſimi Hludouici Regis eandem cum eo commutationem firmare, idque fecerunt. Vtrorumque nempe petitioni conſentiens conceſſit, ut inde agerent, prout animo licuiſſet ſuo. Statim uero praenotatus Epiſcopus cum licentia Sereniſſimi Regis, totiusque familiae ſuae, una cum conſenſu Canonicorum, ſeu Monachorum dedit eandem hobam eidem, ut praeſcriptum eſt Comiti in proprietatem habendum, ut nullus deinceps hoc frangere potuiſſet. Ea ratione adiens Comes Empertus tradidit eandem hobam ad Poatilinpahc iure hereditario domo Dei poſſidendum. Vnde et duas commutationes inter ſe fieri rogauerunt pari tenore conſcriptas, ut uterque, quod ab altero accepit, atque poſſideat aeuis temporibus feliciter. Regis auctoritate itidem nititur commutatio num. 731 inter eundem epiſcopum et Cotaſcalcum num. 732 Reginbertum nobilem uirum, num. 733 Hangrim nobilem

3. item Adalbertum et Empertum, comites,

aliosque viros nobiles.

nobilem uirum, num. 734 Iſolff nobilem uirum, num. 737 Reginhart nobilem uirum, num. 739 Liutfrid nobilem uirum, n. 740 Graman nobilem uirum, n. 741 Othelm nobilem uirum, num. 745 Iob infantem nobilem, num. 747 Inti nobilem uirum, num. 748 Annonem nobilem uirum, num. 749 Herilunc, nobilem uirum, num. 750 Altiperht, num. 751 Adalleoz, num. 753 Wichartum nobilem uirum, n. 756 Wolfhart nobilem uirum, n. 757 Ampho nobilem uirum, n. 759 Podalung nobilem uirum, num. 764 inter eundem epiſcopum Annonem et Arnoldum nepotem ſuum, n. 765 Cotafridum nobilem uirum, n. 767 Othelm nobilem uirum, n. 770 Cotafrid nobilem uirum, n. 771 Heinbret nobilem uirum, n. 776 Wolfrat uirum nobilem, n. 778 Fridaloh nobilem uirum, n. 781 Hiltiperht nobilem uirum, n. 783 Reginfrid nobilem uirum, n. 787 Alpradum nobilem uirum, n. 789 Cundhart nobilem uirum, n. 790 Waltfrid nobilem uirum, n. 792 Nordperht nobilem uirum, n. 799 Liutfrid nobilem uirum, n. 800 Hruodoldum comitem, n. 801 Heimbertum nobilem uirum per licentiam Sereniſſimi Hludovvici Regis Senioris, n. 803 Immo laicum, n. 805 Altmann laicum, n. 806 Erkanman nobilem uirum, n. 807 Marcholt nobilem uirum, n. 808 Adalo nobilem uirum, n. 810 Altmann nobilem uirum, n. 811 Meginharium nobilem presbyterum, n. 813 Reginherum nobilem uirum, n. 817 Fritilo comitem palatinum, n. 819 Reginperht nobilem uirum, n. 821 Wurmhart nobilem uirum, n. 822 Hruodpert laicum, n. 827 Hildiperht, n. 828 Annonem nepotem epiſcopi Annonis, n. 829 Atalfrid nobilem uirum, n. 831 Vnroh nobilem uirum, n. 832 Mahtperht, num. 834 Hucpald nobilem uirum, n. 835 Offo, n. 836 Alpolt et Irminpold nobiles uiros, n. 837 Rantolf, n. 839 Petto nobilem uirum, n. 841 Herivvic nobilem uirum, n. 844 Kerolt nobilem uirum, n. 845 Hruodrih nobilem uirum, n. 849 Deotmar, n. 850 Echo nobilem uirum, n. 855 Vodalrih nobilem uirum, n. 858 inter Arnoldum epiſcopum et Amalrih, nobilem uirum, n. 859 inter eundem et Heimbert nobilem uirum, n. 861 Kepahart nobilem uirum.

§. XIII

§. XIII.

More maiorum rex eccleſias tutela ſua complectens, ab aliorum iudicum poteſtate liberabat, illisque interdum fiſci emolumenta aſſignabat. Prodeat teſtis eccleſia Argentinenſis, charta huius ar- *Immunitatis ac defenſionis tabulas accipit*

gumen-

§. XIII. ecclesia Argentinenſ. gumenti freta: „uir uenerabilis Rudulphus Epiſcopus Argentinenſis ſiue Strasburgenſis noſtram, inquit Rex, adiens praeſentiam, detulit obtutibus noſtris auctoritatem immunitatis Domini et Genitoris noſtri Ludouici bonae memoriae piiſſimi Auguſti, in qua continebatur inſertum, quod non ſolum idem Genitor noſter, uerum etiam praedeceſſores eius Reges uidelicet Francorum, ſedem Eccleſiae Sanctae Mariae ſemper Virginis, in cuius amore et honore ipſa dicata eſt Eccleſia, ſub ſuo nomine et defenſione cum monaſteriis et cellulis ſibi ſubiectis, et rebus uel hominibus ad eam pertinentibus uel aſpicientibus, tam infra Ciuitatem quam foras conſiſtere fecerant, et earum immunitatum auctoritatibus hactenus ab inquietudine iudiciariae poteſtatis, eadem munita atque defenſa fuiſſet Eccleſia. Sed pro rei firmitate poſtulauit fatus Rudolphus Epiſcopus, ut paternum ſeu praedeceſſorum noſtrorum Regum morem ſequentes, huiusmodi noſtrae immunitatis praeceptum ob amorem Dei et reuerentiam ipſius ſancti loci circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus, cuius petitionibus adſenſum praebuimus, et hoc noſtrae imunitatis praeceptum erga ipſam Eccleſiam immunitatis atque tuitionis gratia pro diuini cultus amore et animae noſtrae remedio fieri decreuimus, per quod praecipimus atque iubemus, ut nullus iudex publicus uel quislibet ex iudiciaria poteſtate in Eccleſias aut loca, uel agros ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis uel territoriis infra ditionem Imperii noſtri, iuſte et legaliter memorata tenet uel poſſidet Eccleſia, uel ea quae deinceps in iure ipſius Eccleſiae uoluerit Diuina poteſtas augeri, ad cauſas audiendas uel freda aut tributa exigenda aut manſiones uel paratas faciendas aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſius eccleſiae tam ingenuos, quam et ſeruos ſuper terram ipſius commanentes, iniuſte deſtringendos, nullasque redhibitiones aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris uel futuris temporibus ingredi audeat, nec ea quae ſuper memorata ſunt penitus exigere praeſumat: ſed liceat memorato praeſuli ſuisque ſucceſſoribus res praedictae eccleſiae cum omnibus ſibi ſubiectis, et rebus uel hominibus ad ſe aſpicientibus uel pertinentibus ſub tuitionis atque immunitatis noſtrae defenſione remota totius iudiciariae poteſtatis inquietudine, quiete et ordine poſſidere, et noſtro fideliter parere imperio etc. Et quicquid (fiſcus) de praefatae rebus Eccleſiae exigere poterat integrum eidem conceſſimus; Eccleſiae ſcilicet

cum iure fiſci.

perpe-

perpetuo tempore ei ad peragendum Dei ſeruitium augmentum et §. XIII.
ſupplementum fiat.„ Haec legimus in charta anno XXIII regni Ludouici Francofurti data apud LAGVILLE in hiſt. Alſat. prob. p. 21. Sed GVILLIMANNVS hoc tempore nullum habet Epiſcopum, cui nomen Rudulphi. VIMPHELINGIVS duos conſtituit Ratoldos, unicum BRVSCHIVS et REGIOVILLANVS. Ill. SCHOEPFLIN. in Alſat. illuſtr. p. 745 hanc chartam refert ad a. 841, quo Ludouicus German. magnam Auſtraſiae Gallicae partem ſibi ſubiecit; quare et Alſatia ipſi usque ad pacem Virodunenſem parebat. Forſan haud incommode tabulae reſpondet a. 862. Nam a. 860 Lotharius Ludouico Regi Alſatiam tradidit, redditam poſtea Lothario a. 867. Quum uero a. 870 Ludouicus ex diuiſione regni Lotharingici iterum Argentoratum accepiſſet: iam §. X, 1 innuimus. Ratoldum (a Rudulpho non diuerſum) eccleſiae ſuae, antiquis praeſertim interea tabulis combuſtis, noua charta regia proſpexiſſe, in qua notam immunitatis formulam offendimus: *Sed ut Domino adiuuante et nobis opem ferente praefatam Eccleſiam ad priſtinum poſſet reuocare ſtatum et a nemine pro hac re nullum de rebus uel familiis iuſte et legaliter ibi pertinentibus ſentiat diſpendium hanc noſtrae auctoritatis praeceptionem fieri decreuimus, per quam omnes res ac mancipia quae a religioſis uiris ſeu a praedeceſſoribus noſtris uel a quibuslibet hominibus eidem eccleſiae collata fuiſſe noſcuntur ſub immunitatis noſtrae tuitione praefatus Rataldus Succeſſoresque ſui quiete teneant atque poſſideant. Et nullus hominum uel iudex publicus ſeu quislibet ex iudiciaria poteſtate in eccleſias baptiſmales uel oracula curtes uillas loca uel agros ſeu reliquas poſſeſſiones memorati Epiſcopii quas moderno tempore in quibuslibet pagis ac territoriis infra dictionem imperii noſtri iuſte et legaliter poſſidet uel quae deinceps in iure ipſius ſancti loci diuina pietas augere uoluerit ad cauſas iudiciario more audiendas uel freda aut telonea exigenda aut manſiones uel paratas faciendas aut fideiuſſores tollendos ſeu homines ipſius Eccleſiae tam liberos quam ſeruos fiſcalinos et tabellarios diſtringendos nec ullas redhibitiones aut inlicitas occaſiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat uel ea quae ſupra memorata ſunt penitus exigere praeſumat, ſed liceat memorato uenerabili uocato Epiſcopo ſuisque ſucceſſoribus praedictae Eccleſiae cum omnibus ſibi ſubiectis ſub immunitatis noſtrae defenſione quieto ordine poſſidere absque cuiuspiam contrarietate.* KVLPIS. et SCHILTER. ſcriptores, p. 111. Immunitatis formula explicatur t. I Commentar. §. LIII, 11. Qua

 ratione

§. XIII. ratione immunitates eccleſiae Paderbornenſis munitae fuerint, ex-
8. Paderbornenſis. ponit charta in SCHATENII annal. Paderborn. p. 148: „ uenerabilis Epiſcopus, fidelisque noſter Batheradus nomine ueniens in procerum noſtrorum, Rex ait, praeſentiam obtulit obtutibus noſtris praeceptum domini ac genitoris noſtri Ludovvici sereniſſimi Imperatoris, quod ipſe facere iuſſit per petitionem praeſati uenerabilis Epiſcopi ad locum, qui uocatur Paderbrunno, conſtructum in honore ſanctae Mariae ſemper Virginis et ſancti Kiliani, in quo praecepto continebatur immunitas atque defenſio ſeu tuitio domini Imperatoris genitoris noſtri ſupra praedictum locum, ſed pro integra firmitate ac ſecuritatis ſtudio praefatus uenerabilis Epiſcopus Baderatus deprecatus eſt manſuetudinem noſtram, ut ipſam defenſionem atque tuitionem per noſtrae manſuetudinis praeceptum renouare dignaremur, cuius petitioni ob amorem Domini mei Ieſu Chriſti et reuerentiam praenominati uenerabilis Epiſcopi ſeu animae noſtrae remedium libenti animo aſſenſum praebentes tale auctoritatis praeceptum ad ipſum ſanctum locum fieri decreuimus, quatenus ſub quali defenſione domini genitoris noſtri fuit, ita deinceps ſub noſtra tuitione et immunitatis defenſione cum omnibus ad ſe iuſte et legaliter pertinentibus permaneat. Praecipientes ergo iubemus ut nullus iudex publicus uel quislibet ex iudiciaria poteſtate in Eccleſias aut loca uel agros ſeu reliquas poſſeſſiones memoratae Eccleſiae, quas moderno tempore infra ditionem regni noſtri legibus poſſidet, uel quae deinceps in iure ipſius loci uoluerit diuina pietas augeri ad cauſas iudiciario modo audiendas, aut freda exigenda, aut manſiones, uel paratas faciendas, aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiae contra rationem diſtringendos, nec ullas redhibitiones uel illicitas occaſiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, uel ea omnia quae ſupra numerata ſunt penitus exigere praeſumat, ſed liceat memorato Epiſcopo ſuisque ſucceſſoribus res praedictae Eccleſiae cum omnibus, quae poſſidet, quieto ordine poſſidere et noſtro fideliter parere imperio: quidquid uero fiſcus exinde ſperare potuerit, totum nos pro aeterna remuneratione praedictae Eccleſiae ad ſtipendia pauperum et luminaria concinnanda concedimus. „

9. Vltraiectenſis. Iisdem fere formulis roborat rex Eccleſiae Vltraiectenſis immunitatem in HEDAE hiſtoria epiſcop. Vltraiectenſ. p. 55: Hungerus Veteris Traiecti Eccleſiae Epiſcopus, quae eſt conſtructa in honorem S. Martini

Martini confeſſoris, et aliorum Sanctorum, obtulit obtutibus noſtris §. XIII.
(i. e. Regis) authoritatem immunitatis Domini et genitoris noſtri, bonae memoriae, Ludouici piiſſimi Auguſti, in qua erat inſertum, quod non ſolum idem Dominus et genitor noſter, uerum etiam praedeceſſores eius Reges Francorum, eidem Eccleſiae, cui Hungerus ipſe, authore Deo, praeeſſet ſub tuitione et defenſione eorum, cum omnibus ſibi ſubiectis, et rebus uel hominibus ad ſe pertinentibus, uel aſpicientibus conſiſtere fecerunt, et eorum Immunitatum auctoritatibus hactenus ab inquietudine iudiciariae poteſtatis eadem munita atque defenſa fuiſſet Eccleſia, ſed pro rei firmitate poſtulauit a nobis praedictus Epiſcopus, ut paternum ſeu praedeceſſorum noſtrorum Regum morem ſequentes, huiusmodi noſtrae Immunitatis praeceptum erga ipſam Eccleſiam, Immunitatis atque tuitionis gratia, ob amorem Dei et reuerentiam ipſius loci, circa ipſam Eccleſiam fieri cenſeremus. Cuius petitioni libenter aſſenſum praebuimus, et hoc noſtrae authoritatis praeceptum fieri decreuimus, per quod praecipimus atque iubemus, ut nullus iudex publicus, neque quislibet ex iudiciaria poteſtate, aut nullus ex fidelibus noſtris in Eccleſias aut loca, uel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore, in quibuslibet pagis uel territoriis infra ditionem regni noſtri iuſte et rationabiliter memorata tenet uel poſſidet Eccleſia, et ea quae deinceps iure ipſius ſancti loci diuina pietas augere dignabitur ad cauſas audiendas, aut freda exigenda, aut manſiones uel paratas faciendas, uel fideiuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiae tam ingenuos quam et ſeruos ſuper terram ipſius commanentes iniuſte diſtringendos, neque ullas redhibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris et futuris temporibus ingredi audeat, uel ea, quae ſuperius memorata ſunt, exigere praeſumat. Sed liceat memorato Praeſuli, ſuisque ſucceſſoribus res praedictae Eccleſiae cum omnibus ſibi ſubiectis ſub tuitionis ac Immunitatis noſtrae defenſione quieto ordine poſſidere, et noſtro fideliter parere Imperio etc. et quicquid de praefatis rebus Eccleſiae Ius Fiſci exigere poterat, integrum eidem conceſſimus Eccleſiae ſcilicet, ut in perpetuo tempore ei ad peragendum Dei ſeruitium augmentum et ſupplementum fiat etc. Im- 4. Verdenſis.
munitati Eccleſiae Verdenſis proſpiciunt tabulae depromptae a LVNIGIO in ſpicileg. eccleſiaſt. continuat. III *Fortſetzung* pag. 73: uenerabilis Epiſcopus noſter Wipertus deprecatus eſt celſitudinem noſtram,

§. XIIII. ſtram, ut ob mercedis noſtrae augmentum res pertinentes ad ſuum Epiſcopatum, quod eſt conſtructum in honorem ſanctae Mariae in loco, qui dicitur Feride ſub noſtrae emunitatis tuitione ſuſciperemus. Cuius petitioni, ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenti animo aſſenſum praebentes decreuimus ita fieri, et iuſſimus ei fieri hoc noſtrae auctoritatis praeceptum, per quod decernimus atque iubemus, ut nullus iudex publicus, uel quilibet ex iudiciaria poteſtate in eccleſias aut loca, uel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones memoratae eccleſiae, quas praeſenti tempore in quibuslibet pagis et territoriis habet, et deinceps ibidem conlatae fuerint ad cauſas iudiciario more audiendas uel freda exigenda, aut manſiones uel paratas faciendas aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſius eccleſiae tam ingenuos quam et latos diſtringendos, aut ullas reddibitiones, aut inlicitas occaſiones requirendas ullo unquam ingredi audeat, uel ea, quae ſupra memorata ſunt penitus exire praeſumat. Sed liceat memorato Praeſuli ſub immunitatis noſtrae auctoritate ſucceſſoribusque eius et monachis in memorato monaſterio per tempora degentibus iam dictam Eccleſiam cum omnibus ad ſe pertinentibus uel aſpicientibus a Dei et Domini noſtri Ieſu Chriſti famulatum diligentius peragendum absque cuiusquam contrarietate uti et quaecunque ad ſuos Domini noſtri Ieſu Chriſti militia uſus et neceſſitates pertinent ordinare diſponere iuſteque efficere etc.

§. XIIII.

Rex dirimit controuerſias procerum eccleſiaſticorum

Quemadmodum Regis ſummum iudicium nemo poterat ſubterfugere: ita ipſius auſpiciis controuerſiae quoque antiſtitum ſacrorum dirimebantur. Exempla uaria, quae proferemus, cauſſas cognoſcendi modum uberius declarabunt. Litem inueteratam inter epiſcopum Conſtantienſem et abbatem S. Galli componit Rex in charta ab HERRGOTT. in cod. probat. Geneal. Habspurg. n. 56 diuulgata, quae omnem diſceptationis hiſtoriam enarrat: uiri uenerabiles, Grimaldus Archicapellanus noſter, inquit Rex, et Abba monaſterii ſancti Galli Confeſſoris Chriſti, et Salomon Conſtantienſis eccleſiae Epiſcopus, noſtrae innotuerunt manſuetudini: quod inter Epiſcopos praedictae urbis, et inter Abbates praefati monaſterii, temporibus ataui noſtri Pipini, atque aui noſtri Caroli, nec non beatae memo-

epiſcopi Conſtantienſis et Abbatis S. Galli.

riae

riae Hludouici Sereniſſimi Auguſti et genitoris noſtri, ſemper diſſenſio et diſcordia eſſet; quia Epiſcopi praefatae ciuitatis praeſcriptum monaſterium ad partem epiſcopatus uindicare uoluerunt, eidem rationi monachi cum propriis Abbatibus reſiſtentes ad auum atque genitorem noſtrum ſe reclamauerunt. Vnde diuae memoriae Karolus auus noſter, et Hludouicus praeſtantiſſimus Imperator ac genitor noſter, propter futuram diſſenſionem uitandam, cum ſuis fidelibus decreuerunt praeceptum confirmationis illis ſcribere, ut annis ſingulis, partibus eiusdem ſedis, Abbates ipſius monaſterii ſancti Galli unciam auri, et caballum unum, libram unam ualentem, perſoluerent: et eccleſiam S. Stephani extra muros ciuitatis conſtructam, quando neceſſitas fieret, proprio ſumptu cooperirent: et nihil amplius Epiſcopi eiusdem ciuitatis de rebus iam dicti monaſterii exigerent, ſed liceret eosdem monachos ſecure uiuere, absque alicuius infeſtatione, uel rerum ſuarum diminoratione. Quamuis uero praecepta anteceſſorum noſtrorum noſtra auctoritate confirmaremus, tamen a fidelibus noſtris praeſcriptis comperimus, ſemper inter illos diſcordiam et diſſenſionem haberi. Quapropter petitionibus Archicapellani Grimaldi Abbatis, et monachis ſuis in hac petitione conſentientibus, nec non et Epiſcopo praefatae ſedis et canonicis ſibi ſubiectis acquieſcentibus, hoc malum diſſenſionis penitus per futura tempora exſtirpandum, ſecundum petitionem utriusque partis, placuit nobis et noſtris fidelibus Epiſcopis, Abbatibus, et Comitibus, de rebus praefati monaſterii aliquid conferre ad epiſcopatum: id eſt, in comitatu Chazonis Comitis, in pagello Suuercenhuntare, in uilla Muntinga, capellam unam, et quicquid ad ipſam pertinet, hoc eſt ipſam uillam, et in Stetiheim, Stiutzringa, et Heiginga, et Wiltzinga cum mancipiis utriusque ſexus, numero centum quinquaginta ſex: Et in comitatu Ruadolti Comitis Palacii, in pagello Affa, in uilla Antoluinga, quicquid haberi uiſi ſunt cum mancipiis utriusque ſexus, numero quadraginta quatuor: Et in comitatu Vdalrici Comitis, in pagello Goldineshuntare, in uilla Heriprehtinga, hobam unam cum mancipiis ibidem manentibus: Et in comitatu Vtonis Comitis, in pagello Perachtoldespera, in uilla Paldinga, capellam unam cum terra Salica, et hobas ueſtitas quinque, cum mancipiis ad eas pertinentibus. Has itaque res ſuperius denominatas, cum eccleſiis, domibus, caeterisque aedificiis, deſuper poſitis mancipiis, terris, cultis et incultis, §. XIIII.

§. XIIII. cultis, pratis, ſiluis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, adiacentiis, pertinentiis, exitibus et regreſſibus, quaeſitis et inquirendis, uel quantumcunque ad ſupradicta loca aſpicere uidetur, totum et integrum ad iam dictam ſedem conferre, et dare omnibus fidelibus noſtris complacuit. Quorum petitionibus ob Diuinum amorem libenter aurem accomodauimus, ut propter hanc donationem, ab illa ſede epiſcopali monaſterium ſupra nominatum penitus ab omni cenſu et omni ſeruitio abſoluatur, et nullis temporibus amodo, et deinceps per futura tempora, ullam inquietudinem et moleſtiam ab Epiſcopo uel ſucceſſoribus illius patiatur, niſi ſicut caetera monaſteria canonica auctoritate Epiſcopis ſubiecta ſunt. Praeterea comperimus, quod tempore, quando epiſcopatus et monaſterium ſimul continebantur, in quibusdam locis cenſati homines terras quasdam cum cenſu ad epiſcopatum proſeruire deberent, ad iam dictum monaſterium ſua ſponte tradidiſſent, et in hoc magna diſcordia et diſſenſio inter illos ſemper erat; ſed hanc diſſenſionem penitus abrumpendam dedit praedictus Abba et fratres, quicquid habuerunt in Biſchoffeshoui ex traditione Reginfridi preſpiteri, et in pago Arbonenſi, in uilla Puocha, hobam unam, quam Poſo illuc tradidit; ita ut deinceps, quod illud monaſterium modo in ſua poteſtate et ueſtitura habere uidetur, absque ullius inquietudine, ſeu reppetitione, ſecure poſſideat, nec amplius tempore ſuccedente ad partem monaſterii uſurpare praeſumant aliquid de illa terra, ad illam ſedem epiſcopalem cenſata, ut in utraque parte pax et concordia ſine ullius contradictione ſemper habeatur. Haec omnia per auctoritatem noſtrae confirmationis circa utraque loca decreuimus, atque iubemus, ut ſicut utrisque partibus et noſtris fidelibus complacuit, pleniter omni tempore absque alicuius infeſtatione aut contrarietate, Domino annuente, perpetuo inconuulſum permaneat; ſed liceat memorato Epiſcopo, ſuisque ſucceſſoribus, res ei a praefato monaſterio collatas, cum omnibus ad eas reſpicientibus ſecure habere. Similiter iam dicto Abbati, et fratribus ſibi ſubiectis, et ſucceſſoribus eorum, res monaſterii ſui absque ulla inquietudine libere poſſidere. Litis huius hiſtoriam copioſe enarrat RATPERT. Monachus S. Galli de origine et diuerſis caſibus monaſt. S. Galli in Alamannia c. 8 inter GOLDAST. ſcript. rer. Alamann. t. I p. 7: Venerabilis namque Conſtantienſis eccleſiae Praeſul nomine Salomon, cum ſuae ſedis dignitatem non ſolum non minue-

Monaſterium abſoluitur ab omni cenſu et ſeruitio epiſcopo exhibendo,

et quidquid in ſua poteſtate et ueſtitura habet, ſecure poſſidere iubetur.

Ratpertus litis hiſtoriam narrat.

minuere, ſed etiam in omnibus uellet religioſe accumulare, ad noſtrum monaſterium nuntios direxit, cenſum, ut ſaepius praefati ſumus; nefanda conditione ex monaſterio ad Epiſcopi partes conditum ſibi reſtitui inquiens. Quae perturbatio fratres aliqua ex parte inquietauit, maxime cum ille cenſus ab hoc a Hludouico Imperatore ita fuiſſet conceſſus, ut ipſum monaſterium et ab Epiſcopis, et ab omnibus ſecularibus poteſtatibus absque ſolis Regibus fuiſſet abſolutum. Grimaldus autem Abbas cupiens omnia utrobique cum pace et caritate finiri, clauſtra ingrediens monaſterii Principes fratrum ad ſe conuocauit, a quibus inquirere coepit, cur cenſum ſicut ſcriptura ipſorum continebat ad Epiſcopatum non perſoluerent. Tunc Hartmotus prae caeteris reſpondens: non merito, inquit, debemus hunc cenſum, ſicut hactenus fecimus, perſoluere. Grimaldus dixit: unde debet ceſſare cenſus iſtius ad Epiſcopatum donatio? Hartmotus reſpondit, quia illa ſecuritas et illa emunitas, quam nobis iſte cenſus liberam Regum donante clementia usque huc fecit, a nobis penitus ablata eſt. Grimaldus dixit, ob quam cauſam, et per quem eadem libertas uobis ablata eſt. Hartmotus reſpondit, utique propter uos. Quia enim uobis in beneficium traditi ſumus, ideo Epiſcopo cenſum perſoluere non debemus. In ueſtrae enim dominationis ſeruitute nobis ſufficere credimus, et ideo in diuerſa partiri nequimus: His auditis, Grimaldus ex illo tempore coepit cogitare, rogantibus Harmoto et reliquis fratribus, atque cum illis pertractare, qualiter ipſum monaſterium et ab iſtius cenſus, et ab omni inquietudinis liberaretur moleſtia, quod ita peractum in ſequentibus, Deo miſerante, monſtrabimus. Exinde igitur utriusque loci Rectores, Epiſcopii uidelicet et monaſterii, cum ſibi ſubiectis perquirere coeperunt, qualiter ſalubritas pacis inter utrumque locum ita ſtatueretur et firmaretur, ut absque diſcordia quandoque liceret utrisque Chriſti ſeruitio inhaerere. Cum uero huius conſilii prolixitas ſaepius utrimque pertractaretur, tandem, ſalubri conſilio reperto, Rectores praefati conſentientibus partis utriusque familiis interuenerunt et decreuerunt, ut quaedam poſſeſſiones de monaſterio ad epiſcopatum contraderentur, per quarum donationem monaſterium ab epiſcopatu ſegregaretur, et ab omni cenſus moleſtia deinceps redderetur ſecurum. Quod decretum ab Epiſcopo et Abbate inuentum placuit ambobus, Epiſcopi uidelicet filiis, et monaſterii incolis. Interea contigit,

§. XIIII.

Monaſterium regi ἀμέσως ſubeſſe dicitur;

 Hludo-

§. XIIII. Hludovvicum piiſſimum Regem publice placitum ſuum habere in uilla, quae dicitur Vlma, praeſentibus filiis ſuis aliisque regni ſui Principibus. Ad quod placitum iſtius conuentionis cauſa perlata eſt. Et coepit exinde Rex ſollerter et caute cum ſuis cogitare atque pertractare. Cumque Summates, qui aderant, in bonam partem cauſam declinare ſtuderent, tandem piiſſimus Princeps ab Epiſcopo et Abbate Monachisque, qui aderant, inquiſiuit, ſi utraque pars, Monachorum uidelicet et Clericorum, in hac re conſentiret? Reſponſum eſt ab Abbate et Monachis, qui aderant, in hac uoluntate ſe cunctamque illorum congregationem perſiſtere. Similiter et Epiſcopus interrogatus pro ſe ſuisque ſimilem reddidit iſtius conſenſus reſponſionem. Rex uero ambarum partium cum conſpiceret unitatem, ſeſe huic pacto interpoſuit medium, atque in ſemet omne negotium aſſumens cum manu ſua poteſtatiue res praedictas ad epiſcopatum contradidit, atque cum ipſa manu ſimiliter poteſtatiue ab Epiſcopio monaſterium abſtulit, penitusque diremit, ita ut deinceps nullam poteſtatem Epiſcopi in rebus eiusdem monaſterii haberent, neque in cenſu, neque in ulla alia cauſa praeter ſpiritualem tantummodo Epiſcopalis officii dignitatem, ſed pura mente ex hoc, et deinceps licentiam haberent Monachi iidem ſeruire, nullique ſeculari Poteſtati, niſi ſolis Regibus ſubiacerent. Haec confirmatio cum per regiam auctoritatem circa utramque partem fuerit ſtabilita, oriebatur et alterius ſimilis cauſae neceſſitas in praeſenti, quae et protinus in eodem conſilio penitus finiebatur. Nam cum ipſa loca ita unitate fuiſſent antea copulata, ut uelut uni ſemper uiderentur cedere poteſtati, huius cauſa communionis quidam haereditatem ſuam ad Conſtantiam cenſus debito cedentem monaſterio contradiderunt: e contra tributarii monaſterii eandem tributariam hereditatem ad epiſcopatum contradiderunt: et ut in hoc etiam penitus omnis diſſenſio auferretur, idem Rex de parte monaſterii, conſentientibus Abbate et fratribus, quasdam res ad Conſtantiam condonauit, ea uidelicet ratione, ut omnia, quae tunc in poteſtate monaſterii erant, uel a praefatis tributariis illuc delegata, uel qualicunque modo ibidem confirmata, poſtea ſine ullius contradictione perſonae firmarentur ibidem in perpetuum permanſura. His uero ita a clementi Rege omni cum conſenſu compoſitis, iuſſit idem Rex ſuae auctoritatis praeceptum utrique parti ad perpetuam confirmationem iſtius pacti

ſtatim

ſtatim in praeſenti conſcribi, et ut cautius haec eadem firmitatis ſcriptura communiretur, praecepit primitus tantummodo dictatam, et in aliqua ſceda conſcriptam ſibi praeſentari, et cum ille cauſam comprobaret, tunc demum Cancellario praecepit in legitimis cartis conſcribere praefati pacti confirmationem, et cum perſcriptae fuiſſent propriae manus auctoritate eas confirmans, unam Epiſcopo cum ſuis, aliamque Abbati Monachiſque contradidit, perpetuae firmitatis ſine aliqua euerſione ita retinendas indicio. Quisquis autem uult ſcire, quantae fuerint cauſae ob redemptionem praedicti cenſus, et monaſterii ſecuritatem, et praeterea ob tributariorum praedictorum reconciliationem ad Epiſcopatum contraditae, legat in cartis ſupra memoratis, et inuenire potuit, quod quaerit. Haec RATPERTVS. Monaſterium igitur S. Galli ſibi plane relictum poteſtati tantum eccleſiaſticae epiſcopi Conſtantienſis parebat, quae poſtea diſceptandi cauſſam ſubinde praebebat. Haud ita pridem abbas libertatem ſuam aduerſus epiſcopum Conſtant. in ditione S. Gallenſi uiſitationem tentantem re ipſa et libello, SELECT. IVR. PVBL. nouiſſ. P. I p. 42 inſerto, tueri ſtudebat. §. XIIII.

In eccleſiaſticis epiſcopi Conſtant. iurisdictionem admittit monaſterium.

2. Eccleſiae Oſnabrugenſi decimae ablatae reſtituuntur.

Eccleſiae Oſnabrugenſi Rex, in comitiis cauſſa cognita, decimas ablatas reſtituit, eamque in ſuam tuitionem recepit. Teſtor chartam, quam HENSELER. in diſſ. de diplomate Caroli M. eccleſiae Oſnabrugenſi pro ſcholis Graecis et latinis dato p. 107 diuulgauit; ECCARDVS autem t. II rer. Franc. p. 398 inde repetiit: *uir uenerabilis Oſnebruggenſis Eccleſiae Epiſcopus, nomine Egibertus, et* Ludouici regis *clementiam, Apoſtoli praeceptum ſequens, arguendo, increpando, obſecrando et iuuentutem* Regis eiusdem *non parum incuſando adiit, querimoniam faciens, Epiſcopium ſuum a Cobbone Comite et Gozberto Sueonum Epiſcopo, quibus, dum Geſuuinas ſuae infidelitatis in partem* Regis Ludouicum Imp. *conſcius et pro periurio ab Epiſcoporum conſortio ſemotus fugitiuus abſcederet, tuendum* Rex *commiſerat, in decimarum direptione, ſibi debite pertinentium, eſſe decurtatum, et huc usque non ſine* Ludouici Regis *culpa indecens et informe, quaſi pecus mutilum, permanſiſſe: Hinc, ut inde iuſtitiam acciperet, et ſe ſuaque firmius et ſecurius habere ualeret, poſtulauit. Rex eius reclamationi aſſenſum ſuo ſolo conſilio praebere non cenſens, praefato Epiſcopo ſuisque aduerſariis Franconofort, ubi Principibus ſuis conuenire ſtatutum erat, ut et ipſi uenirent, praecepit. Ibi in* Regis *ceterorumque fidelium* eius *praeſentia praefatus Epiſcopus literas*

 magni

§. XIIII. *magni et admirabilis Karoli*, *aui* Ludouici Regis, *Imperatoris Auguſti*, *ipſius ſigillo aſſignatas in palam protulit. His in* Regis *caeterorumque conſidentium praeſentia recitatis*, *Oſnebruggenſem Eccleſiam Adriani Papae conſilio et conſultu ab eodem magno et illuſtri uiro Karolo primitus in prouincia Weſtfala fundatam, et a uenerabili Egilfritho Leodicenſi Epiſcopo conſecratam et eisdem decimis*, *quia alia ibi tunc temporis non erant donaria*, *dotatam; et priuilegiis Paparum ante Regem relectis*, *omnem hominem, qui haec ſancita aliquo modo irritauerit*, ſiue irrita reddiderit, *anathematizatum conſtare absque ulla ambiguitate*, Rex et Principes *didicerunt. Qua de cauſa ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti et S. Petri Principis Apoſtolorum et pretioſiſſimorum Martyrum Criſpini et Criſpiniani*, *quorum corpora illuc translata ſunt*, *aſſenſum libenti animo praebens Rex*, *praeceptum inde conſcribi iuſſit*, *praecipiens*, *ut ſicut reliquae ſanctae Dei eccleſiae*, *quae in regno ſuo immunitatis tuitione*, *anteceſſorum Regum auctoritate*, *confirmantur*, *ita iam dicta Eccleſia perpetuo per hoc* ſuum Praeceptum, *Domino opitulante*, *conſiſtat*, *ita*, *ut nullus iudex publicus Dux uel Comes neque alia iudiciaria poteſtas*, *niſi illius loci Epiſcopus et eius Aduocatus aliquid in rebus ſibi pertinentibus*, *poteſtatem habeat agendi uel homines illius diiudicandi*, *quod eorum lingua* Obarzala *dicitur: ſed idem Epiſcopus ſuique ſucceſſores decimas infra terminum ſui Epiſcopii* ceterasque res ſuae Eccleſiae, quas modo poſſidet, uel deinceps acquiſierit, quieto ordine obtineat et gubernet; *exceptis decimis dominicalium* ſiue praediorum *Monachis* [*Corbeienſibus*] *et Sanctimonialibus* [Herivordenſibus] *pertinentium*, *quas* Foravverch *uocabant*, *quas pater Regis Hludouuicus de eodem Epiſcopatu per cambiatum* ſiue commutationem *acquiſiuerat*, *et ad pauperum ſuſtentationem et peregrinorum ſuſceptionem iam dictis Monaſteriis tradiderat: Serui autem ipſorum et liberi et cuiuscunque conditionis coloni decimas*, *ut caeterorum in Saxonia ius eſt Epiſcoporum*, *ſecundum Karoli inſtitutionem Epiſcopo pleniter offerant*.

Memoremus etiam chartam apud SCHATEN. p. 141 et MABILLON. Act. S. Ord. S. Bened. ſaec. IV P. I p. 526, qua Rex noſter non ſolum uaria munificentiae documenta in Corbeienſe et Herfordienſe monaſterium confert, ſed et abbatem Corbeienſem Herfordienſium Sanctimonialium prouiſorem et patronum eſſe iubet, ac conſentiente Synodo Moguntina de uiſitatione epiſcopali eccleſiarum monaſteriis his ſubiectarum, uaria ſancit his quidem formulis:

Digitized by Google

mulis: *Venerabilis abbas Warinus adiit excellentiam noſtram ſuppliciter orans, ut noſtra munificentia proſpiceremus monaſteriis illi commiſſis, quorum unum eſt monachorum noua Corbeia nominatum, ubi et ille primum regulari electione Abbas exſtitit, et alterum eſt Sanctimonialium Herifordt dictum et propriae abbatiſſae, cuius nomen Addila, ſubiectum, ſed iuxta conſuetudinem, quod ancillarum Dei congregationibus procurari ſolent praepoſiti ex eccleſiaſtico ordine, iam dicto Abbati commendauimus, ut tam in diſciplina abbatiſſam iuuare, quam in cunctis negotiis, quae famulae Chriſti pro ſexu et profeſſione ſua exſequi non poſſent, ipſarum prouiſor et patronus exſiſteret. Is ergo petiit celſitudinem noſtram recordari, quod piae memoriae genitor noſter, Hludouicus imperator, ambo haec monaſteria exſtrui iuſſit, ad normam uidelicet praecipuorum in Gallia monaſteriorum, nouam utique Corbeiam ad ſimilitudinem antiquae Corbeiae, Herifordenſe uero coenobium ad exemplum monaſterii Sanctimonialium in Sueſſionis ciuitate exſiſtentium, et ut in elemoſinam ſuam hac totius generis ſui inſtitutionem earundem perfectio expleretur, cellam iuris ſui, quae uocatur Meppia, cum decimis et poſſeſſionibus undique ad eam pertinentibus, et eccleſiam Eresburg, quam auus noſter Carolus primo exſtruens in Saxonia decimis dotauit, circumquaque habitantium per duas Saxonicas raſtas praefatus noſter genitor ad nouam Corbeiam tradidit, ad Herfordienſis autem monaſterii adiumentum dedit, in epiſcopatu quidem Oſnabrugenſi eccleſiam Bugimtbi cum ſubiectis ſibi eccleſiis, in parochia uero Mimigerfordenſi eccleſiam Hreni cum his, quae ad eam pertinent, eccleſiis. Ita ſane, ut decimarum aliorumque redituum prouentiones praefatis cederent monaſteriis et ab ipſis uiciſſim procurentur ſubiectae plebes in baptiſmate, in Euchariſtia, in ſepulturis, in confeſſione peccatorum audienda. Et presbyteri, qui principales ex his eccleſias tenerent, Archipresbyterorum officio fungerentur ad agenda omnia, quae ſolent fieri ab Archipresbyteris epiſcoporum. Cum autem ipſi epiſcopi circationes ſuas ibi agere deberent ad eorum monſionatica daretur, quod in capitularibus anteceſſorum noſtrorum praeſcriptum habetur. Nos igitur rata eſſe nolentes cetera omnia, tantum expenſas ad miniſterium epiſcopi propter aegritudinem et ſenectutem eius, qui nunc eſt Gozberti, augere debemus. Id iuxta petitionem ſaepedicti Abbatis Warini ita moderari placuit, ut deſcripto, quantum ſatis ſit ad ſeruitium epiſcopi, hoc nullo modo ſubtrahatur et epiſcopus uiciſſim ampliora non requirat, nec cum pluribus ueniat, quam ut eis ſufficere poſſint. In quibus ſatis eſſe, conſenſit praefatus epiſcopus coram nobis* et

§. XIIII. a. Warinus, Abbas Corbeienſ. conſtituitur prouiſor parthenonis Herford.

Definiuntur neceſſaria ſubſidia epiſcopo Oſnabrugenſi uiſitationem ſuſcipienti porrigenda.

§. XIIII. *et Archiepiſcopo noſtro Hrabano, ceteriſque cum eo in ſynodo agentibus: Item ut dentur ad ſingulas eccleſias porci quatuor ualentes ſinguli denariis duodecim et octo arietes, qui eadem paene ſumma, quod quatuor porci, aeſtimarentur; tres porcelli, quatuor aucae, octo pulli, uiginti ſitulae de medone, uiginti de mellita cereuiſia, quadraginta de non mellita, centum uiginti panes, centum modii de auena, manipuli ſexcenti; ſitque in poteſtate epiſcopi, utrum haec per ſingulos ad unam manſionaticam, an ad duas uelit habere. Ne autem in ſumma debiti his plus aut minus complectatur, hoc auctoritatis noſtrae praecepto cum conſenſu ſynodali decernimus atque iubemus.* Haud aegre feres, lector, ſi obſeruationes quasdam perquam utiles a MABILLONIO huic diplomati adſperſas huc tranſcribamus: „*Primum* eſt, morem antiquitus fuiſſe, ut Coenobiis puel„larum prouiderentur Praepoſiti ex ordine eccleſiaſtico, qui Ab„batiſſam in regulari diſciplina iuuarent conſiliis ſuis, et ancillarum „DEI negotia tractarent. *Alterum*, Herifordenſem Parthenona ab „initio ſubiectum fuiſſe Corbeiae nouae, cuius Abbas Heriforden„ſium Virginum Praepoſitum agebat. Id Conradus Imperator an„no MCXLVII et Fredericus Aenobarbus anno MCLV confirmant, „decernentes, *ut Wilboldus Abbas Corbeienſis Herifordenſis eccleſiae, „ad ſimilitudinem Sueſſionenſis Monaſterii conſtructae, procurationem agat, „iuxta conſuetudinem, qua ancillarum Dei congregationibus procurari ſo„lent Praepoſiti ex ordine eccleſiaſtico, tam in diſciplina, quam in cunctis „negotiis* etc. Verum ius iſtud modo Corbeiae nouae detractum „eſt. *Tertium*, Herifordenſe Aſceterium inſtitutum fuiſſe *ad exem„plum monaſterii Sanctimonialium in Sueſſionis ciuitate exiſtentium*, id eſt, „Sueſſionici beatae MARIAE Coenobii, quod *praecipuum* in Gallia „tum habebatur. *Quartum*, tam Corbeienſi, quam Herifordenſi „Coenobio ſubiectas fuiſſe, regia auctoritate, paroeciales eccleſias „hic deſignatas, *ita ſane, ut decimarum, aliorumque redituum prouen„tiones praefatis cederent Monaſteriis, et ab ipſis uiciſſim procurarentur „ſubiectae plebes in Baptiſmate, in Euchariſtia, in ſepulturis, in confes„ſione peccatorum audienda: Et Presbyteri, qui principales ex his eccle„ſias tenerent, Archipresbyterorum officio fungerentur, ad agenda omnia, „quae ſolent fieri ab Archipresbyteris Epiſcoporum.* Quo in loco non „tantum ius decimarum iſtis Monaſteriis confertur, ſed etiam ple„bium cura in miniſtrandis Eccleſiae Sacramentis. *Quintum*, an„nuum uectigal Epiſcopis praedictas eccleſias uiſitantibus (procu„ratio-

Obſeruationes MABILLONII.

„rationem appellant) a Ludouico Rege adſignari et definiri, ne §. XIIII.
„quid amplius ab iisdem Monaſteriis Epiſcopi in poſterum exigerent; augeri tamen ad tempus, in gratiam Gozberti Oſnabruggenſis Epiſcopi, qui Ebonis Remorum Antiſtitis nepos, eas in partes, praedicationis cauſſa, adductus fuerat, eoque in munere conſenuerat, uti in Actis S. Anscharii Epiſcopi inferius edendis fuſius memoratur. *Sextum* denique eſt, Ludouicum Germaniae regem ab anno DCCCXXXIV, aut inſequenti, in orientali Francia regnaſſe. Siquidem ſuperius Diploma datum eſt anno regni eius uigeſimo, Indictione I, Hrabano Moguntiae praeſidente: qui characteres anno DCCCLIII conueniunt. Eodem tendit aliud eiusdem Regis Diploma ſuperius memoratum. Id propterea noto, quod ea res a nullo Hiſtoricorum ueterum, ſi bene memini, obſeruata ſit.

„His obſeruatis inſuper notare conuenit, Herifordenſe Monaſterium principio Monacharum fuiſſe, quae ſancti Benedicti Regulae, uti et Sueſſionenſes, addictae erant; poſtea ad Canonicarum mores et habitum tranſiiſſe Seculo XII, ut colligitur ex litteris Hadriani Papae IV, ſcribentis, *Iudithae Abbatiſſae Hervordenſis Monaſterii, eiusque ſororibus canonicam uitam profeſſis*; demumque a Catholica fide ad Lutheranam defeciſſe, quod factum anno MDXXXIII, quo Herifordenſis ciuitas et collegium a Religione auita ad Lutheranam hereſim receſſerunt, translatumque anno MDXLVII dominium temporale ab Herifordenſi Abbatiſſa, Anna Limburgica, in Ducem Iuliae ac Rauenſpergiae Comitem Guillelmum. Haec omnia didici ex literis noſtri Ouerhami, qui ex uetuſtis Diplomatis quasdam eruit Herifordenſes Abbatiſſas, ſcilicet in Diplomate Ludouici Pii anno Chriſti DCCCXXXVIII inuenit Antiſtitam nomine *Tettam*, cui *Addila*, in ſuperioribus literis laudata, ſucceſſiſſe uidetur. Item anno DCCCLXIII aliam inuenit *Hadewic* dictam, modernam uero Abbatiſſam ſcribit uocari Elizabetham Palatinam, doctam principem, Palatini Electoris Heidelbergenſis ſororem; ſed quae, prô dolor! Caluiniana labe infecta eſt. Hadevvic, ſeu Hadvvic, Warini Abbatis conſobrina erat, ut lego in hiſtoria translationis St. Puſinnae Herifordam in tomo 3 Aprilis Bollandiani: cuius translationis auctor fuit Hadevvic anno DCCCLX. in editis *Haduini* appellata, pro *Hadwic*." SCHATENIVS SCHATENII.

§.XIIII. c. I. huic chartae inſigni hanc addit annotationem: Heriuordienſe quoque Sanctimonialium uirginum monaſterium Warino Abbati commendatur, quantum ad diſciplinam ſacram attinet, quamuis locus intra iurisdictionem ſacram Epiſcopi Paderbornenſis aſſertus, et haec ipſa adminiſtratio ad Eccleſiaſtici ordinis praepoſitos, ut Ludouicus agnoſcit, ſpectaret. Sed hoc datum Warino Abbati, diſſimulante Badurado Epiſcopo. Legas quoque in hoc diplomate Gosbertum Oſnabrugenſem Epiſcopum ſucceſſorem Gosvvini debilitate et ſenio praegrauem, cui tamen Ertvvinus in Chronico ſuo Gosvvinum anteceſſorem ad annum 866 ſuperſtitem ſcribit, ſiue iam ille exauctoratus uixerit hactenus Fuldae inter monachos, ſiue iam ante etiam extinctus fuerit. Quaerit Cleinſorgius cur inter annonam, et portiones Epiſcopi uiſitantis Eccleſias nulla uini portio aſſignata, cum cetera tam large praebeantur; nec aliam cauſam reperit, quam quod uini uſus tum nondum per Saxoniam inualuerit.

4. Arnepiſcopus Patauienſis pallium obtinuerit?

Archiepiſcopi Salisburgenſis et Patauienſis controuerſia notiſſima. Tempora quoque Ludouiciana nonnihil habent, quod ad eam intelligendam faciat. *Reginarius*, narrante BRVSCHIO de Laureaco ueteri p. 80, *pro pallio cum Arnone Salisburgenſi contendit annis quinque, uiuente Arnone nihil impetrans, cuius non uulgaris erat Romae authoritas: qua fretus praeſul ille et ambitioſus et contentioſus Salisburgenſis, qui iam Archiepiſcopalem ſibi dignitatem poteſtatemque omnem arripuerat, et pleniſſime uſurpabat, alium quendam Baturi cum nomine, Ratisbonenſem Canonicum, contra Rincharium epiſcopum deſignat, ac pronunciat, quem alii tamen Henricum uocant. Poſt Arnonis uero ex hac uita emigrationem Reinharius Romam petit, cauſam ac litem ſuam coram Paſchali primo Pontif. Max. ipſe proſequitur: ac tantum ibi conſequitur, ut a Paſchali, pontificatus eiusdem anno ſexto, Archiepiſcopus ſolenniter ordinatus, et de recuperato pallio triumphans in Germaniam rediret, paulo poſt rebus humanis exemptus, cum iam contendiſſet nouem annis pene integris.* Reginarium pallium reportaſſe negat HANSIZIVS, Germaniae ſacr. tom. I p. 154; illud neſcio, inquit, quam uere proditum ſit a plerisque (nam Annales haud meminere) Reginarium itinere ad Paſchalem Papam ſuſcepto non tantum in ſedem, qua detruſus erat, repoſitum, ſed etiam pallio per eundem Pontificem exornatum, eumque in modum *glorioſe*, quod magnifice referunt, contra Salisburgenſes *triumphaſſe*. Reginarius anno 817 uel ſequenti officium auſpi-

auſpicatus eſt, ſed breui ut dixi demotus annos fere quinque in orbitate egit: Arno demum uiuere et aduerſari deſiit ſub initium anni 821. Hic Reginarius reſpirare: apud Paſchalem, qui ab anno 817 ad annum usque 824 Eccleſiae uniuerſae praefuit, cauſam agere ſuam ſeu abſens, ſeu quod narrant, itinere ad urbem ſuſcepto. Reſtitutus itaque; uerum de pallio praeterea impetrato, res eſt parum probata. Certe non hoc tempore, non a Paſchale impetraſſe illud argumentum eſt, quod Vrolphus ex Eugenio Paſchalis ſucceſſore pallium tulerit, Reginario, et tunc et diu poſt ſuperſtite. Sane palam eſt, non fuiſſe duos eodem tempore Laureacenſes Archiepiſcopos, autoritate Romana probatos. Quid? quod in Diplomatis Regum Reginario titulus Archiepiſcopi nuſpiam tribuatur, ſed *Epiſcopi* tantum Patauienſis? etc. Omnis itaque triumphus, quem Reginarius ope Paſchalis anno Pontificatus eius ſexto, id eſt Chriſti 822, reportauit, in eo uno abſoluitur, quod in ſedem ſuam reſtitutus eſt, et eodem anno in Epiſcopum ordinatus; cum antehac electus tantum, ſeu deſignatus fuiſſet. Litis inueteratae momenta plura recenſere, non fert inſtituti noſtri ratio. uid. *Gründlicher Bericht von dem Anfang, Weſen und Zuſtand des uralten Erzſtiffts Lorch, anjezo Reichs-Fürſtlichen Hochſtiffts Paſſau* cum aliis ſcriptis eriſticis in ELECTIS IVR. PVBL. CVRIOS. P. I p. 271. SCHWEDER. theatr. praetenſ. t. I p. 859. Certius eſt, Ludouicum noſtrum litem de finibus dioeceſium Salisburgenſis et Patauienſis deciſiſſe. AVENTINVS lib. IIII p. 387 rem ita commemorat: *Hoc anno, cum Vrolphus Pontifex Bathauenſis, Archimyſtes Laureacenſis obiiſſet, Bathauenſi templo Reginerius pontifex capitur. Is litem mouet Adelramo, Archiflamini Iuuauenſi, ob regiones, quae ultra montes Comagenos cubant; dicebat hic Arnonem deceſſorem ſuum ibidem religionis myſteria aperuiſſe; ille, Bathauenſi Laureacenſique templo ſubditas eſſe comprobat. Rex Boiorum (Ludouicus, Ludouici Pii filius) Reginoburgium utrumque ad ſe accerſit, epiſcopos diſcordes ad pacem reuocat. Inter utrumque ita ſuperiorem regionem partitur. Aquilonarem Occidentalemque oram, qua Spiraza amnis exoritur, et cum altera Spiraza et Arabone conſluit, Bathauenſi adiudicat, reliqua Orientem Auſtrumque ſpectantia in rebus diuinis procurare Salisburgenſes iubet Pontifices. Extat haec tabula, eius initium eſt: In nomine domini Dei et ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti. Hludouicus diuina ordinante prouidentia rex Boiariorum* etc. *Finis eius is eſt: actum Reganes-*

Marginal notes: §. XIIII. — §. Iudicium de finibus dioeceſ. Salisburg. et Patauienſ.

Digitized by Google

§. XIIII. *ganesburch anno Chriſto propitio* **DCCCXXIX** *anno XVII Hludouico imperatore, filio eius Hludouico regnante in Boiaria anno V. XIIII Kalend. Decembris.* Luna XVI. Indictione VIII. *Angelmarus ad uicem Gotzbaldi ſcripſi et ſubſcripſi.*

6. Episc Friſingenſis uindicat in placito piam quandam donationem.

Pro eccleſia Friſingenſi itidem rex noſter uel ipſe ius dicebat, uel dici iuſſit. MEICHELBECK. monumenta quaedam aſſeruauit huiusmodi iudiciorum, quae ſilentio tranſire non poſſumus, quamuis conſuetum diplomatum ueſtitum non habeant. Documentum ſcilicet DCI de controuerſia quadam diſpicit Ellanharti, et Iſanharti cum Erchanberto Epiſcopo, et Aduocato ſuo Odalrico de Pachtiltahofa. „Conuenerunt multi nobiles uiri in locum, quae dicitur Einhofa Erchanbertus Epiſcopus, Liutpald Comes, Ratolt Comes, Engilhart Comes, Riho Comes, et Miſſus Domni Regis nomine Antermaro iuſta iudicia decernenda, et alii quam plurimi diuerſas cauſas dirimendas, et finiendas, ibi in praeſentia cunctorum acceſſit Aduocatus Erchanberti Epiſcopi nomine Oadalrih, et interpellabat nobiles uiri Isanhardum, et Ellanhardum pro eorum hereditatem, quod habuerunt ad Durfingesdorf, et ad Pachtiltahofa, dicens, quod Auus eorum Isanhart, et pater eorum Reginhart pro remedium animarum ſuarum tradidiſſent ad Slechdorf Sancto Tertulino Martyre Chriſti. Illi uero fortiter reſiſtebant, et contradicebant, et multo ſpatio temporis inter ſe contentionem pro hoc habebant. Sed hoc teſtimoniis adhibitis Erchanbertus Epiſcopus, et Aduocatus eius Oadalrih uerum eſſe conprobare uoluerunt, et plenum teſtimonium teſtium habuerunt. Proinde inito conſilio ſupra dicti uiri credebant ſemetipſis ſe ad placandum, et conciliandum cum Domno Epiſcopo profitebantur ſe reddere Domno Epiſcopo, et Aduocato ſuo colonicas III plenas ad Pachtiltahofa; aliis uero in ipſo placito ſupplicantibus benigniſſimus Epiſcopus miſericordia motus, et conpunctus noluit eos per omnia hereditate priuare, nec exheredes facere, ſed conſuluit paupertati eorum, et ita fieri permiſit, ea ratione, ut ipſas tres colonicas plenas reſtituiſſent cum curtiferis, et terris, pratisque, et paſcuis, et quicquid ad ipſas tres colonicas pertinere uidebatur, et ſuper haec omnia medietatem ſilue, ſaltuumque et omnium confinium eorum, quicquid in ipſo die habere uiderentur culti uel inculti, uel ad colendum conprehenſum habuiſſent, omnium illorum confinium medietatem in ſiluis, et in

in ruris, et in runcariis (i. e. agris incultis) dimiſerunt in manus Erchanberti Epiſcopi, et Aduocati ſui Oadalrihi, et aliud, quicquid ex parte hereditatis eorum habuerunt cum iuramento ſuper capſam corporis Sancti Tertulini confortare, et confirmare uoluerunt. Sed ipſum iuramentum per miſericordiam ſuam ſupra dictus Epiſcopus dimiſit eis, ſi pleniter perfeciſſent, ſicut ſupra prenotatum eſt. Hoc factum eſt anno incarnationis DCCCXXXVII. Indictione XV. Hludouici Regis noſtri in Baiaria XII. Hoc peractum in preſentia uenerabilium uirorum Erchanberti Epiſcopi, Liutpaldi, et Ratolti Comitum, et Rihoni Comitis, et Engilharti Comitis, et alii preſentes teſtimoniales etc." Rex ipſe IB. n. DCCII cauſa cognita epiſcopo Annoni uindicauit uineas quasdam ab Epiſcopo Tridentino mala fide poſſeſſas. Quodam tempore, dum turbida res agitabatur in epiſcopatu Friſinge, contigit Deo donante plebem elegiſſe ſibi Annonem Epiſcopum, quod Domnus Rex Ludouvicus aſſenſit, talemque uotum benigne ſuſcepit, illumue ſtatuit feliciter regere Sanctum ouile. Tunc temporis Odalſchalc Triente Epiſcopus per malorum ſuaſionem ad Pauzanam uinearum Sancte Marie inuaſionem fecit iniuſte. Quibus ſibi ſubactis, ut locus obtulit dono Dei optiſſimus Rex Ludovvicus interea ad Eipilingun dies quadrageſimales frequentabat, miſit aciem Baiovvariorum in Poëmanios, quorum ductor Ernſt Comes exſtitit Epiſcopis ſimul comitantibus. Tum demum reuerſi cum rumore non minimo, ut moris eſt, confluebant ad Regem. Tum autem euenit inter alia Miſſos Regis Longobardorum aſſuiſſe Notingum Epiſcopum, et Pernhardum Comitem, ſimulque Odalſcalci Epiſcopi Iacobum Aduocatum, et Willipertum pro uineis ipſis contradicendis. Tunc mediatore Rege interrogante cauſam terminandam, quid legis fuiſſet, turba tota ſubclamat prouinciarum, qui ueſtituram prius haberet, inter duo regalia teſtes exhibere, ſi XXX annorum etate ſubiectae eſſent uineae ad domum Sanctae Mariae, nunquam mutaretur. Sin autem, ad locum Trientarum reuertiſſent. Initio autem hoc conſilio ſtatim Domnus Anno Epiſcopus teſtes exhibuit. Quibus praeſentatis Domnus Rex mandauit Ernſto Comiti palatium adire, cum quo Miſſi Longobardorum Regis, ac Odalſchalci palatium inierunt. Tunc iurauerunt teſtes, quorum nomina in libro traditionum habentur. Poſt iuramentum Ernſt Comes interrogauit, quomodo ſe res haberet? Illi uero ſecundum legalem iuſtitiam ſol-

§. XIIII.

7. item uineas ab epiſcopo Tridentino iniuſte occupatas,

iudicium dirigente Erneſto comite.

§. XV. uere iuramentum parati ita dixerunt: hoc ſcimus ueraciter, quod ipſe uineae in ueſtitura domus Sancte Marie XXX annos ſine malo, et iniuria ullius hominis permanſit. Tunc Ernſt Comes regalem multitudinem, uulgique Summam interrogauit: quid iuſtitiae eſſet peragendum? omnes autem ſingulatim ad ultimum ſimul iudicabant: aeuis temporibus ad domum Sancte Marie eas perſiſtere. Quod et Rex ita definiuit eſſe, et Miſſi ineuitabili aſſenſerunt iuſticia. Actum ad Eipilingen XVI Kalendas Aprilis, anno incarnationis Domini DCCCLV. Indictione III. Num. DCCIII. Cum res bonitatis et pacis inter Regum ſtatuta uentilatur, Ludovvici quippe Baiovvariorum Regis, et equiuoci ſui Ludovvici Longobardorum Regis, contigit conuentum illorum alloqui fore ad Trientam Odalſcalci Epiſcopi ciuitatem. Ibi uero multa utilia Chriſtianitatis cum ſuis familiaribus Reges exercebant, et magna populorum concordia fiebat, letantes in eo, quod Octauianum (h. e. *pacatum*) tempus ſe accepiſſe mirabantur. Interim Domnus Epiſcopus pro eisdem uineis cum ſuis fidelibus ſermocinari cepit, ut in praeſentia Dominorum peracta cauſa uinearum iterato plenius ſtatueretur, praeſciuit enim ſe cum maxima iuſtitia commiſſum habere. Ideo uentilauit usque ad Regum patulas aulas, qui ſtatim ad illam interrogationem ſe erigentes fecerunt cauſam iuramenti pro uineis peractam ante ſe recoli. Cum ſcilicet cauſa, ſicut facta fuit ante illos duceretur, praecipiebant multitudinem plebis interrogare: Si iuſte cauſa ageretur inter urbem Friſingam, et ciuitatem Trientam? Tunc omnis plebs, cum audierat Concilium, tam principes, quam mediocres iudicauerunt iuſtiſſimum iudicium, ut uineae ad domum Sanctae Mariae perpetualiter, et inconuulſe permaneant.

§. XV.

Rex monaſteriorum ſalutem et commoda ſibi commendata habet.

Si Ludouicus in eccleſias beneficus fuit, quod abunde monſtrauimus, in coenobia non parca certe manu beneficia ſua contulit; nam modo eum uetera liberalitatis monimenta roboraſſe, modo noua addidiſſe, modo uaria impedimenta atque onera ſuſtuliſſe, modo lites compoſuiſſe, animaduertimus. Diſpiciamus primum de iſtis praeceptis regiis, quibus iura quaedam monaſteriorum aliunde quaeſita confirmantur. Chartarium Prumienſe ſuppeditat tabulas ad hunc locum pertinentes, quas MARTENE in ueter. ſcript. et monum. Collect.

Digitized by Google

Collect. T. I p. 187 diuulgauit: „domnus auus noſter, ait Rex, §. XV. conceſſit quamdam decimam ad monaſterium Altrepiae, de fiſco, qui uocatur Neccranva. Poſtea uero ſerui in eodem fiſco conſiſtentes reclamauerunt ſe ad domnum genitorem noſtrum, et dixerunt ei, quod non potuiſſent propter inundationem Rheni fluminis eccleſiam quaerere ad diuinum officium audiendum. Domnus uero genitor noſter glorioſiſſimus imperator miſertus eorum, conceſſit quoddam curtile in praefato fiſco Neccrauuia ad unam eccleſiam conſtruendam, nec non et unum manſum unde ipſa dotata fuit. Et etiam de terris ſicut illi per licentiam domni genitoris noſtri, ſcilicet ſerui ibi dotauerunt. Illam uero eccleſiam cum praefato manſo conceſſit domnus genitor noſter ad praefatum monaſterium Altripiae. Poſtea uero deprecatus eſt celſitudinem noſtram uenerabilis abba noſter Ansbaldus una cum ſancta congregatione ſibi commiſſa, ut noſtrae auctoritatis praeceptum ſuper hoc ſcriberemus. Cuius petitioni ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenti animo aſſenſum praebentes, decreuimus ita fieri, et iuſſimus fieri hoc noſtrae auctoritatis praeceptum, per quod decernimus atque iubemus, ut praefata eccleſia in praenominato fiſco Neccrauuia cum illo manſo, quem domnus genitor noſter ibi conceſſit, nec non et cum terris, quas illi ſerui per licentiam domni genitoris noſtri ad illam eccleſiam donauerunt, nec non et cum omni decima ſicut temporibus domini aui ac genitoris noſtri pleniſſime ibi data fuit perpetualiter deinceps habeant absque ulla contradictione, et nullus eis inde ullam moleſtiam uel inquietudinem facere praeſumat. Nec de illorum piſcatione, quam debent habere ad illorum uennam, ſed per hoc noſtra auctoritas praeceptum plenius in Dei nomine confirmatum nullo inquietante, ſed Deo auxiliante, principaliter ad uſus neceſſarios fratres in monaſterio Prumiae Deo famulantes habeant absque ulla contradictione etc. IBID. pag. 191 Ludouicus Rex confirmat res quasdam proprietatis, quas quidam ac nobilis uir nomine Hererich tradidit ad modo dictum monaſterium Prumiae, quod eſt conſtructum in honore S. Saluatoris, coram iſtis fideiuſſoribus, quorum nomina ſunt Megingaudus comes, Milo, item Megingaudus uicedominus, Brunicho, Hunaldus, Ratadus, id eſt in locis quae uocantur Turglena, ſeu quod ipſe propria tradidit manu in uilla, quae dicitur Vuihmundesheim, uel omnia quae ad easdem uillas pertinere uidentur proprietate iuris ſui in marca Genzingas, et in

Confirmat eccleſiae in fiſco Neccrauiae extructae fundum,

et piſcationem pro uſibus fratrum Prumienſi-

a.

Monaſterium Prumienſe a Wernhario comite uillas quasdam repetit,

§. XV. et in Binga cum mancipiis utriusque ſexus ibidem pertinentibus uel aſpicientibus. Poſtea uero nepos huius Wernharius uoluit easdem res et mancipia de praeſcripto monaſterio Prumio iniuſte abſtrahere. Tunc denique uenerabilis abba Ansboldus una cum ſancta congregatione ſibi commiſſa transmiſit ad noſtram (Regis ſcil.) clementiam, flagitans, ut ob mercedis noſtrae iuſtitiam de eisdem rebus et mancipiis adimpleremus. Cuius petitioni ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenti animo aſſenſum praebuimus, et ita ſicut petiit per omnia fieri decreuit. Et iuſſimus uenire in praeſentiam noſtram praeſcriptum Wernharium comitem noſtrum, et inquiſiuimus ab eo de eisdem rebus et mancipiis, quo ordine quaue ratione eas tenere uoluiſſet. Ille uero nulla ratione eas ſibi uſurpare potuit ad poſſidendum, ſed concredidit ſibi de illis, quod eas iniuſte tenere uoluiſſet, et reddidit tunc eas illis fratribus in praeſentiam noſtram. Tunc illi monachi deprecati ſunt ſerenitatem noſtram, ut hoc ſcriptum eis fieri iuberemus, per quod decernimus atque iubemus, ut praeſcriptae res et mancipia utriusque ſexus ad praeſcripta loca pertinentia, cum terris, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus, exitibus et regreſſibus, mobilibus et immobilibus, totum et ad integrum, permaneant in perpetuum ad uſus fratrum Domino famulantium in monaſterio Prumiae.

rege cauſſam cognoſcente.

Charta traditionis Hererici reperitur IBID. p. 188 et finitur: *Actum in Wimundasheim publice XII Calend. Sept. firmatumque legaliter Ansbaldo Abbate praeſente ac Megingaudo comite pagenſi proceribusque ac Scabinis pagenſibus anno incarnat. Dom. Saluat. DCCCLXVIII indict. I regnante domno et glorioſo Hludouico cum fratre Karolo XXVIII Lotbario uero nepote ipſorum.* IBID. p. 193 rex praecepto roborauit piſcationem monaſterio Prumienſi a Carolo M. conceſſam: „Ansboldus uenerabilis abbas detulit in praeſentiam noſtram quoddam praeceptum, in quo continebatur qualiter domnus auus noſter Karolus imperator conceſſit de uilla Naucrauia ripam Rheni fluminis, et terminos de eadem uilla coniacentes ad ripam Rheni fluminis, ad quamdam piſcationem et uinnam faciendam fratribus ad monaſterium Prumiae conſiſtentibus. Quam etiam piſcationem et uinnam domnus Pippinus rex cum terminis ſupra fluuium Rheni conſiſtentibus de praeſcripta uilla Naucrauia conceſſit ad monaſterium Prumiae per ſuae auctoritatis praeceptum, et idcirco deprecatus eſt clemen-

3. Monaſterio Prumienſi roboratur ius piſcandi in flumine Rheni ad uillam Naucrauiae.

clementiam noſtram praefatus uenerabilis abba Ansboldus, ut noſtrae auctoritatis praeceptum ſuper eamdem piſcationem et uinnam facere iuberemus. Cuius petitioni ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenti animo aſſenſum praebentes, decreuimus ita fieri, et iuſſimus ei fieri hoc noſtrae auctoritatis praeceptum, per quod decernimus atque iubemus, ut abbas et fratres in praefato monaſterio Prumiae conſiſtentes poteſtatem habeant de terminis, et finibus, et de ripa Rheni fluminis, quae pertinet ad uillam Naucrauiam, ut poſſint ſibi uinnam et piſcationem facere, ubicumque eis placuerit, ac melius uiſum fuerit. etc. §. XV.

4. Corbeienſium ius in uillam Hucxeri munitur.

Corbeienſibus monachis uillam Huxariam et fundum coenobii confirmat Rex in SCHATEN. Ann. Pad. P. I p. 130: „aderant inter caeteros fideles noſtros quidam Monachi cum uenerabili eorum Praepoſito Walanae, ex monaſterio, quae noua Corbeia nuncupatur, coramque familiaribus Conſiliariis noſtris in praeſentiam culminis noſtri adducti attulerunt Domni ac genitoris noſtri Hludouici excellentiſſimi Imperatoris quoddam praeceptum, in quo continebatur, qualiter idem Chriſtianiſſimus Imperator praefatum monaſterium in honorem S. Stephani Protomartyris Chriſti ſuper fluuium Wiſera, in uilla regia, in loco dudum nuncupante Hucxeri Adalhardo cuidam ſeni Abbati germanoque ſuo Walanae conſtrui ac fabricari praecepiſſet, obſecrantes clementiam Serenitatis noſtrae, ut pro maiori firmitate ac certiori ſtudio ſecuritatis, noſtrae manſuetudinis ſuper hoc praeceptum paterno ac regali affectu confirmari deberet. Quorum petitioni iuſtae, et rationabili aurem libenter accommodauimus, ac praeſcriptam uillam Hucxeri, quam Sereniſſimus Auguſtus ad praefatum monaſterium tradiderat, cum omnibus finibus uel terminis ſuis, terriſque, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus, ſeu cunctis adiacentiis, nec non apendiciis ſuis, ſiue res et poſſeſſiones, quae a Deum timentibus, uel gratiam diuinam diligentibus ibi conlatae ſunt, etiam et res quae ad Corbegiam antiquiorem, ex cuius uocabulo illud monaſterium nomen uſurpat, traditae fuerunt, infra fines regni Saxoniae terris, ſiluis, campis, pratis, paſcuis, aquis aquarumque decurſibus, propriis uel communibus aedificiis, prius habitis uel poſtea conſtructis, mancipiis quoque diuerſi generis uel conditionis, mobilibus et immobilibus datum, uel traditum erat cum omni integritate praefato monaſterio, et Monachis ibidem Deo ſoli militantibus ad poſſiden-

§. XV. dum fruendumque per hanc noſtram auctoritatem in eleemoſinam praefati piisſimi genitoris noſtri ac noſtram confirmare atque ſtabilire decreuimus.„ Monaſteria Bauariae inſignem praeceptorum regiorum copiam oſtentant; quod non miramur, cum Ludouicus hanc prouinciam primam omnium gubernaret. Monaſterii S. Emerami negotia quaedam firmabat, teſtibus tabulis PEZ. theſ. anecd. t. I P. III inſertis. Praeſtariam roborat Rex p. 13: „ Erchanfridus Diaconus atque capellanus noſter, nec non et propinquus ſuus Baturicus obtulerunt obtutibus noſtris quandam cartam praeſtariam, in qua continebatur, qualiter Baturicus Ep. praeſtitiſſet eis ad uſum meritum quasdam res ex ratione Monaſterii ſui S. Emmerammi, quasdam idem Erchanfridus ex ſuo proprio eidem largitatis munere contulerat monaſterio, nec non et alias ex ratione eiusdem Monaſterii eis ad uſum meritum diebus uitae eorum conceſſiſſet, quae ſunt utraeque res in uilla, quae dicitur Hruchinga, quae alio nomine Folinchoua uocatur, etiam et in alio loco, qui dicitur Buchuſa cum mancipiis, caſis, domibus, aedificiis, terris, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus, cum omnibus, quae in praedictis locis tam ex praedicti Erchanfredi donatione, quamque et ex ratione eiusdem Monaſterii habere uidebatur; nec non et in alio loco, qui dicitur Alinchoba hobam unam; et deprecatus eſt excellentiam noſtram, ut ſuper hanc praeſtariam confirmationis noſtrae praeceptum fieri iuberemus, per quod diebus uitae eorum firmius et quietius absque alicuius contrarietate ipſas res tenere, et poſſidere ualerent. Quorum petitionibus libenter annuimus, et hanc auctoritatem confirmationis noſtrae eis fieri iuſſimus, per quam praecipimus, atque iubemus, ut diebus uitae eorum ipſas res teneant, et poſſideant. Et nullus quilibet Eccleſiaſticae dignitatis praeditus, aut alius quilibet eis de ipſis rebus ullam inquietudinem, aut contrarietatem facere praeſumat; ſed liceat illis, ſicut diximus, diebus uitae eorum uſufructuario ordine tenere et poſſidere, et poſt eorum amborum diſceſſum cum integritate in poteſtate et dominatione praedicti Monaſterii reuertantur.„ IBIDEM p. 20 confirmatur traditio quorundam bonorum: „uir uenerabilis Erchanfridus Reginesburgenſis Eccleſiae Epiſcopus obtulit obtutibus noſtris quandam traditionem, quod Willehelmus Comes ob Dei amorem, et animae ſuae remedium ad Monaſterium S. Emmerammi tradiderat omnem proprietatem ſuam, quam

5\. Praeſtariam Rex ratam eſſe iubet pro commodis mon. S. Emerami

6\. Confirmatur traditio monaſterio S. Emerami facta a Willehelmo comite;

quam ille habere uidebatur infra duo flumina inter Agaſtam et Nardinam, a locis uidelicet, ubi ipſa in Danubium fluunt, usque ad loca, ubi de uenis in amnes deriuantur, et ita usque in Nortvvalt in hanc partem ſiluae ſine termini concluſione, cum domibus et aedificiis reliquis, et mancipiis, atque manentibus, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus, mobilibus et immobilibus, cultis uel incultis, quicquid habuit. Etiam et res illas, quas Engilradae coniugi ſuae ad dies uitae ſuae habere conceſſerat, et poſt obitum illius ad eandem traditionem S. Emmerammi pertinere conſtaret. Inſupet et quicquid ad Rosdorf habere uidebatur, omnia et ex omnibus rebus ex illa parte Danubii, quicquid ſibi pertinebat in mancipiis et aedificiis, ac uineis cultis, uel incultis, totum et integrum ad iam dictum ſanctum locum tradidit, atque pleniter delegauit. Sed pro integra firmitate ac ſecuritatis ſtudio memoratus Erchanfridus, atque familiaris noſter petiit celſitudinem noſtram; ut eandem traditionem per noſtrae manſuetudinis praeceptum confirmare deberemus. Cuius petitioni denegare noluimus, ſed ſicut unicuique fidelium noſtrorum iuſte petentium, ita nos illi conceſſiſſe, atque in omnibus confirmaſſe omnium fidelium noſtrorum cognoſcat magnitudo. Praeterea hos apices Serenitatis noſtrae circa ipſum monaſterium fieri decreuimus, per quos praecipimus, atque iubemus; ut res omnes, quas praedictus Comes Willihelmus tradiderat, atque conſignauerat, per hanc noſtram auctoritatem ad iam dictum ſanctum locum in perpetuum conſiſtant.„ IBID. p. 245 traditio Ratpodi Comitis rata habetur: poſtquam ergo in Dei nomine Ratpodus Comis ad ſanctum tradidit Emmerammum, ſicut in carta traditionis ſcriptum inuenitur, quicquid proprietatis ad Tullinam habere uidebatur, in praeſentiam Ludouici Regis Reganesburc uenit, et omnia, quae ad Tullinam uiſus eſt poſſidere, ad praedictum ſanctum Dei nihil extra dimittens tradidit, ita ſcilicet, ut ſi haeres ſibi non naſceretur, poſt obitum ſuum ſtatim iſta traditionis cauſa firmiter ad locum ſancti Dei conſtaret. Si autem haeres ſibi naſceretur, ut cum ducentis ſolidis res eiusdem traditionis redimeretur, ut ſicut ſupra dictum eſt, in praeſentia Regis et optimatum eius, omniumque ſibi aſtantium haec traditio facta eſt, quorum ex parte nomina innoteſcimus. Ernoſt Comis, Vuerinheri, Timo, Ermfrid, Ratperht, Vto, Vuaning, Vuillihelm, Rihheri, Vuolfdrigil, Poſo, Eginolf, Perehttolt,

§. XV.

7. item a Ratpodo comite.

 Rihho

§. XV. 8. Monaſterii Altahenſis poſſeſſiones in marcha Auarorum roborantur.

Rihho Com. Adalo, Ratolt, Popili, Rodolt, Fritilo, Reginpreht, Adalhoh, Managolt, Papo, Albker. Facta eſt haec traditio in loco ſupra dicto Anno Domini DCCCXXXVII. Monaſterii Altahenſis poſſeſſiones quasdam ueteres confirmat rex in HVNDII Metropoli Salisburg. part. II p. 9 his quidem formulis: uir uenerabilis Cozbaldus ſacri palatii noſtri ſummus capellanus et abbas Monaſterii, quod dicitur Altaha, quod eſt conſtructum in honore S. Mauritii Martyris Chriſti, adiens excellentiam noſtram innotuit clementiae noſtrae, qualiter poſtquam terra Auarorum ex parte ab auo noſtro Domino Carolo Imperatore capta fuiſſet, ipſius permiſſu atque conſenſu quaedam res in ipſa Marcha ad ius regium pertinentes eidem monaſterio collatae fuiſſent, quas etiam usque nunc praedictum poſſedit Monaſterium. Sed quia auctoritas traditionis exinde minime apparebat, deprecatus eſt idem Gotsbaldus Abbas, ut noſtrae auctoritatis largitionem atque confirmationem eidem daremus monaſterio, per quam ipſas res in poſterum praedictum monaſterium, eiusque rectores absque cuiuslibet impedimento aut contradictione tenere et dominari potuiſſet. Cuius deprecationem propter diuinum amorem et reuerentiam ipſius ſancti loci libenter annuimus, et ipſas res perpetuo poſſidendas ſolenni datione eidem conceſſimus monaſterio, id eſt locum, qui nuncupatur Wachauua, qui terminatur a fonte riuuli, qui uocatur Myſtrica, usque ad eum locum, ubi ipſe Danubium influit, ac deinde tendit ſurſum in ripam Danubii usque in Bochbach, et ultra Bochbach manſum unum, et deinde iuxta Boehbach ſurſum usque in uerticem montis, qui nuncupatur Ahornica, nec non et alium locum nuncupatum Accusbach iuxta ripam Danubii, cuius menſura eſt in longitudine milliarium unum et in latitudine ſimiliter, nec non et campum unum, qui continet manſum unum, quem interiacet cauſa Friſingenſis Eccleſiae. Has itaque res cum mancipiis, domibus, aedificiis, uineis, terris, ſyluis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, quantumcunque infra terminia praedicta de eisdem rebus continetur, totum et ad integrum, in ius et dominationem praedictae Eccleſiae perpetualiter ad habendum conferimus. Ita uidelicet, ut quicquid de ipſis uel in ipſis rectores uel miniſtri ſupra memoratae ſedis ob utilitatem et commoditatem ipſius Eccleſiae facere uel iudicare uoluerint, liberam habeant in omnibus poteſtatem faciendi, quicquid elegerint.

IBI-

§. XV.

9. Bribinus Dux, conſentiente rege, donat monaſterio Altah. partem proprietatis ſuae.

IBIDEM pag. 11 rex annuit traditioni Bribini Ducis pro dicto monaſterio: Scilicet Bribinus fidelis Dux noſter, Rex ait, ueniens in procerum noſtrorum praeſentiam poſtulauit Serenitatem noſtram, ut de rebus proprietatis ſuae, quas ei in proprietatem conceſſimus, liceret ei partem aliquam ob memoriam eius dare ad S. Mauritium, et ad Monaſterium noſtrum Altaha, cui tempore illo Abbas Otgarius praeeſſe uidebatur et rector, cuius petitioni libenti animo aſſenſum praebentes decreuimus ita fieri. Dedit itaque Bribinus fidelis Dux noſter cum conſenſu et licentia noſtra ad praefatum Monaſterium S. Mauritii martyris Chriſti de ſua proprietate in ſuo Ducatu quicquid habuit ad Salipiugiti infra terminos iſtos. In Orientem ultra Salam fluuiolum usque in Slougenzim Marchan et Streſmaren, et ſic ſurſum per Salam usque ad Waltungeſpuch, et ſic inde usque in Hrabagisreit, et ad Chiriſtetin. Poſtea uero praedictus fidelis Abbas noſter Otgarius deprecatus eſt celſitudinem noſtram, ut easdem res per noſtrae auctoritatis praeceptum confirmaſſemus. Cuius petitioni ob honorem Dei et S. Mauritii militis Chriſti, et bonum illius ſeruitium libenti animo aſſenſum praebuimus. Et hoc ei noſtrae auctoritatis praeceptum fieri iuſſimus, per quod decernimus atque iubemus, ut ſicut praedicti termini in praedictis locis diffinitiſſime (diffiniti ſunt), ita deinceps ad iam dictum monaſterium per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum ipſae res nullo inquietante Deo auxiliante perpetuis temporibus conſiſtant in proprium.

10. Rex tradit mon. Altah. uillam Nauuauuinida, et ueſtitiores poſſeſſiones firmat.

IBIDEM p. 12 eiusdem coenobii poſſeſſionem antiquam noua donatione cumulat Rex, et priſca iura firmat: uenerabilis Abbas noſter Otgarius adiit celſitudinem noſtram, humiliter implorans, ut quasdam res proprietatis noſtrae ad monaſterium, quod uocatur Altaha, conſtructum in honore S. Mauritii in proprium concediſſem. Nos itaque petitioni ipſius libenti animo aſſenſum praebuimus et conceſſimus quasdam res proprietatis noſtrae ad Monaſterium Altaha, id eſt uillam, quae uocatur Nauuauuinida iuxta riuulum Trebinam. Admonuit etiam celſitudinem noſtram praedictus Abbas, qualiter Dominus Auus noſter Carolus licentiam tribuit ſuis fidelibus in augmentatione rerum Eccleſiaſticarum Dei in Pannonia carpere et poſſidere haereditatem, quod per licentiam ipſius in multis locis, et ad iſtud etiam monaſterium factum eſſe dinoſcitur. Fuerunt namque in ueſtitura praedicti monaſterii quaedam loca nomine Scalcobach, ſicut ipſe riuulus fluit in Occiden-

Digitized by Google

§. XV. Occidentalem partem usque in Dagodeos Marcha, et inde in Orientalem plagam usque in Ryzara Marcha, atque in eum locum, quem uocat Cidalaribach in ſaltu Eniſae fluuii, qui coniacet inter Danubium et Ibyſam, atque Hurulam in meridianam partem, usque in uerticem montis et ad Biugen manſos quinque et quicquid ad praedictas uillas pertinet, hoc eſt in mancipiis, aedificiis, terris, cultis et incultis, uineis, pratis, ſyluis, uenationibus, paſcuis, aquis aquarumue decurſibus. Licet itaque fuiſſent in ueſtitura praedictae res ad praeſcriptum monaſterium, tamen ibi non erant confirmatae per illius auctoritatis praeceptum. Qua de re commoniti hoc noſtrae auctoritatis apices fieri iuſſimus, per quos decernimus atque iubemus, ut praedictae res cum omnibus praenominatis ad praeſcriptum monaſterium Altaha in noſtra eleemoſyna atque in remedio animarum antecesſorum noſtrorum inuiolabiliter perennis temporibus permaneant, nullo contradicente. IBIDEM donationem Abbatis Otgarii praecepto ſuo munit Rex: uenerabilis Otgarius Abbas et uocatus Epiſcopus adiit celſitudinem noſtram deprecans, ut ob mercedis noſtrae augmentum, loca quaedam pertinentia ad ſuum Monaſterium Altaha, quae ille una cum communi conſilio fratrum ad illorum uſus neceſſarios deſeruire conſtituit, nec non etiam quae antea habuerunt, quorum locorum nomina hic ſubtus tenentur inſcripta, per noſtrae auctoritatis praeceptum eis perpetualiter habere concederemus. Cuius petitioni ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenti animo aſſenſum prebentes, ita decreuimus fieri. Conceſſimus itaque praeſcriptis fratribus conſiſtentibus in Monaſterio Altaha ad illorum uſus neceſſarios res, quas antea habuerunt in iſtis locis, quorum nomina ſunt, Buechofen, Heidolſinga, Oparinhuſa, Bogama cum Anſolfinga, Vrbach et quae illuc pertinent cum Schellmaha, Müliheim. Nec non etiam eas res, quas uenerabilis Otgarius Abbas ibidem ad illorum uſus neceſſarios poſtea per noſtram licentiam adauxit in iſtis locis, quorum nomina ſunt, Altdorf cum Niunhuſa et ad Walde, poſt obitum Odali, Zullinga, Vſterlinga, Snidaha cum decem uineis ad Mahouue, ad Bouhhae, poſt obitum Slemari, et loca, quae Richoui et Richardo ad obedientiam commendata ſunt poſt obitum amborum. Et quod Heribertus habuit, poſt obitum eius et coniugis ſuae, atque tertiam partem ſalis ad ſalinas, et ſi deinceps aliquis res ſuas ad praefatum Monaſterium tradiderit, in praedictorum fratrum redi-

11. pariter ac donationem Otgarii Abbatis Altah.

Digitized by Google

redigatur ſeruitium. Has itaque praeſcriptas res cum omni integritate in praedictorum fratrum ſeruitio perpetualiter per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum plenius in Dei nomine confirmatum permanere concedimus, ea uidelicet ratione, ut nullus ex ſucceſſoribus noſtris inde quippiam auferre praeſumat, neque Abbas, neque alia quaelibet oppoſita perſona, ſed absque alicuius moleſtia uel inquietudine easdem res, ad illorum ſeruitium perpetualiter habeant, teneant, atque poſſideant. Reliquae uero res ubicunque ſint pertinentes ad Monaſterium Altaha ſub dominio et gubernatione Abbatis exiſtant, quem ipſi fratres ſecundum regulam S. Benedicti elegerint. In SCHEVCHZER. et LOCHMANN. Alphabet. tab. I et II indicatur charta Regis noſtri, qua iura et immunitates monaſterii Thuricenſis confirmari dicuntur; ſed paucula haec tantum afferuntur uerba: qualiter dilecta coniunx noſtra Hemma - - ubi etiam chariſſima filia noſtra Bertha domino auxiliante diebus uitae ſuae praeeſſe dinoſcitur.

§. XVI. 12. Monaſt. Thuricenſis iurium confirmatio.

§. XVI.

Vt donationis titulus Coenobiis ſemper erat optatiſſimus ampliſſimusque: ita etiam nihil reliqui fecerunt collegia pia, ut Ludouici noſtri beneficentiam excitarent; quamquam rex ſponte ſua in domus religioſas largus eſſet et munificus. Agmen ducat Abbas Fuldenſis, Sigehardus, de quo inter traditiones Fuldenſes apud SCHANNAT. praeceptum regium num. DXVI haec memorat: Sigehardus uenerabilis Abbas deprecatus eſt Celſitudinem noſtram (Regis ſcil.), ut ob mercedis noſtrae augmentum quasdam res proprietatis noſtrae conſiſtentes in Buchonia in loco qui dicitur Harterateshus ad ſanctum Bonifacii Fuldenſe monaſterium concederemus et per noſtrae auctoritatis praeceptum confirmaremus; cuius petitioni ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenti animo aſſenſum praebentes iuſſimus fieri hoc noſtrae auctoritatis praeceptum, per quod praefatas res in Buchonia conſiſtentes, in loco qui dicitur Harterateshuſon cum ſilua illuc pertinente, omnibusque appendiciis in terris, pratis, paſcuis, aquis aquarumque decurſibus, exitibus et regreſſibus totum et ad integrum ex iure et dominatione noſtra in ius et dominationem Sancti Bonifacii Martiris tradimus atque transfundimus;

Rex tradit Monaſterio Fuld. res proprietatis ſuae in loco Harteresbuſa.

Digitized by Google

§. XVI. mus, ea uidelicet ratione, ut ab hodierna die et deinceps per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, ſed Deo auxiliante perpetuis temporibus praefatae res ad praedictum monaſterium permaneant absque ullius hominis contradictione etc.

2. Monaſterio Campidonenſi permittit ſal Hala petere.

Monaſterium Campidonenſe, hodie abbatis principis ſedes, etiam habet, quod Ludouici noſtri munificentiam laudibus efferat; iſti enim monaſterio, inquit inſtrumentum, *ubi praeſente tempore Erchambertus Friſingenſis eccleſiae epiſcopus rector praeeſſe uidetur, conceſſit, ut tres naues liceat ei dirigere ad Hallo propter ſal accipiendum et ad neceſſaria fratrum in eodem monaſterio degentium deducendum.* Summam huius documenti ex antiquiſſimo codice diplomatico Campidonenſi exhibuit MEICHELBECK. in hiſtor. Friſingenſ. P. I p. 127.

3. Abbati Prumienſi commendat eccleſiam Aquisgran. deſtructam, eamque dotat.

Monaſterio Prumienſi rex liberaliter proſpicit apud MARTEN. uet. ſcript. et monument. T. I pag. 194: nos uenientes ad Aquisgrani palatii, inuenimus ibi eccleſiam deſtructam, quam genitor et mater in eleemoſyna illorum conſtrui fecerunt, ut ibi cymeterium eſſet mortuorum. Hanc ergo ut ita deſtructam reperimus, condoluimus inde, eo quod nec donata fuerat, nec etiam praeuiſa ad Dei ſeruitium, ſicut eſſe debuerat. Nos uero hoc cernentes, commendauimus eam Ansboldo uenerabili abbati, ut ipſe eam in prouidentia haberet, et quisquis poſt eum abbas in Prumia eſſe uideretur. Dotauimus itaque eam, dantes ibi duo manſa et tertium manſum indominicatum cum uineis quas miſſus noſter ibi conſignauit, nec non et mancipia utriusque ſexus, quorum nomina ſunt - - - cum uxore ſua Vrſilde nomine et infantibus eorum. Has ergo praeſcriptas res cum omni integritate, cum mancipiis utriusque ſexus, concedimus ad eccleſiam S. Saluatoris, praecipientes, ut nullus ex ſucceſſoribus noſtris praeſcriptam eccleſiam ac res, quas ibi concedimus, auferre praeſumat de poteſtate abbatis Prumiae; Sed inde in perpetuum rector ac gubernator abbas Prumiae ac ſui fratres exiſtant. Similiter ergo de duabus eccleſiis praecipimus, quarum una eſt ad Wornilali et alia ad Antiquum-campum, ut ſimul eadem donatione conſiſtant cum appenditiis earum etc.

4. Monaſterio S. Cornelii Ind. largitur uillam Craſſiniacum.

Monaſterio S. Cornelii ad Indam conceſſit rex uillam Craſſiniacum in LVNIG. Spicil. eccleſiaſt. P. III pag. 725: ob amorem Dei omnipotentis, et emolumentum animarum genitoris ac genitricis, ſeu noſtra totiusque Regni noſtri ſtabilitate, ſeu ad petitionem fidelis noſtri Adalongi, Abba-

Abbatis, largimur res proprietatis noſtrae monaſterio Indenſi con- cum, cum
ſtructo in honorem Domini et Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, unde et iuribus
praedictus Adalongus Rector eſſe uidetur, uillam iuris noſtri nuncu- fiſci.
pata Craſtiniacum cum omnibus mancipiis, et rebus ibidem aſpi-
cientibus, unde et hanc noſtram authoritatem fieri iuſſimus, per
quam firmamus, atque transfundimus ſupra taxatas res praedictae cel-
lulae Sancti Saluatoris, cum omnibus appenditiis hoc eſt cum man-
cipiis utriusque ſexus, cum terris, ſiluis, pratis, aquis aquarumue de-
curſibus, quatenus in ſtipendiis fratrum ibidem Deo famulantium,
caeterisque neceſſitatibus, quae hactenus fiſcus noſter exigit, amodo
augeatur, atque a rectoribus ipſius matris Eccleſiae praeordinetur
ſeu exigatur, nullo noſtro Iudice contradicente, etc.

5.
In SCHATEN. Ann. Pad. p. 132 Rex concedit Corbeienſibus Corbeienſi
monachis manſos undecim his uerbis: nos pro mercedis noſtrae aug- undecim
mento conceſſimus ad monaſterium, quod noua Corbeia nuncupa- manſos in
tur, quod eſt conſtructum in honorem S. Stephani Protomartyris uilla Hem-
Chriſti, ſuper fluuium Wiſera, in uilla regia, in loco nuncupante du- li,
dum Hucxeri, manſa undecim, quae ſunt in pago Langneae, in uil-
la, quae dicitur Hemli, cum omnibus appendiciis, uel ad ſe perti-
nentibus, in terris uidelicet cultis et incultis, ſiluis, aquis aquarum-
que decurſibus, adiacentiis, peruiis, exitibus et regreſſibus, quaeſi-
tum et ad inquirendum, uel quantumcunque infra praeſcripta uilla,
uel quae ad ipſam undecim manſa pertinere uidentur; ut noſtri iuris
atque poſſeſſionis in re proprietatis eſt, totum et integrum praeſcri-
pto monaſterio Corbeiae et monachis ibidem Deo ſoli militantibus
perpetualiter ad poſſidendum fruendumque conceſſimus, atque de
noſtro iure in ius et dominationem praefati monaſterii liberalitatis
noſtrae munere contulimus; ita uidelicet, ut quidquid exinde ab ho-
dierna die uel tempore Rectores, et miniſtri eiusdem monaſterii fa-
cere, ordinare, atque diſponere uoluerint, per hanc noſtram aucto-
ritatem liberam in omnibus habeant poteſtatem faciendi quidquid 6.
elegerint. Idem monaſterium alio munificentiae documento or- res pro-
nat Rex IB. p. 132: „nos ob amorem Dei et emolumentum animae prietatis
noſtrae quasdam proprietatis noſtrae res conceſſimus ad monaſte- ſuae in
rium, quod dicitur noua Corbeia, quod eſt ſitum ſuper fluuium Wi- uilla Am-
ſera, conſtructum in honore ſancti ac beatiſſimi Stephani Protho- plidi,
martyris, ubi praeſenti tempore Venerabilis Vir Warinus auctore

§. XVI. Deo Abba praeeſſe uidetur, ſunt enim praedictae res in pago Guottinga, in uilla quae dicitur Amplidi, hoc eſt manſum Dominicatum cum caſis et reliquis aedificiis, cum aliis manſis uiginti ibidem aſpicientibus ac deſeruientibus. Has itaque res, ſicut diximus, cum domibus, aedificiis, mancipiis utriusque ſexus, ſalinariis, terris cultis et incultis, ſiluis, pratis, paſcuis, aquis aquarumue decurſibus, adiacentiis, peruiis, exitibus et regreſſibus, quaeſitis et inquirendis, quemadmodum Banzleibs Comes in beneficium hactenus habuit, et noſtri iuris atque poſſeſſionis in re proprietatis eſt totum et ad integrum praedicto monaſterio conceſſimus, et de iure in ius, et dominationem eius liberaſitatis noſtrae munere contulimus, ita ut de eisdem rebus et mancipiis Rectores et miniſtri praedicti monaſterii ob utilitatem et neceſſitatem ipſius facere, ordinare, atque diſponere uoluerint, per noſtrae auctoritatis largitionem libero in Dei nomine perfruantur arbitrio faciendi, quidquid elegerint.

7. cellulam Fiſchbecki, in pago Leri, Liberalitatis regiae teſtes quoque ſunt codicilli, quos IB. p. 144 deprehendimus: petente atque ſuggerente Warino uenerabili Abbate, qui monaſterium, quod dicitur noua Corbeia, noſtra conceſſione in regimine habere dinoſcitur, quod piae memoriae genitor noſter conſtrui iuſſit in honorem Dei, et ſancti protomartyris Stephani, ubi et S. Viti Martyris pretioſa pignora ſeruari noſcuntur, complacuit Celſitudini noſtrae quandam cellulam iuris noſtri uocatam Fiſchboeki, quae eſt conſtructa in pago Leri, memorato monaſterio adiungere, atque per hanc noſtram auctoritatem ei tradere, ut perpetuo ſub eius ditione, cum omnibus ad ſe pertinentibus et aſpicientibus conſiſtat. Hanc ut diximus cellulam ſub integritate, cum omnibus rebus, appendiciis et terminis ſuis, et cum omnibus ad ſe pertinentibus, id eſt, Baſilicis, domibus, caeterisque aedificiis Decimis, ſiluis, campis, paſcuis, aquis aquarumue decurſibus, cultis locis et incultis, mobilibus rebus, et immobilibus, mancipiis diuerſi ſexus et aetatis memorato monaſterio ſubditam eſſe facimus, atque per hanc noſtram auctoritatem ita condonamus atque tradimus, ut in iure eiusdem, ac Monachorum inibi per tempora Deo deſeruientium in diuerſis neceſſitatibus ad diuinum cultum propenſius exequendum absque cuiuslibet diminoratione, aut retractatione permaneat. Et nullus fidelium noſtrorum ab eorum dominatione uel poteſtate eam quoquo modo auferre, aut in aliam quamlibet partem quacunque occaſione transferre

Digitized by Google

§. XVI.

8. uillam Lizzicha.

ferre praeſumat. Corbeienſium opes alia augentur acceſſione p. 178: Nos (Rex Ludouicus) ob noſtrae mercedis augmentum, et pro remedio animae Domini aui ac Genitoris noſtri, nec non fratris noſtri Hlotharii ſuique filii et aequiuoci conceſſimus quasdam res proprietatis noſtrae ad monaſterium ſitum in Saxonia, quod nuncupatur noua Corbeia, id eſt Villam, quae uocatur Lizzicha, ubi ſunt homines L. qui picturas faciunt et picturae Vinearum, quinquaginta et ſeptem particulae Vinearum. Vbi duae Carradae colligi poſſunt, et ſunt ibi 30 foeminae, quae dant cenſum, unaquaque ſex ſiclas uini, et de lino XII fuſas III pullos, et XV oua, et de terra aratoria ad L. modios, et de pratis ad Carradas X. Has itaque praeſcriptas res cum omni integritate totum et ad integrum ex iure et dominatione noſtra in ius et dominationem praeſcripti monaſterii tradimus atque transfundimus.

9. Herfordienſi res proprietatis ſuae in pago Dreini etc.

Praedia uaria larga manu Rex tranſtulit in Monaſterium Herford. IB. p. 157: nos ob amorem Dei, et remiſſionem peccatorum noſtrorum, atque pro remedio animarum Anteceſſorum noſtrorum, Auguſtiſſimorum Imperatorum, ad monaſterium, quod dicitur Heriuurt, quod eſt conſtructum in honore Sanctae Mariae ſemper Virginis, ſitum in Ducatu Saxonico, ubi praeſentibus temporibus Hadevvic abbatiſſa et Rectrix eſſe uidetur, quasdam res proprietatis noſtrae in pagis Dreini et Boroctra cognominantibus, et in Comitatibus Burchardi et Warini coniacentes, id eſt, caſas dominicatas duas cum territorio dominicali, unam ſcilicet in Seliheim, et alteram in Stockheim, nec non et manſos triginta pertinentes ad loca praenominata, et quidquid dici aut nominari poteſt, quae ad praedicta loca iure pertinere noſcuntur, cum familiis ſexaginta, quae lingua eorum lazi dicuntur, totum, et integrum per hanc noſtram auctoritatem ad memoratum monaſterium perpetualiter in proprium tenendum conceſſimus, et de iure noſtro in ius et dominationem eiusdem monaſterii transfundimus et condonamus.

10. item in pagis Grainga et Trecvviti &c.

Aliam benignitatis teſſeram eisdem addidit ſanctimonialibus p. 160: nos ob amorem Dei, et pro abſolutione peccatorum Anteceſſorum noſtrorum Auguſtiſſimorum Imperatorum, atque pro remedio animae noſtrae quasdam res proprietatis noſtrae, quas Folcheri fidelis noſter hactenus in beneficium tenuit in Ducatu Weſtfalorum, coniacentes in pagis Grainga et Trecvviti (Hrecvviti), nec non in comitatibus Burchardi, Walt-

K 2 berti,

Digitized by Google

§. XVI. berti, et Albrici atque Letti. Id ſunt manſi XIIII cum familiis uiginti, qui lingua eorum Luti dicuntur, ad monaſterium quod uocatur heriuurt, quod eſt conſtructum in honore ſanctae Mariae ſemper Virginis, ubi Haduvvic praeſentibus temporibus Abbatiſſa et rectrix eſſe uidetur, cum omnibus appendiciis totum et integrum ad praefatum monaſterium in proprium perpetualiter tenendum tradimus, et de iure noſtro in ius et dominationem ipſius monaſterii ſolenniter condonamus. Noua donatione illud monaſterium impertiuit Rex

II. in uillis Kelueri et Lodre et Arpinga.

IB. p. 162: nos conceſſimus quasdam res proprietatis noſtrae ad monaſterium, quod dicitur Heriſurt, ſiue ad reliquias ſanctae Mariae ſemperque Virginis in eodem monaſterio conſecratas, in pago uidelicet Grainga, in Villa, quae uocatur Kelueri, id eſt manſum indominicatum cum domibus, aedificiis, et omnibus adiacentiis, terris cultis et incultis, ſiluis, pratis ac paſcuis, de reliquo beneficio, quod Hrodradus Comes habuit, dimidiam partem cum familiis ſupermanentibus utriusque ſexus numero uiginti nouem. In alio autem pago, quod dicitur Sutherbergi, in uilla, quae uocatur Lodre, octo familias et nouem manſos. Et in eodem pago in uilla, quae uocatur Arpingi, unum manſum cum familia ſupermanente. Has itaque res, ſicut ſuperius diximus, cum domibus, aedificiis, mancipiis utriusque ſexus, et terris, pratis, ſiluis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus totum et integrum praedicto monaſterio ad proprium conceſſimus atque confirmauimus. Peragremus coenobia Bauarica.

12. Monaſterio S. Emmerami Ratisbon.

Monaſterio S. Emmerami rex quasdam res proprietatis ſuae tradit, in PEZII theſ. anecdot. tom. I part. III p. 15: nos pro mercedis noſtrae augmento ſanctae Reginisburch ciuitatis Eccleſiae, quae eſt conſtructa in honore S. Petri, Principis Apoſtolorum et S. Emmerammi, ubi etiam idem beatiſſimus martyr Chriſti corpore quieſcit humatus, cui praeſenti tempore uenerabilis Baturicus Epiſcopus, auctore Deo praeeſſe uidetur, quasdam res proprietatis noſtrae, quae

res proprietatis in terra Auarorum.

ſunt in prouincia Auarorum, ubi locum, ubi antiquitus caſtrum fuit, qui dicitur Harlungeburch, cum reliquis adiacentiis in curcuitu, quarum terminia ſunt ab eo loco, ubi Erlaſſa in Danubium cadit, ſurſum per ripam eiusdem fluminis usque ad locum, qui dicitur Erdgaſtegi, et ab eodem flumine in orientali parte usque ad medium montem, qui apud Vuinades Colomezza uocatur, ubi in duabus arboribus euidentia ſigna monſtrantur, et ab eo loco, a parte Aquilonis usque

uſque in Danubium, et ad meridiem et occidentem per uerticem §. XVI.
montis, ſicut euidentia arborum ſigna demonſtrant, usque ad ſupradictum locum Erdgaſtegi. Has itaque res cum Slauis ibidem commanentibus, cum domibus, aedificiis, terris cultis et incultis, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus, adiacentiis, peruiis, exitibus et regreſſibus, quantumcunque infra praedicta terminia continentur, totum et integrum praedictae Eccleſiae perpetuo ad habendum conceſſimus, et de noſtro iure in ius et dominationem eius liberalitatis noſtrae munere contuſimus, ita uidelicet, ut ab hodierno die et tempore, quicquid de praedictis rebus, et mancipiis Rectores et miniſtri memoratae ſedis ob utilitatem et commoditatem eiusdem Eccleſiae facere, uel iudicare uoluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio, faciendi quicquid elegerint. Huic donationi aliud 13. eccleſiam
liberalitatis documentum adiunxit Ludouicus IBID. p. 17: nos pro mercedis noſtrae augmento et aeternae retributionis fructu confirmauimus ad Monaſterium S. Emmerammi martyris Chriſti, ubi idem praeclariſſimus martyr corpore requieſcit, quandam Eccleſiam cum mancipiis, et territoriis, ſibi pertinentibus, quae eſt ſita in proſpectu ſitam in proſpectu fiſci Tinguluinga.
fiſci noſtri, qui nominatur Tinguluinga, qui fuit cuidam ſeruo regio, nomine Antkario. Hanc itaque Eccleſiam, ſicut diximus, ibidem pertinentibus, et cum omnibus aedificiis, terris, et quidquid ad eandem Eccleſiam pertinere uidetur, totum et ad integrum praedicto Monaſterio S. Emmerammi perpetualiter ad habendum firmamus, ita uidelicet, ut quidquid ab hodierno die et tempore Rectores ac miniſtri ſupra memorati monaſterii, et inde ob utilitatem et commoditatem ſui facere, uel iudicare uoluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi, quidquid elegerint. IBIDEM n. 18 benefi- 14. beneficia, quae a monaſterio habet, ad idem, poſt obitum ipſius, reuerſura.
cia ad monaſterium ſancti Emerami, quae ab eodem acceperat, poſt obitum ſuum reuerti iubet: nos uolumus, ut omnem proprietatem, quam diuae memoriae Domnus Karolus, piiſſimus auus noſter ad Monaſterium S. Emmerammi, Chriſti martyris condonauit, et Baturicus Epiſcopus, Rector ipſius Monaſterii una cum conſenſu Monachorum, ibidem Deo famulantium, nobis beneficiauit, poſtquam diuina uocatione de hac luce migrauerimus, Rectores et miniſtri eiusdem monaſterii eandem traditionem, quam Domnus, et auus noſter Karolus Imperator ad praedictum monaſterium tradiderat, perpetualiter in eorum ueſtituram reuertentes poſſideant. Sed pro integra firmitate ac ſecu-

§. XVI. ritatis ſtudio placuit nobis ob diuinum amorem has litteras noſtrae auctoritatis circa ipſum Monaſterium fieri, per quas decernimus, ut poſt deceſſum noſtrum nullus filius noſter, neque ſucceſſores noſtri iam ulterius in praeſcriptis rebus S. Emmerammi, quas per beneficium a Rectoribus praedicti Monaſterii habuimus, nullam poteſtatem habeant iniuſte inuadendi, neque in quoquam dominare, ſed in futurum cum omni integritate in poteſtate ac dominatione iam dicti Monaſterii absque alicuius contrarietate aut impedimento pleniter reuertantur. IBIDEM p. 22 eidem monaſterio largitur capellam Stiftinc: nos ob diuinum amorem et reuerentiam omnium ſanctorum conceſſimus ad proprium ad Monaſterium S. Emmerammi, ubi ipſe praeclariſſimus martyr Chriſti in corpore requieſcit, quasdam res proprietatis noſtrae, quae ſunt in Comitatu Rumoldi, in uilla, quae nuncupatur Sundargaue, hoc eſt: Capellam unam, quam habuit quidam Monachus ex Monaſterio S. Emmerammi, nomine Stiftinc, et de terra hobam unam, quae pertinet ad eandem capellam, quam acquiſiuit inter homines noſtros cenſales, totum et integrum ad iam dictum ſanctum locum per hanc auctoritatem ad proprium conceſſimus, et de noſtro iure in ius et dominationem eiusdem Monaſterii munere liberalitatis noſtrae contulimus, atque in perpetuum confirmauimus. Hos apices Serenitatis noſtrae circa ipſum monaſterium fieri decreuimus, per quos decernimus atque ſancimus, ut praefata capella et huba una de terra, ſicut ſupra diximus, ab hodierna die et tempore cum omni integritate et absque alicuius contrarietate aut impedimento ad idem Monaſterium perſiſtat. IBIDEM p. 23 dimidiam partem fiſci, qui uocatur Tullina, confert in monaſterium S. Emmerammi: nos cuidam ex primatibus noſtris, nomine Radpotto medietatem unius fiſci, qui uocatur Tullina, ſitus in regione Pannonia, cum omnibus appendiciis eius, uidelicet, qui ad ipſum fiſcum pertinent, tam mancipiis, quam uineis, terris, paſcuis, et caetera, quae dici aut nominari poſſunt, in proprium contulimus, ea ratione, ſi fidem ſuam erga nos inuiolatam ſeruaſſet. Sed quia ipſe a nobis totis uiribus ſe alienauit, et fidem atque iusiurandum omni infidelitate fraudauit, placuit Serenitati noſtrae eandem medietatem memorati fiſci ad noſtram dominationem recipere, atque pro abſolutione diuinae recordationis anteceſſorum noſtrorum Auguſtiſſimorum ſc. Imperatorum et pro remedio animae noſtrae, et corporis ſaluatione ad S. Emmerammum contradere,

15. capellam Stiftinc.

16. medium fiſcum Tullina.

tradere, atque confirmare, quod ita per hanc noſtram auctoritatem §. XVI. nos feciſſe, omnium fidelium noſtrorum magnitudo cognoſcat, ea ratione; ut ipſa medietas ipſius fiſci ad menſam Monachorum, ibi Domino famulantium, ibi iugiter deſeruiat, et nullus Epiſcopus aut quislibet Praelatus easdem res in beneficium alicui dare ſiue ad opus ſuum recipere praeſumat, ſed ſolummodo ad opus ipſorum deſeruiant, et tamdiu eandem medietatem praenominati fiſci * (Rabotonem) * inferiorem noſtrum habere liceat, quo usque nos in alterum locum ex aliis rebus illum adiuuare poſſimus. Atque tunc eodem momento temporis memorati Monachi praefatam medietatem fiſci cum omnibus ſuis conſiſtentibus recipiant, teneant, atque poſſideant, et quidquid exinde pro utilitate ſua facere uoluerint, liberam et firmiſſimam in omnibus habeant poteſtatem Chriſto propitio faciendi.

* recentiori manu additum.

* Cod. inſertorem. Cod. Vdalrici Babenberg. Miniſterialem.

17\. Nec monaſterio Altahenſi regis deerat munificentia. Teſtes ſunt tabulae aliquot apud HVNDIVM c. I. p. 8 ſq. obuiae: petente ac ſuggerente Gosbaldo uenerabili Abbati et fideli noſtro, inquit Rex, complacuit nobis propter ſuum deuotiſſimum erga noſtrae manſuetudinis obſequium, quasdam res proprietatis noſtrae, quae ſunt in uilla, quae uocatur Ingolſtat, et quas praefatus uir hactenus in beneficium habuit, ei deinceps ad proprium per noſtrae largitionis munificentiam concedere. Id ſunt eccleſiae duae, curtis dominicata, cum caeteris aedificiis deſuper poſitis, de terra arabili iornales centum triginta, de pratis ubi poſſunt colligi de faeno carradae quadringentae. Mancipia infra curtem inter pueros et foeminas genecias, numero uiginti duo. Manſi ſeruiles ueſtiti ad eandem curtem aſpicientes uiginti duo. Sint manſorum duodecim. Vnde etiam pro firmitatis ac maioris ſecuritatis ſtudio praeſentem auctoritatem largitionis noſtrae fieri iuſſimus, per quam memorato Abbati rem ſuperius nominatam cum ſuis pertinentiis, campis ſcilicet, ſyluis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, molendinis, mobilibus atque immobilibus, ſeruis quoque uel ancillis, et quicquid ad eandem curtem iuſte et legaliter pertinere dinoſcitur, et noſtri iuris atque poteſtatis iure proprietatis eſt, totum et ad integrum, quod ille ſicut praefati fuimus, in beneficium habuit, largimur, de poteſtate noſtra in eius transfundimus dominationem iure proprietario ad habendum, ita ut ab hodierna die nulla perſona noſtris uel ſucceſſorum noſtrorum temporibus, aliquam ex his praeſumat ei afferre inquietudinem, ſed per hoc

Monaſterio Altahenſi res proprietatis in uilla Ingolſtat, beneficii nexu ſoluto,

§. XVI. hoc noſtrae donationis praeceptum hoc eum quiete tenere liceat. Et inde quicquid elegerit, uel facere uoluerit, liberam in Dei nomine in omnibus habeat faciendi poteſtatem. Ad idem monaſterium ſpectat etiam charta regia p. 11: nos ob petitionem Eginulfi fidelis noſtri quaſdam res proprietatis noſtrae, quas quondam Reginbertus et Reginolf pater ſuus ſeruus noſter poſſidens incolebat, ad Monaſterium, quod uocatur Altaha, cui Otgarius Abbas et rector praeeſſe conſtituitur, ad proprium dedimus, datumque in perpetuum manſurum eſſe uolumus. Quicquid Reginbertus praedictus, et Reginolf pater ſuus ſeruus noſter de noſtro iure habere uiſus fuit. Sunt autem ipſae res in coniacentibus terminis prope monaſterium Altaha in pago Quinzingöuue ſitum, in territorio, quod eſt inter Svveinaha et Monaſterium Altaha contiguum. Sed pro integra firmitate petiit praefatus Otgarius noſtrae auctoritatis praeceptum ſuper hac re ſibi conſcribi, cuius petitioni libenter annuimus, et hoc praeceptum noſtrae donationis ſcribere iuſſimus, per quod praecipientes imperamus, ut res ſuperius comprehenſae, iure firmiſſimo in poteſtate eiusdem Otgarii ſucceſſorumque ipſius perpetualiter ſine ulla contradictione inconuulſae permaneant. Et quicquid inde elegerit faciendum, plenariam deinceps et liberam faciendi poteſtatem habeat. Monaſterium Lunaelacenſe a rege ditionem Aberſee dono accepit, quod ex charta in Chronico Lunaelacenſi, pag. 70 exhibita, elucet; ſed quia tabulae iſtae a conſueto ſtilo curiae Ludouicianae nonnihil recedunt, de iis §. XXXX diſpiciemus. Res ipſa extra dubitationem poſita uidetur, teſte notitia quadam cit. l. p. 72 occurrente: In hac notitia continetur, qualiter Lantpertus Abbas Hludouuicum pium Regem poſtulauit intercedentibus Ernoſto et Adalberto, ut ad Monaſterium Sancti Michahelis, quod eſt conſtitutum ad Maninſeo, in elemoſinam ſuam perdonaret quendam lacum, nomine Aparineſſeo cum omni foreſte circumiacente ad utilitatem ſeruorum Dei, qui in eodem Monaſterio Domino ſeruire ſtudent. Rex uero ob memoriam animae fecit ita, et donauit ad S. Michahelem ſupra dictum lacum et foreſtem, ut nullus de die illa et deinceps aliquam contrarietatem in his rebus facere auderet, deditque Miſſum ſuum, qui inde ſupra nominatum Abbatem et ſeruos Dei ueſtiret. Tunc et ille Miſſus iuſſionem Dominicam implens ueſtituram peregit. In occidente a riuo nominato Zinchinpah, ubi ipſe in Aparineſſeo decurrit,

18. item res proprietatis

in pago Quinzingöuue

19. Monaſterio Lunaelacenſi

lacum Aparineſſeo cum omni foreſte.

currit, et ab Oriente in eo loco, ubi Tinnilipah in eundem lacum influit, usque ad eum locum, ubi Iſcula in Trunam cadit, ut absque ullius contradictione illuc conſtaret. Et ex alia parte terminum haberet usque ad Wizinpah, ubi et ipſe in Atarſeo uadit, et ad alium Wizinpah, usque dum ipſe in Trunam decurrit, ita uidelicet, ut nemo alienus in hoc lacu piſcari auderet, neque in ſupra dictis locis uenationem exercere, ſed pleniter ad ſupra dictum Archangelum conſtaret. Haec donatio facta eſt ad Rantesdorff anno Domini DCCCXXIX. Hoc ipſum documentum deprehendimus etiam apud PEZIVM c. l. p. 205. Monaſterium Sanctimonialium Tigurinum rex noſter inſignibus liberalitatis documentis ornat. Tabulas iam ediderat MAGERVS de Aduocatia armata cap. V, p. 155; ſed CONRINGIVS in cenſura diplomatis etc. p. 360 illas ab illuſtris Tigurinae reipublicae miniſtro ex autographo deſcriptas et ſigillo publico urbis munitas ſe accepiſſe commemorat; quare fidem illius hic inprimis ſequimur. Ita uero habent uerba: nos pro Sereniſſimi Imperatoris aui noſtri Karoli et praeſtantiſſimi Hludovvici Auguſti domni ac genitoris noſtri nec non et noſtra ſempiterna remuneratione ac pro coniugis prolisque noſtrae chariſſimae perpetua mercede curtim noſtram turegum in ducatu alamannico in pago durgaugenſe cum omnibus adiacentiis uel aſpicientiis eius ſeu in diuerſis functionibus. Id eſt, pagellum uroniae, cum eccleſiis domibus ceterisque aedificiis deſuper poſitis mancipiis utriusque ſexus et aetatis terris cultis et incultis, ſyluis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, adiacentiis, peruiis, exitibus et regreſſibus, quaeſitis et inquirendis, cum uniuerſis cenſibus et diuerſis redibitionibus. Inſuper etiam foreſtem noſtrum albis nomine, et quicquid in eisdem locis noſtri iuris atque poſſeſſionis iure proprietatis eſt, et ad noſtrum opus inſtanti tempore pertinere uidetur, totum et integrum ad monaſterium noſtrum tradimus quod ſitum eſt in eodem uico turegum, ubi ſanctus felix et regula martyres Chriſti corpore quieſcunt, quod nobis uidelicet eo rationis tenore complacuit agendum, ut deinceps inpoſterum ibidem omni tempore ſanctimonialium feminarum ſub regulari norma degentium uita conſeruatio (conuerſatio) que monaſterialis monaſtico cultu inſtituta caelebretur, et libentius propter huius loci ſupplementum a nobis iam praedictis martyribus dediti dei famulatus illic exhibeatur, ac pro noſtra debitorumque noſtrorum omnium

§. XVI.

20. Monaſterio Thuricenſi

curtem Turegum,

pagellum Vroniae,

foreſtem Albem,

§. XVI. mercedis augmento diligentius ac uberius domini miſericordia exoretur. Volumus etiam ut fidelium noſtrorum nouerit beneuolentia, quod paterna pietate commoniti ſupradictum monaſterium cum omni integritate una cum noſtra traditione in locis praefatis dilectiſſimae filiae noſtrae hildegardae in proprietatem conceſſimus, ut quantum domino permittente ualeat, familiam in eodem monaſterio domino militante ſuoque dominatui ſubiectam diſciplinis regularibus et obſeruantiae monaſterialis inſtitutione corrigat et nutriat,
21. quibus in alia charta additur Chama, curtis.
locaque ipſa ſibimet conceſſa quantum uires ſuppeditent profectibus et emendationibus augmentando prouehat ac emendet. Aliud diploma Thuricenſe ex autographo diuulgat CONRING. c. l. p. 367, ex quo iterum Ludouici in hoc monaſterium munificentia intelligi poteſt: nos iuxta poſtulationem dilectiſſimae filiae noſtrae hildagardae pro ſereniſſimi Imperatoris aui noſtri Caroli animae remedio, et praeſtantiſſimi Hludouuici auguſti domni et genitoris noſtri, nec non et noſtra ſempiterna remuneratione ac coniugis prolisque noſtrae perpetua mercede, curtim noſtram quae uocatur chama conſiſtens in ducatu alamannico in pago turgaugenſi cum omnibus adiacentiis uel appendiciis eius ſeu in diuerſis functionibus. Id eſt curtem indominicatam cum eccleſiis domibus ceteriſque aedificiis deſuper poſitis mancipiis utriusque ſexus et aetatis terriſque cultis et incultis ſiluis pratis paſcuis aquis piſcationibus uel piſcatoribus aquarumue decurſibus uel adiacentiis peruiis exitibus et egreſſibus quaeſitis et inquirendis cum uniuerſis cenſibus qui ad ipſam curtem pertinent et diuerſis redhibitionibus uel quicquid in eisdem locis noſtri iuris atque poſſeſſionis iure proprietatis eſt et ad noſtrum opus inſtanti tempore pertinere uidetur, totum et integrum ad monaſterium noſtrum tradimus, quod ſitum eſt in uico noſtro turegum ubi ſanctus felix et ſancta regula martyres Chriſti corpore quieſcunt, quod uidelicet rationis tenore placuit nobis hoc agendum, ut ab hac die et deinceps inpoſterum ibidem omni tempore ſanctimonialium feminarum ſub regulari forma degentium uita conuerſatioque monaſterialis monachico cultu inſtituere delectetur et libentius propter huius loci ſupplementum a nobis
22. Monaſterio Laureshamenſes proprietatis
iam praedictis martiribus dedita dei famulatus illic exhibeatur ac pro noſtrae debitorumque noſtrorum omnium mercedis augmento diligentius domini miſericordia uberiusque exoretur. Monaſterium Laureshamenſe etiam regia dona acceperat, quae praecepto roborata

rata fuerunt in FREHERI comment. de Lupoduno p. 26: nos ob noſtrae mercedis augmentum, et pro remedio animae Domini aui et genitoris noſtri, conceſſimus quasdam res proprietatis noſtrae ad monaſterium Laureſham, quod eſt conſtructum in honore beatorum Apoſtolorum Petri et Pauli, ubi etiam requieſcit corpore S. Nazarius, hoc eſt in pago Renenſe ad Seneim et Bicchumbach, cum omnibus ibidem adiacentiis uel pertinentibus, in mancipiis terris uineis pratis paſcuis ſyluis aquis aquarumue decurſibus exitibus et regreſſibus, mobilibus, quaeſitum et ad inquirendum, totum et ad integrum ex iure et dominatione noſtra in ius et dominationem praefati ſancti loci tradimus atque transfundimus, ea uidelicet ratione, ut ab hodierna die et deinceps, per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum, plenius in Dei nomine confirmatum in uſus fratrum Domino ibidem famulantium perpetualiter permaneant abſque alicuius contradicentis obſtaculo. Quod ſi nunc Nos easdem res cum conſenſu et uoluntate dilecti filii noſtri Karoli ſtatim commutare poſſumus, hoc omnino deſideramus. Si autem hoc eſſe nequiuerit, tunc firmiter praecipimus atque iubemus, ut poſt obitum noſtrum perpetualiter ibi permaneant abſque alicuius moleſtia uel inquietudine. Monaſterium Rhinaugienſe Ludouici noſtri munificentiae teſtimonium perhibet, edita charta in SAMMARTHAN. Gallia Chriſtiana Tom. V inter inſtrumenta pag. 509 num. 2: nos ob noſtrae mercedis augmentum, ait Rex, et pro remedio anime domini aui ac genitoris noſtri, nec non pro ſalute dilectae coniugis noſtrae ac cariſſima prole conceſſimus quasdam res proprietatis noſtrae ad monaſterium, quod uocatur Rinhouua, id eſt illam proprietatem, quam Vdilloz habuit in locis ſubnotatis, Gahtelinga, Sibelinga, Houeſtat, Hideſtat, Altunburg-Palba, Svvabovva, Raffa, Woluenesriuti, Wilechinga, Haſelaha, Arcinga, Wizvvila, Loucheringa cum eccleſiis cunctisque eccleſiaſticis rebus et mancipiis utriusque ſexus, curtilibus, aedificiis, terris cultis, et incultis, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumque decurſibus, molendinis, piſcationibus, uiis et inuiis, exitibus et reditibus, quaeſitis et inquirendis, omnibusque ad eadem loca iure legitimeque pertinentibus, ut perpetualiter permaneat ad monaſterium praeſcriptum Rinhovva, ubi nunc Woluine abbas eſſe dinoſcitur, quod uolumus ut ſit ſecuriter diebus uitae ſuae per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum. Inſuper etiam de loco Louſa in omni quoque tempore tertia poſt biduum

§. XVI.

in pago Renenſe

27. Monaſterio Rhinaugienſi

res proprietatis

et piſcationem.

Digitized by Google

§. XVII. duum die uel nocte usque Svvabovva; ab eodem autem omni tempore in utraque Reni parte usque ad locum, qua Shura influit, ſine ullius contradictione piſcandi poteſtatem concedimus. Nec minus habet monaſterium Glanderienſe, quod regis liberalitatem celebret ob chartam donationis ab eodem impetratam in MABILLONII annal. Benedict. Tom. III append. pag. 679, ubi ita legimus: fratres ex coenobio Sancti Martini, nec non et beati Vndonis confeſſoris Chriſti, noſtram adeuntes clementiam reclamando, quod ſubſtantia uictus illorum minus deerant neceſſaria innotuerunt, unde precantes noſtram manſuetudinem, ut pro amore Dei, et reuerentia Sanctorum imibi Deo quieſcentium, noſtra largitas ex rebus eiusdem eccleſiae aliquid reſtitueremus, et reſtituta in augmentum ſalubre uictus et ueſtitus pro remedio genitoris noſtri, noſtraeque coniugis, ſeu ſobolorum noſtrorum deinceps ad emolimentum proficerent. Quorum petitionibus aures miſericordiae noſtrae libenter acquieſcentes, quia eccleſia ipſa in manibus noſtris habebatur per conſenſum ac conſultum Bertulfi Treuirenſis uenerabilis archiepiſcopi ceterorumque noſtrorum, ad eorundem fratrum uſum conceſſimus, ac praecepto noſtrae authoritatis conſtituimus, id eſt uillam Grinſtat in Warmacenſe cum omni integritate, eo ſcilicet rationis tenore, ut deinceps noſtris futurisque temporibus poteſtatem habeant ipſi monachi ordinandi legitimo duntaxat iure de ſuis uſibus quidquid rationabiliter elegerint uel uoluerint; et nulla regia uel epiſcopalis unquam poteſtas hoc noſtrae authoritatis praeceptum infringere, uel uiolare audeat, ſed ut ſuperius dictum eſt, pro mercedis noſtrae augmento ac genitoris noſtri ſobolorumque attentius Domini implorent miſericordiam.

24. Monaſterio Glanderienſi.

uillam Grinſtat.

§. XVIII.

Permutationes monaſteriorum.

Regis cura, qua monaſteria eorumque patrimonia proſequebatur, eo etiam pertinebat, ne quid detrimenti permutando caperent religioſa delubra. Exemplorum copia ſuppetit, ex quibus abunde patet, regem non ſolum ipſum permutationes cum coenobiis iniiſſe, ſed et cum aliis initas confirmaſſe. Inter traditiones Fuldenſes SCHANNATI num. CCCCLXX hanc commutationem deprehendimus, quae non ad regiae, ſed ad priuatae chartae ſimilitudinem accedit:

§. XVII. Rex cum rebus monaſt. Fuld. permutat.

cedit: In Chriſti nomine. Ego Hatto humilis Abba ex monaſterio Sancti Bonefacii, ubi ipſe praeclariſſimus Martyr corpore requieſcit humatus, tradidi de rebus Sancti Bonifacii, una cum conſenſu et conhibentia monachorum, in eodem monaſterio degentium, domno Hludouuico ſereniſſimo Regi, ſecundum ſuam Licentiam in tribus uillulis, quae nuncupantur Zutilinga, et Vuilliheresshus, et Thuna omnia et ex omnibus, quicquid in praeſcriptis uillis, et marchis, ad eas pertinentibus, uel aſpicientibus, ad praefatum monaſterium tenere uiſus fui, praeter unum Curtilem, et in Mechitamulinero-marcha de terra Curtilem unum, id eſt, manſis, domibus, aedificiis, deſuper poſitis, mancipiis utriusque ſexus et aetatis, terris cultis et incultis, campis, ſiluis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, molendinis, adiacentiis, uiis, exitibus et regreſſibus, quaeſitum et ad inquirendum, totum et integrum, Domno Hludovvico Glorioſo Regi, ad ſuum proprium perpetualiter tenendum tradidi, atque legaliter corroboraui, ea uidelicet ratione, quia ipſe pyſſimus Dominus Rex, in reconpenſatione earundem rerum tradidit de rebus ſuis propriis, per ſuum manſuetudinis praeceptum ad Sanctum Bonifacium in futurum firmiter tenendum, quae ſunt in Bochonia, quas Harduvigus Vaſallus ipſius Principis, prius per ſuum Beneficium habuit in Eitrungfeldono-marcha, omnia et ex omnibus quicquid illuc eſt, totum et integrum, ad iam dictum Sanctum Locum conceſſit atque confirmauit ✝ Signum Hattoni Abbatis, qui hanc Traditionem fieri et adfirmari rogauit ✝ Signum Bernochi presbiteri ✝ Signum Hunrati presbiteri ✝ Signum Theotmari presbiteri ✝ Signum Leobfrini presbiteri ✝ Signum Megingozi presbiteri ✝ Signum Hruodolfi presbiteri ✝ Signum Hattoni presbiteri ✝ Signum Engilberti presbiteri ✝ Signum Marchovvardi presbiteri ✝ Signum Hruotgarii presbiteri ✝ Signum Hruotberti presbiteri ✝ Signum Gerolfi presb. ✝ Sig. Engilhelmi Diaconi ✝ Sig. Theotoni Diac. ✝ Sig. Ortolti Diac. ✝ Sig. Reginharti Diac. ✝ Sig. Engilharti Diac. ✝ Sig. Hruotleichi Diac. ✝ Sig. Hermanni Diac. ✝ Signum Manovualdi Diac. ✝ Helmogozi Diac. ✝ Signum Vuolfleoz Diac. ✝ Baldhard Diac. ✝ Signum Sibigelti Diac. Actum Franconofurt Palatio Regio ſub die XV Kal. aug. Anno Chriſto propitio XIII Regni Domni Hludouuici glorioſiſſimi Regis in Orientali Francia. Indict. VIIII in Dei Nomine feliciter amen. Ego Hermannus

res proprias in Bochonia.

§. XVII. mannus Diaconus, per iuſſionem Hattoni Abbatis ſcripſi et ſubſcripſi. IBID. num. CCCCLXVIIII rex roborat permutationem pro commodis Fuldenſium auctore Abbate ſuſceptam: Vir Venerabilis Hatto, Abbas ex monaſterio Sancti Bonifacii, ubi preclariſſimus Martyr corpore requieſcit humatus, nec non et quidam uir inluſter Comis Heſſi, atque Fideles noſtri, dixerunt nobis, eo quod pro ambarum partium oportunitate de quibusdam rebus et mancipiis nuperrimam Commutationem feciſſent: dedit igitur memoratus Abbas, ex ratione monaſterii ſui eidem Heſſi Comiti ad partem regis tenendum in duabus uillis Bleihueld, et Gruonbah nuncupatis atque terminis earum Hobas uiginti quatuor, et mancipia quadraginta his nominibus. Gozmar. Geruvart. Reginhilt. Perahthilt. Hruoding. Heito. Mahfrid. Otleib. Heidolf. Reginvuar. Sandolf. Gundhart. Hadelung. Albun. Adalmar. Reginolf. Theotſuvind. Odalbirg. Gerleib. Leobman. Theotleib. Hruodrih. Suuarlind. Pliddrud. Vuillibirg. Reginvvar. Vuolbirin. Gundleih. Bernnuvig. Vualtrud. Hadubraht. Sigiburg. Leobman. Otrat. Theotmunt. Vuerinheri. Liobun. Gozmar. Giſalof. Vuolfrat. et e contra in Conpenſatione huius rei, dedit praefatus Heſſi Comis eidem Abbati ad partem monaſterii ſui in futurum tenendum de rebus Beneficii ſui, quod proprietas Regis erat in duabus uillis quae uocantur Quirnaha, et Eſpinaveld, et in terminis earum Hobas uiginti quattuor, et mancipia quadraginta quorum haec ſunt nomina. Hato. Albrih. Zeizhilt. Adalger. Sigivvart. Othilt. Vuallo. Vuerinburg. Regindrud. Engilburg. Vuerinbraht. Heririh. Rantolf. Helmunas. Otrih. Gozuvin. Heriolt. Zeizhilt. Luitger. Sigiflat. Regindrud. Herileih. Viugbraht. Heriſuind. Perahtilt. Vuieltrud. Vuillimunt. Meginolt. Eoliud. Oto. Ratſuvint. Rihbraht. Vuinit. Goteſcale. Heribraht. Peratgund. Vuarolf. Bernhart. Cunibraht. Frumiheri. unde et duas commutationes pari tenore conſcriptas manibusque bonorum hominum roboratas ad relegendum nobis oſtenderunt, ſed pro integra firmitate ac ſecuritatis ſtudio petierunt Celſitudinem noſtram ut easdem commutationes, per noſtrum manſuetudinis praeceptum confirmare deberemus, quorum petitionem denegare noluimus, ſed ſicut unicuique Fidelium noſtrorum iuſte petentium; ita nos illis conceſſiſſe atque in omnibus confirmaſſe, omnium Fidelium noſtrorum cognoſcat Magnitudo praecipientes ergo iubemus, ut quicquid Pars iuſte et rationabiliter alteri

8. confirmat permutationem Hattonis Abbatis Fuld. et Heſſi comitis.

contu-

Digitized by Google

contulit parti, per hanc deinceps noſtram auctoritatem iure firmiſſimo teneat atque poſſideat; ea uidelicet ratione ut res quas Hatto Abbas dedit, in noſtra dominatione in futurum permaneant et res quas Heſſi Comes dedit memorato Abbati, ad ſuum monaſterium conſiſtant etc. IBIDEM num. CCCCLXXVI alia commutatio rege conſentiente ac praeſente peragebatur, his formulis concepta: Iuſtum eſt, ut ratum et ſtabile permaneat quod bona fide contractum eſt, et firma poſſeſſione teneatur, quod Pars Parti legitima Donatione contulerit: Placuit igitur, atque conuenit inter Venerabilem uirum Hattonem, Abbatem Fuldenſis monaſterii, ubi ſanctus Martyr Bonifacius quieſcit, et illuſtrem uirum Sigihardum Comitem, ut pro communi compendio quasdam poſſeſſiones rerum ſuarum inter ſe iure concambii commutarent, quod et ita fecerunt non tam commutandarum rerum utilitate prouocati, quam praeteritorum Beneficiorum, quae inter ſe ſaepe mutuo contulerant, recordatione illecti; prius namque Sigehardus Comes, ab Hattone Abbate poſtulatus, Beneficium ſuum apud Hengesfelt, quod ad ſpatium uitae ſuae, ſi uellet, habere potuiſſet, non ſolum conſenſit, ſed etiam Regi Ludevvico perſuaſit, ut illud Partibus Sancti Bonifatii, quia Bonis Fuldenſis monaſterii contiguum erat, Regio munere conferret: propterea Sigihardum Comitem promptiorem effecit, ut de rebus ſuis Bona quaeque et in Locis conuenientia Abbati donaret et Fratribus, dedit igitur Vir clariſſimus Sigihardus Comes, Viro Venerabili Hattoni Abbati, et Fratribus praefati Monaſterii in Pago Vuingarteiba, quicquid proprietatis habuit in duabus uillis, id eſt in Liubegheim et Menſingenheim cum terminis et omnibus adiacentiis ſuis ad ſe iuſte et legaliter pertinentibus, una cum Mancipiis, terris, domibus, campis, Siluis, Pratis, Paſcuis, aquis, aquarum decurſibus, mobilibus et immobilibus, et quicquid eo tempore in ipſis locis, proprietatis habuit: e contrario autem in Recompenſatione illa, dedit praefatus Abbas Hatto, cum conſilio Fratrum ſuorum, de rebus Sancti Bonifatii, praedicto Sigihardo Comiti, ſicut poſtulauit, in Pago Chochingovve, in duabus uillis, id eſt, in Rotaha et in Vueſtheim, et in Mulahgovue in uilla uocabulo Alahdorp, quicquid in eis et in omnibus adiacentiis earum, proprietatis habuit Eccleſia Fuldenſis, in edificiis, in Mancipiis, Terris, Siluis, Pratis, Paſcuis, aquis, piſcationibus, et omnibus utilitatibus totum et integrum ſicut eatenus idem Sigihar-

[Margin: §. XVII. — 3. eiusdem Abbatis et Sigihardi comitis.]

§. XVII. Sigihardus Comes eaſdem res in Beneficio praefati Abbatis habuit, et per manum aduocati ſui Gundalahi tradidit ei Proprietatis iure perpetuo poſſidendum: et ob hoc duas Cartas ambobus conſcriptas, propter ſtabilem commutationis firmitatem inter ſe facere decreuerunt, ut uterque quod ab altero accepit, habeat, teneat, atque poſſideat, ſuisque poſteris iure perpetuo poſſidendum relinquat, et quicquid inde facere uoluerit libero atque firmiſſimo perfruatur arbitrio. Actum publice in monaſterio Fulda Anno XV Regni Ludouici Glorioſiſſimi Regis V die menſis Ianuarii coram ipſo Rege, et cunctis Principibus preſentibusque idoneis Teſtibus ✝ Signum Hattonis Abbatis ✝ Signum Gerharti Comitis ✝ Signum Sigifridi Comitis ✝ Signum Gundalaha aduocati.

4. Sigiſmari Abbatis Maurobac. et Hagilonis.

Rex denique commutationem bonorum in Honoltesuillare atque Haſſinga uillis, a Sigiſmaro, Abbate Maurobacenſi et Hagilone quodam ſuſceptam diplomate quodam a. 842 confirmauit, cuius mentionem facit SCHOEPFLIN. in Alſatia illuſtrata t. I p. 692.

5. Facultatem libere permutandi indulget Rex Corbeienſibus.

SCHATEN. P. I p. 131 priuilegium regium libere permutandi Corbeienſibus indultum exhibet, generatim his uerbis conceptum: „illud uero inſerere hoc praecepto noſtrae placuit regiae auctoritati, ut licentiam habeant Rectores et miniſtri eiusdem monaſterii, cum quibuslibet hominibus liberis res et mancipia legaliter commutare, uidelicet ut quidquid pars iuſte, et rationabiliter alteri contulerit parti, deinceps per hanc noſtram auctoritatem iure firmiſſimo teneant atque poſſideant, et quidquid exinde facere uoluerint, libero in Dei nomine perfruantur arbitrio faciendi quidquid elegerint.„

6. Rex ipſe permutat cum Baturico ep. Ratisb. et rectore mon. S. Emerammi.

Rex ipſe bona quaedam permutauit cum Baturico epiſcopo et rectore monaſterii S. Emmerami in PEZII theſauro anecdot. T. I P. III p. 19: nos unacum Baturico uenerabili Ep. ſummoque Capellano noſtro pro ambarum partium opportunitate de quibusdam rebus et mancipiis nuperrimam commutationem fecimus. Res uero, quas nos Baturico, almifico Epiſcopo ad partem S. Emmerammi, martyris Chriſti, ubi idem Praeſul modernis temporibus Rector eſſe uidetur, perpetualiter ad proprium tenendum tradidimus, ſunt in pago Chelasgue, in uillis nuncupantibus Fandolueshuſun, et Guntereshuſun, atque Mandechingon, quidquid Engilmonus et Iſandeoh per noſtrum beneficium habuerunt, id eſt: eccleſiam unam et caſis, domibus, caeterisque aedificiis deſuper poſitis, mancipiis utriusque ſexus,

Digitized by Google

ſexus, et aetatis, terris, ſiluis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, molendinis, adiacentiis, peruiis, exitibus et regreſſibus, quaeſitum, et ad inquirendum, uel quantumcunque praefati homines Engilmonus uidelicet, et Iſandeoh in praeſcriptis uillis prius per noſtrum beneficium tenuerunt, et noſtri iuris, atque poſſeſſionis iure proprietatis eſt, totum et integrum Sancto Emmerammo, martyri Chriſti, ad proprium conceſſimus, et de noſtro iure in ius et dominationem ipſius Monaſterii, liberalitatis noſtrae munere contulimus. Et econtra in conpenſatione harum rerum dedit nobis memoratus Baturicus Epiſcopus ex ratione Monaſterii ſui, Sancti Emmerammi una cum conſenſu et conhibentia Monachorum, in eodem Monaſterio degentium, ad noſtrum proprium poſſidendum quasdam res, pertinentes ad ipſum Monaſterium, quae ſunt in pago Huoſi in uilla nuncupante Solzimos, quicquid ille ibidem habere uidebatur, id eſt, eccleſia una, et caſis, domibus, caeterisque aedificiis deſuper poſitis, mancipiis utriusque ſexus et aetatis, terris, ſiluis, campis, pratis, aquis, aquarumue decurſibus, molendinis, adiacentiis, peruiis, exitibus, et regreſſibus, quaeſitum, et ad inquirendum, uel quantumcunque memoratus Baturicus Ep. in eadem uilla habere uidebatur, totum et ad integrum in poteſtate, ac dominatione noſtra tenendum in futurum legaliter tradidit, atque delegauit. Sed pro integra firmitate ac ſecuritatis ſtudio placuit Serenitati noſtrae easdem commutationes per noſtrum manſuetudinis praeceptum pleniter confirmare. Propterea has litteras noſtras fieri iuſſimus, per quas decernimus, atque iubemus, ut quidquid nos ad iam dictum locum tradidimus, perpetualiter permaneat poſſidendum, atque Rectores et miniſtri eiusdem Monaſterii, quicquid exinde ab hodierno die et tempore facere, ordinare, atque diſponere uoluerint, libero in Dei nomine perfruantur arbitrio faciendi, quicquid elegerint; et illas res, quas praefatus Praeſul nobis tradidit, ſicut ſuperius diximus, in futurum in poteſtate noſtra usque permaneant. IBID. pag. 199 alia Charta permutationis regiae, duos clericos reſpicientis, exhibetur: „In nomine Sanctae et unicae Trinitatis. Cunctorum liquefiat induſtriae fidelium, quorumcunque obtutibus haec Kartula intuenda porrigatur: qualiter piiſſimus Rex Hludouuicus, Pater uidelicet Karlomanni, quendam Clericum, nomine Gundpertum, de Eccleſia Sancti Petri Apoſtoli cum ſuo quolibet clerico commutauit. Largiente

§. XVII.

7. item permutando accipit clericum Gundbertum.

M

§. XVII. giente igitur clementia ſua praedictum Gundbertum ſibi accepit, ut eum ob remedium animae ſuae liberum, atque ab opere ſeruili ſecurum praecepto auctoritatis ſuae efficeret: quod etenim miſericorditer ita peregit. E contra autem donauit Clericum ſuum, nomine Elefantem in manum ſanctae Dei Eccleſiae paulo ante nominatae, ac uenerabilis Epiſcopi Ambrichonis. Porro eidem Gundperto, quia utilior et maioris ingenii fuit ſcribendi, nec non et legendi, addidit Rex prudentiſſimus, quae ſubſequenter referam. Nam donatione ſua donauit in manum praedictae ſanctae Dei Eccleſiae, eiusdemque prouiſoris noualia, quae ſunt contra Monaſterium ad Uuerida, et contra nemus medium, quod ibidem obuium extat. Omne uero, quod nouiter in eodem loco agrorum uel pratorum extirpatum eſt, ex integro illuc transfudit, ac eidem adiacentia in parte Orientali poſtea in commutationem allaxauit. Illo autem in tempore Vuito Miniſterialis Regis fuit, princeps ſuper omnes foreſtes. Subiectus quoque eius, nomine Wichad haec ad perficienda et inueſtienda dirigebatur.

8. Roborat commutationem Baturici ep. Ratisb. et rectoris mon. S. Emer. et uiri illuſtr. Maurentii.

Commutationes etiam alias, quas monaſterium hoc S. Emmerami inierat, rex roborauit. Sic cit. loc. pag. 7 Baturicus Epiſcopus Ratisbonenſis ut rector dicti monaſterii cum uiro quodam illuſtri Maurentio terras quasdam permutat. IBID. pag 14 Ludouicus permutationem approbat, quam coniux illius Hemma cum Baturico epiſcopo Ratisbon. hac lege iniit, ut ea acciperet monaſterium ſuperius, Obern Munſter, Ratisponae; monaſterio Manſeenſi epiſcopo tradito:

9. eiusd. Baturici et Hemmae, reginae.

Dedimus itaque praefatae Kariſſimae coniugi noſtrae Monaſterium in Regenesburc, quod dicitur Oberunmuneſtri cum conſenſu Batrici praefati epiſcopi. Et e contra dedimus atque tradidimus praefatum monaſterium Manenſeo ad S. Petrum, principem Chriſti apoſtolum et ad S. Emmerammum martyrem Chriſti, - - iubemus, ut ab hodierna die et deinceps memoratus epiſcopus per honorem b. Petri Apoſtoli et S. Emmerammi martyris Chriſti idem monaſterium cum omnibus rebus ad hoc pertinentibus et omnes ſucceſſores eiusdem epiſcopi absque aliqua contradictione filiorum noſtrorum omniumque in poſterum ſucceſſorum noſtrorum firmiter habeant etc. Totam chartam dedimus in Commentario de re diplomat. Imperatricum §. LXXII.

10. eiusdem Baturici et Erchanperti,

Apud eumdem PEZIUM cit. loc. p. 248 iterum Baturicus cum homine quodam Erchanperto nutu regis commutationem ſuscepit pariter ac pag. 252 cum illuſtri uiro.

§. XVII.

uiro Vcciando. Nec Erchanfrido communtanti auctoritatem ſuam rex ſubtrahebat. Exemplum extat cit. loc. pag. 246, ubi dictus epiſcopus ex rationibus monaſterii S. Emmerammi non nihil tradit Eparhoho, uiro nobili, ab eo hereditatem quandam recepturus. Eadem lege pag. 255 Suuidker quicquid Otram in beneficium habuit, accipit, ut aliam poſſeſſionem reddat. Singulari charta regia cit. loc. pag. 24 confirmatur negotium, quo Engilmarus diaconus proprietatem ſuam Ettinchoue monaſterio Sanct. Emmerammi hoc pacto tradidit, ut beneficium, quod de rebus Sanct. Emmerammi haberet, inpoſterum poſſideret proprietatis iure: conceſſimus fieri, Rex ait, quandam traditionem inter Embrichonem uenerabilem Epiſcopum, et Engilmarum Diaconum. Tradidit namque Engilmarus ſuam proprietatem ad Ettinchouen in manum Epiſcopi, et aduocati eius Amalberti ad S. Emmerammum, quicquid ibidem habere uiſus eſt, cum curtibus, aedificiis, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus, molendinorum locis, mancipiis nihil extra dimittens, ſed totum ad praedictum Sanctum Dei transfundens; et ſibi complacitauit de rebus S. Emmerammi beneficium ſuum in proprietatem cum conſenſu Epiſcopi, et omnium fratrum ibidem commorantium in loco, qui dicitur Heribrantesdorf, et hobam Heimonis cum mancipiis usque ad finem uitae ſuae, et poſtea omnia meliorata ad S. Emmerammum conſtarent. Igitur nos ſuper eandem complacitationem hoc noſtrae auctoritatis praeceptum fieri iuſſimus, per quod decernimus, atque iubemus, ut, ſicut ſuperius comprehenſum eſt, ita diebus uitae ſuae ſecuriter habeat, beneficium ſc. in proprium; poſt ſuum uero obitum ad praedictam poteſtatem S. Emmerammi reuertatur. IBID. p. 213 epiſcopus Ambricho noluit de rebus monaſterii S. Emmerammi quicquam permutare, antequam regem rogaſſet. Charta digna ob alias quoque cauſſas, quae hic recitetur: Deo gratias, quod ualde utilis et nimium fructuoſa olim inter homines inoleuerat conſuetudo, et adhuc plerumque apud quosdam nobiles bene cauteque frequentatur, commutandi uidelicet quasdam res pro ambarum commoditate partium. Deinde complacuit fidelibus Epiſcopi Ambrichonis, ut illum inſtigarent; ut feciſſet unam commutationem cum fidele ſuo Ogone, qui habuit bonas res, comparatas in proprietatem, bene pertinentes ad fiſcos ſupra dicti Epiſcopi. Tunc Ogo confitebatur eo modo ſe feciſſe, ſi bene reſtitueretur ſibi. Et ſtatim Epiſcopus conſuluit

Vcciandi.
11. Erchanfridi ep. et rect. mon. S. Emer. et uiri nobilis Eparhohi, Suuidkeri.
12. Embrichonis epiſc. Ratisb. et Engilmari diaconi.
beneficium ſuo proprietatis iure accipientis.
13. eiusdem Embrichonis et Ogonis.
modus permutationis caute pera-

§. XVII. *gendae lite narrantur.*

Monachos, atque Canonicos, ſi uoluntas illorum eſſet. Et illi dixerunt, quod bene eſſet, ſi antea miſiſſet ſuos fideles, et inueſtigaret, quae pars melior eſſet. Tunc iuſſit Epiſcopus Egilperto Praepoſito, atque Auoni aduocato, et Vuolfhoho Clerico, et Deotfrido Vicario, ut perrexiſſent et inueſtigarent, atque emenſurarent ſubtiliter cum pertica. Placuit illis, et indicauerunt Epiſcopo eo modo, quo inuenerunt de proprietate Ogonis de terra arabili, et de ſilua iugera CLXXVIIII. Quod debuit Epiſcopus e contra dare, fuerunt iugera CXXXIII. Tunc dixit Epiſcopus, ut melius fuiſſet, ſi interrogaſſet Dominum ſuum Regem, quomodo ſua uoluntas eſſet. Tunc dixit Rex eo modo fieri, ſicut licentiam dedi, ut commutatio eſſet usque ad quinque hobas. Haec dictio a Rege dicta eſt in Idibus Iunii. Poſtea conuocauit domnus Epiſcopus Ambricho ſuos Monachos, atque Canonicos, et alios fideles ſuos, et fecerunt commutationem illam. Tradidit itaque ſupradictus Ogo ad S. Emmerammum in praeſentia ſeruorum Dei et aduocati eiusdem Eccleſiae nomine Auonis in loco, qui dicitur Puohhuſa caſam cum curte, et de terra arabili iugera LXX et de ſilua iugera X et ad Punninchoua iugera X et de ſilua iugera XXXIX et ad Munolſinga caſam cum curte iugera XXX et de ſilua iugera XX. E contra quoque Auo aduocatus praefati Epiſcopi tradidit iam dicto Ogoni de rebus S. Emmerammi, in loco, qui dicitur Matinga, caſam cum curte, et de terra arabili iugera CXXXIII. Iſti ſunt, qui praeſentes tunc aderant de Monachis: Egilperht, Faraman, Deotperht, Reginfrid, Adalgoz, et ceteri fere omnes. De Canonicis Sandrat, Ermanolt, Erchanperht, Vuolfhoh, Rodolt, Rihholf, etc. Poſtea Epiſcopus et ſui fideles praeceperunt Auoni Aduocato, et Ogoni, ut perrexiſſent ad concilium Comitum ad Eitaraha, ibique teſtes tracti eſſent per aures. Hoc fuit in praeſentia Chuniperti Comitis, et Cundopoldi Comitis et Rumoldi Comitis. Iſti teſtes ſunt ibi tracti: Reginhoh, Pazrih, Nidhart, Rodmunt, Liudhart, Eparhoh, Vuihmunt, Arhart, Perahthelm, Pern, Erchanpold, Rodmar, Erchanfrid, et caeteri.

14. *Rex confirmat commutationem Apollonii Abb. Berg. et Erchanfridi diaconi;*

Similiter Rex firmam eſſe iuſſit commutationem aliquam cit. loc. pag. 249 inter Apollonium Abbatem, monaſterii Bergenſis, et Erchanfridum diaconum celebrata. Gotzbaldo Epiſcopi Herbipolenſi et Abbati Altahenſi generatim poteſtatem in commoda coenobii permutandi conceſſit Rex in HVNDII metropoli

Salis-

§. XVII.

Salisburgenſi tom. II pag. 10: quia uir uenerabilis Gotzbaldus Wirzburgenſis Epiſcopus nec non et rector monaſterii, cui uocabulum eſt Althaha, noſtram adiit celſitudinem, deprecans, ut ſibi noſtrae munificentiae praeceptum fieri iuberemus, ut ubicunque inuenire poſſet aliquas res et mancipia, quae a nobilibus hominibus aptius et congruentius ſuo monaſterio commutare ualeret, noſtrae benignitatis auctoritate ſibi ſucceſſoribusque ſuis et aduocatis eorum licentia commutandi tribueretur. Et contra quae a parte illius monaſterii dantur his, qui cum eis commutare uoluerint, ratam et ſtabilem perpetuo commutationem fieri, hac auctoritate noſtra decerneremus. Cuius petitioni, quia iuſte et rationabiliter inde noſtram manſuetudinem hortatum eſt, ſicut unicuique fidelium noſtrorum rationabiliter petentium aurem benignitatis noſtrae accommodamus, ita iſtius petitionem ad effectum dignum duximus, ſtatuentes, ut deinceps quicquid pro utilitate iam dicti monaſterii praefatus Epiſcopus ſucceſſoresque illius et aduocati illorum commutauerint, in mancipiis caeterisque rebus, ſyluis, ſeu etiam territoriis, per hanc noſtrae beneuolentiae conceſſionem firmum et inconuulſum perpetuo permaneant. Et ut nulli liceat illam commutationem infringere uel irrumpere, aut infeſtare, ſed, ut diximus, quicquid pars altera alteri dederit ſtabilitatem et incontaminatum futuris temporibus conſiſtat. Illud tamen omnimodis praecipientes, ut cum maxima cautela et diligentia conſideretur, ne peius aut deterius uel minus in ullo iſto negotio parti et poteſtati praefato monaſterio ex illa commutatione proueniat.

15. Gotbaldo ep. Wirzburg. et Abb. Altah. liberam poteſtatem commutandi (prouide tamen) impertit.

16. Monaſterium S. Galli permutationem cum Witperto, uaſallo regis, impetrato regio conſenſu, iniit in HERRGOTT Codice probat. genealog. Habspurg. n. 71 et in GOLDAST. Scriptor. rer. Alemannicar. T. II p. 30.

Approbat commutationem Abb. S. Galli et Witperti.

17. Apud eumd. GOLDAST. c. l. legitur concambium in cubiculo regis adprobatum: Omne quod inter diuerſas partes bonis moribus ſaniſque conſiliis fuerit definitum, neceſſe eſt ob utilitatem ſeruandae pacis atque futura iurgia deuitanda ſpacio temporis ſuccedente conſcriptionis uinculo colligare. Quapropter conuenit inter quendam uirum nomine Totonem, et inter Grimaldum monaſterii Sanct. Galli Abbatem et aduocatum ſuum Libonem una cum conſenſu fratrum quoddam concambium facere in Priſignovve, in loco qui dicitur Vuitinovva, quod et ita fecerunt. Ego igitur Toto ad monaſterium Sanct. Galli dedi in praefato loco quattuor in iuchos,

item commutationem Totonis et Grimaldi Abb. S. Galli.

et

§. XVIII. et unam uineam in auia unius hominis labore procurandam: ea uidelicet ratione, ut e contra Rectores ipſius monaſterii in concambium mihi donarent, quicquid in ſaltu Suarzvvald iuxta fluuium Melia hodierna die extirpatum et cultum haberent. Quod illi quoque meae poteſtati conceſſerunt, ita duntaxat, ut ſicut iam ſupra dixi, quicquid in ipſa cella extirpatum poſſiderent, in concambium mihimet ipſi ſine ulla contradictione poſſiderem: caetera uero, id eſt, inculta quaeque ipſamque ſiluam et poteſtatem caedendorum lignorum, nec non adiacentia cuncta, paſcuas, marchas, aquarumque decurſiones, ipſam quoque uiam ſibi reſeruauerunt in perpetuum. Praeterea quippe ego Toto ipſos obnixe rogaui, ut mihi unum pratum iuxta eundem fluuiolum concederent, promittens me partem proprietatis meae poſtea illis donaturum. Id ipſum uero, ut promiſſa factis implerem, ſimiliter egerant, et conſcriptione ſtabilitatis firmauerunt. Haec quoque condictio concambii tali ratione firmata eſt, ut haec praeſens concambii carta ex utraque parte firma et ſtabilis permaneat ſtipulatione ſubnixa. Actum in Chiricheim in cubiculo Regis publice, praeſentibus iſtis quorum hic ſigna continentur. Sign. Totoni qui hoc concambium cum Grimaldo Abbate et aduocato ſuo Libone perpetrauit. Sign. Vuitperti † Pero † Vuoluini † Hagano † Libo iunior † Vto † Iſanhart † Erchanfrid † Ridhard † Meginbert, item † Vto, item † Vuitpert. Ego itaque Theodhardus Praepoſitus uice Remmingi Presbyteri rogatus ſcripſi et ſubſcripſi. Notaui diem Martis, II Nonn. April ann. XXVII regni Hludovvici in Orientali Francia, ſub Karolo principe eiusdem Hludovvici Regis filio.

§. XVIII.

Cauetur, ne patrimonium coenobiorum diſtrahatur aut detur in beneficium

Etſi iam lege cautum, ne res ad eccleſias pertinentes diſtrahantur: chartarum tamen munimenta non ſuperuacanea exiſtimabant clerici ac monachi, quas ideo uariis clauſulis ac diris, perpetuam poſſeſſionem ſtabilientibus, refertas deprehendimus. Nec tabulae noſtrae regiae hac in re collegiorum religioſorum deſunt ſecuritati, ut iam paſſim monſtratum fuit. Nominatim liquido ſit documento charta Corbeienſis in SCHATEN. P. I p. 145: „Hanc quoque commonitionem ſubiungere curauimus, Rex inquit, ut praefatus Abbas, eiusque

§. XVIII. in monaſterio Corbeienſi, eiusque per tempora Succeſſores prouideant de praefata cellula, ne aliquando negligatur in diuino cultu, neque cuilibet perſonae in beneficium tribuatur, ſed potius procuretur, ut ibi in perpetuum Dei cultus perſeueret, et ad praefati monaſterii monachorumque ibidem Deo ſeruientium uſus et neceſſitates perpetuum proſpiciat. „ IB. p. 158 in literis Herford. legitur: ea ſcilicet ratione, ut perpetuo ſanctimonialibus ibidem domino iugiter famulantibus in cibariis et uictualibus reliquisque uſibus earum per futura tempora Chriſto propitio conſiſtant, et in beneficio res ipſae nulli concedantur, ſed ſolummodo abſolute ad menſam earum iugiter deſeruiant, et nullus Succeſſor noſter hanc auctoritatem largitionis noſtrae aliter immutare poſſit, neque ullus publicus Iudex, aut aliqua iudiciaria poteſtas aliquam moleſtiam, aut contrarietatem in his rebus illis facere praeſumat. Similia tradit aliud praeceptum iſti coenobio datum p. 160: Ita uidelicet, ut nullus Succeſſor noſter easdem res inde ulterius ſubtrahendi licentiam habeat, ſed ab hodierno die Rectrices atque ſanctimoniales ipſius monaſterii easdem res recipiant, atque deinceps per hoc noſtrum praeceptum data licentia Chriſto propitio habeant poteſtatem utendi pro communi utilitate eorum qualitercumque eis libuerit.

2. Herfordienſi.

§. XVIIII.

Monaſteria ſummo ſtudio a regibus immunitatem haud ſecus ac eccleſiae contendebant; nam dum regis tutelae ſe tradebant, id potiſſimum agere uidebantur, ut omni iudicum poteſtati ſe ſubducerent, ac ſimul iura fiſci regii obtinerent. Quos non piget chartas intueri, ii non habebunt, quod de hoc regum munificentiae genere dubitent. Primum prodeat Fuldenſe coenobium, hodie inter reliqua longe eminens, cui rex Ludouicus defenſionem ſpopondit in SCHANNATI hiſtor. Fuldenſ. Cod. probat. num. 14: uir uenerabilis Hrabanus Abba ex Monaſterio quod dicitur Fulda, quod eſt ſitum in pago Grapfelt, conſtructum in honore Sancti Bonefacii Martyris Chriſti, ubi idem glorioſus Martyr corpore quieſcit, adiens Excellentiam culminis noſtri, obtulit nobis quandam auctoritatem immunitatis Domni et Genitoris noſtri Hludovvici praeſtantiſſimi Imperatoris, in qua continebatur, qualiter idem praeclariſſimus Princeps praefa-

Immunitatis ac tuitionis chartam conſequitur

monaſterium Fuldenſe

§.XVIII. praefatum Monaſterium cum monachis ibidem Domino militantibus, et cum rebus uel hominibus ad ſe iuſte pertinentibus uel aſpicientibus ſub ſua conſtituiſſe defenſione et immunitatis tuitione; obſecrauit namque praeſcriptus Abba, ut ſimiliter ipſum Monaſterium cum Monachis ibidem Deo famulantibus, et cum rebus et hominibus ſibi legaliter pertinentibus ſub noſtra conſtitueremus defenſione, et paternae auctoritati noſtram quoque iungeremus auctoritatem, cuius petitionem quia iuſtam, immo rationabilem eſſe iudicauimus, libenter accommodauimus, et beneficium, quod nobis poſtulauit deuoto animo adſenſum praebuimus, et ideo hanc auctoritatem propter diuinum amorem et uenerationem ipſius ſancti loci, tranquillitatemque fratrum ibidem conſiſtentium, circa ipſum monaſterium fieri decreuimus, per quam in futurum ſancimus, atque praecipientes iubemus, ut nullus iudex publicus uel quilibet ex iudiciaria poteſtate in Eccleſias, uillas, loca uel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore iuſte et rationabiliter infra regnum diuinitus nobis commiſſum, praefatum tenet et poſſidet Monaſterium, uel quae deinceps in iure ipſius ſancti loci uoluerit diuina pietas augeri, ad cauſas iudiciario more audiendas, uel freda undecumque exigenda, aut manſiones uel paratas faciendas aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſius Monaſterii tam ingenuos, quam et ſeruos ſuper terram ipſius conmanentes diſtringendos, nec ullas redibitiones aut inlicitas occaſiones requirendas, noſtris futuriſque temporibus ingredi audeat, uel ea quae ſupra memorata ſunt, penitus exigere praeſumat, ſed liceat memorato Abbati, ſuiſque ſucceſſoribus res praedicti monaſterii cum omnibus ſibi ſubiectis ſub immunitatis noſtrae defenſione quieto ordine poſſidere, et noſtro fideliter parere imperio, et quicquid de praedictis rebus ius Fiſci exigere poterat, totum nos pro aeterna remuneratione praefato Monaſterio et Monachis ibidem Deo ſeruientibus conceſſimus, ut ibidem perpetuo proficiat in augmentis etc.

cum iure fiſci.

2. Corbeienſe

SCHATEN. P. I p. 144 tradit chartam Corbeienſem, hac ſanctione munitam: neque ullus Iudex publicus, uel quilibet ex iudiciaria poteſtate in Eccleſias, aut loca, uel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones memoratae Cellulae, quas praeſenti tempore in quibuslibet pagis et territoriis habet, ac deinceps ibidem conlatae fuerint, ad cauſas iudiciario more audiendas, aut fideiuſſores tolendos, aut homines

mines ipſius cellulae, tam ingenuos, quam et Latos diſtringendos, aut ullas redibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, uel ea quae ſupra memorata ſunt, penitus exigere praeſumat. Sed liceat memorato Abbati ſub immunitatis noſtrae auctoritate ſucceſſoribusque eius, et Monachis in memorato monaſterio per tempora degentibus, iam dictam cellam cum omnibus ad ſe pertinentibus uel aſpicientibus, ad Dei et Domini noſtri Ieſu Chriſti famulatum diligentius peragendum absque cuiusquam contrarietate uti, et quaecunque ad ſuos in Domini noſtri Ieſu Chriſti militia uſus et neceſſitates pertinent, ordinare, diſponere, iuſteque efficere. IB. p. 158 Herfordienſes ex regis munificentia uarios fundos acquirunt, hac clauſula: ſed liceat ipſis ſuas res libere et abſolute Domino adiuuante, et noſtra munitione tuente poſſidere, omni iudiciaria remota poteſtate. In alia huic coenobio conceſſa largitionis auctoritate IB. p. 162 legimus: propterea hos apices ſerenitatis noſtrae circa ipſum monaſterium fieri decreuimus, per quos praecipimus atque iubemus, ut nullus iudex publicus in homines ipſius loci aſpicientibus poteſtatem ullo unquam tempore habeat praeter aduocatum eorum, neque fideiuſſores illorum tollendo, nec in Wadiis, aut publicis placitis aliquam diſtrictionem in eos faciendo, ſed ob Dei amorem noſtramque conceſſionem in futurum omnes res ſuperius inſertas ad iam dictum monaſterium pleniter deſeruiant absque alicuius contrarietate, aut impedimento. Lite de decimis epiſcopis dandis exorta, Corbeienſes ab hoc onere regis indulgentia liberantur IB. p. 177: „nouae Corbeiae monaſterium iuſſu glorioſi Genitoris noſtri conſtructum eſt in honorem ſancti Stephani protomartyris Chriſti, atque per uoluntatem eiusdem Imperatoris corpore eſt B. Viti Martyris inſignitum: Sed et ex integro ab omnibus publicae exactionis officiis et expeditione hoſtili tam de litis quam de ingenuis hominibus terram eius incolentibus abſolutionem promeruit, in quo et nos comprehenſum exiſtimauimus, et hactenus obſeruatum comperimus, ut decimae de dominicatis eiusdem monaſterii manſis non darentur Epiſcopis. Sed ad portam monaſterii darentur in eleemoſinam praefati Genitoris noſtri, et totius proſapiae eius, ut uidelicet eſſet, unde miniſtraretur peregrinis et hoſpitibus, qui nunquam deſunt monaſterio; nunc uero exorta quaeſtione per quosdam Epiſcopos, utrum nam hoc eidem monaſterio Genitoris noſtri noſtroque praecepto conceſſum ſit:

§. XVIIII.

3. Herfordienſe.

4. Corbeienſes a decimis quibusdam perſoluendis liberantur.

N quan-

Digitized by Google

§.XVIIII. quanquam, ut ipſi dicunt, nominatim non ſit expreſſum, ſub generali tamen confeſſione liberae diſpoſitionis rerum ſuarum etiam hoc comprehenſum fatemur. Sicut et ſeniori Corbeiae, ad cuius normam haec noua inſtituta eſt, et praecipuis quibusque monachorum monaſteriis anteceſſores noſtros conceſſiſſe comperimus, et ne deinceps hinc aliqua dubietas fiat, rogatu uenerabilis uiri Adalgarii Abbatis eiusdem monaſterii per hoc noſtrae poteſtatis praeceptum decernimus atque iubemus, ut et omnia, quae prius habuit, immunitatis praecepta rata et inconuulſa habeantur, et per hanc conſcriptionis noſtrae Cartam ſpecialiter ei conceſſum ſciatur, ut de Dominicatis manſis uel nunc habitis, uel poſt acquirendis, a reddendis decimis plenam hoc monaſterium habeat immunitatem, niſi ſicut hactenus fuit, ut dentur ad portam monaſterii in ſuſceptionem hoſpitum et peregrinorum. His omnibus adſtipulari recens Adriani Apoſtolici praefato Abbati collatum priuilegium cognouimus, dum huius apud nos controuerſiae quaeſtio uentilaretur.„ . Stilus huius diplomatis ac priuilegii apoſtolici mentio ſcrupulos quosdam nobis iniiceret, niſi formulae initiales et finis cum regulis bene congruerent. Ad monaſterii S. Emmerami immunitates pertinet charta, quam PEZIVS tom. I Theſ. anecdot. part. III p. 20 exhibuit, ex qua hanc notabimus formulam: „ſtatuentes firmiter iubemus, ut omnes homines, qui ſuper easdem res commanere noſcuntur, et ad praefatum Monaſterium pertinere uidentur, tam Baioarii, quam Slaui, liberi et ſerui, et in antea conſiſtere, Domino donante, potuerint. Nullus iudex publicus, neque ulla poteſtas eos in quoquam conſtringere audeat, ſed neque cauſam illorum abſtrahere praeſumat, nec in aliam partem ire compellat, ſed liceat Rectoribus et aduocatis, et miniſtris eiusdem Sedis, res ſuperius nominatas legaliter poſſidere, ac regere, et omni tempore ſub noſtra defenſione atque immunitatis tuitione pleniter conſiſtere. Si uero aliquis fuerit, qui contra iſtos homines, ſuperius conſcriptos, aliquas iuſtitias requirere, aut exactare uoluerit; tunc aduocati et miniſtri ipſius Monaſterii, prout iuſtum eſt, diligenter rei ueritatem inquirere ſtudeant, et emendent. Similiter quoque praecipimus, atque omnimodis iubemus; ut nullus iudex publicus neque ex iudiciaria poteſtate ſuper rebus, quae pertinent ad Erlaffa, et in Harlungeuelt, nec non et ad Scirnicha et circa Agaſta ſeu Berſnicha, atque Rosdorf, uel infra praedicta terminia et marckam,

5. Immunitas monaſt. S. Emerami.

aduocatorum officium.

Digitized by Google

ckam, ubi res Sancti Petri et Sancti Emmerammi pertinere noſcuntur neque ſuper homines liberos uel Slauos ullam poteſtatem habeat in quoquam illos * diſtingendi. Sed neque ad placitum ullum, uel in hoſtem ullo umquam tempore ire compellat, quamdiu aduocatus eiusdem ſedis iuſtitiam facere uoluerit, ſed ſicut praediximus, cum omni integritate praenominatas res in futurum ſub noſtra defenſione et immunitatis tuitione absque alicuius contrarietate aut impedimento, conſiſtant.„ Monaſterium Thuricenſe ita liberatur a poteſtate iudiciaria in CONRING. cenſura diplom. p. 362: Denique iubentes praecipimus, ut nullus iudex publicus nec comes nec quislibet ex iudiciaria poteſtate in locis praefatis uel in cunctis rebus ad eadem loca reſpicientibus ſeu homines tam liberos quam et ſeruos qui illic commanere uidentur diſtringere aut infeſtare nec fideiuſſores tollendos aut ullas redhibitiones uel fredas aut bannos exigendo, aut alicuius iniuriae uim ullo unquam tempore inferre praeſumat, ſed ſub noſtra defenſione et immunitatis tuitione cum aduocatis ibi conſtitutis res illae ſecure per diuturna tempora permaneant. Prolixe rex monaſterium Altahenſe de tuitione ſua certiorem reddit, ita, ut charta hanc ob cauſſam data et in HVNDII metrop. Salisburg. pag. 10 exhibita paululum interpolata uideatur: uir quidam Otgarius, quem nos quidem ad Monaſterium nomine Altaha, quod in honore S. Mauritii martyris Chriſti eſt conſtructum, Abbatem eſſe ſtatuimus, obtulit obtutibus noſtris non ſolum auctoritatem emunitatis beatae memoriae Caroli aui noſtri Auguſtiſſimi Imperatoris, ſed et Taſſilonis quondam Ducis in Ducatu Baioarico ſuper eadem re literas oſtendit, in quibus continebatur inſertum, quod praefatum monaſterium ſub ſuo nomine et defenſione cum cellulis et locis ſibi ſubiectis rebus et hominibus et omnibus illic pertinentibus hactenus ab inquietudine iudiciariae poteſtatis munitum atque defenſum firmiſſime fuiſſet. Vnde etiam pro rei firmitate ſuggeſſit uir praenominatus clementiae noſtrae, ut paternum ſeu praedeceſſorum noſtrorum Regum uidelicet morem ſequentes, huiusmodi noſtrae emunitatis praeceptum ob amorem Dei et reuerentiam ipſius ſancti loci circa ipſum monaſterium conſcribere iuberemus. Cuius petitioni libenter acquieſcentes hoc emunitatis noſtrae praeceptum erga ipſum monaſterium gratia tuitionis et defenſionis, ac pro diuini cultus amore, nec non et animae noſtrae conſcribi decreuimus, per quod firmiter

§. XVIII.

* Cod. diſtringendos.

6. Immunitas monaſt. Thuricenſ.

7. Altahenſ.

§.XVIIII. miter et omnibus modis imperamus, ut nullus iudex publicus uel quiſlibet ex iudiciaria poteſtate, aut ullus ex fidelibus noſtris, tam praeſentibus quam et futuris, neque Comites, neque Centenarii, neque exactores in Eccleſias aut loco uel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis uel territoriis infra ditionem regni noſtri iuſte et legaliter tenet ac poſſidet, uel etiam in ea, quae in iure ipſius monaſterii uoluerit diuina pietas augeri, ad cauſas audiendas, uel freda et tributa exigenda, aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſius monaſterii tam ingenuos quam ſeruos, Sclauos et accolas ſuper terram ipſius commanentes, nec iuſte nec iniuſte diſtringendo, et nullas redhibitiones uel manſiones aut paratas faciendas aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea quae ſupra commemorata ſunt, ullo unquam tempore exigere praeſumat, ſed liceat memorato uiro ſuisque ſucceſſoribus res praedicti monaſterii cum omnibus rebus ſibi ſubiectis et hominibus, tam ingenuis quam ſeruis, cuiuscunque ſint nationis, atque omnibus ad ſe pertinentibus uel aſpicientibus, ſub tuitionis atque emunitatis noſtrae defenſione, remota totius iudiciariae poteſtatis inquietudine, et uulgari appellatione quieto ordine ac tranquilla ſecuritate poſſidere. Et aduocati ipſius Eccleſiae omnem cauſam inquirendam et diſcutiendam ipſi diiudicent, et finiant, et quicquid de praefatis rebus Eccleſiae ius fiſci exigere poterat in integrum praedicto uiro Ottgario, ſuisque ſucceſſoribus conceſſimus, ſcilicet ut perpetuo tempore ei ad peragendum Dei ſeruitium augmentum

8. Metenſis in Bauaria.

et ſupplementum fiat. Alias tabulas tutelares monaſterio Metenſi in Bauaria traditas offendimus apud HVNDIVM c. l. p. 346: uir uenerabilis Nithardus Abbas ex Monaſterio, quod dicitur Medema, quod eſt conſtructum in honore S. Michaelis Archangeli, obtulit excellentiae noſtrae quandam auctoritatem bonae memoriae aui noſtri Caroli praeſtantiſſimi Imperatoris, in qua continebatur inſertum, qualiter idem Chriſtianiſſimus Imperator praefatum Monaſterium cum Abbate et Monachis ibidem Deo famulantibus, cum hominibus uel rebus ibidem pertinentibus ſub ſermone tuitionis ſuae conſtituiſſet. Ita ut in poſterum tam ſub ſuo, quam ſub ſucceſſorum ſuorum, Regum uidelicet ſequentium Mundiburdo et defenſione conſiſteret. Petiit celſitudinem noſtram praedictus Abbas, ut nos ſimiliter eum et Monaſterium, cui praeeſt, cum Monachis ibidem Deo militantibus,

Digitized by Google

bus, atque rebus uel hominibus ſibi pertinentibus, ſub noſtra conſtitueremus defenſione et eidem auctoritati noſtram firmitatis gratia iungeremus auctoritatem. Cuius deprecationem libenter annuimus, et beneficium, quod a nobis poſtulauit, ob amorem Dei, et reuerentiam ipſius ſancti loci libenti animo ei conceſſiſſe omnium fidelium noſtrorum cognoſcat induſtria. Propterea praeſentem autoritatem noſtram ei fieri iuſſimus, per quam praecipimus atque iubemus, ut nullus quislibet ex uobis, neque de iunioribus aut ſucceſſoribus noſtris, memorato uenerabili uiro Nithardo Abbati, nec Monachis ſeu hominibus ſuis, qui per eum legibus ſperare noſcuntur, de nullis quibuslibet illicitis occaſionibus iniuriare, nec inquietare, aut condemnare, neque contra rationem Ordinis de rebus Monaſterii ſui, unde ad praeſens iuſto ordine reſtitutus eſſe uidetur, aut in ante Deo largiente ibidem iuſte et rationabiliter collatum fuerit, aliquid abſtrahere aut minuere ullo modo praeſumatis: niſi liceat ei una cum Monachis et hominibus ſuis, ſub Dei, noſtrique Mundiburdo ac defenſione quieto tramite uiuere, ac reſidere, et pro nobis, uxoreque ac prole uel gente Francorum, ſeu ſtabilitate regni noſtri attentius diuinam miſericordiam exorare. Et ſi aliqui caſus aduerſus eum et in uico ſuo ſurrexerint, aut orti fuerint, quos ibidem in prima absque graui, iniquo diſpendio diffinire nequiuerit, usque in praeſentia noſtra ſuſpenſos uel reſeruatos, qualiter ibidem ſecundum legem et iuſtitiam finitiuam accipiant ſententiam. Immunitatem quoque indulgebat Rex Monaſterio S. Galli, teſte Ratperto monacho in GOLDASTI ſcript. rer. Alemannic. T. I pag. 8: Praeterea Rex piiſſimus Hludouuicus ſtatim iuſſit, Monachis fieri aliam cartam firmiſſimae emunitatis, ut poſt Grimaldum deinceps poteſtatem in perpetuum haberent eligendi ſibi Abbates, nullique hominum niſi ſolis Regibus ſubiacerent; et in eadem carta conſcribi iuſſit regia dona ſibimet ipſi ſecundum conſuetudinem aliorum monaſteriorum ſecuritate praeditorum quot annis uentura, id eſt, duos caballos et duo ſcuta cum lanceis. Et ſic etiam iſtam cartam manu ſua confirmatam, proprioque anulo conſignatam, Monachis tradens laetos eos in ſua redire permiſit. Tabulas haſce nunc in lucem edidit MVRATOR. t. V antiquit. Ital. p. 959: uir uenerabilis Grimaldus Archicapellanus noſter, ac Abba Monaſterii Sancti Galli Confeſſoris Chriſti, quod eſt ſitum in Pago Turgauge ſuper fluuium, qui

§. XVIIII.

cauſſae grauiores regi definiendae relinquantur.

9. Immunitas mon. S. Galli firmatur,

 dicitur

§. XVIII. dicitur Stamath, detulit excellentie noſtre quoddam Preceptum preſtantiſſimi Imperatoris et genitoris noſtri Ludouici, in quo continebatur inſertum, quod idem Genitor cum predictum Monaſterium beati Galli cum Monachis ibidem Deo militantibus, et cum rebus atque hominibus ad ſe iuſte et legaliter aſpicientibus uel pertinentibus, ſub ſua conſtituiſſet defenſione, atque immunitatis tuitione; et quando diuina uocatione Abbas ipſius Monaſterii ab hac luce migraſſet, licentiam haberent, ſecundum Regulam Sancti Benedicti, inter ſe eligere Abbatem, ſicut ſupra nominata conſtitutio et confirmatio predicti Auguſti et genitoris noſtri Ludouici perpetuis temporibus inconuulſa manet: prefatus Abbas precibus, quibus ualuit, noſtram obſecrauit clementiam, ut ſuper eamdem confirmationem, noſtram etiam iungeremus auctoritatem. Idcirco pro Dei amore, communi conſilio cum noſtris fidelibus, Epiſcopis ſcilicet, Abbatibus, atque Comitibus habito, comperimus, quod ibidem ſtatus Monachorum ſit Deo omnipotenti famulantium, Regulamque Sancti Benedicti cuſtodientium. Ideoque eiusdem Abbatis atque Archicapellani noſtri Grimaldi petitionibus aurem accommodauimus, et hanc auctoritatem confirmationis noſtre circa ipſum Monaſterium eiusque Rectores fieri iuſſimus. Quapropter decernimus atque iubemus, ut deinceps omni tempore absque alicuius infeſtatione aut contrarietate, Domino annuente, perpetuo inconuulſum permaneat. Et ut nullus Iudex publicus, aut quilibet ſuperioris aut inferioris Reipublice Procurator, in Eccleſias aut loca, uillas uel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones memorati Monaſterii, quas moderno tempore infra Regnum diuinitus nobis collatum iuſte et rationabiliter poſſidet, uel que deinceps diuina pietas ibidem augere uoluerit, ad cauſas iudiciario more agendas, uel Freda exigenda, aut Manſiones uel Paratas faciendas, aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſius Monaſterii tam ingenuos quam et ſeruos, ſuper terram ipſius commanentes, irrationabiliter diſtringendos, nec ullas redibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris et futuris temporibus ingredi audeat, uel ea quae ſupra memorata ſunt, penitus exigere preſumat. Et liceat memorato Abbati, ſuisque ſucceſſoribus, res predicti Monaſterii cum omnibus ſibi ſubiectis, et rebus uel hominibus ad ſe iuſte aſpicientibus uel pertinentibus, ſub tuitionis atque immunitatis noſtre defenſione, remota totius iudiciarie poteſtatis inquietudine,

quieto

[§. XVIIII. et ius eligendi abbatem.]

quieto ordine poſſidere, et noſtro fideliter obedire imperio: Et quandoquidem diuina uocatione ſupradictus Abbas, uel Succeſſores eius obierunt, quandiu ipſi Monachi inter ſe tales inuenire potuerint, qui in ipſam congregationem, ſecundum Regulam Sancti Benedicti regere ualeant, per hanc noſtram auctoritatem atque conſenſum, et ſecundum quod in auctoritate Genitoris noſtri continetur, licentiam habeant eligendi Abbatem, quatenus Monachi ibidem Deo famulantes, pro nobis et ſtabilitate Regni noſtri, Domini miſericordiam iugiter exorare ualeant. Statuimus etiam, ut annuatim inde Dona noſtre Serenitati ueniant, ſicut de ceteris Monaſteriis; id eſt Caballi duo cum Scutis et Lanceis. Inter dona regia i. e. tributa caballos fuiſſe, innuit Capituſ. Caroli M. t. I §. LVI, 11 allatum. add. MVRATOR. c. l. p. 958. Ad ea, quae §. VIII, 3 de monaſterio S. Dionyſii diximus, plenius intelligenda pertinet diploma regis noſtri in DOVBLET hiſt. de l'abbaye de S. Denys p. 784 aſſeruatum, in quo monaſterii huius poſſeſſiones in Alamannia immunitate ac tutela regia roborantur his quidem formulis: uir uenerabilis, propinquus uidelicet et aequiuocus noſter Hludouuicus Abba, petiit celſitudinem noſtram ut quasdam Cellulas ſitas in Alamannia, Hetſilingua in pago Necheragauue ſuper fluuium Nechra, ubi ſanctus Vitalis Confeſſor corpore requieſcit, et Harbrittinga in pago Rehtſa ubi ſanctus Veranus corpore requieſcit, et Hadalongcella in pago Heegeuua, ubi Sanctus Georgius corpore requieſcit, ad ius et poteſtatem Monaſterii pretioſiſſimorum Chriſti Martyrum Dionyſii, Ruſtici, et Eleutherii, pertinentes, quia a reliquis ſupradictorum martyrum rebus longe ſepotue erant ſub noſtro munimine et defenſione cum rebus et hominibus ad ſe pertinentibus uel aſpicientibus conſiſtere feciſſemus, ut noſtrae immunitatis auctoritate deinceps ab inquietudine iudiciariae poteſtatis ipſae munitae ac defenſae fuiſſent Cellulae. Similiter autem et de rebus in Mortonogouua et Briſikagua, ad praedictum Monaſterium ſancti Dionyſii aſpicientibus fieri petiit. Cuius petitioni aſſenſum praebuimus, et hoc noſtrae auctoritatis praeceptum erga ipſas cellulas ac ſupradictas res immunitatis atque tuitionis gratia pro diuini cultus amore, et animae noſtrae remedio fieri decreuimus. Per quod praecipimus atque iubemus, ut nullus Iudex publicus, uel quislibet ex iudiciaria poteſtate, in Eccleſias, aut loca, uel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore in quibuslibet

[Rex poſtulat annuam penſionem duorum caballorum cum ſcutis et lanceis.]

10.

[Mon. S. Dionyſii poſſeſſionibus in Alamannia immunitas et tutela indulgetur regia;]

§. XX. bet pagis uel territoriis infra ditionem regni noſtri iuſte et legaliter memoratae tenent uel poſſident Cellulae, uel ea quae deinceps in iure ipſarum Cellularum uoluerit diuina pietas augeri, ſub quibuslibet inlicitis occaſionibus, aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſarum Cellularum tam ingenuos quam ſeruos ſuper terram ipſarum commanentes iniuſte diſtringendos, nec ullas redibitiones, nec non et in his quae in Mortonogouua et Briſikagauua precioſus Chriſti martyr Dionyſius iure habere in praeſenti uidetur, uel deinceps iuſte adquirere poteſt, noſtris nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea quae ſupra memorata ſunt poenitus exigere praeſumat. Similiter et mercatum quod in praedicta Cellula Hetſilinga in praeſenti habetur, et quod tempore clariſſimi aui noſtri Karoli, ac domni noſtri genitoris Hludouuici piiſſimi Auguſti fuit, ſub noſtra tuitione uolumus conſiſtat, ut nullus de quolibet negotio ex eo teloneum per uim aut per aliquam poteſtatem auferre praeſumat, ſed ipſum teloneum et omnia quae ſupra memorata ſunt, cum omnibus ſibi ſubiectis, et rebus, uel hominibus ad ſe aſpicientibus uel pertinentibus, ſupradicto Coenobio ſancti Dionyſii, uel Monachis ibidem Deo deſeruientibus, in eorum uſus noſtra auctoritate permaneant ſub tuitionis atque immunitatis noſtrae defenſione, remota totius iudiciariae poteſtatis inquietudine, quieto ordine uideant poſſidere etc.

item ius mercatus et telonei.

§. XX.

Rex concedit poteſtatem Abbatem eligendi monaſterio Fuldenſi.

Quamquam monaſteria permulta libertate abbates eligendi uterentur: eam tamen ipſam libertatem non iure ſuo, ſed regis priuilegio fulta, habebant. Documentum nobis ſuppeditat coenobium Fuldenſe clariſſimum, quod in SCHANNATI hiſtoriae Fuldenſis codice probation. num. XIIII reperitur: *quandoquidem*, ait rex, *diuina uocatione ſupra dictus Abba uel ſucceſſores eius de hac luce migrauerint, quamdiu ipſi monachi inter ſe tales inuenire potuerint, qui ipſam congregationem ſecundum regulam pii patris Benedicti regere ualeant, per hanc noſtram auctoritatem et conſenſum licentiam habeant eligendi Abbates.*

2. *Corbeienſi*. SCHATEN. P. I p. 131 chartam Corbeienſ. ſimilis argumenti habet: Libuit etiam noſtrae celſitudinis pietatem erga Diuae memoriae Genitoris noſtri Nobiliſſimi Auguſti inſtitutionem, quando diuina

na uocatione Abbas praedicti monaſterii uitam finierit mortalem, §. XXI.
quamdiu ipſi monachi inter ſe talem inuenire huiuſce uitae quiuerint, qui ipſam congregationem ſecundum regulam S. Benedicti, primi inſtructoris illius normae, regere ualeat, per hanc noſtram auctoritatem licentiam habeant eligendi Abbatem. IB. p. 142 iterum haec facultas cum Corbeienſ. tum Herfordienſibus indulgetur: *His etiam adiungere placuit liberam utrique loco conceſſionem eligendae de propria congregatione in regimen ſuis per futura ſemper tempora congruae perſonae.* Apud HVND. c. I. T. II pag. 8 charta ſingularis extat, 3. Altahenſi.
qua monachis Altahenſibus abbatem eligendi libertas permittitur: uir uenerabilis Gotsbaldus Wirtzburgenſis Eccleſiae Epiſcopus, noſtram adiens Serenitatem, poſtulans ut fratribus in Monaſterio S. Mauritii martyris Chriſti, uocabulo Altaha conſiſtentibus, quibus nunc ſub eius regimine Deo famulari noſcuntur, poſt illius transactae mortalis uitae terminum, ſi talis frater inter illos inueniri poterit, qui fratris officio idonetur, et rationabiliter fungi ualeat, cum eligendi noſtra eis licentia tribueretur. Cuius petitioni aurem manſuetudinis noſtrae accommodantes hoc ita perdonaſſe per praeſentem auctoritatem noſtram omnium fidelium noſtrorum cognoſcat magnitudo, ita tamen, ut praefatum eſt, ſi talis ſecundum regulam S. Benedicti, aptabilis et idoneus, tam in moribus, quam in ſcientia, ſeu caeteris bonis ornatus ad ſeruitium Dei omnipotentis ibi inuenitur, per praefati uenerabilis Epiſcopi petitionem et amorem aſſenſum praebemus,
etc. Eamdem poteſtatem impertiuit Rex monaſterio Rhinaugien- 4. Rhinaugienſi.
ſi in SAMMARTHANI Gallia Chriſtiana T. V inter inſtrumenta pag. 509 num. 2: Poſt obitum uero praedicti abbatis eiusdem monaſterii, fratres licentiam habeant ſecundum regulam S. Benedicti abbatem eligendi, quamdiu inter ſe poſſit inueniri, ac ſi non poſſe contingat inuicem reperiri, quod abſit, a quacunque monachicae profeſſionis congregatione ſibi placeat, ſalua electione ſui, ſibi rectorem eligant, donec rurſus eorum aliquem diuina clementia inibi uotiuum diſponet fieri diſpenſatorem. De monaſterio S. Galli uid. §. XVIIII, 9.

§. XXI.

Etſi Rex eodem iure, quo rebus ſacris prouidebat, reliqua maieſtatis munera adminiſtrauit; tantulum tamen indulgendum eſt theo-

O riae,

Digitized by Google

§. XXI.

Fines regni Ludouiciani deſignati

per tabulas diuiſionis a. 817.

riae, ut ſacra a politicis ſecernantur. Ante uero quam internam regni formam, gubernandi rationem ac leges intueamur, fines regni Ludouici noſtri explorare ſtudebimus, qui diuerſi fuerunt pro diuerſitate temporum. Iam anno 817 per diuiſionem patris obtinuerat Baioariam et Carentanos et Beheimos et Auaros atque Sclauos, qui ab orientali parte Baioariae ſunt, et inſuper duas uillas dominicales ad ſuum ſeruitium in pago Nordgaoae Luttraof et Ingoldeſtat. uid. t. I commentar. §. LXXVII, 2 et p. 457.

2. per diuiſionem a. 833.

Anno 833 fratres reges, Ludouico patre cuſtodiae tradito, imperium inter ſe diuiſiſſe uidentur; nam ab his initiis Ludouicus rex ſaepiſſime annos *Franciae orientalis* repetit. Nouas diuiſionis regni tabulas anno 835 Stremiaci adornatas, et anno 837 Aquisgrani in generali populi conuentu approbatas exhibuimus t. I p. 463.

3. per diuiſionem a. 837.

Ad Baiuuarium tum referebant *Toringiam totam, Ripuarios, Atrarios, Saxoniae, Friſiae, Ardenna, Hasbania, Bragmento, Franderes, Mempiſcon, Metunenti, Amau, Auſterban, Adertenſis, Teruuanenſis, Bolenſis, Quentouico, Camalecenſis, Virdomadenſis. Ad Alamaniam totam Burgundiam, excepto quod Pippino datum eſt, totam Prouinciam, et totam Gotiam, et de iſta media Francia Warenſis, Vngenſis, Caſtrenſis, Potiano. Remegenſis, Laudunenſis, Moſellis, Treueris.*

4. per diuiſionem a. 838.

Quum Ludouicus noſter diuiſionem Caroli fratris gratia factam moleſte ferens, iterum turbas aduerſus patrem concitaret; hic anno 838 filio *quidquid ultra citraque Rhenum iuris paterni uſurpauerat hactenus Alſaciam, Saxoniam, Thuringiam, Auſtriam atque Alamanniam* ademit, teſtibus ANNAL. BERTINIAN. atque adeo, ſola Bauaria Ludouico relicta, regna inter Lotharium et Carolum diuidit; Ludouicus hac re multo magis incenſus aduerſus patrem noua molitur; at pater, quod ex auctore uitae illius diſcimus, *usque Bedonniam* (Bodomam) *perrexit, ibique filius, quamquam inuitus, ſupplex uenit et increpatus ab eo, male ſe egiſſe confeſſus, emendaturumque ſe perperam geſta profeſſus eſt. At Imperator conſulta et ſibi ſemper amica utens conſuetudine et filio indulſit et eum uerbis primum, ut dignum fuit, paululum aſperius increpauit, poſt autem lenioribus demultum in regno reliquit*; deinde filium Baioaria egredi uetat; egreſſum uero mox exercitu usque ad monaſterium Hersfeldenſe perſequitur. Ludouico Pio rebus humanis erepto fata alia omnia tulerunt, uota paterna temnebantur, diſcordia fratrum et inuidia augeſcebat, nullumque praeter Martem arbitrum audiebat. Lotharius

rius

tius pulſus indignus habebatur hereditate paterna. Fratres igitur Ludouicus et Carolus iſtam ex praeſulum ſententia diſpertire conabantur; ſed quae utriusque portio fuerit, apud NITHARDVM hodie non legimus, nec iſta diuiſio optatum habuit exitum; nam Lotharius fidem fratrum implorare, et aequalem regni portionem petere, ut NITHARDVS callida illius conſilia uberius memorat. Fratres denique auguſti anno 843 notiſſimam illam partitionem Virodunenſem perfecerunt, cuius quidem tabulas ignoramus, uerum ex ANNALIVM BERTIN. teſtimonio *Ludouicus ultra Rhenum omnia, citra Rhenum uero Nemetum Vangium et Moguntiam ciuitates pagosque ſortitus eſt.* REGINO addit: *propter uini copiam.* OBRECHT. in prodrom. rer. Alſat. p. 52 aliorum Auctorum narrationes colligit, animaduertitque Alſatiam orientali Franciae non adſcriptam fuiſſe, ſed Lotharium imperatorem eam tenuiſſe. Fragmentum hiſtor. Franc. apud du CHESNE t. II rer. Franc. Ludouici portionem ita definit: *Ludouicus praeter Noricam, quam habebat, tenuit regna, quae pater ſuus illi dederat, i. e. Alamanniam, Thoringiam, Auſtraſiam, Saxoniam, et Auarorum i. e. Hunnorum regnum.* AVENTINVS Ann. Boior. L. IV c. 13 n. 13: *Ludouico deſtinata ſunt uniuerſa, quae a Rheni fluentis orientem ſolem longe lateque ſpectant: Germania magna, Rhetia, Sueuia, Vindelicia, Illyricum, Noricum, Pannoniae, Liburnia, Boii et Venedi.* Anno 860 Lotharius rex metuens, auunculum ſuum Karlum Ludoico regi Germaniae ſociatur, atque ob eandem ſocietatem partem regni ſui, id eſt, Helizatiam tradit. ANNAL. BERTIN. Anno 867 Lotharius ſuſpectum habens Carolum, ad Ludoicum reuertentem, a Metis ciuitate uerſus Franconofurt pergit, et cum eo pridem ſibi ſatis aduerſo ſe pacificat, filioque ſuo de Waldrada Hugoni ducatum Elizatium donat, eumque Ludovvico commendat, ac caeterum regnum ſuum quaſi Romam perrecturus et Waldradam praemiſſurus committit. IBID. Quum anno 869 Lotharius rex e uita deceſſiſſet, frater ipſius Ludouicus imperator regnum illius iure maximo ſibi uindicare poterat. Nonnulli regni proceres rogabant hanc ob cauſſam Carolum, ne in regnum uacuum intraret, donec Ludouicus rex Germaniae ab expeditione hoſtili Winedorum reuerteretur: Sed Carolus feſtinanter ſe coronari iuſſit. Tum uero anno 870 ad fratrem Ludouicum Francofurtum legatos miſit, petiitque, ut ad regnum Lotharii diuidendum conuenirent. Ludo-

§. XXI.

5. per diuiſionem Virdunenſ. a. 843.

6. Alſatia accedit a. 860. redditur a. 867.

7. a. 870 accedit pars regni Lotharii.

§. XXI. Ludouicus Flamereshemium in pago Ribuario uenit. Inde Aquisgranum; ubi conuenerant, hereditatem, Ludouico imperatore atque Hadriano Pontifice ualde obſtrepentibus, inter ſe diſpertiebant. Ludouici regis portioni adſcribebantur: *Colonia*, *Treuiri*, *Vttrecht* ſiue Vltraiectum ad Rhenum, *Stratsburch* ſiue Argentoratum, *Baſula* ſiue Baſilea ciuitates; *Abbatia Sueſtre* ſiue Suſterenſis in dioeceſi Leodienſi; *Berch* prope Roremundam ad fluuium Ruram; *Niu Monaſterium*, quod Miraeus de Huio interpretatur per coniecturam, Mabillonius de Nuſſa ad Rhenum ſupra Coloniam; *Caſtellum*, Keſſel ad Moſam; *Inda* ſeu S. Cornelii Monaſterium prope Aquisgranum; *Monaſterium S. Maximini* prope Treuiros; *Epternacum* oppidum et Abbatia in Ducatu Luxemburgenſi; *Horreum* Monaſterium Treuirenſe; *S. Gangulfi*, uulgo S. Gengoul; *Fauerniacum*, Fauerney, Abbatia uirorum in Ducatu Burgundiae; *Polemniacum*, Poligny, oppidum Ducatus Burgundiae; *Luxouium*, Luxeuil, oppidum et Abbatia ibidem; *Lutera*, Lure, Abbatia in Dioeceſi Veſontionenſi; *Balma*, Baume, duplex Monaſterium Virorum et Virginum in Comitatu Burgundiae; *Offonisuilla*, hodie S. Leger ſiue Monaſterium S. Leodegarii, in dioeceſi Veſontionenſi. *Megeni Monaſterium*, Medianum Monaſterium in Voſagi ſilua; *S. Deodati*, S. Dyé, Abbatia Mediano Monaſterio uicina, nunc collegiata Eccleſia Secularium Canonicorum; *Bodonis Monaſterium*, Bodonuille, olim foeminarum, nunc translatum ad locum proximum, qui S. Saluatoris dicitur et Ordinis Canonicorum Regularium; *Stiuagium*, Eſtiual, nunc Ordinis Praemonſtratenſis in Lotharingia; *Romerici-mons*, Remiremont, nobilium Canonicarum nunc Abbatia in Lotharingia; *Morbach*, *S. Gregorii* et *Mauri-Monaſterium* nota in Alſatia loca; *Ebersheim* ſeu Ebersheim ibidem; *Homoua* aliis *Honouua* tunc Collegium Canonicorum in inſula Rheni infra Argentoratum, nunc translatum in urbem ad S. Petri ſeniorem eccleſiam, *Maſonis Monaſterium*, Maſmunſter, Puellarum in Alſatia; *Homburc*, nunc S. Otiliae mons, olim Virginum, nunc Virorum ordinis Praemonſtratenſis Coenobium; *S. Stephani in Stratsburch* Monaſterium, nunc in poteſtate Monialium Viſitationis; *Erenſtein* Monaſterium Virginum in Alſatia, *Sancti Vrſi in Salodoro* apud Heluetios, uulgo Solothurn; *Granduallis*, Granfel, olim Abbatia dioeceſis Baſileenſis, nunc Saecularium; *Alta Petra* prope Medianum Monaſterium, nunc deſtructum;

ctum; *Iuſtena*, in Annal. Bertin. *Luſtena*, de quo Miraeus dubitat, an ſit Caſtrum in Burgundia uulgo *Mont-Iuſtin* dictum, an Prioratus Ordinis Cluniacenſis *Iuſſé* uel *Ioué*; *Vallis cluſae*, Vaucluſe, in Comitatu Burgundiae; *Caſtellum-Carnonis*, uulgo Chatel-Chalon, Virginum Coenobium in Burgundia; *Heribodesheim* Abbatia, quam anno 908 Ludouicus Rex Stephano Leodienſi epiſcopo attribuit, ut Diploma eius apud Miraeum Cod. Donat. Piar. c. 25 prodit; *Abbatia de Aquis* forte Baſilica regia Aquisgrani; *Hoenchirche*; *Auguſtchirche*; *Comitatus Teſtrebant*, Teiſterbant, nota adhuc regio inter Vahalim et Rhenum; *Batua*, Betuvve nunc dicta, etiam inter Vahalim et Rhenum; *Hattuariae* ſupra Batuam ad Nirſam fluuium; *Maſau ſubterior de iſta parte*, Maeslandia inferior; Item *Maſau ſuperior quod de iſta parte eſt*, Maeslandia ſuperior, utraeque nempe, quantum in dextra Moſae fluminis ripa iacent; *Liugae quod eſt de iſta parte*, id eſt, pars pagi Leodienſis, quae in dextra Moſae ripa iacet; *Diſtrictus Aquenſis* ſiue quicquid ad Aquisgranum pertinuit; *Diſtrictus Trectis*, ubi Miraeus rectius legit *Tectis* ſeu *Tetis*, qui ad fluuium Tectum, uulgo *Teu* dictum, inter Franchimontem et Fraipontem iacet; *in Ripuariis Comitatus quinque*, *Megenenſium* nempe Pagus, cuius princeps locus *Meyen* prope Andernacum; *Bedagovva* pagus circa *Bidburgum* uerſus Meyen inter Moſellam et Kyllam fluuios ſitus; *Nitachovva* pagus ad Nidam fluuium in Saram influentem iacens; *Sarachouua* pagus ſupra Nidam ad Saram conſtitutus; *Bleſitchouua* pagus ad Bleſam amnem, qui in Saram deuoluitur; *Selme* pagus ad eundem Saram; *Albechouua* pagus eo loco, ubi iam eſt Sar-Alben; *Suentiſia*, Sanctoy, in Lotharingia; *Odornenſe*, *quod Bernardus habuit*, pagus, cuius nomen reſtat in loco *Darney* in ſylua Voſago; *Solocenſe*, pagus Burgundia, unde *Solieu* ibi reſtat; *Baſiniacum*, Baſſigny; *Eliſchouue* pagus Aliſienſis; *Waraſch* tractus Sequanorum ſeu Burgundionum, unde etiamnum dicitur Comitatus de Vareſco; *Scudingum*, Salins, ut Miraeus ex Vita MS. S. Anatolii oſtendit (ubi dicitur: *Vallis Romano itineri peruia*, *Scodinga in Sequanis*, *ubi nunc Salinarum locus*) *Baſalchouua*, ager Baſileenſis; *in Eliſatio Comitatus II de Friſia duae partes*, quae nempe uſque ad Moſam Oceano influentem pertingunt. His regionibus recenſitis Carolus Rex addit: *De regno*, *quod Lotharius habuit*, *ſuper iſtam diuiſionem: propter pacis et charitatis cuſtodiam ſuperaddimus iſtam adiectionem:* §. XXI.

Digitized by Google

§. XXI. *Ciuitatem Mettis cum Abbatia S. Petri et S. Martini et Comitatu Moſlenſi, cum omnibus uillis in eo conſiſtentibus, tam dominicatis, quam et uaſallorum. De Arduenna, ſicut flumen Vrta* (Our) *ſurgit inter Biſlanc* (Beling) *et Tumbas* (Tomen) *ac decurrit in Moſam, et ſicut recta uia pergit in Bedenſi, ſecundum quod fideles noſtri rectius inuenerint, excepto quod de Condruſio eſt ad partem Orientis trans Vrtam; et Abbatias Prumiam et Stabolau cum omnibus uillis dominicatis et uaſallorum.*

8. Pleniorem explicationem ſuppeditant MIR. donat. piae t. I c. 21. Sed Angilberga Auguſta atque Hadrianus Pont. Ludouicum Regem a. 872 eo permouerunt, ut partem regni Lotharii, quam nuper acceperat, Ludouico Imp. Angilbergae marito redderet. Ita enim ANNALES BERTIN.: Ludovvicus apud Trientum cum Ingelberga loquens, partem regni Lotharii, quam contra Carolum accepit, neglectis ſacramentis inter eos pactis, ſine conſenſu ac conſcientia hominum quondam Lotharii, qui ſe illi commendauerunt, clam reddidit. Ad annum 873 nihilominus ANNALES FVLD. referunt, regem generalem conuentum Metis habuiſſe. ANNALES contra BERTIN. regem placitum tenere quidem diſpoſuiſſe, ſed nuntio de Winedis aduerſo accepto, ſtatim Ratisbonam reuertiſſe. At aliunde conſtat, Ludouicum portionem ſuam hereditariam, Ludouico praeſertim Imp. e uita migrante, retinuiſſe. OBRECHT. in prodr. rer. Alſat. p. 58, 71. SCHVRZFLEISCH. diſſ. de diuiſione imp. Carolini §. 49.

An hanc portionem Ludouico Imp. reddiderit.

9. Ex cunctis his fines quidam regni Ludouici quodam modo adumbrare licet, ſed ea, quae hodie in regnorum terminis ſignandis adhibetur ἀκρίβεια, fruſtra poſtulatur. Rex noſter generatim regnum Franciae orientalis gubernaſſe dicitur; at interdum Francia orientalis ab aliis regni Ludouiciani prouinciis diſcernitur. Regnum Bauariae ut primum is acceperat, ita ſemper tenuit; multo autem latius id tum patebat, quam hodie; complectebatur enim et Auſtriam et Carinthiam cum Marcha Auarorum, de qua uid. §. XV, 8, 12. Alamannorum regem Ludouicum appellant documenta literarum priuata; in chartis noſtris offendimus ducatum Alamannorum §. XVI, 20. Saxonia regnum dicitur §. XV, 4, quod rarum. Ducatus Saxonicus, item Weſtfalorum legitur §. XVI, 9, 10. In Thuringia Dux limitum contra Sorabos conſtitutus erat. Populi, originis Slauicae, uarii regi noſtro tributarii tantum erant, ſed perfidi, ac perpetuis bellis

Regni Germanici ſiue Franciae orientalis prouinciae

Digitized by Google

bellis coercendi. uid. §. XXIV. E uerbis epiſtolae Pontificis §. VIII, §. XXI. 7 recitatis, argumentari liceret, ditionem Ludouici noſtri Bononiam uſque et Rauennam excurriſſe. De regni Lotharingici parte Germanica modo diximus. Omnes hae prouinciae in pagos diſtribuebantur, quibus Duces aut comites praeerant. Fines ſingulorum pagorum notare difficillimum eſt, nec eos umquam accurate conſtitutos fuiſſe puto. Pagi maiores continebant minores ſiue pagellos, ac plures comitatus. Pagis ſuis aſſignantur uillae et loca. Villarum quaedam ſunt regiae, quas pariter ac palatia regia indicabit §. XXVIII. Marca non unius eſt ſignificationis; nam modo reſpicit limites regni, unde marchiones ſiue duces uel comites limitum; modo uillarum tractum ſiue *territorium*, quod non differt hodie a *feldmarck, bezirck, terminey*. Termini etiam in tabulis noſtris non ſemper fines, ſed ipſum territorium ſignificant. Optarem, ut quis rerum peritus regnum Ludouici in tabulis aliquot (una enim id non capit) repraeſentaret. Chorographiam autem primum pertractare opus erit, quia pagi quidam ſingulares ex chartis praeſertim traditionum egregie reſtitui poſſunt, prout exemplo eſt pagus Grapfeld in SCHANNATI Buchonia exhibitus. Traditiones Friſingenſes, Laureshamenſes, Corbeienſes, monaſterii S. Galli, S. Emerami etc. hoc ſtudium itidem multum adiuuabunt. Temporum ubique ratio habenda. Inueſtigandum, quando unusquisque locus primum reperiatur, quid pago acceſſerit, quid detractum fuerit. Tabularum noſtrarum ope huic inſtituto ſymbolum noſtrum additur. Pagos cum uillis et locis recenſebimus, ſed ita, ut temporum, quae illuſtranda ſumſimus, ſpatium non egrediamur. Ampliorem notitiam pagorum, qui deſiderant, iis praeſto ſunt MABILLON. CHRON. GOTWICENSE, PAVLLIN. IVNCKER. LOESCHER. PFEFFINGER. ad Vitriar. aliique geographiae mediae aetatis cultores. FALCK. in Saxonia antiqua reſtituenda egregie laborauit. Pagorum Soraborum et Venedorum accuratiorem deſcriptionem exhibuit SCHOETTGEN. P. III *der diplomat. Nachleſe* p. 361. De pagis ueteris Miſniae differt. exſtat FRIDER. WIDEBVRGII. add. IO. IAC. REINHARD. *Juriſtiſche- und hiſtoriſche Ausführungen* P. II p. 59 *von den Gauen, worinnen die Fürſtlich Naſſauiſche Lande gelegen ſind* etc. SCHOEPFLIN. Alſat. illuſtrata.

diuiduntur in pagos.

Quid ſit marca?

Geographiae mediae ſtudium commendatur.

AFFA.

§. XXI. 10. Pagorum receñſio.

AFFA pagellus Alamanniae, in Comitatu Ruadolti Comitis Palat.
Antoluinga uilla. HERRGOTT p. 32 n. 56.
ALPEGOWE, Albekevve, Alpicauge pagus Alamann.
Alaffin uilla. HERRGOTT p. 47 hodie Alpfen.
Gurtvvila uilla. ib. p. 46.
Luzheim uilla. ib. p. 31.
Pirihtorf, Pirihchinga, Chuchilipach, Puach, Ezilivvilare, Haivvilare. GOLDAST. t. II rer. Alamann. p. 58 n. 93.
Stoufun locus. ib. p. 43 n. 55.
Tezzilnheim uilla. HERRGOTT p. 26. hodie Tözelen ad fines Cleggouiae.
Waltchilchun. ib. p. 39.
Wizzin uilla. ib. p. 44.
ALTGEWE pagus, in meridiana plaga Thuringiae. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 184 et 290.
Girruzen, Gundakeres, Sumeringen, uillae. ib. p. 290.
AMBERGO pagus in ep. Hildeſ.
Vpſtedi uilla. FALCK. p. 267.
ARBONENSIS pagus, in ducatu Alemanniae.
Puocha uilla. HERRG. p. 33 n. 56.
ARGENGAVVE, Arghangauge pagus in ducatu Alemanniae. GOLDAST. ſcript. rer. Alam. t. III p. 54.
Arguna locus.
Concaptio ſita in marcho Vuangon prope Argunam Aquilonio-rem. GOLDAST. c. l. n. 71.
Wazzarburc inſula. ib. n. 48.
ATARGAVVE pagus, in archiep. Salisburg. a lacu *Atterſee* dictus.
Adalhohesdorf locus. CHRON. LVN. p. 54.
Pirichinuuanc locus. ib. p. 57, 62.
Pohperc locus. ib. p. 61, 62.
Puhilespah locus. ib. p. 64.
AVARORVM prouincia.
Harlungeburch locus, ubi antiquitus caſtrum fuit, cum reliquis adiacentibus in circuitu, quorum terminia ſunt eo loco, ubi Erlaffa in Danubium cadit, ſurſum per ripam eiusdem fluminis usque ad locum, qui dicitur Erdgaſtegi, et ab eodem flumine in orientali parte usque ad medium montem, qui apud Winades Colomezza uocatur. PEZ. t. I P. III p. 16.

Harlun-

Harlungeuelt. ib. p. 22. §. XXI.
Lytha, locus ſuper fontem Schönprunn. HVND. P. I p. 197.
Tullina fiſcus regius in regione Pannonia. PEZ. t. I P. III p. 24.
In marcha Auarorum locus Wachauua, qui terminatur a fonte riuuli, qui uocatur Myſtrica, usque ad eum locum, ubi ipſe Danubium influit ac deinde tendit ſurſum in ripam Danubii usque in Bochbach - - - iuxta Bochbach ſurſum usque in uerticem montis, qui nuncupatur Ahornica - - - alius locus nuncupatur Accusbach iuxta ripam Danubii. HVND. P. II p. 9 in charta monaſterii Altahenſis. item p. 12 eidem monaſterio confirmatur poſſeſſio locorum in Pannonia Scalcobach, ſicut ipſe riuulus fluit in occidentalem partem usque in Dagodeos Marcha, et inde in Orientalem plagam usque in Ryzara Marcha, atque in eum locum, quem uocat Cidalaribach in ſaltu Eniſae fluuii, qui coniacet inter Danubium et Ibyſam, atque Hurulam in meridianam partem, usque in uerticem montis et ad Biugen.
BOROCTRA pagus, in ducatu Saxoniae, dicitur forſan a Bructeris. SCHATEN. p. 157. uid. *Dreini* pagum.
Porricbeci (Pyrbeke) uilla. in Chartular. Werthinenſ. ap. LEIBNIT. t. I rer. Brunſuic. f. 117.
BRISIGAVGE pagus, Brisgau.
Lollinga uilla. GOLDAST. c. l. n. 51.
Vfhuſun, Merishuſa marcha, Vuitrachomarca, Vuitunovva marcha. GOLDAST. c. l. n. 74.
BVCHONIAM accuratius repraeſentauit SCHANNAT.
CHELASGVE pagus in ducatu Baioariae, a fluuio Kelz nuncupatus.
Fandolueshuſun, Guntereshuſun, Mandechingon, uillae. PEZ. theſ. anec. t. I P. III p. 19.
CHLETGOWE, Chleggovve pagus, in ducatu Alamanniae, *Kletgau.* in comitatu Adilberti. HERRGOTT. p. 26.
Altunburch uilla. ib. p. 44.
Lodeſtetin. ib.
Louchiringa uilla. ib. p. 25.
CHOCHINGOWE pagus, in ducatu Franciae orientalis, a fluuio Cochera dictus.
Rotaha et Weſtheim, uillae. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 476.

Digitized by Google

§. XXI. DARNAV pagus Lotharingiae.

Sodoia marca uel uilla, quae ſita eſt ſuper fluuium Geldiun, in comitatu Giſelberti, - - - et ſilua, quam determinat ab oriente res Liutberti, ad auſtrum fluit Sambra, ad occidentem res ſancti Lamberti, ad aquilonem item res Liutberti. HELWICH. antiq. Laureſham. p. 28.

DERLINGO pagus Saxon.

Bochinafeld campus. FALCK. p. 15.

Sunſtede uilla. ib. p. 61.

DREINI pagus in ducatu Saxonico ſiue Weſtphaliae.

Dreini et Boroctra pagi, in comitatibus Burchardi et Warini, caſae dominicatae cum territorio dominicali in Seliheim, et in Stockheim. SCHATEN. p. 157.

DVRGAVGENSIS, Turgaugenſis pagus, Durgovve in ducatu Alamannico.

Cecinchauon. HERRGOTT. p. 46.

Chama curtis. CONRING. cenſur. p. 368.

Chezivvilare uilla. HERRGOTT. p. 22.

S. Galli monaſterium. MVRATOR. t. V antiq. Ital. p. 959.

Helfintesvvilare marcha. HERRGOTT. p. 36.

Nuzpoumin uilla. ib. p. 44.

Puozzerisuioda locus. ib. p. 23.

Richelinga uilla. ib. p. 29.

Seeheim uilla. ib. p. 28.

Tegreſca. ib. p. 46.

Turegum curtis. ib. p. 30.

Vzonvvilare. ib. p. 45.

Zuginrehot uilla. ib. p. 36.

FELDVN pagus, in ducatu Bauariae ad Filuſam.

Iazaha locus. PEZ. t. I P. III p. 249. forte *Letſtetten.*

FILICOVSGAVVE pagus, in ducatu Bauariae ad Filuſam.

Yſminga uilla. CRVS. ann. Sueu. P. II p. 58.

FLEITHI pagus Saxon.

Haribernesſun uilla (Harnbaſuſen in epiſc. Hildeſ.) FALCK. p. 4.

FLINA, pagus Sueuiae, in dynaſtia Helfenſteinenſi.

Hohenſtat uilla. CRVS. ann. Sueu. P. II p. 58.

Weiſteti locus. ib. p. 58.

FOLC-

FOLCFELD, pagus Franciae. §. XXI.
Brunnonſteti uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 211.
Lintaha, Lindenloh, Lindelbah, Vuigericheshuſun, Speozesheim, Grezzeſtat. ib.
Svvarzaha monaſterium. ECCARD. rer. Franc. t. II p. 887.
GARDACHGOWE pagus Franciae orientalis. FREHER. origin. Palat. P. I p. 59. CHRON. GOTWICENS. p. 602 loca huius pagi ex traditionibus Laurishamenſ. indicat.
GOLDINESHVNTARE pagellus Alamanniae, in comitatu Vdalrici comitis.
Heriprehtinga uilla. HERRGOTT. p. 32.
GRAINGA pagus in ducatu Weſtphal. SCHATEN. P. I. p. 160.
Kelueri uilla. ib. p. 162.
GRAPFELT pagus Franciae orientalis. SCHANNAT. in Buchonia uetere hunc pagum egregie illuſtrauit; item IVNCKER. in Geographia medii aeui p. 224 ſq.
Adalolfesleiba. SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 201.
Aſcaha uilla. ib. p. 203.
Aten captura. ib. p. 203.
Fridirichesrot uilla. SCHANNAT. hiſt. Fuld. cod. prob. p. 187.
Fuldenſe coenobium. ib. n. 14.
Geruvineshuſun uilla. ib. p. 188.
Helmricheshuſun uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 196.
Herolfesſteti. ib. p. 201.
Hohheim uilla. ib. p. 188. 201.
Hohireod uilla. ib. p. 204.
Horobachorum marca. ib. p. 187.
Hoſtheim uilla. ib. p. 209.
Ishereshuſun. ib. p. 201.
Iuchiſa uilla. ib. p. 197. 198.
Lembirbachorum marca. ib. p. 187.
Rotmulti uilla. ib. p. 203.
Suuinfurt uilla in finibus Gelteresheimono. ib. p. 201.
Veſtheim uilla. ib. p. 188.
Vuaccanheimeromarcu uilla. ib. p. 187.
Vualdbaringi uilla. ib. p. 209.
Vualtratehus uilla. ib. p. 204.

Digitized by Google

§. XXI. GRVBINGAW pagus Sueuiae, in comitatu Warinhari.
Tuiffenthal locus. CRVS. ann. Sueu. P. II p. 58.
Wiſonteſtaiga locus in pago Pleonungethal, ad flumen Filiſa, quod eſt ſitum in Grubingavv-marco etc. ib. p. 58.
GRVNTZWITI pagus Baioariae.
Territorium quoddam incipit ex plaga orientali, a Sumerperch, ſicut miſſi Geroldi Comitis deſignauerunt, usque in Dracisma ad locum, qui uocatur Hohoga, Plaettchinn, et inde ſurſum usque ad territorium Epiſcopatus Patauienſis Eccleſiae, et exinde ad plagam Auſtralem usque in Heribrunnum. Deinde ex parte occidentali usque ad eum locum, ubi Flinspach exit de ſylua a parte aquilonis, ſicut ipſa ſylua pergit usque ad iam dictum montem, qui uocatur Sumerperch. RETTENPACHER annal. Cremiſan. p. 31.
GVOTTINGA pagus Saxon. Oſtphal.
Amplidi uilla. SCHATEN. P. I p. 133. (Empelde. FALCK. c. l. p. 10).
HARDEGO pagus Saxon.
Widisleue uilla. FALCK. p. 7.
HATTVARIA pagus Ripuariorum.
Geizefurt uilla ſuper fluuium Nerſa in Odenheimero marca. HELWICH antiq. Laurešham. p. 27.
Sylua, quam determinat ab oriente fluuius Lusgochesbach usque in Nerſchinam, et a Nerſchina usque in Nerſam, et a Nerſa usque ad ſyluam campumque, qui diuidit Odeheimero marcam. ib. p. 27.
HEEGEWA pagus Alam.
Hadalongcella. DOVBLET. hiſt. mon. S. Dionyſ. p. 784.
HESSI pagus Francorum; Haſſia late deſcribitur in CHRON. GOTWIC. p. 627, ſed iuſtam chronologiam deſidero. FALCK. p. 67. Diuerſus hic pagus a pago Heſſi Saxoniae uel Angariae.
Ambrichi uilla. FALCK. p. 65.
In prouincia, quam Heſſi inhabitant, uillae Affaltra, Gilihha, Buochela, Fiermenni et Scrouſſi, Mehilina. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 191.
HVOSI pagus Bauariae ad Glanam.
Solzimos uilla. PEZ. c. l. p. 19.

HVVE-

HVVETIGO pagus in comit. Pyrmont. et Sualenberg. §. XXI.
Billurbechi uilla. FALCK. p. 111.
Bracu uilla. ib. p. 63.
Scitira uilla. ib. p. 6.
ILARGOWE pagus Sueuiae.
Campidonenſe monaſterium. PAVLLINI hiſt. Viſbecenſ. p. 10.
Heimmortingomarcu. MEICHELBECK p. 349. hodie Heimertingen feudum eccleſiae Campidonenſis, ad Comites Fuggeros pertinens.
LANGNEA pagus Saxoniae, a pago Login haud diuerſus uidetur CHRON. GOTWICENS. Late FALCK. p. 63.
Budinifeld uilla. FALCK. p. 63.
Hemli uilla. SCHATEN. P. I p. 132.
LERI pagus Weſtphaliae; in ducatu Falhon. FALCK. p. 74.
Fiſchboecki cellula iuris regii. SCHATEN. P. I p. 144.
LINZGAVGE pagus Alamann.
Achſtetten uilla. HERRGOTT. p. 48.
Druantesuuilare, Eilingun, Habenuuilare, loca. ib.
LOBDENGOVVE pagus Franciae orientalis. Hunc pagum FREHER. in orig. Palat. latius explicat.
Aberinesburg locus. HELWICH. antiq. Lauresh. p. 30.
Laurishamenſe monaſterium.
Windenheim locus. CRVS. ann. Sueu. P. II p. 58.
MARSTEM pagus Sax.
Fohanreder uilla. FALCK. p. 272.
MATAHGOVVE, Matahgauui pagus Baioariae.
Maninſeo, monaſterium S. Michael. Archangeli.
Maticha locus. CHRON. LVNAEL. p. 57.
MERTENAW, Martinhauga, Ortenau, pagus Alamanniae et Alſatiae. Mortonogovva. DOVBLET. hiſt. mon. S. Dionyſ. p. 784.
Guntersvvilre. HERRGOTT. p. 27.
MOINGOWE pagus Franciae orientalis.
Mulinheim. TOLNER. cod. diplom. p. 6.
Saligunſtad, monaſterium. ib.
MVLAHGOVVE pagus Franciae orientalis.
Alahdorp uilla. SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 193.

§. XXI. MVSELAHGEWI pagus Moslenſis, Lotharingiae Moſellanicae.
Berge uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 210.
NECKERGEW pagus Franciae orientalis et Sueuiae.
Biſſinga locus. | Nabera locus. | Nidlinga locus. | Wilheim locus. } CRVS. ann. Sueu. p. 58.
Hetſilingua cellula. DOVBLET. hiſt. mon. S. Dionyſ. p. 784.
NIBALGAVGE pagus in ducatu Alamanniae. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 49.
NITENSIS et WORMACENSIS pagus occurrit in ANNAL. FVLD. ad a. 880.
In Nitenſi ſiue Nithagevve reperitur Horaheim. SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 125.
NORDGOWE pagus, pars ducatus Baioariae, alios plures pagos complectebatur. FALCKENSTEIN. in Analect. Nordgauienſ. P. II p. 149 diſquirit: ob Noricum und Nordgau vor einerley und gleichgültige Wörter zu halten?
Aichſtet, epiſcopi ſedem.
Engoldeſtat. BALVZ. t. I p. 375.
Priemberch. De hoc loco iam in Caroli M. Capitul. obuio uid. FALCKENSTEIN c. l. P. I p. 1.
NORTHTHVRINGI pagus. FALCK. c. l. p. 42.
PATHERGO pagus ſiue tractus Paderborn.
Wamuri uilla. FALCK. p. 113.
PERACHTOLDESPERA pagellus in comitatu Vtonis Comitis, BARA pagus Alemanniae ad nigram ſyluam, Landgrauiatus Barenſis.
Paldinga uilla. HERRGOTT. p. 32 n. 56.
PLEONVNGETHAL pagus Alemanniae; ad pagum Alpengovv pertinebat.
Wiſonteſtinga monaſterium in comitatu Werinherii. CRVS. ann. Sueu. P. II p. 58.
PRISICOWE, Priſgaudi pagus Alemanniae, Briſgouia.
Buabiliuisvvilare. HERRGOTT. p. 45.
Munzinga uilla. ib. p. 27.
Vuitinovva locus. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 30.

QVIN-

Digitized by Google

QVINZINGAVVE, Kunzingovve pagus Baioariae. §. XXI.
Altahae inferioris monaſterium. HVND. p. 11.
Roſſapah locus. CHRON. LVN. p. 49.
Sulzipah locus. ib. p. 67. 86. PEZ. t. I P. III p. 28.
terrae quaedam ad Filuſam. CHRON. LVN. p. 81.
REHTSA pagus Alam.
Harbrittinga cellula. DOVBLET. hiſt. mon. S. Dionyſ. p. 784.
RETIENSIS pagus Nordgouiae et Sueuiae; Raetia, *Ries.*
In charta inedita Ludouici Germanici regis a. eius XXXVI monaſterio Laureſham. data: *de rebus praefati monaſterii inter Raetiam et Suualeueldon in locis nuncupatis Buila, Rumilinga, Gunzenheim, Mundilinga, Ranheim.* CHRON. GOTWIC. p. 740.
In loco Saulifelt filii Ludouici German. regnum diuiſerunt.
RINECGOWE, Renenſis pagus Franciae orientalis ad dextram Rheni.
Bibiſloz uilla. CHRON. LAVRISHAM. p. 109.
Bicchumbach. FREHER. de Lupoduno p. 26.
Biſiſtat. ANN. FVLD. ad a. 870, 873.
Houa in comitatu Gunthramni comitis. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 163.
Langungon uilla. CHRON. LAVRISHAM. p. 109.
Seneim. FREHER de Lupoduno p. 26.
Wadtinheim uilla. CHRON. LAVRISHAM. p. 109.
Wisgoz fluuius. ib. p. 109.
RIPOARIORVM pagus Auſtraſiae; plures pagos comprehendebat.
Werthina locus. LEIBNIZ. ſcript. rer. Brunſ. t. I p. 102.
ROTACGEVVA pagus Baioariae ad fluuium Rotam.
Intinſtegon locus. CHRON. LVN. p. 64.
locus ad Perge. ib. p. 59.
Pochinga locus. ib. p. 52.
Skefouua uilla. PEZ. t. I P. III p. 226.
SALAGEWE pagus Franciae orientalis.
Adalfrideshuſun in Salegouueno-marcu. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 192.
Chinzziche uilla. ib. p. 180.
Matolfeshus uilla. ib. p. 186.
Nuttelinga uilla. ib. p. 181, 187.

Scuntra

Digitized by Google

§. XXI. Scuntra uilla. ib. p. 199.
Tulba uilla. ib. p. 185.
Vrdorph uilla. ib. p. 186, 192, 194, 199.
SALZPVRCAVVE pagus Baioariae.
Hiltigerisdorf locus. CHRON. LVN. p. 69.
Hoherahah, curtis regia.
Oſtermutinga, curtis regia.
Sura locus. CHRON. LVN. p. 65, 77.
Vuengi locus ib. p. 63.
SCHWEINACHGOWE pagus Baioariae.
CHRON. GOTWICENS. p. 766 huic pago adſcribit monaſterium Medemenſe, cui Ludouicus Iunior dedit omne foreſtum et praedium inter ipſum monaſterium et Danubium, hoc eſt, in pago --- de Steine usque in Khrapfenzayn, inde in Pranne, inde in Zvverchloe usque in Zeidlorn et ſic usque in Danubium. BRVSCH. ſupplement. chronol. monaſt. p. 23.
SISIGAVGENSIS pagus Alſatiae.
Honoltesuillare uilla. SCHOEPFLIN. Alſat. illuſtr. t. I p. 639.
SPIRAHGOWI, Spirenſis pagus, inter Alſacenſem et Wormacenſem. ANN. FVLD. ad a. 871. Reſtituitur ex chartis Laurishamenſ. in CHRON. GOTWIC. p. 780.
SVILBERGI pagus in comitatu Daſſel.
Ymmanhuſ. FALK. p. 98.
Thiednodeshus. ib. p. 298.
SVNDARGAVVE pagus Baioariae alios complectitur.
Eipilingun. MEICHELBECK. t. II p. 350.
Poche. CHR. LVN. p. 66.
Sundargaue uilla in comitatu Rumoldi. PEZ. p. 23.
SVTHERBERGI pagus Weſtphaliae.
Arpingi uilla. SCHATEN. p. 162.
Lodre uilla. ib. p. 162.
SVTHVRINGIAE pagus, ampliſſime explanatur in CHRON. GOTWIC. p. 801.
Heiriki uilla. HARENBERG hiſt. Gand. p. 584. SCHATEN. A. P. p. 183.
SVTRACHI, Sudergavve pagus Weſtphaliae.
Aldgreposhem uilla. LEIBNIZ. ſcript. rer. Brunſ. t. I p. 102.
Kompingvverua uilla. ib. SVVER-

Digitized by Google

SVVERCENHVNTARE pagellus Alemanniae. §. XXI.

Heiginga locus.
Muntinga uilla.
Stetiheim locus. } HERRGOTT. p. 32.
Stiutzringa locus.
Wiltzinga locus.

TONAHGEVVI, Tonogeuue, Tonocgeuua, Tunahgovve pagus Baioariae, Donagau.

Alburch uilla. RETTENPACHER p. 34.
Engildeonis comitatus. PEZ. p. 27.
Epilinga locus. RETTENPACHER p. 34.
Ginginchoua locus. PEZ. t. I P. III p. 250.
Hahalinga locus. ib. p. 249.
Matingas locus. CHRON. LVN. p. 60.
Samutesbach uilla. PEZ. p. 27.
Scampah locus. ib. p. 250.
Tuncilinga uilla. ib. p. 216.

TRECWITI pagus Weſtphaliae. uid. GRAINGA pagus. SCHATEN. P. I p. 160. *Hrecwiti.* FALCK. p. 301.

TRVNGAVVE pagus Baioariae.

Chremiſa monaſterium. RETTENPACH. p. 34.
Pahheima locus. CHR. LVN. p. 60.

TVLLIFELD pagus Franciae orientalis pars Buchoniae.

in Heitinomarcu uilla Wolfmunteshuſun. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 196.
Vueitaha uilla. ib. p. 185.
Weſtheim uilla. ib. p. 197, 205.

VFGAVVI pagus Baioariae.

Groninpah locus. CHRON. LVN. p. 81.
Oſtarperhtesdorf locus. ib. p. 51.
Vfgovve pagum refert CHRON. GOTWIC. p. 832 ad Franciam orientalem.

VRONIA pagellus in pago Durgaugenſi. CONRING. cenſ. dipl. p. 360. HERRGOTT. p. 30.

Burgilla et Silana.

WERINGEVVE pagus Franciae orientalis.

Altendorff uilla, in marcu Gruonbechero. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 190.

Digitized by Google

§. XXI. WESTRACHI pagus Friſiae.

Invvoſtarburon uilla. LEIBNIZ. ſcript. rer. Brunſ. t. I p. 102.

WETAREIBA pagus Franciae orientalis. Wetterauia plenius deſcribitur in CHRON. GOTWIC. p. 850 ex tradit. Fuld. et Laureſham. conf. BERNHARDI antiquit. Wetterauicae.

WINGARTEIBA pagus Franciae orientalis.

Liubegheim et Menſingenheim, uillae. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 476 p. 191.

WORMATIENSIS pagus, Wormazfeldun etiam luculenter repraeſentatur in CHRON. GOTWIC. p. 868.

Apfloa uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 196.

ZVRICHGEWE pagus Alamanniae. Zurichgovve pagus.

Velebach. HERRGOTT. p. 43.

Wangun. ib. p. 44.

Wirchilleozha. ib. p. 43.

II. Loci et uillae pagis adſcribendae. Tantum de pagis, ſed non omnia loca nominatim ad pagos ſuos referuntur. Nonnullae enim chartae, ueluti Friſingenſes, pagos ſilentio fere tranſeunt; ſed nemo dubitabit, uillas pagis ſuis ſubiectas fuiſſe. Quodſi igitur nobis id negotii imponatur, ut loca pagis ſuis reddamus, diſpiciendum erit, annon locus a flumine, monte, ſylua etc. ſignetur; deinde obſeruemus ad quam eccleſiam uel monaſterium locus pertineat, quo in comitatu ſitus ſit. Sicut enim comitatus ex pagis, ita pagi ex comitatibus definiri poſſunt. Infinitum laborem aggrederemur, ſi curam noſtram ad omnes uillas uagantes proferremus. Nunc ſpecimine contenti alii tempori reſeruamus latiorem inueſtigationem. SCHANNAT. poſſeſſionem Fuldenſem, GOLDAST. S. Gallenſem, PEZ. S. Emeramenſem, MEICHELBECK. Friſingenſem indicat, quod, aliis notis deficientibus, generatim tenendum.

Alinchoba, locus, ad monaſt. S. Emeram. pertinens. PEZ. t. I P. III p. 14.

Altabenſi monaſterio tradit Bribinus Dux de Ducatu ſuo, quicquid habuit ad Salipiugiti infra terminos iſtos. In Orientem ultra Salam fluuiolum usque in Slougenzim Marchan et Streſmaren, et ſic ſurſum per Salam usque ad Waltingeſpuch, et ſic inde usque in Hrabagisreit, et ad Chiriſtetin. HVND. P. II p. 11.

Altdorf

Altdorf, Niunhuſa, ad Walde, Zullinga, Vſterlinga, Smidaha, ad Mahouue, ad Bouhhae; loca ad monaſterium Altahenſe ſpectantia. HVND. P. II p. 12. §. XXI.

Altſteti uilla, mon. S. Galli. GOLDAST. ſcript. rer. Alam. t. II p. 47.

Anninwilare in charta mon. S. Galli. HERRGOTT. p. 25.

ad *Antiquum* campum pro eccleſia mon. Prum. MARTENE t. I p. 194.

Aparineſſeo locus, cum omni foreſte, Aberſee, in ditione monaſt. Monſeenſ. ubi termini deſcribuntur: in occidente a riuo nominato Zinchinpah, ubi ipſe in Aparineſſeo decurrit, et ab Oriente in eo loco, ubi Tinnilipah in eundem lacum influit, usque ad eum locum ubi Iſcula in Trunam cadit, ex alia parte usque ad Wizinpah, ubi et ipſe in Atarſeo uadit, et ad alium Wizinpah, usque dum ipſe in Trunam decurrit. CHRON. LVNAELAC. p. 72.

Atinga uicus, mon. S. Emerami. PEZ. t. I P. III p. 239.

Benninwanch, locus, in territorio mon. Chremiſenſ. RETTENPACH. p. 33.

Bernwinteschiricha prope fluuium Meiſaha, ab eccleſia Friſing. datur Adalberto comiti. MEICHELBECK p. 342.

Binga mon. Prum. MARTENE t. I p. 191.

Biſchoffesboui, ad ep. Conſtant. HERRGOTT. p. 32.

in *Bleibueld* uilla, tradit hobas aliquot monaſterium Fuldenſe comiti Heſſi. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 469.

Bodolungboua locus ad ep. Ratiſpon. PEZ. p. 248.

Buchuſa, locus, monaſt. S. Emeram. PEZ. t. I P. III p. 14.

Buechofen, Heidolfinga, Oparinhuſa, Bogama, Anſolfinga, Vrbach, Schellmaha, Müliheim; loca ad monaſterium Altahenſe ſpectantia. HVND. P. II p. 12.

in *Buggenheimono* marca, item in Rosbah, Otenbah, in ciuitate Mogontia, in Tienenheim atque Oppenheim, in Simera, Chira, Vuentilesheim, una traditione uarias poſſeſſiones acquiſiuit mon. Fuldenſ. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 181, 182.

Bugimthi, eccleſia in epiſcopatu Oſnabrugenſi, data mon. Herford. SCHATEN. P. I p. 141.

Buochun, locus, mon. Ottingenſ. HVND. P. III p. 42.

Digitized by Google

§. XXI. *Caput Trebie* locus, haud procul ab urbe Placentina ſitus. MVRATOR. antiq. It. t. V p. 501.

Chauinga, mon. Monſeenſ. CHRON. LVN. p. 86.

Chiricheim. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 30.

Corbeia monaſterium ſuper fluuium Wiſera, in uilla regia, in loco dudum nuncupante Hucxeri. SCHATEN. A. P. p. 130, 132, 133, 144, 178.

Craſtiniacum uilla. LVNIG. ſpic. eccl. P. III p. 725.

Cucinbuſir uilla prope fluuium Moſaha, eccl. Friſing. hodie Gintzenhauſen in diſtrictu Crantspergenſi. MEICHELBECK p. 324.

Dabbauwa, locus prope fluuium, qui dicitur Ampra eccl. Friſing. ib. p. 323.

Dreiſina fluuius in Muntinchoua marca. HERRGOTT. p. 38.

Durrenpach riuulus. HVND. P. III p. 42.

Einhofa in dioeceſ. Friſing. MEICHELBECK. n. 601 p. 309.

Eitaraha. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 213.

Eitrungfeldono - marcha in Bochonia. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 470.

Eligauge. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 28.

Eliſba uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 206.

Elmaha flumen. ib. p. 192.

Epilinga, locus. RETTENPACH. p. 34.

Eresburg. eccleſia, conceſſa mon. Corbeienſ.

Erlaffa. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 22.

Eſpinaueld uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 469.

Ettinchoue, ubi Engilmarus proprietatem habuit, poſt traditam mon. S. Emeram. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 25.

Ezinpah uilla ib p. 227.

Feride LVNIG. ſpicil. eccl. contin. III Fortſez. p. 73.

Feringa, curtis dominica, in charta Friſing. ap. MEICHELBECK. p. 358.

Flanheimmerv - marcus. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 196.

in marcha ac uilla *Flarideshheim* (Floersheim), in marcha uel in uilla Albolfesheim, in marcha uel in uilla Mouuenheim, in nouali, qui dicitur prope Thoneresberg, res quaſdam proprietatis ſuae dat Ludouicus Rex S. Cyriaci eccleſiae Neuhauſ. dioeceſ. Vormat. SCHANNAT. cod. prob. hiſt. Wormat. p. 9.

Franco-

Francofurtenſis capella regia acquiſiuit capellam ad Cuſſtein, monaſterium ad Vrſella, eccleſiam in uilla Steci, eccleſiam ad Plagſtat, uilla Pargilla, eccleſiam ad Sprendilingun, eccleſiam ad Biſcofesheim, res aliquas in uilla Seskibach, eccleſiam ad Sueinheim, tres manſos ad Gelſtrabah, capellam ad Nerenſtein, uillam Kadelcams, capellam in Bunna, Oſteren Acha. MARTEN. t. I p. 211. §. XXI.

Frienbuſen uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 207.

Friſingenſi eccleſiae opes largiſſimae acceſſerunt, quas dum chartae enarrant, loca multa obliuioni eripiuntur, e. g. Rota, Aaldfridesſtat, Vrdorf, Tegrinavva, Pritilinbach, Kimhareshuſir, Perchofen, Sevvn, Adalhareshuſir, Puochsslachun, Puoch, Impach, Echinacha, Archinſvvente, Pullinhuſon, Perchach, Cienperc, Steingauui, Tannara, Helidkereshuſir, Chleninauua, Muninpach, Starkinum, Horskinhoſun, Kyſalheringa, Lozesbach, Potilinbach, Paingas, Crumpinbach, Cuntinhuſir, Marcilinga, Halle, Truchtering, Holzen, Zuoltesdorf, Vrdorf, Othelmesdorf, Halalpach, et Papinkircha, Hrosdorf, Holzhauſen et Rotta, Otinhuſun, Ominbach, Phrumarun, Harthauſin, Reode, Prunnon, Pullinhuſin, Sevve, Glara, Inzimnos, Stocperc, Hrodateshopa, Hruodperchtsdorf, Strupinga, Reod, Rot, Luzilindorf, Erlinhuſon, Pritilinbach, Peralohc, Hardhuſen, Cundpaldesdorf, Chuginhuſon, Tagolfing, Gramanesdorf, Ekkulinpurc, Dorfacrum, Ruadperchtesdorf, Glana, Ruite, Pheterach, Wilpach, Alhelmeshuſen, Purolfingen, Lansberesried, Erlahuſen, Moſaha, Humplen, Leron, Cunzinhuſon, Eicylunpurc, Purcrain, Strazbach, Alpagauui, Rota, Affoltrapach, Lantperchtesreode, Niuvara, Heidolfingen, Sindilindorf, Feldgundinha, Pota, Slipfes, Pacharn. uid. MEICHELBECKII traditiones.

Genzingas marca, mon. Prum. MARTENE t. I p. 191.

Res proprietatis (Ludou. Reg.) quas Folcheri fidelis noſter hactenus in beneficium tenuit in Ducatu Weſtfalorum, coniacentes in pagis *Grainga* et Trecvviti, nec non in comitatibus Burchardi, Waltberti et Albrici atque Letti. SCHATEN. p. 160.

Grandis-uallis monaſterium in ducatu Heliſacenſi. HERRGOTT. p. 28.

Grinſtat uilla. MABILL. ann. Bened. t. III p. 679.

Hagenbach uilla. LEHMANN. Chron. Spir. L. III c. 44.

§. XXI. *Hagenbach*. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 28.

Habcbilſtat, locus, in charta permut. Baturici ep. Ratiſpon. et Abb. S. Emeram. et Maurentii ep. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 7.

Haionbus uilla ad monaſt. Heriſ. pertinens. SCHATEN. A. P. p. 164, 170.

Harteratesbus. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 516.

Hartinga uicus. PEZ. t. I P. III p. 204.

Haſſinga uilla. SCHOEPFLIN. t. I p. 692.

Heitungesfeldon uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 193.

Hengesfelt. ib. n. 476.

Locus, qui in territoriis uillae, quae *Hereſi* nuncupatur, coniacet; quem Waldburg iure mutuario in propriam hereditatem a Paderbornenſi eccleſia mutuata eſt. SCHATEN. p. 164 et 170.

Herfesdorfero-marcus. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 200.

Heribrantesdorff, ubi mon. S. Emeram. poſſeſſionem habuit. PEZ. p. 25.

Heriſi uilla. SCHATEN. A. P. p. 164, 169.

Herolfesfelt. LAMBERT. SCHAFNABVRG. ad a. 845.

Herolfesſteti. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 201.

Hbreni eccleſia, in parochia Mimigesforden. data monaſt. Herford. SCHATEN. P. I p. 141.

Hitincboua iuxta Iſuram fluuium. PEZ. t. I P. III p. 226.

Hoftrabum uilla. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 27, et t. III p. 57.

Holze eccl. Friſing. inter fluuios Iſaurie et Filuſa. MEICHELBECK. p. 325.

Horskinhofun, curtis eccl. Friſing. ib. p. 310.

Hrabagisreit. HVND. metr. Sal. P. II p. 11.

Hruchinga, uilla, quae alio nomine Folinchoua uocatur, monaſt. S. Emeram. PEZ. P. III t. I p. 14.

Hucxeri uid. Corbeia.

Hufhuſan. PEZ. t. I P. III p. 26.

Humplen uilla eccl. Friſing. MEICHELBECK. p. 343.

Hunolzengboua locus. (ad monaſter. S. Quirini Patauienſ.) PEZ. p. 247.

Ibiſtati uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 184.

Ieſteten uilla. HERRGOTT. p. 44.

Indenſe

Digitized by Google

Indenſe monaſterium. LVNIG. ſpic. eccl. P. III p. 725. §. XXI.
Ingolſtat uilla. HVND. p. 8.
Isbereshuſen uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 201.
Kazabano-marcus. ib. p. 192.
Kebirates marca mon. S. Galli. GOLDAST. t. III p. 65.
Kekingon mon. Monſeenſ. CHRON. LVN. p. 86.
Khrapfenzain in charta mon. Metimenſ. BRVSCHII ſupplem. chronol. monaſt. p. 23.
Kirchbach, locus in prouincia Auarorum ab ipſo loco pergens per unam ſemitam usque ad locum, qui dicitur Tumus, usque ad Markam Theotherii, et inde usque ſurſum Cynnenberg. Datus eccleſiae Patauienſi. HVND. M. S. P. I p. 232.
Leichilinga uicus. PEZ. t. I P. III p. 251.
Lentinchoua, Rodratinchoua, Aregiſinchoua, Hardheim, Eſcinbach, Ergoltesbach, Coginbach, Beninchoua, Pitenchoua, poſſeſſiones mon. Lunaelac. PEZ. p. 26.
Libtolfesbach uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 204.
Linthard locus mon. Chremiſ. RETTENPACH. p. 35.
Liuttura-marca. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 195.
Lizzicham uillam Corbeienſibus donat Ludouicus Rex. SCHATEN. p. 178. (hodie Liez oppidulum, in dextra Rheni ripa, ex aduerſo Arae fluuii).
Lodartinchoua locus, in charta permutat. Baturici epiſc. Ratisb. et Abb. S. Emerami, et Maurentii. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 7.
Lonesbemero-marcus. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 196.
de loco *Loufa*, usque Svvabovva, inde in utraque Rheni parte usque ad locum, qua Shura influit ius piſcandi certa conditione permittitur mon. Rhinaug. SAMARTANVS t. V p. 509.
Luchesono-marcus. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 192.
Luchiſeranus marcus. ib. p. 195.
Lutaraba uilla mon. S. Galli. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 47. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 192.
Machasbah uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 185.
Marahesfeldun. ib. p. 188.
Mechitamulinero-marcha mon. Fuld. ib. n. 470.
Meppia, cella juris regii, conceſſa monaſterio Corbeienſi. SCHATEN. P. I p. 141.

Mettin-

§. XXI. *Mettingen* uilla. HERRGOTT. p. 44.
Mobinga uilla. MEICHELBECK. p. 372.
Munolfinga. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 214.
Muntincboua marca circa fluuium Dreisma ſita. HERGOTT. p. 38.
Naucrauia uilla ad Rhenum. MARTENE t. I p. 193. (Baucrauia, Becrauua, Baccharacum).
Nauuauuinida uilla iuxta riuulum Trebinum mon. Altahenſ. HVND. metr. Sal. P. II p. 12.
Neccranua ſeu Neccrauuia fiſcus regius, in quo eccleſia mon. Altripiae erat. MARTENE t. I p. 187.
Nerenſtein. ib. p. 211.
Nittelinga uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 180.
Niunbrunnen uilla. ib. p. 195.
Nortgardinum ad monaſt. Heriſienſ. pertinens. SCHATEN. p. 164, 170.
Nutilinga uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 186, 187.
Oberunmuneſtri monaſterium in Regenosburc. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 14.
Oſdagighuſen, Lutzilandreni, Bocchem, Heringi eccleſiae Paderborn. traduntur. SCHATEN. P. I p. 164.
Oſteringa mon. Monſeenſ. CHRON. LVNAEL. p. 86.
Owilab uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 206.
Paninperc mons. PEZ. t. I P. III p. 258.
Perge uilla. ib. p. 238.
Pergen. ib. p. 26.
Poſſeſſiones mon. S. Emerami ad *Pergen* iuxta Hufhuſan et Adalbrichinchouan iuxta Rocchingan. ib. p. 26.
Perinbereſteti uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 188.
Pilinga uilla. PEZ. t. I P. III p. 232.
Punnincboua. ib. p. 214.
Puobhuſa. ib. p. 214.
Quirnaba uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 469.
Razmundinga uilla. HERRGOTT. p. 29.
Rechendorp uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 194.
Reginiſburch ciuitas. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 15.
Reginuuartesdorf uilla. ib. p. 233.

Rinbo-

Digitized by Google

Rinhouuae monaſterii poſſeſſiones in Gahtelinga, Sibelinga, Houeſtat, Hideſtat, Altunburg, Palba, Svvabovva, Ruffa, Woluenesrinti, Wilechinga, Haſelaha, Arcinga, Wizvvila, Loucheringa. SAMARTHAN. T. V p. 509. §. XXI.

Rocchinga. PEZ. t. I P. III p. 26.

Rodabuſun uicus. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 194.

Robingeshus uilla, ſita in ſilua Bochonia. ib. p. 202.

Rosdorf. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 21, 233.

Rura fluuius. LEIBNIZ. ſcript. rer. Brunſ. t. I p. 102.

Sala fluuius. HVND. metr. Sal. P. II p. 11.

Salageuuenſium prouincia. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 194.

Salagewe prouincia. ib. p. 199, 202.

Salagewona regio. ib. p. 198.

Salagewono-marcus. ib. p. 204.

Salegouveno-marcus. ib. p. 192.

Salipiugiti. HVND. metr. Sal. P. II p. 11.

Salluciola curtis regia. BALVZ. t. II Capit. p. 1504.

Salzbunga uilla in finibus Turingiae ſuper fluuium Vuiſara ſita. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 183.

In *Saxonia* Ludolfus dux monaſterio Brunniſtashuſano omnem proprietatis ſuae hereditatem tradidit in Ganderſemia marcu, et Aluunge marcu, et Ruderinge marcu, et Dengdia marcu, et Lachtiandorp marcu, et alia loca plurima. LEVCKFELD. in antiq. Gandersheim. p. 22.

Scirnicba. PEZ. theſ. anec. t. I P. III p. 22.

Sempincboua uilla. ib. p. 232.

Sikkowna mons. HVND. P. III p. 42.

Slechdorf. MEICHELBECK. n. 601.

Slougenzim marcha. HVND. metr. Sal. P. II p. 11.

Smachtum et Suitgardinum ad monaſt. Heriſ. pertinentia. SCHATEN. p. 164, 170.

Smidaba locus in territor. Chremiſ. RETTENPACH. p. 33.

Snetta. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 28.

Speck uilla. LEHMANN. chron. Spir. L. III c. 44.

Spraza fluuius in territorio Chremiſ. RETTENPACH. p. 32.

Digitized by Google

§. XXI. *Starcfridesbuſen.* SCHANNAT. trad. Fuld. p. 200.
Stiftinc capella. PEZ. theſ. anec. t. I P. III p. 22.
Stoupho mons prope uillam Zartunam. HERRGOTT. p. 35.
Stresmaren. HVND. metr. Sal. P. II p. 11.
Suarzwald ſaltus. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 30.
Suitgardinum uilla. SCHATEN. A. P. p. 164, 170.
Sulzibach locus mon. Monſeenſ. PEZ. t. I P. III p. 28. CHRON. LVNAELAC. p. 86.
Sundheim. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 202.
Sundheimero-marcus. ib. p. 195.
Summimuotingon. Sumathingen. Pertinet ad Fuggeros Comites. MEICHELBECK. p. 349.
Sweinaha. HVND. p. 11.
Tagamari uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 188.
Talamazinga uicus S. Emeram. PEZ. t. I P. III p. 251.
Tanchiricha, Tankirchen, Praefecturae Wolfratshuſianae. MEICHELBECK. p. 351.
Tanhuſa uilla. PEZ. t. I P. III p. 225.
Tengſtede uilla. SCHATEN. A. P. p. 183.
Tenniſteti uilla. HARENBERG. hiſt. Gand. p. 584.
Theotherii marca. HVND. P. I p. 231.
Ihuna uillula mon. Fuldenſ. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 470.
Tinguluinga fiſcus regius in Baioaria. PEZ. theſ. anec. t. I P. III p. 17.
Traubidinga, locus, in charta permutat. Baturici ep. Ratiſpon. et Abb. S. Emerami, et Maurent. ib. p. 7.
Trofesſteti uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 188.
Truna riuus. CHRON. LVNAELAC. p. 72.
Tulliſeld prouincia in Hoitino-marcu. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 196, 197, 205, 206.
Tumeſcat locus. CRVS. ann. Sueu. P. II p. 58.
Turglena mon. Brum. MARTENE t. I p. 191.
Tuzilinga uicus. PEZ. t. I P. III p. 251.
Vcchinpiunt uicus. ib. p. 251.
Villach pons. HVND. P. III p. 42.
Vrſella monaſterium. MARTENE t. I p. 211.
Vualtinboua locus iuxta fluuium Napa. PEZ. t. I P. III p. 257.

Vuerida

Digitized by Google

Vuerida monaſterium. ib. p. 200. §. XXII.
Vueſtheimono-marcus. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 205.
Vuihmundesheim uilla. MARTENE t. I p. 191.
Vuilliberesbus uillula mon. Fuldenſ. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 470.
Vuinades. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 15.
Vuinzara uilla. ib. p. 219.
Vuitarduro. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 28.
Vuolfmunteshuſun uilla. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 196.
Vuolfmuntingas uicus. PEZ. t. I P. III p. 229.
Vuormazfeldono prouincia. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 196.
Wacbrein, locus in territorio Chremiſ. mon. RETTENPACH. p. 33.
Waltuugeſpuch. HVND. metrop. Salisb. P. II p. 11.
Wangen pagus Alſatius. HERRGOTT. p. 27.
Wimundasheim mon. Prum. MARTENE t. I p. 188. (forte Winesheim inter Wald-Laubersheim et Rockheim ſeu Weinsheim prope Hüffelsheim. HONTHEIM. I, 211).
Witerowald ſilua. LEIBNIZ. ſcript. rer. Brunſ. t. I p. 114.
Wornifali in charta Prumienſ. MARTENE t. I p. 194.
Zartuna uilla, adiacens monti Stoupho. HERRGOTT. p. 35.
Zillenslotte mon. S. Galli. GOLDAST. t. III p. 65.
Zinchinpah riuus. CHRON. LVNAEL. p. 72.
Zulleſtein uilla, ſita in ripa fluminis Rheni. CHRON. LAVRISHAM. p. 109.
Zutilinga uillula mon. Fuld. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 470.

12. **Fundorum, agrorum etc. menſurae.**

Vbi fundi et agri geographice ſatis definiti fuere, ſaepius etiam geometrica deſcriptio additur. Indicantur enim *hobae*, *iornales*, *iugera*, *iuchi* (a iugo boum dicti). In terris emetiendis perticam adhibebant (§. XVII, 13). Siluae numero porcorum, qui ex iis paſci poſſunt, aeſtimantur; prata carradis; uineae ſiclis.

§. XXII.

Ludouicus iuuenis Rex Baioariae appellatur, regnum tamen patris auſpiciis gubernatur.

Ludouicus Rex admodum iuuenis regnandi artibus imbuebatur. Iam anno 817 pater ipſum regem Baioariae appellabat, eumque in hanc prouinciam mittebat; ſed illam ſuis auſpiciis, comitibus adiutoribus, regebat. Sic teſte charta apud MEICHELBECK. num. CCCLXXIII: *Audulfus ſuper prouincia Baiowariorum tam potenter et bono-*

§. XXII. *honorabiliter a pio imperatore Karolo, deinde etiam a Ludouico eandem poteſtatem accepit, hanc prouinciam prouidere, regere et gubernare.* Anno ſexto imperii Ludouici Audulfus mortuus; poſthaec ſaepius uocatur Kyſalhardus. MEICHELBECK num. CCCLXVIII, CCCLXXXII, CCCCLXX, CCCCLXXII. Ludouicum filium regem comitabatur Egilolfus paedagogus. In charta MEICHELBECK. num. CCCLXXII Egilolfus paedagogus Hloduvvici iuuenis inter teſtes per aures tractos reperitur. adde chartam CCCCLXX ſeq. Anno 821 Ludouicus imperator in comitiis Nouiomagenſibus partitionem regni inter filios ſuos recenſuit, ac iuramentis optimatum, qui tunc adeſſe poterant, confirmauit. uid. ANNALES LAVRESHAM. ad h. a. Anno 825 Ludouicum filium maiorem poteſtatem in Baioaria nactum putamus, quia ab anno iſto epocham duxit. Ab anno 830 Ludouicus rex ſua quidem auctoritate regnare coepit, ita tamen, ut in chartis ipſius anni imperii patris adhuc notentur. De filiorum in patrem Ludouicum coniuratione huiusque exauctoratione conf. t. I comment. §. LXXVIII, 4.

2. *Viuente patre, Ludouici filii poteſtas adſtricta.* Ludouico noſtro, dum pater uiueret, nec abſolutum imperium erat, nec definita formula regnandi, tum quod plurima in turbis agebantur, tum quod pater ſumma ſe poteſtate abdicare nolebat. Nam in regno Ludouico filio deſtinato comitia, quibus filius ipſe adfuit, coegit, iudicia habuit, priuilegia conceſſit. Quae Ludouico Pio uitam exuente inter fratres acta fuerint, eorum iam in re diplomatica Lotharii et Caroli Calui imperatorum §. LXXXVIIII et CXXXX expoſitorum narratione ſuperſedemus.

3. *Conditiones pacis Lothario oblatae.* Ludouicus et Carolus arma aegre arripiebant, fratremque hortabantur, (apud NITHARDVM L. II) *ut memor eſſet fraternae conditionis, ſineret Eccleſiam Dei et uniuerſum populum Chriſtianum pacem habere, concederet illis regna a patre ſuo conſenſu conceſſa, haberet ſua ſibi non merito, ſed ſola miſericordia a patre illi relicta, et in munere offerebant illi, quicquid in uniuerſo exercitu abſque armis et equis habere uidebantur. At ſi id nollet, cedebant illi uterque portionem regni, alter usque Carbonarias, alter uero usque Renum. Quod et ſi renueret, uniuerſam Franciam aequa lance diuiderent, et quicquid horum uellet, ſuae ditionis eſſet.*

Proelium ad Fontanidicum. At Lotharius lautis his conditionibus contemtis ad cladem iſtam funeſtiſſimam Fontanitenſem coeco impetu properabat; ſed cum uictus fugere cogeretur, Saxones ſibi conciliare ſtudebat; Ludouicus autem partim terroribus, partim gratia Saxonum quidem complures,

res,

res, Auſtraſiorum, Toringorum atque Alemannorum ſuae omnes §. XXII.
ſubiugauit ditioni. ANNAL. BERTIN. ad a. 841. Ludouicus et 4.
Carolus mutui auxilii cauſſa, Argentorati anno 842 foedus necte- Pactum
bant, idque ſolenni ſacramento firmabant, quod exhibebimus in ap- Argentoratenſe
pendice num. III. conf. etiam t. I §. CXXXX. Docet hoc monumen- a. 842.
tum: 1) bellum iudicium diuinum exiſtimatum fuiſſe, haud ſecus ac duellum inter priuatos; 2) hoc foedus publicum, approbatione populi, hoc eſt, procerum regni indiguiſſe; quibus 3) Rex noſter tantam poteſtatem conceſſit, ut ſi ſacramentum uiolauerit, iſti nulla obſequii religione teneantur; 4) utraque lingua, et latina et theotiſca publica habebatur. Paulo poſt fratres duo, Ludouicus et Carolus, de fratris Lotharii regno diuidendo cogitabant; ſed ne quicquam temere uel ſine figura iudicii agere uiderentur, arbitrium ſacerdotum requirebant, ita ut, ſi NITHARDI narrationem legas, 5.
Taciti aeuum rediiſſe putaueris. Ita uero NITHARDVS: et pri- Lotharii
mum quidem uiſum eſt, ut rem ad Epiſcopos ſacerdotesque, quorum regnum
aderat pars maxima, conferrent, ut illorum conſultu, uelut numine ſacerdotibus
diuino, harum rerum exordium atque auctoritas proderetur. Et hoc aequa
illis, quoniam merito ratum uidebatur commiſſum eſt. Quibus ab lance diuidendum
initio geſta Lodharii conſiderantibus, quomodo patrem ſuum regno committitur.
pepulerit, quoties populum Chriſtianum periurum ſua cupiditas effecerit, quoties idem ipſe hoc quod patri fratribusque iurauerat, fruſtrauerit, quoties poſt patris obitum fratres ſuos exhereditare atque delere temptaſſet, quota homicidia, adulteria, incendia, omnigenaque facinora uniuerſalis Eccleſia, ſua nefandiſſima cupiditate perpeſſa ſit: Inſuper autem neque ſcientiam gubernandi Rempublicam illum habere, nec quoddam ueſtigium bonae uoluntatis in ſua gubernatione quemlibet inuenire poſſe, ferebant. Quibus ex cauſis non immerito, ſed iuſto Dei omnipotentis iudicio, primum a proelio, et ſecundo a proprio regno fugam illum iniſſe aiebant. Ergo omnibus unanimiter uiſum eſt atque conſentiunt, quod ob ſuam nequitiam, uindicta Dei illum eiecerit, regnumque fratribus ſuis melioribus ſe, iuſte ad regendum tradiderit. Verumtamen haudquaquam illis hanc licentiam dedere, donec palam illos percontati ſunt, utrum illud per ueſtigia fratris eiecti, an ſecundum Dei uoluntatem regere uoluiſſent. Reſpondentibus autem, in quantum noſſe ac poſſe Deus illis concederet, ſecundum ſuam uoluntatem, ſe et ſuos gubernare

§. XXII. et regere uelle, aiunt, et auctoritate diuina, ut illud ſuſcipiatis, et ſecundum Dei uoluntatem illud regatis, monemus, hortamur atque praecipimus. Hinc autem uterque illorum duodecim e ſuis ad hoc opus elegit, quorum unus extiti, et ſicut illis congruum ut inter illos hoc regnum diuideretur uiſum eſt, contenti ſunt. In qua diuiſione non tantum fertilitas aut aequa portio regni, quantum affinitas et congruentia cuiusque aptata eſt: Euenitque Lodhuuico omnis Friſia, etc. **

ſic uet. ex quod nuper admodum quidam ſic ſupplere tentauit: Et Orientalia regna ceſſerunt, omnis ſcilicet Germania usque ad Reni fluenta et aliquae ciuitates trans Renum cum adiacentibus pagis. Karolo uero **

ſic uet. quod et idem nuper ſic ſupplere conatus eſt: Karolus uero accepit occidentalia regna a Britannico Oceano usque ad Moſam fluuium, in qua parte ex tunc et modo nomen Franciae remanſit."

6. Ludouicus factionem Stellingorum perdomat.

Eodem anno Ludouicus omni Saxonia peragrata Stellingorum (uid. t. I §. C, 5.) factionem perdomuit; multi enim liberti et coloni in dominos ſuos coniurarunt, et ſecundum ANNALES BERTIN. Chriſtianam fidem pene reliquerant; qua impietate Rex eo permouebatur, ut *CXXXX capitis amputatione plecteret, XIV patibulo penderet, innumeros membrorum praeciſione debiles redderet, nullumque ſibi ullatenus refragantem relinqueret.* Hludouuicus menſe Auguſto in uilla, quae uocatur Salz, habito generali conuentu, in Saxoniam pergens, ualidiſſimam conſpirationem libertorum legitimos dominos opprimere conantium, auctoribus factionis capitali ſententia damnatis, fortiter compeſcuit. Ita ANN. FVLD. ad a. 842. Vbi locus Salz fuerit, docet ECCARD. *in der gründlichen Nachricht von der Kayſerl. und Koenigl. alten Salzburg und dem Pallaſte Saltz in Francken.* Anno 843 tres fratres auguſti pacem ſibi reddere inſtituebant, ac denique de regnis patriis diuidendis Virduni inter ſe conueniebant. uid.

7. Pactio Virdunenſis Lex imperii.

§. XXI, 5. Pactio itaque Virdunenſis iſta iure ſuo in numero legum imperii primariarum refertur. Neque enim ſolum ab iſto tempore Germaniae regnum finibus ſuis diſtinctis terminabatur, ſed Rex etiam ſuo arbitratu regnabat; cum praeſertim Lotharius, quem fratres iuniores ex patris uoluntate deberent colere, non impediret, quo minus quisque illorum portionem regni ſui, prout melius poſſet, regeret. uid. NITHARDVS l. IV apud PITHOEVM p. 480. Pactum

Digitized by Google

§. XXII.

ctum hoc Virdunenſe memoratur in MEICHELBECK t. I num. DCXXVIIII inſtrumentorum. De pace ad Teudonis uillam anno 844 inter fratres reges firmata diximus §. VII. Omnia capita id poſtulant, ut pax et iuſtitiae cultus reſtituatur, ac rapinae, familiare Germanorum delictum, coerceantur. A. 847 Lotharius et Ludouicus mutua familiaritate tranſegerunt; nam uterque eorum ad domum alterius inuitatus, conuiuiis et muneribus regiis honoratus eſt; Ludouicus tamen Lotharium et Carolum ita ut uoluit pacificare non potuit, renuente Lothario propter iniuriam ſibi a Giſalberto uaſallo Caroli in raptu filiae ſuae factam. ANNAL. FVLDENS. qui ad annum 848 addunt, Lotharium in colloquio Confluentino id maxime molitum eſſe, ut Ludouicus poſthabita Caroli amicitia ſibi germanitatis iure ſociaretur, Ludouicum uero pacti memorem ſuaſoria machinamenta ingenioſe declinaſſe. At reges tunc temporis turbatores pacis uideri noluiſſe, intelligimus ex pactione Marſnenſi, menſe Februario anno 847 approbata. Caput I commendat ueriſſimum et non fictum charitatis uinculum; cap. II mutuum auxilium; cap. III pacem publicam; cap. V cautum, ut ſingulis fidelibus lex, qualem temporibus priorum regum habuerint, conſeruetur; cap. VI ut rapinae et depraedationes penitus interdicantur; cap. VII ut miſſi idonei conſtituantur, qui cauſſas ſecundum legis aequitatem definiant; cap. VIII raptus damnatur; cap. VIIII regum filii legitimam hereditatem regni ſecundum definitas praeſenti tempore portiones poſt eos retineant. Carolus in adnunciatione ſua uult, ut unusquisque liber homo, ſeniorem, qualem uoluerit, in ſe et in ſuis fidelibus accipiat, nec ſeniorem ſuum ſine iuſta ratione dimittat, ſed cum eodem in hoſtem uel aliis ſuis utilitatibus pergat, niſi lantvveri acciderit. Reliqua uide in appendice num. V. Hoc anno in concilio Moguntino (§. VII, 4) uaria ſtatuebantur ad ſtatum politicum pertinentia. Cap. VI ne rex *aſſenſum praebeat improuide affirmantibus non debere eſſe res dominicas, id eſt domino dominantium deditas, ita ſub defenſione regis ſicut propriae ſuae ſunt hereditates*; cap. XVII ne pauperes iniuſte *opprimantur uel cogantur, ut res ſuas uendant ſiue tradant, ne forte parentes eorum contra iuſtitiam fiant exheredati, et regale obſequium minuatur, et ipſi propter indigentiam mendici uel latrones, ſeu malefactores efficiantur, et ut ſaepius non fiant manniti ad placita, niſi ſicut in dominico capitulari olim facto praecipitur*; cap. XVIII *quisquis ex rebus paupe-*

8. Pax publica ad Teudonis uillam a. 844 ſancita.

9. Lotharii et Ludouici concordia.

10. Pacto Marſnenſi a. 847 pax publica firmatur; ſeruetur cuiusque lex priſca, miſſi conſtituuntur, ſuccedant filii regum in regnis nunc inter ſe diſtinctis.

Cum ſuo quisque ſeniore in hoſtem pergat.

11. Concilio Mogunt. a. 847 ſtatutum de rerum dominicarum defenſione, ne pauperes res ſuas uendere cogantur, emtio uenditio

fiat in publico placito, paricidis non licet ſumere cingulum militare.

pauperum aliquid comparare uoluerit, in publico placito coram idoneis teſtibus et cum ratione hoc faciat; cap. XX *parricidis non licebit ultra militiae cingulum ſumere, et nuptiis uel coniugiis copulari.* Anno 849 Lodovvicus et Carolus germana charitate conuenientes tanto fraterni amoris uinculo deuincti patuerunt, ut alter alteri baculos publice tribuendo regnum, uxores et liberos ſuperſtiti commendaret. ANNAL. BERT.

12. Ludouici et Caroli fides per baculos firmata.

Anno 851 a tribus fratribus regibus in altero conuentu Marſnenſi articuli quidam ſuarum manuum ſubſcriptione roborabantur, quos lege ſis in appendice num. VII. Cap I de amneſtia, II de concordia, III de mutuo auxilio, IIII de quietis publicae hoſtibus non recipiendis, V de facinoroſis inceſtus crimine pollutis etc. profugis perſequendis et conſtringendis ſancit, VI maxime memorabile quo reges ſe nullum contra legem et iuſtitiam oppreſſu-

13. In pacto Marſnenſi II consiliis fidelium ſe aſſenſum praebituros ſpondent reges, eosque adiutores et cooperatores eſſe iubent.

„ros ſpondent, fideliumque ſuorum communi conſilio ad reſtitutio„nem ſanctae Dei eccleſiae et ſtatum regni et ad honorem regium „atque pacem populi pertinenti aſſenſum praebituros, in hoc, ut illi „non ſolum non ſint regibus contradicentes et reſiſtentes ad iſta „exequenda; uerum etiam ſic ſint nobis fideles et obedientes ac ue„ri adiutores atque cooperatores, uero conſilio et ſincero auxilio „ad iſta peragenda, quae praemiſimus, ſicut per rectum unusquisque „in ſuo ordine et ſtatu ſuo principi et ſuo ſeniori eſſe debet.„ En! inſigne documentum praecipuorum iurium ordinum regni, quibuscum Rex haud ſecus ac hodie pacta de gubernando regno iniit. Quibus rerum origines altius repetendae uidentur, ii Capitulationem hic adumbratam exiſtimabunt. Et ut uerum fatear, proceres regni Germanici etiam nunc aptiſſime definiuntur, *fideles et obedientes ac ueri adiutores atque cooperatores.* Coimperantium enim elogium cum ſchemate imperii non concordat. c. VIII ſi aliquis de ſenioribus de hac conuenientia exierit, de eo quid agendum ſit, in conuentu ſeniorum et primorum decernatur.

14. Ludouicus in Saxonia cauſſas iudicat, auitas poſſeſſiones uindicat,

Anno 852 profectus eſt in Saxoniam ob eorum uel maxime cauſas iudicandas, qui a prauis et ſubdolis iudicibus neglecti et multis modis (ut dicunt) legis ſuae dilationibus decepti, graues atque diuturnas patiebantur iniurias. Suberant etiam et aliae cauſae ad ſe ipſum ſpecialiter aſpicientes, poſſeſſiones uidelicet ab auita uel paterna proprietate iure haereditario ſibi derelictae, quas oportuit ab iniquis peruaſoribus iuſta repetitione legitimo domino reſtitui. Igitur in loco qui appellatur Nimia ſuper amnem,

Digitized by Google

amnem, quem Cornelius Tacitus ſcriptor rerum a Romanis in ea gente geſtarum, Viſurgim, moderni uero Wiſuracha uocant, habito generali conuentu, tam cauſas populi ad ſe perlatas iuſto abſoluit examine, quam ad ſe pertinentes poſſeſſiones iuridicorum gentis decreto recepit. Inde tranſiens per Angros, Harudos, Suabos et Holſingos, et per manſiones ſingulas, prout ſe praebuit opportunitas, cauſas populi iudicans, Thuringiam ingreditur. (ECCARD. rer. Franc. t. II p. 420 notat, Oſtphalos diuerſis in pagis a Viſurgi usque ad uiciniam montis Hartonis degentes, Angros uocari, credo quod campeſtria inhabitarent. *Anger* enim campum et pratum lingua Saxonica deſignat. Harudi ſunt incolae pagi Hartingau per Hartonem eiusque radices diſtenti. Suabi a pago Suabingau dicti magnam partem Halberſtadenſis dioeceſis occupabant, ut ſupra oſtendimus, et Harudis et Hartinganis conternuini erant. Pro Holſingis reſtituendi ſunt Hoſſingi, qui in pago Hoſgau ſiue Haſſingau per Mansfeldium comitatum usque ad Salam fluuium, Thuringiam a Saxonia dirimentem, habitabant.) §. XXII.

Vbi apud Erpfesfurt habito conuentu, decreuit inter alia, ut nullus Praefectus in ſua praefectura, aut Quaeſtionarius infra quaeſturam ſuam, alicuius cauſam aduocati nomine ſuſciperet agendam: in alienis uero praefecturis uel quaeſturis ſinguli pro ſua uoluntate, aliorum cauſis agendis haberent facultatem. ANNAL. FVLDENS. (Quaeſtionarius in gloſſa AELFRICI eſt iudex dema Forſitan hi quaeſtionarii crimina cognoſcebant, et comparari poſſunt cum *Rügegrafen* et *Zentgrafen.* WALAFRIDVS enim STRABO de rebus eccleſiaſticis cap 31: *ſunt in ſecularibus*, inquit, *quaeſtionarii, id eſt qui reos examinant.*

Praefectos et Quaeſtionarios aduocatos domi eſſe uetat.

15\. An-no 855 Lothario imperatore defuncto principes et optimates regni filium eius Lotharium ſuper ſe regnare cupientes ad Hludovvicum regem orientalium Francorum, patruum eius in Franconofurt cum adducentes cum conſenſu et fauore illius ſibi regnare conſentiunt. ANNAL. FVLDENS. Ex his perſpicimus uim pactorum, quibus reges fratres aliquoties promiſerunt, ſe de portionibus hereditariis regni filiorum ſeruandis ſolicitos fore. Ludoicus enim, rex Italiae, filius Lotharii, ſuper portione regni paterni in Francia apud patruos ſuos Ludovvicum et Karlum conquiritur, Italiam largitate aui Ludoici imperatoris ſe aſſerens aſſecutum. At proceres quondam Lotharii filium eius Lotharium regem Franciae (mediae ſcilicet, id eſt Lotharingiae) etiam ſacra ratione (unctione) conſtituunt. ANNAL. BERTIN.

Lotharius iunior ſuſcipit regnum patris, conſentiente Ludouico patruo, conquerente Ludouico Imp. fratre.

§. XXII. 16. foedera regum. BERTIN. Anno 857 rex Ludouicus colloquium habuit in Confluente caſtello cum Lothario nepote ſuo; at in ANNALIBVS BERTIN. legimus: Karlus rex et Lotharius nepos eius ſacramentis uiciſſim exhibitis foederantur. Similiter Ludoicus rex Germaniae et Ludoicus imperator Italiae. Anno 858 menſe Februario Rex cum

17. Conuentus Vlmenſis. quibusdam conſiliariis ſuis in Forcheim colloquium habuit. Inde condicto placito et deſignatis ad hoc ſpecialiter Comitibus, in uilla Alamanniae quae uocatur Vlma, Notingum Epiſcopum et Eburhardum Comitem miſſos Hludouuici nepotis ſui ſuſcepit et audiuit. Poſt mediam autem Quadrageſimam uenit in Franconofurt, et ibi Paſcha celebrauit. Interea miſſi quos ad Hlutharium nepotem ſuum directos habuit, ueniunt, eumque iuxta condictum, in Conſluente caſtello Regi occurſurum eſſe nunciarunt, Rege autem promiſſionibus eius credente, et ante dies Letaniarum ad condictum diem et locum ueniente Hlutharius promiſſa mentitus, neque ipſe uenit, neque de ſuis aliquem mittere uoluit. Foedus enim cum Carlo contra Regem iniit, quod uterque eorum iuramento firmauit. Qui cum ſe uidiſſet inluſum eſſe, reuerſus in Franconofurt cum multa de utilitate regni cum

18. Pactum Confluentinum ſuis tractaret atque diſponeret. ANNAL. FVLDENS. Anno 860 pactum iſtud Confluentinum ſancitum inter tres reges, praeſentibus multis praeſulibus, quorum nomina uide §. VII, 16, et comitibus, de quibus infra §. XXVI. Ludouicus rex fratri ac nepotibus ſuis Ludouico, Lothario atque Carolo auxilium perpetuum ſacramento

repetit capitula plurima pacti Marſnenſis II firmat. Cap. I, II, III, IIII, V, X, XI, XII iisdem uerbis repetuntur ex conuentu Marsnenſi ſecundo; atque adeo iſta conſtitutio de iuribus ordinum regni (uid. num. 13 §. huius). Cap. VIII de rapinis, depraedationibus, conſpirationibus, ſeditionibus, raptu; praeterea leges Chriſtianae et capitula progenitorum; item cap. VIIII ſanctiones de eccleſiae honore, regis auctoritate, et populi lege ac iuſtitia conſeruentur. Hludovvicus adnunciat lingua theotiſca, ſummam priorum capitulorum repetens: art. V leges ueteres uult ob-

pax publica roboratur. ſeruari; art. VI pacem publicam roborat, ac transgreſſores de Dei banno et de ſuo uerbo bannit; ſecurus in hoſtem quisque uel ad placitum ſiue ad curtem eat, de ſuo ſic vvarnitus (h. e. *verwahrt*, tutus) et de domo ſua moueat. Haec eadem Carolus Romana lingua adnuntiat, ac impunitatem ſpondet iis hominibus, qui ad Hludovvi-

Digitized by Google

dovvicum tranſierunt. Anno 861 rex in conuentu Ratisbonenſi Ernuſtum ſummatem inter omnes optimates ſuos quaſi infidelitatis reum publicis priuauit honoribus. Vtonem quoque et Berengarium fratrem eius atque Sigihardum Comites, Waldonemque Abbatem, cum aliis nonnullis, quaſi complices infidelitatis eius, ſimiliter exauctorauit. E quibus Vto et Berengarius cum Waldone fratre ſuo in Gallias ad Carlum Regem ſeceſſerunt, caeteris intra patriam in proprietate ſua remanentibus. Carlmannus quoque filiorum Regis maximus, res nouas molitus eſt. Expulit enim duces quibus cuſtodia commiſſa erat Pannonici limitis et Carantani, atque per ſuos marcam ordinauit: quod Regis animum rebellionem ſuſpicantis non parum commouit. ANNAL. FVLDENS. Illuſtrant haec ANNAL. BERTIN.: Carolomannus Ludoici regis Germaniae filius cum Reſticio Winidorum Regulo foederatur, a patre deficit, et Reſticii auxilio magnam ſibi partem usque ad Hin fluuium paterni Regni praeſumit. Hludovvicus Socerum Karolomanni filii ſui Arnuſtum honoribus priuat, et nepotes ipſius a Regno ſuo expellit. Qui cum Adalardo, Jrmintrudis Reginae auunculo, ſuo autem propinquo, quem Hlotharius patrui ſui Hludoici factione inſequebatur, Karlum adeunt, a quo benigne ſuſcipiuntur, et honoribus conſolantur. Sed et pene omnes, qui nuper a Karolo ad Ludoicum defecerant, ad Karolum reuertuntur, et ab eo familiaritate, et honoribus redonantur. Anno 862 Carlemannus per ſacramenta pacis et ſecuritatis ſuae Reganesburgum uenit, et reddita ratione conuicit aduerſarios, patrique ſuo reconciliatur, iuramento confirmans, ne contra eius iuſtam poteſtatem quicquam deinceps mente maliciosa machinaretur. Et Carlemannus quidem ad ſua cum pace reuertitur, Rex uero Mogontiam profectus, occurrentem ſibi ad colloquium nepotem ſuum ſuſcepit Lutharium regem. ANNAL. FVLDENS. Hac de re ANNALES BERT. ita: Carolomannus Ludoici regis Germaniae filius conceſſa ſibi a patre regni portione, quam pridem inuaſerat, et dato ſacramento, ne amplius inde ſine patris uoluntate inuaderet, cum patre pacificatur. - - - Ludoicus rex Germaniae Lotharium nepotem ſuum apud Moguntiam accerſiens, petit, ut cum eo contra Winedos qui appellantur, aduerſus Regulum (Reſtitium) cum apparatu hoſtili pergat, qui ſe primum iturum promiſit, poſt uero a promiſſione

19. Ernuſtus, cum aliis comitibus, honoribus priuatur.

20. Carlomannus a patre deficit magnamque partem paterni regni ſibi aſſerit, patri reconciliatur et portionem regni accipit.

§. XXII.

21. Ludouicus R. Carolum et Lotharium inter ſe conciliare ſtudet.

ſione ſua defecit. IIDEM ad hunc annum Ludouicum *priuatum mediatorem* inter Carolum et Lotharium reges exhibent. Carolus autem Ludouico cauſſas exponit, cur cum Lothario communicare non poſſet, niſi hic rationem redderet, et emendationem oſtenderet. Horum actorum ſeriem uid. in BALVZII t. II p. 163.

22. Carlomannus, Carantanis praefectus, grauiorum criminum accuſatus,

Anno 863 Carlemannus filius Regis, qui praelatus erat Carantanis, tam multis criminibus et tam magnis apud patrem abſens accuſatus eſt, ut merito reus maieſtatis haberi debuiſſet, ſi ea, quae in eum dicta ſunt, ab accuſatoribus probari potuiſſent. Quod Regis animum adeo commouit, ut per ſe ipſum coram frequentia populi ſui proteſtatus ſit, Karlemannum filium ſuum ab eo tempore et deinceps donec ipſe uiueret et regnaret, ſua uoluntate publicis honoribus nunquam eſſe potiturum. Quo audito Karlemannus ab itinere, quo ad palatium ire coeperat, perterritus in Carinthiam ſe recepit, ibi tutari apud ſuos, quos ſibi fideles arbitratus eſt, uolens, donec patris ira quieſceret, et ipſe per internuncios ueraces ſibi fallaciter obiecta purgaret. Interea Rex collecto exercitu, ſpecie quidem quaſi Raſticen Margenſium Sclauorum ducem cum auxilio Bulgarorum ab Oriente uenientium (ut fama fuit) domaturus, re autem uera ad Carantanos filium expugnaturus acceſſit: qui reuera ad id temporis defenderet, niſi proditione Gundachari Comitis ſui deciperetur incautus, qui totum pene robur exercitus ſecum habens, quaſi uada fluminis N. hoſtibus prohibiturus, cum omnibus copiis tranſiuit ad Regem, et praelatus eſt Carantanis, ſicut ei prius occulte promiſſum eſt, ſi dominum ſuum fraude decepiſſet. Et hic quidem praefecturae dignitatem hoc modo promeruit. Carlemannus uero per iuramenta principum uenit ad patrem, de obiectis ſibi criminibus ſecurus, quia innocens erat, et teſtimonio conſcientiae fretus, laetum ſe per omnia exhibebat atque iucundum. ANNAL. FVLD. Et ſecundum ANNALES BERTIN.: Carolus rex - - - Gebehardum Spirenſem epiſcopum de parte Ludoici fratris ſui, regis Germaniae - - - accipit pro pace petentem, quam idem Carolus ſemper ſeruare uoluit, quantum infeſtatio contrariorum ſibi permiſit. Sed et alium miſſum fratris ſui Ludoici nomine Blitgarium accipit petentem, ut Carolomannum filium eius a Reſtitio Winido deſertum et a ſe fugatum, ſi ad illum uenerit, non recipiat. Quem non longo poſt tempore deceptum

prouinciam amittit,

Gundacharo comiti commiſſam;

ſed per iuramenta principum crimina obiecta purgat.

§. XXII.

A patre in libera cuſtodia tenetur, ſed elapſus marcas ſibi ablatas recuperat.

ptum atque deſertum a ſuis, ſub conditione ſacramenti, pater ſuus Ludoicus recepit et ſecum in libera cuſtodia tenuit. Pergunt ad annum 864 Carolomannus, qui in libera cuſtodia cum patre ſuo morabatur, ſimulans, ſe uenatum ire, a patre fuga labitur, et Marcas ſibi a genitore ablatas cum conſenſu Marchionum, qui eum tradiderant, reoccupat. Anno 865 Hludouuicus et Carolus, Reges fratres, apud Duſicam uillam menſe Septemb. (Februar.) conuenientes foedus ineunt, et quidquid inter eos leuitate humana uel ſuggeſtione militum perperam geſtum fuerat, ſibi mutuo dimittunt, cuncta retro obliuioni tradenda cenſentes. Huius autem foederis pactum inuiolabiliter omni tempore conſeruandum, teſtes et admonitores idonei ex utraque parte ſtatuuntur. Nam Hludouuicus ex parte Karoli Hincmarum Remenſem Epiſcopum et Engilrammum comitem: Karolus uero ex parte Hludouuici Luitbertum Archiepiſcopum et Altfridum antiſtitem elegit, ut ſi forte ab aliquo eiusdem pacti iura laederentur, his admonentibus et geſta priora ad memoriam reuocantibus, facilius in priſtinum ſtatum reformari poſſent. ANNAL. FVLD. Apud BALVZIVM t. II p. 201 extant adnuntiationes utriusque regis. In memoriam reuocant pactum Confluentinum, eccleſiae et regni honorem ſtabiliunt, atque alter alteri ſuperſtiti uxorem et filios commendat, miſſosque ad Lotharium nepotem decernunt.

23. Ludouici et Caroli regum foedus, in uilla Duſica initum, cuius teſtes quidam et admonitores conſtituuntur.

24. Carlomanno Pater reddit marcas ſuas;

De Tuſiaco Ludoicus Baioariam pergens, Carolomanno filio ſibi familiariter reconciliato marcas, quas ab eo tulerat, reddidit. ANNAL. BERTIN. Anno 866 Werinharius comes unus ex primoribus Francorum apud Ludovvicum regem accuſatus, quaſi Raſtizen ſuis hortationibus aduerſus eum incitaſſet, publicis priuatus eſt honoribus - - - Hludouuicus, Hludouuici regis filius, grauiter ferens, quod Rex quaedam beneficia illi ſubtrahens, Carlmanno fratri ſuo reddidit, patri moleſtus efficitur. Nam nuntiis per uniuerſam Thuringiam et Saxoniam miſſis, quos potuit ad ſe traxit, et contra Regem rebellare diſpoſuit. Werinharium quoque, Vtonem, et Berengarium Comites a patre ſuo depoſitos, ſuis adhibens conſiliis, priſtinam eis dignitatem ſe reſtituturum eſſe promiſit. Sed et Heinricum principem ſuae militiae ad Raſtizen deſtinauit, obnixe poſtulans, ut eiusdem conſpirationis fautor fieri non recuſaret. Quo comperto Rex Carlmannum ad tuitionem Baioariae derelinquens, concitus uenit in Franciam, et a ſuis undique confluentibus honori-

25. Werinharius Comes honoribus priuatur. Ludouici filii coniurationem

Digitized by Google

§. XXII.

comprimit pater,

fice apud Franconofurt ſuſceptus eſt, et conſpirationem exortam facile extinxit. Tanta etenim multitudo fidelium ſuorum cum eo tunc aderat, ut pars aduerſa, niſi timor filii eius adfuiſſet, ligari procul dubio potuiſſet. Interea Guntpoldus quidam de ſatellitibus Carlmanni contra dominum ſuum uolens dimicare, amiſſo exercitu uix uiuus euaſit.

cui filius reconciliatur.

Hludouuicus uero mediante Luitberto Archiepiſcopo aliisque pacis amatoribus, menſe Nouemb. apud Wormatiam patri ſuo reconciliatur. ANNAL. FVLD. Adde ANNAL. BERTIN. An-

26. no 867 Ludouicus et Carolus fratres de regnis nepotum ſuorum diuidendis pactum ineunt, ſacramento firmatum, quod dabimus in appendice num. XI.

Ludouicus et Carolus de regnis nepotum diuidendis paciſcuntur.

Anno 869 Ludouicus rex Ratiſponae graui detinebatur infirmitate, quapropter omne aurum et argentum, quod in theſauris illius inueniri potuit, per diuerſa monaſteriorum loca diſtribuit, et pauperibus erogauit. ANNAL. FVLD. Anno 870

27. cum ad Carolum fratrem Lotharii regni diuidendi cauſſa pergeret, Flamershemii de ſolario quodam cecidit, ac laeſionem parui pendens Aquis aliquamdiu decubuit; poſt Ratiſbonam rediit, quo filios Ludouicum et Carolum uenire iuſſit, qui ſentientes ſatagente matre in-

Ludouicus R. aegrotans theſauros ſuos pie erogat.

28. clinatiorem eſſe uoluntatem patris erga Carolomannum, quam erga ſe ad illum uenire detrectauerunt. Ludoicus ad placitum ſuum, quod in Franconofurt condixerat, ante Quadrageſimae initium uenit, et ſatagentibus legatis inter eum et filios ſuos utrinque factae ſunt firmitates, ut usque futurum Maium menſem, et ipſi ex parte patris ſecuri manere poſſent, et illi uaſtationem regni, quam inceperant dimitterent, et pacifice usque ad idem placitum degerent. ANNAL. BERTIN.

Ludouicus et Carolus, filii Ludouici R. aegre ferentes, patrem in Carlomannum beniguiorem,

Quae ANNAL. FVLDENS. ita declarant ad annum 871: Hludouuicus et Karolus Hludouuici Regis filii dure accipientes, quod quandam partem regni Francorum, quam Rex illis ſub teſtamento poſt obitum ſuum habendam delegauerat, ab eis auferri et Karlmanno fratri illorum tradi fama uolitante audierunt, congregata multitudine non modica, Spirenſem pagum occupant, contra Regem rebellare diſponentes. Quod cum Rex comperiſſet, de Baioaria profectus uenit ad Franconofurt in Kalen. Febr. miſſisque nuntiis, animos filiorum ſuorum ſibi reconciliare nititur. Sed cum reciproci nuncii diu laborantes rem ad effectum perducere non potuiſſent, tandem condicto placito, atque pace ex utraque parte iuramento firmata, Rex quidem in Baioariam ſe recepit, filii uero illius

inaequalem regni diuiſionem meditari, aduerſus patrem inſurgunt,

in loca

Digitized by Google

§. XXII.

in loca ſibi delegata profecti ſunt. - - - Rex Hludouuicus menſe Maio, iuxta condictum placitum, uenit ad uillam Tribure, ibique filiorum ſuorum animos propter obcaecationem cuiusdam Saxonis, ad iracundiam prouocauit, ita ut ad eius colloquium nollent uenire. Erat enim is, qui excaecatus fuerat, Heimrichi Comitis uaſallus. *quos pater non niſi multo cum negotio in obſequium redigit.* Rex autem filios inde tranſeuntes in uilla Gericheshelm proſecutus, uix ad ſuum inuitauit colloquium, et blandis ſermonibus et beneficiorum pollicitationibus aliquo modo mitigauit. - - - Menſe Auguſto Hludouuicus Rex cum Carolo fratre ſuo colloquium habuit prope Maſa fluuium, ſed nec ibi filios ſuos ſecum pacificare potuit. Noluerunt enim ad eius colloquium uenire, propter dilationem beneficiorum, quae eis promiſſa fuerant. Cum autem falſus rumor exiſſet, Hludouuicum Italiae Imperatorem ab Adalgiſo duce Beneuentano inſidioſe peremptum fuiſſe, et Rex triſtis de Aquenſe palatio in Orientales partes regni ſui rediret; ilico filii eius obuiam ei uenientes, et quibusdam beneficiis ab eo acceptis, ſine ulla difficultate regi reconciliantur. ANNAL. FVLD. His iungas ANNAL. BERTIN.: Rex Carolus petentibus nepotibus ſuis Ludouici fratris ſui filiis Ludouico et Carolo per Viridunum obuiam eis locuturus, cum illis perrexit, et inde ad ſynodum in Duciaco rediit. - - - Miſſi Ludouici fratris ſui ad eum uenerunt poſtulantes, ut obuiam illi ſecus Treiectum municipium ad colloquium illius ueniret, ſicut et fecit, ducentes ſecum miſſos nepotum ſuorum, qui ea, quae petierunt apud patrem ſuum, ex illorum uoce narrarent. Vbi etiam miſſos Carolomanni filii ſui interueniente Ludouico fratre ſuo Carolus rex audiuit, et ſicut antea ſub conditione ſuae correctionis eum redire ad ſe inuitauit, quae inuitatio nihil profecit. In quo aliquamdiu colloquio Ludouicus et Carolus immorantes aut parum aut nihil profecerunt.

29. Colloquium Ludouici et Caroli R. ad Traiectum.

Anno 872 menſe Ianuario circa Epiphaniam Baſilii Graecorum Imperatoris legati cum muneribus et epiſtolis ad Ludouuicum Regem Radasbonam uenerunt; atque ei, inter caetera xenia, cryſtallum mirae magnitudinis, auro gemmisque pretioſis ornatum cum parte non modica ſalutiferae crucis obtulerunt. Qui honorifice ſuſcepti, et congrua reſponſione accepta, redierunt in ſua.

30. Legati Imp. Graecor. munera afferunt.

Rex uero mediante quadrageſima apud uillam Foracheim generali conuentu habito, filios ſuos de regni partitione inter ſe diſſidentes pacificauit, et quam quisque partem poſt obitum ſuum tueri deberet, liquido

31. Rex a. 872 inter filios regna partitur.

§. XXII. liquido deſignauit. Ibi etiam Hludouuicus et Carolus filii eius in conſpectu totius exercitus fidem ſe illi ſeruaturos eſſe omni tempore uitae illorum, iuramento firmauerunt. ANNAL. FVLD. Hac de re ANNALES BERTIN. ita: Ludovvicus filios ſuos Ludovvicum et Carolum ad ſe uocans, ut eos cum Carolomanno pacificaret, doloſe illis iurare fecit; ſed et iidem filii ſui et homines eorum doloſe nihilominus Ludovvico ſacramenta praebuerunt. Et uolens idem Ludovvicus pater, ut ipſi filii ſui cum fratre illorum Carolomanno aduerſus Winidos pergerent, obtinere non potuit. Vnde hoſtem, quam magnum potuit, cum Carolomanno direxit.

32. Ludouicum et Carolum conſtituit cauſſis cognoſcendis.

Anno 873 rex in uilla Biſeſtat prope Wormatiam placitum habuit, filiosque ſuos Ludouicum uidelicet et Carolum ad audiendum ſingulorum cauſſas conſtituit, ut quidquid illi per ſe terminare non poſſent, patris iudicio reſeruarent. Vnde accidit, ut undique conuenientium quaerimoniis legitime terminatis unusquisque cum gaudio rediret in ſua. - - - Menſe Nouembri Agathon Archiepiſcopus, Baſilii Graecorum Imperatoris legatus, ad renouandam priſtinam amicitiam cum epiſtolis et muneribus ad Ludouicum regem Radasbonam uenit, quem Rex honorifice ſuſcepit et abſoluit. ANNAL. FVLD.

Legatus Imp. Graecorum cum muneribus uenit.

33. Rex Francofurti de ſalute regni conſultat cum ſuis.

Anno 874 Ludouicus iunior apud Sanctos Marcellinum et Petrum cum quibusdam patris ſui conſiliariis ſecretum habuit colloquium, quod regem de Baioaria traxit in Franciam. Venit enim circa Calend. Febr. ad Franconofurt, ibique de concordia et ſtatu regni cum fidelibus ſuis conſiliatus eſt. ANNAL. FVLD. Anno 875 rex Triburiae generale placitum habuit. Tunc inter Francos et Saxones ſeditio non modica exorta, et niſi Ludouicus iunior citius cum ſuis interueniſſet, iam diſtrictis gladiis mutua ſe caede truncaſſent.

34. Turbae inter Francos et Saxones compoſitae.

- - - Interea Hludovvicus Italiae Imperator obiit: cuius corpus translatum Mediolani, in baſilica ſancti Ambroſii ſepultum eſt. Quod cum Karolus Galliae tyrannus comperiſſet, ilico regnum Italiae inuaſit, et omnes theſauros, quos inuenire potuit, unca manu collegit. Vnde Hludouuicus Rex iratus, Karlmannum cum exercitu per Baioariam deſtinauit in Italiam: Ipſe uero, iuncto ſibi aequiuoco ſuo, cum manu ualida regnum Karoli ingreſſus eſt, ut eum de Italia exire compelleret. Exercitus autem, qui Regem ſequebatur uerſus ad praedam, cuncta, quae inuenit, diripuit atque uaſtauit. Karolus uero audito Karlmanni aduentu in Italiam, primo clauſis

Carlomannus cum exercitu in Italiam mittitur.

Alpium

Alpium ſe defendere nititur, ſed nihil proficit. Carlmannus enim §. XXII. loca acceſſu difficilia cum ſuis praeoccupauit. Ille autem dum negotium ferro decernendum timuiſſet (eſt enim lepore timidior) ad calliditatem ſolitam conuertitur. Nam aurum et argentum gemmasque pretioſas infinitae multitudinis Carlmanno obtulit, ut eum ſibi placare, et a paterna fidelitate ſegregare potuiſſet: iurauitque, ſe de Italia cito exiturum, et Hludouuici fratris ſui iudicio illud regnum diſponendum ſeruaturum, ſi Carlmannus inde diſcederet. Quo inde diſcedente, et promiſſionibus illius credente, ille quaecunque pollicitus eſt, mentitur, et quanta potuit uelocitate Romam profectus eſt, omnemque ſenatum populi Romani pecunia more Iugurthino corrupit, ſibique ſociauit, ita ut etiam Iohannes Papa uotis eius annuens, corona capiti eius impoſita, eum Imperatorem et Auguſtum appellare praecepiſſet. Qualiter autem regnum illud poſtea cum ſuis diſpoſuerit, qualiterue cum theſauris, quos tulerat, in regnum ſuum redierit, quantasque caedes et incendia in itinere exercuerit, quia certum non habui latorem, ſcribere nolui. Melius eſt enim tacere, quam falſa loqui. Anno 876 Hludouuicus Rex miſericordia motus, multorumque precibus exoratus, ne Galliae regionem propter Caroli ſtultitiam perderet, in regnum ſuum menſe Ianuario rediit, uenitque Magontiacum poſt Epiphaniam, et inde ad Franconofurt, ibique cum ſuis ſequenti menſe colloquium habuit. ANN. FVLD.

ſed Caroli R. dolis et muneribus ingentis pretii permotus ex Italia diſcedit,

Aliter ANNALES BERTIN. Carolo fauentes: Hludovvicus Rex Germaniae frater eius filium ſuum Carolum in Italiam, ut fratri ſuo aduerſaretur, transmiſit. Quem Carolus Rex fugam accipere, et inde abſcedere coëgit. Hludovvicus autem Rex Germaniae, alium filium ſuum Carolomannum cum quibus potuit in aduerſitatem fratris ſui, in Italiam direxit. Quod praenoſcens Carolus Rex, obuiam ei cum ualidiori manu perrexit. Et quia Carolomannus praenouit, ſe patruo ſuo non poſſe reſiſtere, pacem petens cum eo locutus fuit, et ſacramentis utrimque confirmatis ad propria rediit. Hludovvicus uero perſuadente Engelranno quondam Caroli Regis Camerario, et domeſtico, ſuaſione Richildis Reginae ab honoribus deiecto, et a ſua familiaritate abiecto, cum hoſte, et filio, ac aequiuoco ſuo Hludovvico usque ad Attiniacum uenit. Ad quem obſiſtendum Primores Regni Caroli, iubente Richilde Regina, ſacramento ſe confirmauerunt. Quod non attenderunt, ſed ex ſua parte Regnum Caroli

aut, ex Ann. Bertin. narratione, formidine perculſus fugit.

§. XXII. peſſundantes hoſtili more deuaſtauerunt. Similiter et Hludovvicus cum ſuo exercitu idem Regnum peſſumdedit. Sicque Natiuitatem Domini in Attiniaco agens, per placitamenta Primorum Regni Caroli depraedatione facta, cum quibusdam Comitibus ex Caroli Regno, qui ad eum ſe contulerant, rediit: et per Treuerorum ciuitatem tranſiens ad Palatium ultra Rhenum Franconofurt peruenit. Ibique dies Quadrageſimae, et Paſcha Domini celebrauit. ANNALIBVS FVLD. magis conſentaneum eſt chronicon ANDREAE presbyteri apud MVRATOR. t. I antiquit. Ital. p. 50: Poſt Ludouici Imp. obitum magna tribulatio in Italia aduenit. Colligentes ſe maiores natu in Ciuitate Ticino ſimul cum Angelberga ſua Regina menſe Septembri, Indictione IX prauum egerunt conſilium, quatenus ad duos mandarent Regnum, id eſt Carolo in Francia, et Hludouico in Baioaria, ſicut et fecerunt. Tunc Carolus uenit neſciens quicquam de Hludouico. Hludouicus neſciebat, quod Carolus ueniſſet, et miſit filium ſuum, Carolum nomine, quem propter diſtantiam homines coeperunt Caroletum nominare. Carolus Rex uenit Papiam. Caroletus in fines Mediolanenſes: qui quum de patruo ſuo comperiſſet, quod eſſet in Papia, coeperunt homines, qui ſe Caroleto adiunxerunt, multa mala facere: hoc eſt Beringherius cum reliqua multitudine ſtatim uenerunt in fines Bergomenſes, reſidentes in Monaſterio Fara per hebdomadam unam, domus deuaſtantes, adulteria uel incendia facientes. Tunc multi Bergomenſes relinquentes domos ſuas plenas uino et annona, tantum cum uxoribus et parentibus in Ciuitatem uel in montes perrexerunt. Carolus rex haec audiens, ſtatim prae ipſis malefactoribus cum multitudine Populorum perrexit in Baioariam. Tunc Carlomannus germanus eius obuiam ueniens Carolo Regi ad fluuium, qui dicitur Brenta, et pacificis uerbis ſe inuicem ſalutauerunt, et pactum usque in menſem Maium firmauerunt, Carlomannus iuit in Baioariam, Carolus Rex porrexit Romam, et Eccleſiae beati Petri dona obtulit, ab Apoſtolico Iohanne unctus. Et honore Imperii coronatus in Papiam reuerſus eſt menſe Ianuario, ſupra ſcripta Indictione IX. Quumque idem Carolus Imperator de Roma reuerſus in Papia ſederet, audiuit, quod Carlomannus Hludouici filius contra eum ueniret: quumque exercitum ſuum adunare uellet, et cum eo bellum gerere, quidam de ſuis, in quorum fidelitate maxime confidebat, ab eo defecti, cum Carlo-

Andreae Presbyteri teſtimonium.

manno

manno ſe coniungebant. Quod ille uidens, fugam iniit, et in Galliam repedauit, ſtatimque in ipſo itinere mortuus eſt. Carlomannus uero Regnum Italiae diſponens non multum temporis ad patrem in Boioariam reuerſus eſt. §. XXIII.

§. XXIII.

Acta Ludouici et Caroli regum fratrum.

Quamquam reges fratres ſaepiſſime, ut oſtendimus, dextras iungebant, aeternamque concordiam iurabant; occaſio tamen quaeuis leuior eos ad pacta infringenda adducere poterat. Carolus Normannorum furori compeſcendo impar, in Aquitanorum offenſionem incurrebat. Hinc anno 853 eorum legati Ludouicum regem crebris ſupplicationibus ſolicitant, ut aut ipſe ſuper eos regnum ſuſciperet, aut filium ſuum mitteret, qui eos a Karli regis tyrannide liberaret, ne forte ab extraneis et inimicis fidei cum periculo Chriſtianitatis quaerere cogerentur auxilia, quae ab orthodoxis et legitimis dominis inuenire nequirent. ANNAL. FVLDENS. Anno 854 Lotharius et Carolus apud Leudicam colloquium habebant, ad quod Ludovvicus inuitatus non acceſſit; quare fratres iſti duo in BALVZII t. II p. 71 foedus iam ſaepius repetitum renouabant. Carolus adnuntiat ſe, quia Ludouicus aliquibus impedimentis praepeditus uenire omiſit, audita perturbatione, quam filius eius facere conatur, ſe conſociare uoluiſſe. Si aliquis pari ſuo ſuperſtes extiterit, ipſe, qui remanſerit, nepotes ſuos una cum regno patris ſub tuitione et defenſione habeat. Certiſſime deinde ſuos ſcire cupit Carolus, ſe in multis Deum offendiſſe, animosque eorum negligenter moleſtaſſe. Additur ſacramentum, quod de ſecuritate mutua ſibi iurauerunt: Ab hodierna die et deinceps, ſi Hludouuicus frater noſter illud ſacramentum quod contra nos iuratum habet infregerit uel infringit, aut filii eius ad talem partem regni, quam tu contra eum acceptam habes, in quantum Dominus poſſe dederit, et contra ipſum et contra filios eius ac omnes, qui eam tibi auferre uoluerint abſque iuſta et rationabili occaſione, ſi tu expetieris, adiutorium tibi defenſionis praeſtabo. Si autem ego te ſuperuixero, filiis tuis talem partem regni, quam tu contra me et meum fratrem acceptam habes, non auferam, ſed conſentiam. Et ſi ipſi uel fideles illorum expetierint defenſionis adiutorium contra ipſum

Ludouicus ab Aquitanis in regnum inuitatur.

2\. Lotharius et Carolus ſibi mutuam defenſionem contra Ludouicum fratrem promittunt.

§. XXIII. ipſum fratrem noſtrum et filios eius ac omnes, ut eam tenere poſſint, adiutorium in quantum potero praeſtabo, ſi tu aut filii tui id ipſum adiutorium mihi praeſtaueritis, et a nobis uos non diſſociaueritis. His peractis Lotharius fratrem ſuum Lodoicum ſuper Rhenum de fraternitate erga Carolum alloquitur. Sed prius acriter ſeſe mordentes, tandem ad concordiam redeunt, pacisque nomine foederantur. Deinde Lotharius et Carolus legatos ad fratrem Lodoicum pro pacis concordia, et ut filium ſuum ab Aquitania reuocet, mittunt. Karlus rex Pippini (filii Aquitaniam ingredientis) cauſſa poſthabita, Lodovvicum nepotem ab Aquitania fugatum ad patrem, in Germaniam redire compellit. ANNAL. BERTIN.

3. Ludouicus iunior in Aquitaniam fruſtra proficiſcitur.

Paullo aliter rem narrant ANNALES FVLDENS.: Hludouuicus filius Hludouuici regis ad Aquitaniam pergit, uolens experiri, ſi uera eſſent, quae patri ſuo per legatos gentis promittebantur. Cum ergo ueniſſet, et non eſſet ſuſceptus, niſi ab ea tantum ſola cognatione, quam Carlus maxime offendit propter interfectionem Gozberti, eorum propinqui, quem iuſſit occidi; caeteris omnibus ad ſuſceptionem eius diſſimulantibus, aduentum ſuum illo ſuperuacuum fuiſſe ratus, cum ſuis ſe circa tempus autumni in Franciam recepit. Anno 855 Lotharius infirmatur, qua de re occaſio data eſt Ludoico et Carolo fratribus ad concordiam redeundi. ANNAL. BERTIN.

4. Ludouicus iam quinque annos inuitatus a comitibus regni Caroli in idem tendit,

Anno 856 comites pene omnes ex regno Karli regis cum Aquitanis aduerſus eum coniurant, inuitantes Ludoicum regem Germanorum ad ſuum conſilium perficiendum. Quo diutius in expeditione Sclauorum detento, ubi et magnam partem ſui exercitus amiſit, iſti moras illius non ferentes, Karlo regi reconciliantur. ANNAL. BERTIN. Sed pax mox turbata fuit. Nam comites ex regno Caroli regis anno 858 Ludouicum Germanorum regem, quem per quinque annos inuitauerant, adducunt. Carolus et pacem et uictoriam deſperans, partes Burgundiae petit; Ludouicus uero receptis his, qui a Karlo

diſtribuit amicis comitatus, monaſteria, uillas regias, ſedtandem repellitur, et concordia reparatur.

defecerant, Auguſtam Tricorum adit, ibique diſtribuens inuitatoribus ſuis comitatus, monaſteria, uillas regias atque proprietates ad Attiniacum palatium reuertitur. Anno 859 Karlus rex recuperatis uiribus fratrem ſuum Ludoicum nec opinantem aggreditur, et de regni ſui finibus pellit, et congreſſum fratris deſiderat. Anno 860 uterque frater et Lotharius ad Confluentes concordiam iterum iureiurando firmant. Ita hanc periodum memorant ANNALES BERTIN.

TIN. quos hic breuiter recenſuimus. ANNALES FVLDENS. legatorum querelas latius exponunt, tyrannidem Caroli ſuos diutius ferre non poſſe teſtati. Rex anceps haerebat, contra fratrem agere impium putabat, aeque impium periclitanti populo non ſuccurrere; difficile opinionem uulgi tollere, ſe regnum dilatare cupere; precibus tandem legatorum fauet. Proficiſcitur in Galliam et fugat Carolum, at nimis incauta ductus ſecuritate, omne robur totius exercitus, quem ab oriente ſecum adduxerat, remiſit in patriam; fruſtra in deſertores et proprii domini proditores ſpei ſuae fiduciam ponens, quorum etiam conſilio ibi decreuit hyemare; ignarus per omnia imminentis ſibi periculi, quod ei parabatur ex parte Karli, cuius animum ad ultionem iniuriarum ſuarum erexerant filii Chuonradi Comitis, Ludouuicum ſecurum et paucos eſſe, qui cum eo ex ſuis remanſerunt, indicantes: quos ille quidem quaſi ſibi fideles ad explorandos, ſibique renuntiandos actus Karli transmiſerat. Illi uero fidem mentiti et Karlo coniuncti, quomodo Ludouuicus ex improuiſo cum multitudine exercitus obrueretur, tota intentione moliebantur. Anno 859 ſinguli, Ludouicus nimirum, Carolus et Lotharius cum aequo numero principum ſuorum ex aduerſa parte nominatim expreſſorum, iuxta Andernacum caſtellum in quadam inſula Rheni fluminis nauigio uecti conuenerunt, reliquo ſingulorum comitatu ſuper litus ex utraque parte fluminis conſiſtente. Quam acerbis conuitiis nonnulli epiſcopi Galliae Ludouicum coetu fidelium excluſum laceſſierint, indicauimus §. VII, 14 ad annum 858. Non curamus quidem audacem iſtam epiſtolam, ſed eo tamen nobis poteſt prodeſſe, ut comitum officia, quae negligi putant epiſcopi, intelligamus. Conſtituite comites (monent epiſcopi) et miniſtros reipublicae qui non diligant munera, qui odiant auaritiam, qui deteſtentur ſuperbiam, qui non opprimant neque dehoneſtent pagenſes, qui meſſes et uineas et prata ac ſiluas eorum nequaquam deuaſtent, qui eorum pecora uel friskingas uel quaecunque illorum ſunt non praedentur neque diripant, et per uiolentiam ac mala ingenia, quae illorum ſunt nullo modo auferant, qui Epiſcoporum ſuorum conſilio quae Dei ſunt et Chriſtianitati conueniunt faciant, qui placita non pro adquiſitione lucri teneant, ſed ut caſae Dei, et uiduae, ac pupilli, et populus iuſtitiam habeant, et plus litigantes ad concordiam ſalua iuſtitia reuocare ſtudeant quam committere ut ipſi inde aliquod lucrum poſſint

§. XXIII. 5. Caroli tyrannis et Ludouici oſcitantia.

6. officia comitum,

 habere;

§. XXIII. habere; quos ſi pacificare non potuerint, tunc, ſicut rectum eſt, iudicum iuſtum iudicium decerni cum magna ſollicitudine faciant. --- Iudi- uillarum ces denique uillarum regiarum conſtituite, qui non ſint cupidi, qui regiarum, non diligant auaritiam, et uſuras nec ipſi faciant, nec pecunias regias uel ſuas ad uſuras donent, neque a ſuis ſubditis uſuras fieri ſinant. quae omnia uos ſuper omnes miniſtros ueſtros odire debetis et ſugere. Et ſeruos regios iudices non opprimant, nec ultra quod ſoliti fuerunt reddere tempore patris ueſtri ab eis exigant; neque per angarias in tempore incongruo illos affligant; neque per dolos, aut per mala ingenia, ſiue inconuenientes precationes, colonos condemnent: quia ſi per tales uel alias huiuſmodi factiones pondus argenti uel auri habueritis in arca, maius et grauius pondus erit peccati quod habebitis in conſcientia ueſtra et anima. Aedificent uillas ueſtras moderatis caſtitiis, ut et honeſtas neceſſaria ſit, et familia non grauetur. Laborent et excolant terras et uineas in tempore cum debita ſollicitudine, ſaluent et diſpenſent laborata cum fideli diſcretione, faciant nutrimenta congrua et neceſſaria; cuſtodiant ſiluas, unde habeant paſtiones; defendant et excolant prata, unde habeant pabula; quatinus non ſit uobis neceſſe per quaſcunque occaſiones quorumcunque hortatibus circuire loca Epiſcoporum, Abbatum, Abbatiſſarum, uel Comitum, et maiores quam ratio poſtulat paratas exquirere, et pauperes eccleſiaſticos et fidelium ueſtrorum manſuarios in carricaturis et paraueredis contra debitum exigendis grauare, et peccatum de facultatibus indebite conſumptis in animam ueſtram congerere. --- Iudices uero uillarum colonos diſtringant, ut non eccleſiaſticos homines uel francos pauperiores aut alienos ſeruos propter priuilegium regium opprimant, aut ſiluas uel quaecunque aliorum ſunt in ſua uicinitate deuaſtent. Quia Rex iuſtus, qui iuſtitiam debet diligere, miniſtros et colonos impios et iniquos non debet habere; ſed omnibus in ſe et in ſuis debet imitationem debi-
miſſorum. tam demonſtrare. --- Miſſos etiam tales per regnum conſtituite qui ſciant qualiter Comites et ceteri miniſtri reipublicae iuſtitiam et iudi-
7. cium populo faciant; qui ſicut Comitibus praeponuntur, ita ſcien-
Carolomannus, tia iuſtitia ac ueritate eis praeemineant. Anno 873 Caroloman-
Caroli filius, nus Caroli filius ad regem Ludouicum uenit, qui eum Liutberto
Liutberti archiep, Mo- archiepiſcopo paſcendum in monaſterio S. Albani apud Moguntiam commendauit, euidenti demonſtrans indicio, qualiter illi diſplicuerint

§.XXIIII. gunt. cuſtodiae commendatur.

rint mala, quae isdem Carolomannus in ſancta Dei eccleſia, in populum Chriſtianum, et contra patrem ſuum egit, quandocunque uel ubicunque praeualuit. ANNAL. BERTIN.

§. XXIIII.

Res Slauicae.

Quamquam Ludouicus Sclauicas quoque gentes regno ſuo compleċteretur, iſtae tamen cum imperio, tum religioni Chriſtianae ualde obnitebantur: Quare Rex noſter earum prouincias male pacatas habebat. Nec temere quisquam credat, Sclauos ad eam prouinciae formam, quae in Baioariis aut Alemannis conſpiciebatur, redactam fuiſſe. Enarrabimus, quae Rex noſter inde ab iſtis temporibus, quibus regnum Germaniae quaſi emancipatum ſua maieſtate conſtare coepit, cum perfida illa natione geſſit.

Ludou. Rex Slauorum populos ſubegit.

ANNALES equidem BERTIN. ad annum 844 Ludouicum Regem Germanorum populos Sclauorum et terras aggreſſum, quosdam in deditionem coepiſſe, quosdam interfeciſſe, omnes pene illarum partium regulos ſibi aut ui aut gratia ſubegiſſe, referunt: Sed tam late uictoria non patebat, ut Regi impoſterum nihil fuiſſet metuendum.

Abodritos in obſequium redigit, occiſo rege Gozzomuil.

Immo ANNALES FVLDENSES Abodritos defectionem molientes, bello Ludouicum noſtrum perdomuiſſe aiunt, occiſo rege eorum Gozzomuil, terramque illorum et populum ſibi diuinitus ſubiugatum per duces ordinaſſe. Barbarum iſtum regem charta fucata, qua Corbeienſibus a Lothario imperatore inſula Rugia donata dicitur, memorat. Si qua facta fuerit donatio, eam Ludouico noſtro, non Lothario, tribuendam, oſtendimus t. I §. CXI, 7.

2. Duces Boemici XIV Chriſti doctrinam ampleċtuntur.

Anno 845 Ludouicus XIV ex ducibus Boemanorum cum hominibus ſuis Chriſtianam religionem deſiderantes ſuſcepit, et in octauis Theophaniae baptizari iuſſit. Ill. IORDAN. origin. Slau. n. DCCCCLXXXVI non duces Boemanos, ſed proceres Morauorum hic intelligendos eſſe putat, nec rarum, Boemannos loco Morauorum in annalibus poni.

Bulgarorum legati ſuſcepti.

Suſcepit etiam in placito generali Paderbornenſi Sclauorum et Bulgarorum legationes, quamquam Bulgari Ludouici imperio non ſubiecti, uel ob fines regendos uel ob Chriſtiana ſacra ampleċtenda aduenerint, ut haud inepte coniectat ECCARD. p. 385.

3. Morauis Rex conſtituit ducem Raſticem.

Anno 846 cum exercitu ad Sclauos Margenſes defectionem molientes profectus eſt, ubi ordinatis et iuxta libitum ſuum compoſitis rebus ducem eis conſtituit Raſticem, nepotem

§.XXIIII. Boemani Ludouico graues,

potem Moimari. (PESSINA iam a. 842 Radislaus dux Morau. conſtitutus uidetur.) Inde per Boemanos cum magna difficultate et grandi damno exercitus ſui reuerſus eſt. ANNAL. FVLDENS. Anno 847 Ludouici Regis exercitus aduerſus Sclauos proſpere dimicant, ita, ut quod ante annum amiſerat, reciperet. ANNAL. BERTIN. quos explicant ANNALES HILDESHEM.: Ludouicus filius Ludouici Pannoniam ſubegit, et Bohemos domum rediens uaſtauit. Anno 848 Sclaui in regnum Lodovvici hoſtiliter irruentes, ab eo in Chriſti nomine ſuperantur. ANNAL. BERTIN. Qui fuerint Sclaui iſti, definiunt ANNALES FVLDENSES: Boemanos eruptionem molientes per Ludovvicum filium ſuum miſſa aduerſus eos expeditione contriuit,

pacem petere coguntur.

legatosque pacis gratia mittere et obſides dare coegit. Circa Calendas Octob. in generali placito Moguntiacenſi legatos Sclauorum ſuſcepit.

4. Cum Boemanis perfidis infauſte pugnant duces diſcordes, Hernuſtus, Thachulfus

Anno 849 Boemani more ſolito fidem mentientes contra Francos rebellare moliuntur. Ad quorum perfidos motus comprimendos Hernuſtus dux partium illarum, et inter amicos Regis primus, Comitesque non pauci atque Abbates cum exercitu copioſo mittuntur. Barbari uero pro pace et ſecuritate ſua obſides ſe daturos et imperata facturos per legatos ad Thachulfum directos promittunt, cui prae caeteris credebant, quaſi ſcienti *leges et conſuetudines Sclauicae gentis.* Erat quippe dux Sorabici limitis, ſed in illa expeditione iam tunc grauiter uulneratus. Nam pridie cum exercitus uallum hoſtium ui magna inrumperet, et reſiſtentibus aduerſariis ex utraque parte multi ſine diſcretione ſauciarentur, ipſe in ſiniſtro genu ſagitta percuſſus eſt. Cum legatis uero qui miſſi fuerant, quo minus ab eis debilitas eius deprehenderetur, equo ſedens ſimulata ſanitate locutus eſt: cumque quibusdam ex primatibus per miſſos ſuos legatorum uerba nuntiaſſet, indignati ſunt aliqui eorum aduerſus eum, quaſi caeteris praeferri cupiens, ſummam rerum gerendarum in ſe uellet inclinare; et citato impetu, inconſultis caeteris, bellum hoſtibus paci ſtudentibus intulerunt, ſtatimque experti ſunt, quid ſine timore Dei propria diſcordium poſſit uirtus et audacia. Hoſtes enim effecti ſuperiores, caedendo perſecuti ſunt eos usque in caſtra, occiſorumque ſpolia in conſpectu eorum ſecuri detrahentes, tantis eos terroribus affecerunt, ut euadendi ſpe penitus priuarentur. Vnde coacti obſides dabant eis, a quibus ſuſcipere dedignati ſunt, ut inlaeſi ab hoſtibus, et uia tantum publica pergentes in patriam

reuerti

Digitized by Google

reuerti potuiſſent. ANNAL. FVLDENS. Anno 851 Sorabi 5. Ludouicus uaſtat terram Soraborum
Francorum fines crebris incurſionibus atque incendiis infeſtant.
Vnde Hludouicus Rex commotus cum exercitu per Thuringiam iter
faciens, terram eorum ingreſſus, graui eos obſidione fatigauit, perditisque frugibus et omni ſpe uictus adempta, magis eos fame quam ferro perdomuit. ANNAL. FVLDENS. Anno 852 legationes
Bulgarorum Sclauorumque in ſynodo Moguntina audiuit Rex et ab- 6.
ſoluit. Anno 853 Gunedes contra Ludoicum ſolitis ſibi perfidiis Gunedes, Bulgari et Slaui turbas excitant.
mentiuntur. Bulgari ſociatis ſibi Sclauis, et ut fertur, a noſtris (id eſt Caroli Calui) muneribus inuitati aduerſus Ludovvicum Germaniae regem acriter permouentur, ſed Domino pugnante uincuntur. ANNAL. BERTIN. Gunedes obſcuri, niſi fuerint Venedi. An- 7.
no 855 Rex Ludovvicus in Sclauos Margentes contra Raſticen du- Ludouicus contra Raſticem ducit exercitum parum proſpere;
cem eorum ſibi rebellantem, parum proſpere ducto exercitu, ſine uictoria rediit, malens aduerſarium firmiſſimo (ut fertur) uallo munitum ad tempus dimittere, quam militum ſuorum periculoſe pugnando damna ſuſtinere. Magnam tamen prouinciae partem praediis et incendiis uaſtauit exercitus, nec paruam multitudinem hoſtium caſtra Regis inuadere cupientium usque ad internecionem deleuit, ſed non impune: quia poſt reditum Regis, Raſtices cum ſuis inſecutus plurima trans Danuuium finitimorum loca praedando uaſtauit. ANNAL. FVLDENS. Anno 856 menſe Auguſto Hludouuicus 8.
Rex collecto exercitu, per Sorabos iter faciens, Ducibusque eorum felicius contra Dalemincios et Boemanos.
ſibi coniunctis, Dalmatas (Dalemincios) praelio ſuperat, acceptisque obſidibus tributarios facit. Inde per Boemanos tranſiens, nonnullos ex eorum ducibus (*duces minores fuiſſe uidentur, alio forſan titulo appellandi*) in deditionem accepit. In qua expeditione perierunt Comites Bardo et Erpf, cum aliis quampluribus. ANNAL. FVLDENS. Anno 857 Otgarius Epiſcopus et Hruodoltus Comes Palatii, et Hernuſtus filius Hernuſti Ducis, cum hominibus ſuis Dux Boeman. conſtituitur frater Scala-lugati, filii
in Boemanos miſſi, ciuitatem Wiztrachi Ducis ab annis multis rebellem occupauerunt, expulſo ab ea Scala-lugato filio Ducis Wiztrachi, qui tyrannidem tunc in ea exercebat. Quo per fugam lapſo, et ad Raſticen ſe conferente, frater eius qui ab eo patria pulſus apud Cziztiborum Sorabum exulabat, ad regem fideliter ueniens loco fratris Dux conſtituitur. ANNAL. FVLDENS. Quis Wiz- Wiztrachi ducis.
trach (inquit IORDAN. c. I. n. MXXVI), et quod nomen Slaui-

Digitized by Google

§. XXIIII. cum uerum ei fuerit, difficile eſt coniecturare, cum multa propinqua nomina applicari poſſint, ex quibus BALBINVS in epitome rer. Boh. l. I c. 10 nomen Vitkonum, quo uetus Roſenſium optimatum proſapia utebatur, ſeligit, et ex Scala-lugato filio eius, uel prout legit PITHOEVS, Sclauitagoue, Zavviſſium uel Slavvnikum, PESSINA autem in Marte Mor. lib. 2 c. 5 concinnatius Slauatam facit. ECCARD. c. l. p. 457 Wiztrachi ciuitatem Pragam interpretatur;
9. huic enim urbi adhuc caſtellum ſupereminet Wiczerad ſiue Wizonis uel Wiztrahi arx dictum.

Tres exercitus ad fines regni contra populos Slauicos tuendos mittere decernit rex.

Anno 858 decreuit Rex tres exercitus in diuerſos regni ſui terminos, eſſe mittendos, unum quidem per Carlmannum filium ſuum ſeniorem in Sclauos Margenſes contra Raſticen, alterum uero per Ludouuicum filium ſuum minorem in Obodritos et Linones; tertium autem per Tracholfum in Sorabos dicto obedire nolentes; ut ſedatis extrinſecus aduerſariorum tumultibus, facilius intrinſecus regni gubernacula diſponeret. ANNAL. FVLDENS. Cum Rex in Gallia ageret, nuntiatum eſt ei in oriente rempublicam Sorabici limitis eſſe turbatam, eo quod Sorabi duce eius Cziztiboro nomine ſibi fideliſſimo inſidioſe peremto defectionem meditarentur.

Cziztibor dux Sorab. et Tabamuizil dux Obodritor. turbas mouent

Anno 862 Rex ducto in Obodritos exercitu ducem eorum Tabamuizilem rebellantem dicto obedire, et filium ſuum cum aliis obſidibus dare coegit. ANNAL. FVLDENS. Aliter ANNALES BERTIN.: Ludoicus relicto in patria filio Carolo, quoniam nuper uxorem Ercangarii comitis filiam duxerat, Ludoicum filium ſuum ſecum ducens, aggreditur Winedos; unde amiſſis quibusdam primoribus et nihil proſpere geſtis ſub obtentu obſidum Francofurtum redit.

Vngari regnum Ludouici populantur.

Hoſtes antea illis populis inexperti, qui Vngari uocantur, regnum eiusdem populantur. Anno 864 Hludovvicus Rex in menſe Auguſto, ultra Danubium cum manu ualida profectus, Raſti-
10. cen, in quadam ciuitate quae lingua gentis illius Douuina, id eſt puella dicitur obſedit.

Raſtiz, datis obſidibus, fidem iurat.

At ille, cum regiis copiis congredi non auderet, atque loca ſibi effugiendi denegata cerneret, obſides quales et quantos Rex praecepit, neceſſitate coactus dedit; inſuper cum uniuerſis optimatibus ſuis, fidem ſe cunctis diebus Regi ſeruaturum eſſe iuramento firmauit, licet illud minime ſeruauerit. (Douina ſeu Devina Slauice, Dievina Bohemice, puella latine, eſt arx diruta in hodiernis Hungariae confiniis ultra Morauam fluuium, nunc Teben. PESSINA l. 2 c. 5 p. 152 cauſam non ſeruatae fidei refert duras nimium regi Morauorum a Ludoui-

doui-

douico Germanico impoſitas et ui extortas pacis conditiones, inter quas erat, ut Radislaus in ſiniſtra Danubii ripa, adeoque in territorio ſuo proprio Morauico ibi, ubi Ludouico opportunum uideretur, duo munimenta exſtrui eaque militari praeſidio firmari permitteret etc. IORDAN. c. l. n. DCCCCLXXXIX). ANNAL. FVLD. Addunt ANNALES BERTIN.: Rex hoſtiliter obuiam Bulgarorum Cagano nomine, qui Chriſtianum ſe fieri uelle promiſerat, pergit. Inde ad componendam Winidorum marcam, ſi ſe proſperari uiderit, perrecturus. Anno 867 Ludouicus rex Germaniae Ludouicum filium ſuum cum Saxonibus et Toringis aduerſus Abodritos hoſtiliter dirigit, et reliquum populum regni ſui paratum eſſe praecipit, quatenus mox ut ipſe iuſſerit praeparati mouere hoſtiliter poſſint. ANNAL. BERTIN. Anno 869 Sclaui (qui uocantur Behemi) terminos Baioariorum crebris incurſionibus infeſtant, et quaſdam uillas incendio tradentes, mulieres inde duxere captiuas. Contra quos Hludouuicus Rex tutores partium illarum interim miſit, donec ipſe oportuno tempore ſuorum uindicaturus iniurias, in deſertores arma corriperet. Carlmannus exercitibus Raſtici bis numero congreſſus uictor extitit, praedam inde capiens non modicam, ſicut ipſe literis ad patrem ſuum deſtinatis retulit. Sorabi et Siusli iunctis ſibi Beheimis et caeteris circum circa uicinis, antiquos terminos Thuringiorum transgredientes, plurima loca deuaſtant, et quosdam ſibi incaute congredientes interficiunt. Cundachar uaſallus Carlmanni, qui multis periuriis et doloſis machinationibus Hludouuico Regi eiusque filiis ſaepe numero extitit infidelis, et proprium dominum derelinquens ad Raſticen defecerat, contra patriam more Catilino dimicare uolens occiſus eſt. Hic Carlmanni ducibus ad locum certaminis appropinquantibus, dixiſſe fertur ad eos, quibus erat a Raſtizo praelatus: Pugnate fortiter ueſtram patriam tuentes, ego enim in hoc certamine uobis proficuus non ero; quoniam ſanctus Emmerammus caeterique Sancti, in quorum reliquiis Hludouuico Regi filiisque illius fidem me ſeruaturum eſſe iuraui, meum clypeum et haſtam tenentes, mea brachia et uiſum deprimunt, et me undeque conſtrictum quaſi loris ligatum retinent, ita ut nec manum quidem ad os mittere ualeam. Dum haec infelix loqueretur, noſtris ſuperuenientibus occubuit, Domino illi infidelitatis ſuae condignam mercedem retribuente. Quod cum regi relatum fuiſſet, omnes in commune laudare Dominum,

§. XXIIII.

11. Ludouicus iunior in Abodritos mouet.

12. Behemos, item et Raſticem reprimunt tutores finium et Carlmannus.

Sorabi et Siusli Thuringiam inuadunt.

Gundachar periurus perit,

perculſus a S. Emmeramo aliisque ſanctis.

§.XXIIII.

13\. Ludouici filii tres in diuerſis locis rem proſpere gerunt contra

num, ſignis etiam cunctarum in Reganesburg Eccleſiarum concrepantibus, pro interitu hoſtis extincti praecepit. - - - - Menſe uero Auguſto Rex Hludouuicus collectis copiis in tres partes dimiſit exercitum. Aequiuocum ſuum cum Thuringis et Saxonibus ad comprimendam Sorabum audaciam deſtinauit: Baioarios uero Karlmanno in adiutorium fore praecepit, contra Zuentibaldum, nepotem Raſtici, dimicare uolentem: Ipſe autem Francos et Alamannos ſecum retinuit aduerſus Raſtizen pugnaturus. Cumque iam proficiſcendum eſſet, aegrotare coepit. Vnde neceſſitate compulſus, Carolum filiorum ſuorum ultimum eidem exercitui praefecit, Domino exitum rei commendans. Qui dum cum exercitu ſibi commiſſo in illam ineffabilem Raſtici munitionem, et omnibus antiquiſſimis diſſimilem ueniſſet, diuino auxilio fretus, omnia moenia regionis illius cremauit incendio, et abſcondita quaeque in ſiluis uel defoſſa in agris reperiens, cum ſuis diripuit, omnesque ſibi congredientes fugere compulit uel interfecit. Nec minus Carlmannus regnum Zuentibaldi, nepotis Raſtici, igne et gladio depopulatur, uaſtataque omni regione Carlus et Carlmannus fratres conuenerunt, de uictoria ſibi coelitus data gratulantes. Interea Hludouuicus frater illorum cum Sorabis manum conſerens, primo quidem quibusdam occiſis, hoſtes terga uertere coegit: deinde uero non modica ex eis multitudine proſtrata, et Behemis (qui a Sorabis mercede conducti fuerant) partim occiſis, partim turpiter ad ſua redeuntibus, caeteros in deditionem accepit. - - - Omnes autem Ludouuici regis filii in diuerſis locis rebus proſpere geſtis ſine damno militum ſuorum, cum triumpho regreſſi ſunt. Behemi dextras ſibi a Carlmanno dari petunt et accipiunt. ANNAL. FVLD. Anno 870 Zuentibald nepos Raſtizi propriis utilitatibus conſulens, ſe Carlmanno una cum regno, quod tenebat, tradidit. Vnde Raſtiz uehementer iratus, nepoti occulte ponit inſidias, et eum in conuiuio nihil mali ſuſpicantem iugulare diſponit, ſed gratia Dei a periculo mortis liberatus eſt. Nam antequam illi, qui eum necaturi erant, domum intrarent, ſurrexit de loco conuiuii, annuente ſibi quodam eiusdem fraudis conſcio; et quaſi cum falconibus ludum exercens, praeparatas deuitauit inſidias. Raſtiz autem uidens denudatum conſilium ſuum, nepotem cum militibus quaſi comprehenſurus inſequitur: ſed iuſto iudicio Dei captus eſt laqueo, quem tetendit. Nam ab eodem nepote ſuo comprehen-

Raſticem, Zuentibaldum, Sorabos.

Zuentibaldus, Raſticis nepos, ſe cum regno tradit Carlmanno.

prehenditur, ligatur, et Karlmanno praeſentatur: a quo ſub militibus illum ne elaberetur obſeruantibus, in Baioariam miſſus, usque ad praeſentiam Regis ſeruandus in ergaſtulum retruditur. Carlmannus uero regnum illius nullo reſiſtente ingreſſus, cunctas ciuitates et caſtella in deditionem accepit, et ordinato regno atque per ſuos diſpoſito, ditatusque gaza regia reuertitur. --- in Baioariam profectus eſt, ibique cum ſuis colloquium habens, Raſtizen graui catena ligatum ſibi praeſentari iuſſit, eumque Francorum iudicio et Baioariorum, nec non Sclauorum, qui de diuerſis prouinciis Regi munera deferentes aderant, morte damnatum, luminibus tantum oculorum priuari praecepit. ANNAL. FVLD. Anno 871 Ludouicus ad Rainisburg perrexit, quia maximum damnum a nepote Reſticii, qui principatum Winidorum poſt eum ſuſceperat habuit, in tantum, ut markiones cum plurima turba ſuorum perdiderit, et terram quam in praeteritis annis obtinuerat, pernicioſe amiſerit. ANNAL. BERTIN. Vberius ANNAL. FVLD.: Zuentibald nepos Raſtici apud Carlmannum infidelitatis crimine inſimulatus, in cuſtodiam miſſus eſt. Sclaui autem Marahenſes ducem ſuum periſſe putantes, quendam presbyterum eius ducis propinquum nomine Sclagamarum ſibi in principem conſtituunt, ei minantes interitum, niſi ducatum ſuper eos ſuſciperet. Qui eisdem neceſſitate coactus aſſenſum praebens, contra Engilſcalcum et Willihelmum duces Karlmanni praelia mouere, et eos ex obſeſſis ciuitatibus expellere nititur. Illi uero aduerſus hoſtem pari intentione dimicantes, et nonnullos de exercitu eius proſternentes, eum fugere compulerunt. --- Interea Zuentibald cum nullus crimina, quae ei obiecta fuerant, probare potuiſſet, a Carolomanno dimiſſus, et muneribus regiis honoratus in regnum ſuum rediit, ducens ſecum Carlmanni exercitum, quaſi Sclagamarum expugnaturus. Sic enim per dolum Carlmanno promiſerat, ſi ei ad patriam reditus concederetur. Sed ſicut ſolet incautos et de ſe praeſumentes ſequi ignominia, ſic illi contigit exercitui. Nam Zuentibald caeteris caſtrametantibus, urbem antiquam Raſtizi ingreſſus eſt, ſtatimque Sclauiſco more fidem mentitus, et iuramenti ſui oblitus, non ad expugnandum Sclagamarum, ſed ad ulciſcendam contumeliam a Carlmanno ſibi illatam uires ſtudiumque conuertit. Denique Baioarios nihil mali ſuſpicantes, et minus ſe obſeruantes, cum magno exercitu in caſtris aggreſſus eſt, et multos ex eis uiuos com-

§. XXIIII. Raſtiz captus oculis priuatur.

14. Zuentibald in cuſtodiam miſſus, mox liberatus in patriam redit, perfidus opprimit exercitum Baioariorum.

Digitized by Google

§ XXIIII. comprehendit, caeteris pene omnibus occiſis, exceptis his, qui prius ſe prudenter de caſtris ſubtraxerant, omnisque Noricorum laetitia de multis retro Victoriis conuerſa eſt in luctum et lamentationem. Quibus auditis Carlmannus de exercitus ſui interitu nimium conſternatus eſt, et neceſſitate compulſus omnes obſides, qui in ſuo regno erant, iuſſit colligi, et Zuentibaldo reddi; uixque unum uirum nomine Ratbodonem inde ſeminecem recepit. - - - Inde in Baioariam profectus, contra Behemos irruptionem in regnum ſuum molientes, tutores partium ſuarum miſit, Arnum uidelicet Epiſcopum et Ruodoldum comitem, aliosque cum eis. Aduerſarii autem quendam locum uallo firmiſſimum circundederunt, iter anguſtum in ipſo aditu facientes, ad inſidias ſcilicet illorum, qui terminos obſeruabant; ut ſi forte aliquis ex illis illuc uenfret, in ipſo anguſto itinere nusquam declinare ualens occideretur. Interea Sclaui Marahenſes nuptias faciunt, ducentes cuiusdam ducis filiam de Behemis. Quod cum ſupra dicti uiri, id eſt, Arni et alii, qui cum eo erant, comperiſſent, ilico armati aduerſarios ſequebantur. Illi autem fugientes, ad uallum memoratum ignari uenerunt, ibique propter loci anguſtiam, equis et armis derelictis, uix nudi euaſerunt. Noſtrates uero ſuperuenientes DCXLIV equos cum fraenis et ſellis, atque eiusdem numeri ſcuta, quae fugientes dimiſerant, inuenerunt, et haec nullo reſiſtente tollentes ad caſtra reuerſi ſunt. Iidem ad annum 872: menſe autem Maio miſit Thuringos et Saxones contra Sclauos Marahenſes, qui quoniam regem ſecum non habebant, et inter ſe concordes eſſe nolebant, idcirco hoſtibus terga uerterunt, et plurimis ſuorum amiſſis turpiter redierunt: ita ut quidam Comites in illa expeditione fugientes, a mulierculis illius regionis uerberati, et de equis in terram fuſtibus deiecti referantur. Iterum quidam de Francia mittuntur Carlmanno in auxilium contra Sclauos ſupra dictos, alii deſtinantur contra Behemos, qui Dei adiutorio freti, duces quinque, quorum iſta ſunt nomina, Zuuentiſlan, Witiſlan, Heriman, Spoitiman, Moyſlan, cum maxima multitudine ſibi rebellare nitentes, in fugam uerterunt, et alios quidem occiderunt, alios uero in fluuio Fludaha (Moldaua) ſubmerſerunt. Qui autem euadere potuerunt, in ciuitate defecerunt. Deinde parte non modica illius prouinciae depopulata, incolumes reuerſi ſunt. In hac expeditione Luitbertus Archiepiſcopus primatum tenuit. Hi uero, qui Carlmanno miſſi ſunt

15\. Cum Behemis et Marahenſibus dimicatur.

Marahenſes ſponſam ducentes in fauces incidunt.

Thuringi et Saxones infauſte pugnant.

Duces V Bohem. fugiunt.

Dux belli primarius Luitbertus Archiep.

Digitized by Google

ſunt in auxilium, id eſt, Aran Epiſcopus, et Sigahardus Abbas Fuldenſis monaſterii, quamuis fortiter hoſtes premendo pugnaſſent, plurimis tamen ſuorum amiſſis cum magna difficultate regreſſi ſunt. Sed cum Carlmannus caedes et incendia in Marahenſibus exercuiſſet, Zuentibald miſſo clam exercitu copioſo, Baioarios, qui ad tuendas naues in littore Hiſtri fluminis relicti fuerant, occupauit, et alios occidit, alios necauit in flumine, alios uero duxit captiuos; nullusque inde, niſi Embrico Radasbonae ciuitatis Epiſcopus, cum paucis euaſit. (Duces iſti quinque iterum laxius appellantur. PESSINA lib. 2. c. 6. p. 177. nomina eorum optimatibus Bohemicis tunc florentibus, Suentoslao Biliuenſi, Witoslao Kadanenſi, Hermanno cuidam, natione Thuringenſi, Spitimiro Werſchovvizenſi fratri Borbogii, de Sitolib & Mſtislao filio Tuhonis Klatouienſi conuenire putat). Ad annum 873 ANNALES BERTIN.: ad Renisburg rex praeueniens per miſſos ſuos Winidos ſub diuerſis principibus conſtitutos modo, quo potuit, ſibi reconciliauit. Legatos autem ab illis, qui Behin dicuntur, cum dolo miſſos ſuſcipiens in carcerem miſit. Ad eundem annum ANNALES FVLD.: quidam etiam de Alamannia nomine Berthramnus, qui ſuperiori anno in Marahenſibus Sclauis fuerat comprehenſus, a Zuentibaldo dimiſſus, uenit ad regem, et legationem ſibi ab eodem Duce iniunctam retulit, ſicut prius iuramento conſtrictus ſe facturum eſſe pollicitus eſt. Anno 874 Sorabi et Siusli, eorumque uicini, Thaculfo defuncto defecerunt. Quorum audaciam Luitbertus Archiepiſcopus et Ratolfus Thaculfi ſucceſſor ultra Salam fluuium menſe Ianuario profecti, praedis et incendiis ſine bello compreſſerunt, et eos ſub priſtinum ſeruitium redegerunt. --- in uilla Foraheim legatos Zuentibaldi pacem petentes et fidelitatem promittentes ſuſcepit. Cuius legationis princeps erat Iohannes presbyter de Venetiis, qui etiam, ut ei Rex omni ambiguitate remota crederet, quicquid uerbis dicebat, ſacramento firmabat, uidelicet, ut Zuentibald Regi fidelis permaneret cunctis diebus uitae ſuae, et cenſum a Rege conſtitutum per annos ſingulos ſolueret, ſi ei tantummodo quiete et pacifice a Rege uiuere concederetur. Behemorum quoque nuntia Rex audiuit et abſoluit, et poſt haec in Baioariam ſe recepit. ANNAL. FVLDENS.

§. XXIIII.

Rex Winidos ſibi reconciliat.

Berthram, legatus Zuentibaldi.

16.

Sorabi et Siusli in obſequium rediguntur.

Zuentibald pacem petit et cenſum annuum promittit.

§. XXV.

§. XXV.

§. XXV.

Normanni inuadunt regnum Ludouici.

Quod ad Normannos attinet, anno 845 Rex eorum Oricus ſexcentas naues per Albim fluuium in Germaniam aduerſus Ludouicum direxit, quos Saxones quidem repellunt, ſed illi digreſſi, Sclauorum quandam ciuitatem, quae ANNALIBVS FVLDENS. Hamburgum eſt, capiunt, et populantur. Idem Oricus rex miraculo quodam perculſus, a Ludouico noſtro pacem petiiſſe perhibetur. Anno 846 piratae Danorum Freſiam adeuntes, recepto pro libitu cenſu, pugnando quoque uictores effecti, tota pene prouincia potiuntur. ANNAL. BERTIN. In conuentu Marſnenſi anno 847 tres reges fratres decernunt, *ut ad regem Nordmannorum legati mittantur, qui eum conteſtentur, quod aut pacem ſeruare ſtudebit, aut communiter eos infenſos habebit.* Repetunt haec ANNALES BERTIN. Anno 848 in concilio Moguntino legatos Normannorum ſuſcepit Rex. ANN. FVLD. Dani Saxoniam adgrediuntur, ſed repelluntur. ANN. BERT. ad a. 858. Anno 862 Dani magnam regni Ludouici partem caede et igni uaſtantes praedantur. Anno 864 Nordmanni, qui cum plurimo nauigio in Flandris appulerunt, reſiſtentibus ſibi pagenſibus, per Rhenum aſcendunt, et uicina regnorum Lotharii ac Ludovvici ex utraque ripa ipſius fluminis uaſtant. ANNAL. BERTIN.

2. Sigifridus Rex Danorum eiusque frater Halbdeni foedus cum Ludouico inire cupiunt, offerunt gladium, petuntque, ut rex eos filiorum loco habeat. Iurabant per arma ſua.

Anno 873 uenerunt quoque illuc Sigifridi Danorum Regis legati pacis faciendae gratia in terminis inter illos et Saxones poſitis, et ut negotiatores utriusque regni inuicem transeuntes et mercimonia deferentes emerent et uenderent pacifice. - - - Rorichum per obſides ad ſe uenientem in ſuum ſuſcepit dominium. Deinde menſe Auguſto cum apud urbem Mediomatricorum generalem conuentum habuiſſet, Halbdeni frater Sigifridi Regis etiam ſuos ad eum nuntios miſit, eadem poſtulans, quae frater ſuus poſtulauerat, uidelicet ut Rex legatos ſuos ad fluuium nomine Egidoram, qui illos et Saxones dirimit, mitteret, et illi eisdem occurrentes pacem ex utraque parte omni tempore ſtabilem confirmarent. Obtulerunt quoque iidem nuntii gladium Regi pro munere, aureum habentem capulum, obnixe flagitantes, ut Rex dominos ſuos, ſupradictos ſcilicet Reges, in loco filiorum habere dignaretur, et illi eum quaſi patrem uenerari uellent cunctis diebus uitae ſuae. Iurabant etiam iuxta ritum gentis ſuae per arma ſua, quod nullus deinceps de regno dominorum ſuo-

ſuorum, regnum Regis inquietare, aut alicui in illo laeſionem inferre deberet. Quae omnia Rex gratanter accepit, et poſtulata ſe facturum ſpopondit. --- Menſe Iunio Hruodulfus quidam Nordmannus de regio genere, qui regnum Karoli praedis et incendiis ſaepenumero uaſtauerat, claſſem duxit in regnum Hludouuici Regis, in comitatum ſcilicet Abdagi Regis, (uerba *Abdagi regis* mendum turbat) miſſisque nunciis praecepit habitatoribus loci illius tributa ſibi ſoluere. Qui cum reſpondiſſent, ſe non debere tributa pendere, niſi Hludouuico Regi eiusque filiis, et ſe nequaquam in hoc negotio ei aſſenſum eſſe praebituros; ille uehementer iratus, iurauit prae ſuperbia, ſe cunctis maribus occiſis, mulieres et paruulos cum omni ſubſtantia illorum, in captiuitatem eſſe ducturum, ignarus uindictae, quae eum de coelo erat ſecutura. Statimque terram illorum ingreſſus, bellum aduerſus eos inſtaurauit. Illi autem Dominum inuocantes, qui eos ſaepius ab hoſtibus liberauit, hoſti infeſtiſſimo armati occurrerunt, conſertoque praelio ipſe Hruodulphus cecidit primus, et cum eo octingenti uiri. Caeteri uero cum ad naues effugere non potuiſſent, in quodam aedificio ſe tutati ſunt, quod Friſiones obſidentes conferebant ad inuicem ſe quid de eis facere debuiſſent. Cumque diuerſi diuerſa dixiſſent, unus Nordmannus, qui Chriſtianus effectus longo tempore cum eisdem Friſionibus conuerſatus eſt, et eiusdem certaminis dux erat, caeteros hoc modo affatus eſt: O boni commilitones, ſufficit nobis hucusque pugnaſſe, quia quod modo nos pauci contra plurimos praeualuimus hoſtes, non noſtris deputandum eſt uiribus, ſed Dei gratiae. Scitis etiam, quod oppido laſſi ſumus, et plurimi noſtrum grauiter uulnerati; iſti autem, qui hic intus latitant, in deſperatione poſiti ſunt, ſi contra eos pugnare coeperimus, nos eos ſine cruenta obtinebimus uictoria; ſi autem illi fortiores extiterint (uarius enim euentus eſt praelii) forſitan nobis expugnatis ſecuri diſcedent iterum nocituri. Conſultius ergo mihi uidetur, ut obſides ab eis accipiamus, et quosdam ex illis inlaeſos abire patiamur ad naues, et obſides interim retineamus, donec mittant uniuerſam pecuniam quam in nauibus retinent: prius tamen praeſtito ſacramento, ne ultra in regnum Hludouuici regis redeant. Huius itaque conſilio caeteri aſſenſerunt, et obſidibus acceptis quosdam ad naues ire permiſerunt. Illi autem miſerunt pecuniam ualde multam, et obſides, quos dederant, receperunt: prius tamen (ut

§. XXV. 3. Hruodulfus, Nordmannus, claſſem in regnum Ludouici ducens praelio cadit. Reliqui obſides dant, tum receptis obſidibus,

X

§. XXVI. multam pecuniam, iurantque, ſe numquam in regnum Ludouici redituros.

(ut dixi) praeſtito ſacramento, ne ultra in regnum Hludouuici Regis redirent, ac deinde cum magna confuſione ac ſuo detrimento etiam ſine duce, a finibus illis diſceſſerunt. ANNAL. FVLD.

§. XXVI.

Regum ſucceſſio,

Iam alii ſaepius obſeruarunt, ſucceſſionem in regno Carolidarum tempore ita temperatam fuiſſe, ut procerum conſenſio non negligeretur. Addo, patris aut deceſſoris uoluntatem plus ualuiſſe, quam ordinem ſuccedendi (§. XXII, 28). Primogenitis regnum Italiae iure praecipuo tradidiſſe uidentur Ludouicus P. et Lotharius; ſed Ludouicus II Imp. ſe ex auctoritate aui Ludouici P. id obtinuiſſe affirmabat, ſicut ipſe Carolomanno, Ludouici noſtri filio, regnum Italiae et Imperatoris dignitatem deſtinauit. Ludouicum ſolemni ritu

Inauguratio.

inauguratum fuiſſe, nusquam legimus. Etſi Carolus regni Lotharingici corona ornari uoluit; Ludouicus tamen eiusdem regni par-

Sedes regiae.

tem adeptus eſt ſine caerimoniis. Rex prouincias ſuas peragrare ſueuit; Ratisbonae autem ac Francofurti frequentius ſedebat. Of-

2. officia aulica.

ficia aulica, Francorum more, adornauit. Inter plures ſummos capellanos unus plerumque Cancellarii ſummi partes ſuſtinebat. Grimoldus Abbas S. Galli, quem §. XXXVI huic muneri praefuiſſe monſtrabimus, epiſcopis etiam praefertur (§. VII, 14). Baturicus ſummus capellanus regis erat, ſed non Cancellarius (§. XVII, 5). Erchanfridus capellanus (§. XV, 4), Vuito miniſterialis regis fuit, princeps ſuper omnes foreſtes; et ſubiectus eius Wichad (§. XVII, 7). Eginolf, uenator (§. XII, 1). Ludouicus prouincias quidem ſuo

3. Regis patrimonium,

tenebat imperio, ſed non erant in ipſius dominio. Proceres imperii ac ingenui *res proprietatis*, ueluti rex ipſe, habebant. Fundos, uillas, nemora etc. regem tanquam *res proprietatis ſuae* largitum eſſe locis Deo dicatis, chartae noſtrae teſtantur abunde. Auitum patrimonium uindicauit in Saxonia §. XXII, 14. Permutando uillulas quasdam a mon. Fuldenſi acquiſiuit in SCHANNAT. trad. Fuld. p. 190. Immo §. XVI, 14 oſtendimus, regem a monaſterio S. Emerami beneficium accepiſſe, quod poſt obitum ſuum ad idem reuerti

beneficia,

uoluit. *Fidelibus* ſuis praeterea rex multa diſtribuebat beneficia, quae poſtea feuda dixerunt, uaſallos ad ſeruitia deuincientia, quamquam non uaſallorum tantum, ſed et ſubditorum obſequia rex ab iis poſtu-

Digitized by Google

poſtulabat. Si in *hoſtem eundum* eſſet, ne epiſcopi quidem et abbates ſe proeliis ſubducere poterant, quorum nonnullis etiam limitum cuſtodia commiſſa erat. Beneficia inuito rege diuendi non potuiſſe, eo minus dubium uidetur, quod ne proprietatis quidem res libera poſſeſſorum facultati relictae eſſent. De eccleſiis id conſtat; Bribini ducis exemplum attulimus §. XV, 9. Si comes de comitatu ſuo permutationis uel alio titulo quicquam detraxit, quod interdum contigiſſe legimus: id certe non niſi approbante rege fieri poterat. Nec tributa, uectigalia, cenſus et alia fiſci commoda exigui momenti erant; quo pertinet formula chartarum remittens, *quidquid fiſcus exigere* poterat. Monaſteria regi quotannis caballos duos cum ſcutis et lanceis exhibuiſſe, monſtrauimus §. XVIIII, 9. Ius monetae aetate Carolingica in manu ſolius regis fuiſſe, multis extra dubitationem poſitum uidetur; neque ego hanc turbabo regulam, quamquam non omni exceptione ſuperiorem. Rex noſter eccleſiae Argentinenſi §. XI, 5 monetam indulget; quod unicum exemplum chartae noſtrae produnt. Ius metallorum, ſalinarum etc. ſi non plane regiae poteſtatis erat proprium; fiſcus tamen ex eo ſua capiebat emolumenta, neque id ſine regis nutu diſpenſabatur. uid. §. XV, 11; XVI, 2. Si de charactere ſtatuum imperii iſtius aeui ſciſcitemur, eum forte haud minus commode, quam hodie, ponimus in ſuffragio comitiorum. At caue, putes, hoc ius eximium territorio (quod et uillis tribuebatur) adhaeſiſſe. Dignitas cum ſacra, tum politica, item et nobilitas iſtam afferebant praerogatiuam. Quum uero non iure haereditario, ſed regis indulgentia caperentur dignitates: nemo non intelliget, comitiorum faciem fuiſſe uariam, regis forſan arbitrio relictam, quos uellet conuocare, nec omnes omnibus conuentibus adeſſe cogebantur. Proceres regni frequentius dicuntur *fideles, ſeniores*; interdum *conſiliarii familiares* §. XV, 4. *Principes* et *mediocres* legimus §. XIV; 7. Non eſt, quod moneamus, *principes* hic non ordinem procerum ſingularem, ſed optimates generatim indicare. Sic CHRON. S. GALLI ad a. 864: *Ebarhard, Luitolf, Erchancker, Luitfrid, Rudolf regni principes obierunt. Conſilii* cum fidelibus *epiſcopis* ſcil. *Abbatibus* atque *comitibus* habiti mentio fit §. XIX, 9. Has tres ordinum claſſes primarias ubique deprehendimus. Rex, ubi e re ſua erat, epiſcoporum conſilia magni faciebat, (quod exemplo patet §. XXII, 4 adducto), imo ea in rebus dubiis interdum obten-

§. XXVI.

4. res fiſci

ius monetae

5. Procerum regni ordines;

§. XXVI. debat (§. VII, 14); ſi quando autem regi non commode ſuadere uiderentur praeſules, non curabat eorum ſententiam. Ducis ac comitis uocabulo promiſcue utuntur hiſtoriarum ſcriptores, nec duces et comites uel dignitate uel munere multum inter ſe differebant; utrumque enim procerum genus reipublicae partes ſibi concreditas domi et foris adminiſtrabant non iure ſuo perpetuo, ſed regis iuſſu. Et ſi illis interdum *comitatus* tribuantur; non terras ipſorum proprias, ſed ditiones, quibus praefecti erant, intelligamus. In SCHATEN. A. P. p. 160 quatuor comitatus appellantur, item apud HERRGOTT. p. 32. PEZ. c. I. p. 22. Engildeonis *comitium* occurrit apud PEZ. c. I. p. 262. Pagi praefectura tantae dignitatis erat, ut ne rex quidem filiis ſuis pagos regendos committere dubitaret. Ita habet finis chartae LXXV HERRGOTT. *a. XXXIII Hludouici regis et ſub filio eius Karolo, rectore eiusdem pagi, in quo praefatae res ſitae ſunt i. e. Priſicowe.*

Ducis et comitis uocabulum interdum promiſcue adhibetur. comitatus.

6. Vt omnes regni Ludouiciani proceres de induſtria ſcrutemur, inſtituti noſtri ratio non poſtulat. Specimen tamen huius laboris haud iniucundum, tabularum inprimis ſubſidio, iis exhibere libet, quos maiora conari iuuat. Obſeruauimus, duces frequentius uocari apud populos Slauici ortus, comites apud Germanos. Sic §. XXIV, 2 duces Bohemici XIV chriſtianam religionem ſuſcepiſſe dicuntur. Duces, limitis Pannonici et Carantani cuſtodes, uidimus §. XXII, 19.

Duces quidam recenſentur

Bribino duci §. XV, 9 ducatus adſcribitur, quem ECCARD. t. II rer. Franc. p. 472 in ſiniſtra Anaſi fluuii ripa in Auſtria inferiore ſitum ratus. At in CHRONICO GOTWICENSI *Salipiugiti*, locus ducatus ipſius, refertur ad paludes Volceas.

Chuanratus, dux nobiliſſimus, regnante domino Hludovvico rege Alemannorum et Peioariorum, occurrit in GOLDAST. c. I. t. II p. 27. Dux erat Alemanniae Burgundicae; in Alemannia enim Teutonica Carolus M. ducum loco Camerae nuncios inſtituerat. uid. PFEFFINGER. ad Vitriar. t. II p. 303.

Erneſtus comes, (§. XV, 7), Dux partium Bohemiae, inter amicos regis primus (§. XXIIII, 4), ductor Baiovvariorum in Poemanios. MEICHELBECK. t. I n. 702 inter inſtrum. (§. XIV, 7) ſocer Karlomanni, filii regis. Rex in comitiis honoribus eum, *ſummatem inter omnes optimates*, priuat (§. XXII, 19, 20). Schema eius

Digitized by Google

eius genealogicum fingit ECCARD. c. I. p. 482, et p. 510 ad il- §. XXVI.
lum fabulam notiſſimam de Erneſto duce ſpectare putat, quam late explicat.

Ludolfus dux Saxoniae, ſocer Ludouici II regis. HROSWITHA in carmine:

Hinc nam Francorum magni regis Hludouici
Militiae primis adſcriptus pene ſub annis,
Ex ipſo digne ſummo ſublatus honore,
Gentis Saxonum mox ſuſcepit comitatum,
Ac cito maioris donatus munere iuris
Principibus par fit, ducibus ſed nec fuit impar.

De ſtemmate et uita huius Ludolfi, fundatore monaſterii Gandersheimenſis late tractat HARENBERG. in hiſt. Gandersh. p. 9 ſq. Filii eius Brun et Otto.

Thaculfus, dux Sorabici limitis (§. XXIV, 4, 9) ANN. FVLD. ad a. 873: *Thachulfus comes et dux Sorabici limitis menſe Auguſto defunctus eſt.* Ratolfus ſucceſſit Thaculfo (§. XXIV, 16). Poppo, comes et dux Sorabici limitis conſtitutus a Ludouico iuniore. Slauorum duces cognoſcimus ex §. XXIV.

Comitis palatini nomen et dignitatem plures ſimul prae ſe ferebant, quorum munus certa prouincia definitum uidetur. Et enim Alamannia alios habebat comites palatinos, quam Baioaria. In chartis noſtris appellatur 7. comites palatini.

Ansfridus, comes palatii Lotharing. a. 871. HELWICH. antiq. Lauriſham. p. 28.

Fritilo, palatinus comes Baioariae. MEICHELBECK. p. 318 in charta a. 843, in qua Ratolt comes ipſi praeponitur, p. 320 eod. a. aliis comitibus item et Ratolto praeponitur; p. 324 a. 845 p. 381 permutat res proprietatis cum eccleſia Friſingenſ.

Meginhardus, palatinus comes Baioariae. MEICHELBECK p. 394 a. 883.

Ruadoltus, comes palacii Alamann. ad cuius comitatum pertinebat pagellus Affa. HERRGOTT. n. 56 a. 854. Hruodoltus comes palacii a. 857 in Bohemiam mittitur (§. XXIV, 8).

Digitized by Google

§. XXVI. *Timo*, palacii comes Baioar. MEICHELBECK. p. 293 a. 831. Neſcio an ad hunc Timonem pertineat carmen, quod habet MEICHELBECK p. 38:

> Thimo comes, miſſusque tunc, rex inclite, quidem,
> iura bonis reddens, iure malos quatiens etc.

8. comites. Germaniam omnem comitibus refertam fuiſſe, non miramur, quia comitis uocabulum latiſſime patebat, nec tam uariae, quas hodie cernimus, illuſtrium claſſes conſtituebantur. In tabulis hi obliuioni eripiuntur:

Adalardus comes mittitur cum Megingaudo comite a. 876 ad Carolum Regem Gall.

Adalbertus comes Baioar. a. 843. MEICHELBECK. p. 320. Adalbertus comes Durgouiae. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. III p. 65 a. 876. Saepius occurrit ap. HERRGOTT. p. 23, 39, 48, 42, 44, 45, 46, 49.

Adalbermus comes Zurichgouiae cenſetur. HERRGOTT. p. 36.

Albarichus comes Alpegouiae. HERRGOTT. p. 31.

Albarichus comes Brisgouiae. ib. p. 35, 38, 39, 40, et ſaepius reperitur.

Albricus comes Weſtphal. SCHATEN. A. P. p. 160 a. 866.

Alprat comes Baioar. MEICHELBECK p. 339 a. 850, p. 357 a. 857, p. 358. Albrat comes. PEZ. t. I P. III p. 208, 255.

Amalung comes Sax. FALCK. p. 96.

Antermaco miſſus regius in Baioar. MEICHELBECK. p. 309.

Anzo comes Baioar. ib. p. 358. miſſus dominicalis. ib. p. 278.

Aodalſcalb comis Baioar. ib. p. 337 a. 849.

Arotbotus comes Baioar. regnante Carolomanno. RETTENPACH. p. 33.

Babo comes Baioar. PEZ. t. I P. III p. 211.

Banzleibs comes beneficium in pago Guottinga habuit. SCHATEN. A. P. P. I p. 133. Stemma genealogicum uid. in ECCARD. rer. Franc. p. 386.

Bardo comes in expeditione Bohemica periit, (§. XXIV, 8). FALCK. p. 252, 257.

Bernbardus comes Sax. FALCK. c. l. p. 92.

Beren-

Digitized by Google

Berengarius comes Franc. Orient. exauctoratus (§. XXII, 19). §. XXVI. ECCARD. rer. Franc. p. 477.

Beuo comes Sax. FALCK. p. 108.

Burchardus comes Weſtphal. SCHATEN. A. P. p. 160 a. 866.

Burghartus comes Franc. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 197 a. 857, p. 201 a. 866.

Chazo comes Alamann. in pagello Suuercenhuntare. HERRGOTT. n. 56 p. 32 a. 854.

Chezul comes de Sclauis habuit terram prope Pilozſvve in uilla Wampaldi. MEICHELBECK. p. 353.

Chozil comes Baioar. PEZ. t. I P. III p. 233.

Chriſtan comes Franc. in pago Grapfeld. ECCARD. p. 456, 572. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 197 a. 857.

Chunipertus comes Baioar. PEZ. theſ. anec. t. I P. III p. 214. beneficium habuit ad Atinga. ib. p. 265.

Cobbo comes Saxoniae. ECCARD. rer. Franc. p. 398.

Cotafridus comes Baioar. praefuit mallo publico ad Phetarah. PEZ. p. 240.

Cotaſcalh comes Baioar. MEICHELBECK. p. 358, 359. PEZ. p. 208 a. 871. Kotaſcalh ib. p. 376.

Cuanratus comes Alamann. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 47.

Cundpald comes Baioar. MEICHELBECK. p. 305. Cundpaldi duo. ib. p. 320. Cundpold comes Baioar. PEZ. t. I P. III p. 208.

Cundopoldus comes Baioar. PEZ. theſ. anec. t. I P. III p. 214.

Eggihart comes Thuring. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 204, 218. ECCARD. in hiſtor. Geneal. principum Saxon. ſuper. p. 179 conſtituit hunc Eggihart parentem marchionum Miſnenſ. Eccarding.

Egilperht comes Baioar. PEZ. p. 264.

Engildeo comes Baioar. ib. p. 221, 262.

Engilhart comes Baioar. MEICHELBECK. p. 309 n. 601 a. 837.

Engilpertus comes in Baioaria, magna ſublimatus praeſtantia. PEZ. t. I P. III p. 207, 256, 257.

Ercangarius comes Alamann. ſocer Caroli filii regis (§. XXIV, 9).

Ermpertus comes Baioar. MEICHELBECK. p. 359 n. 730.

Ernuſtus comes Baioar. regnante Carlomanno. RETTENPACH. p. 33.

Erpho

Digitized by Google

§.XXVI. *Erpho* comes Franc. et Thuring. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 198. periit in acie (§. XXIV, 8).

Eſic comes. FALCK. c. l. p. 247.

Folckbertus comes Franc. ECCARD. t. II rer. Franc. p. 887.

Fridarat comes Baioar. MEICHELBECK. p. 335.

Geio comes Baioar. PEZ. p. 232, 257.

Gerhartus comes Francor. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 193.

Geroldus comes in Argouia. HERRGOT. p. 35. GOLDAST. c. l. t. II p. 47. III, 48.

Geroldus comes Baioar. PEZ. p. 242.

Gozbertus comes Alamann. et Abbas Rinaug. HERRGOTT. p. 26, 29.

Gundacher comes Carentanis praefectus (§. XXII, 22).

Gundpold comes Baioar. PEZ. p. 233. de ſatellitibus Carlmanni.

Gundram comes Baioar. PEZ. p. 233, 257.

Heinricus comes Baioar. ib. p. 235.

Herilant comes Baioar. MEICHELBECK. p. 317, 320, 326, 330, 333.

Heſſi comes Franc. acquirit opes in uillis Bleihueld et Gruonbah. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 189, 197, 201.

Hiltiboldus comes Alamann. HERRGOTT. p. 49.

Hrodradus comes in pago Grainga. SCHATEN. P. I p. 162.

Hrodgerus comes. FALCK. p. 316.

Hruodoldus comes Baioar. MEICHELBECK. p. 377.

Hudolrichus comes Alpegouiae. HERRGOTT. p. 42.

Humfridus comes Zurichgouiae. ib. p. 43, 44.

Iezo comes Baioar. MEICHELBECK. p. 376.

Immadus comes Sax. FALCK. p. 96.

Kerolt comes Baioar. PEZ. p. 227.

Lettus comes Weſtphal. SCHATEN. A. P. p. 160 a. 866.

Liutpald comes Baioar. MEICHELBECK. p. 308, 309 a. 837.

Lutfridus illuſter comes dominusque monaſterii Grandisuallis in ducatu Heliſacenſi. HERRGOTT. p. 28.

Marchodo comes. FALCK. p. 316.

Megingaudus comes pagenſis in charta Prum. MARTENE t. I p. 183, 191.

Megin-

Digitized by Google

Meginhart comes in charta Friſing. MEICHELBECK. p. 358. §. XXVI.
Nordperht comes Baioar. CHRON. LVNAEL. p. 78.
Oadalſcalh comes Baioar. MEICHELBECK. p. 306, a. 836.
Oago comes Baioar. ib. p. 308 a. 836.
Odalribus comes Turgouiae. HERRGOTT. p. 28. GOLDAST. t. II p. 33.
Orendil comes Baioar. MEICHELBECK. p. 314, 320, 331, 358.
Pabo comes Alamann. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. II p. 50.
Papo comes Baioar. MEICHELBECK. p. 324 a. 845.
Ratolt comes Baioar. ib. p. 309 a. 837, p. 318, 320, 332, 335, 342, 348, n. 601.
Ratpodus comes Baioar. HVND. P. I p. 231. PEZ. theſ. anec. t. I P. III p. 233, 245; ex primatibus ib. p. 23, ubi rex ei adimit medietatem fiſci Tullinae in regione Pannoniae ob perfidiam.
Raynmannus comes. FALCK. c. l. p. 364.
Ribbo comis Baioar. MEICHELBECK. p. 308, 335, 351.
Ribo comis Baioar. ib. p. 308, 309 a. 837.
Rodoltus comes in Baioaria. PEZ. p. 212. Alavvihus Cancellarius eius, presbyter p. 208, 241.
Rumoldus comes Baioar. PEZ. p. 214, 232, 235. Sundargaue uilla in comitatu eius. PEZ. p. 23.
Ruodolfus comes Zurichgouiae. HERRGOTT. p. 43.
Sigifridus comes Franc. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 193.
Sigihardus comes Franc. in Chochingouia. SCHANNAT. trad. Fuld. p. 193 n. 476, n. 477. exauctoratus (§. XXII, 19).
Thiodger comes. FALCK. p. 100.
Thuring comes Sax. FALCK. p. 94, 96.
Vdalricus comes Alamann. in pagello Goldineshuntare. HERRGOTT. n. 56 p. 32 a. 854.
Vto comes Alamann. in pagello Perachtoldespera. ib. n. 56 p. 32 a. 854.
Vto comes Francor. frater Berengarii exauctoratus (§. XXII, 19).
Waltbertus comes Weſtphal. SCHATEN. p. 160 a. 866.
Werinharius comes unus ex primoribus Francorum; honoribus priuatur (§. XXII, 25).
Wernharius comes in charta Prumienſi. MARTENE. t. I p. 191.

§. XXVI. *Wetti* comes Baioar. MEICHELBECK. p. 394.

Wilbelmus comes Baioar. regnante Carlmanno. RETTENPACHER. p. 33.

Willibelm comes Baioar. MEICHELBECK. p. 357. PEZ. theſ. anec. t. I P. III p. 20 ubi proprietatem ſuam tradere dicitur mon. S. Emeram. quam habuit infra duo flumina inter Agaſtam et Nardinam, a locis uidelicet ubi ipſa in Danubium fluunt usque ad loca, ubi de uenis in amnes deriuantur et ita usque in Nortvvalt in hanc partem ſiluae ſiue termini concluſione, quidquid ad Rosdorf habuit; item res mon. S. Emerami ad Erlaffa et in Harlungeuelt, nec non et ad Scirnicha et circa Agaſta ſeu Berſuicha atque Rosdorff.

Wodalrichus comes Argouiae. GOLDAST. ſcript. rer. Alem. t. III p. 55, 64. II, p. 27.

9. nobiles. Ecquod ingens commemorabo nobilium agmen? Si ueteres traditionum tabulas euoluimus, quam multos uiros nobiles in una, nec lata admodum, prouincia deprehendimus? Litem nolo ſuſcipere, utrum Franci habuerint ordinem quemdam nobilium, ab ingenuis ſeparatum? quod ADR. VALESIVS, inſignis antiquitatum inueſtigator, negat, hodie omnes fere affirmant. GVNDLING. diff. an nobilitet uenter? ESTOR. de miniſterialibus c. V p. 327. Genere nobiles Germanis caros, ac praecipuis reipublicae muneribus praefectos fuiſſe conſtat, quamquam huiusmodi nobilitas non tam ſubtili, quam noſtri mores poſtulant, ratione computata uideatur. At nobilium numero ingenuos dignitate meritisue claros fuiſſe excluſos, ego certe non contenderem. In SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 158 Poppo comes et maiores natu XIII de comitatu eius cauſſam aliquam cognoſcunt; hi maiores ſine dubio fuerunt ingenui iſtius comitatus; at dicuntur tamen *nobiles uiri.* In CHRON. LVNAELAC. p. 78 Nordperht comes ueniſſe dicitur in ipſum ſaltum ad ipſa confinia perſpicienda *cum aliis quam plurimis nobilibus uiris ut agnoſcere ualerent, quod ipſius rei ueritas haberet; tunc uero ueraces uiros ad ipſa ſigna et confinia adſignanda nauigando direxerunt* etc. Viri nobiles et ueraces coniunguntur etiam in MEICHELBECK. c. l. p. 304, 314. Mihi certe perſuadere non poſſum, horum nobilium appellatione comprehenſos fuiſſe nullos ingenuos, multominus incredibilis iſta multitudo nobilium,

Digitized by Google

lium, quos chartae inprimis Friſingenſes, S. Emeramenſes, Fulden- §. XXVII.
ſes etc. nominant, ordinem ab ingenuis diuerſum conſtituiſſe uidetur.

§. XXVII.

Res arduas in comitiis tractatas fuiſſe, docent §. XXII ſq. Legum ſcil. belli, pacis, foederum, iudiciorum grauiorum etc. cauſſae conuentui publico reſeruabantur, ita, ut nonnihil eorum, quae hodie Pac. Oſnabrug. art. VIII §. 2 expreſſe ſancita, iſto tempore in moribus eſſet. At quis inficias eat, penes regem ſummam fuiſſe auctoritatem ſummumque iudicium? Neque enim Rex prouincias ſuas animi oblectandi cauſſa peragrabat, ſed ut pacem publicam ubique firmaret, ut facinoroſos puniret, ut lites dirimeret. Quae ipſi expedire non uacabat negotia, ea filiis ſuis uel miſſis commendabat (§. XXII, 10). Iudicium miſſi Antemari recitauimus §. XIIII, 6, ex quo modum in placitis agendi diſcimus, pariter et e documento in CHRON. LVNAELAC. p. 78 aſſeruato: „Quidquid enim de legitimis placitis uentilatum fuerit, optime condecet memoriae commendandum, et quod a Nobilibus uiris rationabiliter ſeu legaliter „inquiſitum et definitum fuerit, futuris temporibus a nemine poſſit „deſtrui, ſed potius iuxta narrationem ueracium hominum res iuſte „complacitatae, eius temporibus inconuulſae ſine aliqua contradi-„ctione permanere ualeant. Enim uero non eſt incognitum, quali-„ter quaedam commotio exorta fuit inter Luiphrammum Iuuauen-„ſis Eccleſiae Archiepiſcopum et Baturicum Radesbonae ciuitatis „Epiſcopum de uenatione et piſcatione eorum ad Apirineſſeo et in „caeteris locis. Tunc inter uentilata ratione et placito peracto co-„ram ſupra dictis Praeſulibus ac caeteris pagenſibus loci ipſius uenit „Luiphrammus Archiepiſcopus et Nordperht Comes in ipſum ſaltum „ad ipſa confinia perſpicienda cum aliis quam plurimis nobilibus ui-„ris ut agnoſcere ualerent, quod ipſius rei ueritas haberet. Tunc „uero ueraces uiros ad ipſa ſigna et confinia adſignanda nauigando „direxerunt, quorum hic nomina ſupter praenotata ſunt: Farut, „Vuihkoz, Kerrat, Alpker, Reginhart, Heriperht, Kozzilo, Keri-„lo, Deothad Hiltiprant, Chuniperht, Ilpunc, Sigirod, Kerhart, „Ruodker, Ruodheri. Iſta ratione peracta iſti homines interrogati „ab ipſius loci Comite in illa fidelitate, quam cum Sacramento

Negotia comitiorum.

2. Placiti exemplum.

§. XXVII. „Domno Regi promiſſam habent, ut ipſius rei ueritatem dicerent, „qualiter ueraciſſime ſcirent, quorum nomina ſunt, Kerrat, Kerilo, „Vuihkoz, Ferut, Heriperht, Deothad, Rodheri. Poſtea uero di„xerunt, de Zinkinpah et Tinnulinpah usque ſuper uerticem montis, „quem uulgo nominat Skafesperc, ex occidentali parte et meridia„na proprie illa confinia ad Sanctum Petrum et Sanctum Rodbertum „ad Sedem Iuuauenſem iuſte et rationabiliter pertinere deberent. „Iſti alii quam plurimi ſaepiſſime ad illam markam fuerunt, qui id i„pſum teſtificati ſunt, ſicut ſupra dictum eſt, quorum nomina ſunt „Nordperht Comes, Oſtarpald, Otachar, Otker. Actum „anno Domini DCCCXLIII. Indict. VI die Conſ. III. Non. „Auguſti.

3. Aduocatorum officium. Aduocatorum eccleſiarum, coenobiorum ac nobilium frequens commemoratio. Prouidebant, ne quid detrimenti caperet eccleſia uendendo, commutando, beneficii titulo fundos tradendo (§. XVII, 13). Cauſſas in prima cognoſcebant inſtantia (§. XVIIII, 5, 7); grauiora uero iudicia ſibi Rex reſeruabat (ib. 8). In charta Argentinenſi §. X, 1 allata, controuerſiae per arbitros definiri iubentur: *ſi quoque aliquae querimoniae aduerſus iam dictam eccleſiam tam de rebus et hominibus liberis et ſeruis ortae fuerint, quae absque graui et iniquo diſpendio diffinire nequiuerint iubemus, ut per idoneos circa uicinos et fideles noſtros fideliumque noſtrorum homines pleniſſime ſub ſacramento inquiratur et ad finem rite usque deducatur.* OBRECHT. in prodromo rer. Alſat. p. 293 huius quoque chartae excerpta affert, et Auſtregarum natales in eadem deprehendit. add. HAHN. hiſt. Imp. in Ludou. German. §. IX not. d. Ill. SENCKENBERG. in flor. ſparſ. ad ius Auſtregar. p. 23 ex uerbis allatis Auſtregas non deducit; ea enim nihil aliud ſignare putat, quam aut curiam aliquam ſuperiorem pro iudiciis in epiſcopatu, *einen Oberhof*, aut ea quae in epiſcopatu definiri nequeant, remittenda eſſe ad iudices regios in uicinia, uti uel hodie criminalia ab iis, qui iurisdictione criminali carent, ad uicinos remittuntur. conf. etiam KOPPII *Proben des teutſchen Lehen-Rechts* p. 65 *von den Obmannen der alten Teutſchen.*

4. Auſtregarum iudicii initia dubia.

§. XXVIII.

§. XXVIII.

§. XXVIII.

Quamquam Rex eccleſias et coenobia liberalitate ſua potiſſimum proſequebatur; ideo tamen aliorum ſibi propinquitate, obſequio, meritis, iunctorum non obliuiſcebatur penitus. Iam §. XVII, 9 attulimus chartam, qua uxori ſuae Hemmae commutationem roborabat. In MVRAT. T. II Antiquit. Ital. p. 215 Hirmingardae Ludouici II Imperatoris filiae curtes quaſdam concedit his formulis: dilecta Nepta noſtra Hirmingarda deprecata eſt celſitudinem noſtram, ut ob mercedis noſtrae augmentum quaſdam res proprietatis noſtrae conſiſtentes in Italia ei in proprium concediſſemus. Cuius petitioni ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenti animo aſſenſum praebentes, decreuimus ita fieri. Conceſſimus itaque ei illam Curtem in proprium, quae uocatur Morcula, conſiſtentem in Comitatu Pergama, et Lemin Curtem in eodem comitatu, et Curtem Maiorem in Placentino Comitatu, et in Aucia, et nouum Monaſterium in Papia. Et iuſſimus ei fieri hoc noſtrae auctoritatis Praeceptum, per quod decernimus atque iubemus, ut nec nos, nec ullus ex ſucceſſoribus noſtris ullam poteſtatem habeat in praefatis rebus ei quicquam auferre, ſed eas cum omnibus ibidem adiacentiis uel pertinentibus diebus uitae ſuae ſecuriter habeat, teneat, atque poſſideat. Poſt ſuum uero obitum ad ſuae filiae reuertatur poteſtatem. MVRATORIVS hanc addit annotationem: „Reperimus heic *Cur-„tem Maiorem* ſitam in *Comitatu Placentino*, et in *Aucia*. At uiſitur „adhuc Caſtellum *Curtis Maioris* in ditione ad Pallauicinos Mar-„chiones olim pertinente, conterminum agro Placentino. Vide „etiam ſupra in Diſſertat. XIX *de Tributis* Placitum Anno DCCCCX „Cremonae habitum, in quo ſe nobis offert *Aduocatus Curtis Domni* „*Regis Auce, quae dicitur Maiore. Auce* pro *in Auce*. Attamen per-„pende, num ipſi *Curti Maiori* nomen fuerit *Auce*, atque inde uni-„uerſo illi Comitatui titulus *Aucienſis* acceſſerit. Exploratum quo-„que habeo, pari comitatus iure ac honore olim donatum fuiſſe „Oppidum *Gardae* ad Lacum Benacum poſitae, unde is *Lago di* „*Garda* adhuc appellatur. Iam Charta producta in Diſſertatione „XIV *de ſeruis* nos docuit, *Ciuitatis* nomine nobilem locum olim „nequaquam caruiſſe. Atqui uix ulla erat Ciuitas, cui territorium „proprium ac proprius Praeſes ſiue Comes non eſſet.„ Ex his argu-

Rex Hirmingardi nepti ſuae concedit curtes quaſdam

Digitized by Google

§. XXVIII. mentamur, Ludouici noſtri ditioni regiones quasdam Langobardicas paruiſſe, quod iam §. XXI innuimus; ſed quam late dominatus fuerit, non liquet. Id certiſſimum eſt, eumdem, Ludouico II Imp. regni Italiae ſceptra una cum uita deponente, hanc ſibi hereditatem iure maximo aſſeruiſſe. Nec abnuebat gens Itala, quamuis poſthaec fortunam magis propitiam haberet Carolus Caluus. At in rebus dubiis fidem quoque Ludouici implorabant.

2. Engilpergae filiae poſſeſſiones firmat

In comment. rei diplomat. Imperatric. Aug. §. 63 chartam recitauimus, qua Rex filiae ſuae Engilpergae, Ludouici Imp. uiduae confirmat *uniuerſa ea ad uſufruendum et ordinandum*, *ſeu etiam proprietario nomine habendum et poſſidendum*, *quemadmodum* Ludouicus Imp. *per ſuorum praeceptorum paginam conceſſiſſe et confirmaſſe dinoſcitur et de his*, *quae ipſa ſibi qualicumque contractu iuſte et legaliter adquiſiuit et in poſterum adquiſitura eſt*, *firmam pro Dei amore habeat poteſtatem in elemoſina Senioris ſui*, *nec non et ſua ſanctis locis ſeu quibuscumque ei placuerit tradere absque alicuius contradictione.*

9. Argengouienſes quidam obtinent legem plenam Phaath.

In HERRGOTT. Cod. probat. num. 67 rex hominibus quibusdam de Argengevve plenam legem uulgo Phaath dictam concedit: dilectus nepos noſter, inquit, Odolricus Comes, et Hiltiboldus Miſſus noſter, innotuerunt nobis, quod quidam homines de Argengeuue depraecarentur Celſitudinem noſtram, ut eis liceret habere plenam legem, que uulgo dicitur Phaath, ſicut caeteri Alamanni, et ſe redimerent de tali cenſu, ſicut illorum anteceſſores noſtris anteceſſoribus perſoluerunt. Nos itaque petitioni illorum, ſicut praedicti noſtri fideles nobis innotuerunt, ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenti animo aſſenſum praebuimus, et decreuimus ita fieri, ſicuti depraecabantur. Dederunt itaque nobis homines illi de Argengeuue, quorum nomina ſunt, Podololt, et frater eius Folcherat, et Theatere, et Chunipret, et frater eius Felpo, Helibret, et Vſſo, et Cuntzo, Hilteprant, et Wileboto, et Bodo, cum haeredibus eorum: P. Engilbold, et Hartpret, Hirſinc, et Gelunc, cum haeredibus eorum: Reginger, et Engilhere, cum fratribus eorum, in totum plenos manſos IX cum mancipiis, ea uidelicet ratione, ut ſecuri eſſent de illo cenſu, quod illorum anteceſſores noſtris anteceſſoribus perſoluerunt, et illorum legem, quae uulgo dicitur Phaath, plenam habuiſſent, ſicut caeteri Alamanni. Idcirco itaque praeſcriptis hominibus hos noſtrae auctoritatis apices fieri decreuimus, ut ſecuri ſint de cenſu, quem antea illorum anteceſſores noſtris anceſſoribus perſol-

Digitized by Google

perſoluerunt, ac per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, ſed Deo auxiliante, illorum legem plenam habeant, quae uulgo dicitur Phaath, perpetuis temporibus, ipſi et ſucceſſores eorum, absque ulla contradictione. Vocabulum Phaath TSCHVDIO uiolentia, ſed HERRGOTTO lex eſſe uidetur Alemannorum, qua ſe a cenſu redimere poterant. *Phaath*, ni fallor, dicitur a phahen, capere, atque adeo haec lex ſeruitutem reſpicit. Apud PEZ. c. l. pag. 233 Alauuicus presbyter commutationis lege tradit proprietatem Ambrichoni epiſcopo, quam habuit *ab Ottarpah*, et *quam ei Hludouuicus piiſſimus rex, praecepto auctoritatis ſuae condonare dignatus eſt in perpetuam poſſeſſionem.* Ad petitionem Hartuuici, uenerabilis Epiſcopi Patauienſis, Ludouicus rex Albrico chorepiſcopo ſuo manſos proprietatis ſuae conſiſtentes inter Raba et Chumberch dono dedit. HVND. Part. I pag. 197. Presbytero Peroldo donat Capellam unam ſitam in uilla Zurih, quae eſt conſtructa in honore Sancti Petri Principis Apoſtolorum, nec non et alteras duas Capellas in ualle Vronia in locis cognominantibus Burgilla (hodie *Bürglen*) et Silana (*Sillenen*). SCHEVCHZER et LOCHMANN. Tab. I et II. Huius donationis etiam mentio fit in Tom. III rer. Alemannic. GOLDASTI pag. 113, cum hac appendice: cum mancipiis, decimis, terris, cultis et incultis, donauit ea conditione, ut eo mortuo res praedictae ad prius memorati Monaſterii uſum et poſſeſſionem reuerterentur. Facta eſt haec donatio anno regni Ludevvici XXV in Orientali Francia. Cum monaſterio Laureshamenſi Samuel Abbas praeeſſet, rex Ludouuicus illuſtri comiti Werinhero praedia ſua in uillis Bibifloz et Wadtinheim ſitis in eodem pago Rhenenſe ſuper fluuium Wisgoz et uillam Zulleſtein ſitam in ripa fluminis Rheni, cum portu et omni integritate ſua, regia auctoritate tradidit: quae mox idem Werinherus Laureshamenſi monaſterio aſſignauit, et ad dies uitae ſuae in precariam accepit. Ipſe etiam in eccleſia, quae dicitur Varia, ſepultus eſt. Bribino duci regem res quasdam in proprietatem conceſſiſſe, dictum §. XV, 9.

[Margin: §. XXVIII. — 4. Donis regiis ornatur Alauuicus presbyter. — Albricus, chorepiſcopus, — Peroldus, presbyter, — Werinherus, comes.]

§. XXVIIII.

§.XXVIIII.

§. XXVIIII.

Iuris priuati antiqui confirmatio.

Legum priuatarum conditionem ut accepit, ita et ſeruare ſtuduit rex. Saepius capitularium et ſcitorum ſingularium populorum Germaniae auctoritas roboratur. Id agebant reges in conuentu Marsnenſi I. (uid. §. XXII, 10).

2. Concilium Mogunt. ſtatuit de manumiſſionibus, de clericorum officiis,

In concilio Moguntino a. 847 uaria iuris priuati capita attinguntur. c. IX e concilio Carthaginenſi repetitur: *de manumiſſionibus in eccleſia celebrandis, ſi id noſtri conſacerdotes per Italiam facere reperiuntur, noſtrae etiam erit fiduciae iſtorum ordinem ſequi.* c. XIII cautum, ut clerici et monachi a negotiis ſaecularibus omnino abſtineant, quibus accenſetur etiam in placitis ſaecularibus diſputare, excepta defenſione orphanorum aut uiduarum, conductores aut procuratores eſſe ſaecularium rerum, turpis uerbi uel facti ioculatorem eſſe, uel iocum ſaecularem diligere, alias amare, ornamentum inconueniens propoſito ſuo quaerere etc.

de abortu procurato, de cadaueribus ſuſpenſorum, de inceſtu.

c. XXI iis, qui abortum procurant, poenitentia diuturnior dictatur, et in ſequentibus caedem perpetrantibus. c. XXVII permittit, ut etiam cadauera ſuſpenſorum in patibulis ad eccleſias deferantur, et pro iis miſſae celebrentur. De inceſtu ita definit c. XXVIIII: ſi quis uiduam uxorem duxerit, et poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu duabus ſororibus nupſerit: aut ſi qua duobus fratribus nupſerit, ſeu cum patre et filio: item ſi quis relictam fratris, quae paene prius ſoror exſtiterat, carnali coniunctione uiolauerit: ſi quis neptem in coniugium acceperit: ſi quis nouercam aut nurum ſuam duxerit: ſi quis conſobrinae ſuae impudice ſe ſociauerit, uel relictae ſiue filiae auunculi, aut patris filiae, uel priuignae ſuae concubitu pollutus, uel huiuscemodi coniunctionis attactu maculatus fuerit: eos disiungi, et ulterius numquam coniugio copulari, ſed ſub magna diſtrictione fieri uolumus. et c. XXX: contradicimus quoque, ut in quarta generatione nullus amplius coniugio copuletur: ubi autem poſt interdictum factum inuentum fuerit, ſeparetur. Sane eadem quae in uiri, haec nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum regula cuſtodienda eſt. Quia ergo conſtat eos duos eſſe in carne una, communis illis utrimque parentela eſſe credenda eſt; ſicut ſcriptum eſt: erunt duo in carne una. Conf. quae §. VII, 15 ex alia ſynodo attulimus. In pacto Confluentino a. 860 iterum leges et conſuetudines antiquae confirmantur.

3. Concilium Wormat.

In concilio Wormatienſi a. 868 de homicidiis

Digitized by Google

micidiis uaria ſanciuntur: c. XXVIII de caede a furioſo commiſſa agit, c. XXVIIII de caede, quam dicunt caſuali: ſaepe contingit, ut dum quis operi neceſſario inſiſtens arborem incidat, aliquis ſubtus ipſam ueniens deprimatur: et idcirco ſi uoluntate uel negligentia incidentis arborem factum eſt, ut homicida poenitentiae debet omnino ſubmitti. Quod ſi non uoto, non incuria illius, non denique ſcientia contigit, ſed dum ille operi neceſſario fortaſſis incumberet, iſte inſperatus occurrens, ſub arborem improuiſus deuenit, et ſub ipſa, nemine ualente penitus adiuuare, ſuppreſſus eſt, inciſor arboris homicidae procul dubio non eſt comparandus. c. XXXII ſeqq. ſtatuitur de inceſtu. c. XXXVIII et XXXVIIII dominorum poteſtas in ſeruos conſtringitur. c. XL ſi ſeruus abſente uel neſciente domino ſuo, epiſcopo autem ſciente, quod ſeruus ſit, diaconus aut presbyter fuerit ordinatus, ipſe in clericatus officio permaneat, epiſcopus tamen eum domino duplici ſatisfactione perſoluat etc.

§. XXX. de caede fortuita.

de dominorum in ſeruos poteſtate.

§. XXX.

Haud leues iuris Germanici priuati lineas tabulae ac hiſtoriarum monimenta regis noſtrae referunt, quibus iam inhaerebimus, non ut uolumus, ſed ut poſſumus. Seruos fiſcalinos ſiſtit diploma Argentinenſe §. XIII, 1. Conf. t. I §. LVII, 2, quibus iunguntur tabellarii uel tabularii, qui per tabulas manumiſſi liberti erant eccleſiae. POTGIESER. de ſtatu ſeruorum p. 695. Gentis Saxonum tres erant ordines Edhilingi, Frilingi et Lazzi, h. e. nobiles, ingenui, et ſerui, teſte NITHARDO. *Latos* igitur ſeruos putes §. XIII, 4. XVI, 9. Liti uix melioris ſortis erant §. VII, 21. XVI, 10. POTGIESER. p. 252. *Geneciae* feminae (§. XVI, 17) in gynaeceo artibus muliebribus lanificio, colo, etc. operam dabant, de quibus uid. LEX ALAMANN. c. LXXXI §. 2, 3. *Slaui* quidem inter homines ſeruilis conditionis referuntur §. XVIIII, 7; ſed ideo tota Slauorum natio non erat ſeruilis (uid. t. I §. LXXVI, 45). Perfidi tantum ac pertinaces bello capti in ſeruitutem detrudebantur. Operae et cenſus hominum propriorum paſſim, praeſertim §. XVI, 8 recenſentur. Tametſi ex ſtatutis Francorum ſerui ad clericorum ordinem promouendi manumittendi eſſent: Gundpertum tamen Clericum §. XVII, 7 ſeruilis ſortis deprehendimus, poſtea a rege libertate donatum. Praeſentibus

Serui fiſcalini.

Lati.

Geneciae.

Slaui.

Digitized by Google

§. XXX. ſentibus miſſis regis noſtri Sigimarus famulus ſacris ordinibus dignus
2. manumittebatur in GOLDAST. t. II rer. Alem. p. 27: „Auctoritas
Charta manumiſſionis. „Eccleſiaſtica patenter ammonet, inſuper et poteſtas Regia canoni„cae religioni adſenſum praebet, ut quemcunque ad ſacros ordines „ex familia propria promouere Eccleſia quaeque elegerit in prae„ſentia Sacerdotum canonicorum ſimul et Nobilium laicorum, et „eius cui ſubiectus eſt manumiſſione ſub libertatis teſtamento ſollem„niter roboretur. Idcirco ego in Dei nomine Engildruda quondam „meum famulum nomine Sigimarum, ſacris ordinibus dignum, in „praeſentia nobilium uirorum liberum ab omni uinculo ſeruitutis di„mitto. Cui Romanae per hoc auctoritatis teſtamentum ſtatuo, „ita ut ab hodierno die et tempore bene ingenuus atque ſecurus per„maneat, tanquam ſi ab origine fuiſſet parentibus liberis procreatus „uel natus: eandem pergat partem quamcunque uolens canonice „elegerit, habensque portas apertas ita ut deinceps nec mihi nec ſuc„ceſſoribus meis ullum debeat noxiae conditionis ſeruitium, neque „aliquod libertatis obſequium, ſed omnibus diebus uitae ſuae ſub „certa ingenuitate, ſicut alii ciues Romani, per hunc manumiſſionis „aut ingenuitatis titulum bene ſemper ingenuus atque ſecurus exi„ſtat, ſuumque peculiare, quod habet aut quod adhuc adquiri po„terit, faciat inde ſecundum canonicam libertatem quidquid uoluerit. „Et ut haec teſtamenti ac ingenuitatis auctoritas inuiolatam incon„uulſamque optineat firmitatem, ego Engildruda et Richolf aduo„catus meus amborum manibus ſubterfirmauimus, ſacerdotes quo„que ita nominati manus ſuas in praeſentem ingenuitatis cartulam „miſerunt, Pero, Adalman, Hiltiger, Rodpot, Baldolt, Rantolf. „Actum in uilla Hoſtrahum nuncupata, in praeſentia Salomonis et „Reginolfi miſſis Domni Hludovvici Regis Sig. Hiltibaldi miſſi Ho„norati Comitis ✝ Otkit ✝ Liutpreht ✝ Hadpert etc. Ego itaque „Vuato Diaconus rogatus ſcripſi et ſubſcripſi. Notaui diem Iouis, „in VIII Id. Octobr. regnante Domno Hludovvico Rege Alaman-
3. „norum et Peioariorum, ſub Chonrato Duce nobiliſſimo, feliciter.
appendices fundorum enumerantur. Venatio. Piſcatio. „Amen.„ Traditiones regiae fundorum appendices, ut moris erat, diligenter enumerant. Venationes reperimus §. XV, 10; XVI, 19, ubi etiam ius piſcandi aliis eccleſiis conceditur. Piſcationes iterum memorantur §. XVI, 23; XVII, 3 et XV, 1 piſcatio ad Vennam aliquam h. e. locum ſeptum, *Venne* Belgis eſt locus paluſtris.

§. XXXI.

luſtris. De uineis loquitur §. XIIII, 7. XV, 10. *Picturae* uineae (§. XVI, 8) ſunt pedaturae h. e. agri ſpatium pedum menſura definitum. Exceptionem praeſcriptionis XXX annorum iure propitio opponi potuiſſe, docet §. XIV, 7. Germanis hoc temporis interuallum ſaeculi inſtar fuit; quare negligentiae ſat indultum uidebatur; ſed nec annalem praeſcriptionem in aliis negotiis reiiciebant. Sanctimonialibus Eſſendienſibus facultas de rebus propriis uel mortis cauſſa uel inter uiuos libere ſtatuendi conceditur §. VII, 25. Rex ipſe graui morbo laborans theſauros ſuos locis religioſis et pauperibus erogauit (§. XXII, 26). Ratpodus comes nonnihil patrimonii ſui legauit monaſterio S. Emerami hac lege, ſi heres ſibi non naſceretur; herede autem naſcente, res traditionis ducentis ſolidis redimeretur (§. XV, 8). Traditionibus ſaepius accedebant fideiuſſores, quos curare oportebat, ne pacta uel donata interuerterentur (§. XV, 2). conf. comment. noſtra de Salmannis. Magna praeterea teſtium turba accita, quorum aures memoriae cauſſa uellicabantur, ut chartae inprimis Bauaricae abunde docent. uid. Opuſcula noſtra p. 15. Crimina acerrime punita fuiſſe diſcimus ex ANN. FVLD. ad a. 866: ea tempeſtate apud Mogontiacum quidam de hominibus Luitberti Archiepiſcopi orta ſeditione interfecti ſunt, quorum mors grauiter in auctores ſeditionis uindicata eſt. Quidam enim in ligno ſuſpenſi, alii manuum et pedum ſummitatibus amputatis, etiam lumine oculorum priuantur: nonnulli omnia ſua relinquentes, et mortem euadere cupientes, exules effecti ſunt. add. §. XXII, 6. Sacramenta ſuper capſam (h. e. reliquiis in medium allatis) ſanctorum exhibebantur (§. XIIII, 6).

Vineae.

4. Praeſcriptio XXX annorum.

5. Diſpoſitio mortis cauſſa.

6. Fideiuſſores traditionis.

7. Teſtium aures tractae.

8. Criminum poenae ſeueriores.

§. XXXI.

In Germania, Ludouico regnante, bonae artes tantum quantum iſtius aetatis fortuna ferebat, colebantur. Rex enim ipſe excelſo praeditus ingenio optimas didicerat diſciplinas; id, quod ANNALES METENS. et REGINO in elogio ipſius ſilentio non praetermittunt: *fuit iſte Princeps Chriſtianiſſimus, fide Catholicus, non ſolum ſecularibus, uerum etiam eccleſiaſticis diſciplinis ſufficienter inſtructus; quae religionis ſunt, quae pacis, quae iuſtitiae, ardentiſſimus executor: ingenio callidiſſimus, conſilio prouidentiſſimus, in dandis ſiue ſubtrahendis publicis dignitatibus diſcretionis moderamine temperatus, in proelio uictorioſiſſi-*

Ludouici Regis laudes

§. XXXI. *rioſiſſimus, armorum, quam conuiuiorum apparatibus ſtudioſior, cui maximae opes erant inſtrumenta bellica, plus diligens ferri rigorem, quam auri fulgorem, apud quem nemo inutilis ualuit, in cuius oculis perraro utilis diſplicuit, quem nemo muneribus corrumpere potuit, apud quem nullus per pecuniam Eccleſiaſticam ſiue mundanam dignitatem obtinuit, ſed magis Eccleſiaſticam probis moribus et ſancta conuerſatione, mundanam deuoto ſeruitio* et *ſincera fidelitate.* Quae Carolus M. et Ludouicus P. de ſcholis conſtituerant, ea Ludouicus noſter in ſuo quoque regno approbaſſe uidetur. Doctrinae perfugium praebebant coenobia, inter haec in Germania celebritate maxime florebat Fuldenſe, cui aeternum decus conciliauit HRABANVS MAVRVS, Abbas, poſtea archiepiſcopus Moguntinus. Nolo huius ſingularis ſaeculi ſui ornamenti in rem ſacram merita, de quibus §. VII diſſerui, repetere. Omnibus ſolidae eruditionis adminiculis inſtructus uir magni ingenii in literis diuinioribus interpretandis multo cautius, quam reliqui, uerſabatur, qui nec hebraicam, nec graecam linguam callebant. Immenſam illius induſtriam ingens prodit librorum, quos compoſuit, multitudo. Commentarium ſuum in παραλειπομενα ſpectare uoluit *ad ſereniſſimum, glorioſiſſimum, pleniſſimum, inque uera religione excellentiſſimum Baioariae regem Ludouicum. Reginae nobiliſſimae* dedicauit explicationem libri Eſther. BVDD. in diſſ. de Hrab. Maur. p. 88 cum NATALI ALEXANDRO diſſ. XI p. 578 Iuditham intelligere mauult, quam Emmam quandam cum aliis fingere, nullibi memoratam. At memoratur ſaepius Emma, Ludouici noſtri coniux. Quae in ſelecta quaedam cantica ſanctorum uet. et noui teſtamenti matutino tempore cantari ſolita, meditatus eſt hic praeſul, Ludouico R. una cum libro de uniuerſo obtulit. Nec remiſſiore diligentia in argumentis philoſophicis ac philologicis elaborauit. Theotiſcae inprimis linguae culturam ſibi cordi habuit; quapropter in concilio Moguntino a. 847 ſanciebatur, ut homiliae theotiſce exponerentur. De inuentione linguarum ab hebraea usque ad theotiſcam et notis antiquis commentatiunculam reliquit Rabanus, quam et in t. II rer. Alem. GOLDASTI p. 68 deprehendimus, gloſſis eius latino-barbaricis de partibus humani corporis additam. Maioris pretii eſt gloſſarium in uetus et nouum teſtamentum, quod nunc ex codice bibliothecae Caeſareae uetuſtiſſimo, cum aliis Saec. IX theotiſcarum literarum monimentis, publica luce donauit ECCARD. in commentar.

rer.

[Margin notes:] et cura rei literariae. — 2. Hrabani Mauri eruditio amplissima,

rer. Franc. t. II p. 950 ſq. Specimen gloſſarii huius latino-theotiſci larga eruditione illuſtrati dedit IO. DIECMANNVS. Vitam Hrabani, non totam tamen, diſcipulus ipſius Rodulphus optima fide enarrauit, ſed noſtra aetate multo plenius cel. BVDDEVS in ſingulari diſſertatione eam reſtituit. conf. etiam SCHANNATI hiſtoria Fuldenſis et IOANNIS ſcriptores rer. Mogunt. Opera Hrabani VI uoluminibus comprehenſa prodiere Coloniae 1627 cura GE. COLVENERII, Cancellarii uniuerſitatis Duacenſis. BALVZ. t. I Miſcellan. librum de computo inſeruit. Quum Hrabani fama longe lateque uagaretur, inſignem iuuenum copiam ad monaſterium Fuldenſe confluxiſſe, dubitauit nemo. De Rudolfo, quem modo appellauimus, ANNALES FVLD. ad a. 865 honorifice memorant: *Rudolfus Fuldenſis Coenobii presbyter et monachus, qui apud totius pene Germaniae partes doctor egregius et inſignis floruit, hiſtoriographus et Poeta, atque omnium artium nobiliſſimus auctor habebatur, VIII Id. Mart. diem ultimum feliciter clauſit.* In diplomate quodam, minus quidem ſincero, de quo §. XXXX, 2 diſſeremus, Rudolfus *monachus Scolaribus in monaſterio S. Bonifacii Fuldae praeeſſe et cenſum curiae regiae* accipere dicitur. Quod Hrabanus optauerat, ut nimirum ſacrae literae etiam theotiſce legerentur, id praeſtare tentauit diſcipulus eius OTFRIDVS monachus Weiſſenburgenſis. Sacra enim Euangelia rhythmo Francico interpretatus eſt, cuius praeclari operis, nunc in SCHILTERI theſauri antiquit. t. I editi, notitiam literariam ſuppeditat praefatio huius theſauri, itemque DIEDERICVS von STADE in ſpecimine lectionum antiquarum Francicarum ex Otfridi Monachi Wizanburgenſis libris Euangeliorum, et DAV. HOFFMANN. in diſſ. de Otfrido Monacho Weiſſenburgenſi, quatuor Euangeliorum interprete celeberrimo. OTFRIDVS ipſe conatus ſui cenſuram in epiſtola ſingulari Luitberto, Archiepiſcopo Moguntino commendat, in qua de incunabulis quaſi theotiſcae literaturae haec memoriae prodidit: „Huius linguae barbaries ut eſt inculta et indiſciplinabilis, atque inſueta capi regulari freno Grammaticae artis, ſic etiam in multis dictis ſcriptu eſt propter literarum aut congeriem aut incognitam ſonoritatem difficilis. Nam interdum tria *uuu*, ut puto, quaerit in ſono, priores duo conſonantes, ut mihi uidetur, tertium uocali ſono manente. Interdum uero nec *a*, nec *e*, nec *i*, nec *u* uocalium ſonos praecanere potui, ibi *y* Graecum mihi uidebatur adſcribi.

§. XXXI.

3. et diſcipuli, Rudolphus,

4. Otfridus, monachus Weiſſenburgenſis.

Initia literaturae Francicae.

§. XXXI. ſcribi. Et etiam hoc elementum lingua haec horreſcit interdum, nulli ſe chara Aeri aliquotiens in quodam ſono niſi difficile iungens. *K* et *Z* ſaepius haec lingua extra uſum latinitatis utitur, quae Grammatici inter literas dicunt eſſe ſuperfluas. Ob ſtridorem autem dentium interdum, ut puto, in hac lingua *Z* utuntur; *K* autem ob faucium ſonoritatem. Patitur quoque metaplaſmi figuram nimium, non tamen aſſidue, quam doctores Grammaticae artis uocant ſinalipham, et hoc niſi legentes praeuideant, rationis dicta deformius ſonant, literas interdum ſcriptione ſeruantes, interdum uero Ebraicae linguae more uitantes, quibus ipſas literas ratione ſinaliphae in lineis, ut quidam dicunt, penitus amittere et tranſilire moris habetur; non quo ſeries ſcriptionis huius metrica ſit ſubtilitate conſtricta; ſed Schema omoeoteleuton aſſidue quaerit. Aptam enim in hac lectione et priori decentem et conſimilem quaerunt uerba in fine ſonoritatem, et non tantum per hanc inter duas uocales, ſed etiam inter alias literas ſaepiſſime patitur conliſionem ſinaliphae, et hoc niſi fiat, extenſio ſaepius literarum inepte ſonat dicta uerborum. Quod in communi quoque noſtra locutione, ſi ſolerter intendimus, nos agere nimium inuenimus. Quaerit enim linguae huius ornatus, et a legentibus ſinaliphae lenem et conliſionem lubricam praecanere, et a dictantibus omoeoteleuton; id eſt conſimilem uerborum terminationem obſeruare. Senſus enim hic interdum ultra duos uel tres uerſus uel etiam quatuor in lectione debet eſſe ſuſpenſus, ut legentibus, quod lectio ſignat, apertius fiat. Hic ſaepius *i* et *o*, ceteraeque ſimiliter cum illo uocales ſimul inueniuntur inſcriptae, interdum in ſono diuiſae uocales manentes, interdum coniunctae, priore tranſeunte in conſonantium poteſtatem. Duo etiam negatiui, dum in Latinitate rationis dicta confirmant, in huius linguae uſu paene aſſidue negant, et quamuis hoc interdum praecauere ualerem, ob uſum tamen quotidianum, ut morum ſe locutio praebuit, dictare curaui. Huius enim linguae proprietas nec numerum, nec genera me conſeruare ſinebat. Interdum enim maſculinum Latinae linguae in hac foeminino protuli, et cetera genera neceſſarie ſimili modo permiſcui. Numerum pluralem ſingulari, ſingularem plurali uariaui, et tali modo in barbariſmum et ſoloeciſmum ſaepius coactus incidi. Horum ſupra ſcriptorum omnium uitiorum exempla de hoc libro Theotſice ponerem; niſi irriſionem legentium deuitarem. Nam dum agreſtis linguae

guae inculta uerba inſeruntur Latinitatis planitiae, cahinnum legentibus praebent. Lingua enim haec uelut agreſtis habetur; dum a propriis nec ſcriptura, nec arte aliqua ullis eſt temporibus expolita, quippe qui nec hiſtorias ſuorum anteceſſorum, ut multae gentes ceterae, commendant memoriae, nec eorum geſta uel uitam ornant dignitatis amore. Quod ſi raro contigit, aliarum gentium lingua, id eſt, Latinorum uel Graecorum potius explanant; cauent aliarum et deformitatem non uerecundant ſuarum. Stupent in aliis uel literula parua artem transgredi, et paene propria lingua uitium generat per ſingula uerba. Res mira, tam magnos uiros prudentiae deditos, cautela praecipuos, agilitate ſuffultos, ſapientia latos, ſanctitate praeclaros, cuncta haec in alienae linguae gloriam transferre, et uſum Scripturae in propria lingua non habere. Eſt tamen conueniens, ut qualicunque modo, ſiue corrupta, ſeu lingua integrae artis, humanum genus autorem omnium laudent, qui plectrum eis dederat linguae, uerbum in eis ſuae laudis ſonare, qui non uerborum adulationem politorum, ſed quaerit in nobis pium cogitationis affectum, operumque pio labore congeriem, non laborum inanem ſeruitiem.„ Ludouicum noſtrum in carmine, quo ipſi librum dedicat, laudibus ac piis precibus cumulat. Sed non Regi tantum, ſed et Salomoni, Epiſcopo Conſtantienſi opus ſuum inſcripſit. In L. I c. 1 Franci ad linguae ſuae culturam excitantur, eorumque gloria ualde celebratur. Vatis huius ingenium ex hoc ſpecimine cognoſcemus:

§. XXXI.

Otfridi ſpecimen metri theotiſci.

Vuanana ſculun Frankon
einon thaz biuuankon,
Ni ſie in Frenkisgon beginnen,
ſie Gotes lob ſingen?
Niſt niſo giſungan
mit regulu bithuungan.
Si habet tho thia rihti
in ſconeru ſlihti.
Ili thu zi note,
theiz ſcono thoh gilute,
Ioh Gotes uuizzod thanne
tharana ſcono helle.

Hoc

§. XXXI. Hoc eſt:

Quare debent Franci
ſoli hoc legere,
Ne ſit in Francico auſu,
ut Dei laudes cantent?
Nunquam ſic cantatum eſt,
ad regulam coactum.
Ea habet tamen rectitudinem
in pulchra ſimplicitate.
Feſtiua igitur anxie
uti eleganter reſonet,
Vt Dei uerbum inde
in eo pulchre clangat.

Ziu ſculun Franckon, ſo ih quad,
zi thiu einen uueſin ungimah.
Thie liutes uuiht ni dualtun,
thie uuir hiar oba Zaltun.
Sie ſint ſoſama chuani,
ſelb ſo thie Romani.
Ni tharf man thaz ouh redinon,
thaz kriachi ni es uuideron.
Si eigun in zi nuzzi
ſo ſamalicho uuizzi.
In felde, ioh in uualde
ſo ſint ſie ſama balde.
Rihiduam ginuagi,
joh ſint ouh filu chuani.
Zi uuaſane ſnelle,
ſo ſint thie thegana alle.
Si buent mit geziugon
joh uuarun io thes giuuon
In guatemo lante
bithiu ſint ſe unſcante.
Iz iſt filu feizzit,
harto iſt iz giuueizit

§.XXXI.

Mit manigfaltan ehtin,
   niſt iz bi unſen frehtin.
Zi nuzze grebit man ouh thar
   er inti kuphar.
Ioh bi thia meina,
   iſine ſteina.
Ouh thara zua fuagi
   ſilabar zi nuagi.
Ioh leſent thar in Lante
   gold in iro ſante.
Sie ſint faſt muate,
   zi managemo guate,
Zi manageru nuzzi,
   thaz duent in iro uuizzi.
Si ſint filu redie,
   ſih fianton zi rettine.

Hoc eſt;

Quomodo debent Franci, ut ego dixi,
   ad illa ſoli eſſe inepti?
Iſtos populos nihil quicquam morantur,
   quos ſupra retulimus.
Ipſis ſunt aeque fortes,
   ac iſti Romani.
Nec licet etiam dicere,
   quod Graeci ipſis praeualeant.
Poſſident ſibi utiliter
   aequalem ſcientiam.
In campis et in ſyluis
   aeque ſunt audaces.
Diuitiarum ſatis,
   et ſunt quoque multum fortes.
Ad arma celeres,
   ſic ſunt hi milites omnes.
Habitant cum apparatu,
   fuerunt hoc conſueti,
In bona terra,
   propterea ſunt haud confuſi.

A a Illa

Digitized by Google

§. XXXI.

Illa eſt multum pinguis
ualde eſt id comprobatum
Multiplicibus prouentibus.
Non eſt illud a noſtra ſatione.
Ad utilitatem foditur quoque hic
Æs et cuprum,
Atque cum multitudine
ferrum.
Sed et adde
argentum ad ſatietatem.
Imo legunt hac in terra
aurum in eius arena.
Sunt ualde alacres
ad bonum uarii generis.
Ad uarias utilitates,
hoc faciunt ſua ſcientia.
Sunt admodum promti
ſe ab hoſtibus defendere.

LAMBECIVS in commentar. biblioth. Caeſar. Vindob. alia huius Otfridi theotiſca documenta ſe reperiſſe tradit, homilias ſcil. quas nunc ECCARD. t. II rer. Franc. p. 941 protulit, carmen in monachos S. Galli et paraphraſes; quamquam paraphraſin et uerſionem pſalmorum NOTKERO LABEONI uindicet SCHILTERVS pariter ac ECCARD. in incerti monachi Weiſſenburgenſis catecheſi theotiſca, Saec. IX conſcripta, paraphraſin orationis dominicae KERONI monacho S. Galli. Hrabani ſcholae maximo fuit honori WALAFRIDVS STRABVS, ſacri codicis interpres clariſſimus, uenuſtus poeta, ac hiſtoriae ſcribendae bene peritus. In Augienſi monaſterio, celeberrimo illius aeui literarum ſacrario, Abbatis munere functus eſt grauiſſime, ut in IOH. EGONIS libro de uiris illuſtribus Augiae diuitis c. 13 latius oſtenditur. Hrabanus ipſi ſuperſtes hoc epitaphium poſuit:

5. Walafridus Strabo.

Noſcere quisque uelit tumulo hoc quis conditus extet
Perlegat hunc titulum omnia ſicque ſciet
Ergo Walafredus tumulatus ſorte quieſcit,
Presbyter et Monachus ingenio hic ualidus,

Abbas

Abbas coenobii huius, cuſtosque fidelis §.XXXI.
Hic fuerat, caute dogmata ſacra legens.
Nam docuit multos metrorum iure peritus,
Dictauit uerſus, proſa facundus erat.

Walafridi poemata in CANISII t. II antiq. lect. reperiuntur. SCHATEN. in Annal. Paderborn. P. I p. 143 memorabile, ait, quod de Ruthardo monacho, Rabani et Strabi auditore, ſcribit Meginfridus in Chron. Fuldenſi, cui cum poſt obitum Haymonis Epiſcopi Ludouicus Germaniae Rex ob praeclaram doctrinam et uirtutum famam Epiſcopatum Halberſtadienſem obtuliſſet, ut uidelicet Haymoni monacho ſuccederet et ipſe monachus, libere reſpondit: da Epiſcopatum alteri, qui idoneus ſit, ego religioſae uitae quietem, et ſtudium ſcripturarum omnibus mundi honoribus antefero; digna ſapiente uox. PROBVS, presbyter religioſus, cuius caſta conuerſatio et doctrinae ſanctae ſtudium Moguntinam illuſtrauit eccleſiam, VII Kal. Iul. diem obiit. Ita ANNAL. FVLD. ad a. 859: Probus in Fuldenſi monaſterio praeceptorem coluit Rabanum et cum Walafrido et Lupo Ferrarienſi amicitiam contraxit, quod ille in carmine, hic in epiſtola XX et XXXIV declarauit. *Probum autem*, inquit, *non tam aliquid edidiſſe admiror*, *quam non omnibus ſcribendi materiam abſtuliſſe.* Walafridus monachus iuuenis Augienſis uſus eſt Grimoldo magiſtro, eruditionis laude florentiſſimo, poſtea Abbate S. Gallenſi et regis Archicapellano, quem §. XXXVI, 2 iterum memorabimus. Ermenricus monachus Augienſis, dein epiſcopus Patauienſis in epiſtola de grammatica ad hunc Grimoldum, quam MABILLON. in analect. uet. p. 420 aſſeruauit, non ſolum regem Ludouicum ſplendidis elogiis ornat, ſed et monachorum S. Galli praeſtantiorum nomina poſteritati tradidit: tantas uirtutes in iisdem fratribus conſpexi, ut uix illas, ne dicas me, ſed neque Pythagoram de Samo egreſſum putem eloqui poſſe. Alius enim alio humilior, et patientior inuenitur, nec eſt Zelus amarus inter eos, uel inuidiae liuor: ſed ſola caritas ibi principatur, et iuſtitia regnat. Et ſic caritas mater eſt uirtutum, et concordia filia eius, ac ſimplicitas earum pediſequa illic ſine dubio domicilium proprium habet. quae etſi pro tempore aliquanto in aliis locis commorata fuerit, et particulatim ſe ibi oſtenderit; hic tamen ſemper cum filia et miniſtra tota conſiſtit.

6. Ruthardus.

7. Probus.

8. De Grimoldo, abbate S. Gallenſi, Ermenrico et monachis doctis S. Gallenſ.

§.XXXI. Nec eſt aduentantium hoſpitum ullus, cui ab his tribus non occurratur. Sunt enim iugiter ſimul indiſſolubiles, ut funiculus triplex, et inter omnes ſparſae, integrae tamen unum omnibus miniſterium praebent. A cuius ſcilicet caritatis uberibus ſuxit domnus *Engilpertus* largitatem, et ingenioſiſſimus *Hartmodus* benignitatem: ambo tam Deo quam hominibus digniſſimi, tibi etiam domino cariſſimo per omnia fideliſſimi, ceu aurea candelabra lucent in domo tua ante Deum. Nec nocet ſi unius lux paullo feruentius ardet, alterius uero lenius, et ob hoc longius: cum utrumque placeat, et botrus, qui a calore ſolis citius, et qui ſero matureſcit; et equus uelox, et qui pedetemptim ambulat, aeque laudatur ab his, qui interdum huius, interdum uero illius utilitate, prout res liceat, utuntur.

Longum eſt ſane per ſingulos nominatim uelle diſcurrere, quantos, qualesque Dei famulos in omni arte et uirtutum ſtemmate redimitos ibi uiderim. Sed neque in aedificiis conſtruendis ex omni materia, tam induſtrios uiros, uel raro uſquam repperi, ſicuti bene in nido apparet, quales uolucres ibi inhabitant. Cerne baſilicam et coenobii clauſtrum, et non miraris quod refero. Et ne de omnibus ſileam, quis eſt *Vuinibartus*, niſi ipſe Daedalus? uel quis *Iſenricus*, niſi Beſeleel ſecundus? in cuius manu uerſatur ſemper dolabrum, excepto quando ſtat ad altaris ſacri miniſterium. Tanta humilitas in eis eſt, ut tam perfecti uiri non dedignentur opus ruſticum per ſe ipſos actitare, penſantes ſcriptum: Humilitate penetratur caelum, et caritate peruenitur ad regnum ſempiternum. Quid memorem de domino *Amalgero*, in conſiliis prouido, et uniuerſitate morum honeſtate praeclaro? In diuino autem cultu quam religioſus ſit, teſtatur altare aureum, ante quod ſedulo ſedet, nec iacet orans. Taceo de domno *Radgero*, uiro ſimpliciſſimo etc. Sed quia de omnibus longum eſt commemorare, uel de uita ſancti Galli, cuius tu paſtor quam optime tugurium poſſides, et familiam regis; liceat amoris cauſa uirtutum eius quosdam floſcellos decarpere, et metricis melodiis, ceu floreum diadema capiti tuo componere: ut ſi ſuperius te omni uirtutum decore dixi gemmatum, ſine corona tantum non te uideat ſol ſtellatum. Scripſit itaque eiusdem Confeſſoris Chriſti uitam ſupradictus praeceptor meus, uir ſimpliciſſimae uitae, et per omnia rectae, domnus *Walhafredus* tibi notiſſimus, quem etiam tu ipſe ut peritus cathegeta peritum ſophiſtam enutriſti, et ut plus in domo

Dei

Dei luceret, lumine Dei praeuentum ſuper candelabrum eleuaſti. §. XXXI.
Sed heu prô dolor! mors acerba, quae nulli parcere nouit, ſubito eum nobis tulit: nec tamen ſibi animam illam uindicauit, quam Chriſtus aſſumſit. Voluit uero ille poëtico cothurno geſta beatiſſimi Galli comere, ſed morte praeuentus, uitam in uita finiuit. Vnde ego rogatus ſum a quibusdam fratribus, et praecipue a deuotiſſimo Gozperto, ne dicas Caluo, ſed pilis cephali aure tenus nudo, omni tamen ſancta beneuolentia pleno, feliciſſimi Abbatis Gozperti nepote, cum quadam ui impulſus, ut quod magiſter deuotus non impleret, ego cliens aſſecla compleam illud factum, aſſerens eſſe unum tam incipientis ex animo, quam perficientis praemium etc. Conf. IO. MEZLER. de uiris illuſtr. S. Galli L. II c. XI ſq. Nec tacendus eſt HAIMO, grande illius ſaeculi lumen. Bonis literis operam dedit comite Rabano, quod hic in dedicatione operis de uniuerſo ad Haimonem directa tradit: *Memor ſum*, inquit, *boni ſtudii tui, Sancte Pater, quod habuiſti in puerili atque iuuenili aetate in literarum exercitio et ſacrarum literarum meditatione, quando mecum legebas, non ſolum diuinos libros et Sanctorum Patrum ſuper eos expoſitiones, ſed etiam huius mundi ſapientium de rerum naturis ſolertes inquiſitiones, quas in liberalium artium deſcriptione et ceterarum rerum inueſtigatione compoſuerunt.* Monaſterio deinde Hersfeldenſi, ac denique eccleſiae Halberſtadenſi praefectus fuit. ANNALISTA SAXO haec memorat: *Hemmo Heroluesfeldenſis monachus magis in detrimentum, quam ad profectum a Lodouico, filio Imperatoris Lodouici, tertius Halberſtadenſi eccleſiae eſt miſſus epiſcopus. Nam decimas ſuper totum Freſionoueld ab Halberſtadenſi eccleſia, cui iure offerendae ſunt, ad Heroluesfeldenſem transtulit.* Vitam ac doctrinam uiri huius clariſſimi in diſſertatione ſingulari expoſuit PAVLL. ANTONIVS, in qua p. 7 ex WINNIGSTADII Chronico Halberſtadienſi MS. haec proferuntur: „Attulit Haimo „Hirsfeldia ſecum probatae fidei uirum, cui omnes curas ſaeculares „demandauit, quo eccleſiae uacare poſſet, exſtruxit etiam in uicinia „huic adminiſtratori ſuo uillam ab epiſcopo Hoym denominatam, „ubi negotia ſua ſine impedimento conficere poſſet. Cuius procu„ratoris familia uillam hanc, mox in pagum excreſcentem, primum „incolens cognomen inde traxit de Hoym, unde originem habet no„biliſſima Hoymiorum familia von Haim Hoym, cum laude adhuc „ſuperſtes. Docet hoc exemplum, neque Ludouicum feſelliſſe

9. Haimo, epiſc. Halberſtad.

§. XXXI. „opinionem, quando codicem euangeliorum dominicaſium argento, „auro gemmisque fulgentem Haymoni epiſcopo dono mittens etiam „atque etiam de cura animarum rerumque eccleſiaſticarum ipſum ad„monuit.„ In bibliotheca monaſterii S. Emerami exſtat codex membraneus continens ſermonem S. Auguſtini de ſymbolo contra Iudaeos, quem ADALRAMVS Ludouico regi obtulit. Hoc enim denotant uerſus ad calcem ſubiecti:

10. Adalramus Archiep. Salisburg.

Accipe ſumme puer paruum Hludovvice libellum,
 Quem tibi deuotus obtulit en famulus,
Scilicet indignus Iuuauenſis praeſul ouilis
 Dictus Adalramus ſeruulus ipſe tuus.

uid. HANSIZ. German. ſacr. t. II p. 127. Iurisprudentiam Carolidarum aetate e capitularibus potiſſimum hauriendam fuiſſe, nemo neſcit. BENEDICTI igitur LEVITAE ſtudium, quo ANSEGISI capitularium collectionem, iubente quidem Archiepiſcopo Moguntino Otgario, tribus locupletauit libris, laudandum erat omnino. Exordium collectionis nouae ita habet:

11. Benedicti Leuitae noua Capitularium collectio.

Quattuor explicitis, lector uenerande, libellis,
 Qui canonum recitant iura tenenda ſatis,
Quosque pater quondam collegit nobilis apte
 Anſegiſus ouans ductus amore Dei,
Antcario demum, quem tunc Mogontia ſummum
 Pontificem tenuit, praecipiente pio,
Poſt Benedictus ego ternos Leuita libellos
 Adnexi, legis quîs recitatur opus etc.

12. Wicbertus epiſc. Hildesheim. medicae artis peritus.

WICBERTVS epiſcopus Hildeshemenſis a. 880 electus eſt, qui ſuo tempore medicinae artis peritiſſimus fuit. CHRON. HILDESHEIM. t. I ſcriptor. Brunſuic. p. 743. ECCARD. in not. ad uitam S. Hathumodae in monimentorum ueterum quaternione p. 27.

Sic nullum bonarum artium genus hoc tempore plane neglectum fuiſſe conſtat, quamquam iſtae ſcientiae, quae ingenio potiſſimum nituntur, laetius florerent. Proinde non deerant oratores eximii ac poetae; non deerant artifices. In hiſtoricis deſiderari poſſent permulta. Dignum, quod commemoremus *ἐπινικίῳ* rhythmo Francico Ludouico Regi acclamatum, quod SCHILTERVS notis illuſtrauit. Dubitabatur, utri Ludouicorum, regi Franciae orientalis, an occi-

13. Ἐπινίκιον Ludouic. R.

occidentalis, hoc carmen inſcriptum fuerit, cum uterque de Nort- §. XXXI.
mannis uictoriam reportauerit. Sed, re penitus perſpecta, id Ludouico Gallico ſiue Ludouici Balbi filio potiori iure, quam Ludouiço Germanico iuniori uindicatur. Verba:

Kind vvart er vaterlos,
des vvarth ihme ſehr bos
Holoda' nan Truhtin,
Magaczogo vvarth her ſin

perſpicue indicat Ludouicum R. Franciae occident. Dum rhythmus pergit:

Gab her ihme Dugidi,
Froniſc githigini,
Stuel hier in Vrankon.
ſo bruchē her es lango.
Das gedeild er thanne
ſar mit Karlomanne
Bruder ſinemo,
thia czala vvanni ano.

Ludouico quidem iuniori Germanico etiam frater erat, Karlomannus dictus: ſed diuiſionis negotium non concordat cum Ludouici iunioris hiſtoria. Ceterum miramur iure noſtro linguae ueteris theotiſcae maieſtatem et copiam. Eleganter et proprie cum rebus congruebant uocabula, nec alienae linguae auxilia petebantur, quibus hodie uel carere non poſſe, uel ſuperbire uidemur. uid. opuſc. noſtra p. 705.

§. XXXII.

Vt chartis perpetuum robur accederet, eas uariis clauſulis ac multis Rex muniuit. Documenta quaedam proferre liceat. *Et nullus quilibet eccleſiaſticae dignitatis praeditus aut alius quilibet eis, de ipſis rebus ullam inquietudinem aut contrarietatem facere praeſumat.* HVND. t. I p. 150. *Nulla regia uel epiſcopalis umquam poteſtas hoc noſtrae auctoritatis praeceptum infringere uel uiolare audeat.* MABILLON. Annal. Benedict. t. III append. p. 679. *Si quis uero contra hanc noſtram auctoritatem aliquid agere tentauerit aut ex his, quae praeſcripta ſunt*

Inhibitiones, comminationes, mulctae.

§. XXXIII. XXXIIII. *ſunt, quippiam uiolare praeſumſerit, ſciat ſe XXX libras auri optimi ſecundum ueterem morem parti praefatae eccleſiae ſe eſſe perſoluturum, noſtram inſuper offenſionem incurſurum.* BOECLER. ſcript. rer. Germ. p. 111. Interdum argenti pondera adiiciuntur (§. XII, 1, 2).

§. XXXIII.

Preces. Munificentia Regis nil mercedis, niſi ut coetus ſacri pro ſua ac familiae Auguſtae ſalute Deum precibus flagitarent, poſtulauit. Formula iam nota. *Quatenus pro noſtra incolumitate, cōniugis et prolis ſeu etiam totius imperii a Domino nobis collati iugiter Domini miſericordiam exorare delectetur.* BOECLER. ſcript. rer. Germ. p. 111. *Pro nobis, uxoreque ac prole uel gente Francorum ſeu ſtabilitate regni noſtri attentius diuinam miſericordiam exorare.* HVND. t. II p. 347. *Pro incolumitate noſtra, coniugis ac prolis ſeu etiam totius regni a Deo nobis collati et eius clementiſſima miſeratione per immenſum conſeruandi una cum Clero et populo ſibi ſubiecto Domini immenſam clementiam exorare.* HEDA p. 56. *Vt eis libentius pro noſtra ac cariſſimae coniugis ac dilecta prole ſalute Domini clementiam exorare delectet.* SCHANNAT. Cod. prob. hiſt. ep. Wormat. p. 9. *Vt eis pro noſtra ac coniugis cariſſimaque prole ſalute ac remedio animarum anteceſſorum noſtrorum Domini clementiam delectabilius exorare delectent.* MARTEN. t. I uet. ſcript. et monim. p. 195. *Pro mercedis noſtrae augmento ac genitoris noſtri ſobolorumque attentius Domini implorent miſericordiam.* MABILLON. t. III ann. Bened. append. p. 679. In charta Corbeienſi apud SCHATEN. P. I p. 131: *quatenus ipſos ſeruos Dei, qui illuc uni Deo diu noctuque ſeruiunt, pro nobis proleque noſtra et ſtabilitate regni a Deo nobis conlati iugiter domini miſericordiam exorare delectet.* p. 144: *quatenus pro pii genitoris noſtri animae ſaluatione et pro nobis et coniuge proleque noſtra et pace noſtra ac ſtabilitate totius imperii a Deo nobis commiſſi alacrius eos indeſinenter domini miſericordiam exorare delectet.* p. 148: *quatenus melius delectet clericos in eadem ſede degentes pro nobis coniuge proleque noſtra domini miſericordiam exorare.*

§. XXXIIII.

Subſcriptionis et ſigni commemoratio. In exitu chartae Rex memorat, ſe eam ſubſcriptione ac ſigillo ſuo firmaſſe; id quod *manu propria* et *annuli impreſſione* indicatur. *Et ut haec auctoritas* (largitionis, donationis, confirmationis) *firmior habea-*

Digitized by Google

habeatur et per futura tempora a cunctis fidelibus ſanctae Dei eccleſiae §. XXXV.
noſtrisque praeſentibus et futuris uerius credatur atque diligentius conſeruetur, manu propria noſtra ſubter eam firmauimus et annuli noſtri impreſſione aſſignari (ſignari) *iuſſimus.* In huiusmodi uerbis omnes fere tabulae integrae concinunt. Sigilli uocem ignorant. In MARTEN. t. I uet. ſcript. et moniment. p. 191 legimus, omiſſa manus mentione: *annuli noſtri impreſſione ſubter eam iuſſimus ſigillari.* In SCHATEN. Ann. Paderborn. p. 133: *manus noſtrae ſignaculis ſubter eam decreuimus corroborare et annuli noſtri impreſſione aſſignare iuſſimus.* Ceterum externa forma ſcribendi haud diſcrepat ab ea, quam in tabulis Caroli M. et Ludouici P. deprehendimus. Exemplum ex SCHANNAT. uindiciis tab. I reddimus. Vt in chartis priuatis rarius ſigilla memorantur: ita illis teſtium nubes accedit, quos hoc tempore diplomata regia non habent. Chartae Alamannicae comites etiam appellant, quibus prouinciam gubernantibus acta fuerunt negotia.

§. XXXV.

Tabulis perſcriptis Rex ſubſcribit, ſuique nominis ſignum ſiue monogramma appingit. Formula frequentior reperitur: *Signum Domini Hludouici ſereniſſimi Regis;* interdum uox: *Dominus* deſideratur; et *Sereniſſimus* nonnumquam cum *glorioſiſſimo* commutatur, praeſertim in chartis Radleico Cancellario recognitis. *Signum domini Ludouici piiſſimi regis* occurrit apud HEDAM p. 55. *Signum Hludowici glorioſiſſimi ac piiſſimi regis* in MARTEN. uet. ſcript. et monim. p. 191. Ibid. p. 187 filius Ludouicus quoque ſubſcribit: *manu propria ſubter eam firmauimus et anuli noſtri impreſſione adſignari iuſſimus et filio aequiuoco noſtro confirmare rogauimus. Signum domini Hludouici regis ſereniſſimi. Signum filii domni Hludouici regis.* Item in FALCK. cod. tradit. Corbeienſ. p. 84. Iuxta ſignum patris ſignum filii Caroli poſitum cernitur in MABILL. rei dipl. tab. XXIX.

Formula ſubſcriptionis regis.

2. Quod ad Monogramma attinet, illud examuſſim cum patris Ludouici P. ſigno conuenit. Teſtor tabulas, quas ex SCHANNATI uindiciis archiui Fuldenſ. tab. V reddidimus tab. I. Teſtor SCHEVCHZER. et LOCHMANN. Alphabet. tab. II, teſtor chartas SCHATENIANAS omnes, et FALCK. cod. tradit. Corbeienſ. p. 84, 301; teſtor MVRATOR. t. II antiq. Ital. p. 215. Teſtor

Monogramma uerum et

 etiam

Digitized by Google

§ XXXVI. etiam regis noſtri diploma, cuius partem MABILLON. rei diplom. tab. XXIX n. 2 aere repraeſentauit. Teſtor denique complures alios auctores, qui chartas diligentius ſcrutati ſigna accuratius pinxerunt. Conſentit quoque nobiſcum cl. BAVDIS. in Analyſi monogrammatum Imperator. ac Regum Germanic. §. 16. Error itaque abſtulit uirum eruditiſſimum CONRINGIVM, dum in cenſura diplom. Lindau. p. 36 et 46 Ludouici noſtri ſignum a paterno uult eo diſtingui, quod Ludouici Regis monogramma literam I haud prae ſe ferat, ne, patre in primis uiuente, utraque ſigna commixta uideantur. Cel. CONRING cauſſae ſuae nimium ſeruire ſtuduit, quod eſt deſtruere; quamobrem TENZEL. in uindiciis p. 138 hanc ſententiam ita temperauit, ut Ludouicus Germanicus pro lubitu modo idem, quod pater monogramma, adiecto I, modo I omiſſo, diplomatibus appinxiſſe ſit cenſendus. Nos filium patris ſignum ſemper retinuiſſe arbitramur; ſi diuerſa ſignacula in lucem prodiere, culpa plerumque redundat in artifices nouos. Sic apud HVND. t. II p. 9 et 11 pro litera I inter crura litera L ponitur. Alii, quos cl. BAVDIS. c. l. §. 16 indicauit, literam I plane omittunt. GVILLIMANN. de epiſc. Argentin. p. 37 diplomati ancipitis auctoritatis adiicit ſignum illegitimum, quod uide n. 2. Monogramma ab OBRECHTO rer. Alſat. prodr. p. 293 exhibitum in baſi nonnihil habet peregrini. uid. n. 3.

3. uaria inepta.

§. XXXVI.

Archicancellarii et notarii.

Quemadmodum ex Archicancellarii ſubſcriptione, quae regis ſigno, ut moris eſt, ſubiungitur, chartis cum firmitas, tum lumen conciliatur: ita recognitores ſedulo inueſtigandi ſunt. CONRINGIVS quidem atque ECCARDVS comment. rer. Franc. p. 592 plures Archicancellarios uno eodemque tempore fuiſſe negarunt: ſed non ſolum Ludouici Pii, uerum etiam regis noſtri diplomatica huic ſententiae refragari uidetur.

Gozbaldus.

Gozbaldus, Altahae inferioris Abbas, poſtea Wirceburgenſis eccleſiae epiſcopus, et Archicapellani et Archicancellarii munus geſſit; recognouit tabulas usque ad a. 834, quo Ludouicus in Orientali Francia regnare coepit. Obiit *Gozbaldus* d. XII Kal. Oct. a. 855, ac uicario, dum Archicancellarius eſſet, uſus eſt *Adalleodo Diacono.* a. 830. HVND. P. II p. 9. *Adalleodus diac. ad uic. Gozbaldi rec.* Ib.

P. I

P. I p. 163 *Adelbertus ad uicem Ganzoaldi* recognouiſſe dicitur; ſed utrumque nomen corruptum eſſe conſtat. a. 829 *Angelmarus* ad uicem *Gotzbaldi* ſcripſit et ſubſcripſit. AVENTIN. Annal. Boic. L. IV p. 387. HANSIZ. Germ. ſacr. t. I p. 155. §. XXXVI.

2. Grimoldus. Alter Archicancellarius erat *Grimoldus*, Capellanus, quem Ludouicus P. Ludouico filio in Bauariam a. 825 miſſo adſociauerat; poſtea Abbas S. Galli conſtitutus fuit. Augienſe monaſterium eum magiſtris ſuis celeberrimis adnumerat. uid. IO. EGONIS lib. de uiris illuſtr. Augiae Diuitis c. 14, in PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 672, ubi etiam uerſus, quibus Walafridus eum ſalutauerat, leguntur:

Quamuis, ſubter agas regum tabularia uitam,
Non te praetereo, ſpecubusne latebis Homere?
Noui namque Sicana tibi ſpelaea placere,
Solus ubi meritis Muſarum et amore fruare;
Saepe tamen magnis uictoribus optima cudis
Carmina, tempus erit rutilo te ſole carere.

Breui quoque carmine eidem ſalutem dicit RABANVS in MABILLON. uet. analect. p. 419. Iam a. 834 *Adalleodus ad uicem Grimoldi* recognouit et ſubſcripſit. SCHANNAT. hiſt. Fuld. Cod. probat. p. 114, n. 14. A. 837 apud HVND. t. II p. 346 *Adalleodatus Diaconus ad uicem Brunaldi recognouit.* Quis non uideat, *Brunaldum* pro Grimoldo fictum fuiſſe? a. 841 *Adalerdus Diac.* ad uic. *Grimaldi.* LVNIG Spic. eccl. P. III p. 725. Hactenus iſti praeſto fuit *Adalleodus Diaconus*, qui forſan haud alius eſt ac *Edilleoz* diaconus, qui ſcripſit chartam, in *Goldaſt.* t. III ſcript. rer. aleman. p. 48. Tum, aliis forte negotiis diſtractus *Grimoldus*, in curia Regis aliquamdiu tacuit. At a. 854 *Comeatum Not. ad uicem Grimoldi* recognouiſſe reperio in HERRGOTT Vol. II hiſt. Habsburg. p. 33. a. 857 *Hadebertus Subdiaconus ad uicem Grimoldi Archicapellani rec.* ECCARD. t. II rer. Franc. Orient. p. 887. Eodem anno iterum *Hildeberdus ſubdiac. ad uic. Grunoldi Archicap. rec.* in HVND. t. II metrop. Sal. p. 11; nomina male lecta fuiſſe quisque intelligit. Fruſtra igitur MALINCROT. de Archicancellar. S. R. Imp. p. 249 ſibi perſuadet, Hildebertum, a Williberto, poſthaec Archiepiſcopo Colonienſi, haud diuerſum fuiſſe. A. 866 *Heberhardus Not. ad uic. Grimaldi rec.* MABILL. Ann. Bened. t. III p. 185. A. 867 *Hebarhardus Not. ad uicem*

Digitized by Google

§. XXXVI. *cem Grimaldi Archicapellani recognoui et ſubſcripſi.* SCHANNAT. Cod. prob. hiſt. Wormat. p. 9. Hic Hebarhardus poſtea uices Grimoldi ſemper ſuſtinuit; ultima charta, quam *Hebarhardus Cancellarius ad uic. Grimaldi Archicap. rec.* (quantum nos quidem ſcimus) exhibetur in MARTEN. t. I uet. ſcript. et monum. p. 191. Diploma dubiae fidei, de quo §. XXXX, *Otgarius ad uicem Grimoldi Archicancellarii recognouit.* Moritur Grimoldus a. 872 in monaſterio S. Galli. HERRGOTT. Vol. II hiſt. Habsburg. p. 25 ſq. uarios libellos profert, quibus huius Grimaldi, Abbatis, mentio fit. Faceſſat itaque commentum MALLINCROTII, qui c. l. p. 247 Brunaldum ſiue Grimoldum epiſcopum Argentinenſem ſtatuit.

3. Radleicus. Tertium Archicancellarium appellant chartae *Radleicum*, Abbatem Seligenſtadienſem, antehac Notarium Eginhardi; RABANVS iſti martyrologium dedicauit in MABILLON. uet. Anal. p. 419. Nomen eius uario modo effertur. Anno VII regni, qui cum anno Chr. 840 uel 841 congruit, *Dominicus Notar. ad uic. Reidlici rec.* MABILL. t. II Ann. Bened. p. 487. a. 845 *Dominicus Notar. ad uic. Radleici rec.* SCHATEN. Annal. Paderborn. p. 130. Saepius adhibuit *Comeatum Notarium.* SCHANNAT. tradit. Fuld. a. 469. ECCARD. c. l. p. 399. SCHATEN. c. l. p. 163. HERRGOTT. c. l. p. 31 et GVILLIMANN. de reb. Heluet. l. 3 p. 347: *Comeatus Not. ad uicem Radbani rec.* HERRGOTT. Radbanum putat fuiſſe Hrabanum, Abbatem Fuldenſem, poſtea Archiepiſcopum Moguntinum. At Hrabanum inter Cancellarios non reperimus, immo in hoc ipſo diplomate, quod CONRING. in Cenſura p. 360 ex apographo, fide digno, exhibuit, legimus: *Comeatus Notar.* ad uic. Radleici *rec.* Barbare apud ECCARD. c. l. p. 887: *Comeatus Notarius ad uic. Rodollem. rec.* Iam nouimus *Adalleodum*, hic etiam a. 845 ad *uic. Ratbleici* rec. SCHATEN. c. l. p. 133. Nouimus item *Hadebertum*; at enim *Hardbertus* (corrupte) *ad uic. Ratelerii rec.* apud HEDAM de epiſc. Vltraiect. p. 55. Denique a. 849 *Regnibertus Diac. ad uic. Redleici rec.* HVND. c. l. t. II p. 8. *Radleicum* MABILLON. Ann. Bened. l. 34 c. 34 a. 851 obiiſſe exiſtimat; ECCARD. c. l. p. 423 a. 852.

4. Baldricus. Quartus Archicancellarius uocatur *Baldricus Abbas*, cuius partes ſemper ſuſcepit *Hadebertus Subdiaconus.* Ita a. 853 *Hadelbertus ſubdiac. ad uic. Baldrici Abbat. rec.* SCHATEN. c. l. p. 141; MABILLON.

LON. Act. S. Ord. S. Bened. Saec. IV p. I f. 526 reponit: *Adbertus ſubdiaconus*. Recurrit a. 855. SCHATEN. p. 144. FALCK. p. 84. SCHANNAT. hiſt. Wormat. P. II p. 8, ubi etiam legitur: *Godebertus ſubdiac. ad uic. Baldrici Abb. rec.* De uitioſa nominis Hadeberti ſcribendi ratione differit plenius TENZEL. in uindiciis p. 193. §. XX-XVII.

Accedat quintus Archicancellarius *Witgarius*, qui epiſcopus eccleſiae Auguſtanae fuiſſe uidetur. Vſus eſt itidem opera *Hadeberti* ſubdiaconi. Sic a. 858 *Hadedeus* (Hadebertus) *ſubdiac. ad uic. Wiegarii Cancellarii rec.* CONRING. cenſura p. 369. ECCARD. p. 464. A. 859 et 865 apud SCHATEN. p. 157, 160. Alter uicarius erat *Walto Subdiaconus*, qui a. 858. *ad uicem Witgarii Cancellarii rec.* Ib. p. 148. Afferrem quoque ſubſcriptionem *Witkarius Cancellarius ad uic. Karoli Archiepiſcopi*, niſi peregrina uideretur. uid. infra §. XXXX, 6. 5. Witgarius.

Agmen denique claudat *Liutbertus*, Archiepiſcopus Moguntinus, Archicapellanus et Archicancellarius Regis; hic ab a. 871 ſolus chartas, uicario unico ac perpetuo Hebarhardo, recognouit hac formula: *Hebarhardus Cancellarius ad uic. Liutberti Archicapellani rec.* Pro *Heberhardo* interdum legitur *Ebarhardus*, *Helardus* in charta Argentor. ap. OBRECHT. prod. rer. Alſat. p. 293; ut alios librariorum naeuos ſilentio tranſeam. *Luitbrand. diac. ad uic. Luitberti Archicap. rec. et ſubſcripſ.* chartam ſingularem in MABILL. t. III Ann. Bened. append. p. 679 n. 19. 6. Liutbertus.

Non moramur *Rabanum* Archiepiſcopum Moguntinum, quem MALLINKROT c. l. p. 250 excitat. Rabani enim nomine, inquit, literas eius recognouit Comeatus, ut ſcribit, neſcio cuius fide WINDECK. de elector. c. 12. uid. quae paullo ante ad HERRGOTT. tabulas annotauimus. 7. Incerti Rhabanus;

Carolum, Archiepiſcopum Moguntin. chartam quamdam recognouiſſe, docebimus poſthaec §. XXXX, 6, nec noſtras aliorumque dubitandi rationes celabimus. Carolus.

§. XXXVII.

Subſcriptionem cancellarii excipit ſigillum regis. HEINECC. de ſigill. p. 87 tria tantum ſigillorum exempla uidit; nos plura poſſumus oſtendere, quae, quas HEINECCIVS ſtatuit, regulas uel firmant Sigilla.

Digitized by Google

mant uel adſtringunt: I) *Sigilla ſcil. Ludouici ſenioris non minus, quam anteriorum regum et Imperatorum eſſe oualia.* II) *Faciem in iis conuerti in latus dextrum ſecus ac in illis Caroli ac Ludouici Pii.* III) *Barbae, ueſtium et coronae non eſſe eamdem ubique rationem.* IIII) *Formulam XPE PROTEGE etiam in Ludouici ſigillis fuiſſe obſeruatam.* V) *Numquam eum Imperatorem, ſed ſemper regem uocari.* VI) *Ludouici nomen non ſcribi eo modo, quem in patris ſigillis inuenimus, h. e. Hludouicus, ſed Ludouicus.* Nota tertia clarius definiri poſſet, ſi plura ſigilla ad nos perueniſſent, aut ſi ea, quae peruenerunt, accuratius delineata fuiſſent. Notam ſextam HEINECCIVS finxit dubius, et in additamento eam deſeruiſſe uidetur; ſed ego non deſero, ſed alia ratione explico. Quamquam enim non LVDOVICVM, ut in Conringianis exſcriptum, legendum eſſe putem, immo CONRINGIVS ipſe cenſurae p. 58 annotari uelit, quod ex MS. chronico Tigurino BVLLINGERI refert doctiſſimus HEIDERVS, ſigillum atque adeo imaginem Ludouici noſtri his uerbis eſſe circumſcriptum: *Chriſte protege Hludouicum regem:* in eo tamen diuerſa ſcribendi ratio cernitur, quod ſigilla regis noſtri habeant HLVDOICVM, non HLVDOVICVM. Genuinas ſigillorum iconas innuo, qualem debemus SCHANNATO tab. I. Deinde HEINECCIVS tab. IV n. 11 nobiscum ſigilli communicat ectypon, ex Archiuo Corbeienſi depromtum cum epigraphe: ✝ XPE PROTEGE HLVDOVICVM REGEM. Pertinet ad diploma a. 873 datum atque adeo haud diuerſum ab eo uidetur, quod ECCARD. rer. Franc. orient. t. II p. 614 exhibet, praeterquam quod ECCARDINVM diligentius ſculptum pro: *Hludouicum* referat *Hludoicum.* Vtrumque reddimus tab. III n. 1 et 2. add. FALCK. Cod. trad. Corb. tab. I n. 3. His adiungimus ſigilla duo Tigurina a CONRINGIO in cenſ. p. 363 et 369 exhibita; ſed prius in SCHEVCHZER. et LOCHMANN. Alphabet. tab. 2 uenuſtius expreſſum, a nobis n. 3 depictum; alterum *Conringianum* repraeſentatur n. 4. MVRATOR. t. II antiquit. Ital. p. 215 illud, quod n. 5 conſpicimus, obliterata quidem inſcriptione aſſeruauit. FREHER. de Lupoduno p. 26 non ipſum quidem ſigillum tradit, inſcriptionem tamen prodit: *Chriſte protege Hludouicum regem.* SCHATENIVS etiam P. I ann. Paderb p. 145 ſigilli mentionem facit cum epigraphe: *Chriſte protege Ludouicum regem.* Diploma ſpurium monaſterii

naſterii Lamſpringenſis ſigillum quoque incaute fictum habet, quod §. XX-
n. 6 ex HARENBERG. hiſt. Gandersheim. tab. XVI fig. 2 repraeſentamus. XVIII.

§. XXXVIII.

Notas chronicas in Ludouici Germanici chartis uehementer turbatas ſat comperimus. Quare ſingulari ſtudio iſtas ut ad harmonian aliquam reduceremus, laborandum erat. Si omnibus numerorum erroribus nonnihil concedendum eſſet, quot epochas fingere neceſſe haberemus. Finxerunt uel decem, ut unicuique in re ancipiti uiſum fuit. At non eſt uerisimile, regem calculum tam frequenter mutaſſe, cum praeſertim mutandi cauſſa non appareat idonea. Epocha noua admiſſa, Rex priorem non deſeruit, ſed pluribus uſus eſt promiſcue. **Notae chronicae chartarum**

A. 817 menſ. Iul. indict. X anno imp. Ludouici Imp. IV Ludouicus imperium inter filios Lotharium, Pipinum et Ludouicum diuidit, docente charta in BALVZ. t. I capit. p. 573, et in comment. noſtris de re diplomatica Imp. P. I p. 457. Ludouicus Rex Baioariae ab hoc anno nullam epocham ducit. Quemadmodum enim pater Imp. hanc prouinciam, dum filius ad iuſtam aetatem perueniret, per miſſos et comites gubernandam curaret: ita etiam in chartis ſui, non filii, regni anni notabantur. **annis ſuis reſtitutae.**

A. 821 menſe Maio in comitiis Nouiomagenſ. partitio regni recenſebatur et optimatum ſacramentis firmabatur. Inde epocha nulla.

A. 826 Ludouicus Rex in Bauariam uenit. Ab hoc aduentu epocha prima computatur, quam et MABILLON. p. 206 obſeruauit. In MEICHELBECK. hiſt. Friſing. inſtrum. 493 rem extra dubitationem ponit: *A. inc. dom. DCCCXXVI ind. IIII Ludouici Imp. a. XIII in ipſo anno, quo filius eius Ludouuicus in Bawariam uenit.* n. 495: *hoc factum ad Frigiſinga in VIII Id. Iun. a. Hludowici imperii ſui XIII primo anno, quo filius eius Hludowicus R. in Baiowariam uenit.* add. n. 496, 498, 499, 501 (leg. pro a. XIV, a. XIII). Anno ſequenti h. e. Ludouici Imp. a. XIIII Ludouici R. anni omittuntur; quare ad patrem eum reuertiſſe, credibile eſt. Annus Ludouici XIIII reſpondet anno Chriſti 827. ibid. num. 510. item annus **Epocha I.**

XV

XV anno 828. ibid. n. 513, 514 ſqq. Sic a. XVII in chartis compluribus cum anno regni Ludouici filii V coniungitur. Currebat autem annus ille cum initio A. Chr. 830. Quamobrem, ſi anni regni Ludouici regis etiam ad anni 826 fere primordia redeunt, annus regni V incidit itidem in annum 830. Itaque non eſt, quod cum ECCARDO rer. Franc. t. II p. 194 et 592 hanc epocham ad a. 825 retrahamus.

A. 828 Ludouicus R. iterum adiit Bauariam, cum coniuge, quam nuper duxerat. Chartae MEICHELBECKIANAE hunc reditum ſignant; n. 514: *Actum eſt hoc ad Frigiſingas in domo S. Mariae in VII Id. Maias ind. V a. inc. dom. noſtri Iheſu Chr. DCCCXXVIII Hludouici Imper. XV in ipſo anno et menſe, quo filius eius Hludowicus Rex in Baiowaria cum coniuge rediit.* conf. etiam n. 516, 517, 520, 521 (pro *rediit* legitur *uenit*) 522, 523, 524, 525, 526, 529, 530; 537 et 538 habent annum 829, neque indictio ſibi conſtat.

A. 829 Acta ſunt haec in Ranstorff a. DCCCXXVIIII indict. VII. CHRON. LVNAELAC. p. 71.

A. 830 Ludouicus rex ipſe chartas edere coepit. Annus regni illius V congruit cum a. XVII imp. Ludouici Imp. Inter Friſingenſes traditiones legimus n. 593: *hoc factum eſt in domo S. Mariae in XVI Cal. April. indict. VIIII a. inc. dom. DCCCXXVIIII Hludouici Imperat. a. XVII Hludowici regis in Baiowaria a. V*; item n. 540: *actum eſt hoc in XIII cal. Ianuar. a. inc. dom. DCCCXXVIIII ind. VI Lud. Imp. a. XVII in ipſo anno quo filius eius Hludowicus Rex Baiowariorum poteſtatem accepit.* Aera Chriſtiana cum reliquis annis non conſentit; immo in aliis chartis cum iisdem regni numeris connectitur annus 831, ut n. 551, 553, 554, 555, 556, 557, 558 b, 559, 560. Fallunt etiam notae n. 537 et 538, ubi a. dom. 829 iungitur annus imp. Ludouici XV, et n. 545 annus XVI.

Ludouici R. ipſius charta exſtat in HVND. t. II metrop. Sal. p. 9: D. prid. Non. Oct. a. Chriſto propitio XVII regalis Imp. D. Ludouici ſereniſſ. Aug. a. V regni noſtri ind. VIIII. Actum in Regensburch ciuitate.

Act. Reganespurch. a. XVII Hlud. Imp. filio eius Hludouico regnante in Baioaria a. V. XIIII Kal. Dec. Lun. XVI. Indict. VIII. AVENTIN. Ann. Boi. L. IV f. 387. HVND. P. I p. 197.

A. 831

A. 831 Rex apud patrem et fratres Hlotharium ſcilicet et Pipinum circa natales Domini Aquisgrani erat. §. XXXVIII.

D. XVII Kal. Mart. a. dom. 831 ind. XI a. regni Hludou. R. VII. Actum Regensburc. CHRON. LVNAELAC. p. 73. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 14. LVNIG. Sp. Eccl. III Th. p. 177. Notae non conſpirant.

D. XV Kal. Sept. XVIII imp. Hlud. Aug. a. VI regni noſtri ind. VIIII. Actum Regenspurch. PEZ. theſ. anecdot. t. I P. III p. 13. HVND. c. l. p. 150.

Rex adfuit placito Theodonis uillae habito.

A. 832 Ludouicus Rex aduerſus patrem inſurgit, et iuxta Wormatiam in uilla, quae uocatur Langbardheim (Lauresheim) cum ſuo exercitu reſidet. Mox patri reconciliatur Auguſtae.

D. IV Non. Mart. a. XX (XIX) imp. Lud. et a. regni VII regis. Actum Oſterhoua. HVND. t. I p. 197 epitomen huius diplomatis exhibet.

D. Non. Oct. a. XVIIII imp. Hlud. Aug. et a. regni ipſius VII. ind. XI. Actum Reginesburch. PEZ. theſ. Anecd. t. I P. III p. 16. Tradit hoc documentum etiam HVND. t. I p. 163 ex LAZ. de migrat. l. 7 p. 247 repetitum; uerba a PEZII lectione nonnihil diſcrepant. HVNDIVS ſubſcriptionem adiicit: *Adelbertus uice Gauzbaldi.*

A. 833 Ludouicus Imperator a filiis ſuis in pago Heliſaciae in loco Rotfelt iuxta Columb ſe coniungentibus cingitur, et in cuſtodiam mittitur; tum regna diuiduntur, unde Ludouicus Rex poſtea annos regni numerauit. En epocham alteram: Epocha II.

D. VI Kal. Iun. a. XX imp. Hlud. Aug. a. VIII regni noſtri indict. XI. Actum Reginesburg. PEZ. c. l. p. 17.

A. DCCCXXXIII ind. XI Hlud. Imp. XVIIII, Hlud. reg. noſtri VII. MEICHELBECK n. 596.

Ludouicus R. Francofurtum proficiſcitur; Moguntiae cum fratre Lothario colloquitur, ac de patre liberando cogitat. Quamobrem

A. 834 Aquisgranum contendit. Cariſiaci a patre benigne excipitur, eumque Aquisgranum comitatur, itemque contra Lotharium ad Lingones et Aurelianos. In chartis anni imperii patris ceſſant. Noua, quam modo diximus, epocha placet, et titulus Regis in

 Francia

§. XX- XVIII. Francia orientali; tabulae tamen nonnullae priuatae priorem computandi rationem retinent. uid. MEICHELBECK. n. 571.
A. DCCCXXXIV. XIX Kal. Ian. a. Hlud. regis XXI ind. XII in ſecunda feria. CHRON. LVNAELAC. p. 76.
D. Non. Febr. a. I regni Hludovvici Regis in Orientali Francia ind. XII. Act. Francof. pal. reg. SCHANNAT. hiſt. Fuld. cod. probat. p. 114 n. 14. RASSLER. in append. p. 37.

A. 835 Conuentui Wormatiae a patre indicto pariter ac conuentui Stremiacenſi adeſt Ludouicus. Regnum inter Pipinum, Ludouicum et Carolum diuiditur, neglecto Lothario.
Hoc factum eſt a. inc. d. DCCCXXXV ind. XIII. Hlud. regis noſtri in Baiovvaria regnum gubernante a. X Id. April. MEICHELBECK. n. 563.

A. 836. D. XIV Kal. Mart. (Maii) a. III regni Lud. R. indict. XIV. Actum (lectum) Oſterhouen. pal. reg. HVND. t. I p. 197 et 232, mutatis quibusdam. GEORGISCH. in regeſt. hoc diploma refert ad a. 821, reſpiciens a. 817; ſed annos inde computatos non reperio, nec iſto tempore tabulas dedit Ludouicus, multo minus Grimaldus Cancellarius ſubſcripſit.
Act. II Kal. Aug. ind. XIII a. Hlud. Imp. XXII. Hlud. reg. XI. MEICHELBECK n. 588. A. DCCCXXXVI ind. XIIII Hlud. reg. in Baioar. X. IBID. n. 591. Eod. a. XXII Hlud. Imp. et XI Hlud. reg. X Kal. Mart. n. 596 et n. 599 VIII Kal. Febr. eiusd. a.

A. 837. D. VIII Id. Ianuar. a. IV Lud. reg. in Or. Franc. ind. XV. Act. Reganeſpurc ciuit. HVND. t. II p. 346. MABILLON. t. II Ann. Bened. p. 599 n. 82. GEORGISCH hoc praeceptum apponit a. 822; ſed notes, quae modo diximus. Datum fuit deprecante Nithardo, Abbate Mettenſi, qui ſi ab anno demum 865 monaſterio praeeſſe coepit, uti ex Catalogo apud HVND. c. I. p. 347 apparet, notae chronicae fallerent; uerum hic catalogus fallere uidetur.
Rex comitiis Aquisgranenſibus adeſt, quibus Carolo pars regni datur.
A. DCCCXXXVII Hlud. reg. XXIV ind. XV in Non. Mart. feria II. CHRON. LVNAELAC. p. 76, 77. a. DCCCXXXVII. VIII Kal. Mai. uel XXI feria III in albis regnante Hlud. ſereniſſ. reg. in or. Fr. a. XXII. IB. p. 78.

Act.

Act. Reganesburg. ciuit. ſub die V Kal. Sept. a. IV propitio Chriſto regn. domni Hludouici Regis in Orient. Francia ind. XV. PEZ. c. I. p. 253. §. XX. XVIII.

TENZEL in uind. hiſt. p. 112 in a. 837 caput epochae reponit, quippe quo Ludouicus Imperator regna filiis ſuis in conuentu Aquisgranenſi diſtribuerit, ſed ſuperſedere poſſumus hoc inuento.

A. 838 Colloquitur in ualle Tridentina cum Lothario fratre. Feſto Paſchatis patrem Aquisgrani conuenit.

Menſe Maio comitiis Nouiomagenſibus interfuit. Noua diuiſio regnorum inter Lotharium et Carolum; Ludouico regno orientalium Francorum priuato, Bauaria tantum relinquitur.

A. dom. inc. DCCCXXXVIII ind. I menſ. Iun. XVIII Kal. Iul. facta eſt contentio Gozberti et Hrabani Abbatis coram Imp. Ludouico et filiis eius Ludouico et Carolo nec non et principibus eius in palatio apud Niomagum oppidum conſtituto. SCHANNAT. tradit. Fuld. n. 434.

A. DCCCXXXVIII ind. I Hlud. reg. XIII. VI Id. Iun. MEICHELB. n. 604.

Non. Dec. a. XXIV Hlud. Imp. et Hlud. iun. reg. Alamann. V ſub Geroldo comite. HERRGOTT. n. 47.

A. 839 Rex in patrem turbas concitat, et caſtella ad Rhenum occupat; in Baioariam ſe recipit. Inde prohibetur egredi a patre.

a. DCCCXXXVIIII Hlud. Imp. XXVI et reg. noſtri Hlud. XII. ind. I. III Id. Decembr. MEICHELBECK. n. 607.

SCHATEN. p. 133 annos regni Franciae orientalis in quibusdam tabulis ab a. 839 duci putat, quo a Saxonibus et Thuringis adiutus rex, Alemanniam et Franciam orientalem ſibi uindicauit.

A. 840 Alamanniam inuadit Ludouicus; patris exercitu adueniente ad Thuringos redit, poſt in Baioariam. Moritur Ludouicus Imp. Hinc tertiam epocham repetit Ludouicus Rex. Epocha III.

Ludouicus in loco, quo Moenus in Rhenum influit caſtra ponit; a Lothario in Baioariam repellitur.

a. DCCCXL Non. Iun. ind. I Hlud. R. XII. MEICHELBECK. n. 608.

D. XV Kal. Sept. a. VII regni d. Lud. Reg. ind. IV. Actum Heilicobrunno. HVND. t. II, 8. Variis annis haec charta obtruditur. COINTIO placet a. 823 t. VII annal. §. 8 ab a. 817

 compu-

§. XX-XVIII. computanti; et ind. I reponenti, diſſentiente MABILLON. t. II Annal. Bened. p. 487 n. 57. Sed uide notam ad a. 836; praeterea a. 823 Radleicus non recognouit. GEORGISCH. a. 825 ſtatuit; ſed eadem obſtacula animaduerto. ECCARD. t. II comment. p. 350 approbat a. 841, cui quidem ind. IV, ſed non a. VII reſpondet. HVND. c. l. Cancellarium non habet; formula initialis Ludouicum appellat regem Baioariorum, ſi uox: Baioariorum tolerari poſſet (quamquam mihi non toleranda uidetur); charta prioribus regni annis, et epochae primae eſſet adſcribenda.

A. 841. Ludouicus Rhenum tranſit. VII Kal. Iul. Praelium ad Fontanitum. Medio menſe Aug. reuertitur ad uillam regiam Salz.
D. VII Kal. April. a. II regni ind. V. Actum Aquisgr. LVNIG. S. E. th. III p. 725. Mendum in numeris, quia Grimoldus chartam recognoſcens hoc tempore quieuit.

A. 842 Ludouici et Caroli Regum foedus Argentorati d. XVI Kal. Mart. ſancitum. Ludouicus per Spiram Wormatiam contendit, inde Confluentiam; Aquisgrani cum Carolo fratre regna diuidit excluſo fratre Lothario; feſtum Paſchale agit Coloniae; per Theodonis uillam Virdunum proficiſcitur. Medio menſe Iun. fratres Lotharius, Ludouicus et Carolus prope Matiſconem Aeduorum urbem, in Inſula, Anſilla dicta, pacem firmant.
D. III Kal. Iun. a. II ind. XIII. Actum Serencia uilla. SCHOEPFLIN. Alſat. illuſtr. t. I p. 692. Annus regni et indictio reſpiciunt a. 835.
Ludouicus menſe Auguſto conuentum in uilla Salz habuit, et omnem Saxoniam peragrat. Fratrem Lotharium Vormatiae conuenit.
a. III Hlud. regis orientalium Francorum. Ita octo chartae ſignantur inter SCHANNAT. tradit. Fuld. n. 458-465 duabus additur a. inc. dom. 842.
TENZELIVS ab hoc anno epocham ducit ob regnorum diuiſionem. Commotus fuit charta Paderbornenſi d. XI Kal. Iun. a. XVII regis in Orient. Francia regnantis; at SCHATEN. exſcribit a. XVIIII; nec unum diploma ad epocham firmandam ualere uidetur.

A. 843 Lotharius, Ludouicus et Carolus Virduni partitionem regni perficiunt. §. XX- XVIII.

Ludouicus fratrem Carolum Cariſiaci inuiſiſſe uidetur.

In hoc anno figit epocham HERRGOTT. n. 49 ob chartam a. II Hlodeuici regis, anno autem I Sergii Papae II. *Noua epocha*, inquit, *regni Ludouiciani ideo hoc loco ſtatuenda uidetur, quod mentio fiat a. II Sergii Papae. Atqui certum eſt, Gregorio XXV Ian. a. 844 mortuo IV Id. Febr. Sergium ſubſtitutum eſſe; itaque annus I Sergii II Papae erit annus 844. Epocha uero Ludouiciana deſumitur a celebri illa diuiſione inter filios Ludouici P. facta apud Viridunum Galliae ciuitatem, menſe Aug. a. 843 ut Annal. Bertin. ad h. a. quo nimirum tempore Ludouico regi omnis Germania usque ad Rheni fluenta obtigit.*

A. 844. D. II Non. April. a. XI ind. VII. Act. Regenesburg. PEZ. c. I. p. 19: ECCARD. t. II comment. p. 376. Sed hoc anno Baturicus epiſc. Ratiſpon. ad quem haec charta ſpectat, non amplius erat in uiuis, ſi non errat HVND. qui t. I p. 127 Baturico Erchanfridum a. 842 ſucceſſiſſe ait. A. 833, quem GEORGISCH. habet, minus aptus.

Ludouicus ſubigit Obotritos.

D. V Kal. Aug. a. XI ind. VII. Act. Reginesburg. PEZ. c. I. p. 18. A. 829 GEORGISCHII non quadrat. HVND. t. II p. 254 habet a. II.

Menſe Octobr. fratres in loco, qui dicitur Iudicium prope Theodonis uillam comitia egerunt.

A. 845. D. V Kal. Nou. a. XII regni ind. VIII. Act. Reganesburg. ciuit. SCHANNAT. tradit. Fuld. n. 469, ubi in nota: *alia calculi ratio ineunda eſt, non quidem ab anno 833, ut poſt longam diſquiſitionem uero ſimilius ſtatuit Mabillonius, ſed ab anno 834, nam praeter quam quod in utraque Charta annus et Indictio nouae huic noſtrae Epochae apprime conueniant, fauet inſuper aliud eiusdem Regis Diploma alias ſuo Loco exhibendum, quod datum eſt Francofurti, Non. Feb. Anno Chriſto propitio, Primo Regni Domni Hludowici Regis in Orientali Francia Indictione XII. ubi Indictio XII. correſpondet Anno 834.*

D. II Kal. Nou. Rex Monaſterii Hersfeld. priuilegia confirmauit. LAMBERT. Schaffnab.

In auctumno apud Paderbrunnam generalem conuentum habuit.

§. XX-XVIII. D. IV Id. Dec. a. VII regni ind. VIII. Act. Patherbrunnen. SCHATEN. Ann. Paderborn. P. I p. 130.

D. altera charta eodem anno et die. IB. p. 131.

D. IX Kal. Ianuar. a. VII ind. VIII. Actum Rosbath uilla (non procul a Fridberga). IB. p. 132. Locus et indictio in diplomatibus hiſce deſignant a. 845; ſed annus regni VII refragatur. COINTE t. VIII Annal. §. 44 aſſumit a. 840, ſed non ſatis commode. Ego a. VII in XII mutauerim.

A. 846 Ludouicus menſ. Mart. in Galliam profectus in Caroli congreſſum uenit; iuxta lacum Briganticum (in palatio Bodoma) Paſcha celebrat; menſ. Aug. in Morauos mouet.

Act. Franconofurt pal. reg. XV Kal. Aug. a. Chriſto propitio XIII regni Domni Hlud. glorioſiſſ. reg. in orientali Francia ind. VIIII. SCHANNAT. tradit. Fuld. n. 470.

A. 847 Lotharius et Ludouicus ſe inuicem uiſentes conueniunt Confluentiae.

Menſe Febr. tres fratres reges Marſnae foedus ineunt.

Circa Kal. Octobr. Concilium Moguntiae celebratur.

Act. XIV Kal. Oct. a. DCCCXLVII ind. VII a. regnantis Hlud. reg. Chriſto propitio XIIII. MEICHELB. n. 646.

A. 848. VII Id. Ianuar. et VII Kal. Aug. a. DCCCXLVIII. Hlud. XIIII. MEICHELB. n. 657 et 656.

D. VIII Id. Mart. a. XV ind. IX (XI). Act. Regensburg. LVNIG. Sp. Eccl. P. II p. 933.

D. XIII Kal. Iul. ind. XII a. XXXIII (XIII). Act. Francof. LEHMANN. Chron. Spir. L. III c. 44.

Circa Kal. Octobr. Moguntiae conuentus habetur et ſynodus.

D. IV Id. Nou. a. XV ind. XII. Actum Mogontia ciuitate. ECCARD. c. I. p. 399 hanc chartam huic anno aſſerit; HENSELERIVS autem, qui iſtam in diſſert. de diplomate Caroli M. eccleſiae Oſnabrugenſi pro ſcholis Graecis et Latinis dato p. 107 ſq. edidit, a. 864, quo nec a. regni XV currebat, nec Radleicus Cancellarius uitam amplius uſurpabat.

Ludouicus Francofurto Moguntiam rediit.

A. 849 Reges fratres concordiam iterum inter ſe confirmant.

D. VIII Id. Mart. a. XIV ind XII. Act. in ciuit. Ragenſpurg. HVND. t. II p. 8. LVNIG. Sp. Eccl. II Th. p. 933 habet a. XV ind. IX.

Rex

Digitized by Google

Rex aegrotans exercitum ſuum in Sclauos dirigit. §. XX.

A. 850. a. dom. inc. DCCCL ind. XIII regni uero Hlud. glorioſiſſ. XVIII.
reg. orient. Francor. a. X. SCHANNAT. tradit. Fuld. n. 471.
a. DCCCL, VIII Kal. Mai. ind. IIII. Hlud. reg. XV. MEICHELB.
n. 672.

A. 851. Hoc factum eſt in VI Kal. Ianuar. a. inc. dom. DCCCLI
ind. XIII a. Hlud. reg. XVII. MEICHELB. n. 675.
D. V Id. Ianuar. a. XI ind. V. Actum Franconofurt. ECCARD. t. II
p. 887. LVNIG. ſpicil. eccl. P. I Contin. p. 750. Charta memorat Gozbaldum Ep. Wirceburg. itaque eam intra a. 842 et 855 datam neceſſe eſt. ECCARDVS c. l. ponit a. 851; ſed renuit indictio V. Poſſet etiam ſtatui a. 844, ſed indictione diſcordante. A. 827, cui GEORGISCH. inhaeret, plane cogitari nequit.
a. DCCCLI, VI Kal. Febr. ind. XIIII. Hlud. reg. XVIII. MEICHELB. n. 673.
D. XI Kal. April. a. XIX ind. XIV. Act. Ratiſpona ciuit. HVND. t. II p. 9. COINTE hunc libellum reddit a. 836, ſed quoniam iſte Gozbaldum epiſc. Wirceburg. a. 842 conſtitutum appellat, a. 851 cum indictione magis conſentire uidetur per epocham ſecundam. conf. MABILLON. t. II Ann. Bened. p. 603 n. 6.
Actum eſt ad Friſiginſas XII Kal. Iun. a. inc. dom. DCCCLI ind. XIII Hlud. reg. XVII. MEICHELB. n. 674.
Fratres Reges Marſnae noua pacta conſtituunt.
Rex per Thuringiam Soraborum terram ingreditur, eosque perdomat.
D. VI Id. Dec. a. XXIIII ind. XV. Act. in monaſt. Heriford. SCHATEN. c. l. L. III p. 162 a. XXIV explicat 867 propter indictionem; ſed tum Radleicus Cancell. iam mortuus erat. ECCARD. t. II Commentar. p. 416 pro a. XXIV reponit XIIII; at ne ſic quidem numerorum naeui abſterguntur.

A. 852. D. XVI Kal. a. XXVI. Act. Reganeſpurc pal. noſtro. MEICHELBECK. P. I p. 127 annum hunc 852 mente complectitur, epocha ab a. 826 repetita, qua hoc tempore non amplius uti uidetur Ludouicus R. conf. etiam ECCARD. c. l. p. 418. Nihil definio, quia diploma non exſcriptum fuit integrum.
D. a. ab incarn. dom. 852 a. regni dom. Hlud. reg. I indict. XV. Act. Moguntiae coram multis principibus in generali concilio. SAMMARTH. Gall. Chriſt. t. V inter inſtrum. p. 507 n. 1.

Comi-

§. XX- Comitia et ſynodus Moguntiae habentur.
XVIII. Rex in Bauariam reuertitur.
Saxoniam ordinaturus per Coloniam Mindam uenit, ibique conuentum generalem inſtituit, tranſit per Angros, Harudos, Suabos, et Holſingos, Thuringiam ingreditur, et apud Erpesfurt conuentum habet. GOLDAST. t. III Conſtit. Imp. p. 274.
Ratisbonae natalem domini celebrat.

A. 853. D. XV Kal. Febr. a. XX ind. I. Act. in ciuit. Reginisburch. PEZ. c. l. p. 22. GEORGISCH. a. 838 perhibet, ſed iſtum annum charta non fert, quia Erchanfridum Ratiſpon. epiſcopum a. 842 conſtitutum nominat. HVND. t. II p. 254 habet indict. V.

D. III Id. Febr. a. XX ind. VII. Act. Regenespurc. PEZ. c. l. p. 22. Niſi indictionem VII in I mutes, ea aut a. 844 aut 859 indicat.

D. XI Kal. Iun. a. XX ind. I. Act. in palat. reg. Franconofurt. ECCARD. c. l. ad h. a. SCHATEN. Ann. Pad. L. II p. 141. a. X ponit, ab a. 844 computandum. MABILL. Act. S. ſaec. IV P. I p. 526.

D. XII Kal. Aug. a. XX ind. I. Act. in Regenespurg. GVILLIMANN. de reb. Heluet. L. III p. 347. HERRGOTT. t. II p. 30. MAGER. de aduocat. arm. p. 155. TSCHVD. prodit a. XXI. CONRING. cenſur. diplom. p. 55 et 360. VORBVRG. hiſt. Vol. XII p. 163.

a. DCCCLIII, XIV Kal. Iun. ind. XIV Hlud. reg. in oriental. Francia XVIIII. MEICHELB. n. 679. XVI Kal. Dec. n. 680. die feſtiuitatis S. Laurentii a. XVIII. n. 681. IV Non. Febr. ind. I a. XVIIII. n. 682.

A. 854. Lotharii et Ludouici fratrum colloquium ad Rhenum.

D. XV Kal. Iun. a. XXI ind. II. Actum Franconof. pal. reg. HEDA p. 55. Dubium has tabulas premit, quod Ratelerius (Radleicus) easdem adhuc recognouerit. MIR. t. I p. 501 reponit a. XXIX.

D. XI Kal. Aug. a. XXI ind. II. Act. Hulma pal. reg. HERRGOTT. t. II p. 32.

Eod. die ac loco alia charta data in MVRATOR. t. V antiquit. Ital. p. 929.

A. 855.

Digitized by Google

A. 855. Actum publice in monaſt. Fulda a. XV regni Ludouici glorioſiſſ. regis V die menſis Ianuar. coram ipſo rege et cunctis principibus praeſentibusque idoneis teſtibus, SCHANNAT. trad. Fuld. n. 476. §. XXXVIII.

D. pridie Id. Febr. Act. Eorecheim. ID. c. l. p. 193.

D. XIII Kal. April. a. XXIII ind. III. (a. XIII ind. XV). Act. in uilla Lipilingas (Eipilingas). SCHATEN. p. 144. FALCK. in cod. tradit. Corbeienſ. p. 84 ponit a. 853. a. 863 admitti nequit, quia Warinus abb. quem charta memorat, iam a. 856 obierat.

Act. ad Eipilinga. XVI Kal. April. a. DCCCLV ind. III. MEICHELB. n. 802.

Rex cum Slauis Margenſibus parum proſpere pugnat. Lotharius R. uenit ad Ludouicum R. Francofurtum.

A. 856. D. XIII Kal. Febr. a. XXIIII ind. IV. Actum Franconof. SCHANNAT. epiſc. Wormat. P. II, n. 6, 7. duae chartae eiusdem diei exhibentur.

Menſe Aug. Hludouuicus R. collecto exercitu per Sorabos iter facit, Dalmatas (Daleminцos) praelio ſuperat, per Boëmanos tranſit.

D. XIII Kal. Sept. a. XXIIII ind. IV. Act. Franconof. pal. reg. SCHANNAT. hiſt. Worm. P. II n. 8. MVRATORII Antiq. Ital. T. II p. 449.

D. prid. Id. Sept. a. XXIII Hlud. ſereniſſ. reg. in Alſatia ind. IV. Act. Strazburc. HERRGOTT. t. II p. 34. GVILLIMANN. de ep. Argent. p. 32.

A. 857. Ludouicus cum Lothario R. colloquium habet in Confluente caſtello menſe Februar.

Quadrageſimae tempore Wormatiae comitia habet.

D. III Id. Mart. a. XXV regni Hlud. in Orient. Franc. ind. V. Act. in uilla Potamo. SCHEVCHZER et LOCHMANN. Alph. t. I et II.

D. VI Kal. April. a. XXV ind. V. Act. ciuitate Vormatia. ECCARD. c. l. p. 456, 887. LVNIG. ſpicil. eccl. P. I contin. p. 749 ſq. Diploma a. 842, ut GEORGISCH. putauit, non agnoſcit, quia Arnonem Epiſcopum Wirceburg. a 855 conſtitutum in eodem legimus.

§. XX-XVIII. a. DCCCLVII Hlud. reg. XVIII Id. April. et V Kal. Iul. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 485, 486.

D. XI Kal. Maii a. XXV ind. V. Act. in uilla Potamo. HVND. t. II p. 11.

D. XV Kal. Sept. a. XXV ind. V. Act. in ciuit. Ratiſpon. HVND. c. l.

A. 858. Menſe Februar. Ludouicus Forchemium petit; Vlmae conuentum indicit; poſt mediam Quadrageſimam Francofurtum uenit, ibique Paſcha celebrat; Caſtellum Confluentis abit, redit Francofurtum.

D. II Id. April. a. XXVI ind. VI. Act. Francof. SCHEVCHZER. et LOCHMANN. Alphab. t. I, II.

D. XVI Kal. Maii a. XXVI ind. VI. Act. in uilla Franckonofurt. pal. reg. CONRING. cenſura. p. 367.

D. XI Kal. Iun. a. XVIIII ind. VI. Act. Franconofurt. SCHATEN. p. 148. CONRING. in cenſura p. 29 tradit a. XVII, fide fretus monimentor. Paderborn. at in illis non reperio hoc diploma.

a. DCCCLVIII menſ. Iun. XVII die eiusd. menſ. a. regn. dom. piiſſimi regis Hlud. XVIII. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 487.

Ludouicus menſ. Aug. Wormatiae comitatum colligit, ac per Alſatiam tranſit. Kal. Sept. Ponteonem Regiam uillam adueniens, per Catalaunos, et Cupedenſes Aiedincum Senonum peruenit. Inde Aurelianenſem pagum adiens, eadem pene uia usque ad Cupedenſes remeat. Auguſtam Tricorum adit, et ad Attiniacum palatium reuertitur. Poſt per Durocortorum Remorum, et Laudunenſem pagum ad Auguſtam Veromandorum, in coenobio uidelicet S. Quintini Martyris, Dominicae natiuitatis feſtum celebraturus ingreditur. ANNAL. BERTIN.

A. 859. D. VII Kal. Maii a. XXVII ind. XIV. Act. Francofurt. SCHATEN. c. l. p. 161.

D. Kal. Mai. a. XXVII ind. VII. Act. Franckenfort. PEZ. c. l. p. 23.

Rex uerno tempore Wormatiae agit.

Ludouicus, Carolus et Lotharius in inſula Rheni fluminis, quae media eſt inter Antunnacum et Confluentes, conueniunt.

Rex iuxta lacum Brigantinum conſiſtit.

A. 860.

Digitized by Google

A. 860. D. X Kal. Mart. a. XXVIII ind. VIII. Act. Regenſpurg. ciu. §. XX-
reg. HVND. t. II p. 11. XVIII.
D. VIII Kal. Octobr. a. XXVIII ind. VIII. Actum Oſtermoutingen, uilla regia. HVND. t. I p. 197.
Capitula, quae glorioſi Reges Hludovvicus et Karolus atque Hlotharius inter ſe fecerunt VII Id. Iunias a. 860 in Baſilica S. Caſtoris apud Confluentes. BALVZ t. II Capit. p. 137.
Epiſtola Ludou. Germ. et Lotharii ad Nicol. P. de pace Confluentana, ut eius fractores cenſura eccleſiaſtica diſtringantur. GOLDAST. t. II conſt. Imp. p. 25. BARON. t. X ann. a. 860 §. 27. VORBVRG hiſt. Vol. XII p. 256.

A. 861. Rex conuentum tertia ſeptimana poſt Paſcha Ratisbonae habet.
Acta eſt haec traditio in ipſo loco Wiſenteſtaiga ſub die VIII Id. Decembris a. ab inc. dom. DCCCLXI ind. X regnante dom. Ludouico Rege ſuper Orientales regiones a. XXVIII regni eius. CRVS. Annal. Sueu. P. II, l. II c. 11.

A. 862. Ludouicus Ratisbona Moguntiam profectus in Obotritos (Winedos) mouet; Francofurtum redit.
D. III Kal. April. a. XXIII ind. IV. Act. Franckenfurt. LAGVILLE preuves de l'hiſtoire d'Alſace. SCHOEPFFLIN. in Alſat. illuſtr. t. I p. 745 refert ad a. 841. Numeri reſpiciunt a. 856.
D. VI Id. Iun. a. d. inc. 862 ind. VI. Act. Francofurt. VORBVRG. hiſtor. Vol. XII p. 207.
Actum publice in monaſterio Lauresham a. inc. dom. regni Ludou. reg. XXVI ſub die III Non. Octobr. CHRON. LAVRESHAM. p. 110.

A. 863. Rex aduerſus filium Carolomannum in Carantanos pergit.
D. XVI Kal. Iul. a. XXXI ind. X. Act. Oſtermutinga. HVND. t. II p. 12.
D. Kal. Aug. a. XXX ind. IX (XI). Act. Franconof. pal. reg. LVNIG. ſp. eccl. Cont. III Fortſ. p. 116.
a. DCCCLXIII regni d. Hlud. piiſſ. reg. XXIII menſ. Iun. XV die eiusd. menſ. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 492. IIII Non. Dec. e. a. n. 494. Id. Dec. n. 495.

A. 864. Ludouicus Rex menſe Auguſto ultra Danubium cum ualida manu profectus Raſticem in quadam ciuitate, quae lingua gen-

§. XX. XVIII. tis illius Dovvina i. e. puella dicitur, obſedit. Redit Francofurtum.
In uenatione ex equo decidit et in uicino monaſterio decumbit.
D. IV Kal. Nou. a. XXXII ind. XII. Act. Reganesburc ciuit. regia. SCHEVCHZER. et LOCHMANN. Alph. t. I et II.
A. 865. Ludouicus a Carolo R. Gall. in uilla Tuſciae honorifice ſuſcipitur menſe Febr. Baioariam redit.
Menſ. Iun. Francofurti Arſenium Pontificis Rom. legatum audit.
D. Id. Iun. a. XXVI ind. XIII. Act. in uilla Franconouurt. SCHATEN. c. l. p. 157.
a. DCCCLXV regni d. Lud. reg. Orient. Franc. XXVI, XX Dec. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 498.
D. XV Kal. Ian. a. XXXIII ind. XII. Act. Altaha monaſt. HVND. c. l. p. 12. ECCARD. c. l. p. 509 ſubſtituit ind. XIII.
A. 866. a. DCCCLXVI regni Lud. piiſſ. reg. Or. Fr. XXVI, V Kal. Mart. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 499.
D. VII Kal. Mai. a. XXVII ind. XIV. Act. in Franconouurt. SCHATEN. c. l. p. 160.
D. V Kal. Aug. a. XXXIV ind. XIII. DOVBLET. p. 784. MABILLON. t. III Annal. Bened. p. 185 §. 56; ſed in Re diplomat. p. 207 ponit ind. XIV.
Menſe Nou. fuit Rex Wormatiae.
Legati Bulgarorum regem adeunt Ratisbonae.
A. 867. a. DCCCLXVII regni Lud. reg. XXVII, III Ianuar. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 502. XX Maii e. a. IB. n. 503, 504. X Kal. Aug. IB. n. 505.
Act. in Kirichheim in cubiculo reg. publ. II Non. Apr. a. XXVII regni Hlud. in orient. Franc. ſub Carolo principe eiusdem Hlud. regis filio. GOLDAST. ſcript. rer. Alamann. t. II p. 30.
D. VIII Id. Iul. a. XXXV ind. XV. Act. Francof. SCHANNAT. ep. Vormat. P. II p. 9.
D. XVI Kal. Sept. a. XXXV ind. XV. Act. Regenspurc. HERRGOTT. Vol. II p. 40.
Anno inc. dom. DCCCLXVIII indict. I, Mettis ciuitate apud S. Arnulfum pactiones inter Hludouuicum et Karolum glorioſos Reges factae ſunt. BALVZ. t. II Cap. p. 207. ECCARD. c. l. p. 531 notas temporum ex Annal. Bertinian. accommodat ad a. 867.

Lotha-

Lotharius et Ludouicus Francofurti conueniunt. §. XX-XVIII.
A. 868. Concilium Vormatienſe menſe Maio celebratur.
In charta Luitberti Archiep. Moguntini apud SCHATEN. p. 163. Datum in Wormatia a. inc. dom. DCCCLXVIII imperii uero glorioſiſſimi Regis Ludouici a. XXVIII ind. I.
a. DCCCLXVIII regni d. Lud. piiſſ. reg. XXVIII. XII Kal. Maii. SCHANNAT. trad. Fuld. n. 510.
D. X Kal. Aug. a. XXXVI ind. I. Act. Reganisburc. SCHEVCHZER et LOCHMANN. Alph. tab. I et II.
A. 869. Rex Ratisbonae graui morbo laborat.
VII Kal. Febr. a. XXX regn. Hlud. ſub Adalberto comite. HERRGOTT. n. 69. VI Id. Febr. eod. a. ſub Ruodolfo comite. IB. n. 70.
Ab hoc anno, quo Ludouicus in ſortem Lotharii nepotis ſui ſucceſſit, epocha ducitur in autographo quodam Metenſis coenobii S. Arnulfi, ſub hac clauſula: D. IX Kal. Decemb. a. XXXVIII regni Hlud. sereniſſ. regis in Orient. Franc. regnante, et adeptione regni Lotharii VI indict. IX. Actum Mettis ciuitate. MABILLON. de re diplomat. p. 207.
A. 870. Menſe Febr. in purific. Mariae Rex Francofurtum uenit.
Pactio a. DCCCLXX regni Karoli XXXII ind. III pridie Non. Mart. Aquisgr. pal. inter Karol. et Hludou. reg. fratrem ipſius facta. BALVZ. t. II Cap. p. 221.
D. XIII Kal. April. a. XXXVII ind. III. Act. Franconof. SAMMARTH. Gall. Chriſt. t. V p. 509 inter inſtrum. n. 2.
D. II Id. April. a. XXXVII ind. III. Act. Triburias uilla regia. MARTEN. t. I uet. monim. p. 191.
Rex dies letaniarum et pentecoſtes in uilla Biſeſtadt celebrat. Venit ad uillam Flameresheim in pago Ribuario, inde Aquisgranum. Charta diuiſionis regni Lotharii factae a. DCCCLXX regni Karoli XXXIII ind. III, VI (V) Id. Aug. inter reges Karolum et Hludouicum in procaſpide ſuper fluuium Moſam. BALVZ. t. II p. 222.
Rex Aquisgrani ex lapſu decumbit. Ratisbonam redit.
A. 871. Rex Francofurti conuentum habet. Ratisbonam abit.
D. XV Kal. Mart. a. XXXIX ind. IV. Act. Franconof. MARTEN. c. l. p. 193.
Conuentus Triburienſis menſe Maio.

§. XX-XVIII. D. Id. Iun. a. XXXII (XXXI) ind. IV. Act. Triburias. SCHATEN. c. l. p. 169.

D. XVII Kal. Iul. a. XXXI ind. IV. Act. Triburias. SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 207.

Cum filiis Gerichesheim, et menſe Auguſto cum fratre Carolo ſermonem confert prope Moſam fluuium.

Actum publice in monaſterio Lauresham a. inc. d. DCCCLXXI regni Ludouici regis XVI ſub die III Non. Octobr. HELWICH. antiquit. Laurisham. p. 28.

D. XVI Kal. Nou. a. XXXIX ind. IV. Act. Aquisgr. pal. MARTEN. c. l. p. 194. MIR. t. III p. 9.

Cum ſuis menſe Octobr. Francofurti colloquium habet, inde in Baioariam profectus.

A. 872. Menſe Ianuar. Rex Ratisbonae legatos Baſilii Imperatoris Graecorum audit. Media Quadrageſima apud uillam Forchheim generalis conuentus cogitur. Rex in Baioaria Paſcha celebrat. Angilberga Auguſta et Ludouicus Tridenti conueniunt. Rex natalem Domini Francofurti celebrat.

A. 873. Ludouicus menſe Ianuar. conuentum conuocat Françofurti.

D. VII Id. Mart. a. XXXVI ind. VI. Actum Francof. pal. reg. MARTEN. c. l. p. 187.

Rex Biſeſtadium adit; circa Kal. Mai. Moguntiam, poſt Aquisgrani cum ſuis ſecretum habuit colloquium.

D. IV Id. Iun. a. XXXVI ind. VII. Act. Aquisgr. pal. reg. MARTEN. t. II uet. ſcript. et monim. p. 28. LVNIG. ſpicil. eccl. III Th. p. 785 habet indict. VI.

D. II Id. Iun. a. XXXVI (XXXIII) ind. VI. Act. Aquisgr. MABILL. ſupplem. rei dipl. p. 97 n. 2. LVNIG. R. A. P. ſpec. Cont. I Fortſ. III p. 276. BOECLER ſcriptor. rer. Germ. in geſt. Caroli M. p. 111.

Act. a. dom. inc. DCCCLXXIII Ludouici reg. a. XXXIV. D. Aquisgr. Id. Iun. ind. VI. HARENBERG. hiſt. Gandersh. p. 139.

D. XVI Kal. Iul. a. inc. d. DCCCLXXIII a. regni XXXIIII ind. VI. Actum Aquisgr. SCHATEN. Ann. Paderb. c. l. p. 177.

Menſe Auguſto Rex Metis generalem conuentum congregat, tum Argentoratum proficiſcitur. Ratisbonam redit, mox Aquisgranum.

D. VII Kal. Octobr. a. XXXIIII ind. VI. Act. Aquisgr. SCHATEN. Ann. Paderb. p. 178.

Menſe

Menſe Nouembri repetit Ratisbonam. §. XX-XVIII.

A. 874. Rex Francofurtum uenit circa Cal. Februar.

In Paſchali hebdomade Fuldam petit.

D. IV Non. Febr. a. XXXVII ind. VII. Act. Augusburch. PEZ. c. I. p. 25.

D. IIII Kal. Mart. a. XXXVII ind. VII. Actum Franconofurt. WALTHER. in Lexic. diplomatico tab. III alphabet. in qua non ſolum ſpecimen ſcripturae diplomatis a rege Wiperto epiſcopo conceſſi, ſed et monogramma cum ſigillo (a nobis n. 7 delineato) exhibetur.

D. IIII Non. Mart. a. XXXV ind. VII. Act. Triburias pal. MARTEN. t. II p. 27.

D. IIII Non. Mart. a. XXXVII ind. VII. Act. Francofurt, in paſ. reg. LVNIG. ſpicil. eccleſ. Fortſez. Continuat. III p. 73. Eodem die hae duae chartae datae uidentur, ſi indictionem intueamur. Sed loci diuerſitas mendum arguit numerorum.

Triburiae conuentum agit; per Alpes Noricas in Italiam proficiſcitur, haud procul a Verona colloquitur cum Ludouico Imp. et Pontif. R. Adit in hoc itinere Monaſterium Laureſham.

D. IV Non. Maias a. XXXVII ind. VII. Act. Lobetenburc. FREHER. de Lupoduno p. 26. HELLWICH. Antiquit. Laureſham. p. 27. MABILLON. t. III Ann. Bened. p. 185 §. 56 ita: non bene conſentit annus XXXVII regni Ludouici cum eodem anno, ſi teneatur calculus a nobis ſuperius aſſertus non ſemel de initio Ludouiciani regni in Orientali Francia, quod ab anno currentis ſaeculi triceſimo tertio aut inſequente repetendum eſſe oſtendimus. Neque deſumi poteſt a morte Ludouici P. eius patris, cui filius annos duntaxat triginta quinque ſuperſtes fuit. Neque denique ab a. DCCCXXXIX, quem Schatenius ſuggerit, ſed ab a. DCCCXXXVII aut inſequente. Haec obſeruatio ad plures chartas poſtremis regni Ludouici annis datas pertinet.

Rex Forchhemium uenit, poſtea in Baioariam.

Francofurtum ſe recipit, inde poſt paullo apud uillam Biburg, conſcenſis nauibus, ad Aquisgrani palatium perrexit.

Menſ. Decemb. cum fratre ſuo Carolo habita collocutione apud S. Lambertum rediit in Franciam, uenitque Moguntiacum XIII Kal. Febr. et inde Francofurtum, ubi natalem Domini celebrat, itemque

A. 875. Feſtum Paſchale. D. IV

§. XX-XVIIII. D. IV Kal. Mart. a. XXXVIII ind. VIII. Act. Francofurt. MVRATOR. Antiq. t. II p. 215.
Ratiſbonam inuiſit. circa Cal. Iunii uenit Triburiam.
Galliam inuadit et uaſtat. Attiniaci natalem Domini agit.
D. XI Kal. Dec. a. XXXVIII ind. IX. Act. Metis ciuit. MABILL. t. III Annal. B. p. 190 § 68 et append. p. 679 n. 19. CALMET. hiſt. de Lorr. t. I preuv. p. 312.

A. 876. Ludouicus Moguntiam poſt epiphanian et Francofurtum redit.
D. XIII Kal. Aug. a. XXXVIII ind. VIIII. Act. ad Ingilinheim. MVRATOR. t. VI antiq. diſſ. 71. Commentarii noſtri de re diplom. Imperatricum p. 57.
V Kal. Sept. Rex Francofurti moritur.

Tabulae perſcriptae apponitur, more patrio et auito, religioſum epiphonema: *in Dei nomine feliciter. Amen.*

§. XXXVIIII.

Tabularum fragmenta et recordationes

Huic chartarum indici plura forſan documenta addi poſſent, niſi ea uel tempus edax rerum abſumſiſſet, uel tabularia obſcura tenerent cuſtodia. Annales certe quorumdam memoriam conſeruarunt. Ex CHRONICO LAVRISHAMENSI pag. 109 haec diſcimus:

Mon. Lauriſhamenſ.

Huius Lotharii frater Ludouuicus, quem diximus in diuiſione imperii orientalem Franciam ſortitum, iuſtus, pius, miſericors, ac circa eccleſias Dei immenſae benignitatis extitit. Vnde et Laureshamenſi monaſterio plurima beneficia contulit, inter alia uillam Langungon, ſitam in eodem pago Renenſe. Et cum regnaſſet an. XXXIV, ibidem etiam ſepeliri ſe moriens praecepit. - - - - - - - Sub hoc tempore praefatus rex Ludouicus illuſtri comiti Werinhero praedia ſua in uillis Bibifloz et Wadtinheim ſitis in eodem pago Rhenenſe ſuper fluuium Wisgoz et uillam Zulleſtein ſitam in ripa fluminis Rheni, cum portu et omni integritate ſua, regia auctoritate tradidit: quae mox idem Werinherus Laureshamenſi monaſterio aſſignauit, et ad dies uitae ſuae in precariam accepit. Ipſe etiam in eccleſia, quae dicitur Varia, ſepultus eſt.

2. Hersfeldenſ.

LAMBERTVS SCHAFNABVRGENSIS ad a. 845 memorat: Ludouicus uenit ad Herolfesfelt 2 Calendas Nouembris, et priuilegia monachis dedit, ſuoque ſigillo muniuit. Monachi quoque eiusdem

Digitized by Google

dem Herueldenſis monaſterii reconciliati ſunt cum Otgario archie- §. XX-
piſcopo, de decimis frugum et porcorum ex terra Thuringorum, per XVIIII.
fideles legatos domini Ludouici Auguſti, epiſcopos uidelicet et praeſides. CHRONICON QVEDLINBVRGENSE hoc priuilegium immunitatis fuiſſe ait.

3. Tremonienſ. colleg. canonic.

SCHATEN. annal. Paderborn. P. I p. 153 tradit: Ad hanc nobilium (quos antea monaſterium Treckenhorſte et Herſenbrocenſe fundaſſe dixerat Schatenius) pietatem et munificentiam acceſſit ipſe Ludouicus Germaniae Rex, et illuſtre collegium Canonicorum condidit Tremoniae, templumque a ſe magnifice conſtructum dedicauit Pantaleoni Martyri; id quod D. Anno Colonienſis Archiepiſcopus ob bellorum iniurias poſtea Coloniam tranſtulit. Aedem praeterea ſacram in ſuburbio Tremoniae erexit D. Benedicto, certus iſtic monaſterium eiusdem Diui familiae condere, ni iniquiora tempora conſilium praepediiſſent.

4. Mon. Wiſenſteigenſ. fundatio.

Ludouico noſtro regnante coenobium Wieſenſteigenſe fundatum fuit, teſtantibus tabulis in CRVSII Annal. Sueuic. P. II pag. 58 exhibitis, quas hic recitare lubet, quia mores huius ſaeculi illuſtrare uidentur: In nomine Dni noſtri Ihu. Chriſti. Sit omnibus notum, tam preſentibus, quam et futuris, qualiter ego Rudolfus pro augmento precum Sereniſſimi Dni mei regis Ludouici cogitans: et pro remedio animae meae, uel parentum meorum, una cum uoluntate et conſenſu Erichi filii mei, et cum manu ipſius ſub preſentia Venerabilis Salomonis Epiſcopi, Trado atque transfundo, Dno Deo omnipotenti, et ſancto Ciriaco martiri Chriſti, talem locum: qualem hactenus uiſus ſum habere in pago nomine Pleonungethal: hoc eſt, ipſum locum, qui uulgo dicitur Wiſonteſtaiga, iuxta flumen quod uocatur filiſa: quod eſt ſitum in grubingauu, marco in comitatu Warinhari Comitis, omnia ſicut nunc in circuitu diſterminata uidentes: tam in agris, quam in ſiluis, cultis et incultis, in aedificiis, in pomariis, in paſcuis, in pratis, in aquis, aquarumque decurſibus, in molendinis, in noualibus, in adiacentiis, in finibus, cum mancipiis, Ita nominatur Albger, Ratini, Bertuum, Suuabelf, Erichart, Matherat, Altman, Othekar, Walachgrine, Engelman, Hildibrecht, Egelbold, Item Mahterat, Meginbold, Rattolff, Wolfgang, Erimpert, Wacho, Ellinhurt, Zeiſsmund, Hemmo, Ratolff, Erfold, Alnuuing, Engelburg, Reginhart, Wichram, Watlind, Vtgrun, Werimprecht,

 Amal-

§.XX-XVIIII. Amalhilt, Ruadhilt, Ellinburg, Luibſind, Thiuburg, Otburg, Erchintrud, Benedicta, Gunderun, Wiguurg, Auſtrat, Gundrud, Theotlind, Wiberat, Engeldrut, Wolſin, Ratinza, Adelgund.

Geſtin Wilburg Reginburg Engelhart Eggibirt Gunſa Wezza	cum filiis ſuis	Irnochtolff Abbo Richmund Sigibrant Sigmund Sigimar Egghart Rittmund	cum uxore, et filiis ſuis.

Similiter infra eandem Marcam in pago ſupradicto, ubi flumen iſtud Filiſa initium capit, ſupradicto martyri Chri. Trado alterum locum cum agris, et ſiluis: et quicquid ad eundem locum reſpicit, cum mancipiis iſtis. Erpini cum uxore et filiis Erackat cum u. et f. Hutto cum u. et f. Hedfrid cum u. et f. ſuis. Nec non et tertium locum in ipſa marca trado ſancto Ciriaco, in loco qui dicitur Tuifſenthal cum adiacentiis ſuis, et mancipiis his. Erich cum uxore et filiis ſuis: Tuto cum uxore et filiis ſuis. Similiter trado ſupradicto martiri Chri. Quartum locum in altero pago, qui dicitur ſlina, hoc eſt, uillam illam quae dicitur Hohenſtat, quicquid infra marcam ipſius uille eſt, absque loco qui dicitur Weiſteti, cum mancipiis his. Vadil cum uxore et filiis, Wisman cum uxore et f. Otakar cum u. et f. Baldarich cum uxore et f. Iſarhart cum u. et f. Lucceth cum u. et f. Heilhurt cum f. ſuis. Wighart cum u. et f. Nanzo cum u. et f. Ruadhilt cum f. Silma cum filiis, Ruadpert cum u. et f. Ata cum f. Meginhart cum u. et filiis, Haſſo cum u. et f. Danckholff cum u. et f. Rimunt cum u. et filiis, Eicho cum u. et f. Rudbold cum u. et f. Otherich cum u. et f. Amalin, Otmunt, Wolfdrerh. Item Otmunt. In quinto uero loco, qui dicitur Weſterheim, ſimiliter trado hoc cum medietate ipſius eccleſiae, et quicquid im̄pa. marca uiſus ſum habere cum mancipiis his. Watila cum filiis ſuis. Wanpert cum u. et f. Giſelmund cum u. et f. Wolfgang cum u. et f. Irrath, Hitta, cum filiis. In ſexto loco, qui dicitur, Tumeſcat, quicquid ibi uiſus ſum habere cum mancipiis his. Onolff, et Becchilt uxore eius, cum f. Similiter trado ſupra dicto Chri martiri, quicquid in pago Neckergevv uiſus ſum habere in locis ita nominatis. Nabera, Biſſinga, Wilheim, Nidlinga, cum mancipiis his. Folckmar, Raron, Rafolt, Deo-

Digitized by Google

Deotheri, Luttſind, Thenka cum filiis, Baldolff, Trabeſan, cum §. XX-
u. et f. Deothilt cum f. Item in pago, qui dicitur filicousgau- XVIIII.
ve. Similiter trado, in uillam nuncupata Yſininga, quicquid in ipſa marca uiſus ſum habere, cum mancipiis his. Gundi cum uxore et filiis. Otleib cum u. et f. Bern, Wigman, Deotolff, filiib. Item in francia, in pago, qui nominatur Lobetrugavve: In loco qui dicitur Windenheim: Vnam Eccleſiam ibi trado, et quicquid ad ipſam pertinet, cum mancipiis his. Otpert cum u. et f. eius, Sigifrid cum u. et f. ſuis. Vuatholf cum u. et f. ſuis. Item decimatores omnes de Milhauſen. Nec non et de Ditzenbach, et de Vffhuſen, et de Merckdingen. trado autem firmiter transfundo Sancto Ciriaco hec omnia, que ſuperius comprehenſa ſunt, tam in mancipiis, quam in agris et ſiluis, cultis et incultis: cum omnibus adiacentiis, iure ad ipſa loca ſuperius ſcripta reſpicientibus poteſtatem manu cum filii mei manu trado firmiter Sancto Ciriaco et ipſis ſeruis Dei qui ibidem conſtare noſcuntur. hoc eſt de meo et filii mei iure, In illius ſancti et Dei, ſeruorum ius et dominationem ea cum ratione, ut ipſi ſerui Dei poteſtatem illarum rerum habeant: et poſt obitum meum, filio meo Ericho cenſum talem ſingulis annis faciant: Hoc eſt, qn. ad ſeruitium pii Regis perrexerit: unum ſaumarium onuſtum praeſtent cum homine, qui illum ducat. Similiter ſecunda uice faciant, ſi iter in hoſtem eodem anno contigerit, et ab ipſo filio meo Ericho auxilium et defenſionem habeant tempore uitae meae et ſimiliter deinceps in optimo filiorum eius habeant. Quencunque ipſi, in illa proſapia ſapientiorem et Deum timentem probauerit Illi tantum eundem cenſum ſingulis annis perſoluant, Caeteris autem coheredibus nihil. Quod ſi forſan poſt hec ego ipſe quod abſit uel filius meus ſeu filius ipſius uel ullus heredum ſeu proheredum ueſtrorum, uel ulla alia emiſſa ſeu oppoſita perſona erit, quae contra hanc chartam uenire ut eam mutare ſeu frangere conauerit, non obtineant effectum, nec ullam aliam poteſtatem generatio mea ſuper ipſum locum habeat: niſi ſicut ſuperius comprehenſum eſt: ſed ipſi ſerui Dei, inter ſe dignum Abbatem eligere poteſtatem habeant, poſt obitum Dni. Tutammani, quem primum Abbatem cum Dno. Salomone epiſcopo elegi et loco preſenti prefeci. quod ſi ab ulla perſona, ut am dictum eſt, aliqua contrarietas ſurrexerit poteſtatem habeant ipſi erui Dei cum Abbate ſuo pergere ad epiſcopum, ad cuius dyoceſin pſe locus pertinet, et cum eius autoritate canonica et adiutorio ſuperent

Conditor poſteris ſuis cenſum reſeruat.

Lites ad epiſcopum et, ſi opus.

§. XXVIIII. ad Regem deferantur.

perent prauorum conatum: uel ſi neceſſe fuerit cum Epiſcopo rem coram rege examinent. Et ut hec traditio firma et ſtabilis permaneat omni tempore cum ſtipulatione ſubnixa roboratur. Sic Salomon epiſcopus ſub cuius preſentia hec acta ſunt, et Lexert preſpiter, Vndolff Diaconus, Eberhart Diaconus, Tutaman abbas, Heremias presbr, Adonolt presbr, Irmpert presbr, Meginhart presbr, Giſalhart presbr, Hamadro pbr, Gerhart pbr, Gosbeit presbr, Erhart presbr, Otherich pbr. Lierpert Diaconus, Dauid Diacon, Walpert, Wigbert, Perrilteri, Truegkey, Hervvart, Adelmunt, Wiſerich. Et iſti teſtes Laici qui hanc traditionem uiderunt et audiuerunt, Ego Rudolfus, qui hanc traditionem cum manu Erichi filii mei et firmari rogaui Erich Rudolff Iunior Wald Conſo hunſo Hunolff Vdelger Reginhart Rettpert Pernger Germunt Erimpert Goshelm Rigant Amalpert Iſanpert, Sigerrich Raholff Rantvvig Pereltrum Deopert Amalhart, Otem Perithram, Adal uoto Iacob, Salaho Willihart Reginhart Wigerich Pebo. Adalvvald Rudger Wiſerich Meginheri Suuidger Suuanager geſilpert, Darathram, Giſelpert, Hartman Lampert. Idem ipſi uiderunt ueſtituram ſupra dicti monaſterii. Acta eſt hec traditio in ipſo loco Wiſenteſtaiga ſub die Viti Idus Decemb. Anno ab incarnatione Dni. 861. indictione decima, regnante Dno. Ludouico rege ſuper Orientales regiones Anno 28. regni eius. Et ego Erinenricus rogatus ſcripſi et ſubſcripſi. 867.

5. Rex eccleſiam in pago Niſinenſi fundaſſe fertur.

WECK in der Beſchreibung von Dresden p. 290 Ludouicum Germanicum eccleſiam apud Venedos in pago Niſinenſi condidiſſe tradit, quae hodie in parochia Priesnicenſi quaerenda.

6. Mon. Werthinenſe augetur opibus.

Werthinenſe monaſterium auctorem ſeu conditorem habuit ſanctum Liudgerum, qui primus fuit Monaſterienſis epiſcopus; uerum adeo inſignem donationem Werthinae fecit ad conſtruendum monaſterium Folckerus, ut praecipuus forte illius fundator haberi non immerito potuerit. Ita legimus in MARTEN. collect. ampliſſ. t. I p. 140, ubi etiam donationis charta haud negligenda recitatur: In nomine Domini Dei aeterni et Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Ego Folckerus incertum unicuique huius miſerabilis uitae finem et horam pertimeſcens, uarioſque ac omnimodis ſiniſtros inſtantis temporis euentus conſiderans, et Saluatoris dicti recordans, quod dicit: Si uis perfectus eſſe, uade, et uende omnia quae habes, et da pauperibus, et ueni ſequere me. Omnem huius uitae delectationem, quantum

humana

Digitized by Google

humana fragilitas finit, pro Dei omnipotentis amore, pro nihilo ducens, in coenobio Werdinenſi ad beati confeſſoris Chriſti memoriam monachicam elegi ducere uitam. Quapropter quia unicuique neceſſarium eſt, ut quamdiu in hoc ſaeculo uiuere licet, de temporalibus rebus ſibi aeternae beatitudinis praemia adquirere ſtudeat; Ego quaſdam proprietatis meae res, quae mihi iure hereditario in pago Hamulande, in comitatu Wigmanni, nec non et in Batuue, in comitatu Ansfridi, cum aedificiis omnibus, et cunctis adiacentibus ſiluarum, et aquarum, et paſcuarum commodis, cultam et incultam terram, cum mancipiis utriusque ſexus, coram teſtibus et nobilium uirorum praeſentia ſecundum legem Ripuariam et Salicam, nec non ſecundum Euna Freſonum de iure et poteſtate mea in ius et proprietatem praedicti monaſterii, in quo et laicalem habitum et ſecularem conuerſationem Domino miſerante dimiſi, pro remedio animae meae et parentum meorum perpetuo poſſidendas tradidi, et ſecundum praedictas leges ueſtituram feci: ea uidelicet ratione, ut omnes res ſupra dictae ab hac die fratribus ibidem Deo ſeruientibus ſeruiant, et de his illud praefatum coenobium conſtruatur et inluminetur, et memoria progenitorum meorum ſiue mea in eorum ſacris orationibus perpetualiter habeatur. Si uero ob merita peccatorum qualicumque caſu neglectum fuerit uel deſtructum ſaepe dictum coenobium, aut praefatae proprietatis meae res ſine conſenſu fratrum alicui in beneficium praeſtitae fuerint, aut eas praefati monaſterii heredes inter ſe quaſi iure hereditario diuidere uoluerint, ſi haec, inquam, me uiuente euenerint: tunc annuente Domino poteſtatem habeam cum omnibus rebus ad ſupra dictum monaſterium traditis ad aliud coenobium transmigrandi. Sin autem poſt obitum meum haec euenerint, tunc propinqui et heredes mei easdem res et mancipia ſine ullius contradictione recipiant, et illas praefato tenore ad monaſterium Fuldenſe ſancti Bonifacii perpetualiter tradant. Peracta uero traditione, media pars totius hereditatis inferius nominatae in poteſtate fratrum eiusdem monaſterii deinceps iugiter habeatur. Aliam uero partem, hoc eſt medietatem totius hereditatis, illum qui hanc poſteriorem traditionem fecerit, ad tempus uitae ſuae retinere deſidero, et poſt illius obitum nullus alius de progenie eius ſine uoluntate monachorum ſancti Bonifacii uel attingere praeſumat, ſed omni deinceps occaſione ſublata, omnis ſubſcripta hereditas in praefata poteſtate ob

§. XXXVIIII.

§. XXXX. recordationem noſtri ſtabili firmitate permaneat. ------ Igitur traditio facta eſt coram pluribus et idoneis teſtibus in pago cui uocabulum eſt Flethetti, in uilla quae uocatur Hlara ſub die ſeptima idus Nouembris, et in pago uocato Batue, in uilla quae uocatur Hligo, ſub die IIII idus Nouembris, anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCC. LV. indictione III regnante domno noſtro Hludovvico imperatore iuniore auguſto XV.

Ego Hildricus ſubdiaconus huius traditionis cartam rogatus ſcripſi et ſubſcripſi.

Haec ſunt nomina teſtium qui hanc traditionem ſecundum legem Ripuariorum fieri uiderunt et audierunt.

Signum Folkeri, qui hanc traditionem coram teſtibus ſubterius nominatis manu propria perfecit et roborauit.

Nomina teſtium qui in Orientali ripa Hreni fluminis conſtituti eſſe noſcuntur. Sig. Hildric. Sig. Odo. Sig. Hrodger. Sig. Engilrad. Sig. Odaccar. Sig. Thiatric. Sig. Vulfhelm. Sig. Athaluuard. Sig. Vulthrahan. Sig. Thiadrad. Sig. Abbo. Sig. Egilbraht. Sig. Vuiger. Sig. Sahsger.

Conſequenter in eodem cartario haec leguntur.

Anno dominicae Incarnat. DCCCLXXV. indictione VIII. IV idus Nouembris, ſanctae memoriae Willibertus archiepiſcopus Coloniae baſilicam S. Liudgeri in Werdina cum Hildigrimo epiſcopo dedicans, nominatim has uillulas ſegregauit, a quibus uel decimae ad ſanctum Liudgerum debeant dari, uel quae ad ipſam parochiam et ad ſynodi conuentum debeant pertinere; uidelicet uillam Hamine et Rodberg, Feldbrahti, Vbiti, Vuelanaia, Bredanaia, Ois, Hilinciueg, Elatmaras, Beki, Hrotſteninghuſon, et quicquid infra haec nominata loca continetur.

§. XXXX.

Diplomata a regulis aberrantia. Tabularum quarundam uitiis nulla par eſt medicina; alia excuſatione non indigna uidentur; formula rarior, eaque aliena non illico chartam totam damnat. Quod ſi igitur nonnullos libellos ad artis noſtrae regulas excutiemus: nemo exiſtimet, nos poſſeſſiones certiſſimas conari laceſſere, aut documenta uetuſtate ſua conſpicua euerte-

euertere. Iura, quae aliunde digne ſuſtineri poſſunt, dubiarum literarum auctoritate non indigent. §. XXXX.

Prodeat primum charta ex SCHANNATI dioeceſ. Fuld. p. 239, qua monaſterii Fuldenſis decimae in Thuringia firmantur. ECCARDVS in animaduerſ. hiſtor. et crit. in Ioh. Frid. Schannati dioeceſin et Hierarchiam Fuldenſem p. 23, et in Commentar. rer. Franc. t. II p. 590 iam plures huius chartae errores detexit. Initium ſtilo Ludouici contrarium: *In nomine Dei et Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* Inſueta formula: *Ludewicus* (uel rectius Hludovvicus) *propiciante clementia, Dei Rex.* Subſcriptio inuſitata: *Signum Domni Ludewici Sereniſſimi regis, filii Ludewici Imperatoris.* Recognouit *Heburhardus Cancellarius ad uicem Hugberti Archicapellani.* Pro Heburhardo reponendus *Hebarhardus*, pro Hugberto *Liutbertus.* Notae temporum: *Data anno domini DCCCLXXIIII indict. VII regni uero Domni Ludewici ſereniſſimi regis in Orientali Francia regnantis XXXVI ſub die XV Kal. Iun. Actum in Palacio Ingilunheim*, partim peregrinae, partim corruptae. SCHANNATVS in Vindic. p. 73 tabulas has a regula quidem multum aberrare animaduertit, ſed formulas in placitis ſubinde diuerſas eſſe ab iis, quae paſſim occurrunt in regum praeceptis putauit; additamentum in ſubſcriptione: *filii Ludewici Imperatoris* non minus tolerandum eſſe, quam in aliorum, quos appellat, regum chartis; *Hugbertum* et *Luitbertum* uno eodemque tempore Archicancellarios eſſe potuiſſe. Replicat ECCARDVS in Commentar. rer. Franc. Orient. t. II p. 590 ſq. paullo durius ac uehementius. In primis de Ludouici Pii et Ludouici Germanici Archicancellariis ſtudioſe diſſerit, ut, uno eodemque tempore plures Archicancellarios non fuiſſe, monſtraret. Neque alias digerere poteſt uoces ac formulas: u. c. *audientiae*, *ſedis Moguntinae primatem*, *idoneos fautores*, *praeſidem aulicum*, *curtem* pro *palatio* aut *comitiis regni* hoc ſcil. aeuo. Si quid eſt in arte noſtra, libellus hic maculas ſuas uix eluet. Monaſterii Fuldenſis primum.

2. Aliam ex SCHANNATI hiſtor. Fuld. p. 56 proferre liceat chartam, quam tamen ideo, quod nonnulla ſingularia uehat, non reprobamus. Incipit: *In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis. Hludouicus diuina fauente gratia Rex Lutolfo, Criſtano et Heſſoni comitibus ceterisque ſuis fidelibus gratiam.* Haec ſana. Tum *Rudolfo Monacho, qui praeeſt ſcolaribus in monaſterio S. Bonifacii Fuldae colonos, qui agros* 2. alteram.

prae-

§. XXXX. *praefati monaſterii colunt et ad regiam curiam cenſum perſoluere debent et omnem iuſtitiam, quae nobis legitime ab eis debetur et uniuerſa debita ad partes noſtras pertinentia ad miniſterium memorati fratris Rudolfi perſoluunt.* Praecepti periodi non connectuntur more ſolito. Formula immunitatis non ſibi conſtat. Verba: *nec ullus legatus noſter - - inquietet*, minus obuia. Explicit: *de annulo noſtro hanc conſcriptionem iuſſimus ſigillari. Signum Domini Hludowici Regis. Ego Conradus Notarius recognoui.* (Notarius hic obſcurus). *Dat. VI Kal. Febr. ind. XII. Actum Fuldae Monaſterio.* Notae exiles.

3. tertium, 3. Inter traditiones Fuldenſes apud eumdem SCHANNATVM p. 193 Rex donat monaſterio Fuldenſi *quidquid Sigibardus comes in uilla Heitungesfeldon nuncupata beneficii a nobis habuit cum duobus locis uocabulo Roggunſtat et Hucbelebeim et ſicut nunc ad eadem loca dignoſcitur de terra arabili pertinere ubicumque in Heitungesfelda marcha iacent*, cum mancipiis, territoriis et ſilua. Sed deeſt chartae uotum pium initiale. Phraſis haud idonea: *Abbas Hatto uir religioſus et ſpiritualis uitae de Fuldenſi monaſterio, cui ſpeciali deuotione ſemper ac libenter annitimur.* De clauſula uaria moneri poſſent: *Signum Domni Ludouici Regis. Reginbertus cancellarius recognoui. Data pridie Idus Februarii. Actum Forecbeim feliciter amen.* Hunc Cancellarium non noui. ECCARD. t. II rer. Franc. Or. p. 430.

4. quartum, 4. IB. p. 205 *uir nobilis ac fidelis Euerwardus nomine omnes res proprietatis ſuae, quas ex meridiana parte Lippae fluminis habere uiſus fuit in pago Dorerinſe, totum et integrum ad monaſterium ſancti Bonifacii Fuldae tradidit.* Rex ea, quae uir *religioſus* (modo nobilis dicebatur) Euervvardus donauerat, regali praecepto et *imperiali* decreto communiuit. *Adalbertus Cancellarius recognouit et ſubſcripſit. Dat. IX Kal. Apr. Wormatiae.*

5. quintum. 5. Nec ad ſtilum curiae Ludouici apte fluit libellus precariae IB. p. 206 exhibitus, quo *homo nobilis*, nomine *Etbil*, uillam proprietatis ſuae Ovvilah tradidit ad Sanctum Bonifacium martyrem una cum conſenſu *amicorum ſuorum* ea uidelicet ratione, ut eamdem uillam diebus uitae ſuae habeat, et quasdam alias res, quae ei ex parte ſancti Bonifacii datae ſunt; poſt obitum eius eaedem res cum omni integritate melioratae una cum uilla ad S. Bonifacii reuertentur poteſtatem. Accedit regis auctoritas, qui cartam conſcribi et ſigilli ſui impres-

impreſſione inſigniri iuſſit. Data VII Kal. Nou. Actum Francono-furt feliciter. §. XXX.

6. Anonymi ſeries Abbatum monaſterii Weiſſenburgenſis in SCHANNATI Vindem. liter. collect. I p. 6 tradit diploma, quo Ludouicus Rex, petente Grimoldo Abbate, monaſterio Weiſſenburgenſi confirmat poſſeſſionem calidarum aquarum, quae dicuntur Balnei in pago nuncupato Vsgavve, *quos Dagobertus anteceſſor* Ludouici, *cum omnibus appenditiis ad ipſum locum iure et legitime pertinentibus ad monaſterium Weiſſenburg, quod eſt conſtructum in honorem ſancti Petri contradidit praeſidente Rodfredo eiusdem loci Abbate, quae poſtea in Beneficium quorundam Vaſallorum regis uerſa eſt et per multa annorum curricula ita in beneficiis ſtetit. Traditio firma ac ſtabilis permaneat, nec alio uertatur ſine uoluntate praepoſiti eiusdem loci ac conſenſu fratrum.* Elocutio chartae, ut uerum fatear, excuſatius offendere uidetur; ſed clauſula eidem non ſatis reſpondet: *Wiarius* (Witkarius) *Cancellarius ad uicem Caroli Archiepiſcopi recognoui. D. XV Kal. Iun. a. regni domini Hludowici regis XXIII.* (omittitur: Sereniſſimi in Oriental. Francia regnantis). *Actum Franconofurt palatio regio feliciter. Amen. Witkarium* Cancellarium produximus §. XXXVI, 5. At Carolum, Archiepiſcopum Moguntinum, inter Archicancellarios regios non reperimus. Ad haec iſta aetate tabulae Grimoldi nomine recognitae fuerunt; nec Ludouicus in Alſatia iuris quidquam habuit. ECCARD. c. l. p. 449. MABILLON. t. III Ann. Bened. p. 58 de charta noſtra haec commentatur: *His chronicis notis nonnemo temere adiecit annum ab inc. DCCCLXXI qui ſeptimus erat a morte Caroli Archiepiſcopi Moguntini et Archicancellarii, ad cuius uicem Witkarius Cancellarius ſeu notarius hoc diploma recognouit.* 6. Mon. Weiſſen-burgenſ.

7. Neſcio, quid de duabus tabulis Wormatienſibus uno eodemque die datis, atque a SCHANNATO in Cod. probat. hiſt. Wormat. p. 6 ſq. diuulgatis, iudicem. Scrupulos, quibus uexor, ingenue oſtendam docenti meliora cuicumque facile ceſſurus. Rex eccleſiae monetam, modium regis, immunitatem his uerbis indulget: *idcirco omnibus Chriſtianae fidei cultoribus* etc. (aliena a formulis §. V productis) *quia nos diuino compuncti amore, quasdam res iuris Regalis* (iura Regalia non tam huic, quam inferiori aeuo nota ſunt; nunc ſaepius appellantur iura fiſci) *infra Wormatiam ciuitatem ad eccleſiam S. Petri principis Apoſtolorum, quae ibi honorificenter conſtructa uidetur, cui etiam* 7. eccleſiae Wormatienſis primum,

Ff *Samuel*

§. XXXX. *Samuel uenerabilis epiſcopus praeſidet i. e. monetam ad integrum, modium etiam Regis, quod uulgari nomine Stoufkari* (in diplomate regis Arnulfi legitur: *Stuff-Korn;* conuenit forte cum noſtro *Stubichen*) *appellatur - - tradimus et inſuper omne telonium et uectigal uel quicquid in dominicum fiſcum de praedicta ciuitate infra uel extra in uadiis aut fredis ſine iuſtitiis legaliter redigi poteſt - - - ob petitionem praefati Samuelis digniſſimi pontificis* (inſuetum elogium) *ſupradictae eccleſiae et locis illuc aſpicientibus hac noſtra auctoritate concedimus interdicentes,* (iam ſequitur formula exemtionis ualde turbata) *ut nullus iudex publicus, nec quispiam ex iudiciaria poteſtate in manſionibus ibi dandis aut telonio uel fredo de familiis eccleſiae uspiam poſcendo aut hominibus eidem eccleſiae ſubditis, tam ingenuis, quam etiam ſeruis, diſtringendis, aliquod ius habeat, nec ullam iuris exactionem de colonis, liberis ſeu de ſeruis repetere praeſumat, quin potius aduocato praefatae eccleſiae, ſicut regio exactori, totum quod legi debebant, omnino perſoluant.* (nec clauſula familiaris) *quatinus parentum noſtrorum, noſtrique nominis memoria in orationibus Deo ibi ſeruientium per ſuccedentia ſaecula inceſſabiliter habeatur et ut haec auctoritas noſtrae traditionis et confirmationis perpetuum obtineat uigorem manu propria ſubtus eam notauimus et annulo noſtro eam ſignari praecepimus.* Deeſt regis et Cancellarii ſubſcriptio. *D. XIII Kal. Febr. a. XXIIII regni Hludowici ſereniſſimi Regis in Orientali Francia regnantis Indict. IIII. Actum Franconofurt, palatio regio, in Dei nomine feliciter Amen.* SCHANNAT. has notas aſſignat a. 858 ſed inuita indictione, quae a. 856 ponit. Chartae huius fidem non temere conuelli ex eo quoque colligo, quod Arnulfo Imp. c. I. p. 15 haec ipſa conceſſio tribuitur, dummodo tabulae uitio uacent. Ius telonii confirmat Otto Rex a. 947. ib. p. 18, Otto II p. 23.

8. alterum, 8. Alterum praeceptum, quo inter Samuelem epiſcopum Wormat. et regios exactores, contentio dirimitur, iam initio regulas deſerit: *In nomine Domini Ieſu Chriſti Hludowicus diuina prouidente clementia Rex* (§. I et II). *Ob hanc ergo diſſenſionem noſtris uiſibus obtulit praeceptionem Domini aui noſtri beatae memoriae Karoli famoſiſſimi Francorum Imperatoris* (talis nec erat, nec dicebatur Carolus; ſequentia ex Caroli diplomate, adhuc exſtanti p. 1 repetuntur) *in quo ſcriptum reperitur, quomodo Dagobertus Rex Francorum ad Baſilicam S. Petri Apoſtoli in Wormatia ciuitate conſtructam tradidit ciuitatem Lobedenburg, in pago Lobedungowe ſitam, cum omnibus utenſilibus illuc aſpicientibus, aedifi-*

aedificiis, mancipiis, uineis, terris cultis et incultis, agris, pratis, campis, §. XXXX.
omni ſyluatico in ſiluis Otenwalt, cum omni utenſilitate in pago Lobedungowe, telonium, mercatum et quae dici aut nominari poſſunt, excepta ſtipe regia et comitatu (ſiue ſtipite h. e. furca, ſicuti diſcimus ex charta Caroli Calui apud MIR. t. I p. 248 et in t. I Comment. noſtror. §. CXXXVIII, 8. Comitatus hic iurisdictionem loci alicuius ſignificare uidetur. uid. du FRESNE Gloſſar. h. u. ubi ad Dagoberti Regis tabulas prouocat. add. Diſſert. noſtro praeſidio habita de uera uocis comeciae ſignificatione §. 3.) *illic omnia donauit, et cetera ad eandem baſilicam pertinentia ſua praeceptione confirmauit - -- manu propria ſubter eam notauimus et noſtri ſigilli* (pro anulo hic aegre toleratur) *impreſſione inſigniri iuſſimus. Godebertus* (Hadebertus) *ſubdiaconus ad uic. Baldrici Abbatis recognouit.* Notae chronicae plane congruunt cum ſuperioribus.

9. Chartam hanc mendoſam imitatur etiam libellus tertius Wormatienſis apud SCHANNAT. p. 8. eodem anno d. XIII Kal. Sept. editus. *Per petitionem*, ait Rex, *eiusdem praefati Samuelis epiſcopi ſub integra emunitatis tuitione donauimus, atque conceſſimus, ut nullus noſter, aut ſucceſſorum noſtrorum Comes, aut aliquis publicus iudex in rebus aut locis ad Wimpinam aſpicientibus, quae certis nominibus et ſignis ſubnotantur, nec ad cauſas audiendas, nec homines ipſius eccleſiae tam ingenuos, quam et ſeruientes diſtringendos, placitum uel aliquid incommodum audeat facere, ſiue aliquam deinceps poteſtatem in eisdem locis et rebus, niſi ad partem et utilitatem eccleſiae habeat; ſed ipſe pontifex Samuel et ſucceſſores ſui hoc habeant conceſſum atque indultum quieto ordine poſſidere, atque dominari quod partibus fiſci noſtri fuit conſuetudo retinendi.* Tum emunitatis fines latius deſcribuntur. *Manus noſtrae ſubſcriptione eam decreuimus roborari, noſtrique annuli impreſſione ſigillare* (alias aſſignare) *iuſſimus.* Deeſt Regis et Cancellarii manus. (9. tertium.)

10. Quamquam charta Lindauienſis, diuturnae contentionis materia, a parthenonis defenſore WAGENRECKIO Ludouico noſtro tributa fuerit: poſtea tamen, hoc errore reiecto, Ludouicum P. Imperatorem auctorem utriusque partis patroni ſtabiliuere; at cur ciuitas Lindauienſis hoc diploma ſpurium exiſtimet, iam oſtendimus t. I §. LXXXX, 16. (10. coenobii Lindauienſ.)

11. Excutiamus tabulas, quas coenobium Argentoratenſe S. Stephani aſſeruat. Typis exſcriptae fuerunt curante FRANC. (11. Argentoratenſis S. Stephani.)

§. XXXX. GVILLIMANNO de epiſc. Argent. p. 32 ſq. E Guillimanno iſtos repetiit CONRING. in Cenſura p. 30 ſq. tamquam diplomatum integerrimorum exemplum; ſed monagramma deprauatum, quod apud Guillimannum exſtat, mutauit, ita tamen, ut literam I hypotheſeos approbatae ſtudio omitteret. Reddidit eamdem chartam TENZEL in append. I uindiciarum p. 98 ſq. Quum haec apographa ab autographo ualde diſſentirent; SCHILTERO, indulgente Abbatiſſa Eua Salome de Fürdenheim, diploma ipſum accuratius deſcribere licuit, quod nunc omnes in annotationibus illius ad KOENIGSHOFII Chron. Alſat. et Argent. p. 478, una cum antiqua uerſione germanica, legere poſſunt. Authenticam Schilteri lectionem ſecutus eſt ECCARDVS in Orig. Habspurg. Auſtr. c. 8, p. 107. HERRGOTT. hos apices regios in Cod. probat. Geneal. Habspurg. Vol. II p. 34 ex cod. MS. Aug. bibliothecae Vindobon. reddidit, ſed a *Schilterianis* nonnihil diſcrepantes. At ſit fides penes SCHILTERVM. Audiamus, quid iam MABILLON. t. III. Ann. Bened. p. 58. n. 15. de hac charta exiſtimauerit. *Data pridie Id. Septembr. a. Chr. propitio XXIII domini Hlud. Sereniſſimi regis in Alſatia ind. IV. actum Strazburc palat. reg. Otgarius ad uicem Grimoldi Archicancell. rec. Ita ſcriptum legimus in exemplari, quod nobis pro authentico non habetur. Editum eſt integrum a Guillimanno et poſt eum a Conringio, ſed apud utrumque Ludouici annus XXII poſitus pro uiceſimo tertio, qui non compendioſis numericis notis, ſed integris literis in exemplari adſcriptus legitur, uitioſo ſigillo appoſito. Non placet Lotharii Imperatoris primi elogium, nec Ludouici regis in Alſatia appoſita notatio, ubi in Orientali Francia ſcribi debuerat.* ECCARDO t. II rer. Franc. Orient. p. 449 etiam hoc diploma ſuſpectum uiſum eſt; cum praeſertim hactenus nihil iuris in Alſatia et Argentorati habuerit Rex. Nos in pluribus haeſitamus. Pro *Hludouuico* ſcribitur modo *Ludewicus*, modo *Hlodeuicus*, modo *Chlodewicus*. *Nobilis atque uenerabilis ſanctimonialis Abbatiſſa Baſilla - - autorabiles emunitatis firmitates - - - - per conſtitutionem Chylderici regis emunitatus et per Pipinum maior domum locupletatus - - - - per munificentiam Clotharii Imperatoris primi.* Omnes hae phraſes inſolitae, nec iuſta lectio: *reges uidelicet Fraemchorum.* Formula nota immunitatis et tuitionis paullo plenius effertur. *Liceat memoratae Abbatiſſae ſuisque ſucceſtricibus* (uox intolerabilis) *auctoritate epiſcopali et diſpenſatione illius, quem de numero fratrum ipſius loci conſtituerit echonemum* (oeconomum)

Digitized by Google

mum) etc. Appendix alias non legitur: *Nec liceat alicui ſub prae-textu aduocatoriae occaſionis ſibi uel in hominibus uel in quibuslibet rebus uel poſſeſſionibus eorum aliquod ius uendicare, niſi quem pro aliqua, ſicut aliquando fieri euenit, neceſſitate, ipſa Abbatiſſa cum congregationis uoto per conſilium antiſtitis aput palatium expoſtulauerit, qui nec palemundum* (praeſtationem iniuſtam pro tutela. SCHILTER. gloſſar. h. u. quam hactenus in chartis regiis non reperi) *uel aliquas exactiones exercere praeſumat. Si quis uero temerarius contra hanc noſtrae conſtitutionis auctoritatem uenire praetemptauerit, praedictae eccleſiae quinque libras auri, fiſcoque regio decem auri puriſſimi perſoluere cogatur et inſuper offenſam regiam incurrat.* In monogrammate deficit linea transuerſa, qua litera H efficitur. *Otgarius* (hunc reliquae chartae ignorant) *ad uicem Grimoldi Archicancellarii recognouit.* Sigillum SCHILTERVS pingendum non curauit, ſed indicauit tantum: *effig. reg. in cera quad.* Nihil itaque decerno. §. XXXX.

12. Diploma pro eccleſia Argentoratenſi emiſſum et a LAGVILLE in probat. hiſt. Alſat. p. 21 productum dubiae fidei uidetur ECCARDO t. II rer. Franc. p. 449, ſed rationes non prodit. Nos quoque ſcrupuli, quorum aliquos §. XIII, 1 indicauimus, uexant; at non tanti ſunt momenti, ut totam chartam reiiciendam putemus. 12. eccleſ. Argentoratenſ.

13. Idem ECCARD. c. l. p. 595 diploma Corbeienſe, quod §. XVIIII, 4 recenſuimus, haud genuinum exiſtimat, tum ob argumentum inſolitum, tum ob adiectum a. incarnat. dom. DCCCLXXIII; uerum enim uero ut a. 873 imperita manu additus uidetur: ita, ſi res ipſa alium ſtilum poſtulet, non intelligo, cur tabulas trita non loquentes damnari oporteat, reliquis formulis concinentibus. Pontificis Romani adſtipulatio inuſitata. Diſpiciant alii, quibus chartam ipſam contemplari contingit. 13. Mon. Corbeienſ.

14. In MARTEN. t. II uet. ſcriptor. et monim. p. 27 incido in codicillos pro monaſterio Stabulenſi exaratos, quorum phraſes a ſtilo regis noſtri alienas cenſeo. Ludouicus diuina fauente gratia Rex *omnibus degentibus in regni ſui munimine praeſentibus et futuris.* Amplum et inuſitatum exordium de regno caelorum piis donationibus comparando, *ſicut ſcriptum eſt: Honora Dominum de tua ſubſtantia et de primitiis frugum tuarum; et iterum: Elemoſina a morte liberat et non patitur ire in infernum.* Concedit unum manſum *in fiſco Crouia cum manuero* (manerio, habitatione, *manoir*) *ad ipſum manſum pertinentem,* 14. Stabulenſ.

 quem

§. XXXX. *quem de ipſo manſo excolere ſolitum erat et cum hominibus deſuper manentibus his nominibus* etc. *Heberhardus Cancellarius ad uicem Hugberti* (Luitberti ponendum erat) *Archicapellani rec. Data IIII Non. Mart. a. Chr. prop. XXXV. regni domini Ludouici ſereniſſimi regis in Orientali plaga* (haec uox exterminanda) *Franciae regnantis Indict. VII.* Hanc chartam alia excipit, cuius ſummam ſupra recenſuimus. Initium et clauſula haud ſpernenda. Prooemium nimis floridum - - - - *ut mereamur illam beatam uocem Domini audire dicentis: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum eſt ab origine mundi.* Nec reliqua Ludouici curiam omnino ſapiunt; ſed nolo huius inſtrumenti natales laceſſere.

15. Charta Theodorico conceſſa. 15. Ἔγνων, ἀνέγνων, κατέγνων tabulas in Chron. Holland. ANT. MATTHAEI Analect. t. V p. 526 propoſitas: „In nomine ſanctae trini„tatis. Ludouicus Dei gratia Rex. (Alamanniae) notum facimus „uniuerſis, quod Hemma conſors regni noſtri regina noſtra rogauit „nos, quatenus Theodorico fideli noſtro nepoti foreſtum daremus, „quae adiacet comitatui Hollandiae, nomine Waſda et aquam, „quae ibi intrat et exit cum pratis ſuis et nemoribus et cuncta, quae „illam foreſtam pertinere dicuntur, quod ad inſtantiam noſtrae con„ſortis ei negare non poſſumus, ſed libenter donamus dilecto noſtro „Theodorico praedicto ut libere poſſideat ipſe cum poſteris ſuis ita „ut poſſet cum ea facere ſicut libet ſibi, uel poſſidere uel uendere „uel donare. Et ut haec rata habeantur, duximus his ſigillum ma„ieſtatis noſtrae appendere. Dat. a. DCCCLXVIII tertia Aprilis. Quot uerba, tot errores fere. Exemplum huius diplomatis minus inepte exſcriptum reperitur etiam in MIRAEI donat. piar. t. I c. 23, quod ideo faciliori negotio excuſari poſſet; ſed dubia paſſim premunt. Inſueta ſubſcriptio: *Gezo Cancellarius ad uicem dom. Vthelrici archiepiſcopi ſummique Cancellarii recognouit et ſubſcripſit. Datum a. dom. DCCCLXVIII Id. April. regnante dom. Lothowico a. XIV Ind. XIV.* MIRAEVS addit: *iſtud Ludouici diploma mihi ſuſpectum eſt, quod ipſi titulus Auguſti aut Imperatoris non tribuatur.* At ſi hunc adiicias titulum, charta multo erit uitioſior (§. II). MALLINCROTIVM de Archicancell. p. 251 hae tabulae mirum in modum angunt, quarum auctorem perperam fingit Ludouicum iuniorem, a patre in regni conſortium receptum. GERHARD. DVMBAR. Analect. t. I in WILH. NAGGE hiſtor. Holland. p. 293 hanc chartam Belgice uerſam

ſam attulit. Subſcriptio ita habet: S. Conings Lodevvyks. Gero die Cancelier in ſtede uan Othelryk Aerts-Biſſchop ende ouerſte Cancelier heeft 't ouerleſen en onderteikent. Gegeven in den iare onſes Heeren 868 op den 13 dag uan April. ſ. XXXX.

16. LETZNER in hiſtor. Lud. pii cap. 32 fol. 72 profert diploma, quo cella Rameſloa eccleſiae Hamburgenſi traditur. Quam uehementer hoc praeceptum a ſtilo curiae Ludouici abludat, primus monſtrat adſpectus. Prolixe narratur hiſtoria e Remberti uita ſancti Ansgarii compoſita. Controuerſia Ansgarii cum Waltgario, Epiſcopo Ferdenſi, ad ſimilitudinem litis illius, quam Guntharius, Archiepiſcopus Colonienſis, concilio Wormatienſi dirimendam obtulerat, inepte et turbatis temporum rationibus fingitur. Ita uero artifex res geſtas commemorat: qualiter beatae memoriae praecellentiſſimus Rex auus noſter Carolus, tempore praedeceſſorum noſtrorum, diuino afflatus ſpiritu gentem Saxonum ſacro cultui ſubdidit, iugumque Chriſti, quod ſuaue ac leue eſt, usque ad terminos Danorum ſiue Slauorum corda ferocia ferro perdomans, docuit: ultimamque regni ipſius partem trans Albeam, inter mortifera paganorum pericula conſtitutam, uidelicet ne ad ritum relaberetur Gentilicium, uel quia lucrandis adhuc gentibus aptiſſima uidebatur, proprio Epiſcopali uigore fundare decreuerat. Sed quia effectum mors prohibuerat, ſuccedente eius filio Ludouico Imperatore Auguſto, pium ſtudium ſacri genitoris ſui efficaciter impleuit. Cuius etiam auctoritate in Nordalbingorum populo ſedes conſtituta eſt Archiepiſcopalis in Caſtello Hammaburg nuncupato. In eadem ſede Archiepiſcopus, accepto a ſede Apoſtolica pallio, primus eſt nominatus Ansgarius. Cui delegata cura ſeminandi uerbi Dei et animas lucrandi Deo, delegauit etiam Genitor noſter eidem Archiepiſcopo quandam Cellam Turholt uocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret ſupplementum. Cumque ego, quem diuina clementia in ſedem regni eius adſciuerat, in multis regni diſponendis negotiis inſiſterem, hoc quoque praedictum patris mei ſtudium uelut Regni in finibus peractum minus caute attendi. Vnde contigit, ut peccatis populi exigentibus, Deique permittente occulto iudicio, ipſa Metropolis Hammaburg, penitus deuaſtaretur. Cumque praedictus Archiepiſcopus in multis eſſet preſſuris et calamitatibus, et fratres Congregationis eius una cum ſanctis pignoribus per uaria loca circumeundo,

16. eccleſia Hamburg. cellam Rameſloa adquirit.

Digitized by Google

§. XXXX. eundo, huc illucque uagarentur, et nusquam ſedem haberent quietam: matrona quaedam nomine Ikia diuino amore tacta, ex ſua haereditate poſſeſſiunculam tradidit, in ſylua Rameſola nominata, in pago Bardengoa, in Epiſcopatu Waldagari, Verdenſis Eccleſiae Epiſcopi, ubi et Cellam conſtruxit, et reliquias Sanctorum una cum fratribus, qui ſupererant collocauit. Quamobrem adiit celſitudinem noſtram, miſeriarum ſuarum ordinem lacrymabiliter exponens; unicum namque refugium, Monaſterium uidelicet Turholt nuncupatum, quod illi genitor noſter ad ſupplementum et uictum ſibi ſuisque Clericis dederat, ex parte fratris noſtri Caroli Regis ablatum non ſine magno dolore conqueſtus eſt. Vnde & nos paterna ſimul & Regali pietate commoti, quaerere coepimus quomodo ei ſolatium ſubſiſtendi faceremus, quo Legationis ſui mandatum perficere poſſet. Et quia in eadem prouincia Cellam nullam huic Legationi habebamus congruam, ſuggerere ſtuduimus praedicto Waldagario Verdenſis eccleſiae Epiſcopo, ut eius permiſſione ei liceret in ſupradicto loco Ramesloa monaſterium ex ſuis impenſis conſtruere. Vbi et fratres, qui tantae cladi ſuperfuerant, noſtro coeterumque Dei fidelium auxilio ſuſtentarentur: et ipſe locum reſpirandi, & ſi unquam facultas ſuppeteret, propter uicinitatem eiusdem loci, Hammaburgenſem Eccleſiam reſtaurandi haberet, ſub ſuo ſucceſſorumque eius regimine manſurum. Cui quidem rei ipſe admodum contrarius exſtitit. Poſtmodum uero Wormatiae habito generali Conuentu, in noſtra noſtrique fratris Lotharii Regis praeſentia, praeſentibus Archiepiſcopis Ebone Remenſi, Hetti Treuirenſi, et Otgario Moguntinenſi, cum pluribus aliis utriusque Regni Praeſulibus, haec eadem res noſtro iuſſu diligentiſſime uentilata eſt. Quae cum ab omnibus licita et concedenda probaretur, ut praedictus Pontifex Waldagarius hoc ipſum ſua autoritate concederet et confirmaret, cuncti rogauimus. Qui primo quidem fortiter reniti cepit; non eſſe iuſtum multipliciter aſſerens, ut honorem ſuae Sedis in aliquo minueret. Poſtremo tamen et nobis ipſis et cunctis Epiſcopis ibi aggregatis, pro hoc ipſo eum rogantibus, et omnino cauſſa neceſſitatis id licitum fore dicentibus, euictus conceſſit et conſcripſit. Quapropter conſulto fidelium noſtrorum, tam noſtra, quam ſanctae Romanae Sedis authoritate, per hoc noſtrae Regiae dignitatis praeceptum, praecipimus firmiter atque iubemus, ut praedicta Cellula Ra-

mesloa

mesloa nuncupata ſub poteſtate ac regimine Anſgarii Hammabur- §. XXXX.
genſis Eccleſiae Archiepiſcopi eiusque ſucceſſorum absque omni contradictione perpetualiter maneat. Homines quoque, qui eidem Cellulae ſeruire uidentur, ob amorem Dei et S. Sixti Confeſſoris eius, ad noſtram noſtraeque Sobolis perpetuam mercedem, ab omni expeditione uel militia ſeu qualibet occupatione, abſoluimus. Vt idem Venerabilis Archiepiſcopus ad hanc dignam Deo peragendam in prouiſis temporibus Legationem, nullum in hoc patiatur impedimentum. Res quoque Sedis ac praeſcripti Monaſterii, ſub pleniſſima defenſione et munitatis tuitione, uolumus ut conſiſtant ac tueantur: ita ut nullus iudex publicus aut alia quaelibet poteſtate publica praedita perſona, de eorum rebus, freda, tributa, manſionaticos, uel paratas, aut theloneum uel fideiuſſores tollere, aut homines ipſorum, tam litos quam et ingenuos, ſuper terram eorum commorantes, diſtringere, nec ullas publicas functiones aut redibitiones uel illicitas occaſiones, requirere uel exigere praeſumat. Sed liceat Venerabili Archiepiſcopo ſuisque ſucceſſoribus ac omni Clero, ſub eodem regimine conſtituto, quiete in Dei ſeruitio degere, ac nobis Prolique noſtrae atque ſtatui totius Regni noſtri diuinam miſericordiam exorare. Et ut haec authoritas ſui uigoris perpetuam habeat firmitatem, manu noſtra propria ſubter eam firmauimus, et annuli noſtri impreſſione aſſignari iuſſimus. Data 6 Idus Iunii, Anno Dominicae incarnationis DCCCXII Indict. VI. Ludouici Sereniſſimi Regis, in Francofurdt Palatio Regio. In Dei nomine feliciter Amen.

17. Monaſterium Lunaelacenſe a Rege noſtro ditionem Aberſee dono accepit; id, quod diploma quidem in Chronico Lunaelacenſi p. 70 confirmat, ſed ad ſimilitudinem priuatarum chartarum iſtud accedere uidetur. 17. Charta monaſt. Lunaelacenſ.

In Nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis.

Ludouicus diuina fauente gratia Rex. Aequitatis ratione, Regiaeque Maieſtatis moderamine, ad hoc prouocamur, et excitamur: quatenus Vniuerſorum, maxime autem Seruorum Dei utilitatibus promouendis, iuſtisque eorum uotis ac petitionibus effectui mancipandis, ſerenitatis noſtrae benignum fauorem praeſtare debeamus: ut Saluatoris noſtri (qui dat ſalutem Regibus) miſericordiam conſequamur. Huius rei gratia fidelium noſtrorum Erneſti et Adelberti, Nobilium uirorum mediante interuentu, Dilecti noſtri Lamberti, uene-

 rabilis

§. XXXX. rabilis Abbatis, de Coenobio S. Michaelis Archangeli in Mänſee petitioni clementer annuentes, locum in Abernſee cum toto nemore circumiacente eidem Monaſterio ad utilitatem fratrum Deo inibi militantium, cum omni proprietatis iure, in perpetuum legitime posſidendum donauimus. Porro ne impoſterum pro terminis eiusdem Allodii aliqua oriatur contentio, ſitum pariter et metas nemoris ſupradicto Coenobio aſſignati, praeſenti pagina annotari fecimus. Pateat itaque Vniuerſitati tam futurorum quam Praeſentium, idem praedium, quod uerſus occidentem incipit ab ortu fluminis Zinzenbach nominati, et inde in Obernſee protenditur: ab oriente uero ex ea parte, ubi Tinnilbach in eundem lacum deriuatur, usque ad eum locum, ubi Iſcula in Trunam cadit, absque omni dubietate ad praedictum pertinere Coenobium: ex ea quoque parte terminari omnia in Weiſſenbach, quousque ipſe in Trunam redundat. Adiicimus quoque huiusmodi interdictum, ne ulla perſona extranea in locis praetaxatis piſcandi, aut uenandi, uel quicquam uendicandi habeat poteſtatem exceptis fratribus aut eorum colonis. Ne qua igitur inpoſterum Eccleſiaſtica ſaecularisue perſona contra hanc noſtrae Conſtitutionis paginam uenire praeſumat, ipſam ſigilli noſtri impreſſione inſigniri iuſſimus, quatenus haec corroboratio noſtra firma et inconuulſa omni aeuo permaneat. Teſtes ſunt huius ſolennis donationis Erneſtus et Adelbertus ſuperius annotati. Chumbertus Comes, Adermoldus Comes, Mogenvvardt Comes, Adelger, Milo, Pulcher, Petto, Limpold: Sieco: Renhoh, Adelmehr, Fahrmund: Tiſo.

Acta ſunt haec in Ranſtorff, anno Dominicae incarnation. Iↄ CCCXXIX. Indictione VII.

In Nomine S. et indiuiduae Trinitatis.

Ludouicus diuina fauente gratia Rex.

(L. S.)

18. Amorbacenſ. 18. IGNATIVS GROPP in Hiſtoria monaſterii Amorbacenſis pag. 192 uerſionem alicuius diplomatis germanicam profert, quod iure ſuo Ludouico noſtro uindicat; quamquam negari nequit chartam ab interprete non optime habitam fuiſſe. Regem enim Romanorum,

norum, quem in titulo legimus, nemo facile rerum gnarus admittet. §. XXXX.
Anni aerae Chriſtianae perperam additi cum annis regni Ludouici non conſentiunt. At ſignum regis iuſtum exiſtimamus, et ſubſcriptio Cancellarii ſine multo negotio ita emendari poteſt: *Ragenbertus ad uicem Radleici rec.* Nec ipſum diplomatis argumentum habet, quod non poſſit excuſari. Tabulas ipſas iuuat inſpicere: In dem Name der Heyligen und der ungeteylten Drivaltikeyt Amen. Wir Ludevvig von Gotlicher Gnade Römiſcher Kunig ſint geneyget und habin Gnade zu erhörende rechte bede der Dyner Godes, und der dy ſich uben yn Gotlicher myne und ubunge, und haben vvyllen zu gebin und mit zu teylen der Gabe, dy uns von Gode iſt verlyhen; Darumb ſoll ſin Kunt und Wiſſen allen unſern Getruvven unſeres Riches, dy yzunt ſin, oddir hernach kumen, vvy der Erbir Man, Spatto genant, Apt des Cloſters, daz da heyzzet Amorbach, mit ſynen Brudern deſſelben Kloſters quam zu unſer Meckrekeyt, und flehet und bat demudeclichen, daz vvir durch dy Liebe unſer Frauvven, dy Gebererin Godes evvig Magt, yn der Ere daz vorgenante Gotshus iſt gevvyhet, und auch durch dez Evvigen Lones vvillen, geben und verlyhen den Brudern, dy Gote daſelbes dynen, etliche hilffe Waldes und Fiſch Weyde von dem, daz da by dem vorgenanten Kloſter nahe gelegen iſt. Des haben vvir in gutige und rechte Bede angeſehen, und auch da von daz ez uns und unſer Furſten fugſam duchte; So geben vvir aus unſer Gunſt, und mit unſeren Gevvalt, und auch mit der ſtrengekeyt unſeres Gebodes geben vvir yn den Walt, der da heyzzet Wolckmar, mit den Fiſche Weyden, die ſich aneheben, da ſich dy Bach Moda teylet, und ein Werdelin odder eyn Inſeln machet, daz man heyzzet, der Münch Wert, davon daz dieſelbe Herren, der Apt und Bruder des vorgenanten Cloſters vvyſten uns vor viel Fürſten, dy gegenvvertig vvaren, gude Vrkunde, diz ſy hetten von unſern Eltern, und bezugeten, daz dazſelbe des Cloſters eygen vvere, und rechtlich Erbe. Wir geben yn auch dy Fiſche Weyde biz an dy Statt, da dyſelbe Bach yn fluzzet daz Wazzer yn den Meyn, und dy Statt iſt genant Vachhuſen; Vnd vvir geben yn auch an derſelben Stat eyn Werdelin und Flecken mit den zugehorende der Fiſche Weyde, und auch des Waldes, daz zu demſelben Werdelin und Flecken gehöret. Daz iſt, daz vvir yn geben von derſelben Stad, biz über daz

§. XXXX. Tal, oddir den Graben, genant Strichental, und daz Bruneis, daz man heyzzet den turren Brunnen. Vnd daz dyſe unſer Gevvalt und Gebunge alſo by unſer und unſer Nachkumen Ziten mit Godes hilfe muge unverſert und unverbrochen bliben, ſo haben vvir mit unſer eygen Hand daz hy unden geſeſtend, und haben dyſe Sache heyzzen gezeychent mit yndruckung unſers Ingeſigl. Daz iſt daz Zeychen Herrn Ludevviges des allerluterſten Kuniges.

Ragenbert bekante an Rodeleyn Stat. Dyſer Briff iſt gegebin, da man zalte von Chriſtes Geborte Achthundert Iar und darnach yn dem Sechs und zvvenzigiſten Iare, yn dem Sechzzehenden Iar des Riches, des allerluterſten Kunigs und Herren Herrn Ludevviges und geſcach zu Vorcheym in Godes Namen.

19. Rhinaugienſ.

19. Monaſterium Rhinaugienſe conſeruauit diploma Regis noſtri, quod in SAMMARTHAN. Gall. Chriſt. t. V p. 507 inſtrum. exſtat, ſed a regulis curiae ipſius ualde abhorret. Formula initialis: *in nomine Domini et Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Hludewicus diuina ordinante prouidentia rex* magis reſpondet diplomaticae Ludouici Pii. Alienum eſt exordium; inuſitatum elogium: *Rabanus Metropolitanus Moguntienſis*. Singularia ſunt, quae de abbate eligendo, item de aduocatorum iniqua adminiſtratione frequenti ſequiorum ſaeculorum querela traduntur: *quatenus monachum quemdam nomine Gobbertum, quem idem H'oluene a fratribus et a ſe electum dixerat in praefato locello abbatem conſtitueremus, quod et ita fecimus, ea uidelicet ratione, quod monachos ſuos regulariter regat, nulli calumniam ſine iuſto iudicio inferat, res monaſterii intus et foris bene ordinet, omnia iuxta ſapientis architecti diſpoſitionem decenter, congrue, et utiliter gubernet. Hic talis atque ſucceſſores a nullo eiiciantur, niſi tali, quod abſit, facinori inuoluantur, quod eccleſiaſtici uiri eos inter ſe non patiantur; tunc primo in concilio generali Conſtantienſi, uel Moguncienſi iuſto conregularium iudicio deponantur. Poſtquam uero aliquis eorum ſic depoſitus fuerit, uel de hac luce, quod magis cupimus, migrauerit, non aliunde abbas conſtituatur, niſi, quod abſit, inter eos nullus idoneus inueniatur. Praeterea principes ſupradicti nobis flebiliter ſunt conqueſti, quod et nos ſatis audiuimus, et ueraciter ſcimus, ſcilicet pleroſque eorum, qui eccleſiarum uocantur aduocati, debita poteſtate in tantum abuti, ut qui deberent eſſe modeſti defenſores, impudenter effecti ſunt rapaces et iniurioſi exactores. Quapropter noſtrae placuit prouidentiae in praefati abbatis ſuorumque ſucceſſorum et fratrum,* uideli-

Digitized by Google

uidelicet monachorum hoc perpetualiter ponere poteſtate, ut ſapientum uſi conſiliis ex eis, quos inter potentes ſeculi eſſe nouerint equitatis et modeſtiae amatores, eligant ſuo competenter loco aduocatos et defenſores, nec quisquam omnium ſibi hanc curam uel poteſtatem praeſumat uendicare, uel quaſi haereditariam, aut aliquo iure debitam inuadere, niſi quem abbatis electio et monachorum conſulta approbatione uelint admittere. Cuiuscunque autem fidei abbas eiusdem coenobii aduocatiam non timet committere, eidem nos et ſucceſſores noſtri bannum regale debemus contradere, eo uidelicet tenore, ut quandocunque ſui commiſſi praeuaricator in rebus uel hominibus, quod uulgo Balinunt dicitur, exiſtat, uel ſi aliquem aduocatum, ſiue exactorem praeter ſe ſine abbatis permiſſione ſibi uſpiam conſtituat, ſemel, ſecundo et tertio commonitus, ſi non emendauerit, ſtatim ſine mora et ſine praeiudicio aduocatiam cum omnibus commodis perdat. Idem aduocatus in praefato loco nullum ius habeat placitandi, uel aliquam iudiciariam poteſtatem exercendi, niſi forte ab abbate uocatus aduenerit, et tunc uoluntati, ſiue petitioni ipſius ſatisfaciat. Poenam deinde minatur rex tabulasque claudit more minus ſolito: *Hadabertus ſubdiaconus ad uicem Grimaldi archicapellani recognoui. Datum anno ab Incarnatione Domini* 852. *anno regni Domini Hludewici regis primo indictione XV. Actum Moguntiae coram multis principibus in generali concilio feliciter. Amen.* §. XXXX.

20. Priuilegium monaſterio Lamſpringenſi indultum, ab HARENBERG. in hiſt. Gandersh. p. 139 exhibitum, uitiis manifeſtis ſatisque exploſis ſcatet. Quis enim agnoſceret Ludouicum, Romanorum regem, illuſtriſſimum principem, et per omnia regi ac regno fidelem Riddagum, Comitem eiusque ſapientiſſimam coniugem Imhildem. Incongruenter de electione Abbatiſſae, item et de Alfridi Hildenſemenſis praeſulis donatione diſſeritur; tum rex pergit: *praecipiendo mandamus, quatenus ex hoc et per omnes futurorum temporum ſucceſſiones inuariabilis maneat haec uniuerſa conſtitutio decretorum: et ut nulla deinceps auctoritas aut poteſtas uel temeritas aliquam praeſumat praefato S. Adriani monaſterio uiolentiam, ſeu rapinam, aut calumniam ullo ingenio, ſeu qualibet occaſione inferre nec homines illius diſtringere, aut fredas ſiue redhibitiones uel thelonea exigere, aut in expeditionem cogere, ſed ſub noſtra et ſucceſſorum meorum, et proprii Epiſcopi et ſucceſſorum horum, nec non regni noſtri Principum fideli defenſione omni futuro tempore absque perturbatione Chriſti famulantium ſancta congregatio - - - imperturbata conſiſtat.* Sanctio poenae regi 20. Lamſpringenſ.

§.XXXXI. noſtro fere indigna: *ſi quis temere contra ire praeſumſerit et horum aliquid infringere auſus fuerit, ſi non digne in beneplacito incolarum loci quantocius per omnia ſatisfecerit, primo eum ut inimicum Dei diſtrictiſſimae ultioni diuinae militari gladio ſancti Adriani terribiliter feriendum tradimus: Deinde ut publicum hoſtem Regni omni gratia, honore, ac iuſtitia priuamus, et iudicialis gladii noſtri animaduerſione perſequendum, et de terra exterminandum, nemine parcente, aut miſerente, foras mittendo, publicae damnationi exponendo, proſcribimus.* In exitu quoque uacillat charta: *manu propria ſuper eam firmando anuli noſtri impreſſione in nomine Domini ſignamus. Actum Dominicae Incarnationis Anno octingenteſimo ſeptuageſimo tertio, glorioſiſſimi Ludowici Regis anno trigeſimo quarto. Datum Aquisgrani, in Palatio regio, coam Regni Principibus. Idus Iunii, Indictione ſexta. Signum Hludowici Sereniſſimi Regis Romanorum. Euerbardus Cancellarius ad uicem Lamberti Archi-Capellani recognoui. In Dei nomine feliciter. Amen.* De ſigillo rudi diximus §. XXXVII.

§. XXXXI.

Ludouici Germanici familia. Ad ſtemma Carolingicum, ac inprimis ad Ludouici noſtri familiam dilucidandam iis, quae iam §. VI diximus, addere nonnulla iuuat. Diem regis emortualem notant annales paſſim; natalem tacent. E tabulis (§. XXXVIII) conſtat, quando is ad regni partes adminiſtrandas admiſſus fuerit, quando nuptias celebrauerit. Coniux ipſi obtigit Hemma, codicillis noſtris notiſſima. RHEGINO et alii eam genere nobilem fuiſſe perhibent, ſed, quod magis laudandum, nobilitate mentis multo praeſtantiorem; uerum cuius illa fuerit proſapiae illuſtris, auctores, fide dignos, non habeo. Ex hac regina Ludouicus tres ſuſcepit filios, quorum rem diplomaticam ſeparatim tra-

filiae, ctabimus. Filias libelli genealogici plerumque ſilentio praetereunt, quamquam tabulae tres commemorant Hildigardam, Bertham et An-

Hildigarda. gelbergam (§. VI; X, 2; XVI, 20, 21) Hildigarda, Tigurini et Schvvarzacenſis coenobiorum moderatrix, a. 859 obiit; diem definit codex S. Galli: *X Kal. Ian. Hildigarda uirgo Chriſti et domni Hludouuici regis filia de hoc ſaeculo migrauit ad Chriſtum et humata eſt in eccleſia S. Regulae et Felicis martyrum Chriſti in caſtello Turego*, cui Ratpertus (alii Hartmuoto tribuunt) hoc epitaphium poſuit:

Hoc iacet in tumulo Chriſti digniſſima uirgo
Hildigarda nitens moribus egregiis. Haec

Haec fuit eximii Hludouuici filia regis, §.XXXXI.
Mentem ſponte ſuam uouerat illa Deo.
Bis denos octo uitae compleuerat annos,
Migrans ad ſponſum uirgo beata ſuum.

Sed et elogium iisdem numeris ſcriptum ſuper eo ipſo templo, cui donatio facta eſt, quod in haec uerba habebat:

Condidit hoc ſanctum ſtabili fundamine templum
Cum genitore pio Hludouuico principe terrae
Hildigarda potens Chriſti clariſſima uirgo,
Cui Deus aeternae concedat gaudia uitae.

conf. GOLDAST. t. II ſcriptor. rer. Alamann. p. 64. Hildegarda Tigurinum et Schvvarzacenſe monaſterium Berthae ſorori regenda reliquit, quae a fratre Carolo craſſo cudendae monetae facultatem impetrauit. Obiit Berta a. 877. Quod ad Angilbergam attinet, nonnullos eam Ludouici Germanici filiam fuiſſe negare, iam in commentar. de re diplomatica Imperatric. §. LXIII indicauimus. MVRATORIVS t. I antiquit. Ital. p. 562 ſq. ſuas dubitandi rationes ita explicat: „Re diligentius inſpecta, deprehendi tandem inconcuſſa minime eſſe fundamenta, quibus ſuam opinionem CAMPIVS ſupraſtruxit. Infra intuere diploma eiusdem Ludouici I Germanici in diſſertatione LXXI edendum atque anno DCCCLXXVI datum. Ibi tantummodo appellatur *dilecta ac ſpiritalis filia noſtra Engilpirga*. Eiusmodi uerba ſignificant, non natura quidem, ſed ſpiritali adoptione filiam Ludouici eiusdem regis fuiſſe Angelbergam, hoc eſt ab eo de ſacro fonte ſuſceptam. *Filioli* et *filiolae* et *filii baptiſmatis* et *filii ſpiritales* olim dicebantur infantes a patrinis ſuis de baptiſmo ſublati. Nobis nunc *figliocci* dicuntur. Quare quum *ſororem noſtram* a Carolomanno rege et a Carolo craſſo auguſto fratribus Angelbergam Imperatricem inſcribi audimus, dubitare licet, eadem ſignificatione uſurpatam hanc uocem, ita ut ſoror ſpiritalis, non uero uterina, neque naturalis, eorumdem regum fuerit. Atque in eam ſententiam pronius feror, quod iis ſaeculis, rigidius etiam quam noſtris, inire coniugia inter conſanguineos nefas eſſet. Et nondum mos inuectus fuerat, ut Romani Pontifices diſpenſatione adhibita impedimentum canonicum tollerent. IVVENIVS in comment. de ſacrament. diſſ. X de matrimon. auctor eſt, *Paſchalem Papam II ſaeculo XII primum fuiſſe Pontificem, qui diſpenſarit in gradibus conſanguinitatis*. An ſtabilis ſit illius ſenten-

2. Bertha.

3. Angilberga.

MVRATORII dubitatio

§. XXXX. ſententia, non eſt huius loci inquirere. Illud nobis in praeſentia ſufficiat, tunc abhorruiſſe eccleſiam a matrimoniis inter coniunctos et affines usque ad certos gradus, neque diſciplinam hac in re laxari tunc conſueuiſſe. Atqui, ſi uera eſſet Campii opinio, nimis arctum ſanguinis uinculum interceſſiſſet inter Ludouicum II Imperatorem atque Angelbergam, quam tamen nemine contradicente aut *diſpenſante*, ei ſacro foedere coniunctam nouimus. Adhaec, uti DuCangius animaduertit, reginae et auguſtae a regibus exteris ſororis appellatione, honoris et amoris cauſſa interdum donabantur, qua ratione noſtris etiam temporibus Galliae reges *fratris* aut *conſobrini* titulum deferunt principibus exteris, ſi quando ad eos ſcribunt. Quae omnia eo nos ducunt, ut Campii ſententiae diffiſi, dubitare poſſimus, num alius a Ludouico Germaniae rege parens Angelbergae contigerit. Quisnam uero ille fuerit, is mihi et aliis prodat, qui maiore otio quam ego ad rem altius inueſtigandam abundet. „ Et paullo ante: BOVCHETVS in libro de uera origine Francorum regum *Angelbergam* (*Engelbergam* et *Ingelbergam* alii appellant) Ludouici II Auguſti coniugem, tamquam *Spoletani Ducis* filiam nobis exhibet. SAMMARTHANI uero fratres in hiſtor. Genealog. reg. Francor. l. 3. ſcribunt, ab hiſtoricis Germanis tradi, patrem illuſtri huic mulieri fuiſſe *Ethiconem Welphum*, filium Ethiconis ducis, ut aiunt, Sueuiae. MVRATORIVS t. V hiſtor. Ital. ad a. 872 ſententiae ſuae inhaerens addit, Angilbergam, teſtibus ANNAL. BERTIN. cum Ludouico Germanico Tridenti colloquium habuiſſe, nullam uero uel filiae

diſſoluitur. uel patris mentionem fieri. Non diffiteor, ſcrupulos hos lectorum animis facilius iniici, quam euelli. At nobis nondum penitus perſuaſum eſt, Angilbergam Ludouici regis filiam non fuiſſe. 1) Angilberga haudquaquam uitam ſilentio tranſiit, ſed, ut acris mulier erat et callida, rebus publice gerendis intererat ſemper. Quis igitur credat, hiſtoriarum auctores Auguſtae huius uiriliter dominantis parentes ne uerbulo quidem attigiſſe, ſi ab his, quos tabulae produnt, habuiſſet diuerſos. 2) Non eſt, cur plana teſtimonia ac liquida diplomatum ſpernamus, ubi in Annalibus incerta ſunt omnia; coniecturas ſane documentis probis opponere non decet. Iam uero in commentar. de re diplom. Imperatric. oſtendimus, Ludouicum Germanicum Engilpergam *dilectam ſuam filiam* uocare. Epitheton *ſpiritalis* manus forte imperita addidit ſtilo Pontificis R. aſſueta. Iohannem enim

VIII P.

VIII P. Angilbergam in epiſtolis ſuis *dilectam* et *ſpiritalem* filiam appellaſſe conſtat. Deinde *filiae ſpiritalis* elogio eo potiſſimum tempore ornabatur, quo *ſpiritali* contemplationi ſe iam dederat. 3) Ludouicus *dilectae neptae* ſuae Hirmingardae, Angilbergae filiae, res quaſdam proprietatis conceſſit in MVRATOR. c. l. t. II p. 215. Neptis latioris eſt ſignificationis; non neſcio; nec id monuiſſem, niſi Carolus craſſus hanc Hirmengardam etiam neptem ſuam dixiſſet in MVRATOR. c. l. t. I p. 919. Itaque in Caroli charta ſororis filia, in Ludouici filiae filia intelligi uidetur. Etenim 4) Carolus aeque ac frater eius Carolomannus Angelbergam *ſororem* in libellis ſuis pronunciant, quos uide in commentar. de re dipl. Auguſtar. c. I. 5) Connubia conſobrinorum uetita, locumque rarius fuiſſe diſpenſationi, non nego; ſed quis audeat aſſeuerare, in re diuina lege non improbata diſpenſatum fuiſſe numquam. Caeterum in cel. FALCK. codice tradit. Corbeienſ. p. 369 Ludouico noſtro filiam tribui animaduertimus, hactenus ignotam, cui nomen Gerburg. Vxor haec Erdagi, praepotentis domini et poſſeſſoris magnarum diuitiarum in Haſſia; Erdagus autem proauus Conradi I, regis Germaniae, perhibetur. Iam noſtrum non eſt, rem coniecturis permixtam accuratius euoluere.

§. XX-XXII. §. XX-XXIII. 4. Gerburg.

CAP. II
DE DIPLOMATIBVS CAROLOMANNI.

§. XXXXII.

AVſpicii formula: *In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis*, ita ſibi ſemper conſtat, ut ne in chartis quidem a regulis paullulum recedentibus uacillet, nec uſquam deſideretur. Omen fauſtum.

§. XXXXIII.

Tabularum auctoris noſtri titulus perpetuus: *Karlomannus diuina fauente gratia rex.* Karlomanni nomen literis quidem hodie Inſcriptio auctoris tabularum.

 minus

§. XX-XXIIII. minus uſitatum, quam Carolomanni, immo in VGHELL. Ital. ſacr. t. II p. 145 *Carolusmannus* deprehenditur; ſed *Karlomannum* ſtilo curiae placuiſſe, cum diplomata accuratius deſcripta, tum monogrammata regis comprobant. Verba: *diuina fauente gratia* commutantur cum his: *diuina fauente clementia* in VGHELL. c. l. MVRATOR. t. I antiquit. Ital. p. 927 et t. V p. 501; *diuina auxiliante clementia* in HVND. metrop. Salisb. P. III p. 41; *diuina mouente gratia* in VGHELL. t. I p. 798. Verum libellos hos etiam in aliis articulis plerumque regulas deſerere comperimus. Rex regna ſua non addit, quamquam tempora ab annis regni Bauariae et Italiae computantur. Iohannes VIII P. Carolomannum in epiſtolis ſuis appellat *glorioſum regem, dilectum et ſpiritalem filium*, Imperatoris titulo numquam utitur Rex noſter.

§. XXXXIIII.

Exordia. Exordiorum argumenta itidem a ſpe mercedis aeternae repetebantur. RETTENPACHER. annal. Cremiſan. p. 32. *Si erga loca diuino cultui mancipata regali more beneficia largimur opportuna, id nobis proculdubio ad ſtabilitatem regni noſtri et animae ſalutem proficere minime dubitamus.* IDEM ibid. p. 34. *Si circa caſas et Monaſteria Dei beneficia opportuna non deſiſtimus agere, non ſolum regium morem decenter implemus, uerum etiam aeternae beatitudinis praemium nos promereri inde liquido credimus.* IDEM ibid. p. 35. *Si aptas, utilesque complacitationes inter Eccleſias Dei, et nobiles quosque conſenſerimus, non ſolum inde res Eccleſiarum ſubleuari credimus, uerum etiam praemia inde nobis aeterna prouidere liquido confidimus.* MVRATOR. t. VI antiq. Ital. p. 303. *Si ---- ob amorem aeternae retributionis locis Deo dicatis augmenta de rebus propriis praebere ad ſuſtentandos eorumdem locorum Dei famulos dignum ac profuturum animae noſtrae nobis omnibus credimus eterna carere arbitramur mercedem, ſi deſtructa atque diſſipata per praecepta noſtrae auctoritatis ad prioris ordinis gradum reſtaurare.* ---- HVND. t. III p. 42: *Si pro amore Dei ac reuerentia Sanctorum illius locis Deo dicatis, noſtrisque laboribus a fundamentis (Chriſto miſerante) extructis et terrenarum praebere ſatagamus rerum: liquido nobis inde aeterna credimus prouenire praemia.* PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 27: *Si pro Dei nutu uel pro mercede aeternae retributionis fidelibus quibuscunque noſtris quasdam res proprietatis noſtrae donamus; non ſolum regium morem decenter*

Digitized by Google

center implemus, uerum etiam aeternae beatitudinis praemium nos promereri liquido credimus. IDEM ibid. p. 28: *Si enim fructuoſas complacitationes circa caſas Dei fieri conſentimus, non ſolum temporaliter nobis profuturum eſſe credimus, uerum etiam ad aeternam uitam feliciter perueniendam nobis profructuoſum eſſe liquido non dubitamus.* MARGARINI bullar. Caſin. t. II p. 34: *Si petitionibus Sacerdotum, ſeu Ancillarum Dei aures praebemus placabiles, non ſolum id nobis profuturum ad ſtabilitatem praeſentis Regni credimus; uerum etiam aeterna praemia nobis inde prouenire liquido confidimus.* §. XXV. XXXV. XXXVI.

§. XXXXV.

Promulgatio uel ſtatim inſcriptioni regis ſubiungitur, ueluti: *notum ſit omnibus fidelibus ſanctaeque Dei eccleſiae noſtrisque praeſentibus et futuris.* PEZ. t. I P. III p. 26: *omnibus ſanctae Dei eccleſiae noſtrisque fidelibus praeſentibus uidelicet ac futuris cognitum fieri uolumus.* MVRAT. t. I p. 501; uel prooemium ſequitur formula nota: *quapropter nouerit induſtria omnium fidelium ſanctae Dei eccleſiae noſtrorumque praeſentium et futurorum.* MVRATOR. t. I p. 929. RETTENPACHER. p. 32, 35. Nonnullae chartae habent: *quapropter ſiue idcirco notum ſit omnibus fidelibus* etc. PEZ. c. l. Promulgatio.

§. XXXXVI.

Stilus curiae Carolomanni nec in honorifica compellatione aliorum adeo differt a paterno. *Nobiliſſimus pater diuae memoriae Ludwicus Rex* deprehenditur in RETTENPACHER. c. l. p. 32. *Beatiſſimae memoriae anteceſſorem ac conſobrinum ſuum Ludouicum Imperatorem Auguſtum* item: *piiſſimum genitorem ſuum Ludouicum regem ac patruum Carolum* memorat rex in DACHERII ſpicileg. T. II p. 937. *Caroli Biſaui magnique Auguſti* mentio fit in MARGARINI Bullario Caſſinenſi T. II p. 34; item *feliciſſimi imperatoris Hlutharii patrui et Lodouici conſobrini* in MVRATOR. T. V p. 945; *piae recordationis Hludouicus imperator conſobrinus, auus Hludouicus Sereniſſimus Auguſtus, patruus Hlotharius piiſſimus imperator* occurrit ibid. T. I p. 927; *dulciſſima coniux.* RETTENPACHER. p. 34. HVND. P. III p. 42. MARGARIN. t. II bullar. Caſin. p. 34. *Angilberga diuae memoriae Hludouici piiſſimi Imperatoris fratris et conſobrini coniux Auguſta dilecta ſoror* ibid.

Digna recordatio Ludouici Patris, aui, conſobrini. coniugis. 2. Angilbergae ſororis;

§. XX-XXVII. ibid. T. V, p. 501. *Angilberga ſoror amantiſſima* ibid. T. I p. 929. Recordatio regum Langobardorum et Francorum Caroli uidelicet Magni Hlotharii et Ludouici piiſſimorum regum et imperatorum praedeceſſorum ſuſpecta. VGHELL. T. II p. 145. *Venerabiles* Epiſcopi et Abbates interdum appellantur *dilecti fideles; fidelem ac dilectum presbyterum Iob* prodit charta PEZIANA cit. loc. p. 27.

3. epiſcoporum uenerabilium, dilectorum, fidelium.

§. XXXXVII.

Cura rei ſacrae.

Quamquam Rex Carolomannus poteſtatem ſuam ſacrorum non adeo explicuerit, ut pater uel maiores illius: nihil tamen cum in his religioſis, tum in aliis regni negotiis neglexit, quod regni fines adſtrictiores et dominatus breuis et iniqua ualetudo permittere uiderentur. Scrutemur primum ea, quae cum Iohanne VIII P. egit. Hic Pontifex in epiſtola LXIII in BINII t. VII P. I Concilior. general. ad Carolomannum uehementer dolet mortem Caroli Imperat. At hortatur etiam Carolomannum, ut, quod promiſit, eccleſiae Romanae dignitatem prouehat. „De cauſſa ſane, inquit, ueſtri ad nos aduentus, ueſtraque ſublimiſſima promiſſione, Romanae Eccleſiae ſupra omnes qui fuerunt ante uos, eiusdem exaltatione, cum hoc opere compleueritis aderit ille ueſtri retributor, qui per controuerſiam iuramenti confirmans modulos humanae locutionis, ait, Viuo ego (dicit Dominus) quia glorificantes me, glorificabo. Dum a colloquio, ut dicitis, fratrum ueſtrorum fueritis reuerſi, legatos ex latere noſtro ad uos ſolemniter dirigemus, cumque pagina capitulariter continente ea, quae uos matri ueſtrae Romanae Eccleſiae, ueſtroque protectori Beato Petro Apoſtolo perpetualiter debetis concedere. Quibus peractis demum rurſus ordinabiliter et honorifice mittemus, qui uos cum tota decentia, utpote tantum Regem ad limina Apoſtolorum ductare ſtudeant, unaque conuenientes de ſtatu Reipublicae, totiusque Chriſtiani populi ſaluatione ſalubriter tractare, Deo opitulante, ac ordinare ualeamus, inter quae quaeſo fili cariſſime, quotquot infideles noſtros, noſtraeque uitae inſidiantes, quoquomodo, uel ſignificatione poteritis cognoſcere; nullum apud uos, ueſtrosque fideles ualeant aliquatenus locum, uel aditum inuenire, ne immunda eorum praeſentia aliqua conſortii macula regium culmen contagiet. Pallium uero, ueſtra petitione inclinati, Theomaro Archiepiſcopo, conſuetudinaliter dirigen-

Acta regis cum Iohanne VIII P.

Rex dignitatem eccleſiae Romanae augeat, ac defendat.

a. Pontifex Theotmaro Archiep. Salis-

§. XX-XXVII.

burg mittit pallium, ac petit reditus annuos b. Petri e Baioaria.

dirigentes; optamus ut hoc decore interius fulgeat in oculis interni iudicis, quo nitet exterius humanis obtutibus, cuique quaeſo committite ea, quae apud Bagoariam Beatus Petrus Apoſtolus habet, uti nobis annualiter redditus eius Romam transmittat. Data Menſe Nouemb. Indictione undecima.„ In Epiſtola LXIV ad Theotmarum, Archiepiſcopum Iuuauenſem, de pallio conceſſo memorat his uerbis:„ Idcirco tuam fraternitatem tanto pallii decore ſtuduimus decorare, ut Chriſto opitulante, et ante Dei oculos bonis et ſanctis actibus polleas, et ſanctae Romanae Eccleſiae, a qua potus praeclari poculi ſumis, deuotus ſemper fidelis exiſtas, eius in futurum effectus particeps, cuius locata perpetualiter fundamentis conſiſtit, et apud Carolomannum regem dilectum filium noſtrum cotidianus interuentor pro Romana Eccleſia hortamur, exiſtas. Inter haec ea, quae Beatus Petrus Apoſtolus apud Bagoariorum terram iure proprietatis poſſidet, tuae induſtriae, ſagacitatique committimus: quatenus a modo et deinceps annuos eorum redditus Romam ſine mora transmittas.„

3. Lambertum ducem Spoleti, Carolomanni adiutorum,

Quum Lambertus, Dux Spoleti, ſequeretur partes Carolomanni, pontificem ualde affligere eiusque machinationes interuertere conabatur. Pontifex in Galliam proficiſci conſtituerat; at ne quid offenſionis haberet iſtud iter, inter Galliae ac Germaniae regem concordiam ſe reparaturum ſimulabat in epiſt. LXVIII ad Lambertum, glorioſum comitem:„ Ideo Franciam, ait Pontifex, per iter marinum proficiſci, glorioſumque Carolomannum Regem adire, atque optatam illius contemplari praeſentiam cupimus, pro ſalute ſcilicet, ac defenſione terrae ſancti Petri, et totius Chriſtianitatis ſuppliciter deprecantes, quatenus Dei omnipotentis ſolatio, et regia uirtute nobis (prout opportunum eſt) ſolati ante, poſſimus ſalubri proſperoque ſucceſſu regere, atque tueri territorium, et populum Domini precioſo cruore redemptum: Ne pro aliquo eorum per noſtram deſidiam, uel incuriam pereunte, diſtrictam Domino cogamur reddere rationem. Ideo monemus, et his noſtri Apoſtolatus litteris dilectionem ueſtram pio intuitu exhortamur, ut nobis abeuntibus in Franciam pro defenſione ſanctae Dei Eccleſiae, et Reipublicae ſtabilitate, nullam contrarietatem uel inimicitiam exerceatis in toto territorio Principis Apoſtolorum, neque Vrbis Romae, quae eſt ciuitas Sacerdotalis, et regia, per ſacram B. Petri Sedem, aliquas aduerſitates, uel inſidias praeparetis, neque faciatis, facereque uolentibus

cohortatur, ne, ſe in Franciam proficiſcente, turbas concitet.

 nullo

§. XX-XXVII. nullo modo conſentiatis. Quia ſi per uos, aut per uobis ſubiectos homines eadem urbs Romana perturbationem aliquam, uel dehoneſtationem habuerit, uel aduerſa quaelibet ſuſtinuerit, pro certo ſcitote, quia canonicis uos correptionibus cum uictrici Sancti Spiritus auctoritate omnimodis redarguemus, et ab Apoſtolicae ſedis communione merito ſeparabimus.„ Querelas repetit in epiſt. LXXXIX ad Carolomannum additque, Lambertum et Adelbertum iter ad regem claudere: „Exierunt quidam, inquit, ex nobis, ſed non fuerunt ex nobis, conſitemur, neque ex nobis, qui tanta Romanam Eccleſiam dehoneſtatione, Vrbemque ſacram, nos quoque fatigauerunt, atque oppreſſerunt, ut ſimile nec in Chriſtianis Regibus factum reminiſci nullo modo poſſit. Lambertum fateor, atque Adelbertum electos Marchiones, qui hoſtili manu, occultaque fraude qualiter nos affecere, culminis ueſtri gloriam latere nulla potuit ratione: quod ad omnium ueſtrum notitiam in ſuo ſcriptum tenetur opuſculo. Nobis enim uero ad uos inter caetera mala iter clauſere uenire cupientibus, qua neceſſitate compulſi, nauale animam prae manibus habentes, aſſumpſimus laborioſe periculum, et commodum duximus Franciam ire, ueſtramque fraternam compagem in pacem et unanimitatis uinculum conſolidare: ueſtrae matris ſaepe dictae liberationem ſanctae Romanae Eccleſiae neceſſario quaerere. Vos ſiquidem illuc, omnesque ueſtrorum regnorum Epiſcopos ad ſynodum celebrandam uenire hortamur.„ Epiſtola XCI ad Angilbergam Imperatricem uiduam etiam loquitur de itinere gallico: „porro uos ſcire cupimus, quia apud Trecas in Calendis Auguſti una cum Rege Ludouico, Imperatoris Caroli filio, et cum uniuerſis Galliae Epiſcopis ſynodum uniuerſalem celebrabimus: dehinc Carolomannum Regem, ſuosque germanos alloquemur, ut pari omnium conſilio conſolationem noſtrae Eccleſiae reperiamus.„ In epiſt. LXXXV ad Beringarium glorioſum comitem, regia proſapia ortum acerbe conqueritur Pontifex de Lamberto comite, rogatque, ut Carolomanno regi facinora eius nuncientur, ac reprimantur. „Cum itaque, ait epiſtola, praedicto Lamberto multa quotidie bona feciſſemus, dignumque impendiſſemus honorem ſupra quam anteceſſores noſtri parentibus illius feciſſent; ipſe pro bonis mala retribuens, collecta populi multitudine omne territorium S. Petri inuaſit, et, quod defendere debet ab hoſtibus, tyrannice dominatur inuaſum: uenitque Romam, et quaſi

Apud regem de Lamberto et Adelberto conqueritur,

et inuitat eum ad colloquium,

Lamberti audaciam latius deſcribit,

§. XX-XXVII.

quaſi inimicus portam ciuitatis Romanae uiolenter capiens, ſatellites ſuos per dies plurimos retinere fecit, ac ſic tantam ciuitatem inuaſam retinuit: ita ſane, ut nobis apud B. Petrum conſiſtentibus, nullam urbis Romae poteſtatem a piis Imperatoribus B. Petro principi Apoſtolorum, eiusque Vicariis traditam haberemus. Sacras autem litanias Epiſcopos, et Sacerdotes, atque ſeruos Dei, ex more celebrantes, et ad Eccleſiam S. Petri uenire uolentes, fuſtibus caedere, ac diſpergere fecit, intulitque nobis contraria, quanta nulli praeceſſorum noſtrorum unquam facta fuerunt: exiſtitque paratus nobis iterum maiora inferre, cuius rei cauſa, neſcimus. Quamobrem, quia noſtrum miniſterium eſt, pro totius Chriſtianitatis ſalute Dominum aſſidue deprecari, ut oues, quas Chriſtus Deus noſter nobis in B. Petro commendauit, iugibus uotis et precibus ad aeternae uitae paſcua perducere ualeamus; uoluiſſemus debitam habere quietem: ſed illo prauis cogitationibus, et actibus ſe non retrahente, quin potius nos cum inimicis, et infidelibus noſtris, quos bis iam, et ter excommunicatos, et anathematizatos habemus, iuncto, rurſum turbare uolente: rogamus nobilitatem ueſtram, ut pro amore Dei, et S. Petri, ac noſtro, haec omnia, et Carolomanno glorioſo Regi, et ſpirituali filio noſtro cognita faciatis: quatenus miſſis apicibus ſuis eum a tali praeſumptione compeſcat, et quod tempore parentum illius ſedes Apoſtolica non ſuſtinuit, eius non patiatur diebus: et ueſtris ſimiliter literis eundem admonete, corripiteque Lambertum, ut nullam de caetero contrarietatem nobis ingerere praeſumat, eo quod nec Deo, nec alicui Deum timenti, eius temeritatis placeat effectus. Si uero idem Lambertus nos perſequi non omiſerit, nos iam dicto Regi fideles amici eſſe quomodo poſſumus? quia eius ſe uoluntate iactat talia agere: et ideo nos adiuuare (ſicut ſupra dictum eſt) procurate: nam nos ea, quae ueſtrae fuerint placita uoluntati, libentiſſime perficere ſtudebimus, eo quod uos loco amantiſſimi filii, quamdiu uixerimus, retinere, noſtraeque Eccleſiae cauſas neceſſarias per uos perficere optamus.„ In epiſtola CLXXXVI Carolomannus iterum admonetur, ut eccleſiam Romanam defendat. Supponem comitem, comitantibus Anſperto et Wibodo epiſcopis, teſte epiſt. CVII, ad Carolomannum regem miſit, ut *apud eum omnia ſua ordinabiliter ponerent, cauerentque, ne aliqua fraudis aſtutia deciperentur.* In epiſt. CLV ad Anſpertum Archiep. Mediol. Pontifex ſibi poteſtatem Imperatorem

auctoritate regis coercendam.

§. XX-XXVII. rem eligendi tribuit. „Et quia, ait, Carolomannus corporis, ſicut audiuimus, incommoditate grauatus, Regnum retinere iam nequit, ut de noui Regis (electione) omnes pariter conſideremus, uos praedicto adeſſe tempore ualde oportet: et ideo antea nullum abſque noſtro conſenſu Regem debetis percipere. Nam ipſe qui a nobis eſt ordinandus in Imperium, a nobis primum, atque potiſſimum debet eſſe uocatus atque electus, quoniam et nos una cum ueſtra fraternitate cupimus pertractare, et de hoc, et quo tenore uel ordine communes cauſas, et utilitates Eccleſiarum Dei nobis commiſſarum ordinemus, et iure canonico ſtatuamus: quatenus tantorum malorum opera, quae ſuſtinemus, procul abiicere, et leue iugum Chriſti, laetis, ut condecet, poſſimus ceruicibus ferre, quapropter nullam in ueniendo excuſationem habeatis. Sed alacri mente occurrere, et ad iam dictam ſynodum uenire procuretis, quam ſane, et canonica ſanctorum Patrum regula bis in anno fieri iubet, et inſtantis temporis neceſſitas magna compellit.„ In epiſt. CLXXXI eidem Archiepiſcopo Mediol. praecipit, *ut cum eo, qui de regibus Francorum Italiam fuerit ingreſſus, nullum abſque ipſius conſenſu et unanimitate placitum facere* praeſumat. Metuebat enim Pontifex, ne unus ex fatribus Carolomanni in huiusmodi conuentu Rex Italiae eligeretur. Quamuis enim, Carolomanno aegrotante, et Carolum et Ludouicum Romam uocarit; id tamen potius ad turbas mouendas, quam ad imperium ſtabiliendum facere poterat. Wibodum, epiſcopum, per epiſt. CLXXIII et CLXXIX ad Carolomannum regem et Carolum fratrem eius mittit, mandatque, ſi Carolummannum poſſe incunctanter agnoſcitis, apud illum; ſin autem apud germanum et aequiuocum eius, Carolum uidelicet glorioſum Regem, cauſas et utilitates ſanctae Sedis Apoſtolicae prudenti dumtaxat conſilio agere: et, Deo auxiliante, ad perfectum deducere ſatagatis; quatenus priſtinum eius honorem, atque uigorem ipſius, regia maieſtas, more uidelicet parentum ſuorum, conſeruet incolumem. In epiſt. ad Anton. epiſc. Brixiens. et Berengar. glorioſ. comitem, CCXXXVII, Pontifex ſe a Carolomanno rege uicarium in regno Italico conſtitutum affirmat: quia dilectus ac ſpiritualis filius noſter Carolomannus glorioſus Rex ſuis regalibus litteris, et Miſſorum noſtrorum uerbo, noſtro praeſulatui pio mentis affectu commiſit, ut nos curam huius Italici regni haberemus, tam pro diuinitus nobis commiſſa paſtorali ſolicitudine omnium Chriſti

4. Pontifex ſibi ius imperatorem eligendi arrogat.

Vetat conuentum, ipſo inuito, conuocare.

Cauſſae ſedis Apoſtolicae tractentur apud Carolomannum aut fratrem eius Carolum.

5. Pontifex ſe uicarium regni Italici a rege Carolomanno conſtitutum ait.

Chriſti ouium, quam etiam pro praefati Regis uice cura conceſſa, illa quae contra Deum, et iura legis alicubi cognoſcimus praeſumptione commiſſa, omni uolumus conamine compeſcere, et unam ouem morbidam gladio percutere ſpirituali, ut ad ſalutem quoquo modo anima uulnerata perueniat, antequam totus grex unius contagione maculetur. Audientes igitur etc. §. XX-XXVII.

Quod ad epiſcopos attinet, Carolomannus, ſine dubio, morem regium ſeruauit. Memorabile exemplum ſuppeditat ipſius Pontificis Iohannis VIII epiſt. CLXXI, qua Pontifex Regem rogat, ut Goſpertum diaconum conſtituat epiſcopum Vercellenſem; quas preces Papa primarias uult cenſeri. Ita autem habet epiſtola: „ dilecto ac ſpiritali filio Carolomanno glorioſo Regi. Multorum relatione didicimus, quod Eccleſia Vercellenſis nunc ualde turbata, et quotidianis commota ſcandalis conſiſtat, dum in duas partes populus pro Epiſcopi electione diuiſus, alii unum, alii uero alterum eligere, habereque contendant, et cupiant; electumque enormiter defendere uterque procuret. Sed quia iuxta noſtri miniſterii Apoſtolicum officium et ſolicitudinem omnium Eccleſiarum Dei, nobis in ipſo Apoſtolorum principe commiſſam, iuxta canonicam, etiam ſanctorum Patrum regulam dicentem: Si diuiſio clericorum, uel populi extiterit, et de futuri electione Pontificis contentio fuerit oborta, nullum ex his duobus in throno Epiſcopali eſſe aliquatenus conſecrandum, ſed alterius electionem fieri debere ſacerdotis Eccleſiae proprio deſtitutae rectore, et ob id perturbatae iura pacis ferentes, ſubuenire debemus. Regiam excellentiam ueſtram rogamus, ut pro amore Dei, et ſancti Petri, ac noſtrae paternitatis dilectione, ipſum Vercellenſem Epiſcopatum huic nobiliſſimo uiro Goſperto uidelicet uenerabili Diacono, uobis bene cognito, communique fideli noſtro ac ueſtro, quem pro Eccleſiaſticis utilitatibus in ſeruitium ueſtrum direximus, placido de praeſentia modo tribuatis. Quoniam uero cognoſcimus hunc in omnibus, tam ciuilibus, quam etiam Eccleſiaſticis cauſis ſtrenuum atque utiliſſimum fore, nobisque non mediocriter fideliſſimum. Quapropter ad ueſtrae praeſentis, et futurae gloriae augmentum, hoc uos nobis condere petimus, hanc primam noſtri Pontificii iuſtam petitionem, ueſtra regalis alacriter perficiat magnitudo, ut nos et ueſtram libenti poſſimus perficere uoluntatem. Chariſſime fili, quoniam ſic uerae dilectionis unanimitate, pioque amoris affectu uide-

6. Rex Goſpertum diaconum conſtituit epiſcopum Vercellenſem, rogante Pontifice.

§. XXXVII. bimur manere coniuncti, ſi nos ea, quae cupitis, Apoſtolica duntaxat perfecerimus auctoritate; et uos item ueſtro regali iure noſtri deſiderii preces audire cum iucunditate procul dubio ſtudueritis. Talem namque progenitores ueſtros inuictiſſimos Imperatores Auguſtos circa praedeceſſores noſtros, ſanctos uidelicet Romanae ſedis Antiſtites, habuiſſe dilectionem, recolimus, ut quicquid ab alterutra parte petebatur, omni poſtpoſita occaſione, mox efficaciter compleretur. Ita uero, et noſtra nunc Pontificalis a Deo conſeruata Maieſtas, et ueſtra Regia magnitudo, ſibimet debent placide fauere uiciſſim.„ Eadem ſtrictim in epiſt. CLXXXVII repetuntur. In epiſt. CCXXIII praecipit Pontifex Vercellenſibus, ut hunc Conſpertum epiſcopum recipiant, Ioſephi autem inuaſoris acta irrita eſſe iubet: „quoniam dilectus, ac ſpiritalis filius noſter Carolomannus glorioſus Rex iſtius Italici regni, ipſum Vercellenſem Epiſcopatum, more praeceſſorum ſuorum Regum, et Imperatorum conceſſit huic Conſperto uiro nobiliſſimo, praeſentibus Miſſis noſtris, noſtramque Apoſtolicam clementiam ſuis eſt literis deprecatus, ut eum uobis Epiſcopum conſecraremus. Nos autem eius precibus inclinati, nolentes uos diu ſine proprii ac legitimi eſſe cura paſtoris, hunc ipſum ſanctae Vercellenſi Eccleſiae ueſtrae, Apoſtolica duntaxat auctoritate, Epiſcopum conſecrauimus, dedimusque uobis pro inuaſore illo iſtum paſtorem, pro mercenario ignauo prouidum ſatis Rectorem, qui ſcilicet noſtris uos Apoſtolicis doctrinis admonitus, quaſi populum Domini ſibi commiſſum more ueri paſtoris pabulo uitae, perpetuaeque ſalutis paſcere, atque in uirga aequitatis, et manſuetudinis regere uigilanti ſemper cura, et ſolicitudine ſolerter procuret. Quem itaque uos omnes uno uoto, et pio affectu quaſi patrem, et Rectorem animarum ueſtrarum, utpote chariſſimi filii, ut recipiatis praeſenti ſtatuto noſtro iubemus; et abiecto ac reprobato ſupradicto inuaſore, hunc, quem ordinauimus, uobis habetote Epiſcopum.„ In epiſtola CIII (in HARDVIN. act. concil. T. VI p. 1.) declarat Pontifex, ſe ſecundum uoluntatem et petitionem dilecti filii ſui Carolomanni glorioſi regis hunc Conſpertum antiſtitem conſecraſſe.

more praeceſſorum regum et Imperatorum.

§. XXXVIII.

§. XX-XXVIII.

§. XXXXVIII.

Immunitatem roborat Rex eccleſiae Nouarienſis.

Eccleſiarum ſalutem ſibi, maiorum more, cordi habuit Rex noſter et antiqua iura confirmando et noua antiquis addendo. Immunitatis literarum exemplum, ad eccleſias pertinens, exſtat in MVRATOR. t. I Antiqu. Ital. p. 927, ubi pro Nouarienſi eccleſia ita ſtatuit Rex: adiens ſerenitatem culminis noſtri Notingus Nouarienſis Eccleſiae Epiſcopus detulit obtutibus noſtris quandam auctoritatem, in qua continebatur, qualiter piae recordationis Hludouicus Imperator Conſobrinus noſter confirmauerat Praecepta Aui noſtri Hludouici ſereniſſimi Auguſti, nec non et auctoritatem Patrui noſtri Hlotharii piiſſimi Imperatoris genitoris ſui, qualiter beatam Sedem, quae eſt conſtructa in honore Sanctae Dei Genitricis ſemperque Virginis Mariae, cui etiam auctore Deo idem Epiſcopus praeeſſe dignoſcitur, cum rebus et hominibus ad eandem Sedem legaliter pertinentibus uel aſpicientibus, ſub ſua ſuſcepiſſe tuitione, atque immunitatis defenſione. Idcirco iam dictus Epiſcopus noſtram deprecatus eſt celſitudinem, ut ſecundum ſupradictorum Imperatorum auctoritates, parentum noſtrorum morem ſequentes, noſtram adderemus. Cuius petitione ob amorem Dei, et reuerentiam Sanctae Mariae Virginis, et Sancti Gaudentii precibus annuentes, hanc noſtrae auctoritatis, immunitatis, et defenſionis gratiam pro diuini cultus amore etc. (*ut in ſupra deſcripto Ludouici Diplomate*) exorare delectet. Inſuper etiam uolumus atque omnimodis praecipimus, ut Eccleſia beati Clementis Matyris Chriſti, quae iniuſte inde ablata fuit, et malo ingenio ſubtracta, ad ſupra dictam Sedem pertineat cum omnibus adiacentiis et pertinentiis ſuis. Volumus ergo, ut quidquid de praefatis Eccleſiis, rebus Ius Fiſci exigere poterat, id eſt annona, uinum, caſeum, pulli, oua, caſtanearum, fructusque meſſis que lentibus que gignitur pluſtatica, calcem, uenationes, uel ceterorum talia, in integrum Eccleſiis concedimus, ſcilicet ut perpetuo tempore ad peragendum etc.

2\. Cremonenſis.

Eccleſia Cremonenſis etiam tabulas immunitatis nacta eſt, quas profert MVRATOR. c. l. t. VI pag. 363: uir uenerabilis Benedictus Cremonenſis Eccleſiae Epiſcopus, miſſa petitione petiit, ut Precepta piiſſimorum Auguſtorum parentum noſtrorum per noſtre Celſitudinis auctoritatem roboraremus atque confirmaremus. Cuius petitioni libenter ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenter annuentes,

 preci-

Digitized by Google

§. XX-XXVIII. precipimus atque iubemus, ut omnes res ſupradicte Eccleſie, que eſt conſtructa in honore Sancte Marie Virginis Matris Domini noſtri Ieſu Chriſti, et Sancti Stephani Martiris Chriſti, ſicut in piiſſimorum Auguſtorum parentum noſtrorum tuitione fuerant, ita et in noſtra defenſione atque immunitate firmiter permaneant. Iubemus ergo, atque ſupra dicte Eccleſie confirmamus, ut omnia loca ibidem pertinentia, que a longo tempore usque nunc ad hunc locum pertinere uidentur, tam Monaſteria, quamque Synodochia, ſeu et Eccleſias Baptiſmales, et reliquas poſſeſſiones, que ad hunc Epiſcopatum iuſte et rationabiliter pertinent, uel que deinceps diuina pietas ad ea loca augeri uoluerit, ut ſupra nominatus Epiſcopus, Succeſſoresque ſui, perpetualiter ea teneant atque poſſideant. Inſuper adiunximus, ſicut in ſupradictis Preceptis inuenimus, locum, qui dicitur Teoledo, cum Briuiſolis, et Cocullo, cum omnibus ad ipſum locum pertinentibus, et Portu Vulpariolo, et tranſitorio, cum molitura uſque ad Caput Addue, cum molitura de Molendinis, et portoris usque in Caput Addue. Omnia enim hec ſupramemorate Eccleſie per hoc preſens Preceptum noſtrum confirmamus, ut iure firmiſſimo perpetuis temporibus poſſideat.

9. Parmenſi eccleſiae concedit abbatiam de Bercedo ac nonnullas res fiſci.

Eccleſiae Parmenſi Rex non ſolum antiqua iura ac priuilegia confirmat, ſed et nouis iſta munificentiae regiae documentis cumulat in VGHELLI Italia ſacr. t. II pag. 145: Wibodus ſanctae Parmenſis Eccleſiae uenerabilis Epiſcopus, dilectus fidelis noſter, noſtram per Emardum fidelem noſtrum deprecatus eſt clementiam, ut pauperculae Parmenſi ſuae Eccleſiae pro amore Dei, animaeque noſtrae, parentumque noſtrorum mercede ſubuenire dignaremur. Cuius petitionibus pietatis noſtrae aures miſericorditer accommodantes, et eius erga noſtrun obſequium curioſiſſimam fidelitatem attendentes concedimus, atque donamus ei, et Eccleſiae ſuae Abbatiam de Bercedo ſitam in monte Bardone cum omnibus adiacentiis, et pertinentiis eius in integrum tam in finibus Tuſciae, quamque Longobardiae cum omni integritate, et ſoliditate ſua iure perpetuo. Inſuper etiam confirmamus, et corroboramus, quod ei, et Eccleſiae ſuae per aliud noſtrum edictum nuper conceſſum eſt, id eſt curtem regiam exſtructam infra ciuitatem Parmam cum omni officio ſuo, ſeruis et ancillis maſculini ſexus, et foemini, ſeu etiam largimur, et perdonamus, atque nuper conceſſum confirmamus praedicto Wibodo, et praelibatae

tae Eccleſiae ſuae omne ius publicum, et teloneum, atque diſtrictum eiusdem ciuitatis, et ambitum murorum in circuitu, nec non et pratum regis non longe ab ipſa eadem ciuitate in integrum ſicut noſtrae publicae, ac regiae pertinet poteſtati. Corroboramus, quin potius et confirmamus per huius noſtri edicti paginam omnes auctoritates quascunque praedicta Parmenſis Eccleſia in honorem ſanctae Dei Genitricis, ſemperque Virginis Mariae dicata dignoſcitur a tempore omnium Regum Longobardorum, et Francorum, Caroli uidelicet Magni, Lotharii, et Ludouici piiſſimorum Regum, et Imperatorum noſtrorum ſcilicet praedeceſſorum, usque in praeſens tempus praecipientes, ut nullus ſaepe nominatam Parmenſem Eccleſiam de uniuerſis, quae inibi ab anteceſſoribus noſtris pia deuotione collata ſunt, et de iis, quae noſtra regalis munificentia illi confert, absque legali iudicio exſpoliare audeat, et idcirco hoc noſtrae donationis, conceſſionis, ſeu confirmationis iuſſimus fieri praeceptum, per quod praedicto Wibodo uenerabili Epiſcopo fideli noſtro, eiusque ſucceſſoribus ad partem Eccleſiae ſuae praedictam Abbatiam de Bercedo, cum omni, ut iam diximus, integritate ſua, tam quod modo habet, aut in antea Deo propitio per fideles animas adeptura eſt, et praefatam Curtem, quae regia dicitur, infra denominatam ciuitatem Parmam, et omne ius publicum, et teloneum et diſtrictum ciuitatis, ſeu et ambitum murorum in circuitu, et pratum, quod regium nominatur, in integrum concedimus, perdonamus, atque largimur, et de noſtro iure in eius ius, et dominium transfundimus, ut habeat, teneat, poſſideat, atque fruatur perenniter tam ipſe Wibodus Epiſcopus fidelis noſter, quamque et ſucceſſores eius ad partem Eccleſiae iam dictae iure proprietario in aeternum omni noſtra, noſtrorumque haeredum, ac prohaeredum, et poſterorum repetitione ſopita, atque extincta. §. XXXVIII.

§. XXXVIIII.

Quemadmodum coenobia ſemper ſibi uigilabant, ut, regis auctoritate, non ſolum parta tuerentur; ſed et opes ampliores acquirerent: ita etiam ex regis noſtri largitate proficere contendebant. Documentum primum praebet monaſterium Chremiſenſe, cui, quam Ludouicus conſtituerat, donationem confirmat Carolomannus filius in RETTENPACHER. Annal. Cremiſan. p. 32: compuncti amore diuino

Rex confirmat et auget poſſeſſiones coenobiorum; monaſterii Cremiſanenſis;

§. XXX-XVIIII. diuino quaedam loca noſtrae haereditatis ad Monaſterium, quod uocatur Chremiſa, tradimus. Quae quamuis nobiliſſimus Pater noſter diuae memoriae Ludvvicus Rex ad id Monaſterium donaret, tamen nullo auctoritatis ſuae praecepto confirmauerat, idcirco complacuit regalitati noſtrae, pro remedio animae praefati beatiſſimi Genitoris noſtri et Genitricis noſtrae hanc ipſam donationem per praeſentem auctoritatem noſtram confirmare, quatenus perpetualiter firma et inconuulſa permaneat. Tradimus ad praefatum Monaſterium per hoc praeſens praeceptum noſtrum territorium quoddam iuxta fluuium, qui dicitur Spraza, quod a capite ab eo loco incipit, ubi unus fons in loco, qui Benninvvanch dicitur, intrat in Sprazam, et ſic inter duas Sprazas, usque in eum locum, ubi ipſae duae Sprazae ſimul unum decurſum conficiunt. Hoc igitur totum, ſicut iam a duobus Comitibus Arathoto, et Ernuſto circumequitatum fuerat, cum omni integritate ad praefatum Monaſterium Chremiſa, quod eſt in honore Domini et Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti conſtructum, tradimus atque donamus, et de noſtro iure in ius et dominationem eiusdem Monaſterii transfundimus; ita uidelicet, ut quicquid de praefatis rebus ob utilitatem et profectum praeſcripti Monaſterii Rectores et miniſtri eius facere uel iudicare uoluerint, libero in omnibus potiantur arbitrio faciendi quidquid elegerint. Aliud uero territorium tradimus ad ipſum praefatum Monaſterium ſub ſimili confirmatione in loco, qui dicitur Smidaha, cuius terminus a Danubio, ubi unus fons emanat, ex una parte incipit, et ſic uadit usque in eum locum, qui dicitur Wachrein. Hoc ergo totum, ſicut diximus, et ſicut hoc Wilhelmus Comes quondam ad id Monaſterium circuiuit, atque ſignauit ex noſtra poteſtate in poteſtatem eiusdem praenominati Monaſterii ſecuriter tradimus, quatenus Rectores, ſicut iam diximus, eiusdem Eccleſiae, liberam poteſtatem ad utilitatem eiusdem loci, ſanctaeque congregationis in omnibus habeant, inde facere, quidquid elegerint, nullo unquam ſucceſſore noſtro irrumpente, uel inquietante, ſed Deo auxiliante perpetuis temporibus firma, inuiolabilisque haec donatio permaneat.

2. Pro commodis monaſt. Cremiſan. beneficium mutat in proprietatem.

IBID. p. 35 complacitationem in uſus huius monaſterii approbat: quidam uenerabilis Diaconus noſter, nomine Chunibertus ad Monaſteria principum noſtrorum nobiſcum complacitauit. Tradidit itaque praefatus Chunibertus ad Monaſterium Chremiſae, quod eſt conſtructum in honore Saluatoris, praeter agros, prata,

praɩa, et ſyluas hubam unam, quam emerat in loco, qui dicitur Linthard, quatenus ipſa huba cum duobus mancipiis, et decem armentis, cum porcis uiginti, et ouibus totidem poſt finem uitae ſuae ſecuriter ad iam memoratum Monaſterium tranſeat, ea ſiquidem ratione, ut illi praeceptum noſtrae auctoritatis usque in finem uitae ſuae in proprietatem donaremus, quidquid in noſtrum beneficium de ipſo Monaſterio Chremiſae in iam dicto loco, qui dicitur Linthard, habere uidetur, id eſt, hubae duae cum curte et aedificiis, cum mancipiis utriusque ſexus, cum agris, ſyluis, pratis, paſcuis, aquis, uiis et inuiis, et cum omnibus, quae in eodem loco ad ſaepedictum Monaſterium iuſte et legaliter pertinerent. Nos autem eius petitiones iuſtas, et utiles ex utraque parte cognoſcentes, dedimus illi cunctas praefatas res, cum omnibus, quae ibi in beneficium prius habebat, quatenus ea omnia in proprietatem uitae ſuae tantum habeat, atque poſſideat cum omnibus quaeſitis et inquiſitis earundem rerum pertinentiis: poſt finem uero uitae ſuae pleniter, ac ſecuriter cum edicta complacitatione non ſolum ſua traditio, uerum etiam ipſa noſtra largitio iis uerbis, ſicut praedictum eſt, ad praefatum Monaſterium et locum Sanctum redeat. Haud parui pendenda charta, in DACHERII ſpicilegii t. II p. 937 prolata, qua Rex Ludouici Imp. conſobrini ſui donationem in monaſterium Caſaurienſe effuſam roborat, nouaque largitate amplificat. Dabimus ipſam CHRONICI CASAVRIENSIS narrationem, ex qua Carolomanno in Ludouici Imp. II teſtamento ſucceſſionem in regno Italico deſtinatam fuiſſe diſcimus: --- Defuncto itaque piae ſemperque celebrandae memoriae Ludouico Auguſto, teſtamento poſt eum conſobrinus eius Carlomannus Rex, Ludouici Regis filius, regnum Italicum obtinuit. Quo audito, Romanus Abbas depoſito ingenti fletu atque triſtitia, quam habebat de morte ipſius Caeſaris ſui Coenobii conſtructoris, ſtatim direxit ad eum Dominum Celſum Praepoſitum cum auguſtalibus praeceptis, ut omne bonum quod de Piſcarienſe Monaſterio anteceſſor eius ipſe beatae recordationis Ludouicus Imperator effecerat, ipſe Rex ratum haberet, et omni modo confirmaret, ſuoque nouo regio praecepto corroboraret. Illo autem abeunte Romanus Abbas interim regimini ac profectibus ſui Coenobii ualidius inſiſtebat. Vir potens et locuples ſupra ſcriptus Rimo, largitus eſt pro anima ſua domos, agros, uineas, et omnia quae habebat de caſale ſupraſcripto Bectorita, Monaſterio

§. XXXVIIII.

3. Monaſterii Caſaurienſis opes tuetur et amplificat. Ex teſtamento Ludouici II Imp.

damentis in honore ſanctae et Indiuiduae Trinitatis conſtruxit, affe- §. XXXXVIIII.
rens quoddam praeceptum, in quo continebatur qualiter praefatus Imperator pro amore ipſius ſanctae et Indiuiduae Trinitatis, nec non et pro remedio animae ſuae, omnes res ſuas, quas iuſto et legali tenore acquiſiuit, tam infra urbem Romam, quam extra ipſam Romuleam urbem, per totam ſcilicet Campaniam, et etiam per omnem Romaniam, nec non et ambos Spoletanos Ducatus, ſeu et per totam Tuſciam, ad praenominatum monaſterium contulit. Ea uidelicet ratione, ut liceat Fratribus ibidem regulariter uiuentibus easdem res tam interius, quam exterius perpetualiter ſine aliqua inquietudine poſſidere. Et ſi Abbas eiusdem Monaſterii obiiſſet, ex propria Congregatione Abbatem ſibi eligere licentiam haberent. Et ut id Monaſterium perpetuis temporibus ſub immunitate ac tuitione Imperiali perſiſteret.

Haec nos cognoſcentes, decreuimus per hoc praeſens praeceptum noſtrae manſuetudinis omnia praefata ita ut ſcripta ſunt, confirmare. Volumusque, atque omnimodis praecipimus, ut Abbas eiusdem praedicti Monaſterii ſemper cum omnibus illuc pertinentibus ſub noſtra Regali immunitate ac defenſione maneat. Et omnes praenominatas res, id eſt, ſiue infra urbem Romam, ſiue extra, ſiue per totam Campaniam, ſeu per Tuſciam, et ambos Spoletanos Ducatus, ſicut in priori praecepto habebantur, Monachis ibidem Deo militantibus concedimus. Nec non ut et in eligendis Abbatibus de propria Congregatione perpetualiter poteſtatem habeant. Inſuper ergo placuit noſtrae Serenitati ad id praedictum Monaſterium quemdam gualdum prope ibidem ſitum, nomine Cornie, tradere, cum ſeruis et molendinis de Balneolo ad id gualdum pertinentibus, habitantibusque in uilla, quae dicitur Alanne, cum aquis, paſcuis, pratis ad id gualdum pertinentibus. Ea uidelicet ratione, ut haec omnia ob amorem Domini noſtri Ieſu-Chriſti, et pro remedio animarum noſtrarum, id eſt, Ludouici praefati Imperatoris ac conſobrini, qui nobis regnum iſtud diſpoſuerat: nec non et piiſſimi Genitoris noſtri Ludouici Regis, ac Patrui noſtri Caroli, noſtraeque qui hanc fecimus traditionem, ad id Monaſterium ſine ulla inquietudine, perpetuis temporibus pertineant, quatenus Abbas et Monachi eiusdem loci easdem res habeant atque poſſideant, et iuxta id quod opus eis ſit ad ſeruitium Dei potenter diſponant, uitamque iugiter Regularem ducant, nullo unquam ſucceſſore noſtro hoc irrumpente: ſed

Digitized by Google

§. XXX-XVIIII. ſed liceat eis quiete uiuere, et pro nobis ac pro noſtris anteceſſoribus ſemper ipſam exorare ſanctam Trinitatem, in cuius honore haec ipſa eorum Eccleſia conſtat eſſe dicata. Et ut haec auctoritas noſtrae confirmationis atque donationis firmiorem in Dei nomine habeat tenorem, annuli noſtri impreſſione iuſſimus ſigillari, et manu propria noſtra ſubtus confirmauimus. Si quis uero, quod minime credimus, ipſa ſua loca, eorumque pertinentia, ſeu ſeruos Dei inibi ſupernae famulantes Maieſtati laedere aut inquietare, ſeu ex collatis minuere uel auferre praeſumſerit, duplum eis reſtituat, inſuper componat pro praeſumptione pondera auri probatiſſimi libras duodecim.

Signum manus Domni Carlomanni Sereniſſimi Regis.

Baldo Cancellarius Regis, ad uicem Theogmari Archicapellani recognoui et ſubſcripſi.

Data decimo ſeptimo Calendas Nouembris, anno Chriſto propitio ſecundo regni Domni Carlomanni Sereniſſimi Regis, Indictione decima. Actum Papia ciuitate Regia in Dei nomine feliciter, Amen.

Poſt mortem piiſſimae recordationis Ludouici Sereniſſimi Auguſti, Domno Romano primo Abbate, in augmentis et profectibus ſacro-ſanctae Caſaurienſis Eccleſiae fortius et ſollicitius inſiſtente, plures iniquae et prauae mentis homines inſurrexerunt, coeperuntque ipſum Regale Monaſterium querimoniis conturbare, Abbatem nimiis uexationibus fatigare; quia non fuit poſtea Rex uel Imperator, qui tanta deuotione uel ſollicitudine ipſum et res eius tueretur et cuſtodiret, ſicut Imperator Ludouicus qui eum a fundamentis conſtruxerat. Nam erant eo tempore tres fratres, uidelicet Amelfredus, Waningo, et Petrus, filii quondam Iuſtonis Franci, qui contendebant aduerſus Romanum Abbatem res et poſſeſſiones Gundi genitricis eorum, quae legibus et dono ipſius Caeſaris Piſcarienſi Monaſterio erant addictae ſeu confirmatae, ſicut in ſuperioribus ſcriptis continetur. Vnde cum apud ciuitatem Teatinam Ildebrando, et Ellone et Singolfo Caſtaldionibus, Supponis Comitis uicariis, generalis curia celebraretur, Romanus Abbas eſt eos prudenter aggreſſus, et de eiſdem rebus cum Aduocato ſuo contra ipſos ſapienter agens et cauſidicans, ueris aſſertionibus eos deuicit et confutauit. [Qualiter autem, et quibus rationibus, eos deuicerit, in Notitia Iudicati, mandato Iudicum deſcripta, et teſtibus roborata, plenius reperitur et legitur.]

Poſt-

Poſtquam igitur ſupradictus Imperator Carlomannus Imperii gubernacula in duobus annis expleuit, Carolus, qui tertius eſt dictus, ei in Imperiatu ſucceſſit. Monachis S. Columbani Bobienſ. confirmat Rex portionem bonorum, ad ipſorum uſum deſtinatam, quum reliqua in beneficium potenti cuipiam conceſſa fuiſſent, in MVRATOR. t. VI p. 303: quidam uir uenerabilis Ebobienſis Monaſterii Abbas nomine Vmnobaldus adiit clementiam noſtram, auferens ſecum quoddam praeceptum conceſſionis noſtrae manſuetudinis ----- Monachis praenominati Monaſterii diuae memoriae Hludouicus Imperator Auguſtus recognouerat et confirmauerat, uociferans ad ------- pietatis hoc ------ atque omnino compertum fore. Nos uero amore ----- Praeceptum iam dicti Imperatoris Auguſti, fratris et Conſubrini noſtri, relegentes inuenimus in eo ſubnotata eorum diuiſionis loca ſingula nominatim, quae ad uſum Monachorum perpetualiter habenda, atque Monaſterio id quod utilitatis eorum foret ordinanda ab eorum Abbate, qui pro tempore fuerit noſtra largitione et eorum electione ſancto eodem loco ſubſtitutus, dignum duximus, haec omnia loca, ut in dicto Praecepto ſcripta uidentur, noſtra Regali auctoritate renouare atque roborare. Vnde hoc praeſens Praeceptum noſtrae reſtaurationis inſcribi iuſſimus. Per quod decernimus, aut modis omnibus praecipimus, ut omnia haec, quae in priori eorum Praecepto, quod a piiſſimo Imperatore Auguſto et Conſobrino noſtro ſcripta ſunt, habeant, ſicut ad eundem locum delegata et tradita noſcuntur. Ita ipſis praenominati Monaſterii Monachis cum omni integritate, tam Manentibus, Seruis, quam aliis familiis, aedificiis ſeu caſis, adiacentiis, mobilibus et immobilibus, tradimus atque confirmamus, quae temporibus iam ſaepe dicti Imperatoris ſub praeceptis ſui confirmatione ubique habuerunt, et quae deinceps ipſi ſua induſtria, uel quorumlibet Chriſtianorum legitima collatione adquirere potuerint, inconuulſa et perpetua ſtabilitate concedimus habere, poſſidere, et ad uotum ipſorum religioſe ac rationabiliter et Deo placite ordinare. Igitur quia pro ſumma Reipublicae neceſſitate, pacisque tranquillitate, eamdem diuiſionem de rebus iam fati Monaſterii factam cognoſcimus, iubemus, atque omnimodis ----- ut de illa parte, quae in uſus Monachorum per hoc praeſens praeceptum noſtrae renouationis et confirmationis delegauimus, interim dum Deo opitulante ad priſtinum reuocetur ſtatum, nullus

§. XXXVIII.

4. Monaſter. Bobienſis.

§. XXX-XVIIII. Iudex publicus, nullus Miſſus diſcurrens aliquam ſaepe fatis Monachis, eorumque familiis uiolentiam uel inquietudinem iniuſte inferre praeſumat, quos cum omnibus rebus et familiis ſub noſtra nos conſtat recepiſſe tuitionem et moneburdo, nullas quoque - - - - - - - aut publicas excubias, nullas paratas uel angarias facere ſiue perſoluere cogantur, nullas pontium nouas uel ueteres ſtructiones ſeu reſtructiones cogere uel renouare compellantur. MVRATORIVS hanc addit annotationem: iam uides, Francos Imperatores, contemta Monachorum diſciplina, eorumque priuilegiis abiectis, Monaſteria in Italia quoque pro libito in ſuos fideles Eccleſiaſticos, interdum etiam et in Saeculares, fuiſſe partitos. Quo uero pinguioribus reditibus Monaſteria fruebantur, eo ſtudioſius ad ea inuadenda Regum et Auguſtorum ope, Epiſcopi conuolabant. Et profecto imperante Ludouico II, Auguſto Lotharii I filio, peruerſa eadem conſuetudo perſeuerauit; ſed potiſſimum cupiditati lora laxata ſunt, ubi poſt eiusdem Auguſti mortem funeſtiſſimae Principum inhiantium ad Regnum turbae, et Saracenorum, atque Vngrorum frequentiſſimae incurſiones, Italiam paene uniuerſam dilacerarunt. Et quando egimus de Bobienſi Monaſterio, nulla mihi dubitatio eſt, quin eius fortuna in peius deinde ruerit, praediorum portione non modica in Saecularem quempiam uirum ſub nomine Beneficii translata. Eſt mihi Diploma Carlomanni Italiae Regis, ex tabulario eiusdem nobiliſſimi Monaſterii deſcriptum, (atque utinam accuratius) ex quo conſtabit, diuiſionem bonorum factam fuiſſe inter Monachos, eorumque Abbatem legitimum ex una parte, et Commendatarium, ut ita dicam, Abbatem illegitimum, atque, ut ſuſpicor, militarem uirum, ex altera; idque iam contigiſſe ſub Ludouico II Auguſto. Inquit autem Rex, ut huiusmodi uiolentiam aliqua ex parte excuſet: *Quia pro ſumma Reipublicae neceſſitate, pacisque tranquillitate eamdem diuiſionem de rebus iam fati Monaſterii factam cognoſcimus.* Tum huic rapinae finem futurum ſperare iubet, ſubdens: *interim, dum Deo opitulante ad priſtinum reuocetur ſtatum.* - - Ita uero in conſuetudinem abiit diuiſio haec bonorum Bobienſis coenobii, quorum portio a regibus in beneficium concedebatur cuipiam eccleſiaſtico, aut uni e ſaecularibus magnatibus (qui propterea Abba-comites apud nonnullos appellari conſueuerunt) ut ſubſequentium regum nemo ſibi religioni duxerit ueſtigia in hoc antecedentium conſtantiſſime ſequi.

MVRATORII annotatio de bonis coenobiorum diuiſis

et in ſaeculares uiros translatis.

§. L.

§. L.

§. L.

Suppetunt alia documenta, quibus Rex monaſteriis ſe liberalem impertitus eſt. Angilbergae ſorori, Imperatrici uiduae ad utilitatem monaſterii monialium Placentiae ab ipſa fundati, concedit cellam cum eccleſia in loco nuncupato caput Trebiae in MVRATOR. antiq. Ital. t. V p. 501: cognitum fieri uolumus, Angilbergam diue memorie Hludovvici piiſſimi Imperatoris fratris noſtri et conſobrini noſtri Coniugem Auguſtam, dilectam ſororem noſtram, quoddam nouiter Coenobium Ancillarum Dei ad laudem et gloriam Dominice Reſurrectionis infra muros Vrbis Placentinae in ſolo proprio pia deuotione fundaſſe. Ad cuius operis ſupplementum nos quoque ad honorem Dei, et eiusdem Fratris et Conſobrini noſtri amorem et noſtrae mercedis augmentum, Cellulam quamdam haud procul ab eadem Vrbe Placentina ſitam loco, qui Caput Trebie uocatur, in qua et Eccleſia Apoſtolorum Principis honori dicata conſiſtit, et ut fertur, Monaſticis quondam habitationibus adtributa, cum omni integritate ſua ad famularum Chriſti uſus praefato Monaſterio clementi liberalitate conferimus, donamus atque largimur, et per hanc noſtre auctoritatis paginam in ius et poteſtatem praenominati loci ſollemniter transfundimus, confirmamus, roboramus, ſtabilimus cum uniuerſis intrinſecis et extrinſecis, appendiciis, caſis, et rebus mobilibus et immobilibus, ac promiſcui ſexus familiis ad ipſam Cellulam reſpicientibus, ut habeant illam famule Chriſti inibi militantes, et hoc nunc et deinceps, et poſſideant iure quieto ac pacifico absque ullius in poſterum repetitione uel ſubtractione etc. IB. t. I p. 929 eidem monaſterio bona quaedam tradit: Angilberga ſoror noſtra amantiſſima, humiliter noſtram petiit clementiam, quatenus terram iuris publici de Comitatu Placentino habentem iuges tredecim ſecus uiam publicam, quae ab urbe Placentia ad Placentinum portum ducit quaeque cohaeret ex parte Orientali conferto pomorum Monaſterii ſanctae reſurrectionis, quod eadem Angilberga Auguſta noſtra a fundamentis conſtruxit, atque molendinum unum iuxta Baſelicam Sanctae Brigidae cum ſolo et decurſu aquae a uia fluentis usque in foſſam Auguſtam, ſimulque cum terra iuxta eundem molendinum ſita et de praedicto Cometatu attinentem, habente ſcilicet per menſuram tabulas quadringenta, cui ab Oriente terra eiusdem Comitatis adiacet,

Monaſterio S. Reſurrectionis Placent. concedit Rex cellulam quamdam.

e. terram iuris publici in comitatu Placentino.

§. L. ab Aquilone murus praeſcriptae ciuitatis adhaeret, ab Occidente uero et Meridie uiae publicae cohaerent, cauſa aeternae mercedis eidem Coenobio beatae reſurrectionis propter ſui commoditatem concederemus. Cuius deprecationi aurem clementiae noſtrae inclinantes, praeſcriptam terram usque ad iuges tredecim, nec non etiam praenominatum molendinum ſimul cum terra ſibi cohaerente, ſicut per menſuram et fines atque cohaerentias habente tabulas quadringenta, uidelicet usque ad terram eiusdem comitatus, et murum ipſius ciuitatis, atque uias publicas decernitur, una cum ripa et aluco riui a uia decurrentis usque in iam dictam Foſſam Auguſtam, ſaepe dictum Monaſterium iure proprietario habendam concedimus ac perpetuo aeternae remunerationis gratia confirmamus.

3. Monaſterio Cremiſanenſi res tradit proprietatis ſuae in pago Tunahgovve.

Monaſterio Chremiſenſi, cuius, ut oſtendimus, fortunas firmauit, noua adiicit piae largitatis documenta. Rex in RETTENPACHER. c. l. p. 34: nos pro diuini cultus amore, et reuerentia Sanctorum illius, cogitauimus quasdam res proprietatis noſtrae tradere ad Monaſterium, quod dicitur Chremiſa, quod eſſe cernitur conſtructum in honore Saluatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, in pago, qui dicitur Trungovve. Et hoc eſt, quod illuc tradimus: id eſt hubas quinque iacentes in pago nuncupato Tunahgovve, in uilla, quae uocatur Alburch, et Barſchalcum unum cum Huba ſua in loco, qui dicitur Epilinga, cum terris cultis et incultis, agris, pratis, paſuis, ſyluis, aquis, aquarumue decurſibus, et omnibus adiacentiis, et pertinentiis ſuis. Haec autem omnia ex integro ad praefatum Monaſterium per praeſentem auctoritatem noſtram tradidimus, atque de iure noſtro, in ius et dominationem eius ea transfundimus, ut ab hodierna die et deinceps ob redemptionem animae noſtrae et animarum genitoris et genitricis noſtrae, nec non et animae dulciſſimae coniugis meae, illuc perpetualiter pertineant, et Rectores et Praepoſiti Monaſterii illius inde faciant, atque diſponant ad utilitatem eius, ſecundum quod eis placeat, nullo unquam ſucceſſore noſtro hanc traditionem noſtram irrumpente, uel inquietante, ſed Deo auxiliante perpetuis temporibus firma et inuiolabilis permaneat.

4. monaſterio Ottingenſi res proprietatis in partibus Carentaniae etc.

Subuenit praeterea eccleſiae Ottingenſi regis munificentia apud HVND. P. III p. 42: pro redemptione animae noſtrae ac coniugis parentumque noſtrorum, quasdam res proprietatis noſtrae in partibus Carentaniae, Sclauiniaeque regionis ſitas. Ad ſanctum Maximilianum confeſſorem Chriſti, nec non et ad ſanctam Felicitatem, ſeptem filiorum marty-

martyrum et matrem, tradidimus, quorum corpora, in nouam noſtrae aedificationis baſilicam ad Otingas collocare in timore et amore Dei omnimodis curauimus; cui uenerabilis abbas Werinolphus praeeſſe dinoſcitur, quatenus in luminaribus eiusdem eccleſiae et in alimoniis pauperum, ſeruorumque Dei ibidem degentium perpetualiter proficiant in augmentum. Dedimus namque ad praefatas Sanctorum Dei reliquias, locumque nominatum, curtem illam ad Trebinam cum domibus et uniuerſis aedificiis, cum mancipiis infra curtem morantibus utriusque ſexus nouendecim, cum manſis LXX, cum agris cultis, incultis, pratis, paſcuis, ſyluis, aquis aquarumque decurſibus, mobilibus, immobilibus, et cum omnibus pertinentiis et adiacentiis. Termini uero eiusdem noſtrae donationis ita ſe concludunt. Tendunt in partes occidentales ſurſum per fluuium Traun usque in eum locum, qui uulgo dicitur ad Buochun: in aquilone inter duos lacus, (qui ibi ſunt) ſe continent. Et in orientem iuxta illum lacum ſimulque cum lacu usque in eum locum ubi rubea petra e regione eiusdem loci prominet. Et in meridiem usque in riuulum, qui dicitur Durrenpach, et ſic usque ad pontem Villach, inſuper et montem Sikkovvna. Ad eundem locum praeſcriptum dedimus, quatenus haec omnia cum omnibus integritatibus ſuis, ad praefatos ſanctos Dei, per hoc praeſens praeceptum munificentiae noſtrae, ſine ulla diminuratione ſeu moleſtatione pertineat. Liceatque praenominato abbati ſuisque ſucceſſoribus, easdem res ordinare, diſponere per omnia, iuxta id quod ipſis fratribusque ſub eis degentibus complaceat. §. L.

Apud PEZ. c. l. p. 27 Rex presbytero cuidam Iob res proprietatis ſuae hac lege donat, ut poſt obitum illius ad monaſterium S. Emerami redeant: quidam fidelis ac dilectus presbyter noſter, Iob nomine, culmen Serenitatis noſtrae adiit, deprecans; ut ei quasdam res proprietatis in pago, qui dicitur Tonogeuue, in comitatu Engildeonis, in proprietatem donaremus. Nos uero libentiſſime petitionibus illius ſatisfacientes propter nimiam ſeruitutem illius, in nos exhibitam, per hoc praeſens praeceptum noſtrum in praedicto pago, et in uilla, quae uocatur Samutesbach, donauimus ei duas hobas in proprietatem cum octo mancipiis, cum terris cultis et incultis, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumque decurſibus. Omnia haec praedicto Iobo, dilecto presbytero noſtro in proprietatem dedimus, atque de noſtro iure in ius et dominationem eius transfundimus, ea uidelicet ratione, ut ab hodierna die, et deinceps hanc ipſam proprietatem omnibus

§. Monaſt. S. Emerami, res proprietatis in pago Tonogeuue, Iobo ad uitam datae.

§. LI. 6. Monaſt. Fuldenſi uillam Gerſtungen.

omnibus diebus uitae ſuae habeat, teneat atque poſſideat. Poſt obitum autem illius iubemus; ut res praedictae redeant in poteſtatem S. Emmerammi martyris Chriſti. Deo et ſancto Bonifacio uillam proprietatis ſuae Gerſtungen cum omnibus ſuis appendiciis et familia tradidiſſe dicitur Karolomannus in SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 291.

§. LI.

Permutationem Rex approbat inter Hittonem, Abbatem Lunaelacenſ. ſuſceptam et aduocatum eiusdem monaſterii

Piarum cauſſarum opes diſtrahere non ſinunt leges; quare ne permutatio quidem iniuſſu regis fieri poterat, ut omnis damni ſuſpicio auerteretur. Sic Rex noſter complacitationem quamdam inter Hittonem, Abbatem Lunaelacenſ. et monachos eiusdem monaſterii ratam eſſe iuſſit in PEZ. c. l. t. I P. III p. 28. CHRON. LVNAELAC. p. 86: quidam uenerabilis ac dilectus Abbas noſter, nomine Hitto petiit culmen ſerenitatis noſtrae, ut ſibi liceret quandam complacitationem agere cum Monachis in Coenobio, quod Maninſio dicitur, conſiſtentibus: quod etiam constructum eſſe uidetur in honore B. Michaëlis Archangeli Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nos autem petitionibus libenter illius aurem accommodantes, permiſimus ita fieri, ſicut rogauit. Et ideo praefatus Abbas cum manu Aduocati ſui tradidit ad ſupradictum Monaſterium proprietatem ſuam, qualem uiſus eſt habere in loco, qui dicitur Sulzibach cum mancipiis V, cum domibus et caeteris aedificiis, cum terris, agris, pratis, uiis et inuiis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumue decurſibus et cum omnibus integritatibus ſuis. Econtra uero tradidit Aduocatus S. Michaëlis Ato, memorato Abbati cum conſenſu et licentia omnium fratrum in eodem coenobio conſiſtentium, omnia beneficia, quae Perhtrammus Presbyter cum ſua proprietate complacitauit, usque ad finem uitae ſuae haberet, id eſt, ad Kekingon et ad Erlafu, et Chauinga, et Oſteringa cum omnibus locis illuc pertinentibus, et cum omnibus integritatibus ſuis, id eſt: cum mancipiis utriusque ſexus, cum domibus et caeteris aedificiis, cum terris, cultis et incultis, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, aquis, aquarumque decurſibus. Omnia uero haec praedictus Aduocatus Hittoni Abbati tradidit ea ratione, ut poſt obitum memorati Presbyteri usque ad finem uitae ſuae in proprietatem haberet atque poſſideret, et poſt diſceſſum eius omnia cum integritate ad praefatum Coenobium conuerterentur meliora. Sed pro firmita-

firmitatis gratia idem Abbas popoſcit ſerenitatem noſtram, ut prae- §. LI.
ceptum noſtrum ſuperadderemus, ut illius complacitatio firma et inconcuſſa perſiſtere potuiſſet. Nos uero uoluntarie petitionem illius ſuſcipientes per hoc praeſens praeceptum noſtrum ſancimus, atque iubemus, ut quod ille ad iam dictum Monaſterium tradidit, ut hoc deinceps illuc perpetualiter aſpiciat, et quod ipſe Abbas ab eodem Coenobio ſuſcipit, hoc omnibus diebus uitae ſuae habeat, teneat, atque poſſideat in proprietatem cum omni integritate ſua, ea uidelicet ratione, ut poſt obitum illius redeant cum omnibus adiacentiis ſuis meliorata ad praefatum Monaſterium, nullo umquam ſucceſſore noſtro hanc traditionem inrumpente: ſed Deo auxiliante perpetuis temporibus ſalua et inconcuſſa permaneat. Addamus aliam complacitationem inter Ambrichonem, epiſcopum Ratisbon. et Hittonem abbatem Lunaelac. a rege corroboratam in PEZ. c. l. p. 26: quidam uir uenerabilis Embricho Reginae Vrbis epiſcopus, nepoſque illius Hytto, Abbas Monaſterii ad Lunae Lacum noſtram adierunt excellentiam unacum aduocatis atque primatibus S. Emmerammi, martyris Chriſti, poſtulantes, ut ipſis per noſtrae licentiae conſenſum quandam aptam, utilemque complacitationem facere liceret. Tradidit itaque idem praefatus Abbas Hitto per conſenſum noſtrum atque Epiſcopi praefatae ſedis, totiusque familiae ipſius Eccleſiae ad Sanctum Dei martyrem Emmerammum proprietates ſuas, quales habuit ad Pergen iuxta Hufhuſan et Adalbrichinchouan iuxta Rocchingan in manum praedicti antiſtitis aduocatique illius Gundperti cum curtibus, aedificiis, mancipiis utriusque ſexus, pecudibus, domibus, agris cultis et incultis, ſiluis, aquis, aquarumque decurſibus, pratis, paſcuis, quaeſitis et inquirendis, mobilibus et inmobilibus, et quae in poſterum in ipſis locis adaugeri potuerint, omnia illuc transfundebat atque donabat, ea namque ratione, quatenus beneficia, quae prius habuit de praefatae ſedis Epiſcopo iam iamque dicto, id eſt: Lentinchouan, Rodratinchoua, Aregiſinchoua, Hardheim, Eſcinbach, Ergoltesbach, Coginbach, Benninchoua, Pitenchoua cum uniuerſis pertinentiis atque adiacentiis eorundem locorum firmiter in proprietatem teneat, atque poſſideat, unacum ſupra nominatis atque traditis proprietatibus usque in finem uitae ſuae ſine ulla diminoratione uel mutatione. Poſt obitum uero ſuum integriter cuncta maneant in poteſtate S. Emmerammi, et prouiſoris eiusdem Eccleſiae.

2. inter Ambrichonem, epiſcopum Ratisbon. et Hittonem, abbatem Lunaelac.

§. LII. 3. inter eundem epiſcopum et Adalfridum.

Cuius rei gratia hoc praeſens praeceptum noſtrae auctoritatis ſcribere iuſſimus, per quod decernimus, atque omnino iubemus, ut haec ipſa complacitatio per cuncta tempora inuiolabilis permaneat. Nec eam taceamus complacitationem, quam apud PEZ. c. l. p. 247 permittente Rege deprehendimus peractam: comperiat plurimorum ſagacitas fidelium, qualiter quidam Regis uaſſus, uir quoque uenerabilis nomine Adalfridus tradidit ad S. Emmerammum portiones haereditatis ſuae exinde conplacitando beneficium quoddam. Tradidit igitur paulo ſuperius commemoratus nobilis ad praefatum ſanctum Dei martyrem proprietates ſuas, quales habuit ad Gimundin et ad Adinhard. Cum areis namque ac domibus, territoriis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, et mancipiis VIII. id eſt, Ditolf, Hiltipirc, Rihhilt, et filii eius duo, Liutto, Gerhoh, Perehtman. Omnia integriter illuc transfudit in manum reuerentiſſimi Praeſulis Ambrichoeis, aduocatique eius Gundberti. Ea uidelicet ratione; quatinus beneficium ad Vtilinga firmiter in proprio obtineat usque ad finem ſuum. Poſt obitum uero ſuum ex integro relaxetur in priſtinam poteſtatem. Hoc autem actum eſt cum conſenſu praedicti prouiſoris ſanctae Dei Eccleſiae, ſtrenuiſſimo Rege Karlomanno permittente iam anno ſecundo regnante in Bauuariorum regione, in Longobardorumque primo. Et iſti ſunt, qui hoc per aures tracti teſtificantur etc.

§. LII.

Mundiburdii ac immunitatis tabulae indulgentur monaſterio Ticinenſi S. Mariae Theodotae.

Religioſa collegia tutelae regis ſe commendare ualde ſtudebant; quum uarias cum illa coniunctas noſſent immunitates. Praeceptum immunitatis Ticinenſi Parthenoni S. Mariae Theodotae conceſſum promit MVRATOR. t. V p. 945: quidam uenerabilis uir Heimo Epiſcopus Bellonenſis Eccleſiae adiit celſitudinem noſtram, poſtulans, ut quoddam Immunitatis praeceptum ſorori ſuae Rihſuindae Abbatiſſae Monaſterii Sanctae Mariae Dei Genitricis, quod dicitur Theodotae, ſitum in Vrbe Ticinenſi, pro diuerſis utilitatibus eiusdem Monaſterii fieri iuberemus. Nos uero eius petitiones rationabiles fieri conſpicientes, hoc Immunitatis Praeceptum praefatae ſorori ſuae conſcribere iuſſimus. Per quod omnino determinantes iubemus, ut eadem Abbatiſſa praenominata, ſoror uidelicet iam dicti Epiſcopi, et dilecti fidelis noſtri, degens ſub Regula Sancti Benedicti,

dicti, id Monaſterium cum omnibus adiacentiis, iure ac legaliter §. LII.
adquiſitis, usque in finem uitae ſuae teneat atque poſſideat. Inſuper ergo omnes res quaſcumque Monaſterium idem longo tempore poſſedit, aut poſtea iuſte ac legaliter tam emptione, donatione, quam fidelium oblatione adquiſiuit, ac deinceps iuſte et legaliter adquirere potuerit, tranquillo iure per hoc noſtrae auctoritatis Praeceptum teneat. Et ut liceat eidem Cenobio ſecundum Regulam Sancti Benedicti de propria Congregatione Abbatiſſam eligere: ſintque cunctas res eiusdem Monaſterii tam homines quam cetera pertinentia ſub Regali ſeu Imperiali Immunitate defenſae. Et ſi neceſſitas fuerit, de rebus et familiis ipſius per inquiſitionem Regalem rei ueritas approbatur. Haec uero omnia, quae praelibauimus, et quaecumque anteceſſores noſtri feliciſſimi Imperatores Hlutharius uidelicet Patruus noſter, et Hludouicus Conſobrinus noſter, per praecepta Immunitatis, atque illorum confirmationis eidem ſancto loco contulerunt, pleniter atque ſecuriter, ſalua omni iuſtitia eiusdem Monaſterii, per praeſentem auctoritatem noſtram ob amorem Dei, Deique genitricis Mariae, nec non et uenerabilem petitionem dilecti fidelis noſtri Heimonis, concedimus atque confirmamus. Ad- 2. S. Chriſtinae,
dimus huic chartae praeceptum regis noſtri tutelare monaſterio ſanct. Chriſtinae conceſſum in BALVZ. t. II Capitul. pag. 1504: quod nos tam diuino tacti inſtinctu quam ſempiternae retributionis compulſi intuitu ad repropitiandum nobis noſtrisque parentibus coeleſtem Regem et dominatorem omnium, beatae uirginis et martyris Chriſtinae coenobium in Italico regno conſtructum haud procul a curte regia, quae Ollona dicitur, ubi uenerabilis Abba Traſoaldus praeeſſe uidetur, cum omnibus qui ſub cura et ditione ipſius ſunt famulis Chriſti, cunctisque rebus ac familiis ad eundem locum reſpicientibus, ſub noſtrum mundeburdum et perennem tuitionem ſuſcepimus. Confirmamus quoque ſolemniter et per hanc noſtrae auctoritatis paginam corroboramus quicquid eidem uenerabili monaſterio in rebus mobilibus et immobilibus a tempore conſtitutionis ſuae usque in praeſens ex dono priſcorum Regum Reginarumque tam anteceſſorum quam propinquorum noſtrorum ſeu aliorum quorumlibet fidelium largitione, collatione, uel qualicunque oblatione diuina pietas contulit aut largiri dignabitur in poſterum, ut habeant illud atque poſſideant famuli Chriſti iure quieto ac pacifico ſub noſtrae im-

§. LII. munitatis protectione illaeſi iugiter permanentes, et pro noſtri ſtatu regni altiſſimum rogantes, omni noſtra heredumque noſtrorum ac ſucceſſorum moleſtatione, inquietudine, uel ſubtractione remota. Volumus denique ut quotienſcunque uel undecunque opus habuerint, de rebus et famulis eiusdem monaſterii tamquam de dominicatis noſtris per publicos exactores inquiſitio fiat. Illud quoque omnimodis interdicimus, ut in domibus et in cellulis eiusdem coenobii ex hoc nunc et in poſterum nullus manſionaticum, teloneaticum, ripaticum, aut aliquas publicas functiones exquirere audeat; nullamque in commenditis eorum liberis ac ſeruis, maſſariis, libellariis, aldionibus contra legem uiolentiam inferat, aut eos poteſtatiue diſtringere aut pignorare praeſumat. Quod qui fecerit, ſubiectam immunitionis noſtrae poenam componere cogatur. Quia uero ſupra taxatum monaſterium cum ſit aliis ſubſtantia in fame, et tamen hoſpitum et peregrinorum ſuſceptioni paratiſſimum, ob hoc ad maiorem noſtrae mercedis emolumentum conferimus atque donamus ad Dei ſeruorum inibi degentium ſupplementum partem terrae de gualdo noſtro quod Suſmate dicitur, et pertinet de curte regia Salluciola, et eſt per menſuram legitimam ad iuges centum quinquaginta de terra permiſona, habens fines ab ortu ſolis ipſum gualdum Suſmate, et maſſarius praedictae curtis Salutiolla a meridie et occidente uallem Guidam et Lenatum percurrentem ab Alapallone locum et gualdum Suſmate. Ipſam terram per infras - - - - praefato ſanctuario mancipamus atque largimur in perpetuum poſſidendam, omni publica repetitione ſopita.

3. Brixienſi S. Saluatoris. In MARGARINI bullario Caſinenſi t. II p. 34 monaſterium S. Saluatoris Brixiae ab incommodis ſolitis liberatur: Ermengarda Abbatiſſa ex Monaſterio Domini Saluatoris in Vrbe Brixia, quod dicitur nouum, per manus Venerabilis Epiſcopi Antonii eiusdem Ciuitatis, detulit obtutibus noſtris praecepta immunitatis eiusdem praefati Monaſterii, non ſolum Caroli Biſaui noſtri, Magnique Auguſti, ſed et omnium anteceſſorum noſtrorum Venerabilium Imperatorum, usque ad nos; poſtulans, ut ipſa praecepta piiſſimorum Auguſtorum per noſtram Regalem confirmaremus auctoritatem: Nos uero ob amorem Domini, et Saluatoris noſtri iuſſimus hoc praeceptum noſtrae immunitatis fieri, per quod decernimus, atque omnino iubemus, ut nullus Iudex publicus, uel quislibet de Iudiciaria poteſtate, tam Curtes, quam res ſupradicti Monaſterii, quae nunc tempore, legitimo ordine poſſide-

poſſidere uidetur, uel ea, quae diuina pietas adhuc ibi augere uoluerit, ad cauſas audiendas uel freda exigenda, ſeu manſiones, aut paratas faciendas, uel fideiuſſores tollendos, neque ullas redhibitiones publicas requirendas, nullo umquam tempore ingredere, uel exercere ullatenus praeſumat; ſed ſub immunitatis nomen, cum omnibus fredis conceſſis, liceat Rectricibus ipſius Monaſterii quiete uiuere, et ſedere, et pro remedio animarum noſtrorum Parentum, ac pro nobis, Coniuge, et prole miſericordiam Dei iugiter exorare. Inſuper conceſſimus ad id Monaſterium per hoc noſtrum praeceptum, pro noſtra aeterna mercede, Curticellas, quas ipſa petiit praedicta Abbatiſſa, id eſt Canellas, Bogonago, Trepentio, et Piſcaria de Sermione, et Curticellas, quas Aduocatus debet habere, id eſt campum Gumulſi, Perrego, Prato Capnoli. Haec enim omnia, cum omnibus integritatibus earundem rerum, et cum omnibus pertinentiis, et adiacentiis ſuis mobilibus, et immobilibus, quaeſitis, et inquiſitis ad id Monaſterium tradimus, atque transfundimus, quatenus ſine ulla moleſtatione, uel minoratione alicuius, ſub noſtrae immunitatis nomen, illuc perpetualiter ad ſuſtentationem Ancillarum ibidem Deo militantium pertineant, et in aucmentum proficiant. §. LIII.

§. LIIII.

Res a Carolomanno uiuente patre geſtas iam expoſuimus §. XXII ſq. Dum poſt obitum Ludouici Germanici Ludouicus filius cum Carolo Caluo arma confereret, Carolomannus nec ad fratres, nec ad patruum ſuum Carolum Imperatorem, ſicut ei mandauerat, uenit, occupatus in belligeratione contra Winidos. Ita ANNALES BERTIN. ad a. 876. ANNALES FVLDENSES addunt: Carlmannus et Hludovvicus atque Carolus Ludouici regis filii in pago Recienſi conuenientes, paternum inter ſe regnum diuiſerunt, et ſibi inuicem fidelitatem ſeruaturos eſſe ſacramento firmarunt, cuius ſacramenti textus theutonica lingua conſcriptus in nonnullis locis habetur. ANNALES METENSES haec ita explicant: poſt haec conuenerunt tres ſupradicti fratres in loco, qui dicitur Saulifelt, ibi diuiſerunt paternum regnum: Carolomannus ſortitus eſt Baioariam, Pannoniam, et Carnuntum, quod corrupte Carantanum dicitur, nec non et regna Slauorum, Beheimenſium et Marahenſium: Ludouicus

Regni administratio politica.

Ludouici Germanici filii regnum paternum inter ſe diuidunt.

 Orien-

Digitized by Google

§. LIII. Orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam et partem regni Lotharii: porro Carolus Alemanniam et aliquas ciuitates ex regno Lotharii. De loco Saulifelt ſententiae diuerſae. Alii eum in Thuringia quaerunt, alii in regno Lotharienſi. A uero propius abeſſe uidentur, qui pagum Recienſem maioris pagi Nordgouiae partem, et Sualefeldam ad Almonam in dioeceſi Eiſtettenſi ſitam exiſtimant. Conf. FALKENSTEIN. in analect. Thuringo-Nordgauienſ. P. VIII n. 4 *von der a. 976, von des Königs Ludouici I oder Germanici drey nachgelaſſenen Söhnen, Carolomanno, Ludouico und Carolo auf dem Nordgau vorgenommenen Reichs- und Länder-Theilung.* Carolomannus deinde de regno Italiae acquirendo cogitauit. Felices eius progreſſus ANNAL. FVLD. ad a. 877 commemorant: Carolus Galliae tyrannus, aeſtiuo tempore cum exercitu Italiam petiit, et Ticini reſidens magnopere niſus eſt, qualiter Carlmanno illuc aduentanti aditum denegaret in illam prouinciam. Carlmannus uero cum manu ualida Noricorum diuerſorumque Sclauorum Italiam ingreditur, contra Carolum dimicare uolens. Quod cum Carolus comperiſſet, ilico (iuxta conſuetudinem ſuam) fugam iniit. Omnibus enim diebus uitae ſuae ubicunque neceſſe erat aduerſariis reſiſtere; aut palam terga uertere, aut clam militibus ſuis effugere ſolebat, et in eodem itinere dyſenteriae morbo correptus, cum magna periit triſtitia. - - - Carlmannus optimates Italiae ad ſe uenientes ſuſcepit, et diſpoſita, prout uoluit, regione, reuerſus eſt in Baioariam. ANNALES BERTIN. in huius quoque rei narratione nimium indulgent Carolo in detrimentum ueritatis: „nunciatum eſt non incerta relatione, Carolomannum Hludovvici fratris ſui filium cum maxima multitudine bellatorum ſuper eos uenire. Quapropter relinquentes Papiam, uenerunt ad Tardunam. Et conſecrata Richildis a Papa Ioanne in Imperatricem, mox retrorſum fugam arripuit cum theſauro uerſus Moriennam. Imperator autem aliquandiu una cum Ioanne Papa in eisdem locis immorans, expectauit Primores Regni ſui, Hugonem Abbatem, Boſonem, Bernardum Aruernicum Comitem, itemque Bernardum Gotiae Markionem, quos ſecum ire iuſſerat. Qui una cum aliis Regni Primoribus (exceptis paucis, et Epiſcopis) aduerſus eum conſpirantes coniurauerant. Et comperiens eos non uenturos, ut audierunt ipſe, et Papa Ioannes appropinquare Carolomannum, Imperator poſt Richildem fugam arripuit, et Papa Ioannes uerſus Romam concite

2. Carolomannus regno Italiae potitur.

concite feſtinauit. Per quem Carolus Imperator imaginem Saluatoris in cruce fixi ex auro multi ponderis fabrefactam, et gemmis precioſis ornatam, Sancto direxit Petro Apoſtolo. Carolomannus uero mendaci nuncio audiens quod Imperator, et Papa Iohannes ſuper eum cum multitudine maxima bellatorum uenirent, et ipſe fugam arripuit per uiam, quam uenerat. - - - Carolomannus pene usque ad mortem infirmatus, et lectica delatus ad propria, per annum ita iacuit, ut a multis fuerit deſperatus.,,. Turbatus Italiae ſtatus regisque noſtri fortuna deſcribitur etiam in formulis uet. Alſaticis. Nam c. XXVI Brixienſis eccleſiae paſtor (qui forte Antonius erat, ex Iohannis VIII P. epiſtolis notus) dilectiſſimo et religioſiſſimo conſacerdoti et firmiſſimo amico N. epiſcopo ita ſcribit: Obſecro fidelitatem ueſtram, ut ueraciter mihi et diligenter demandare dignemini, quomodo ſe ſumma rerum habeat, quam pacati inter ſe Domini noſtri Reges ſint, id eſt filii Hludouici, qualemcunque pacem ad conſobrinum ſuum filium K. conſeruent: *quia nos habitatores Italiae, et potius inquilini ſeu quod potiſſimum ueritas ipſa teſtatur, praeda nunc horum, nunc illorum, aegre nimis expectamus, donec inter ſe concorditer adinueniant, cuinam prouinciam illam concedere uelint; ut illi, prout oportet, ſingulariter ſubiiciamur.* Epiſcopus ille anonymus cap. XXV reſpondet: De perturbatione uero Italiae tum propter ueſtram et Eccleſiarum Chriſti inquietudinem et uaſtationem, tum etiam propter noſtra detrimenta nimium contriſtamur: quia pauperrima et arida prouincia noſtra quid amplius habitura eſt matre diuitiarum ſuarum direpta. Sed Dei miſericordia confidimus hanc tempeſtatem in breui ſerenandam; nam ſicut demandaſtis mihi, ut de Regni pace et ſtatu uobis certi aliquid ſignificarem, et qualem pacem ad inuicem inſeruarent, tres fratres filii noſtri Domini Hludouici, et utrum nepotem et conſobrinum, immo compatruelem ſuum filium K. in ſocietatem ſuam aſciuiſſent? notum facio dilectioni ueſtrae, quia tres illi fratres, ita ſe mutua charitate complectuntur, ut ſummam Trinitatem, mediam inter illos diuerſari credamus. A Deo omnia, quae ad illos ſeu priuato, ſeu publice pertinere uidentur, humanas res uota ſupergrediuntur: et unusquisque eorum ſi poſſet, et poteſt fieri, plus alios quam ſe ipſum diligit, et diligeret. *Et Domnus quidem K. cum fratre Hl. Hludouici iunioris, id eſt Galliam Lugdunenſem et Treuirim cum omni Moſellana regione, nec non Agrippinenſem Prouinciam, et Burgundioniam*

inter

§. LIII.

Formulae uet. Alſat. de turbis loquuntur Italiae.

§. LIII.

quae Carlmanno regenda committitur.

inter ſe diuidendas acceperunt. Italiam uero et Thuſciam, et omnem Campaniam Domno K. regendas commiſerunt, qui etiam modo ſanitate indulta, et indepta, quandocius uos per gratiam Dei uiſitabit, et omnem aduerſarium et praedonem de ueſtra prouincia fugabit. A. 878 Carlmannus partem regni Hlutharii, quam priori anno a fratribus ſibi retinendam acceperat, Hludouuico reddidit. - - - Lantbertus Witonis filius, et Adalbertus Bonifacii filius Romam cum manu ualida ingreſſi ſunt, et Iohanne Romano Pontifice ſub cuſtodia retento, optimates Romanorum fidelitatem Carlmanno ſacramento firmare coegerunt. Quibus inde diſcedentibus idem Pontifex domum ſancti Petri ingreſſus, omnes theſauros quos ibi reperit, ad Lateranis tranſtulit, et altare ſancti Petri cilicio cooperuit, et cuncta oſtia eiusdem Eccleſiae clauſit, nullumque ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum eſt, et (quod dictu nefas eſt) omnibus undique illuc cauſa orationis conuenientibus negabatur introitus, erantque ibi omnia confuſa. Memoratus autem Pontifex conſcenſis nauibus per mare Tyrrenum regnum Caroli intrauit, ibique per totum pene moratus eſt annum. Tandem aſſumpto Boſone Comite, qui propria uxore ueneno extincta, filiam Hludouuici Imperatoris de Italia per uim rapuerat, cum magna ambitione in Italiam rediit, et cum eo machinari ſtuduit, quo modo regnum Italicum de poteſtate Carlmanni auferre, et ei tuendum committere potuiſſet. PETRVS bibliothecarius in hiſt. Franc. ad a. 878 menſ. Ianuar. inquit: Lanthbertus, Widhonis filius, et Adalberthus, Bonifacii filius, ualida manu Romam uenerunt, Pontificem uinculis redegerunt. Primores populi Romani coegerunt, ut Carlomannus pro Caeſare haberetur. ANNAL. FVLD. ad a. 879: Hludouuicus Rex natale Domini celebrauit in Forahheim, inde in Baioariam profectus eſt inuiſere Carlmannum, qui graui detinebatur infirmitate. Nam paralyſi morbo correptus uſum loquendi amiſit. Ibique optimates eiusdem regionis ad ſe uenientes ſuſcepit, ea uidel. ratione, ut poſt obitum Carlmanni nullum alium ſuper ſe regem ſuſciperent, uel regnare conſentirent. - - - - Carlmannus autem tandem Hludouuicum ad ſe accerſiuit, et quoniam loqui non poterat, ei ſeipſum et uxorem et filium uniuerſumque regnum ſcripto commendauit. Cui Rex Epiſcopatus et Abbatias et Comitatus ad ſeruitium delegauit; et diſpoſita, prout uoluit, regione, rediit in Franciam.

3. Partem regni Lotharii reddit Carlom. Fratri Ludouico.

4. Lamberto et Adelberto auxiliantibus, Romani Carolomanno ſacramentum fidelitatis exhibere coguntur. Pontifex Boſoni comiti regnum Italiae tribuere tentat.

5. Carolomannus moribundus regnum et ſuos Ludouico fratri commendat.

§. LIIII.

§. LIIII. §. LIIII. LV.

Quisquis Carolomanni diplomata accuratius intueri haud grauatur: is uaria, quae ad ſtatum cum publicum, tum priuatum illuſtrandum ualeant, deprehendet. Multa iam in re diplomatica Ludouici Germanici delibauimus. Nunc digitum tantummodo ad aliqua loca intendere liceat. Saepiſſime reges emolumenta fiſci concedunt Iura fiſci. eccleſiis. Charta Carolomanni in MVRATOR. c. l. t. I p. 927 commoda iſta ſpeciatim enumerat: *annonam, uinum, caſeum, pullos, oua, caſtanearum fructus que meſſis que lentibus gignitur pluſtatica* (obſcura) *calcem, uenationes*. Huiusmodi bona fiſci interdum dicuntur *ius publicum*. 2. ius publicum. In VGHELL. t. II p. 145 rex largitur Wibodo, epiſcopo Parmenſi, *omne ius publicum et teloneum, atque diſtrictum eiusdem ciuitatis et ambitum murorum in circuitu, nec non et pratum regis non longe ab ipſa eadem ciuitate in integrum ſicut noſtrae publicae ac regiae pertinet poteſtati. Terram iuris publici* in comitatu Placentino accipit monaſterium S. Reſurrectionis, in MVRATOR. c. l. t. I p. 929. Mundeburdium regium in coenobio Bobienſi id efficiebat, ut *monachi nullas publicas excubias, nullas paratas uel angarias facere ſiue perſoluere cogantur, nullas pontium nouas uel ueteres ſtructiones ſeu reſtructiones cogere uel renouare compellantur*. A terris ac rediribus fiſci, quae quidem 3. Res proprietatis. ad imperium, non autem ad dominium regis, pertinent, diſcernuntur bona hereditaria ac res proprietatis regis, de quibus rex, ut liber rerum ſuarum arbiter, ſtatuit. Sic et *loca hereditatis ſuae* monaſterio Chremiſenſi tradidit. RETTENPACHER p. 32. *Territorii* in loca Deo dicata translati termini diligenter ſignabantur, accitis comitibus, qui illud uel *circumequitarent*, uel *circumirent*. RETTENPACHER. c. l. Seruos dono datos fuiſſe, notiſſimum. *Barſchalcum* unum cum huba 4. Barſchalci. ſua acquirit monaſterium Chremiſenſe apud RETTENPACHER. p. 34. *Schalc* ſeruum ſignificat; *bar* uero liberum. Hinc conficitur, *barſchalcos* melioris conditionis reliquis ſeruis fuiſſe. Quum ſerui ac liberi ſimul eſſe nequeant, medium genus hominum libertorum ſcil. conſtituere uidentur. uid. SCHILTERI gloſſar. h. u.

§. LV.

Minarum atque poenarum formidinem non omittunt tabulae Poenarum formido. Carolomanni. HVND. t. III p. 42: *Si quis uero (quod abſit) hoc praeceptum*

§. LVI. *ceptum donationis noſtrae infringere diſpoſuerit : primum iram Dei ſanctorumque eius incurrat, et in die iudicii tremendi, pro hac ipſa temeritate redditurus rationem ante Dominum fiat.* DACHER. t. II ſpicileg. p. 938: *Si quis uero, quod minime credimus, ipſa ſua loca, eorumque pertinentia, ſeu ſeruos Dei inibi ſupernae famulantes Maieſtati laedere aut inquietare, ſeu ex collatis minuere uel auferre praeſumſerit, duplum eis reſtituat, inſuper componat pro praeſumptione pondera auri probatiſſimi libras duodecim.* MVRATOR. t. V antiquit. Ital. p. 502: *Si quis autem, quod non credimus, ex heredibus uel ſucceſſoribus noſtris hanc noſtram in diuino famulatu donationem atque munificentiam infringere aut uiolare temptauerit, centum libras auri probatiſſimi componere compellatur, medietatem Palatio noſtro, et medietatem ſupra taxato uenerabili loco, et quod repetit, irritum ſit.* IBID. t. V p. 946. MVRATOR. c. I t. I p. 930: *Quod ſi quis contemptor, aut uiolator extiterit huius Praecepti, et res easdem iniuſte inuadere preſumpſerit, aut Seruos uel Ancillas iniuſte conſtrinxerit, ſeu et Liberos homines res illas poſſidentes, trecentos Mancuſos auri rectiſſimi ponderis exſoluat, medietatem Palatio noſtro etc. Mancuſas* ſiue mancuſos a *marcis* haud differre, docere conatur DV FRESNE in gloſſario hac uoce. Charta VGHELLIANA t. I p. 799 utitur etiam uocabulo *marcae*, quod tabulis noſtris reliquis obſcurum. In diplomate BALVZIANO capitular. append. p. 1505 et in VGHELLIANO t. II p. 146 mulcta dimidia *Camerae* regis inferri iubetur, quae in aliis tabulis *palatio* regio uindicatur.

§. LVI.

Preces. Pro beneficiis in collegia religioſa collatis Rex, ritu antiquo, preces piorum poſtulat atque exſpectat. In DACHERII t. II Spicileg. p. 398: *Sed liceat eis quiete uiuere, et pro nobis ac pro noſtris anteceſſoribus ſemper ipſam exorare ſanctam Trinitatem, in cuius honore haec ipſa eorum Eccleſia conſtat eſſe dicata.* MVRATOR. t. V antiq. Ital. p. 502: *altiſſimum Dominum iugiter exorantes tam pro noſtre anime ſalute, quam et pro diue memorie genitoris, fratris, ac conſobrini noſtri piiſſimorum Principum eterna requie.* IBID. t. VI p. 305: *quae nos uniuerſa idcirco conceſſimus et perdonauimus pro noſtra et Coniugis noſtrae, nec non piiſſimorum Anteceſſorum noſtrorum ſalute, totiusque regni noſtri augmento et ſtabilimento, deuotius et delectabilius omnia excluſa neceſſitati cauſa*

uel

uel occaſione ualeant ſupplicare. IBID. t. V p. 946: *Liceatque eidem ſanctae Congregationi perpetualiter quiete et ſecuriter ſine ulla moleſtia et inquietudine pro nobis ac coniuge noſtra, diuinam exorare clementiam.* MARGARINI bullar. Caſin. t. II p. 34: *Sed ſub immunitatis nomen, cum omnibus fredis conceſſis, liceat Rectricibus ipſius Monaſterii quiete uiuere, et ſedere, et pro remedio animarum noſtrorum parentum, ac pro nobis, Coniuge, et prole miſericordiam Dei iugiter exorare.* §. LVII. LVIII.

§. LVII.

In calce tabularum mentio fit, ut moris eſt, ſubſcriptionis et annuli. Vocabulum *ſigillare* nunc frequentius adhibetur: *Et ut haec auctoritas noſtrae confirmationis* (*donationis, largitatis, complacitationis*) *firmiorem in Dei nomine habeat tenorem* (*uigorem*), *manu propria noſtra ſubter eam confirmauimus et annulo noſtro ſigillari* (*aſſigillari*) *iuſſimus.* In MVRATOR. t. I antiquit. Ital. p. 932 legimus: *Et ut uerius credatur, diligentiusque ab omnibus obſeruetur, manu propria ſubter confirmauimus et annuli noſtri impreſſione inſigniri praecepimus.* In BALVZ. append. t. II cap. p. 1504: *Et ut haec noſtra promulgatio ſiue largitio perenni ſtabiliatur robore, manus noſtrae monogrammate ſubter illam adnotamus et ex annulo noſtro inſigniri iuſſimus.* In MVRATOR. c. l. t. V p. 501: *Vt autem hoc noſtrae auctoritatis atque largitatis praeceptum pleniori robore cumuletur, manus proprie adnotatione inſignitum annulo noſtro ſigillari praecepimus.* VGHELLIANA charta t. V Ital. Sacr. p. 699 ut in reliquis, ita etiam in hac formula nonnihil habet inſueti: *ſigillo noſtro ſigillari iuſſimus.* Subſcriptionis et annuli mentio.

§. LVIII.

Subſcriptio regis his uerbis plerumque concepta reperitur: *Signum domini Karlomanni Sereniſſimi regis.* In DACHERII ſpicil. t. II p. 938 exſtat: *ſignum manus Domni Carlomanni Sereniſſimi regis.* Vox *Domini* interdum omittitur aut certe deſideratur. *Sereniſſimi* elogium aliquando commutatur cum uocabulis *inuictiſſimi* et *piiſſimi.* Subſcriptionis regiae formula.

2\. Quod ad ipſum ſignum ſiue monogramma attinet, MVRATOR. t. I antiquit. Ital. p. 928 memorat, PANVINIVM in libro de Roman. principibus duplex Carlomanni monogramma attuliſſe. Haud rarum, diuerſa unius eiusdemque regis reperiri monogrammata; ſed Monogramma duplex.

Digitized by Google

§. LVIII. unum uerum, reliqua falſa. At in chartis Carolomanni, quod utique ſingulare, duas ſaltem monogrammatum figuras inter ſe diſſimiles admittere neceſſe habemus, niſi codicillos ſinceros in diſcrimen perperam uelimus adducere. Alterum ſcilicet et frequentius ſchema, fundamenti inſtar habet literam M, literis reliquis uel affixis uel appoſitis. uid. n. 4. Exhibetur iſtud in MVRATOR. t. I antiq. Ital. p. 929 et t. V p. 945. HVND. Metrop. Salisb. t. III p. 42. Ab hac forma non recedunt exempla in MVRATOR. c. l. t. I p. 931 et t. V p. 501 allata, niſi quod prius ſuſtentaculum literae M oblique poſitum conſpiciatur ac litera N alio charactere ſignetur. uid. n. 5. Alterum uero monogrammatum Karlomanni genus literis K et N iuxta ſe poſitis ac linea transuerſa connexis conſtat; reliquae literae adduntur, ut effigies n. 6 oſtendit, quam in MVRATOR. c. l. p. 927 pictam deprehendimus. Sed, ut uerum fateamur, *Karlomannus* inde uix poteſt colligi, ac litera I ſuperflua uidetur. Chartae VGHELLIANAE (t. I Ital. ſac. p. 145), non extra omnem teli critici iactum poſitae, monogramma adiicitur ad priorem ſpeciem minus accurate delineatum. uid. n. 7. In Archiuo eccleſiae Romanae S. Paulli aſſeruatur codex bibliorum ab Ingoberto Carolo Regi oblatus. Praefigitur codici imago regis in ſolio ſedentis. Siniſtra globum imperii monogrammate ſignatum tenet. Reliqua exhibet figura in MABILLONII Itinere Italico cernenda, unde eam ECCARD. Commentar. rer. Franc. t. II p. 623 indidit. Adſcripti ſunt uerſus:

3. de monogrammate uetuſtae alicuius picturae.

Rex Coeli dominus ſolita pietate redundans,
Hunc Carolum Regem terrae dilexit herilem.
Tanti ergo officii ut compos ualuiſſet haberi,
Tetraſti impleuit uirtutum quatuor almo,
Imminet hic capiti de uertice cuncta refundens.
Denique ſe primum, tunc omnia rite gubernat,
Prudenter, iuſte, moderate, fortiter, atque
Hinc inde angelico ſeptus tutamine ſacro,
Hoſtibus ut cunctis exultet pace repulſis.
Ad dextram armigeri praetendunt arma miniſtri,
Eccleſiam Chriſti inuictus defenſor in aeuum,
Armipotens magnis quis ornet ſaepe triumphis.
Nobilis ad laeuam coniux de more uenuſtat,
Qua inſignis proles in regnum rite paretur.

Sequitur

Sequitur deinde Prologus libri, a MARGARINO integer relatus, in quo inter caetera haec leguntur: §. LVIII.

Haec namque inuenies praeſenti pagina libro,
Quem tibi quemque tuis Rex Carolus ore ſerenus
Offert, Chriſte, tuisque cliens et corde fidelis.
Eius ad imperium deuoti pectoris artus
Ingobertus eram referens et ſcriba fidelis,
Graphidas Auſonios aequans ſuperansque tenore
Mentis, ut auri comum decus illi creſcat in aeuum:
Quem fecit priſcos Chriſtus tranſire Monarchas,
Et ſibi cognouit, duce Chriſto, ſceptra tenere.

CORNELIVS MARGARIN. in inſcriptionibus antiquis baſilicae S. Pauli, NICOL. ALEMANNVS in libro de parietinis Lateranenſibus, et PAPEBROCHIVS in hac pictura Carolum M. ſibi uidere uidentur. MABILLONIVS nihil hic certi pro Carolo M. neque pro Caluo elici poſſe putat. ECCARDVS cit. loc. oſtendere conatur, certi quid pro Carolomanno Rege concludi poſſe. „Nomen eius „in Monogrammate clare ſatis extat. Carolomannus prole carebat, „eam tamen ex Regina, Erneſti Ducis filia, ſperabat. Hinc conue„nit in eam uerſus uotiuus: *Qua inſignis proles in regnum rite paretur.* „Hoc uero uoto neque Carolo M, neque Caluo opus erat, qui pro„lem habebant. Conuenit etiam Carolomanno, quod *hoſtes pace* „*repulerit;* ii enim, qui aduerſi erant, Carolo Imp. mortuo, in pace „ad ipſum Papiam uenerant. *Cognouit* Carolomannus *duce Chriſto* „*ſceptra tenere*, qui in Diplomate Caſaurienſi dicit, *Deo duce* ſe regnum „Italicum obtinuiſſe et Papiam ueniſſe. Nec turbare nos debet, „quod Carolomannus in uerſibus *Carolus* appellatur, *Carolomannus* „enim diminutiuum eſt nominis *Caroli;* et EVTROPIVS Presbyter, „uetus ſcriptor, eundem Carolomannum *Carolum* uocat. Aſſumen„dum Ingoberto hoc nomen fuit, quia illud *Carolomanni* uerſum com„mode non ingrederetur.„ Monogramma, quod uid. n. 8, Eccardo haec uerba exprimere uidetur: CAROLOMANNVS REX BAioariae. BA illud quidem inferius in monogrammate extans ceteris obſcurius eſt.

§ LVIIII. LX.

§. LVIIII.

Archicancellarius unicus Theotmarus.

Karolomanni noſtri tabulas recognouit Archicancellarius unicus ac perpetuus *Theotmarus*, Archicapellanus et Archiepiſcopus Iuuauenſis, quem deprecante rege pallium a pontifice impetraſſe, diximus §. XXXXVII, 2. De controuerſia inter hunc antiſtitem et Methodium, Marauenſis ac Pannonienſis eccleſiae metropolitanum, agitata, uid. HANSIZ. Germ. ſacr. t. II p. 139 ſq. add. epiſtola Theotmari Iuuauenſis, eccleſiae archiepiſcopi, aliorumque epiſcoporum ad Iohannem Pontif. de Slauis ad fidem Chriſtianam conuerſis et eorum archiep. et epiſcopis, in HARDVINI act. Concil. t. VI P. I p. 126. Theotmaro praeſto fuit Cancellarius *Waldo*, poſtea epiſcopus Friſingenſis. a. I regni Karlom. *Waldo Cancellarius ad uicem Diotmari rec.* RETTENPACHER. p. 32. a. II *Baldo Cancellarius regis ad uic. Theogmari archicapell. rec.* DACHERII t. II p. 938. *Baldo Cancell. ad uic. Theotmari Archiep. ſummique capellani rec.* MVRAT. t. V antiq. p. 501. t. VI p. 303 *Baldo Cancell. ad uic. Theotmari Archicancellarii rec.* IB. t. I p. 927. *Baldo Cancell. ad uic. Theotmari Archicap. rec. et ſubſcr.* IB. t. V p. 945. *Baldo Cancellarius ad uicem Thigtmari Archicapellani rec.* IB. t. VI p. 363. *Baldo Cancellar. ad uic. Theotmari Cancellar. rec.* RETTENPACHER. p. 34. Inuſitatum, *Cancellarium* ad uicem alterius *Cancellarii* recognoſcere. Scribendum forte ad uicem Theotmari Archicancell. A. III regni Karlomanni *Madaluinus Notarius* ad uicem *Theotmari* recognoſcere coepit. *Baldonem* abhinc non reperies, ſi chartam excipias BALVZIANAM d. VIII Kal. Maii a. III datam. *Madaluinus* etiam *Mandaluinus* ſcribitur, item *Mandouin.* in VGHELL. t. V p. 699. MALLINKROT. de Archicancellariis Imp. p. 253 *Baldonem* quoque Archicancellarium Carolomanni fuiſſe putat. Succurrit enim diploma in HVND. t. III p. 41, quod a. I regni *Madalwinus Not. ad uicem Baldonis Cancellarii* recognouit. Accedit charta in VGHELL. t. I p. 798, ubi *Baldo Cancellarius authentico contineri recognouit.* Sed utrumque documentum ſuſpectae fidei uidetur.

a. Baldo cancellarius; dubium, an fuerit archicancellarius?

§. LX.

Sigillorum penuria.

Sphragiſtica Carolomanni uacat. Non dubitamus, quin nonnulla eorum diplomatum, quae paſſim produximus, ſuis etiam nunc munita

Digitized by Google

munita ſint ſigillis; ſed iis, qui chartas diuulgarunt, ſigillorum imagines delineare non placuit. Optamus, ut haec lacuna rei diplomaticae regum Germaniae, ut par eſt, expleatur. MVRATOR. in charta t. V antiquit. Ital. p. 501 recitata, ſigillum cereum conſeruatum teſtatur, ſed illud nec deſcribit, nec pingit. In quibusdam tabulis locum ſigilli cerei deperditi indicaſſe, ſat erat. §. LXI.

§. LXI.

Temporis rationes in Carolomanni libellis ad duas dirigantur epochas, quarum altera a Ludouici Germanici morte decurrit, altera ab initiis regni Italici; ita, ut epocha regni Bauarici unico anno anteuertat regnum Italicum. Temporis punctum, quo Carolomannus in Italia poteſtatem regiam adeptus eſt, accurate definire ſtuduit MVRATOR. t. I antiquit. p. 931: Vt certius teneamus, inquit, annos regni a Carlomanno initi, accipe, quae in tabulis urbis Lucenſis animaduerti. Ibi Charta legitur ſcripta *Regnante Domno noſtro Karlomanno piiſſimo Rege, Anno Regni eius, poſtquam Deo propitio in Italiam ingreſſus eſt, Primo, pridie Idus Nouembris, Indictione duodecima*; in qua Gerardus Epiſcopus quaedam praedia permutat, et Adalbertus Dux ad ea aeſtimanda quosdam uiros mittit. Is eſt Annus DCCCLXXVIII. Altera Charta exarata fuit *Regnante* etc. *Anno Regni* etc. *Secundo. VI Kalendas Martias, Indictione Duodecima*, et alteram permutationem complectitur cum hiſce uerbis: *Super hac commutatione ſecundum legem direxit Gherardus Epiſcopus Miſſo ſuo, id eſt Saxſo Archipresbitero etc. et Adalberto Comite direxit Miſſo ſuo* etc. Is eſt Annus DCCCLXXIX. Rurſus eſt Charta ſcripta *Anno Secundo, III Nonas Septembris, Indictione Terciadecima*, cuius en prima uerba: *Manifeſtus ſum ego Ildebrando in Dei nomine Comes filius bonae memoriae Eribrandi* etc. Deſignatur heic Annus DCCCLXXIX. Hiſce adiunge Diploma eiusdem Carlomanni, editum in Chronico Caſaurienſi part. II Tomi II Rer. Italicar. et promulgatum *Decimo ſeptimo Kalendas Nouembris, Anno Secundo Regni Carlomanni Indictione Decima. Actum Papia.* Id eſt Anno DCCCLXXVII. Collige nunc rationes. Si recte ſe habet *Indictio decima* in Caſaurienſi Diplomate, neque ibi reſtituenda eſt *Indictio, Decima tertia.* Carolomannus Octobri Menſe Anni DCCCLXXVII uerſabatur in Italia, atque in ipſa Vrbe

Notae chronicae et epochae

obſeruatio MVRATORII

§. LXI. Vrbe Ticinenſi, eoque Menſe ineunte Rex Italiae renuntiatus nondum uidetur. Quod ſi in eodem Diplomate Caſaurienſi ſignatur tantum *Annus Secundus Regni*, ſubintelligendum erit Baioariae, non autem Italiae. Itaque is Italiae Rex appellatus fuerit inclinante Octobri Menſe eodem Anno DCCCLXXVII, quam dignitatem ſeu titulum per totum Octobrem Anni DCCCLXXIX retinuit. Quippe uidi Chartam in Archiuo Canonicorum Mutinenſium ſcriptam *Regnante Domno noſtro Carlomanno hic in Italia Tertio, die XXVII de Menſe Octuber, per Indictione tercia decima.* Haec ad Chronologiam regum Italiae recte ſtatuendam indicaſſe mihi licuerit. add. EIVSDEM *Geſchichte von Italien* P. V ad a. 877. SIGONIVS l. V de re-

et SIGONII „gno Italiae p. 135 tradit, Carolomannum regnum Italiae per triennium tenuiſſe, eiusque rei in maximo Germanorum Francorumque „annalium ſilentio, uetera multa, quae in Lombardia legantur, diplomata fidem facere, quibus ipſe Bauariae atque Italiae Rex, ut „ſe inſcripſerit, per hos tres annos, eccleſiis populisque beneficia „confirmarit ante - - condonata. Omnia tamen diplomata in Bauaria data eſſe.„ Vltima SIGONII obſeruatio hodie fallit, quandoquidem ex tabularum ſerie, mox contexenda, chartas quasdam etiam in Italia datas fuiſſe, patet.

A. I. VII Kal. Octobr. in a. I regnante Carolomanno rege. GOLDAST. rer. Alamann. ſcript. t. II p. 26.

Menſ. Nouembr. fratres reges in pago Recienſi in loco Sualifelt regna diuidunt.

D. VI Kal. Mart. a. Chriſt. propitio I regni domini Carolomanni ſereniſſimi regis Boiorum ind. IX. Actum Matachoue curte regia. a. Chr. DCCCLXXVI. At hic annus Chriſti non conſentit cum reliquis numeris, qui a. DCCCLXXVII et ind. X requirunt. HVND. t. III p. 41.

D. IV Kal. Iul. a. I regni d. Karlom. ſer. reg. ind. IX. Actum Ratensdorff curte regia. RETTENPACHER. Annal. Cremiſan. p. 32.

A. II. D. XVII Kal. Nouembr. a. II regni domni Carlomanni ſereniſſimi regis, ind. X. Actum Papia ciuitate regia. DACHER. t. II ſpicileg. p. 938.

Regnante

Digitized by Google

Regnante Carolomanno rege anno regni in Italia ſecundo, XV §. LXI.
Kal. Nouembr. ind. XIII. Actum ciuitate Leoniana urbis Romae, beati Petri Apoſtoli. FIORENTINI *uita de Matilde* L. III p. 24.

D. XIIII Kal. Nouembr. a. I regni domni Karlomanni ſereniſſ. reg. in Ital. Actum in curte ſancti Ambroſii, que uocitatur Caſſianum iuxta Attuam fluuium, ind. XI. MVRATOR. t. V antiq. Ital. p. 501.

D. XIII Kal. Nouembr. a. I regni domni Karlomanni ſereniſſ. reg. in Ytalia ind. XI. Actum in corte noua, uilla regia. MVRATOR. c. l. t. VI p. 303.

D. IV Kal. Nouembr. a. I regni dom. Karlom. ſer. reg. Ital. ind. XI. Actum Piſcariae. MVRATOR. c. l. t. I p. 927.

D. XII Kal. Decembr. a. I regni dom. Karl. ſer. reg. Ital. Actum ciuitate Verona, ind. XI. MVRATOR. c. l. t. V p. 945.

D. X Kal. Decembr. a. I regni Carolomanni ſer. reg. in Ital. ind XI. Actum in urbe Veronenſi. VGHELL. Ital. ſacr. t. I p. 798.

D. III Non. Decembr. a. II regni dom. Karlomanni inuictiſſimi reg. in Wavvaria et I in Italia ind. X. Actum ad Oetingas curte regia. RETTENPACHER. c. l. p. 34.

D. II Id. Mart. a. II dom. Karlomanni ſer. reg. Bauariorum et Italie ind. XI. Actum ad Otingas pal. reg. MVRATOR. c. l. t. VI p. 363. Actum ſtrenuiſſimo rege Karolomanno permittente a. II regnante in Bauuariorum regione, in Langobardorum primo. PEZ. t. I P. III p. 247.

A. III. D. V Id. Septembr. a. III regni dom. Carolom. piiſſimi reg. in Boiaria et I in Italia. ind. XI. Act. Rantersdorf curte regia DCCCLXXVIII. HVND. t. III p. 42.

D. III Non. Decembr. a. III dom. Karlom. ſer. reg. in Bauaria et II in Ital. ind. XII. Act. ad Rantersdorf curte regia. PEZ. theſ. anecd. t. I P. III p. 27.

D. IV Id. Februar. a. III regni Karlomanni ſer. reg. in Wavvaria, in Italia II. ind. XI. Actum ad Oeting. curte regia. RETTENPACHER. p. 35.

D. V Id. April. a. III dom. Karlom. piiſſ. reg. in Bauaria et II in Ital. ind. XII. Actum ad Otingas cum regina (curte regia). PEZ. c. l. p. 28. CHRON. LVNAELAC. p. 86.

Digitized by Google

§. LXII. D. VIII Kal. Mai. a. IIII d. Karlom. inuictiſſ. reg. in Bauaria, III (II) in Ital. ind. XII. Act. ad Cuniguſt curte regia. BALVZ. Capitul. append. p. 1504.

D. XIII Id. Iul. a. regni d. Karolom. ſer. reg. in Bauar. III in Ital. II Ind. XII. Act. ad Otinga curte regia. MARGARINI bullarium Caſin. t. II p. 34.

D. VIII Id. Iul. a. III regni d. Karlom. ſer. reg. in Bauaria et in Ital. II ind. XII. Act. ad Otinga curte regia. MVRATOR. c. l. t. I p. 929.

D. XII Kal. Octobr. a. III regni Karlom. ſer. reg. in Bauaria et in Italia II, ind. XII. Actum ad Hoherahbach curte regia. PEZ. c. l. p. 26. CHRON. LVNAELAC. p. 85.

D. II Non. Octobr. a. III regni Karlom. inuictiſſ. reg. in Bavvaria et in Italia II ind. XII. Act. in Bavvaria ad Hohbaerahah curte regie. MVRATOR. c. l. t. I p. 929.

D. II Non. Octobr. a. III regni Karolim. ſer. reg. in Baiouaria et in Ital. V ind. XII. Act. in clauſtro S. Zenonis. VGHELL. t. V p. 699. Numeri corrupti.

A. IIII. D. V Id. Maii (a. dom. inc. 872) dom. uero Carlom. regis in Baioaria IV et in Italia III ind. V. Dat. ad Huotingam curtem regiam. VGHELL. t. II p. 145. Annus Chriſti oppido fallax; diſcordat etiam indictio.

Actum eſt a. dom. noſtri I. Chr. DCCCLXXVIIII ind. XII regnantibus clariſſimi regis Hludouuici filiis Carlomanno, Hludouuico, Carolo a. IV. PEZ. c. l. p. 217.

Quare Rex noſter XI Kal. April. ut nonnullis uidetur, nondum obierat. Deceſſit autem de uita X Kal. Octobr. teſte diplomate quodam Arnulfi Reg.

§. LXII.

Diplomata ſuſpectae fidei monaſterii Otingenſis

Sicco pede non poſſumus locum praeterire, quem chartas fidei dubiae recipere uolumus, quamuis cautius hic agendum ſit, quia diplomatibus Karlomanni non abundamus. Quid igitur conſilii ad tabulas HVNDIANAS t. III p. 41 ſeruandas? Aliena formula: *diuina auxiliante clementia* (§. XXXXIII); offendit *Baldo* Cancellarius, cuius uicem ſuſtinet *Mandalwinus* notarius (§. LVIIII, 2). Non obuius alias

alias Karolomannus rex *Boiorum.* Si notas chronicas ſequimur, charta, uiuente Ludouico patre, data fuit. Ac forſitan dubia ſic diſpelluntur. Rex enim epocham ab aliqua diuiſione regni paullo ante obitum patris pacta ducere potuit. At inſpiciamus etiam diplomatis interna: diuina inſpiratione compuncti, complacuit nobis tradere pro augmento mercedis aeternae, quandam abbatiam quae dicitur Mataſeo ad monaſterium nouiter a nobis a fundamentis conſtructum, in loco qui dicitur Otinga, quod etiam in honore ſanctae Dei genitricis ſemper Virginis Mariae, et ſancti Philippi Apoſtoli Domini noſtri Ieſu Chriſti, aliorumque ſanctorum plurimorum (quorum reliquias Deo propitio adgregare potuimus) ornatum eſſe cernitur, ea uidelicet ratione, praefatam abbatiam, ut ſupra nominatum monaſterium tradidimus, ut ab hodierna die cum omnibus ad hanc ipſam abbatiam pertinentibus, tam traditione regum, uel etiam liberorum hominum, ad iam dictum monaſterium a nobis conſtructum perpetualiter pertineant, ſine ullius ſucceſſoris noſtri contradictione. Inſuper etiam notum ſit tam praeſentibus quam futuris, quomodo illam Capellam ad Otingas et ad illam curtem ad Buoche, ad praefatum monaſterium ad Otingas tradidimus, cum omnibus attinentiis, terris, cultis, incultis, agris, mancipiis, pratis, paſcuis, ſyluis, aquis aquarumue decurſibus, quaeſitis et inquaeſitis. Omnia enim haec quae ſupra memorauimus, tam ipſam abbatiam ad Mataſeo, quam ipſa duo loca, id eſt, illam Capellam ad Otingas, et curtem ad Buoche, ex integro tradidimus ad iam ſaepe dictum monaſterium perpetuis temporibus poſſidendum, ita ut nullus deinceps, nec de parentibus, nec de filiis (ſi eos nobis Deus dederit) neque de nepotibus ſiue de ſucceſſoribus noſtris, hanc traditionem noſtram uiolare uel inquietare audeat. Si quis uero (quod abſit) hoc praeceptum donationis noſtrae infringere diſpoſuerit, primum iram Dei ſanctorumque eius incurrat, et in die iudicii tremendi, pro hac ipſa temeritate redditurus rationem ante Dominum fiat. Sed liceat ſeruis Dei ibidem Deo famulantibus cunctas res praefatas ad laudem Dei eorumque ſuſtentationes perpetuis poſſidere temporibus, quatenus quiete uiuant, pro nobis atque cuncta ſancta Dei Eccleſia Deum attentius exorent. §. LXII.

In VGHELLI Italia Sacra tom. I p. 798 Gerhardus, epiſcopus Lucanae eccleſiae, a rege noſtro chartam obtinuit, quam uariae dubitandi rationes premunt. Formula tituli Carolomannus diuina mo- 2. eccleſiae Lucanae.

 uente

§. LXII. uente gratia Rex ualde peregrina (§. XXXXIII.) Nec alias legimus cancellarii ſubſcriptionem huius generis: *Baldo Cancellarius authenti co contineri recognoui.* Interim argumentum diplomatis a uero forſan non adeo abludens hic reddemus: uir uenerabilis Gherardus Epiſcopus Lucanae Eccleſiae, quae conſtructa in honorem S. Martini Con feſſoris cernitur, et in qua S. Regulus requieſcit in corpore, apud noſtram celſitudinem indicauit, quasdam Eccleſias inde iam diu iniuſte ablatas fuiſſe, id eſt Eccleſiam S. Vincentii, ubi B. Fridianus Confeſſor Chriſti requieſcit in corpore, et Eccleſiam S. Syluestri a ſeruiendo, uenerabilem Epiſcopum dilectum fidelem noſtrum petiit, ut easdem iam dictas Eccleſias ad praefatam ſedem Lucanenſem ob amorem Dei per praeceptum noſtrae authoritatis tradidimus per praeſentis noſtrae authoritatis praeceptum ab amorem Dei, et reuerentiam eiusdem S. ſedis praedictae, nec non et pro remedio animae patris, et matris noſtrae, atque pro noſtra aeterna mercede ad eandem Gherardi Epiſcopi ſedem, ipſas praedictas Eccleſias cum omnibus ſuis appendiciis, id eſt, ueſtibus, aedificiis, mancipiis, agris, paſcuis, pratis, ſyluis, campis, aquis, aquarumque decurſibus, egreſſibus et regreſſibus, mobilibus et immobilibus, atque cum uniuerſis quae ad easdem Eccleſias iure, et legaliter pertinere debeant, quatenus iure perpetuo ſine ulla contradictione, ſeu diminoratione ſub regimine, ac poteſtate Epiſcoporum iam dictae ſedis amodo, et deinceps permaneant, nullo nunquam ſucceſſore noſtro hoc frangente, ſed Deo auxiliante, haec noſtra traditio perpetuis temporibus firma, et inuiolabilis permaneat, quatenus Epiſcopus eiusdem ſedis - - - - - congregatione iugiter pro nobis ac coniuge noſtra, ac pro animabus fratris noſtri, matrisque noſtrae, nec non et pro ſtabilitate Regni a Deo nobis collati, diuinam miſericordiam exorare delectet. Et ſi quis, quod fieri non credimus, contra hoc noſtrae authoritatis praeceptum uenire, et inſurgere auſus fuerit, Marchas 40 auri puriſſimi ſoluere cogetur, medietatem eidem Eccleſiae, et medietatem Palatio noſtro. Vt hoc traditionis noſtrae praeceptum certius credatur, manu propria ſubter firmauimus, et anuli noſtri impoſitione ſigillari iuſſimus.

3. monaſterii S. Zenonis. Vitia ſua facile produnt tabulae, quas IDEM c. l. tom. V pag. 699 exhibuit: In nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis Karolomannus diuina fauente gratia Rex. Si de rebus tranſitoriis Deo, et ſanctis, uel Deo dicatis hominibus noſtra conſolamina praebeamus,

inde

inde nobis manſura gaudia prouenire liquido credimus, et iuxta Da- toris uocem in hoc ſaeculo centuplum accipiemus, et quod melius in futuro eſt, uitam poſſidebimus aeternam. Quapropter nouerit induſtria omnium fidelium noſtrorum praeſentium ac futurorum, qualiter noſtrorum caeterorumque fidelium aſſenſum praebentes pro anima Pipini aui, et Karoli Martelli patris mei, ac noſtra, ac omnium fidelium defunctorum dedimus Monaſterio S. Zenonis curtem noſtram nomine Diſentianum iuxta ripam laci poſitam cum omnibus aedificiis ſuis, et pertinentiis, terminisque ſuis, et cum mancipiis duobus, id eſt ſeruis Germanis, cum Caluulo et Orthoberto cum uxoribus eorum, ac filiis, et cum terris cultis, et incultis, campis, agris, monticellis duobus, ſiluis, paſcuis, pratis, aquis, aquarum decurſibus, molendinis, et cum omnibus adiacentiis ſuis mobilibus, et immobilibus, quaeſitis, et inquiſitis, usque Maguziano, et ripas, piſcationes, et uenationes, paſcuas usque ad arcem Mineruae Scouolo, ac per totas ripas lacus, ſeu cum omnibus caſis, et rebus, quae Adelbertus habet in Iſola, ac in Scuuolo cum filiis, et filiabus, uineis, campis, et oliuetis, et omnia ad eumdem pertinentia a meridie per ripas lacus, piſcationes, ac uenationes usque Sermionem, et Piſcariam, et per totam ſiluam de Lugana, uenationes porcorum, ceruorum, capreolorum omni tempore ſine omni hominum contradictione. Haec enim omnia, ſupra taxata in memoratis, et caſtrum cum curte, et plebe iuxta ripam lacus poſitam, et Deſentianum nomine cum omnibus ſuperius nominatis donare praeuidimus de noſtro iure, in ius, ac proprietatem monaſterio S. Zenonis ſito foris ciuitatem Veronam iuxta ripam Atheſis, et in ius, et proprietatem tradimus, atque transfundimus. Quatenus perpetuis temporibus ea omnia ſuperius nominata teneat, atque poſſideat, liberamque in omnibus habeat poteſtatem Abbas Deodatus, qui nunc eſt, ac ſui ſequentes perpetualiter tenendi, donandi, uel quidquid libuerit faciendi, nullo ſucceſſore noſtro unquam interrumpente, uel mutante: ſed maneat haec noſtrae authoritatis largitio perpetuis temporibus, firma, ac inconuulſa tam ipſi praefato Abbati, quam etiam impoſterum cunctis ſequacibus ſuis. Ac ut haec authoritas noſtrae largitionis ab uniuerſis fidelibus per cuncta futura tempora firmior habeatur, ac uerius credatur, ac diligentius conſeruetur manu propria noſtra confirmauimus, ac ſigillo noſtro ſigillari iuſſimus. Signum Karolimanni

§. LXII.

§. LXII. manni inuictiſſimi Regis. Mandauin. Not. ad uicem Theot. Maiſ. rog. Dat. II Non. Octob. anno 3 regni Karolimanni ſereniſſimi regis in Baiouaria, et in Italia 5. ind. 12. Actum in clauſtro S. Zenonis in Dei nomine feliciter. Amen.

VGHELLI annotatio. VGHELL. animaduertit quidem tabulas has mendis inquinatas eſſe, ſed leue remedium in annotatione ſua attulit. „Quod autem, „inquit, in documento ſcribatur anno Karolimanni V in Italia, cum „mihi non conſtat ex hiſtoriis illum fuiſſe Italiae Regem, poſſem „quidem diuinare regium titulum Italiae donatum a Rom. Pontifici- „bus Carolo Martello patri, eidemque ſucceſſiſſe idem Karolusman- „nus ante exactos Longobardos Reges. Italiae regnum in Longo- „bardos uſque ad Deſiderium perdurauit, qui a Carolo Magno ca- „ptus anno 774, uel ut aliis placet 776, et in Galliam deductus finem „Longobardorum regno dedit. At cum Martellus Karolimanni pa- „ter Eccleſiam Romanam, ac Gregorium III Pontificem a Longo- „bardis uiribus, quibus Luitprandus praeerat, uindicauerit an. 739 „ut Genebrardus refert lib. 3 Chronolog. ex quo, ut ipſe teſtatur, „multae benedictiones in eius poſteritatem redundarunt; potuit, „inquam, eſſe quod tunc Karolomanno eius filio regium nomen in „Italia impoſuerit, Gregorio annuente. Monumentum conſtat ex „Indictione XII, datum anno 743, qui cum dicatur quintus regni Ka- „rolimanni in Italia, ſequitur eius primum fuiſſe 739, quo tempore „pater eius Martellus Gregorium ab armis Longobardicis uindicauit. „Sed haec omnia gratis, et ſine fundamento diuinare licuit, et mo- „numentum alioquin digniſſimum, ab aliquo ob maximam inſcitiam „olim uitiatum, fabulandi occaſionem dediſſe, cum pro certo ab „omnibus habeatur primum ex Francorum Regibus, qui Italiae re- „gni titulum ſortitus ſit, Carolum Magnum poſt deuictum Deſide- „rium fuiſſe. Ceterum Karolusmannus cum Pipino fratre regnum „partitus, Auſtraſiam, eamque Galliae partem trans Rhenum ſortitus, „armis potens primum ſaepe ſaepius Odilionem Baioariae, et Ho- „moaldum Aquitanienſem principes, inita defectione, cohibuit, „Alemannosque, ac Saxones tumultuantes depreſſit. Religione „deinde tactus humanis ſpretis, ſanctiſſimi Bonifacii Germanorum „Apoſtoli conſiliis, adhortationibusque adductus Soractem montem „adiens, Caſinum poſtea ſe contulit, ubi monachico indutus cucul- „lo, miraculorum gratia inſignis euolauit ad coelum. „ Sed non

opus

opus eſt his tricis. Charta ſine dubio ſi non ficta, tamen interpola- § LXIIII
ta fuit. Initium enim et exitus ad Carolomannum noſtrum quadrat.
Subſcriptio Cancellarii ita reſtituenda: *Mandaluimus notarius ad uicem*
Theotmari rec. Quae de Pipino et Carolo Martello diplomati im-
miſcentur, prorſus aliena putamus. His iam exaratis, MVRATO- MVRA-
RIVM t. I p. 568 mecum conſentire intelligo. Monendus tamen TORII ob-
lector, inquit, diploma illud aut commentum eſſe ueterum ſaeculo- ſeruatio.
rum, aut ſaltem interpolatum putide ab aliquo ſciolo, ſiue corruptum
fuiſſe, quod perpendenti notas chronologicas ac praecipue illa uer-
ba *pro anima Pipini aui et Karoli Martelli patris mei*, e ueſtigio pateat.
Inepte agit, quicumque Karlomannum Pippini regis fratrem Italiae
imperaſſe opinatur.

§. LXIII.

De Carolomanni laudibus ſtatuque familiae haec memoriae pro- Carolo-
diderunt ANNALES METENSES et RHEGINO: *Fuit iſte praecel-* manni
lentiſſimus Rex literis eruditus, Chriſtianae religioni deditus, iuſtus, paci- character.
ficus et omni morum honeſtate decoratus, pulchritudo eius corporis inſignis,
uires in homine quoque admirabiles fuere, nec inferior animi magnitudo.
Permulta quippe bella cum patre, plurima ſine patre in regnis Slauorum
geſſit, ſemperque uictoriae triumphum reportauit, terminos imperii ſui am-
pliando ferro dilatauit, ſuis mitis, hoſtibus terribilis apparuit, alloquio
blandus, humilitate ornatus, in ordinandis regni negotiis ſingulari ſolertia
praeditus, ſic, ut prorſus ei nihil deeſſe in regiae maieſtatis competentia ui-
deretur. Huic ex legitimo matrimonio non eſt nata ſoboles, propter infoe-
cunditatem coniugis, ſed ex quadam nobili femina filium elegantiſſimae ſpe-
ciei ſuſcepit, quem Arnolphum nominari iuſſit ob recordationem reuerendiſſi-
mi Arnolphi, Metenſis eccleſiae epiſcopi, de cuius ſancto germine ſua alio-
rumque Germanorum Francorum proſapia pullulauerat. Vxoris legiti- coniux le-
mae ſaepius mentionem facit, (§. XXXXVI) ſed nomen tacet; ne- gitima
ſcio, unde nonnullis conſtet, eam Hildegardem dictam fuiſſe. Id
extra dubitationem poſitum eſt, Erneſtum, ducem, Carolomanni
ſocerum fuiſſe (§. XXII, 20) i. e. patrem legitimae regis coniugis,
non concubinae, ut non nemo exiſtimauit in GVNDLINGII medi-
tationibus de Carolomanni legitima uxore et concubina. Nomen et concu-
concubinae erat Litovvinda, teſtibus tabulis Arnulphi regis in MEI- bina.

CHEL-

§. LXIIII-LXVI. CHELBECK. hiſt. Friſing. t. I p. 146. Quum femina nobilis dicatur; GVNDLINGIVS ipſe eamdem ex illuſtri domo prodiiſſe putat; nobiles enim iſto tempore non appellatos fuiſſe, quos hodie nobilium inferiorum claſſi adſcribimus. Aſt nondum nobis perſuaſum eſt, nobilis uocabulum excelſarum tantum ſtirpium proprium fuiſſe (§. XXVI, 9). Nobilis forſan haud inepte uocabatur Litovvinda, tametſi ducis aut comitis filia non fuerit. add. SCHWARZII diſſ. de ſententiis quibusdam dubiis et controuerſis ex hiſtoria Arnolfi Imp. §. I. Ceterum cum ANN. FVLD. ad a. 879 Carlmannum morti uicinum Ludouico fratri ſe ipſum et *uxorem* et filium commendaſſe perhibeant, legitima coniux aut ipſi ſuperſtes fuiſſe, aut concubina ad matrimonii honorem perueniſſe uidetur.

CAP. III
DE
DIPLOMATIBVS LVDOVICI IVNIORIS.

§. LXIIII.

Primordia auſpicata. IN tabulis cunctis, quae quidem ad noſtras manus peruenerunt, Rex formulam uoti initialis retinuit: *In nomine ſanctae et indiuiduae trinitatis.*

§. LXV.

Nominis et honoris regii inſcriptio. Retinuit etiam paternam inſcriptionem: *Hludouicus diuina fauente gratia Rex.* Pro *gratia* legitur *clementia* in MARTEN. collect. uet. monim. t. II p. 30. Rerum geſtarum commentarii Ludouicum noſtrum *iuniorem* appellant, ut a patre Ludouico *ſeniore* diſcernatur (§. II, 7); ſed poſt patris obitum dicitur iſte *Rex Germaniae*, quamquam ſtilus curiae agnoſcit tantummodo regem *Franciae orientalis.*

§. LXVI.

Prooemia. Prooemia e locis communibus iam ſaepius laudatis hauriuntur. *Si locis Deo dicatis quiddam noſtrae regiae poteſtatis impenderimus ad profectum*

fectum ſeruitiorum Dei hoc nobis ad aeternae retributionis premia capeſſenda profuturum indubitanter credimus. SCHANNAT. tradit. Fuld. p 210. MARTEN. t. I p. 211. *Si petitionibus fidelium pi aeſulum ſanctae Dei eccleſiae iuſta et rationabilia petentium acquieſcimus, hoc ſine dubio ad aeternae remunerationis praemia capeſſenda profuturum eſſe liquido credimus.* SCHATEN. Annal. Paderborn. p. 182. NESSEL. in ſupplem. BRVSCH. de monaſter. p. 23. *Si liberalitatis noſtrae munere locis Deo dicatis quiddam conferimus et neceſſitates eccleſiaſticas noſtro ſubleuamus iuuamine atque regali tuemur munitione, id nobis et ad mortalem uitam temporaliter tranſigendam et ad aeternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus.* HARENBERG. hiſt. Gandersheim. p. 583, 584. Haec pietas ſuggeſſit; alia ſuadet regiae maieſtatis ſplendor. *Conſtat nos diuina diſpenſante gratia ceteris ſupereminere mortalibus, inde oportet, ut cuius praecellimus munere, eius ſtudeamus modis omnibus parere uoluntati.* SCHANNAT. in hiſt. Fuld. cod. prob. p. 136. §. LXVII. LXVIII.

§. LXVII.

Nec, dum Rex praecepta ſua manifeſta eſſe iubet, a ſtatis deflectit formulis. *Notum eſſe uolumus omnibus ſanctae Dei eccleſiae fidelibus noſtrisque praeſentibus ſcil. et futuris.* TOLNER. cod. diplom. hiſt. palat. p. 10. *Quapropter notum ſit omnibus ſanctae* etc. NESSEL. c. l. *Quapropter nouerit omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium, quam et futurorum induſtria, utilitas* etc. HARENBERG. c. l. SCHATEN. p. 182. SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 210. cod. probat. hiſt. Fuld. p. 136. MARTEN. t. I p. 211. Promulgatio.

§. LXVIII.

De ſtili regis huius diplomatici conformatione nihil fere, quod non ex ſuperioribus conſtet, monendum. *Domni et genitoris* ſui *Hludowici glorioſi regis, clariſſimi principis*, meminit Rex in SCHANNAT. cod. prob. hiſt Fuld. p. 136. *piiſſimi genitoris* MARTEN. c. l. p. 211. TOLNER. c. l. p. 10, item HELWICH. antiquit. Laureſham. p. 30. *piiſſimorum anteceſſorum auguſtorum* HARENBERG. c. l. p. 584. *Dilecta coniux Lutgarda* et *cariſſima proles*, atque iterum *chariſſima coniux Liutgardis* occurrit in HARENBERG. c. l. et HELWICH. c. l. Honorifice compellatur Pater. coniux.

Digitized by Google

§. LXVIIII.

§. LXVIIII.

Rex rebus eccleſiaſticis prouidet.

Etſi diplomaticis regis noſtri documentis non abundamus: ipſi tamen rem ſacram aeque ac politicam maximae curae fuiſſe intelligimus, ubi praeſertim rerum geſtarum commentarii inſpiciuntur. Quae cum Iohanne VIII Pontifice Rex tractauit, ea non magni momenti uidentur.

Pontifex R. regem ad pacem adhortatur

In epiſt. II Pontifex monet Ludouicum, ut donec inter Carolum Imp. et ipſum cauſſam cognouerit, pacem ſeruet: „quia una pars, inquit, ſine altera facile audiri non debet; interim deliberatiue non ſcribimus: quin potius gloriam tuam monemus, et auctoritate Apoſtolica obteſtamur, ut pacem cum omnibus, et praecipue cum eodem Imperatore conſeruans, tibi ſubiectos compeſcas, et ab omnibus ſcandalis, uel factionis conſpirationibus usque ad noſtram diſcuſſionem (ſicut per te ſperamus) remoueas. Quia nos, qui ſacerdotum Domini matura uolumus ſe iudicia, nec illi, nec tibi contra iuſtitiam fauere ſtudemus.

ac ſe iudicem exhibet.

Huius rei gratia (mediante ſancti Spiritus gratia) per noſtrae mediocritatis ſtudium, quicquid illud eſt, uolumus diffiniri; et quod adhuc ſuſpendendum duximus, iam digna deliberatione, iuuante Domino, diſpenſationis noſtrae iudicio terminabimus.„

2\. Inuitat regem ad Concilium in Gallia habendum.

In Epiſt. LXXXVIII iterum eum adhortatur, ut cum conſobrinis, Caroli Calui Imp. filiis pacem colat, ſuosque epiſcopos ad ſynodum accedere iubeat: quia in ueſtra pace fatemur, ait, totius Chriſtiani populi ſalus conſiſtit, qua demum neceſſitate, quaue fatigati anguſtia, relicta ſede propria Apoſtolici culminis, compulſi ſumus Franciam petere, uosque paterno affectu depoſcere, quatenus una nobiſcum poſiti de communi ſaluatione S. R. E. et Reipublicae ſtatu tractaremus, in pauciſſimis nunc pateſacimus: quia in alio opuſculo, qualiter nefarie ſit peractum, ad omnium Chriſtianorum notitiam reſeruatur conſcriptum; quod luce clarius aduertis. Lambertus Spoletanus perfidus Dux Widonis quondam ſtirpis, proditionis filius in quantam ſuperbiam pro cupiditate, ut fama uera ſe habet, Romani Imperii eruperit, in noſtris tribulationibus, atque anguſtiis procul dubio cognoſcetis, ad liquidum:

grauiſſime uexatur P. a Lamberto.

Romam ſiquidem clandeſtina fraude deuotum uenire ſe ſimulans, a nobis uelut filius pacis benigne ſuſceptus, quid uirulenti conſilii corde geſtiens in craſtinum ſequentis diei diluculum demonſtrauit: nam deputatis cuſtodibus, uerum etiam ſatellitibus ad portam Vrbis, quae ad Beati Petri Apo-

ſtolo-

Digitized by Google

ſtolorum Principis euntibus pandit iter, nullum noſtrorum fidelium ad nos egredi patiens, cibos deferentes coercens, aſſerit Carolomannum Regem ſibi talia horrenda facere praecepiſſe. Quod idcirco non poſſumus credere; quoniam ex ueſtra progenie nullus ceruicem ſuperbe contra hanc extulit ſedem: ſed propter Deum ſuppliciter colla ſubſit. Nos, fili cariſſime, pro Domini Eccleſiae, et eius ouibus animam ponere cupientes, ecce marinos fluctus undasque ſalis ad uos ueniendo perdifficile iter aſſumpſimus, uobiscumque ſimul poſiti, Domino miſerante, uniuerſalem ſynodum celebrare diſponimus totius ſanctae Eccleſiae, uobis obſecundantibus prouectum, et exaltationem loco percongruo ſatagemus peragere. Quod quaeſo, Regni ueſtri omnibus Archiepiſcopis, Coepiſcopisque noſtris innoteſcere dignemini, eosdemque nobis adeſſe, continua maturitate accelerare monete. In epiſt. CVI Luitbertus, Archiepiſcopus Moguntinus, commouere regem iubetur, ut ad ſynodum apud Trecas congregandam ueniat, aut legatum mittat. In epiſt. CXVIII Pontifex iterum in regis congreſſum uenire optat. §. LXX. 3. iterum, Liutberto interueniente, colloquium urget.

Pontifex undique afflictus fidem Carolidarum omnium implorabat, quos eccleſiae Romanae aduocatos natos ſciebat; ſed Gallica progenies ipſi carior erat Germanica. A rege noſtro Pontifici minus erat periculi, quia regnum Italiae non appetebat, quamuis id ad eum, ceu ſeniorem familiae poſt obitum Carolomanni pertinere uideretur. Ludouicus regnum Italiae non appetit, defenſor tamen eccleſiae Rom. habetur.

Sine dubio maiorum ſuorum capitularia ſibi approbauit rex Ludouicus; hinc de rebus eccleſiaſticis noua ſancire ſuperuacaneum putabat. In pacto Furonenſi c. VII conſtitutum, *ut res eccleſiarum in cuiuscumque regno caput fuerit, tam de epiſcopatibus, quam de abbatiis ſine ulla contradictione rectores ipſarum eccleſiarum illas poſſideant. Et ſi aliquid ibi mali factum a quoquam eſt, in cuiuscumque regno illae res conſiſtunt, regulariter exinde iuſtitiam reddere faciat.* c. II paganorum ſiue pſeudochriſtianorum audaciam reprimit. 4. Pactum Furonenſe de rebus eccleſ. ſancit.

§. LXX.

Ad obtinenda beatae aeternitatis praemia Rex noſter locis Deo dicatis fundos impertiuit ac uaria emolumenta. Specimen prodit Gandersheimenſe coenobium in HARENBERG. hiſt. Gand. p. 584: Rex donat res proprietatis ſuae

Digitized by Google

§. LXX. nos pro remedio animarum piiſſimorum anteceſſorum auguſtorum et ob noſtrae mercedis aucmentum, nec non pro dilecta coniuge noſtra Lutgarda et cariſſima prole noſtra, quasdam res proprietatis noſtrae, ad monaſterium, quod dicitur Gandesheim, conceſſimus, quod eſt conſtructum in honore ſancti Stephani protomartiris et in noſtro conſtat patrocinio, hoc eſt, in uilla, quae dicitur Tenniſteti, et in uilla, quae dicitur Heiriki in pago, qui uocatur Suththuringa, in Comitatu Ottonis, cum domibus, aedificiis, campis, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, cultis et incultis, aquis aquarumue decurſibus, uiis et inuiis, acceſſibus et adiacentiis, finibus, exitibus et regreſſibus et quicquid ad praefatas uillas iure ac legitime pertinere uidetur, ita ut quicquid ab hodierna die deinceps Abbatiſſa et ſanctimoniales feminae praefati monaſterii inde facere uoluerint, liberam in omnibus perpetualiter habeant poteſtatem faciendi.

monaſterio Ganders-heimenſi,

2. *monaſt. Metenſi in Bauaria.* Huiusmodi liberalitatis documento laetatur etiam Monaſterium Metemenſe in BRVSCHII Supplement. Chronolog. Monaſter. pag. 23: nos ob noſtrae mercedis augmentum, et pro remedio animae matris noſtrae et anteceſſorum noſtrorum conceſſimus quasdam res proprietatis noſtrae in Comitatu Gunberti, cuidam Monaſterio conſtructo in honorem S. Michaelis Archangeli, ad petitionem Wipponis Abbatis, qui eidem monaſterio praeeſſe dignoſcitur, omne ſcilicet foreſtum et praedium inter ipſum monaſterium et Danubium, hoc eſt, in pago de Steine usque in Khrapfenzain, inde in Pranne, inde in Zvverchloe usque in Zeidlorn et ſic usque in Danubium. Itaque quidquid infra ſcriptos terminos habere uiſi fuimus, totum in proprietatem dominationis iam dicto Abbati et fratribus praedicti loci perpetualiter poſſidendum condonauimus, etc. Iam Ludouicus Germanicus res quasdam proprietatis ſuae capellae Francofurtenſi deſtinauerat; Ludouicus noſter pia uota patris praecepto confirmauit, quod extat in MARTENE c. l. T. I p. 211: piiſſimus genitor noſter ob amorem Domini, et pro ſuae mercedis augmento tradidit, traditasque firmauit quasdam res proprietatis ſuae, ad capellam ſuam ad Franconofurt, quae eſt conſtructa in honore Saluatoris Domini noſtri Ieſu Chriſti, hoc eſt noſtram capellam ad Cuſſtein, et illud monaſterium ad Vrſella, et illam eccleſiam in uilla quae uocatur Steci, et illam eccleſiam ad Plagſtat, et illam uillam quae dicitur Pargilla cum eccleſia et decima ad eam pertinente, ſicut eam Ruotkerus in beneficium habuit, et illam eccleſiam ad Sprendilin.

3. capellae Francofurtenſi ex uoto patris.

Digitized by Google

dilingum, cum illo manſo qui ad eam pertinet, et illam eccleſiam ad §. LXX.
Biſcofesheim cum omni decimatione, cum mancipiis et terris ad eam pertinentibus, et quod Ruotkerus habuit in uilla Seskibach, et illam eccleſiam ad Sueinheim cum omni decimatione, cum mancipiis et terris ad eam pertinentibus, et tres manſos ad Gelſtrebah, et illam capellam ad Nerenſtein cum omnibus ad eam pertinentibus, ſicut eam Aaron ibi in beneficium habuit. Et illam uillam quae dicitur Kadelcams cum omnibus appenditiis, et illam capellam in Bunna, et ſicut Heririch in beneficium habuit in Oſteren Acha. Et quod Ruotlind ad ipſam capellam tradidit ſcripto confirmauit. Has itaque praeſcriptas cum omni integritate, id eſt cum omnibus ad eas pertinentibus in domibus, aedificiis, mancipiis, campis, agris, pratis, paſcuis, uineis, ſiluis, cultis et incultis, aquis, aquarumque decurſibus, mobilibus et immobilibus, ad iam dictam capellam pius genitor noſter tradidit atque transfudit, ut deinceps perpetualiter ad Dei ſeruitium peragendum ibi permaneant absque ullius contradicentis obſtaculo. Et conſtituit ut in eodem loco ad ſeruiendum Domino conſiſtant clerici XII exceptis presbyteris, qui in locis illuc pertinentibus Domino famulantur. Et hi omnes de praeſcriptis rebus habeant ſtipendia neceſſaria, et ab illo abbate, cui ipſa capella commiſſa fuerit, nulla umquam hoſtilis expeditio exigatur. Inſuper etiam praecepit, ut abba Williherius, cui ipſa capella commiſſa eſt, diebus uitae ſuae eam ſecuriter habeat cum omnibus ad eam pertinentibus, nec ullus inde ei quidquam aufferre praeſumat, ſicuti regiae partis tunc in beneficium habere uiſus fuit cum omnibus praeſcriptis, et iure ac legitime ad ea pertinentibus in decimationibus ſeu aliis appenditiis. Nos igitur paternae traditioni conſentientes, iuſſimus fieri hoc noſtrae conſentionis conſcriptum, per quod uolumus ac praecipimus, ut ſicut pius genitor noſter praeſcripta omnia conſtituit atque firmauit, ita deinceps firmata et ſtabilita permaneant, absque ullius contradicentis aut inquietantis obſtaculo. Monaſterio Laureshamenſi res 4. monaſterio Laureshamenſi.
proprietatis ſuae conceſſit in HELWICH. antiquit. Laureshamenſ. p. 30: nos ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, et pro anima pii genitoris noſtri, et pro mercedis noſtrae augmento, quasdam res proprietatis noſtrae concedimus ad monaſterium dictum Laresham, quod eſt conſtructum in honore S. Nazarii uenerabilis martyris Chriſti, cui nunc uenerabilis Abba Waltherus praeeſt; hoc eſt, in pago

§. LXX. nuncupato Lobodengouue locum quendam, qui nominatur Aberinesburg, ſicuti ipſum chariſſimae coniugi noſtrae Liutgardi hucusque praeſtitum habebamus, et quicquid ad ipſum locum iure ac legitime pertinere uidetur, cum domibus, aedificiis, mancipiis, uineis, campis, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, cultis et incultis, aquis, aquarumue decurſibus, uiis et inuiis, acceſſibus et adiacentiis, finibus, exitibus, et regreſſibus. Haec ergo omnia iam dicto Abbati ad praefatum monaſterium, et fratribus ibidem Domino famulantibus in proprietatem et dominationem perpetuam condonauimus, et iuſſimus eis fieri hoc noſtrae auctoritatis praeceptum, per quod uolumus, firmiterque praecipimus, ut de his omnibus nunc et deinceps omni tempore liberam habeant poteſtatem faciendi, quicquid eis placuerit.

5. Monaſt. Indenſi. Ad petitionem Rodradi abbatis tradit Rex monaſterio Indenſi uillam Cruſciniacum in MARTEN. t. I collect. ſcript. p. 202. Diploma hoc ECCARDO t. II commentar. rer. Franc. p. 627 ſuſpectum uidetur, quia *Geberhardus Cancellarius ad uicem Luitberti archicapellani* iſtud recognouit; ſed ſcribendum putat: *Heberardus*, neque hunc *Heberardum* uices archicancellarii adhuc geſſiſſe. At enimuero priorem obiectionem leuiorem, alteram incerta niti ſententia exiſtimamus. Id certius eſt, hanc chartam cum tabulis Ludouici Germanici, quas §. XVI, 4 recitauimus, in ipſo argumento ad uerbum concordare. Si uilla *Cruſciniacum* non alia eſt a *Craſſiniaco*, Ludouici, pater et filius, unius eiusdemque donationis auctores ſunt. Sed euoluamus codicillos: „ob amorem Dei omnipotentis et reuerentiam ſanctorum eius ſeu ammonitionem fidelis noſtri Rodradi abbatis, largimur res proprietatis noſtrae monaſterio Indenſi conſtructum in honore S. Saluatoris, unde et praedictus Rodradus rector eſſe uidetur, uillam iuris noſtri nuncupantem Cruſciniacum cum omnibus mancipiis et rebus ibidem aſpicientibus, unde et hanc noſtram auctoritatem fieri iuſſimus, per quam firmamus atque transfundimus ſupra taxatas res praedictae cellulae S. Saluatoris cum omnibus appenditiis hoc eſt cum mancipiis utriusque ſexus, cum terris, ſiluis, pratis, aquis, aquarumue decurſibus, quatenus in ſtipendiis fratrum ibidem Deo famulantium ceterisque neceſſitatibus, quae hactenus fiſcus noſter exegit a modo augeatur atque a rectoribus ipſius matris eccleſiae praeordinetur ſeu exigatur, nullo noſtro iudicio contradicente.„

§. LXXI.

Digitized by Google

§. LXXI.

§. LXX Tutelae regiae et immunitatis chartae conceſſae monaſterio Gandersheimenſi,

Non minus ſtudioſe, ut ſua immunitatis iura tutaretur Ludouicus noſter, contendebant religioſa collegia, quam aetate ſuperiore. Huiusmodi immunitatis priuilegium obtinuere ſanctimoniales Gandersheimenſes, quod protulit HARENBERG. in hiſt. Gandersheim. p. 583: Brun et Otto noſtri fideles Comites in procerum noſtrorum preſentia tradiderunt nobis quoddam monaſterium, quod dicitur Gandesheim, quod Luitolf genitor eorum in primis aedificare cepit, et reliquias ſanctorum Chriſti confeſſorum Innocentii atque Anaſtaſii ob honorem Chriſti illuc uenire fecit, quod eſt conſtructum in honore ſancti Stephani protomartiris Chriſti, et omnia quae ad idem monaſterium iure ac legitime peruenire uidentur, et cui Gerbirg ſoror eorundem Comitum ſanctimonialibus feminis praeeſſe uidetur, eo uidelicet rationis tenore, ut praefatum monaſterium regio ſubleuaretur munimine, et ſanctimoniales feminae ibidem Deo famulantes in noſtro conſiſterent patrocinio, et quamdiu in illorum progenie aliqua ſanctimonialis femina, quam uitae religio et ſanctarum ſcripturarum inſtructio, et omnium bonorum morum commendet compoſitio, absque ullius perſone contradictione ſanctimonialibus femins eſſet praelata. Et ſi aliter, quod abſit, eueniret, quod talis in illa progenie inuenta non eſſet, quae praefatis ſcilicet uirtutibus non ornata uideretur, ceterae ſanctimoniales feminae dignam Dei ſeruitio, quamcunque uellent, eligere inter illas poteſtatem haberent. Vnde per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum decernimus atque iubemus, ut praefati monaſterii feminae deſideratam a nobis, nullo inquietante, electionem obtineant, atque imperialem in cunctis rebus, decimis atque poſſeſſionibus, quas nunc quolibet iure acquiſitionis poſſident, uel in futurum Deo opitulante habere debent, per cuncta ſaeculorum curricula firmam et inuiolabilem teneant immunitatem. Et nullus princeps uel alius quilibet exactor iudiciariam poteſtatem uel freda exigenda ſeu manſiones uel paratas faciendas in eodem monaſterio, niſi ex conſenſu et petitione eiusdem monaſterii Abbatiſſae, habere praeſumat, et homines illius Abbatiſſae, ſiue liberi ſint, ſiue ſerui, nulla iudiciaria coerceantur poteſtate, ſed in praeſentia eiusdem Abbatiſſae aduocati et eorum rectitudinem adquirant et ceterorum perficiant. Monaſterium Werthinenſe patrocinio ſuo rex complexus eſt in

firmata libertate Abbatiſſam eligendi, et aduocati iurisdictione.

2. monaſterio Werthinenſ.

§. LXXI. eſt in SCHATENII c. l. p. 182: Hildegrimus, Halberſtadienſis Eccleſiae Epiſcopus, quoddam monaſterium Werthina nuncupatum competitione fratrum ibidem Deo ſeruientium noſtro commendauit patrocinio et noſtrae defenſionis tuitioni, rogans, id ipſum exponentibus fratribus, ut iam dictum monaſterium ſub ſua conſtet poteſtate a tempore uitae ſuae, et poſt diſceſſum ipſius monaſterii praedicti fratres deinceps poteſtatem habeant inter ſe eligendi Abbatem, qui eos regulariter procurare ſciat. Nos etiam petitionibus iam fati Epiſcopi et praedictorum fratrum aſſenſum praebuimus, et iuſſimus fieri hoc noſtrae auctoritatis praeceptum, per quod decernimus atque iubemus, ut praefata petitio firma ſtabilisque permaneat. Hominibus itaque praedictorum fratrum nulla iudiciaria poteſtas uel iudex publicus praeſit, non ab iis freda ſiue paratae accipiendae exigantur, praefati monaſterii fratres hominesque ipſorum ab omni uectigalium exquiſitione ſecuri permaneant, eorum aduocato, quem Abbas conſtituerit, ſi quid eſt ratiocinandum, uel corrigendum fiat, et immunitatis tuitione ſemper permaneant et ubique.

3. Mon. Fuldenſ. Chartam immunitatis ampliorem exarari iuſſit Rex pro monaſterio Fuldenſi in SCHANNATI Cod. probat. hiſtor. Fuldenſ. p. 136: Vir uenerabilis Sigahardus Abba ex Monaſterio quod dicitur Fulda, qu - - - - - - - - - - - tructum in honore Sancti Bonifacii Martyris Chriſti, ubi idem glorioſus Martyr corpore quieſcit, adiens Excellentiam Culminis noſtri, optulit nobis quandam auctoritatem immunitatis Domni et Genitoris noſtri Hludovvici glorioſi Regis, in qua continebatur, qualiter idem clariſſimus Princeps praefatum Monaſterium cum monachis ibidem Deo militantibus, et cum rebus uel hominibus ad ſe iuſte pertinentibus uel aſpicientibus ſub ſua conſtituiſſet defenſione, et immunitatis tuitione; obſecrauit namque praeſcriptus Abba, ut ſimiliter ipſum Monaſterium cum monachis ibidem Deo famulantibus et cum rebus et hominibus ſibi legaliter pertinentibus ſub noſtra conſtitueremus defenſione, et paternae auctoritati noſtram iungeremus auctoritatem, cuius petitionem quia iuſtam, immo rationabilem iudicauimus, libenter accommodauimus, et beneficio quod poſtulauit aſſenſum praebuimus, et ideo hanc auctoritatem propter diuinum amorem, et uenerationem ipſius ſancti loci, tranquillitatemque fratrum ibidem conſiſtentium circa ipſum Monaſterium fieri decreuimus, per quam in futurum ſancimus atque iubemus,

Digitized by Google

ſnus, ut nullus Iudex publicus uel quilibet ex iudiciaria poteſtate in Eccleſias, uillas, loca, uel agros poſſeſſiones, quas moderno tempore iuſte et rationabiliter infra Regnum diuinitus nobis conceſſum praefatum poſſidet Monaſterium, uel quae deinceps - - - - - - - - - ſius loci uoluerit diuina pietas augeri ad cauſas iudiciario more audiendas, et freda undecumque exigenda aut manſiones et paratas faciendas aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſius Monaſterii tam ingenuos quam et ſeruos ſuper terra ipſius conmanentes diſtrin - - - - - - - - - - - ccaſiones requirendas, noſtris futuriſque temporibus ingredi audeat, uel ea quae ſupra memorata ſunt, exigere praeſumat, ſed liceat praefato Abbati, ſuiſque ſucceſſoribus res praedicti Monaſterii cum omnibus ſibi ſubiectis ſub immunitatis noſtrae defenſione poſſidere, et noſtro fideliter parere imperio - Fiſci exigere poterat, pro aeterna remuneratione praefato Monaſterio et Monachis conceſſimus, et ſi quando diuina uolutione iam fatus Abba, ſeu ſucceſſores eius de hac luce migrauerint, quamdiu ipſi Monachi inter ſe - - - - - - - - - - - - regere ualeant, per hanc noſtram auctoritatem conſenſum et licentiam habeant eligendi Abbates. §.LXXI.

Eidem Monaſterio Rex confirmauit traditionem iam a Ludouico Pio auo factam, quae inter SCHANNATI Traditiones Fuldenſ. pag. 210 reperitur: Nos ob amorem Domini, nec non et pro noſtrae mercedis augmento, ad Monaſterium quod dicitur Fulda ſitum in ſilua Bochonia, et eſt conſtructum in honore Sancti Bonifacii Martyris Chriſti, cui uenerabilis Abba Sigahardus praeeſſe uidetur, quaſdam res proprietatis noſtrae conceſſimus, hoc eſt in pago noncupato Muſelahgevvi in comitatu Adalhardi uillam quandam quae dicitur Berge, quod et ipſum auus noſter Hludouuicus ad iam dictum Monaſterium tradidit, ſed quod non rationabiliter confirmatum ab ipſo eſt, quorundam interpellatione interceptum eſt: Nos autem ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti, pios Anteceſſorum noſtrorum affectus erga ſancta Dei loca imitantes, iteratam traditionem praedictarum rerum fieri uoluimus ad praefatum Monaſterium, uillam ſcilicet praenominatam in proprietatem et dominationem Sigahardi Abbatis et Succeſſorum eius, nec non et fratrum in iam dicto loco Domino ſeruientium condonauimus, cum omnibus appendiciis, cum domibus, aedificiis, mancipiis, campis, agris, pratis, paſcuis, ſiluis, 4. eidem mon. Fuld. confirmat traditionem auitam.

§. LXXII. cultis et incultis, aquis aquarumque decurſibus, uiis et inuiis, acceſſibus et adiacentiis, finibus, exitibus et regreſſibus, ut de his nunc et deinceps omni tempore liberam in omnibus habeant poteſtatem faciendi quicquid eis libuerit. etc.

§. LXXII.

Politica.

Quod ad res politicas huius regis attinet, ea reuocemus in memoriam, quae §. XXII enarrauimus. Quamquam Ludouicus Germanicus filios ſuos in regni conſortium non recepit: ipſis tamen uaria negotia expedienda commiſit, ac interdum diplomata ſimul eorumdem ſignis roborari iuſſit (§. XXXV); patre demortuo, Ludouico noſtro regnum contra impetum et inſidias Caroli patrui tuendum erat, antequam paterna hereditas cum fratribus diuideretur. Si fides ANNALIBVS FVLDENSIBVS habenda eſt, haec erat diſcordiae initium et exitus:

Carolus caluus inhiat regno Hludouici fratris.

Carolus, Hludouuici morte comperta, regnum illius cupiditate ductus inuaſit, et ſuae ditioni ſubiugare ſtuduit, exiſtimans ſe (ut fama uulgabat) non ſolum partem regni Hlutharii, quam Hludouuicus tenuit, et filiis ſuis utendam dereliquit, per tyrannidem poſſe obtinere, uerum etiam cunctas ciuitates regni Hludouuici in Occidentali littore Rheni fluminis poſitas ſuo regno addere, id eſt, Mogontiam, Wormatiam, et Nemetum, filiosque fratris per potentiam opprimere, ita ut nullus ei reſiſtere uel contradicere auderet. Primum igitur Aquenſe palatium petiit, et inde cum

corrumpere tentat optimates Ludouici iunioris.

omni exercitu ſuo profectus in Colonia Agrippinenſi concedit. Miſſis etiam prius legatis ad optimates Hludouuici, ut proprium dominum defererent, et ad ſe uenirent, uenientibus quidem plurima beneficia ac dona promittens, aliter uero facientibus, rerum ſaecularium priuationem, uel exterminium minitans. Cui Hludouuicus, qui patri in illis locis haeres ſucceſſerat, cum paucis occurrit, et in Aquilonali ripa Rheni fluminis caſtra ſua poſuit, ſuorum operiens aduentum. Miſitque interea nuncios ad Carolum. - - - - Sed cum ille his et aliis ſimilibus rationabiliter conuentus, nullo modo aſſenſum praebere uoluiſſet, ſtimulante auaritia, Hludouuicus quadam nocte ſe ſubtraxit de caſtris, et Rheno flumine tranſito, in caſtello Anternaco cum ſuis conſedit, diſperſusque eſt per diuerſa loca omnis pene exercitus illius ad colligenda equorum pabula.

pacem obbatam ac-

Ille uero iterum nuncios

Digitized by Google

cios ad Karolum deſtinauit, pro pace inter eos componenda. At §. LXXII.
Carolus pacem ſimulans, et fraudem in corde meditans, ſe paci con- cepturum
ſenſurum et legatos ad Hludouuicum miſſurum pro communi utilita- ſe ſimulat.
te, ſubdola falſitate promiſit. In eadem enim nocte cum omni Inſidias
exercitu ſuo properauit, ut Hludouuicum ceteris extinctis compre- ſtruit Lu-
henderet, ac ſedes luminum illius euacuaret, poſtea regnum illius, douico,
quaſi nullo reſiſtente, poſſeſſurus. Willibertus autem Coloniae
Agrippinae ciuitatis Epiſcopus, Karoli fraudulenta conſilia intelli-
gens, caeteris trepidantibus eum conſtanter adiit, obnixe poſtulans,
ne ita ferociter ac barbare faceret erga nepotem, ea quae pacis
ſunt ſectantem. Sed cum eum a praua uoluntate reuocare non quas ipſi
potuiſſet, quemdam presbyterum ſuum nomine Hartvvigum per detegi iuſ-
compendiorem uiam deſtinauit, et Hludouuico praeparatas inſidias, ſit Willi-
et ipſius Karoli inſinuauit aduentum. Qui ſtatim lorica indutus, et bertus,
totam fiduciam ſuam in Domino ponens, cum paucis qui ſecum erant Archiep. Colon.
(diſperſos enim congregare non poterat) Carolo uiriliter occurrit,
iuſſitque omnes ex ſua parte candidis uti ueſtibus, pro ſigno cogno-
ſcendae ſocietatis. Saxones autem, quoniam prima fronte contra
hoſtes poſiti erant, primum iniere certamen, ſed multitudine aduer-
ſariorum territi, parumper terga uerterunt. Franci autem Orien- Ludouicus
tales ex utraque parte fortiter repugnantes, ac ſigniferis Caroli occi- pulſat ho-
ſis, caeteros fugere compulerunt. Quos Hludouuicus perſecutus ſtem,
ſtrages non paucas dabat. Plurimos etiam ex optimatibus Karoli
uiuos comprehendit, quos propter ſuam humanitatem ſeruari iuſſit
incolumes. Carolus uero turpiter fugiens, relictis theſauris, quos Carolus
ſecum habebat, cum paucis pene nudus euaſit. Hi autem, qui cum fugit.
Hludouuico erant, reuerſi ad caeſorum ſpolia detrahenda, quantas
ibidem praedas in auro et argento, et ueſtibus, et armis, et loricis,
et equis uariaque ſuppellectile tuliſſent, nullus ualet edicere. - - -
Haec in VIII Id. Octobr. contra nouellum Sennacherib geſta ſunt etc.
Hludouuicus poſt fugam Karoli ad palatium Aquisgrani perrexit, et
diſpoſitis, prout uoluit, his, quae ad ſe pertinere uidebantur, cum
triumpho ad Franconofurt rediit. Sequenti menſe regna paterna 2.
diuidebantur Salfeldae, ut diximus §. LIII, 1. ANNALES BER- ANNAL.
TIN. ad h. a. Ludouicum inuitum, ſed non ſine diuinis auſpiciis prae- BERTIN.
lium obiiſſe, referunt: Hludovvicus autem nepos illius cum Saxoni- narratio.
bus, et Toringis ex altera parte Rheni fluminis contra eum uenit, et

§. LXXII.

Ludouicus, pace reiecta, ſupplicationem publicam fieri iubet, et ad iudicium diuinum, per probationes uulgaris, confugit.

Miſſis ad patruum ſuum Imperatorem directis benignitatem eius expetiit, quam non impetrauit. Tunc ipſe, ac Comites eius ieiuniis, et Litaniis miſericordiam Domini petierunt, inridentibus eos illis, qui erant cum Imperatore. Hludovvicus, Hludovvici Regis filius, decem homines aqua calida, et decem ferro calido, et decem aqua frigida ad iudicium miſit coram eis, qui cum illo erant: petentibus omnibus ut Deus in illo iudicio declararet, ſi plus per rectum ille habere deberet portionem de Regno, quam pater ſuus illi dimiſit ex ea parte, quam cum fratre ſuo Carolo per conſenſum illius, et per ſacramentum accepit. Qui omnes inlaeſi reperti ſunt. Tunc ipſe Hludovvicus cum ſuis ad Andernacum caſtrum Rhenum tranſiuit. Quod cum Imperatori nunciatum fuiſſet, Richildem Imperatricem praegnantem cum Hilduvvino Abbate, et Francone Epiſcopo, ad Hariſtallium miſit. Ipſe autem ſecus Rhenum hoſtiliter contra nepotem ſuum

de pace ſimulate agitur.

perrexit: praemittens ad eum Miſſos, ut quosdam de Conſiliariis ſuis obuiam illius Conſiliariis mitteret, et tractarent de pace inter eos habenda. Quod Hludovvicus humiliter et obedienter ſuſcipiens, ſecurus manſit, quod bello aggredi non deberet, donec ipſa cautio finiretur. Imperator Nonas Octobris diſpoſitis ſcaris ſuis nocte ſurrexit, et leuatis uexillis per ſtrictas, et arduas uias, quin potius inuias, ſuper nepotem ſuum, ac ſuper eos, qui cum illo erant, ſubito irruere moliens, ſecus Andrnacum peruenit: fatigatis hominibus, et equis de graui, et ſtricto itinere, et pluuia, quae ſuper eos nocte tota effluxit. Et ecce ſubito nunciatum eſt Hludovvico, et ſuis, Impera-

Carolus caeſus

torem cum ualida manu hoſtiliter ſuper eum uenire. Ipſe autem cum eis, quos ſecum habuit e regione ſtetit, et irruentibus Imperatoris cuneis ſuper eos, et illis fortiter reſiſtentibus, hoſtis (i. e. exercitus) Imperatoris terga uertit, et fugando ſuper Imperatorem uenit. Sed

fugit.

et Imperator cum paucis uix fuga lapſus euaſit. Multi autem, qui effugere poterant impediti ſunt, quoniam omnes Sagmae Imperatoris, et aliorum, qui cum eo erant, ſed et mercatores, ac ſcuta uendentes, Imperatorem, et hoſtem ſequebantur: et in anguſto itinere fugientibus uiam clauſerunt. Fuerunt autem in ipſa congreſſione occiſi Ragenarius, et Hieronymus Comites, et multi alii. Capti autem in eodem campo, et ſilua uicina fuerunt, Ottulfus Epiſcopus, Gauzlenus Abbas, Aledramnus, et Adalardus, Bernardus, et Euertuuinus Comites, et plures alii. Omnes autem Sagmas, et ea, quae

merca-

Digitized by Google

mercatores portabant, hoſtis Hludovvici accepit. Et impletum eſt dictum propheticum, ubi ait: Qui praedaris, nonne et ipſe praedaberis? Omnia, quae praedatores, qui erant cum Imperatore habuerunt, ſed et ipſi praeda fuerunt: adeo ut qui adminiculo equorum effugere poterant, animas ſuas haberent pro ſpolio. Caeteri autem ita ſunt a uillanis deſpoliati, ut foeno, et ſtramini inuoluti uerecunda celarent, et nudi profugerent, quos inſequentes occidere noluerunt. - - - Hludovvicus Hludovvici quondam Regis filius de Andrnaco per Sinciacum Aquis rediit, ibique tribus diebus ſtetit. Indeque obuiam fratri ſuo Carolo apud Confluentes uenit. Vbi ſimul locuti, Carolus uerſus Mettis, indeque in Alemanniam infirmus rediit: et Hludovvicus ultra Rhenum perrexit. §. LXXII.

3\. A. 877 Hludouuicus Rex menſe Ianuario generali conuentu habito apud Franconofurt, quos de regno Caroli tenuit captiuos remiſit in Galliam. Sclaui (qui uocantur Linones et Siusli) eorumque uicini defectionem molientes, ſolitum dare cenſum renuunt. Quos Hludouuicus Rex miſſis quibusdam fidelibus ſuis circa mediam quadrageſimam ſine bello compreſſit, acceptisque obſidibus nonnullis et muneribus non paucis, eos ſub priſtinum redegit ſeruitium. - - - Hludouuicus Rex partem regni Hlutharii cum fratribus Karlmanno et Carlo aequa lance diuidit. Hludouuicus Caroli Regis filius timore perterritus propter iniurias a patre ſuo Regi illatas, legatos ad eum dirigit, pacem poſtulat, et ſe de omnibus, quae contra eum genitor ſuus geſſerat, excuſare nititur. Cuius legatos Rex audiuit et abſoluit. Poſt haec Aquenſe palatium petiit, ibique natalem Domini celebrauit. ANNAL. FVLD.

a. 877 Ludou. R. Francofurti comitia habet. Linones et Siuslos comprimit. Partem Lotharingiae cum fratribus diuidit. Ludouicus R. Galliae pacem petit.

4\. Iidem ANNALES ad a. 878 tradunt, Carlmannum partem regni Hlutharii, quam priori anno a fratribus ſibi retinendam acceperat, Hludouuico reddidiſſe; hunc autem eandem partem, quam a Carlmanno acceperat, cum Carolo fratre diuiſiſſe. Menſe Octobri Aquas perrexit Ludouicus, et cum aequiuoco ſuo Caroli regis filio haud procul inde colloquium habuit. Pax Furonis conclusa. Scilicet rex Galliae a Ludouico pacem petierat, cui noſter amice reſpondit; quo ſpectare uidetur epiſtola inter formulas antiquas Alſaticas n. XIIII: Dilectiſſimo fratri et unanimo amico Glorioſiſſimo Galliarum, Aquitaniae et Hiſpaniae Regi Hludouico cognominis ueſtri Hl. Rex Francorum, gratia uobis et pax atque uictoria de coelo uobis ſubminiſtrentur. Obſecro, frater chariſſime, ſanguis et oſſa

Ludouico portionem ſuam regni Lotharii reddit frater Carlmannus. Colloquium utriusque Ludouici, Gallici et Francici, et amicitiae foedus

§. LXXII. et oſſa mea, pars animae meae, nomen meum, ut poſtpoſitis uel potius exploſis et annulatis, ſimultatibus et inimicitiis, quas inter Patrem ueſtrum et noſtrum cupidi et peruerſiſſimi homines ſeminare gaudebant, Chriſtiano et cognato amore nos inuicem diligere et alter alteri domi militiaeque fidi et pacati eſſe curemus, ne quisquam tertius nos duos, niſi unum, ſe inuenire tripudiet; et ita fit, ut nec noſtri de noſtra diſſentione et minoratione glorias et dignitates aucupentur, nec aduerſarii et extranei de Regni noſtri defectu, et caſu glorientur. Vt autem foedus inter nos conditum permaneat firmum, mittimus uobis pro arrabone cauallum uiribus et uelocitate, non ſtatura et carnibus probabilem, et ſellam, qualem nos inſidere ſolemus, ut nos fortitudine et utilitate, non luxu et inanitate delectari noueritis. Mittimus etiam cortinam praeſtantiſſimam, qua in palatio ueſtro tempore conſilii pro ſigno dilectionis noſtrae ſuſpenſa omnia maledicorum ſeminaria contabeſcant, dum et meam apud uos deuotionem hoc munere, et ueſtram erga nos affectionem ipſa uiderint, et extimuerint oſtentatione. Et ut de uitae ueſtrae diuturnitate, nos ſollicitos eſſe noueritis, dirigimus uobis aromata, et unguenta et pigmenta medicabilia, quorum odore, delibatione, et ſapore delectati, diu uiuere, et nos diligere firmiter et iure debeatis. Anno 879 Ludouuicus Caroli regis filius III Id. April. apud Compendium obiit palatium, ibique ſepultus eſt. Quod cum Rex comperiſſet, cum magno exercitu in Galliam perrexit, uenitque usque Viridunum. Exercitus autem qui eum ſequebatur, quoniam a ciuibus illis ſibi uictus neceſſaria iuſto pretio emere non potuiſſet, uerſus eſt ad praedam, et pene uniuerſam depopulatus eſt ciuitatem. Rex uero miſſis quibusdam fidelibus ſuis ultra Moſam fluuium ad optimates regionis illius, reuerſus eſt in Franciam. Ita ANN. FVLD. At ANNAL. BERTIN. copioſius: Gozlenus denique Abbas memor iniuriarum, ac inſidiarum ſuarum, quas a ſuis aemulis tempore praecedenti ſuſtinuerat, ſiſus de familiaritate, quam cum Ludouico Germaniae Rege, et cum uxore illius, atque cum Primoribus illius terrae, quando captus in bello apud Andrnacum, et trans Rhenum ductus fuerat, obtinuit, coepit cogitare qualiter talionem ſuis contrariis redderet, et Chuonradum Pariſiaci Comitem ſpe falſa de praecellenti poteſtate deludens, et quaedam ingenia qualiter id exequi poſſet enarrans, ſibi coniunxit. Et antequam illi, qui cum Regis filio erant ad condictum Placitum apud Meldis

Ludouicus R. Franc. orient. munera mittit Ludouico R. Gall.

5. a. 879 Ludouico R. Gall. mortuo, Ludouicus R. Franc. Virdunum usque cum exercitu proficiſcitur, inſtigatus a Gozleno, abbate,

Meldis uenirent, accelerauerunt quoscumque potuerunt Epiſcopos, §. LXXII. et Abbates, atque potentes homines, ad Conuentum uocare ubi Thara Iſaram influit: eo ſub obtentu, ut quia Rex defunctus erat, unanimiter tractarent de Regni pace, atque utilitate. His autem qui conuenerant perſuaſerunt, ut Ludouicum Germaniae Regem in hoc Regno conuocarent, et eius largitione honores, quos hactenus obtinere non potuerunt, ſine ulla dubitatione haberent. Et miſerunt nuncios ſuos ad praedictum Ludouicum, et uxorem eius, et mandantes ut usque Mettis uenire accelerarent, et illuc omnes Epiſcopos, et Abbates, ac Primores iſtius Regni ad illum perducere posſent. Sicque per Siluacum, et ſecus Axonam multas depraedationes, ac rapinas facientes, usque ad Viridunum uenerunt. Veniente autem Ludouico Mettis, iterum ad illum nuncios miſerunt, poſtulantes ut usque ad Viridunum ueniret, quatenus commodius populum iſtius Regni ad illum perducere poſſent. Veniens autem Ludouicus usque ad Viridunum, tanta mala exercitus eius in omnibus nequitiis egit, ut Paganorum mala facta illorum uincere uiderentur. Audientes autem Hugo, et Boſo, ac Theodericus, et illorum ſocii, quae Gozlenus, et Chuonradus cum illorum complicibus machinabantur, miſerunt Wltarium Epiſcopum Aurelianenſem, et Goirannum, ac Anſcherum Comites, ad Ludouicum apud Viridunum, ut ei offerrent partem de Regno Lotharii iunioris, quam Carolus contra fratrem ſuum Ludouicum ipſius Ludouici patrem acceperat: ut accepta illa portione Regni, in Regnum ſuum rediret, et quod reliquum de Regno patris ſui Caroli Ludouicus habuit, filiis ſuis conſentiret. Ludouicus uero et ſui acceptam habentes talem oblationem, cum dedecore Gozlenum, et Chuonradum, ac complices illorum reiecerunt. Et accepta Regni parte ſibi oblata, Ludouicus ad Palatium ſuum Franconoſurd rediit.

acquirit partem Lotharingiae, Carolo Caluo aſſignatam.

ANNAL. FVLD. pergunt: Ludouicus reuerſus in Franciam uenit Mogontiacum, et inde ad Franconofurt, ibique Erambertum Comitem de Baioaria aliosque nonnullos ad ſe uenientes ſuſcepit, quos Arnolt propter quandam diſſenſionem inter Carlmannum patrem ſuum et eos factam, publicis priuauit honoribus, et de regno expulit. Horum cauſa Rex in Baioariam profectus, diſſidentes aliquo modo ad concordiam reuocauit, et eis priſtinam reſtituit dignitatem. Quod quorundam offendit animos, quaſi Rex iuramenti ſui praeuaricator exiſteret. Quod aliter intelligunt qui

Diſſenſionem inter Carlmannum et Erambertum, comitem Baioariae aliosque componit.

Digitized by Google

§. LXXII. qui eiuſdem iuramenti ſunt conſcii. Nam Carlmannus qui prior natu erat, primus inter fratres ſe iuramento conſtrinxit, et omnia quae in illo continentur ſacramento, ſe ſeruaturum eſſe promiſit. Deinde Hludouuicus eodem tenore iurauit, ea tamen uidelicet ratione, ut ſi Carlmannus ea quae promiſit, inuiolata ſeruaret, ipſe eadem ex ſua parte rata cuſtodiret. Sed quoniam Carlmannus in diuiſione regni Longobardorum, iuramentum ſuum irritum duxit, Hludouuicum procul dubio a ſuo iuramento reddidit immunem: et idcirco crimine periurii non tenetur obnoxius. Carlmannus autem tandem Hludouuicum ad ſe accerſiuit, et quoniam loqui non poterat, ei ſeipſum et uxorem et filium uniuerſumque regnum ſcripto commendauit. Cui Rex Epiſcopatus et Abbatias et Comitatus ad ſeruitium delegauit; et diſpoſita, prout uoluit, regione, rediit in Franciam. Interea Hugo Hlutharii ex Waldrada filius tyrannidem in Gallia exercebat. Contra quem Rex quosdam fideles ſuos deſtinauit, ut eum inde expellerent. Qui uenientes nonnullos ex hominibus illius in quodam caſtello iuxta Viridunum obſederunt, et caſtello potiti alios quidem occiderunt; alios uero in exilium miſerunt, aliosque etiam capillis et cute detracta cum magna confuſione inde expulerunt et caſtellum deſtruxerunt. Illuſtrantur haec in ANNAL. BERTIN. ad a. 879: audiens autem hoc uxor illius (Ludouici), ſatis moleſte tulit: dicens, quia ſi illa cum eo ueniſſet, totum iſtud Regnum haberet. Anguſtiantes autem Gozlenus, et Chuonradus, ad ipſam Reginam fecerunt confugium, querimoniam agentes qualiter eſſent decepti. Et acceptis Miſſis, qui eos de parte Ludouici confortarent, ſed et alios quaſi obſides, reuerſi ſunt: rapinas, et depraedationes facientes quocumque peruenire potuerunt. Renunciantes ſociis ſuis, Ludouicum quantocius cum magno exercitu uenturum, quoniam ad praeſens uenire non poterat: quia nunciatum eſt ei non incerta relatione, fratrem ſuum Carolomannum paralyſi percuſſum, et iam morti uicinum, ſuumque filium de concubina nomine Arnulfum partem Regni illius occupaſſe: et ideo in illa parte feſtinus pergeret, ſicut et fecit. Sopita uero ſicut potuit in illis partibus commotione, reuerſus eſt ad uxorem ſuam. A. 880 Ludouicus Rex Germaniae, una cum uxore ſua ab Aquis in iſtas partes iter arripuit, et usque ad Duciacum uenit. Vbi Gozlenus, et Chuonradus obuiam illi uenerunt: quamplurimis iam de illorum complicibus ab il-

Carlmannus regnum Langobard. diuiſurum ſe promiſit; Ludouico fratri ſe regnumque ſuum commendat.

caſtellum iuxta Viridunum deſtruitur.

6. Ludouicus,

Digitized by Google

ab illorum Societate retractis. Indeque Ludouicus, et uxor ſua ad §. LXXII.
Attiniacum, indeque ad Ercuriacum, et ſic usque ad Ribodi montem peruenerunt. Et uidentes, quia Gozlenus, et Chuonradus, quod ei polliciti fuerant attendere nequiuerunt, et ipſe ac uxor ſua, quae ſperauerunt obtinere non poſſent: peractis amicitiis cum filiis Ludouici, et condicto Placito futuro menſe Iunio ad Gundulfiuillam, reuerſi ſunt in patriam ſuam. ANNALES METENSES referunt, *portionem regni Lotharii, quam auus paterque tenuerat*, *ex integro conceſſiſſe* reges Galliae Ludouico regi Franciae Orient. *addita inſuper Abbatia S. Vedaſti Atrebatenſi.* Iam anno ſuperiore hanc conditionem Rex noſter acceptauerat, ſed poſtea, urgente Gauzleno, maiora appetebat. Portionem, quam ex diuiſione Lotharii regni a. 870 obtinuerat Ludouicus Germanicus, iam §. XXI, 7 deſcripſimus; quum uero nunc et altera Caroli calui portio regno Germaniae acceſſerit; noſtra ſcire intereſt, quae loca iſta comprehenderit. Recenſebimus hanc acceſſionem, addita interpretatione ECCARDI t. II rer. Francic. p. 558: *Lugdunum*, *Veſontium*, *Vienna*, *Tungri*, *Tullum*, *Viridunum*, *Cameracum*, *Viuariae*, Viuers, urbs ad Rhodanum, *Vcetia* in Occitania, Vzez, urbs Galliae Narbonenſis; *Mons Falconis*, Montfaucon, uicus prope Veſontionem; *S. Michaelis* ad Moſam in agro Virdunenſi; *Culdini Monaſterium*, uulgo Colmouſtier, ex Molani coniectura, Annalibus Bertinianis *Gillini Monaſterium*, Miraeus hoc ſuſpicatur eſſe Calmouſtier uetus Canonicorum collegium in Burgundia; *S. Mariae in Biſinciono*, id eſt, Iuſſanum Monaſterium in urbe Biſontina, quod primum fuit Monialium, poſt Monachorum Benedictinorum, nunc eſt Minimorum ab anno 1607, ut Chiffletius docet; *Sancti Martini in eodem loco*, ubi nunc ſupereſt ſacellum uetuſtiſſimum S. Martini, in clauſtro, ut loquuntur, S. Stephani Biſontini; *Sancti Eugendi* Abbatia Iurenſis, quae nunc S. Claudii nomen habet, et in dioeceſi Lugdunenſi, in Comitatu tamen Burgundiae ſita eſt; *Sancti Marcelli* prope Cabillonum, Cella modo Cluniacenſis; *Sancti Laurentii Leudenſi*, ſic coniungunt Annales Bertiniani, et eſt forte S. Laurentii in urbe Leodienſi; *Senonis*, Senonienſe Monaſterium in Voſago. *Abbatia Mella*, pro qua Annales Bertiniani habent *Niella*, quae eſt Coenobium modo nobilium Canonicarum in Brabantia; *Melbarium* ſeu Melbodium, Maubeuge, nobilium modo Canonicarum Abbatia ad Sabim in Hannonia; *Laubiae* Virorum

a Gozleno deceptus, pacem filiis Ludouici balbi reddit.

deſcriptio alterius Lotharingiae portionis, olim a Carolo Caluo poſſeſſae, nunc a Ludouico rege acquiſitae.

Digitized by Google

§. LXXII. Abbatia celebris ad Sabim; *Sancti Gangerici* collegiata nunc Eccleſia prope Cameracum; *S. Saluii prope Valentianas*; hactenus Virorum Abbatia; *Criſpinum*, Creſpin, etiam Virorum Monaſterium in Hannonia; *Foſſae* nunc Canonicorum collegium in Hannonia; *Marilia*, Maroilles, Abbatia ibidem; *Hunulcurt*, Hancourt, Virorum Monaſterium in dioeceſi Cameracenſi; *Sancti Seruatii* Eccleſia Traiecti ad Moſam; *Malinae*, Malines, olim Monaſterium Canonicorum, nunc urbs in Brabantia celebris; *Ledi*, Lier, oppidum Brabantiae ad Netam fluuium; *Summiacum*, Soigny, Abbatia Canonicorum; *Antonium*, Antoing, prope Tornacum; *Condatum*, Condé, oppidum ad Scaldim; *Merrebecchi*, Meerbeke, prope Ninouiam, Canonicarum puellarum; *Ticliuinni*, Dickeluenne, prope Gerardi montem, quarto lapide ab eo diſtans, inter Aldenardam et Gandauum; *Luitoſa*, Leuſe, in Hannonia, nunc Canonicorum; *Calmontis*, Calmont, in dioeceſi Leodienſi; *Sancta Maria in Deunant*, uulgo Dinant; *Ecba*, Eyck, prope Maſeicam; *Andana* Andenne, ad Moſam; *Wasloi* olim Vaslogienſe Monaſterium in Fania, modo exciſum; *Altus mons*, Hautmont, Monaſterium Virorum hactenus ſuperſtes; *Comitatus Texander*, hodie *Kempenland* dictus; *in Bracbanto Comitatus quatuor*; quod olim ab Aloſto Tornacum usque, imo ultra Condatum, extendebatur; *Cameracenſium* pagus; *Hanioum*, Hennegau, Hainou, Hannonia, ſic dicta a fluuio Haina, qui mediam regionem interſecat; *Lomenſis* pagus, magna hodie pars Comitatus Namurcenſis, in quo Bronium Abbatia et Foſſa oppidum ac Monaſterium; *in Hasbanio quatuor Comitatus*; *Maſau ſuperior de iſta parte Moſae*; *Maſau ſubterior quantum de iſta parte eſt*, id eſt, ſiniſtra, ſiue occidentali; *Liugae quod de iſta parte Moſae eſt*, *et pertinet ad Velſatum*, Leodienſis ditio ultra Moſam iacens; *Scarponinſe* ſiue pagus nomen trahens a *Scarponna* urbe iam Antonino et Tabulae Peutingerianae memorata atque a fluuio *Scarpa* in Scaldim ſe exonerante dicta; *Viridunenſe* ſiue tractus Virdunenſis Moſae adiacens; *Dulminſe*, hoc eſt, regio ad Dulam (Deule) amnem ſita; *Arlon*, Antonino *Orlonaunus uicus*, hodie eſt oppidum Ducatus Luxemburgici; *Vaurenſe*, *Comitatus duo*, circa oppidum Warcq ſupra Charleuillam ad Moſam extenſi; *Mosminſe*, ſiue ager Moſomenſis circa Moſomum (Mouzon) ad Moſam iacens; *Caſtricium*, pagus nondum a me cognitus; *Condruſt* pagus a *Condruſis*, Caeſari et aliis ueteribus iam memoratis, et nomen hodieque

Digitized by Google

dieque ſuperat in dioeceſi Leodienſi prope Huium oppidum; *de* §. LXXII.
Arduenna ſylua ſicut flumen Vrta ſurgit inter Bislanc et Tumbas, ac decurrit ex hac parte in Moſam, et ſicut recta uia ex hac parte Occidentis pergit in Bedenſi, ſecundum quod Miſſi recte inuenerint. Porro Caroli portio fuit *Tullenſe* ſiue pagus Tullenſis; *aliud Odornenſe, quod Termarus habuit*, ſiue pars pagi Odornenſis; *Barrenſe*, diſtrictus circa oppidum Barrum; *Portenſe; Salmoringum; Lugdunenſe; Viennenſe; Viuariae; Vcetia*, ſiue diſtrictus ad haec loca pertinentes, et de *Friſia tertia pars*, in Flandria olim conſtituta. Pergunt ANN. BERTIN. ad a. 880: Et inueniens Ludouicus Nortmannos in itinere, Domino opem ferente, magnam ex illis partem occidit exercitus ſuus. Sed in Saxonia magnum damnum de fidelibus ſuis per Nortmannos ſuſtinuit. - - - Ad quod Placitum Ludouicus infirmitate detentus uenire non potuit, ſed pro ſe Miſſos ſuos direxit. Karolus autem a Longobardia rediens, illuc uenit. In quo Placito communi conſenſu inuentum eſt, ut ipſi Reges Ludouici quondam filii ad Attiniacum redirent cum ſcara Ludouici Germaniae Regis, et Hugonem Lotharii iunioris filium impeterent. Quo uenientes, quia Hugonem non inuenerunt, ſororium illius Teutbaldum bello aggreſſi ſunt, et multis interfectis illum in fugam uerterunt. Indeque cum hoſte ex Regnis ſuis, una cum praedicta ſcara Ludouici Regis Germaniae, praedicti Reges, ordinatis qui Regnum ſuum contra Nortmannos in Ganto reſidentes cuſtodirent, in Burgundiam uerſus Boſonem per menſem Iulium a Trecas ciuitate perrexerunt: Carolo Rege illuc cum exercitu ſuo in Boſonem uenturo. In quo itinere electis de caſtro Mateſcano Boſonis hominibus, ipſum caſtellum ceperunt, et eum Comitatum Bernardo cognomento Planta-piloſa dederunt. Et perrexerunt ſimul Carolus, Ludouicus, et Carolomannus, ad obſidendum Viennam, in qua Boſo uxorem ſuam cum filia, et magnam partem de ſuis hominibus relinquens, fugam ad montana quaedam arripuit. ANNAL. FVLD. res hoc anno geſtas ita narrant: Rex Hludouuicus natale Domini celebrauit in Franconofurt, poſtea in Galliam profectus, filios Hludouuici ad ſe uenientes ſuſcepit, totumque regnum Hlutharii ſuae ditioni ſubiugauit. Inde ad expugnandos Nordmannos qui in Scalta fluuio longo tempore reſederunt, conuertit exercitum, initoque certamine, pluſquam V millia ex eis proſtrauit. In quo praelio Hugo filius regis occubuit. GESTA NOR-

In Saxonia contra Nortmannos infauſte pugnatum.

Boſo comprimitur.

7\. Nortmanni caeſi.

Hugo filius regis occumbit;

Digitized by Google

§. LXXII. NORMANNORVM de hoc conflictu cum Normannis ita: *Ludouicus, qui Auſtraſiis imperabat, cum in regnum reuerteretur, repente obuiam habuit Northmannorum innumeram multitudinem, iuxta Carbonariam, in loco, qui dicitur Ibimnin, cum ingenti praeda ad claſſem repedantem, cum quibus absque mora conflixit et Deo propitiante maximam ex eis partem gladio proſtrauit*). In Saxonia cum Nordmannis infeliciter dimicatum eſt. Nam Nordmanni ſuperiores exiſtentes duos Epiſcopos, quorum iſta ſunt nomina, Thiotrih et Marcuuart; et duodecim Comites his nominibus appellatos, Brun Ducem et fratrem Reginae, Wigmannum, Bardonem, alterum Bardonem, et tertium Bardonem, Thiotherium, Gerricum, Liutolſum, Folcuuartum, Auan, Thiotricum, Liutharium, cum omnibus qui eos ſequebantur, occiderunt. Praeterea XVIII ſatellites regios cum ſuis hominibus proſtrauerunt, quorum iſta ſunt nomina; Aderam, Alfuuini, Addaſta, Aida, Alcer, Aida, Dudo, Bodo, Wal, Adaluuini, Werinhart, Thiotrich, Ailuuart: exceptis innumerabilibus, quos in captiuitatem duxerunt. Rex uero de Gallia rediens in Franciam Paſcha celebrauit in Francofurt. Sclaui (qui uocantur Dalmatii,) et Behemi, atque Sorabi, caeterique circumcirca uicini audientes ſtragem Saxonum a Nordmannis factam, pariter conglobati, Thuringos inuadere nituntur, et in Sclauis circa Salam fluuium Thuringis fidelibus praedas et incendia exercent. Quibus Poppo Comes et dux Sorabici limitis occurrit, et diuino auxilio fretus eos proſtrauit, ut nullus de tanta multitudine remaneret. - - - Hludouuicus mediante menſe Auguſto apud Wormatiam cum ſuis colloquium habuit, et quosdam ex fidelibus ſuis obuiam legatis nepotum ſuorum ad uillam Gundolfi transmiſit, quosdam etiam contra Hugonem tyrannidem exercentem in Galliam deſtinauit. Heinricus uero et Adalbertus et caeteri qui cum eis erant, cum Thiotbaldo principe militiae Hugonis qui robur exercitus ſecum habebat, iniere certamen, et ceciderunt multi ex utraque parte uulnerati: in quo conflictu Heinricus cruentam obtinuit uictoriam. Cumque illi qui de uilla Gundolfi, et illi qui de praelio reuerſi fuerant, in unum conueniſſent, pari intentione cum filiis Hludouici contra Boſonem in Galliam pugnaturi perrexerunt, et Madaſconam urbem expugnantes, Bernardum, qui in ea principatum tenebat, in deditionem accipiunt. Buoſo uero fugiens ultra Rodanum fluuium in urbe Vienna ſe tutatus eſt. Nordmanni in Gallia praedas et incendia exercent, et inter plurima

Nortmanni in procelio proſternunt II epiſcopos, XII comites, XVIII ſatellites regios.

Slaui Thuringiam inuadentes

trucidantur.

Hugo coercetur,

Digitized by Google

plurima loca et monaſteria quae depopulati ſunt, etiam Baiorzuna, ubi pars maxima Friſionum habitabat, incendio concremarunt; et inde reuertentes Nouiomagum uallo firmiſſimo, et muris circundante, hyemandi ſibi locum in palatio regis parauerunt. Quibus Rex Hludouuicus cum manu ualida occurrit, et propter hyemis aſperitatem, et loci firmitatem, rebus parum proſpere geſtis, reuerſus eſt. (REGINO latius: Nortmannorum claſſis, Walam fluuium ingreſſa, Neumago palatio regio applicuit, ibique caſtra poſuit. Quod factum cum ad notitiam Ludouici perlatum eſt, abſque dilatione cum exercitu uenit, et munitionem obſidione clauſit. Conſerto nonnullis diebus certamine, non adeo praeualuit, quia palatium ingentis magnitudinis murique operis hoſtibus tutiſſimum praebebat receptaculum - - Poſtremo rex, accepta pollicitatione, quod ſi ab obſidione ceſſaret, Nortmanni continuo e regno eius decederent, continuo cum omnibus copiis receſſit. Illo recedente, pagani palatium una cum munitione exurentes flammis, nauibus adſcenſis oſtia Rheni repetunt). A. 881 Rex poſt Paſcha in Galliam profectus, Hugonem Hlutharii ex Waldrata filium ad ſe uenientem in ſuum ſuſcepit dominium, et ei Abbatias et Comitatus in beneficium dedit, ut ei fidem ſeruaret. Sed ille prauorum uſus conſilio, fidem mentitus Regi moleſtus efficitur. Quapropter regis exercitus illum perſecutus in Burgundiam fugere compulit, Rex uero cum ſuo nepote Hludouuico apud uillam Gundolfi congruum habuit colloquium. Inde tranſiens omne tempus aeſtiuum in Baioaria moratus eſt. Nepos uero illius cum Nordmannis dimicans, nobiliter triumphauit. Nam nouem millia equitum ex eis occidiſſe perhibetur. At illi inſtaurato exercitu et amplificato numero equitum, plurima loca in regione regis noſtri uaſtauerunt, hoc eſt, Cameracum, Traiectum, et pagum Hasbanicum, totamque Ripuariam, praecipua etiam in eis monaſteria, id eſt, Prumiam, Indam, Stabulam, Malmundarium et Aquenſe palatium, ubi in capella Regis equis ſuis ſtabulum fecerunt. Praeterea Agrippinam Coloniam et Bunnam ciuitates cum Eccleſiis et aedificiis incenderunt. Qui autem inde euadere potuerunt, ſiue canonici ſiue ſanctimoniales, Mogontiacum fugerunt, theſauros Eccleſiarum et ſanctorum corpora ſecum portantes. Rex apud Franconofurt graui infirmitate laborabat, et quia ipſe non potuit, exercitum ſuum contra Nordmannos deſtinauit. A. 882 Hludouuicus

[Margin notes: § LXXII. — a Ludouico R. beneficiis ornatur, ſed eidem iterum affert moleſtias. — Nortmanni uaſtant loca multa. — 8. Ludouicus R. moritur.]

§. LXXII. cus inualeſcente morbo XIII Kal. Februarii diem ultimum clauſit, cuius corpus translatum, et in monaſterio ſancti Nazarii, quod dicitur Lauresham iuxta patris ſui tumulum ſepultum eſt.

§. LXXIII.

Fines regni Ludouici.

Ludouicus noſter haud ſecus ac pater ipſius Rex Franciae orientalis dicebatur; ſed cum regnum Ludouici iunioris in triente tantum regni paterni conſiſteret, Franciam orientalem nunc anguſtiores fines habuiſſe, facile arbitraberis. Prouincias illius indicauimus §. LIII, 1. Accedebat deinde altera pars Lotharingiae; accedebat, Carlomanno mortuo, regnum Baioariae, excepta Carinthia. Late igitur Ludouicus dominari coeperat, ſed uita non ſuppetebat. Carolomannus regnum Italiae et imperium Romanum ſibi tum ex teſtamento Ludouici II Imp. tum, quod ſenior eſſet familiae, ſibi uindicauit; nam in regnorum diuiſione regnum Italiae ſeniori fratrum obtingere ſueuit. At poteſtate fratribus ſic longe ſuperior de regno Langobardorum ſe ipſis quicquam imperiturum promiſit (§. LXXII, 5) Fata abnuebant. Carolomannum mors praecox rapit. Ludouicus regnum Baioariae ſibi attribuit, Carolo fratre haud repugnante, quemadmodum nec Ludouicus Carolo, regnum Italiae occupanti, obnitebatur. Ita inter fratres conuentum uidetur, quamquam Ludouicus Carolomanno non diu ſuperſtes ſpem longam incoare non potuerit. Ceterum ex tabulis foederis Furonenſis apparet, nec Carolidas in Gallia ius ſuum in Italiam remiſiſſe, ſed uindicationem eius tempori opportuniori reſeruaſſe.

2. Auctoritas procerum regni.

Auctoritatem procerum imperii, regnantibus Ludouici nepotibus, non imminutam fuiſſe conſtat.

3. Num Ludouicus R. Gall. Ludou. R. German. anteceſſerit.

Furonenſis iſta conuentio *communibus fidelibus regum fauentibus et conſentientibus* inita fuit. Ludouicus Balbus in pacto illo primum nominatur; HAHNIO in hiſt. imp. p. 257 Rex Galliae ſe regi Germaniae ideo praetuliſſe uidetur, quod hic tertiam tantummodo regni paterni partem tenuerit. Ex hoc documento ego certe de πρωτεῖα nihil decido. Primum ſaltem capite III de ſucceſſione filii paruuli Ludouici noſtri cauetur. c. IV abigantur ſuſurrones; de conſiliis eorum diſpiciant fideles regni. c. V Carolomannus et Carolus reges foederi huic ut accedant rogentur. c. VIII pax publica ſancitur.

Iam

§. LXXIII.

Iam a. 860 in Synodo Tuſiacenſi actum erat de Boſonis comitis coniuge Engeltrude, quae relicto uiro in regno Lotharii uagabatur. Nicolaus I Pont. admonebat Lotharium, ut feminam iſtam e regno ſuo eiiceret. Excitabat etiam Carolum Caluum in epiſtola quadam: *Vnde ueſtram*, inquit, *exhortamur regiam magnitudinem, ut corrigatis Lotharium regem nepotem ueſtrum, ne tantum piaculum permittat manere in regno ſuo h. e. non conſentiat fugitiuam uxorem Boſonis comitis tamdiu remanere, ut non reddatur uiro ſuo.* A. 862 Carolus Lothario reconciliari nolebat, priusquam certas conditiones ſubierit, quas Ludouico Germanico expoſuit in BALVZ. t. II Capit. p. 163 tit. XXXV *quando Hlotharius ad oſculum receptus eſt.* Cap. IV Engeltrudem reſpicit: *Quando altera uice pro his, quae dixi, tractandis ad Tuſiacum ueni, adportauit mihi et epiſcopis regni noſtri Boſo ex parte domni apoſtolici epiſtolas, quasdam nepoti noſtro et epiſcopis regni ſui mittendas, quas illis ſecundum mandatum domni Papae transmiſimus, quasdam autem nobis legendas et obſeruandas, quarum et hic textum habemus, in quibus inuenimus nos increpatos cur fornicarios in regno noſtro immorari permitteremus et non ſolum ipſam feminam, ſed et omnes fauentes facinori eius a corpore et ſanguine domini excommunicatos usque dum ipſa mulier ad uirum ſuum rediret. Et ſcimus, ſicut ſanctus dicit Gregorius, quoniam, qui reſecanda, ſi poteſt, non corrigit, ipſe illa committit. Nos autem audiuimus praedictam feminam in regno nepotis noſtri commorari et hanc ſententiam poſtea non audiuimus immutatam. Et qui grauamur noſtris, timemus alienis etiam communicare peccatis, communicando excommunicatis.* Quum, Engeltrude mortua, Rex noſter reliquam Lotharingiae partem obtineret; bona huius feminae nonnulla ſibi uindicauit, alia, excluſis filiabus legitimis, cognati, item et ſpurius occuparunt. Quapropter pro filiabus apud regem Ludouicum deprecatur Iohannes VIII Pontif. in epiſt. CXXIX: Hludouico Regi glorioſo glorioſi quondam Regis Ludouici filio. Iam enim magnitudinem ueſtram, fili cariſſime, Apoſtolicis monuimus litteris, hortantes pro filiabus Boſonis, dudum comitis, et Ingeltrudis coniugis, quibus iure haereditas deferri omnium legum auctoritate conceditur, proprietates reddere ſtuderetis. Sed, ut cernimus, inauditi remanſimus, quod miramur, et mirantes dolemus, cum ueſtra proles Apoſtolicis cenſuris ſemper obediat, et prae omnibus regibus iudicium faciat, ut Rex Dauid cecinit, honor regis iudicium diligit. Nonne legiſtis, quoniam

[Margin notes:]
4 Engeltrudis, Boſonem maritum deſerit, eiiciatur, hortante Papa, e regno Lotharii

item et monente Carolo Caluo.

5. Vt Engeltrudis legitimis heredibus hereditas tradatur, Ioh. VIII P. adhortatur Ludouicum R.

Digitized by Google

§. LXXIII. niam iuſtus Dominus iuſtitiam diligit, et aequitatem uidet uultus eius. Ceterum reclamationem filiarum iam dicti Boſonis, audiuimus, ut ipſas, ipſius, matrisque earum, proprietates, Ingeltrudis, alias uos teneatis, alias uero ueſtris tenere quibus ipſa poſt iudicium ſibi illatum ſine uiri conſenſu dederit tenere, permittatis, quod nefas eſt, et contra omnium legum prorſus auctoritatem. Quid enim uxor ſine uiri conſenſu agere poteſt? quanto magis haec moechans, quae diuino gladio, cenſente domno Papa Nicolao praedeceſſore noſtro interiit? et humano pro parte facto ſtupro, puniri debuerat? Nonne Ioannes Papa Romanus, et Iuſtinianus inclitus Imperator legem Romanam facientes, ſcripſerunt ita? Capitali crimine damnatorum bona non ad lucrum praeſidis, ſed cognatis punitorum reddi opportet: et alibi. Omnibus gradibus cognatorum in haereditate ſumenda, praeferendi ſunt filii. Vnde liquido patet, glorioſiſſime Rex, ut nec uos, nec cognati eorum, niſi ipſae filiae, quae ſunt, legitimae, illos allodes habere debent; qui uero nati ſunt poſt crimen illarum, ſpurii ſunt, nec haereditare debent, ut praefatus Papa, et Imperator ſcripſerunt ita; ſpurios ſatis iniurioſos, ſatisque acerbos, ac noſtris temporibus ſemper indignos eſſe diiudicamus. Qua propter, ut rogauimus, iterumque rogamus, et hortantes monemus, ut harum reclamationes, harum et gemitus ueſtra regia dignitas hauriat. Et pro Apoſtolorum principum reuerentia, a quibus petiere auxilium, et pro noſtro amore integriter ipſas proprietates, quos uos allodes dicitis, reddat, et ueſtros omni occaſione remota reddere faciatis. In epiſtola CVIII monet Liutbertum Archiep. ut Boſonis filiabus haereditatem reſtitui faciat. Reuerendiſſimo et ſanctiſſimo confratri noſtro Liutberto Archiepiſcopo. Fraternitatem tuam recordari uolumus, qualiter iam de proprietatibus Boſonis et Engeltrudis tibi ſcripſerimus, monentes, ut ipſas, quas uos allodum dicitis, filiabus eorum ſape reclamantibus reddere deberetis: quoniam omnium legum auctoritate legitimi filii ſunt ueri haeredes, ut ueſtra bene noſcit religioſitas, iterumque hortantes monemus, Apoſtolicaque auctoritate expreſſe iubemus; iam quia noſtras litteras audire diſtuleras, et ſuper his hactenus reſpondere neglexeras, uolumus, ut ad cor rediens ipſas ſaepe reclamatrices, aut homines ipſarum inueſtire de iam dictis proprietatibus ſatagas, ueſtrosque earum, et alios inuaſores ſimiliter facturos, noſtra auctoritate excommunicando permoneas:

et Liutbertum Archiepiſcopum.

neas: quoniam iuſtus Dominus iuſtitiam dilexit, et aequitatem uidit uultus eius: et ſi forte ſpurius Godefredus, aut aliquibus ipſa moechans Engeltrudis, ſine uiri conſenſu quoquo modo donauerit, contendere uoluerit; noſtra Apoſtolica auctoritate, donec reddiderint: quia ſancientibus Ioanne Papa Romano et Iuſtiniano Imperatore ſcriptum eſt, ſpurios ſatis iniurioſos, ſatisque acerbos, et noſtris temporibus ſemper indignos eſſe diiudicamus: quapropter conuenit reuerentiam ueſtram illum ſemper monere. Porro hortamur, ut quoquo modo monuimus, compleas: quoniam ſi aliter feceritis, ſcias te canonica damnandum cenſura ut debeas illos excommunicare. Haec documento ſunt, 1) iam tum a legibus Iuſtiniani Imp. auxilium petitum fuiſſe, quae bona damnatorum non fiſco, ſed cognatis, addicta, ſpurios autem ab hereditate excluſos uolunt; 2) filias heredes allodii eſſe potuiſſe; 3) uxorem ſine mariti conſenſu aliis donare non decere. Facinoroſis quibusdam capillos et cutem detractam fuiſſe, diximus §. LXXII, 5. Huiusmodi poenam ſequens aetas memorat in charta Henrici Imp. a. 1023. uid. CHRON. LAVRESHAM. p. 126.

§. LXXIIII. LXXV. 6. Spurii ab hereditate excluſi, filiae heredes allodii. Poena capillorum et cutis detractionis.

§. LXXIIII.

Additur chartis quibusdam uindictae terror, ſi qui regis auctoritatem temnere audeant: *ſi uero perſona quaelibet poſterorum noſtrorum, quod minime fore credimus, hoc noſtrae conceſſionis praeceptum irrumpere temptauerit, et quod immunitatis et electionis a nobis conceſſae ſcripto continetur uiolandum decreuerit, dei omnipotentis iram incurrere ſe nullo modo dubitet, et coram iuſto iudice in tremendo examinis die ſe rationem inde redditurum praeſcientia malae temptationis minime ignoret.* HARENBERG. p. 585. Tam aperte, tamque fuſe reliquae tabulae non loquuntur.

Inhibitio et poenae.

§. LXXV.

Piorum precibus itidem adiuuari optabat Ludouicus. Formula nota: *quatenus eos pro nobis, coniuge, proleque noſtra miſericordiam domini melius exorare delectet.* HELWICH. antiq. Laureſham. p. 30. SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 210. *Vt eos pro nobis, pro coniuge et prole noſtra et totius regni proſperitate miſericordiam omnipotentis domini melius exorari delectet.* NESSEL. in Bruſch. ſupplem. p. 24.

Preces.

§. LXXVI. LXXVIII.

§. LXXVI.

Subſcriptio et annulus indicatur.

Subſcriptionis et annuli acceſſio innuitur his uerbis: *Et ut haec noſtrae conceſſionis* (largitionis, traditionis) *auctoritas firmior habeatur et per futura tempora a fidelibus noſtris melius credatur et diligentius obſeruetur, manu propria noſtra ſubter eam firmauimus et Annuli noſtri impreſſione aſſignari iuſſimus.* HELWICH. c. l. HARENBERG. p. 585. SCHANNAT. c. l. p. 210. MARTEN. t. I p. 211. NESSEL. c. l. *Et ut haec auctoritas largitionis noſtrae inconuulſa ualeat permanere, manu noſtra ſubter firmauimus et anulo noſtro eam ſubter iuſſimus ſigillari.* MARTEN. c. l. p. 202. *Annuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus.* SCHATEN. p. 183. HARENBERG. p. 584.

§. LXXVII.

Subſcriptionis regiae formula.

Subſcriptio regis hanc ſequitur formulam perpetuo: *Signum Hludouici ſereniſſimi regis.* In MARTEN. c. l. p. 202 legitur: *ſignum domni Ludowici ſereniſſimi regis.*

2. Monogramma.

Signum nominis ſiue monogramma imaginem ſigni paterni plane imitatur. In charta Corbeienſi, quam §. XVI, 7 recenſuimus, Rex noſter ſignum ſuum iuxta patris ſignum appoſuit; repraeſentauimus illud n. 9 ex FALCKII tradit. Corbei. p. 84. Huic ſimile exemplum in SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 210, a nobis n. 10 pictum. Nec diſſidet ab his character nominis n. 11 e BRVSCHIANO ſupplemento repetitus. Haec regulam efficiunt. At diffiteri non poſſumus, in monogrammate, quod SCHANNAT. in uindic. tab. VI una cum ſpecimine ſcripturae curiae Ludouici noſtri expreſſit literam l deſiderari (uid. n. 12); quemadmodum et eamdem literam deſideramus in monogrammatibus HARENBERGIANIS hiſt. Gandersheim. p. 584 et 585.

§. LXXVIII.

Archicancellarius unicus Liutbertus, Archiep. Mog.

Liutbertus, Archiepiſcopus Moguntinus, Archicancellarii munere, quod ſub Ludouico Germanico ſuſceperat, fungi pergit, nullumque alium has partes ſuſtinuiſſe puto. Vicariam operam ipſi praeſtitit a. I *Heberhardus.* In MARTEN. t. I p. 202 *Geberhard.* Cancell. ad uic. Luitberti Archicap. recognouit, qui alius non eſt ab Heberhardo, quem iam nouimus ex §. XXXVI. *Wolfherius* Cancellarius

larius a. I et II ad uicem Liutberti Archicap. recognouit. HAREN- BERG. p. 584 ſq. SCHANNAT. cod. prob. hiſt. Fuld. p. 136. *Walther*. Cancellarius, quid apud SCHATEN. p. 182 ad uic. Liutberti rec. idem, qui *Wolfber*. eſſe uidetur. ECCARD. t. II rer. Franc. p. 627 *Wolfberium* ferme credit *Wulfhardum presbyterum* et Hathumodae Abbatiſſae confeſſionarium, cuius Agius in uita eius c. 5 meminit. Et quia ANNALISTA SAXO ad a. 886 Vulfarium Sardenſem epiſcopum occiſum a Slauis cum aliis multis ſcribit, ECCARDVS p. 690 ex *Sardenſi* fingit *Mindenſem* epiſcopum, quem *Wolfberium* fuiſſe conſtat. Poſthaec, quantum per tabulas ſcire licet, *Arnolfus* Cancellarius ſolus et unicus Liutberti uices geſſit. §. LXXVIIII. LXXX.

§. LXXVIIII.

Sigillum cum priorum regum, patris potiſſimum ſigillis ſat bene congruit. Forma ſcil. eſt oualis; facies in latus dextrum uerſa; inſcriptio habet: XPE PROTEGE HLVDOICVM REGEM. Id tantum addimus, faciem ſemper barbatam et caput caſſide munitum conſpici. Aperte haec omnia docet ſigillum in SCHANNATI uindic. tab. VI, a nobis n. 9 delineatum, cuius ad ſimilitudinem alterum in tradit. Fuld. p. 210 exhibitum proxime accedit, niſi quod inſcriptio laeſa fuerit. Confirmat etiam, quae diximus, ſigillum chartae Gandersheimenſi affixum, quod depingunt ECCARD. c. I. p. 890; HARENBERG. tab. III n. VIII; nos autem n. 10. Facies regia, inquit ECCARD. in hoc ſigillo altius, nec tam aequaliter ubique circulo impreſſa eſt, quam fieri debuiſſet, ſi facies et uerba uno ſigillo inſculpta fuiſſent. Vnde obſeruatio iſta de differentia inter annulum et ſigillum nata, quam iam t. I § LXIIII, 1 attulimus. HARENBERGII pictura regi ſenilem uultum ac nonnihil ueſtimenti tribuit. Sigilla.

§. LXXX.

Epocha unica Ludouicus Rex utitur, ab obitu patris repetenda. Aeram quoque Chriſtianam incipit addere; atque adeo frater ipſius Carolus Craſſus primus non fuit, qui eamdem adhibuit. Adornemus regis noſtri annalium indicem. Temporum computatio.

A. 876. Patris V Kal. Septembr. defuncti corpus in monaſterium Laureshamenſe tranſtulit. Redit Francofurtum.

Rr 2 Copias

§. LXXX. Copias aduerſus patruum Carolum colligit. Rhenum tranſit, et in Andernaco caſtello conſidet.

Proelium VIII Id. Octobr. ad Andernacum commiſſum.

Ludouicus per Sinciacum Aquisgranum pergit. Apud Confluentes in Caroli fratris congreſſum uenit. Rhenum traiicit.

Menſe Nouembri tres fratres reges regnum paternum inter ſe diuidunt in pago Recienſi, in loco Saulifelt.

A. 877. Menſe Ianuar. comitia habet Francofurti.

D. VII Kal. Febr. ind. X a. d. inc. DCCCLXXVII a. I Hlud. ſereniſſimi regis in orient. Franc. regentis. Actum in Franconofurt. HARENBERG. hiſt. Gandersheim. p. 63 et 583. ECCARD. c. l. t. II p. 888.

Alia charta data eodem die. HARENBERG. c. l. p. 584. SCHATEN. p. 183 eam V Id. Februar. adſcribit.

D. Id. Mart. a. I regni Lud. ſereniſſ. reg. in Or. Franc. ind. X. Actum Tribur. MARTEN. t. I p. 202.

D. XI Kal. Iun. a. d. inc. DCCCLXXVII a. I. Act. Biſeſtad. SCHATEN. p. 182.

D. VII Kal. Iun. a. d. inc. DCCCLXXVII ind. X. a. I. MARTEN. t. II p. 30.

Lotharingiae partem cum fratribus diuidit. Aquisgrani natalem domini celebrat.

A. 878. Menſ. Febr. Francofurti conuentum agit. Accipit a fratre Carolomanno portionem regni Lotharii, quam deinde cum fratre Carolo diuidit.

D. IIII Id. April. a. d. i. DCCCLXXVIII ind. XI. a. II. Act. Salz uilla regia. SCHANNAT. cod. probat. hiſt. Fuld. p. 136.

Menſ. Octobr. Rex Aquisgranum ſe confert. Kal. Nouembr. Ludouici reges apud Marſnam conueniunt. Pax Furonis ſancita. Ludouicus Forchemium reuertitur.

A. 879. Carolomannum fratrem in Baioaria uiſit.

Francofurtum abit.

Virdunum uenit. Accipit Caroli calui portionem Lotharingicam.

Redit Mogontiam, inde Francofurtum.

In Baioariam proficiſcitur.

Natalem domini Francofurti agit.

A. 880.

A. 880. Inuitatus in Galliam Aquisgranum petit; inde Ducicaum, Attiniacum, Ercuriacum et Ribodimontem. §. LXXXI.
Normannorum ſtrages in loco Thimnin (Thuin in Hannonia) iuxta Carbonariam.
Paſcha Francofurti celebrat. Ratisbonam tendit.
D. V Non. Maii a. d. i. DCCCLXXX ind. XII a. IV. D. Forcheym. uilla reg. NESSEL. in ſupplem. Bruſch. p. 23.
D. VIIII Kal. Aug. a. d. i. DCCCLXXX ind. XIII a. IV. Act. Fuld. monaſter. SCHANNAT. tradit. Fuld. p. 210.
Comitia Vormatiae menſe Auguſt. habita.
D. XV Kal. Decembr. a. d. i. DCCCLXXX ind. XIII a. V. Act. Franconofurt. MARTEN. t. I p. 211.
Rex obſidet Normannos Neomagi.

A. 881. Poſt paſcha in Galliam proficiſcitur. In Baioariam redit. Francofurti aegrotat.

A. 882. D. XV Kal. Febr. a. d. i. DCCCLXXXII ind. X a. VI. Act. Franconofurt palat. reg. TOLNER. cod. dipl. hiſt. pal. p. 10. HELWICH. antiq. Lauresham. p. 31.
Ludouicus moritur XIII Kal. Februar.

§. LXXXI.

Tabulae quaedam donationis Ludouico ſeniori ſiue Germanico uindicantur.

Duo ſuperſunt diplomata, quae ſine nota non poſſumus dimittere. Alterum ill. GVDENVS in cod. diplom. t. I p. 344 tradit, idque a Ludouico noſtro a. 881 datum exiſtimat. Recitabimus uerba: In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis. Ludevvicus diuina fauente gratia Rex. Si petitionibus fidelium noſtrorum aures Serenitatis noſtre accommodauerimus, non ſolum Regium morem decenter implemus, uerum etiam eos procul dubio fideliores ac deuociores in noſtro efficimus ſeruicio, et ad eternam uitam feliciter optinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium noſtrorum, preſentium ſcilicet et futurorum ſollercia, qualiter quidam Vir Illuſtris, fidelisque Comes noſter, nomine Chriſtianus, ueniens ad Procerum noſtrorum preſenciam, poſtulauit Serenitatem noſtram, ut quedam mancipia noſtra propria, quorum nomina ſubter tenentur inſerta, ei in proprium conceſſiſſemus; cuius petitioni ob amorem et ſeruicium ſuum libenti animo aſſenſum prae-

 bentes,

§. LXXXI. bentes, decreuimus iuxta peticionem illius fieri. Dedimus itaque preſcripto fideli Comiti noſtro Ghriſtiano haec mancipia noſtra propria, utriusque ſexus, quorum nomina ſunt Duoto, Herinni, Albiun, Eggihart, Otholf, Adalrat, Adalvviz, Luitburc, Liobilia, Wentelsvvint, Sigeburg, Adalsvvint, Luthilda, Thansvvint; et ex iure noſtro in ius et dominium eius tradimus atque transfundimus: ea uidelicet ratione, ut quicquid ab hodierna die et deinceps, preſcriptus Comes noſter Chriſtianus de preſcriptis mancipiis facere uoluerit, per hoc noſtre auctoritatis preceptum, plenius in Dei nomine confirmatum, nullo interdicente, ſed perpetuis temporibus, poteſtatem habeat faciendi, quicquid elegerit, absque alicuius contradictione. Largitionis noſtre firmitatem manu propria ſubtus eam firmauimus, et anuli noſtri inpreſſione ſignari iuſſimus. Signum Hludevvici Sereniſſimi Regis. C. Notarius ad uicem Wiggrauii recognoui. Data VIII Idus Iulii anno propitio XXVIII - - - Regni in Orientali Francia - - - Indictione XIIII. Actum Giſeſtad in Dei nomine feliciter. Amen. Codicillos hos e curia regis noſtri non manaſſe, regulae ſupra ſtabilitae facile oſtendunt. At ſinceros tamen eosdem ſtatuo, ſi uerum auctorem illis reddamus Ludouicum ſeniorem ſiue Germanicum. Formulae concordant omnino cum ſtilo cap. I euoluto. Chriſtianus ſiue Chriſtanus, comes Grapfeldiae, chartis Fuldenſibus notiſſimus. Si indictio XIIII certa, ea non tantum in a. 881, ſed et in a. 866 incidit, quo *Witgarius* (ita enim pro Wiggrauio ſcribendum) Archicancellarii officio praefuit. C. Notarius *Comeatus* forſitan erat (§. XXXVI). Pro *Giſeſtad* ponere licebit *Biſeſtadium*. Nec reliquae lacunae multo negotio indigent, quo expleantur.

2. Diploma a norma paullulum aberrans.

Alterum diploma porrigit MARTEN. t. II p. 30, non ſine haeſitatione legendum. Formulae initiales ſanae. Narratio altius repetita et inſueta: Ideoque uir uenerabilis Hildebaldus abba de monaſteriis Stabalaus et Malmundarii, quae ſunt in honore ſanctae Mariae ſanctorumque apoſtolorum Petri et Pauli uel ceterorum ſanctorum a bonae memoriae domno ſcilicet Sigiberto rege ob amorem Chriſti de foreſte noſtra et fiſcis ſuper fluuium Amblauam conſtructam, clementiae noſtrae aures monſtrauit, qualiter ipſe princeps et rex pro mercedis ſuae impendio et aeterna retributione, uillas aliquas tam ultra Ligerim, quam alias res proprias, quas domnus Remaclus legitime poſſedit, ſeu ceteras praeceptiones manu ſua roboratas

ſub

ſub integra emunitate, absque introitu aduocatorum, conceſſit. Vnde et ipſas praeceptiones ſeu et confirmationes praecedentium regum memoratus abba ſe prae manibus habere affirmans, petiit celſitudinem noſtram, ut tam id quod ipſe princeps dominus Sigibertus de fiſco ſuo ſeu reliquis locis, quae ad ipſa monaſteria per ſuas auctoritates noſcitur conceſſiſſe, quam etiam quod ad ipſaſcripta monaſteria a Chriſtianis hominibus noſcitur collatum fuiſſe, et quod praeſentis temporis aeuo eorum ſubeſt poſſeſſioni et dominationi, ut hoc ipſum ipſis monaſteriis dignaremur etiam noſtra regali confirmare auctoritate, cuius petitioni non ſolum pro reuerentia ipſius uenerabilis uiri, ſed et pro deuotione monachorum, qui in eisdem locis Domino uidentur famulari, accommodantes aures noſtrae Serenitatis iuxta petitionem eius nouerint omnes fideles noſtri tam praeſentes quam et futuri, non ſolum quod nos poſtulauit confirmaſſe, et roboraſſe, ſed et uillam dominicationis olim regiae Germinei nomine, ſitum in pago Katalannenſe, pro remedio animae noſtrae nos renouaſſe, cum manſis, terris, aedificiis, campis, pratis, paſcuis, ſiluis, cultis et incultis, aquis, aquarumue decurſibus, uiis et inuiis, exitibus et regreſſibus; praecipientes et firmiter ſtatuentes, ut ſicut conſtat a iam dicto principe domno Sigiberto rege, uel a ſibi ſuccedentibus regibus usque in praeſens roboratum ipſis monaſteriis et confirmatum, ſic deinceps in poſterum maneat inconuulſum. Signum domni Ludouici *inuictiſſimi* regis. Elogium *ſereniſſimi* uſitatius. *Valterus* Cancellarius recognouit, quem chartae noſtrae ignorant. Etſi pro *Valtero Wolfherium* ponamus, Wolfherius tamen ſolus diplomata non recognouit. §. LXXXII.

§. LXXXII.

Ludouicus regia animi magnitudine uirtutisque laude maioribus ſuis non adeo fuit impar. Quodſi igitur ANNALES BERTIN. ipſius exiſtimationi quicquam detrahere laborant, maleuolentiae id tribuimus. Adalardi, comitis palatini in Gallia, filiam ſibi, inſcio patre deſpondebat rex, teſtantibus ANN. BERTIN. ad a. 865. Filius patri, ope Caroli Calui, hac lege conciliabatur, ne Adalardi filiae iungeretur. Tum Luitgardam, Ludolfi, Ducis Saxoniae, filiam thori conſortem nactus eſt. Qua de re HROSWITHA t. II ſcriptor. Brunſuic. Leibnit. p. 325 ita cecinit: Ludouici K. familia.

Ergo

§. LXXXII. Ergo ſui natam Lutgardae nomine dictam,
Nutu clementis Regis praeſtante perennis
Elegit clarus Francorum Rex Ludouuicus
Regni conſortem ſibimet, ſociamque perennem;
Filius illius, cuius dono Luidulfus
Suſcepit primum propriae gentis dominatum.

Ludgarda filium peperit, quem pater ſuo nomine Ludouicum appellauit; ſed idem puerulus Ratisbonae de feneſtra cecidit et confractis ceruicibus ſtatim exſpirauit. REGINO ad a. 882. Filia quoque ipſi erat Hildegarda, in hiſtoria Arnulfi memoranda. Hugonem, filium regis, (naturalem) aduerſus Normannos pugnantem occubuiſſe, iam §. LXXII, 7 diximus.

DOCVMENTA.

I.

ad §. VII, 1 et XXI, 1.

Diuiſio imperii Domini Hludouici inter dilectos filios ſuos inter Hlotharium uidelicet et Pipinum et Hludouicum anno quarto imperii ſui.

Vide Tom. I Comment. de re diplom. pag. 457.

II.

ad §. XXI, 2.

Charta diuiſionis imperii inter Pipinum, Hludouicum et Karolum, filios imperatoris, data A. C. DCCCXXXVII. Aquisgrani in generali populi conuentu.

Vid. Tom. I Commentar. de re diplomat. pag. 463.

III.

ad §. XXII, 4.

NITHARDVS de diſſenſionibus filiorum Hludouici pii p. 472 et BALVZIVS Tom. II Capitular. pag. 39.

Anno

Digitized by Google

Anno dominicae incarnationis DCCCXLII. XVI Kalend. Martii Lodhuuvicus et Karolus in ciuitate quae olim Argentaria uocabatur, nunc autem Strazburg uulgo dicitur, conuenerunt, et ſacramenta quae ſubter notata ſunt Lodhuuvicus Romana, Karolus uero Teudiſca lingua iurauerunt. ac ſic ante ſacramenta circumfuſam plebem alter Teudiſca, alter Romana lingua alloquuti ſunt. Lodhuuvicus autem, quia maior natu, prior exorſus ſic coepit.

Adnuntiatio Lodhuuvici.

Quotiens Lodharius me et hunc fratrem meum poſt obitum patris noſtri inſectando usque ad internecionem delere conatus ſit, noſtis. Cum autem nec fraternitas nec Chriſtianitas nec quodlibet ingenium, ſalua iuſtitia, ut pax inter nos eſſet, adiuuare poſſet, tandem coacti rem ad iudicium omnipotentis Dei detulimus, ut ſuo nutu, quid cuique deberetur, contenti eſſemus. in quo nos, ſicut noſtis, per miſericordiam Dei uictores extitimus. is autem uictus una cum ſuis quo ualuit ſeceſſit. Hinc uero fraterno amore correpti, nec non et ſuper populum Chriſtianum compaſſi, perſequi atque delere illos noluimus; ſed hactenus, ſicut et antea, ut ſaltem deinde cuique ſua iuſtitia cederetur, mandauimus. At ille poſthac non contentus iudicio diuino, ſed hoſtili manu iterum et me et hunc fratrem meum perſequi non ceſſat. Inſuper et populum noſtrum incendiis, rapinis caedibusque deuaſtat. Quamobrem nunc neceſſitate coacti conuenimus. Et quoniam uos de noſtra ſtabili fide ac firma fraternitate dubitare credimus, hoc ſacramentum inter nos in conſpectu ueſtro iurare decreuimus. Non qualibet iniqua cupiditate illecti hoc agimus, ſed ut certiores, ſi Deus nobis ueſtro adiutorio quietem dederit, de communi profectu ſimus. Si autem, quod abſit, ſacramentum quod fratri meo iurauero uiolare praeſumpſero, ab ſubditione mea, nec non et a iuramento quod mihi iuraſtis, unumquemque ueſtrum abſoluo.

Cumque Karolus haec eadem uerba Romana lingua peroraſſet, Lodhuuvicus, quoniam maior natu erat, prior haec deinde ſe ſeruaturum teſtatus eſt.

Sacramentum Lodhuuvici.

Pro Deo amur, et pro Chriſtian poblo, et noſtro commun ſalvament diſt di in avant, in quant Deus ſavir et podir me dunat, ſi

Digitized by Google

ſalvarai io ciſt meon fradre Karlo et in adjudha et in cadhuna coſa ſi com om per dreit ſon fradre ſalvar diſt, in o quid il mi altre ſi fazet. Et ab Ludher nul plaid numquam prindrai qui meon vol ciſt meon fradre Karle in damno ſit.[1]

Quod cum Lodhuuvicus expleſſet, Karolus Teudiſca lingua ſic haec eadem uerba teſtatus eſt.

Sacramentum Karoli.

In Godes minna, ind durh tes Chriſtianes folches ind unſer bedhero gealtniſſi, fon theſemo dage frammordes ſo fram ſo mir Got geuvizei indi madh furgibit, ſo hald ih teſan minan bruodher - - - - - - - - ſoſo man mit rehtu ſinan bruoder ſcal, inthi ut hazermig ſoſo maduo. Indi mit Lutherem in no theinni thing ne gegango, zhe minan vuillon imo ce ſchadhen vuerhen.

Sacramentum autem quod utrorumque populus quique propria lingua teſtatus eſt, Romana lingua ſic habet.

Sacramentum populi.

Si Lodhuvigs ſacrament que ſon fradre Karlo iurat conſeruat, et Karlus meos ſendra de ſuo part non lo ſtanit, ſi io returnar non lint pois, ne io ne veuls cui eo returnar int pois in nulla aiudha contra Lodhuuvig nun li iver.

Teudiſca autem lingua.

Oba Karl thea eid, then er ſine mo bruodher Ludhuuvige geſuor, geleiſtit, ind Ludhuuvig min herro then er imo geſuor, forbrihchit, ob ih ina nes arvvenden ne mag, noh ih, noh thero thein hes iruvenden mag, imo ce folluſti vvidhar Karle ne vvirdhit.

Quibus peractis, Lodhuuvicus Rheno tenus per Spiram, et Karolus iuxta Waſagum per Vuizzumburg, Warmaciam iter direxit.

Vid. Tom. I Commentar. de re diplom. p. 386.

IIII.

ad §. VII, 1.

BALVZ. t. II Capitular. p. 7.

Sequuntur Capitula quae acta ſunt in ſynodo ſecus Teudonis uillam habita, in loco qui dicitur Iudicium, quando tres fratres glorioſi principes, Hlotharius uidelicet, Hludouvicus, et Karolus, ſimul conue-

conuenerunt anno quinto regni Karoli. cui ſynodo Drogo Mettenſis Epiſcopus praeſedit conſenſu eorundem Regum, quae et ipſi principes ante ſe fidelesque eorum relecta capitula adprobauerunt, et ſe eadem ſeruaturos auxiliante Domino promiſerunt, menſe Octobrio, Indictione ſeptima.

Nauis ſanctae Eccleſiae ab exordio ſuo uariis ſaepe perturbationibus merſa, ſed excitato fidelium precibus gubernatore ſuo Chriſto nunquam eſt usquequaque demerſa. Quae quondam etiam, ut nunc uidetur, pene conlapſa, progenitorum ueſtrorum ſtudio et deuotione eſt auctore Deo iuxta modum diuinitus conceſſum recuperata. Vnde immenſas Domino Deo noſtro laudes referimus, qui et corda ueſtra ad intentionem ſimilem excitauit, et poſt ueſtigia patrum ueſtrorum, quibus per temporale regnum ad aeternum perueniatis, ire uelle docuit et inſpirauit. Veſtrae nihilominus nobiliſſimae dominationi multimodas gratiarum actiones rependimus, quia ad euitandum et ueſtrum et noſtrum periculum, et ad communem totiusque populi prouidendam ſaluationem, bonam et bene placitam Dei uoluntatem ſubſequi, et diuinum conſilium, ſecundum praeceptum Domini quo dicitur *Interroga ſacerdotes legem meam*, et, *Interroga patres tuos et adnunciabunt tibi*, a nobis, quamquam indignis, Chriſti tamen Vicariis, quaerere et benigna deuotione uelut reuera ex ore ipſius Dei expectare dignamini. Quod humilitatis ueſtrae ſupernum donum ſancta Eccleſia cum tanto gaudio ſuſcipit, ut de uobis etiam in conſolatione ſua ſibi dictum a Domino aptare uelit: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii.* id eſt, pro iuſtorum progenitoribus, qui te paterno affectu ditauerunt, et ampliauerunt ac coluerunt, nati ſunt tibi iſti filii, qui in te et paterna munera reſarciant, recuperent, et conſeruent, et te fideli deuotione, ut bonae indolis adoleſcentes, me ſuper eos intendente, eisque manum ſolatii porrigente, tueantur et excolant.

Aggaei 2.
Deut. 32.
Pſalm. 44.

CAP. I.

His ita praemiſſis, nobiliſſimi Domini, ut cum pace ueſtra dicamus, quia conſtat hanc ſanctam Eccleſiam ſanguine Chriſti redemptam, et praedeceſſorum ueſtrorum multo labore redintegratam ac adunatam atque gubernatam, ueſtra diſcordia eſſe diſciſſam et perturbatam atque afflictam, uidetur nobis, ſi et in praeſenti feliciter

Digitized by Google

regnare et in futuro cupitis eſſe ſalui, et ab hac eadem Eccleſia uobis ad gubernandum commiſſa, pro qua ex miniſterio regali reddituri eſtis Regi Regum rationem in die iudicii, tam multiplices ac perniciosas corruptionis peſtilentias uultis amouere, et uigorem regium ac ſeniorale et ſuper ueſtros et ſuper impugnantes poteſtatem ueſtram optatis habere, caritatem ilam quam Apoſtolus docuit, de corde puro et conſcientia bona et fide non ficta inter uos ſtudete habere, et quia ſic habeatis, et fidelibus et infidelibus ueſtris omni uirtu-
Joan. 13. te et puritate curate manifeſtare, ſicut Dominus docuit dicens: *In hoc cognoſcent omnes quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* Quae non tantum uerbo et lingua, ſed potius remota quolibet modo omni occulta nocendi machinatione, aut, quod abſit, aliena a caritate aperta impugnatione, quocunque quis indiget, pro uiribus uero conſilio et prompto auxilio ab altero adiuuetur, quo-
Prou. 18. niam ſcriptum eſt: *Frater qui adiuuatur a fratre, quaſi ciuitas firma.* Et ita in populum uobis commendatum, pro iſta quae hactenus operante per membra ſua diabolo uerſata eſt diſcordia, pacem illam diſſeminate, quam Chriſtus in coelum aſcendens fidelibus ſuis munere
Joan. 14. magno reliquit, dicens: *Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis;* ſine qua nemo uidebit Dominum.

II.

Quia bene noſtis ab illo qui ſolus merito et Rex et Sacerdos fieri potuit, ita Eccleſiam diſpoſitam eſſe, ut pontificali auctoritate et rega-
Prou. 11. li poteſtate gubernetur, et ſcriptum eſſe liquido peruidetis: *Vbi non eſt gubernator, populus corruit*, et tanto periculoſius, quanto anima plus eſt pretioſa quam corpus, canonum etiam inrefragabilis auctoritas ſuper Epiſcoporum ordinatione et in populi ad cuſtodiendum ſuſcepti uigilantia ac ſedium ſuarum tenaci ſtabilitate euidentiſſime praecipiat, feruentiſſime Dei legatione fungentes monemus, ut ſedes quae ueſtra diſcordia ulterius nec nominanda ſine ſacro epiſcopali miniſterio et ſine Epiſcopis uiduatae manent, ſubmota funditus peſte Simoniacae haereſeos, ſine dilatione, iuxta auctoritatem canonicam, aut Epiſcopos a Deo datos et a uobis regulariter deſignatos et gratia ſancti ſpiritus conſecratos accipiant, aut quae ſuis Epiſcopis quacunque occaſione priuatae ſunt, canonice eos ſine aliqua excuſatione aut tarditate recipiant.

III. Sa-

III.

Sacrum quoque monaſticum ordinem a Deo inſpiratum, et ab ipſis Apoſtolis fundatum, ſeu anominatiſſimis ac ſanctiſſimis patribus excultum, atque per iſtud imperium a ueſtris piae memoriae praedeceſſoribus propagatum, et quaedam etiam loca ſpecialius uenerabilia contra omnem auctoritatem et rationem ac patrum ueſtrorum ſeu Regum praecedentium conſuetudinem laicorum curae et poteſtati in maximo ueſtro periculo et illorum perditione et Dei ac ſanctorum non modica ad iraſcendum prouocatione uos commiſiſſe dolemus. Quapropter pro Chriſto deuotiſſime obſecramus, ut tam magnam offenſam et iuſtam reprehenſionem atque periculoſam ſine exemplo praecedentium praeſumptionem ab animabus ueſtris et a felicitate regni ueſtri pellatis, et loca uenerabilia et habitum ac ordinem ſacrum eis qui ad hoc uocati ſunt, uiris ſcilicet ex clericali et eccleſiaſtico uel monaſtico ordine religioſis, ſeu et in ſuo ſexu feminis Deo dicatis atque deuotis, et in ſchola Chriſti eruditis, ad cuſtodiendum et prouidendum committatis; qui et quae Dei ſunt Deo, et quae ſunt Caeſaris Caeſari reddant. Qui ſi minus perfecte et in diuina religione et in rei publicae utilitate profecerint, aut corripiantur, aut meliores et utiliores in locis eorum ſubſtituantur; et non propter prauorum nequitiam ordo religionis et loca ſacratiſſima eis quibus licitum non eſt committantur; cum manifeſtiſſime ſcriptura demonſtret, Ozam morte damnatum, quia arcam Domini quaſi cadentem releuare uoluit, quam uel contingere inlicitum ei fuit.

IIII.

Occaſionem etiam et fomitem, unde ordo eccleſiaſticus et canonica forma atque monaſtica religio ſaepe a longe ſuperiori tempore, cum minus religioſos Principes habuit, titubauit, et pene conlabens deperiit, et iterum, cum deuotos et in Dei zelo feruentes Principes accipere meruit, reſurrectione quadam reuixit et uigorem recepit, atque ſui proceſſus tempore ambulauit, (quod non ſine graui dolore et metu ultionis diuinae dicimus) in ueſtri regiminis tempore in deſtructionem, non in aedificationem, ſicut Paulus docuerat, accidiſſe conſpicimus. Quod et noſtris peccatis, qui diſpenſatores et paſtores Eccleſiarum eſſe debuimus, ueraciter imputamus, et eorum, quorum factione res iſta adeo male pullulauit et excreuit, alia

2. Cor. 13.

alia praecedentia peccata hoc meruiſſe pro certo auctoritate diuina cognoſcimus. Vt qui nocebant, ſicut ſcriptum eſt, nocerent adhuc, et qui in ſordibus erant, ſordeſcerent adhuc. unde Deum grauius ad iracundiam prouocarent, et. ſanctos, quos interceſſores pro ſuis peccatis habere debuerant, infenſos haberent, et ſacerdotes ac uiros religioſos, ſeu Chriſti pauperes, quos oratores et reconciliatores ſibi de ſuo promereri neceſſe fuerat, proclamatores aduerſum ſe fieri irritarent, et ad cumulum ſuorum peccatorum etiam illa peccata, unde in conſpectu Dei rationem in die terribilis iudicii redderent, et augerent, quae illi commiſerunt qui eadem ipſa peccata per interceſſionem fideliſſimarum oblationum deleuerunt quas eccleſiaſticarum rerum peruaſores inconſulte et in perniciem ſui ſine reuerentia abutuntur. Quod ita uerum eſſe ut dicimus Dominus proteſtatur di-
Oſee 4. cens: *Peccata populi mei comedunt.* Peccata enim populi comedunt qui contra auctoritatem diuinam res eccleſiaſticas indebite peruadunt, et nec interceſſionis ope, nec praedicationis conſilio, uel quocunque diuino auxilio pro peccatis eorum, qui eas dederant, laborant, nec pio operi, ad quod fides fidelium eas tradiderat, inſeruire permittunt. De quo periculoſo facto uos, Chriſtianiſſimi Principes, uenerabiliter admonemus, et deuotiſſime obſecramus, ut memores ſalutis ueſtrae, praeſentis ſcilicet et aeternae, memores etiam largitatis progenitorum ueſtrorum erga ſanctas Eccleſias, propter quam feliciter regnauerunt et ſibi contrarios ſuperauerunt, memores ſiquidem cum quanta religione etiam ante Chriſti ſanguinem, et in tempore famis in Aegypto, diſcretione ſancti Ioſeph apud nefandum Regem Pharaonem terra ſacerdotalis extitit, innumera quoque ſcripturarum exempla, ut lacte Eccleſiae nutriti, et ſcientiae ipſius uberibus ſufficienter repleti, ante oculos reducentes, tunicam Chriſti, qui uos elegit et exaltauit, quam nec milites auſi fuerunt ſcindere, tempore ueſtro quantocius reconſuite et reſarcite, et nec uiolenta ablatione nec inlicitorum praeceptorum confirmatione res ab Eccleſiis uobis ad tuendum et defenſandum ac propagandum commiſſis auferre tentate: ſed ut ſanctae memoriae auus et pater ueſter eas gubernandas uobis fautore Deo dimiſerunt, redintegrate, et praecepta regalia earundem Eccleſiarum conſeruate ac confirmate. Ne ſicut intentauit Samuel Propheta ad Roboam filium Salomonis in conſciſſione pallii, praeiens regnum, quod abſit, uobis patrum labore adqui-

adquiſitum et hereditate relictum, a uobis ipſe Chriſtus diuidat, et aeternum regnum, quod promiſit, non tribuat. Nec contra Dei faciem iratas hominum facies conſideretis: quia ſi ad tempus illis diſplicueritis, cum uos Deo placebitis, in uobis ille quod promiſit implebit: *Cum placuerint*, inquiens, *Domino uiae hominis*, *omnes inimicos eius conuertet ad pacem.* Prou. 16. Quod ut commodius ualeatis implere, unusquisque uir eccleſiaſticus, et interceſſionis adiutorium et ſolatii, quo res publica indiget, ſubſidium iuxta quantitatem rerum Eccleſiae ſibi commiſſae, ſaluo iure quod exinde diuinis diſpenſationibus debet impendi, prompte et ex animo parare et impigre, ſicut tempore anteceſſorum ueſtrorum conſueuerat, ſtudebit offerre.

V.

Et quia ſancta Eccleſia in area triturae dominicae docta quaedam nouit redarguenda, quaedam diſſimulanda, quaedam etiam gemenda usque ad tempus perferenda, perſpeximus eo feruentiori zelo, quo maiora corrigenda ſunt ueſtram poteſtatem et ſacerdotalis conſilii auctoritatem quaedam ad praeſens ex aſſe non ualere corrigere. Et ideo de Canonicorum monaſteriis et ſanctimonialium quae ſub eadem forma uiuere dicuntur conſiderauimus, ſicut Apoſtolus Paulus dicit, *ſecundum indulgentiam*, *non ſecundum imperium*, ut ſi pro- 1. Cor. 7. pter imminentem reipublicae neceſſitatem laicis interim committuntur, Epiſcopi prouidentia, in cuius parrochia conſiſtunt, adiuncto ſibi aliquo Abbate uiro religioſo, ſtudeatur qualiter reſtauratio locorum, et ſtudium ac cuſtodia officii et religionis, atque ſubſidium temporalis neceſſitatis, in eisdem locis degentibus iuxta qualitatem et quantitatem moderationis adhibeatur et miniſtretur. et qui eadem loca tenuerint, eis inde ſicut et de aliis Chriſtianae religionis negotiis pro Chriſti et ueſtra reuerentia obediatur. Quod ſi quis non fecerit, prouiſorum curae erit, ut ad ueſtram hoc notitiam referant, et ueſtra dominatio, ſecundum ſibi a Deo commiſſum miniſterium, pro modo culpae quae emendanda ſunt corriget. Per loca etiam monaſtica eiusdem ordinis prouiſores neceſſe erit diſponere, cum ueſtra auctoritas eos qui uices Chriſti ſecundum regulam diuinitus dictatam in monaſteriis agant ſtuduerit ordinare.

VI, Peti-

Digitized by Google

VI.

Petimus tandem ut ordo eccleſiaſticus, in quibuscunque ei fuerit neceſſe rigorem ſalutis humanae exerere, per poteſtatem ueſtram et per miniſterium miniſtrorum dominationis ueſtrae ſecundum antiquam conſuetudinem ſuum uigorem recipiat, et populi generalitas una cum eccleſiaſtica deuotione iudicium, quod honor Regis diligit, et iuſtitiam, qua thronus eius firmatur, per diſpoſitionem ueſtram ſuſcipiat; ſeu admonitione atque conſilio ſacerdotali ueſtra ſublimitas, et quisque in quolibet ſtatu uel ordine, de rapinis et ceteris, quae diſcordiae malo acciderunt, praeteritis erroribus poenitudinem gerat, et Domini reconciliationem expoſtulet. Quam facile omnis qui quaeſierit inueniet, ſi in loco diſcordiae plantata fuerit caritas, quae cooperit multitudinem peccatorum, eumque potius quam nos
Luc. 10. in conſilio, non noſtro, ſed Dei attendatis, qui dixit: *Qui uos audit,*
Matth. 10. *me audit; et qui uos ſpernit, me ſpernit. Non enim uos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri qui loquitur in uobis.*

V.

ad §. VII, 3 et XXII, 10.
BALVZ. Tom. II Capitul. p. 41.

Conuentus apud Marſnam I.

Haec quae ſequuntur Capitula acta ſunt quando tres Reges fratres, Hlotharius ſcilicet, Hludouuvicus, et Karolus, ſimul conuenerunt ſecus municipium Trejectum, in loco qui dicitur Marſna, anno incarnationis dominicae DCCCXLVII. per menſem Februarium. quae etiam capitula ſingulorum adnuntiationes ſequuntur.

CAP. I.

De pace et concordia atque unanimitate trium fratrum et Regum inter ſe, et quod ueriſſimo et non ficto caritatis uinculo ſint uniti, et ut nullus deinceps ſcandalorum inter eos occaſiones ſerere poſſit.

II.

Vt ipſi mutuo ſibi auxilientur, et contra Dei ſanctaeque Eccleſiae ac ſuos inimicos ſecundum oportunitatem temporis inuicem adiuuent.

III. Vt

III.

Vt nemo per quamlibet cupiditatem leges pacis in cuiuslibet eorum regno conuellere praeſumat. Quod ſi facere praeſumpſerit, communem ab eis ultionem incurrat.

IV.

Vt Eccleſiae Chriſti per omne eorum regnum priſtinam dignitatem honoremque retineant; et quicquid ſuperſtite Domino Hludouvico Imperatore iure legitimo poſſederunt, absque ulla deminutione recipiant.

V.

Vt ſingulis eorum fidelibus talis lex conſeruetur, qualem temporibus priorum Regum et praecipue aui patrisque eorum habuiſſe noſcuntur, ſi tamen et ipſi priſtinam fidem erga ipſos conſeruent.

VI.

Vt rapinae et depraedationes, quae quaſi iure legitimo hactenus factae ſunt, penitus interdicantur, et nemo ſe impune poſt haec eas praeſumere poſſe confidat.

VII.

Vt in ſingulis partibus regni Miſſi idonei conſtituantur, qui querelas pauperum et oppreſſiones ſiue quorumcunque cauſas examinare et ſecundum legis aequitatem ualeant definire. Et ſi ab uno in aliud regnum huiusmodi praeſumptores confugerint, ibi ſimiliter opprimantur.

VIII.

Vt nullus in omni eorum regno deinceps raptum facere praeſumat. Aut ſi fecerit, legaliter puniatur.

IX.

Vt Regum filii legitimam hereditatem regni ſecundum definitas praeſenti tempore portiones poſt eos retineant, et hoc quicunque ex his fratribus ſuperſtes fratribus fuerit conſentiat; ſi tamen ipſi nepotes patruis obedientes eſſe conſenſerint.

Digitized by Google

X.

Vt legati ad Ducem Brittonum mittantur, qui de communi erga eos obſeruatione pacis eum commoneant.

XI.

Vt ſimiliter ad Regem Nordmannorum legati mittantur, qui eum conteſtentur, quod aut pacem ſeruare ſtudebit, aut communitet eos infenſos habebit.

Adnuntiatio Domni Hlotharii.

Nobis et fratribus noſtris uiſum fuit ut ad Dei uoluntatem quaerendam qualiter ſancta Eccleſia recuperata eſſe poſſit, et pacem et nos ac uos et iſte populus Chriſtianus habere poſſimus, nos ſimul coniungeremus, ſicut nunc fecimus, et ſic ſimus inter nos ſicut fratres per rectum eſſe debent. Et pro certo illud ſciatis, quia gratias Deo ſic ſumus et ſic permanere adiuuante Deo in ante uolumus, et in conſilio et in auxilio unusquisque erga alterum parati ſumus adiutorium ferre, ſicut fratres in Dei uoluntate et communi profectu facere debent, in quibuscunque potuerimus.

Adnuntiatio Domni Hludowici.

I. Sciatis quia fratres noſtri et nos noſtros Miſſos ad communem nepotem noſtrum in Aquitaniam mittimus, et ei tales comitatus deſignatos mandamus, in quibus ipſe cum ſuis interim ſufficienter eſſe poſſit, et fideles dilecti fratris noſtri Karoli de illo regno pacem habere poſſint, usque dum idem nepos noſter ad commune placitum noſtrum ueniat, ad quod cum tali ſecuritate a nobis accepta eum uenire mandamus ut ſanus uenire et ſanus ſtare et ſanus reuerti, quantum illum Deus ſaluare uoluerit, poſſit. Et ſi tunc noſtrum conſilium audire uoluerit, uolumus cum Dei adiutorio et ueſtro conſilio conſiderare quomodo melius ſecundum communem profectum et utilitatem in ante eſſe poſſit. Et ſi noſtrum conſilium audire non uoluerit, tunc ſicut melius cum Dei adiutorio et ueſtro conſilio inuenire potuerimus, exinde agere uolumus.

II. Sciatis etiam quia ſimiliter Miſſos noſtros ad Brittones mittimus, et illos ad communem profectum et pacem hortamur. Qui ſi au-

ſi audierint, aut non audierint, cum Dei adiutorio et ueſtro conſilio exinde etiam facere uolumus.

III. Sciatis quia communiter Miſſos noſtros ad Nordmannos pro pace accipienda mittimus.

IV. Sciatis etiam quia dilectus frater noſter Hlotharius Miſſos ſuos ad ſuos homines transmittit qui usque modo in contrarietatem dilecti fratris noſtri Karoli fuerunt, et illis mandat ut per nullum ingenium in ante, ſicut de Dei et ſua gratia gaudere uolunt, in illius et fidelium eius contrarietatem aliquid faciant.

V. Et ſciatis quia uolumus ut res Eccleſiarum, in cuiuscunque regno caput fuerit, tam de epiſcopatibus, quam de abbatiis, ſine ulla contradictione rectores ipſarum Eccleſiarum, ſicut tempore Domni ac genitoris noſtri fecerunt, illas poſſideant.

VI. Similiter et de epiſcopatibus et monaſteriis, ubicunque in noſtro communi regno aliter eſt modo quam debeat, uolumus una cum Dei adiutorio illud emendare, et Eccleſia Dei ſuum honorem debitum habere poſſit, et populus ſuam legem et iuſtitiam habeat.

Adnuntiatio Karoli.

I. Sciatis quia dilecti fratres noſtri et nos communiter noſtrum placitum ad Miſſam ſancti Iohannis apud Pariſium condictum habemus, ubi de iſtis quae illi modo dixerunt et ceteris quae ad Dei uoluntatem et noſtrum ac ueſtrum communem profectum inuenire potuerimus conſideremus et una cum Dei adiutorio ad effectum perducamus. Et uolumus ut ab hinc in ante, ubicunque unusquisque fuerit, cum pace conſiſtat, et ad illud placitum cum pace unusquisque ueniat: quia in iſtis miſeriis et rapinis usque modo multum Deum offendimus. Vnde nobis Dei miſericordiam deprecari ſatis neceſſarium eſſe cognoſcimus.

II. Volumus etiam ut unusquisque liber homo in noſtro regno ſeniorem qualem uoluerit in nobis et in noſtris fidelibus accipiat.

III. Mandamus etiam ut nullus homo ſeniorem ſuum ſine iuſta ratione dimittat, nec aliquis eum recipiat niſi ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit.

IV. Et uolumus ut ſciatis quia nos fidelibus noſtris rectum conſentire uolumus, et contra rationem eis facere non uolumus. Et ſimiliter uos ac ceteros fideles noſtros admonemus, ut uos ueſtris hominibus rectum conſentiatis, et contra rationem illis non faciatis.

V. Et uolumus ut cuiuſcunque noſtrum homo, in cuiuſcunque regno ſit, cum ſeniore ſuo in hoſtem uel aliis ſuis utilitatibus pergat; niſi talis regni inuaſio quam lantuveri dicunt, quod abſit, acciderit, ut omnis populus illius regni ad eam repellendam communiter pergat.

VI.

ad §. VII, 4 et XXII, 11.

HARDVINI Act. conciliorum Tom. V pag. 5.

Concilium Moguntinum ſub Rabano archiepiſcopo, pro iuribus et immunitatibus eccleſiaſticis celebratum, anno Domini DCCCXLVII.

Domino ſereniſſimo et Chriſtianiſſimo regi Ludouico uerae religionis ſtrenuiſſimo rectori, ac defenſori ſanctae Dei eccleſiae, una cum uxore et prole ſua, eiusque fidelibus, uita et ſalus, bonor et benedictio, cum uictoria ſine fine manſura.

Digniſſimae reuerentiae ueſtrae patefecimus nos humillimi famuli ueſtri, Rabanus uidelicet Moguntiacenſis eccleſiae indignus archiepiſcopus, cum coëpiſcopis meis, qui ad praedictae eccleſiae dioeceſim pertinent, hoc eſt, Samuele, Egorbaldo, Baturato, Hebone, Gorbratho, Hemmone, Waltgario, Anſgario, Otgario, Lantone, Salomone et Gebehardo, cum reliquis collegis noſtris chorepiſcopis, abbatibus, monachis, presbyteris, et ceteris eccleſiaſticis ordinibus: quia uenimus ſecundum iuſſionem ueſtram in ciuitatem Moguntiam: ibique pariter adunati, poſt triduanum ieiunium, quod cum litaniis celebrauimus, diuinam ſuppliciter poſtulantes clementiam, quatenus ſancta gratia ſua conuentum et actionem ipſius ſynodi ſibi acceptabilem facere dignaretur, et Chriſtiano populo proficientem ad ſalutem et uitam perpetuam, uobisque ad aeternum honorem et gloriam. Vbi etiam decreuimus, ut ſingulis parochiis per epiſcopos et clericos, per abbates et monachos, oratio pro uobis et pro ueſtra coniuge, ſimul prole nobiliſſima fieret: (cuius orationis ſumma eſt, Miſſarum tria millia et quingenta, et pſalteriorum mille ſeptingenta:) hoc omni deuotione poſtulantes, ut Deus omnipotens diuturnam uobis ſanitatem ac proſperitatem concedat, regnumque ueſtrum diu ſtabiliat

Digitized by Google

ſtabiliat ab omni hoſte defenſum in terra, poſtque huius uitae terminum in regno coeleſti gloriam uobis ſimul cum ſanctis ſuis concedat ſempiternam. Tunc uero confidentes in clauſtro ſancti Albani martyris, ſecundum morem illum, quo priſcis temporibus ſub Carolo Imperatore Hildebaldus et Richolphus cum ceteris epiſcopis et abbatibus illuc conuenientibus fecerunt, et coepimus in Dei nomine communi conſenſu et uoluntate tractare pariter de ſtatu uerae religionis, atque utilitate et profectu Chriſtianae plebis. Conuenit inter nos de noſtro communi collegio clericorum atque monachorum duas facere turmas, ſicut et fecimus: ita ut in una turma conſiderent epiſcopi cum quibusdam notariis, legentes atque perſcrutantes ſanctum euangelium, nec non epiſtolas et actus Apoſtolorum; canones quoque, ac diuerſa ſanctorum patrum opuſcula, cum ceteris ſacris dogmatibus: diligenti ſtudio perquirendo, quibus modis ſtatum eccleſiae Dei et Chriſtianae plebis profectum ſana doctrina et exemplis iuſtitiae inconuulſum, largiente gratia Dei, perficere et conſeruare poſſent. In alia uero turma ſederunt abbates ac probati monachi, regulam ſancti Benedicti legentes, atque tractantes diligenter, qualiter monachorum uitam in meliorem ſtatum atque augmentum cum Dei gratia perducere poſſent; et ubicumque per negligentiam atque deſidiam rectorum regularis ordo dilapſus fuiſſet, rurſum ſecundum normam regulae ſancti Benedicti ad integrum reſtitueretur. His ergo ita diſpoſitis atque peractis, primo decreuimus unicuique perſonae uel ſexui congruum honorem impendere ſecundum dictum ſancti Petri primi paſtoris eccleſiae, quo ait: *Omnes honorate, fraternitatem diligite; Deum timete, regem honorificate. Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis, non tantum bonis et modeſtis, ſed etiam dyſcolis: haec eſt enim gratia in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Cui paria Doctor gentium ad Timotheum diſcipulum ſuum ſcribens, ait: *Attende tibi et doctrinae, inſta in illis: hoc enim faciens, et te ipſum ſaluum facies, et eos qui te audiunt. Seniorem ne increpaueris, ſed obſerua ut patrem: iuuenes, ut fratres: anus, ut matres: iuuenculas, ut ſorores, in omni caſtitate.* Inſuper etiam congruum eſſe uiſum eſt, ut ſacerdotes et eccleſiae Dei iure legitimo inconuulſo honorarentur: De quibus Dominus ait: *Qui uos audit, me audit, et qui uos recipit, me recipit: qui autem me recipit, recipit eum qui me miſit.* Et Apoſtolus ad Hebraeos: *Obedite*, inquit, *praepoſitis ueſtris, et ſubiacete eis: ipſi enim peruigilant,*

 quaſi

quaſi rationem reddituri pro animabus ueſtris. Nam de reuerentia eccleſiarum Dominus ait: *Domus mea, domus orationis uocabitur cunctis gentibus.* Vnde etiam legitur in euangelio, quod ipſe Dominus cum ueniſſet ad Ieruſalem, et introiſſet in templum, eos qui negotia terrena et emptiones atque uenditiones illicitas in eodem exercebant, quaſi flagellum de funiculis faciens, omnes inde eiecerit. Proh dolor, his temporibus nec loca ſancta uenerantur, neque miniſtri Dei condigne honorantur: ſed uerſa uice illi qui honorari debuerunt flagellantur, ſpoliantur, atque diuerſis calumniis franguntur. Vnde neceſſitas magna nos coegit pro hac re ad uos reclamare, et petere, ut ſicut apud anteceſſores ueſtros reges atque Imperatores, qui ante uos fuerunt, honorem ſancta Dei eccleſia habuit, et per immunitatem eorum poſſeſſiones eccleſiaſticae inconuulſae perſtiterunt, manentesque in eis ſemper illaeſi perſeuerauerunt; ita apud uos modernis temporibus incontaminatae permaneant. Zelo enim Dei oportet uos defendere eccleſias Chriſti, qui uobis regnum in terra et dominationem tribuit: ut per nullius ſuggeſtiones iniquas ueſtram conceſſionem, quam in eleemoſynam ueſtram eccleſiis Chriſti contuliſtis, ſinatis permutari. Quia inhoneſtum eſt, ut hoc quod non ſolum Chriſtianis temporibus a Chriſtianis Imperatoribus, ſed etiam a paganis regibus tempore gentilitatis ad honorem Dei collatum eſt, ueſtris temporibus in ueſtro regno permutetur. Nam legimus apud Esdram, quod Artaxerxes rex Esdrae ſcribae legis Dei per epiſtolam mandauerit, ita dicens: *Ego Artaxerxes rex ſtatui atque decreui omnibus cuſtodibus arcae publicae, qui ſunt trans flumen, ut quodcumque petierit a uobis Esdras ſacerdos ſcriba legis Dei coeli, quod ad ritum Dei coeli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei coeli: ne forte iraſcatur contra regnum regis et filiorum eius. Vobis quoque notum facimus ac uniuerſis ſacerdotibus, et Leuitis, et cantoribus, et ianitoribus, Nathinaeis et miniſtris domus Dei huius, ut uectigal et tributum, et annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos. Tu autem, Esdra, ſecundum ſapientiam Dei tui, quae eſt in manu tua, conſtitue iudices et praeſides, ut iudicent omni populo qui eſt trans flumen, his uidelicet qui nouerunt legem Dei tui: ſed et imperitos docete libere. Et omnis qui non fecerit legem Dei tui, et legem regis diligenter, iudicium erit de eo, ſiue in mortem, ſiue in exſilium, ſiue in condemnationem ſubſtantiae eius, uel certe in carcerem.*

De

De Chriſtianis uero regibus, et imperatoribus non neceſſe eſt aliqua exempla ponere; cum omnes qui rectae fidei et ſani dogmatis fuerint, a Conſtantino Imperatore, qui primus Imperatorum Chriſtianam religionem defendere, atque honorem eccleſiarum Dei amplificare coepit, usque ad uos ſemper in hoc ſtudio ſolerter laborauerint, ut Eccleſia Dei pacem et tranquillitatem haberet, quatenus cultus Dei incontaminatus foret, et ſerui eius ſine impedimento Deo delectabiliter deſeruirent. Qualis autem uindicta illis, qui contra mandata Dei, et contra iuſſionem ueſtram eccleſiae Chriſti per auaritiam moleſtiam inferunt, conueniat, in ſequentibus per ſanctorum patrum canones, et per doctrinam diuinarum ſcripturarum congruo loco demonſtrabimus. Non enim formidamus, iuxta exemplum Domini Saluatoris, corruptoribus templi Dei, et contaminatoribus ſacrorum locorum, iudicium congruum inferre: quia ſi illi a Chriſto Domino eiecti ſunt foras de domo Dei, qui per cupiditatem terrenam uiolabant ſanctum locum; non eſt iniquum inſolentibus et ſe corrigere nolentibus canonicum inferre iudicium: ut ſentiant correpti, quod ante noluerunt ſentire leniter admoniti. Deus omnipotens uos in ſua iuſtitia confortet, et illaeſum ab omni hoſte protegat.

Tituli Capitulorum.

I. De fide catholica.
II. De dogmate eccleſiaſtico.
III. De ſacramento baptiſmatis.
IV. De pace et concordia.
V. De conſpiratione.
VI. De immunitate rerum eccleſiaſticarum.
VII. De poteſtate epiſcoporum ſuper res eccleſiaſticas, eorumque conuenientia cum laicis, deque abominandis peruerſis praemiis.
VIII. De proprietatibus ab epiſcopis uel presbyteris poſt ordinationem acquiſitis.
IX. De manumiſſionibus.
X. De decimis dandis, et in quatuor portiones diuidendis.
XI. Vt antiquae Eccleſiae habeant priuilegia ſua.

XII. De

XII. Ne presbyteri ſine conſenſu epiſcoporum per eccleſias conſtituantur, uel ab his recipiantur.

XIII. De clericorum uita, ſiue monachorum.

XIV. De uoto monachorum.

XV. De clericis comam nutrientibus.

XVI. De uita ſanctimonialium.

XVII. De pauperibus non opprimendis.

XVIII. De rebus pauperum per malam occaſionem non emendis.

XIX. De his qui ad ſubuertendam iuſtitiam munera accipiunt.

XX. De parricidis.

XXI. De mulieribus quae partus ſuos necant.

XXII. De homicidiis.

XXIII. De homicidiis non ſponte commiſſis.

XXIV. De occiſis presbyteris in gradu poſitis.

XXV. De presbyteris poſt degradationem occiſis.

XXVI. De infirmis in periculo mortis conſtitutis.

XXVII. De his qui ſuſpenduntur in patibulis.

XXVIII. De inceſtuoſis.

XXIX. De damnatis nuptiis.

XXX. Quota generatione coniugia copulari debeant.

XXXI. De modo dandae poenitentiae.

CAPITVLA.

I. Initium actionis noſtrae de fide eſſe decreuimus, quae bonorum eſt omnium fundamentum: et quamuis *ſine fide*, ut dicit Apoſtolus, *impoſſibile ſit placere Deo*, fides tamen indiget opere, *quia fides ſine operibus mortua eſt*. Ideo beatus Gregorius: Ille, inquit, uere credit qui exercet operando quod credit. Quapropter de fide noſtra omnes omnino Chriſtianos alterutrum inter ſe iugiter admonere et docere oportet: maxime tamen Domini ſacerdotes in eo certamine laborare decet, ut firmiter ab omnibus teneatur.

II. Cum igitur omnia concilia canonum qui recipiuntur, ſint a ſacerdotibus legenda et intelligenda, et per ea ſit eis uiuendum et praedicandum; neceſſarium duximus, ut ea quae ad fidem pertinent, et ubi de exſtirpandis uitiis et plantandis uirtutibus ſcribitur, hoc ab eis crebro legatur, et bene intelligatur, ut in populo praedicetur.

Et

Digitized by Google

Et quilibet epiſcopus *a*) homilias continentes neceſſarias admonitiones, quibus ſubiecti erudiantur: id eſt, de fide catholica, prout capere poſſint; de perpetua retributione bonorum, et aeterna damnatione malorum, de reſurrectione quoque futura, et ultimo iudicio, et quibus operibus poſſit promereri beata uita, quibusue excludi. Et ut easdem homilias quisque aperte transferre ſtudeat in ruſticam Romanam linguam, aut theotiſcam, quo facilius cuncti poſſint intelligere quae dicuntur.

a) Deeſt, *habeat*, aut aliquid eiusmodi.

III. Sacramenta itaque baptiſmatis uolumus, ut concorditer atque uniformiter in ſingulis parochiis ſecundum Romanum ordinem inter nos celebrentur iugiter, atque conſeruentur: id eſt, ſcrutinium ad ordinem baptiſmatis, ſicut in decretis Leonis Papae ſub duobus continetur capitulis: „In capitulo quinto: Haec duo tem„pora, id eſt, Paſchae et Pentecoſtes ad baptizandum a Romano „pontifice legitima ſunt praefixa. Item in capitulo ſexto: Non in„terdicta licentia, qua in baptiſmo tribuendo quolibet tempore pe„riclitantibus ſubuenitur. Et Siricius: In qualibet neceſſitate fuerit „opus ſacri unda baptiſmatis, omni uolumus celeritate ſuccurri. Debent igitur epiſcopi cum magna diligentia presbyteris ſuis tradere baptiſmi ſacramentum, et quid in eodem renuntiandum, quidue credendum ſit. Renuntiatur enim diabolo et operibus eius. Opera uero diaboli, opera carnis eſſe intelliguntur: quae ſunt, homicidia, fornicationes, adulteria, ebrietates, et multa alia his ſimilia; quae diabolico inſtinctu prius cogitatione mentis concipiuntur, quam opere perpetrentur. Pompae uero eiusdem ſunt, ſuperbia, iactantia, elatio, uana gloria, faſtus, et alia quam plurima, quae ex his oriri uidentur.

IV. Sane opus eſt ut pax et concordia ſit atque unanimitas in populo Chriſtiano, quia unum Deum Patrem habemus in coelis, et unam matrem eccleſiam, unam fidem, unum baptiſma: ideo in una pace et unanimitate concorditer uiuere debemus, ſi ad unam et ueram hereditatem regni coeleſtis cupimus peruenire: *Quia non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis*, ut ipſe ait. Igitur ſi inter omnes fideles pax et concordia habenda eſt, dicente Apoſtolo: *Pacem ſequimini cum omnibus, et ſanctimoniam, ſine qua nemo uidebit Deum:* multo magis inter epiſcopos et comites eſſe debet, qui poſt imperialis apicis dignitatem populum Dei regunt. Ita enim inter ſe concordare de-

bent, ut alterum ſibi ad Dei ſeruitium peragendum, et miniſterium ſuum recte explendum, non ſolum non noceant, quin potius adminiculo ſint.

V. Si uero pax et concordia ſummum inter homines et maxime Chriſtianos bonum iudicatur, et praemio ſummo remunerandum, id eſt, ut eius merito filii Dei uocemur, nonne e contrario diſcordiae et diſſenſionis ſummum eſt malum, et ſumma poena plectendum? Ita ut ſapiens dicat, animam Domini illum deteſtari, qui inter fratres diſcordias ſeminat: atque ideo filius diaboli non immerito nominetur. Vnde ſtatuimus, atque auctoritate eccleſiaſtica confirmamus, eos qui contra regem, uel eccleſiaſticas dignitates, ſiue reipublicae poteſtates in unoquoque ordine *a*) legitimas diſpoſitiones conſtitutas, coniurationes et conſpirationes rebellionis et repugnantiae faciunt, a communione et conſortio catholicorum ueram pacem amantium ſummouendos; et niſi per poenitentiam, et emendationem paci ſe eccleſiaſticae incorporauerint, ab omnibus filiis pacis ſancimus extorres.

a) forte, *legitima diſpoſitione.*

VI. *b*) Quisquis faſtu ſuperbiae elatus domum Dei ducit contemptibilem, et poſſeſſiones Deo conſecratas, atque ad honorem Dei ſub regiae immunitatis defenſione conſtitutas, inhoneſte tractauerit, uel infringere praeſumpſerit, quaſi inuaſor et uiolator domus Dei excommunicetur. Decet etiam, ut indignationem ipſius domini regis ſentiat, cuius beneuolentiae contemptor, et conſtitutionis praeuaricator exſtitit. Nihilominus tamen rex ſuae conceſſionis immunitatem ab omnibus ditioni ſuae ſubiectis illaeſam conſeruari praecipiat: aſſenſum uero non praebeat inprouide affirmantibus, non debere eſſe res Dominicas, id eſt, Domino dominantium deditas, ita ſub defenſione regis, ſicut propriae ſuae ſunt hereditates: magisque aduertat, quia quanto Deus excellentior eſt homine, tanto praeſtantior eſt diuina cauſa mortalium poſſeſſione. Quocirca decipitur quisquis plus in propriis quam in Dominicis rebus gloriatur: quarum diuinarum rerum defenſor et cuſtos diuinitus ſtatutus, diligenti cura non ſolum eas ſeruare, ſed etiam multiplicare debet; magisque illa quae diximus praeſtantiora, quam ſua defendere illum oportet et augmentare. Si quis igitur inſanus importunitate improbitatis regem a recto propoſito auertere tentauerit, nullisque remediis mitigari poſſe uiſus fuerit; licet obſequiis aliquibus tranſitoriis ſit neceſſarius, abiiciendus ab eo

b) al. *Si quis.*

Digitized by Google

ab eo proiiciendusque eſt, iuxta illud euangelicum: *Si pes, manus, oculuſue tuus ſcandalizet te, erue illa, et proiice abs te.*

VII. Vt epiſcopi poteſtatem habeant res eccleſiaſticas prouidere, regere, et gubernare, atque diſpenſare, ſecundum canonum auctoritatem, uolumus: et ut laici in eorum miniſterio obediant epiſcopis ad regendas eccleſias, uiduas et orphanos defendendos: et ut obedientes ſint eis ad eorum Chriſtianitatem ſeruandam: conſentientesque ſint comites et iudices praeſulibus ſuis ad iuſtitias faciendas iuxta praecepta diuinae legis: et nullatenus per aliquorum mendacium, uel falſum teſtimonium, neque per periurium, aut per praemium, *c*) lex iuſta in aliquo deprauetur. c) al. *diuina lex in aliquo.*

VIII. In concilio Carthaginenſi ſcriptum eſt, ut presbyteri, diaconi, uel quicumque clerici, qui nihil habentes ordinantur, et tempore epiſcopatus uel clericatus ſui agros uel quaecumque praedia ſuo nomine comparant, tamquam rerum Dominicarum inuaſionis crimine teneantur, niſi admoniti eccleſiae eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis proprii aliquid liberalitate alicuius, uel ſucceſſione cognationis obuenerit, faciant inde quod eorum propoſito conuenit. Quod ſi a ſuo propoſito retrorſum exorbitauerint, honore eccleſiaſtico indigni tamquam reprobi iudicentur. Presbyteri uero non uendant rem eccleſiae ubi ſunt conſtituti, neſcientibus epiſcopis ſuis, non habentes neceſſitatem. Nec epiſcopo liceat matricis eccleſiae rem tituli ſui nomine uſurpare.

IX. In concilio Carthaginenſi ita continetur: „De manumiſſionibus in eccleſia celebrandis, ſi id noſtri conſacerdotes per Italiam „facere reperiuntur, noſtrae etiam erit fiduciae iſtorum ordinem ſequi: data plane licentia miſſo legato, ut quaecumque digna fide „pro ſtatu eccleſiae et ſalute animarum agere potuerint, nos ſciant „laudabiliter in conſpectu Domini accepturos.

X. Volumus ut decimae, quae ſingulis dantur eccleſiis, per conſulta epiſcoporum a presbyteris ad uſus eccleſiae et pauperum ſumma diligentia diſpenſentur. Quatuor autem tam de reditibus, quam de oblatione fidelium, prout cuiuslibet eccleſiae facultas admittit, ſicut dudum rationabiliter eſt decretum, conuenit fieri portiones: quarum ſit una pontificis, altera clericorum, pauperum tertia, quarta eccleſiae fabricis applicanda iuxta conſtitutionem epiſcopalem. Admonendum tamen eſt, ut decima Deo omnino dari

non negligatur, quam Deus ipſe dari ſibi conſtituit: quia timendum eſt, ſi quis Deo ſuum debitum abſtrahit, ne forte Deus per peccatum ſuum auferat ei neceſſaria ſua.

XI. Eccleſiae antiquitus conſtitutae, nec decimis, nec aliis poſſeſſionibus pro nouis oratoriis, ſine conſenſu et conſilio epiſcopali, priuentur.

XII. Quicumque presbyter per pretium eccleſiam fuerit adeptus, omnino deponatur: quod contra eccleſiaſticae regulae diſciplinam agere dignoſcitur, qui alium presbyterum legitime ad eccleſiam ordinatum per pecuniam expulerit; eamque ſibi taliter uindicauerit; quod uitium late diffuſum ſummo ſtudio emendandum eſt. Itemque interdicendum uidetur clericis, ſiue laicis, ne quis cuilibet presbytero praeſumat dare eccleſiam ſine licentia et conſenſu epiſcopi ſui.

XIII. Prouidendum neceſſario eſt unicuique epiſcopo, qualiter canonici uiuere debeant; nec non et monachi, ut ſecundum ordinem regularem uiuere ſtudeant, ut ait Apoſtolus: *Vnusquisque in qua uocatione uocatus eſt, in ea permaneat:* et ut a negotiis ſaecularibus omnino abſtineant. Multa ſunt enim negotia ſaecularia: de his tamen pauca perſtrinximus. Ad quae pertinet omnis libido, non ſolum immunditia carnis, ſed etiam in omni carnali concupiſcentia quidquid plus iuſto appetit homo: turpe lucrum, munera iniuſta accipere, uel etiam dare pro aliquo ſaeculari, cum quaeſtu pretio aliquem conducere, contentiones et lites, uel rixas amare, in placitis ſaecularibus diſputare, excepta defenſione orphanorum aut uiduarum; conductores aut procuratores eſſe ſaecularium rerum, turpis uerbi uel facti ioculatorem eſſe, uel iocum ſaecularem diligere, aleas amare, ornamentum inconueniens propoſito ſuo quaerere, in deliciis uiuere uelle, gulam et ebrietatem ſequi, pondera iniuſta uel menſuras habere, negotium iniuſtum exercere: (nec tamen iuſtum negotium eſt interdicendum propter neceſſitates diuerſas, quia legimus ſanctos Apoſtolos negotiatos eſſe; et in regula ſancti Benedicti praecipitur praeuidere per quorum manus negotium monaſterii tranſeat:) canes et aues ſequi ad uenandum, in comeſſationibus et uinolentiis nimiis incumbere, ſuperfluitatem in quibuslibet rebus nolle fugere. Quae omnia miniſtris altaris interdicimus, hortantes eos ſeruare illud Apoſtolicum: *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſaecularibus:* conſiderare quoque ſententiam Domini dicentis: *Attendite ne grauentur*

Digitized by Google

uentur corda ueſtra in crapula et ebrietate: moderare cibum et potum, ut iuxta Apoſtolum, ſobrii ſint, parati ad ſeruitium Domini: ante ſe ioca ſaecularia uel turpia fieri non permittere, ſed pauperes et indigentes ſecum ad menſam habere, et lectionem diuinam ibidem audire, et ſumere cibum cum benedictione et laude Domini: ſecundum Apoſtolum dicentem: *Siue manducetis, ſiue bibatis, omnia in laudem Dei facite.*

XIV. Nullus monachorum aliquid proprietatis habeat, et res ſaeculares, quibus renuntiauit, nullatenus ſibi uſurpet: nec parochias eccleſiarum accipere praeſumat, ſine conſenſu epiſcopi. De ipſis *a*) uere titulis, in quibus conſtituti fuerint, rationem epiſcopo uel eius uicario reddant, et conuocati ad ſynodum ueniant.

a) forte *uero*

XV. In decretis Gregorii Papae ſcriptum eſt: Si quis ex clericis laxauerit comam, anathema. Vnde ſancimus, ut huiusmodi coerceantur ad priſtinum ſtatum reuerti.

XVI. Abbatiſſa, quae in ciuitate monaſterium habet, nequaquam de monaſterio egrediatur, niſi per licentiam epiſcopi ſui, aut qui eius uicem obtinet, niſi forte regali iuſſione cogatur. Et ſi quando foras pergit, de ſanctimonialibus, quas ſecum ducit, curam et uigilantiam habeat, ut nulla eis detur peccandi licentia ſiue occaſio. Sed et cum pergit, in monaſterio talem in uice ſua conſtituere debet, quae de ſanctimonialium animabus curam et uigilantiam gerat. Habeat etiam abbatiſſa ſtudium in aedificando ea quae ad ſanctimonialium neceſſitatem pertinent, et in reſtaurando. Sanctimoniales uero monaſterio conſtitutae habeant ſtudium in legendo, et in cantando, in pſalmorum celebratione ſiue oratione: et horas canonicas, matutinam uidelicet, primam, tertiam, ſextam, nonam, ueſpertinam, completorium pariter celebrent: et omnes, excepta quam infirmitas tenet, in dormitorio dormiant, et omnibus diebus ad conſolationem ueniant: et ut cetera ſeruent, quae in regula ſanctimonialium continentur, et quae a ſanctis patribus illic conſtituta ſunt.

XVII. Monemus regiam pietatem de oppreſſione pauperum liberorum, ut non a potentioribus per aliquod malum ingenium contra iuſtitiam opprimantur; uel cogantur ut res ſuas uendant, ſiue tradant; ne forte parentes eorum contra iuſtitiam fiant exheredati, et regale obſequium minuatur, et ipſi propter indigentiam mendici uel latrones, ſeu malefactores efficiantur: et ut ſaepius non fiant *b*) manniti ad placita, niſi ſicut in dominico capitulari olim facto praecipitur.

b) id eſt, *uiritim uocati.*

XVIII. Propter prouiſiones pauperum, quorum curam habere debemus, placuit nobis, ut nec epiſcopi, nec abbates, nec comites, nec uicarii, nec iudices, nullusque omnino ſub mala occaſione, uel malo ingenio, res pauperum, uel minus potentium, emere, aut tollere audeat: ſed quisquis ex eis aliquid comparare uoluerit, in publico placito coram idoneis teſtibus, et cum ratione hoc faciat: ubicumque autem aliter inuentum fuerit factum, hoc omnino emendari per regiam conuenit iuſſionem.

XIX. Qui uero ad ſubuertendam iuſtitiam a duobus munera accipiunt, hoc eſt, ab eo qui quod ſibi iniuſte ablatum eſt iuſte requirit, et ab eo qui eadem iniuſte inuaſit, admonendi ſunt, et fortiter increpandi, ne regnum Chriſti, quod omnibus iuſte facientibus patet, ſibi ſine ulla retractione ſecludant.

XX. Parricidium autem quam ſit deteſtabile crimen, in iudicio facto inter Cain et Abel fratrem ſuum Dominus oſtendit ipſe, cum ad Cain parricidam ait: *Maledictus eris ſuper terram, quae aperuit os ſuum, et ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua: cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos: uagus et profugus eris ſuper terram.* In quo etiam poſuit ſignum, hoc eſt, ut tremens et gemens profugus ſemper uiueret, nec auderet ſedes habere quietas. Sed quia in modernis temporibus parricidae profugi currunt per diuerſa, et uariis uitiis, atque gulae illecebris deſeruiunt, melius nobis uidetur, ut in uno loco manentes poenitentia diſtricta ſemet ipſos caſtigent, ſi forte a Domini bonitate indulgentiam facinoris ſui percipere mereantur. Non enim eis licebit ultra militiae cingulum ſumere, et nuptiis uel coniugiis copulari, quia ſacri canones hoc eis non conſentiunt.

Eſt canon ex Concil. Ancyrani.

XXI. „De mulieribus quae fornicantur, et partus ſuos necant, „uel quae agunt ſecum, ut utero conceptus excutiant, antiqua qui„dem definitio usque ad exitum uitae eas ab eccleſia remouet, hu„manius autem nunc definimus, ut eis decem annorum tempus ſe„cundum praefixos gradus poenitentiae largiatur.„ Item in concilio Eliberitano cap. LXIII ſcriptum eſt de his quae filios ex adulterio necant: „Si qua per adulterium conceperit, idque poſt facinus „occiderit, placuit uix in fine ei dandam eſſe communionem, eo „quod geminauerit ſcelus.„ Item in concilio Ilerdenſi capite ſecundo, ſcriptum eſt de his quae abortum faciunt, uel natos ſuos ex-

tinguunt.

Digitized by Google

tinguunt. „Hi uero qui male conceptos ex adulterio fetus, uel „editos necare ſtuduerint, uel in uentribus matrum potionibus ali- „quibus colliſerint, in utroque ſexu adulteris poſt ſeptem annorum „poenitentiae curricula communio tribuatur: ita tamen ut omni „tempore uitae ſuae fletibus et humilitati inſiſtant.

XXII. In concilio Ancyrano, cap. XXI de homicidis ita ſcri- „ptum eſt: „Qui uoluntarie homicidium fecerint, poenitentiae qui- „dem iugiter ſe ſubmittant, perfectionem uero circa uitae exitum „conſequantur.„ In concilio uero Agathenſi, cap. XXXVII de homicidis et falſis teſtibus ita legitur: „Itaque cenſuimus homicidas „et falſos teſtes a communione eccleſiaſtica ſubmouendos, niſi poe- „nitentiae ſatisfactione crimina admiſſa diluerint.„ Item in conci- lio Agathenſi, cap. LXII ſcriptum eſt de his, qui ſeruos extra iudi- cem necant: „Si quis ſeruum proprium ſine conſcientia iudicis oc- „ciderit, ex communicatione uel poenitentia biennii reatum ſangui- „nis emundabit.„ Item in concilio Eliberitano, capite V ſcriptum eſt, de domina quae per zelum ancillam ſuam occiderit: „Si qua „femina furore zeli accenſa flagellis uerberauerit ancillam ſuam, ita „ut intra tertium diem animam cum cruciatu effundat, eo quod in- „certum ſit uoluntate an caſu occiderit: ſi uoluntate, poſt ſeptimum „annum: ſi caſu, per quinquennii tempora acta legitima poeniten- „tia, ad communionem placuit admitti. Quod ſi uero intra tempo- „ra conſtituta fuerit inſirmata, accipiat communionem.

XXIII. In concilio Ancyrano, capite XXII ſcriptum eſt: „De „homicidiis non ſponte commiſſis, prior quidem definitio poſt ſe- „ptennem poenitentiam perfectionem conſequi praecepit: ſecunda „uero quinquennii tempus explere.

XXIV. Qui presbyterum occidit, XII annorum ei poenitentia ſecundum ſtatuta priorum imponatur: aut ſi negauerit, ſi liber eſt, cum XII iuret: ſi autem ſeruus, per XII uomeres feruentes ſe purget. Conuictus uero noxae, usque ad ultimum tempus militiae cingulum deponat, et uxorem amittat.

XXV. Nuntiatum eſt nobis, quod aliqui qui olim dixerunt ſe fuiſſe ſacerdotes, et poſtea degradati pro ſuis peccatis, poenitentiam agendo ſuffragia ſanctorum per diuerſa loca tranſeuntes quaeſiuerunt, trucidati ſunt. Huiuscemodi *a*) interfectionibus omnem eccleſiaſti- cam

a) *forte interfectoribus.*

cam communionem denegamus, donec dignam poenitentiam pro reatu ſuo ſecundum iudicium epiſcoporum exſoluant.

XXVI. Ab infirmis in mortis periculo poſitis, per presbyteros pura inquirenda eſt confeſſio, non tamen illis imponenda quantitas poenitentiae, ſed innoteſcenda: et cum amicorum orationibus, et eleemoſynarum ſtudiis, pondus poenitentiae ſubleuandum: ut ſi forte migrauerint, ne *b*) obligati ex communicatione, alieni ex conſortio bene fiant: a quo periculo ſi diuinitus erepti conualuerit, poenitentiae modu.. a ſuo confeſſore impoſitum *c*) diligentes obſeruent. Et ideo ſecundum canonicam auctoritatem, ne illis ianua pietatis clauſa uideatur, orationibus et conſolationibus eccleſiaſticis ſacra cum *d*) unctione Dei animati, ſecundum ſtatuta ſanctorum patrum, communione uiatici reficiantur.

b) forte, *obligati a communione alieni uel conſortio ueniae fiant.*
c) pro *diligenter*
d) forte, *unctione olei.*

XXVII. Quaeſitum eſt ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis ſuſpenduntur pro ſuis ſceleribus poſt confeſſionem Deo peractam, utrum cadauera illorum ad eccleſias deferenda ſint, et oblationes pro eis offerendae, et Miſſae celebrandae, an non. Quibus reſpondimus: Si omnibus de peccatis ſuis puram confeſſionem agentibus, et digne poenitentibus communio in fine ſecundum canonicum iuſſum danda eſt, cur non eis qui pro peccatis ſuis poenam extremam perſoluunt? Scriptum eſt enim: *Non uindicat Deus bis in id ipſum:* Nam ipſe Dominus ait: *In quocunque die conuerſus fuerit peccator, peccata eius non reputabuntur ei.* Et iterum: *Nolo mortem peccatoris, ſed ut conuertatur et uiuat.* Salutem ergo homini adimit, quisquis mortis tempore poenitentiam denegat, et deſperat de clementia Dei, qui eam ad ſubueniendum morienti ſufficere uel in momento poſſe non credit. Perdidiſſet latro in cruce praemium ad Chriſti dexteram pendens, ſi illum unius horae poenitentia non iuuiſſet: cum eſſet in poena, poenituit; et per unius ſermonis profeſſionem, habitaculum paradiſi, Deo promittente, promeruit. Vera ergo ad Deum conuerſio in ultimis poſitorum mente potius eſt aeſtimanda quam tempore, propheta hoc taliter aſſerente: *Cum conuerſus ingemueris, tunc ſaluus eis.*

XXVIII. Vt epiſcopi inceſtuoſos penitus inueſtigare ſtudeant, omnino decreuimus: qui ſi poenitere noluerint, de eccleſia expellantur, donec ad poenitentiam reuertantur. Quod ſi ſacerdotum noluerint admonitionibus aurem accommodare, uolentes in priſtinis

perdu-

Digitized by Google

perdurare criminibus, oportet eos per ſaecularis potentiae diſciplinam a tam praua conſuetudine coerceri.

XXIX. Si quis uiduam uxorem duxerit, et poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu duabus ſororibus nupſerit: aut ſi qua duobus fratribus nupſerit, ſeu cum patre et filio: item ſi quis relictam fratris, quae paene prius ſoror exſtiterat, carnali coniunctione uiolauerit: ſi quis neptem in coniugium acceperit: ſi quis nouercam aut nurum ſuam duxerit: ſi quis conſobrinae ſuae impudice ſe ſociauerit, uel relictae ſiue filiae auunculi, aut patris filiae, uel priuignae ſuae concubitu pollutus, uel huiuscemodi coniunctionis attactu maculatus fuerit: eos disiungi, et ulterius numquam coniugio copulari, ſed ſub magna diſtrictione fieri uolumus.

XXX. Contradicimus quoque, ut in quarta generatione nullus amplius coniugio copuletur: ubi autem poſt interdictum factum inuentum fuerit, ſeparetur. Sane eadem quae in uiri, haec nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum regula cuſtodienda eſt. Quia ergo conſtat eos duos eſſe in carne una, communis illis utrimque parentela eſſe credenda eſt; ſicut ſcriptum eſt: *Erunt duo in carne una.*

XXXI. Modus tempusque poenitentiae peccata ſua confitentibus, aut per antiquorum canonum inſtitutionem, aut per ſanctarum ſcripturarum auctoritatem, aut per eccleſiaſticam conſuetudinem imponi debet a ſacerdotibus. Nam qui pro peccatis grauibus leues quosdam et inuſitatos imponunt poenitentiae modos, conſumunt puluillos, ſecundum propheticum ſermonem, ſub omni cubito manus, et faciunt ceruicalia ſub capite uniuerſae aetatis ad capiendas animas. Sed diſcretio ſeruanda eſt inter poenitentes, qui publice, et qui abſconſe poenitere debeant. Nam qui publice peccat, oportet, ut publica mulctetur poenitentia, et ſecundum ordinem canonum pro merito ſuo et excommunicetur, et reconcilietur. Poenitentes uero tam expletionem conſtituti temporis, quam facinoris remiſſionem deſiderent: nec eis ſufficiat, ſi a quarundam rerum perceptionibus abſtineant, ni ſe etiam a noxiis delectationibus ſubtrahant: declinantes autem a malo faciant bonum, inquirant pacem, ac ſequantur illam.

Multa quidem alia per diuerſas quaeſtiones coram nobis allata ſunt, ſed pro breuitate temporis in praeſenti concilio omnibus re-

ſpondere, et ea abſoluere non potuimus. Haec uero quae uobis transmiſſa ſunt petimus ut ueſtra auctoritate firmentur: et, ſi quis aduerſarius illis exſiſtere uoluerit, praeualere non permittatur. Dei enim cooperatores uos eſſe debetis, et adiutores ſanctae eius eccleſiae; quatenus religio Chriſtiana incontaminata temporibus regni ueſtri usque in finem ſeruetur.

VII.

ad §. VII, 9 et XXII, 13.
BALVZIVS c. l. pag. 46.

Conuentus apud Marſnam II.

Haec quae ſequuntur capitula acta ſunt anno DCCCLI incarnationis dominicae, quando tres fratres Reges, Hlotharius ſcilicet; Hludouuicus, et Karolus, ſecus municipium Treiectum, penes locum qui dicitur Marſna, iterum conuenerunt, et conſultu Epiſcoporum et ceterorum fidelium eadem capitula ſubſcripſerunt manibus propriis, et inter ſe ac inter fideles ſuos perpetuo ſe conſeruaturos promiſerunt. quae capitula ſingulorum in populo adnuntiationes ſequuntur.

Cap. I. Vt omnium praeteritorum malorum et contrarietatum et ſupplantationum ac malarum machinationum atque molitionum ſeu nocumentorum in inuicem actorum abolitio ita inter nos et apud nos fiat, et a noſtris cordibus penitus auellatur cum omni malitia et rancore, ut nec in memoriam, ad retributionem duntaxat mali uel contrarietatis atque exprobationis ſeu improperii, de cetero exinde quiddam ueniat.

II. Vt tanta Domino cooperante inter nos uerae caritatis benignitas abhinc in ante maneat de corde puro et conſcientia bona et fide non ficta, ſine dolo et ſimulatione, ut nemo ſuo pari ſuum regnum aut ſuos fideles, uel quod ad ſalutem ſiue proſperitatem ac honorem regium pertinet, diſcupiat, aut forſconſiliet, aut per occultos ſuſurrones libenter compoſita mendacia ſeu detractiones acceptet.

III. Vt unusquisque fideliter ſuum parem, ubicunque neceſſitas illi fuerit, et ipſe potuerit, aut per ſe, aut per filium, aut per fideles ſuos,

ſuos, et conſilio et auxilio adiuuet, ut regnum, fideles, proſperitatem, atque honorem regium debite ualeat obtinere. Et ueraciter unusquisque erga alterum certatim demonſtret quia in fratris ſui aduerſitate, ſi euenerit, fraterno modo contriſtatur, et in proſperitate illius laetatur. Et talem fidem ſicut inter nos modo ab hinc in ante conſeruaturos confirmatum habemus, ſic unusquisque infantibus fratris ſui, ſi obierit, qui ſuperfuerit conſeruabit.

IV. Et quia per uagos et tyrannica conſuetudine inreuerentes homines pax et quies regni perturbari ſolet, uolumus ut ad quemcunque noſtrum talis uenerit ut de his quae egit rationem et iuſtitiam ſubterfugere poſſit, nemo ex nobis illum ad aliud recipiat uel retineat niſi ut ad rectam rationem et debitam emendationem perducatur. Et ſi rationem rectam ſubterfugerit, omnes in commune, in cuius regnum uenerit, illum perſequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de regno deleatur.

V. Similiter et de eo agendum eſt qui pro aliquo capitali et publico crimine a quolibet Epiſcopo corripitur uel excommunicatur, aut ante excommunicationem crimen faciens, regnum et Regis regimen mutat, ne debitam poenitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam legitime peragat. Interdum etiam inceſtam propinquam ſuam, aut ſanctimonialem, uel raptam, ſiue adulteram, quam illic ei non licebat habere, fugiens ſecum ducit. Hic talis, cum Epiſcopus ad cuius curam pertinebit nobis notum fecerit, diligenter perquiratur; ne morandi uel latendi locum in regno alicuius noſtrum inueniat, et Dei ac noſtros fideles ſuo morbo inficiat; ſed a nobis uel per miniſtros reipublicae conſtringatur, ut et ſimul cum diabolica praeda, quam ſecum duxit, ad Epiſcopum ſuum redeat, et de quocunque crimine publico debitam poenitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam ut legitime peragat compellatur.

VI. Vt noſtri fideles, unusquisque in ſuo ordine et ſtatu, ueraciter ſint de nobis ſecuri, quia nullum abhinc in ante contra legem et iuſtitiam uel auctoritatem ac iuſtam rationem aut damnabimus aut dehonorabimus, aut opprimemus, uel indebitis machinationibus affligemus. Et illorum, ſcilicet ueraciter nobis fidelium, communi conſilio, ſecundum Dei uoluntatem et commune ſaluamentum, ad reſtitutionem ſanctae Dei eccleſiae, et ſtatum regni, et ad honorem regium atque pacem populi commiſſi nobis pertinenti adſenſum praebebimus;

bebimus; in hoc ut illi non ſolum non ſint nobis contradicentes et reſiſtentes ad iſta exſequenda, uerum etiam ſic ſint nobis fideles et obedientes ac ueri adiutores atque cooperatores uero conſilio et ſincero auxilio ad iſta peragenda quae praemiſimus, ſicut per rectum unusquisque in ſuo ordine et ſtatu ſuo Principi et ſuo ſeniori eſſe debet.

VII. Vt ſic ſimul coniuncti et nos fratres ad inuicem, et nos cum fidelibus noſtris, et fideles noſtri nobiſcum, et omnes ſimul cum Deo nos reconiungamus, et ut nobis ſit propitius illi pro deuoto munere offeramus ut unusquisque omnium noſtrum absque ſua propria excuſatione uel iuſtificatione recognoſcamus in quibus aut ſingillatim aut communiter contra illius mandata et decreta ſuorum ſanctorum fecimus aut conſenſimus in ordine eccleſiaſtico et ſtatu regni, et per ſingula in medium illa producamus, et nemo noſtrum ſuo aut amico aut propinquo aut confoederato, immo nec ſibi ſeculariter parcat, ut ſpiritaliter et ſalubriter parcere poſſit. Quin, ſicut praemiſimus in praecedenti capitulo, uero conſilio et ſincero auxilio illa in commune certatim emendare totis uiribus procuremus, quam citius rationabiliter poterimus.

VIII. Et ſi aliquis de ſubditis in quocunque ordine et ſtatu de hac conuenientia exierit aut ſe retraxerit, uel huic communi decreto contradixerit, ſeniores cum ueraciter fidelibus ſuis haec ſecundum Dei uoluntatem et legem ac iuſtam rationem, uelit aut nolit ille qui diuino conſilio et decreto et huic conuenientiae reſiſtens et contradicens fuerit, exſequantur. Et ſi aliquis de ſenioribus de hac conuenientia exierit aut ſe retraxerit, uel huic communi decreto, quod abſit, contradixerit, cum plures ſeniorum noſtrorum fideles et regnorum primores in unum conuenerint, eorum qui haec obſeruauerint ſeniorum conſilio, et Epiſcoporum iudicio ac communi conſenſu, qualiter de eo qui debite admonitus incorrigibilis perſeuerauerit agendum ſit, fauente Domino decernemus. Et ut obnixius ſupraſcripta capitula a nobis auxiliante Domino inuiolabiliter obſeruentur, et nos illa obſeruaturos certius credatur, manibus propriis eadem ſubter firmauimus.

Adnuntiatio Hlotharii.

Volumus ut uos ſapiatis quid noſter aduentus hic fuerit. Venimus hic ut ſimul adiuuante Deo cum fidelibus noſtris de Dei uolunta-

luntate et ſtatu ſanctae Eccleſiae ac regni et communi noſtro ac ueſtro profectu conſideraremus, ſicut et fecimus, et, gratias Deo, ſumus inde ſic adunati et nos ad inuicem et cum fidelibus noſtris ſicut nos recognoſcimus quia et infra regnum et extra regnum per marcas noſtras nobis eſt neceſſarium.

Adnuntiatio Hludouuici.

Sicut meus frater uobis dicit, magna neceſſitas eſt nobis et iſti populo Chriſtiano, qui nobis eſt a Deo commiſſus, ut nos ad inuicem ſic concordes et uniti ſimus quomodo Dei uoluntas eſt et uerae fraternitati conuenit. Quod usque modo, poſtquam Deus iſtud regnum in manus noſtras poſt patrem noſtrum miſit, per omnia, ſicut neceſſitas fuerat, non fuimus. Et ideo tanta Deo contraria et nobis ac uobis impedimentoſa acciderunt. Et quia modo, Domino adiuuante, ſic ſumus unanimes ſicut per rectum eſſe debemus, ſciatis quia unusquisque noſtrum paratus eſt ut ſuum fratrem, ubicunque neceſſitas fuerit, et infra patriam et foris patriam aut per ſe ipſum aut per infantem uel fideles ſuos et conſilio et auxilio ſic adiuuet ſicut frater fratri per rectum facere debet.

Adnuntiatio Karoli.

Sciatis quia et nos et fidelis noſtri ueraciter recognoſcimus quia partim neceſſitate, partim indebita uoluntate, ſicut meus frater Hludovvicus uobis dixit, multa acciderunt in iſto regno quae nobis neceſſe non fuerat. Et ſciatis quia nunc gratias Deo adunati ſumus et nos ad inuicem et cum fidelibus noſtris, et una cum Dei adiutorio, quanto melius et citius rationabiliter poſſumus, procuremus qualiter quae neglecta ſunt, emendata fiant, ut et Deus ſit nobis propitius, et eccleſiaſticus ordo debitum honorem habeat, et regni nobis commiſſi proſperitas proueniat, et iſte populus Chriſtianus pacem habeat, et uobis lex et iuſtitia conſeruetur, et uos nobis, ſicut anteceſſores ueſtri noſtris anteceſſoribus fecerunt, debitum honorem et auxilium exhibeatis. Et qualiter hoc conſideratum et ueraciter confirmatum manibus propriis habeamus, hic uobis relegetur.

Et relecta ſunt in conſpectu totius populi ſupra ſcripta capitula.

Digitized by Google

VIII.

ad §. VII, 16 et XXII, 18.

BALVZIVS cit. loc. pag. 137.

In Baſilica ſancti Caſtoris apud Confluentes.

Adnuntiatio Domni Karoli.

Vos ſcitis quomodo aliquanti homines, minus quam neceſſe fuerat Deum timentes, noſtrum fratrem Hludouuicum quaſi ſub bona intentione hoc anno ſollicitauerunt ut in regnum noſtrum taliter ueniret ſicut ipſi ſcitis, unde nos Deus et ueſtra fidelitas ſic adiuuauit, ſicut et bene cognoſcitis. Poſt hoc laborauit, adiuuante Domino, iſte cariſſimus nepos noſter ut inter nos pax fieret, ſicut per rectum eſſe debet, et ut monentibus Epiſcopis ad illam caritatem et fraternam concordiam rediret ſine qua nullus Chriſtianus ſaluus eſſe non poteſt. Propterea transmiſit ad nos ſuos Miſſos, et mandauit nobis primum tale miſſaticum quod nobis impoſſibile uiſum fuit. Deinde quia illud miſſaticum non ſuſcepimus, aliud miſſaticum nobis ſui Miſſi dixerunt. quod quia et ſecundum Deum ſalubre et ſecundum ſeculum utile nobis uidetur, uolumus uobis illud dicere. et ſi uobis ita ſicut et nobis uidetur, cum ueſtro conſilio uolumus illud recipere, et quod Deus conceſſerit, ad neceſſarium effectum perducere.

Haec ſunt nomina Epiſcoporum qui anno incarnationis dominicae DCCCLX Non. Iuniis in Secretario Baſilicae ſancti Caſtoris conſiderauerunt cum nobilibus ac fidelibus laicis firmitatem quam glorioſi Reges noſtri Hludouuicus et Karolus atque Hlotharius inter ſe fecerunt VII Idus Iunias in eodem monaſterio, et qui haec capitula ab omnibus conſeruanda acceptauerunt.

Hincmarus, Guntharius, Altfridus, Salomon, Aduentius, Hatto, Franco, Teudericus, Leutbertus, Gebehardus, Chriſtianus, Vulfadus Abba, Vvitgarius Abba.

Haec nomina laicorum.

Chuonradus, Eurardus, Adalardus, Arnuſtus, Vvarnarius, Liutfridus, Hruodulfus, Erkingarius, Giſſebertus, Ratbodus, Arnulfus, Hugo, item Chuonradus, Liutharius, Beringarius, Matfridus, Boſo, Sigeri, Hartmannus, Liuthardus, Richuinus, Vvigricus, Hunfridus, Bernol-

Digitized by Google

Bernoldus, Hatto, Adalbertus, Burchardus, Chriſtianus, Leutulfus, Heſſi, Herimannus, item Hruodulfus, Sigehardus.

Sacramentum firmitatis Hludouuici Regis.

Amodo et quamdiu uixero, iſtum fratrem meum Karolum, et nepotes meos Hludouuicum, Hlotharium, atque Karolum, ad Dei uoluntatem et ſanctae eius Eccleſiae ſtatum et honorem atque defenſionem, et ad noſtram communem ſalutem et honorem, et ad populi Chriſtiani nobis commiſſi ſaluamentum et pacem, et ad legis ac iuſtitiae atque rectae rationis conſeruationem, quantum mihi Deus ſcire et poſſe donauerit, et ipſi me obaudierint, et a me ipſi quaeſierint, uero conſilio, et ſecundum quod mihi rationabiliter et ſalubriter poſſibile fuerit, ſincero auxilio adiutor ero ad regnum illorum continendum, et nec in uita, nec in membris, neque in regno illorum eos forconſiliabo. In hoc ut ipſi erga me ſimilem promiſſionem faciant et conſeruent. Si me Deus adiuuet et iſtae ſanctae reliquiae.

Capitula ab omnibus conſeruanda.

I. Vt omnium praeteritorum malorum et contrarietatum et ſupplantationum ac malarum machinationum atque molitionum ſeu nocumentorum inuicem actorum abolitio ita inter nos et apud nos fiat et a noſtris cordibus penitus auellatur cum omni malitia et rancore ut nec in memoriam ad retribuendum duntaxat mali uel contrarietatis atque exprobrationis ſeu improperii de cetero exinde quiddam ueniat.

II. Vt tanta inter nos Domino cooperante uerae caritatis benignitas abhinc in ante ſemper maneat de corde puro et conſcientia bona et fide non ficta, ſine dolo et ſimulatione, ut nemo ſuo pari ſuum regnum aut ſuos fideles uel quod ad ſalutem ſiue proſperitatem ac honorem regium pertinet diſcupiat aut forconſiliet, aut per occultos ſuſurrones libenter compoſita mendacia ſeu detractiones acceptet.

III. Vt unusquisque fideliter ſuum parem, ubicunque neceſſitas illi fuerit, et ipſe potuerit, aut per ſe aut per filium aut per fideles ſuos et conſilio et auxilio adiuuet ut regnum, fideles, proſperitatem, atque honorem regium debite ualeat obtinere. Et ueraciter unusquisque erga alterum certatim demonſtret quia in paris ſui aduerſitate,

tate, ſi euenerit, fraterno modo contriſtetur, et in proſperitate illius laetetur. Et talem fidem ſicut inter nos modo abhinc in ante conſeruaturos confirmatum habemus, ſic unusquisque infantibus fratris ſui, ſi obierit, ille qui ſuperfuerit conſeruabit.

IV. Et quia per uagos et tyrannica conſuetudine inreuerentes homines pax et tranquillitas regni perturbari ſolet, uolumus ut ad quemcunque noſtrum talis uenerit ut de his quae egit rationem et iuſtitiam ſubterfugere poſſit, nemo ex nobis illum ad aliud recipiat uel retineat niſi ut ad rectam rationem et debitam emendationem perducatur. Et ſi rationem rectam ſubterfugerit, omnes in commune, in cuius regnum uenerit, illum perſequamur, donec ad rationem perducatur, aut de regno deleatur.

V. Similiter et de eo agendum eſt qui pro aliquo capitali et publico crimine a quolibet Epiſcopo corripitur uel excommunicatur, aut de excommunicatione crimen faciens, regnum et Regis regimen mutat, ne debitam poenitentiam ſuſcipiat aut ſuſceptam legitime peragat. Interdum etiam inceſtam propinquam ſuam, aut ſanctimonialem, uel raptam, ſiue adulteram, quam illic ei non licebat habere, fugiens ſecum ducit. Hic talis, cum Epiſcopus ad cuius curam pertinebit nobis notum fecerit, diligenter perquiratur, ne morandi uel latendi locum in regno alicuius noſtrum inueniat, et Dei ac noſtros fideles ſuo morbo inficiat; ſed a nobis uel miniſtris reipublicae conſtringatur, et ut ſimul cum diabolica praeda, quam ſecum duxit, ad Epiſcopum ſuum redeat, et de quocunque crimine publico debitam poenitentiam ſuſcipiat, aut ſuſceptam legitime peragat, compellatur.

VI. Vt nemo Epiſcoporum hominem peccantem ab Eccleſia et Chriſtiana communione alienet, donec illum ſecundum euangelicum praeceptum, ut ad emendationem et poenitentiam redeat, commonitum habeat. Qui peccans ſi commonitus inobediens et incorrigibilis permanſerit, et ad emendationem redire noluerit, regiam uel reipublicae poteſtatem per ſe Epiſcopus uel per miniſtros ſuos adeat, ut conſtringatur, et ad emendationem ac poenitentiam peccator redeat. Qui etiam ſi ita ad correctionem perduci nequiuerit, tunc ſecundum leges eccleſiaſticas medicinali ſeparatione a communione eccleſiaſtica ſegregetur.

VII. Vt

Digitized by Google

VII. Vt illis hominibus qui in talibus perturbationibus, ſicut in his praeteritis annis acciderunt, in Deum et in ſanctam Eccleſiam atque in nos peccauerunt, ſi ſe ex ueritate recognoſcentes petierint, et deinceps nobis ueraciter fideles eſſe uoluerint, et in regnis noſtris pacifici ac quieti et legibus ac iuſtitiae obedientes extiterint, rationabilis miſericordia impendatur, non ſolum in indulgentia commiſſorum, et in conceſſione proprietatum, uerum etiam et in largitione honorum ſecundum noſtram rationabilem poſſibilitatem.

VIII. Vt de rapinis ac depraedationibus et de conſpirationibus atque ſeditionibus, et de raptis feminarum, ſicut eccleſiaſticae et Chriſtianae leges atque progenitorum noſtrorum Capitula continent, ita in omnibus conſeruentur.

IX. Vt alia etiam capitula eorundem progenitorum noſtrorum de ſanctae Eccleſiae honore et immunitate ac conſeruatione, et de regio etiam honore atque uigore, et populi nobis commiſſi lege ac iuſtitia, in omnibus et ab omnibus conſeruentur.

X. Vt noſtri fideles, unusquisque in ſuo ordine et ſtatu, ueraciter ſint de nobis ſecuri quia nullum abhinc in antea contra legem et iuſtitiam uel auctoritatem ac iuſtam rationem aut damnabimus aut dehonorabimus aut opprimemus uel indebitis machinationibus adfligemus, et illorum ſcilicet ueraciter nobis fidelium communi conſilio, ſecundum Dei uoluntatem et commune ſaluamentum, ad reſtitutionem ſanctae Dei Eccleſiae et ſtatum regni et ad honorem regium atque pacem populi commiſſi nobis pertinenti adſenſum praebebimus; in hoc ut illi non ſolum non ſint nobis contradicentes et reſiſtentes ad iſta exequenda, uerum etiam ſic ſint nobis fideles et obedientes ac ueri adiutores atque cooperatores uero conſilio et ſincero auxilio ad iſta peragenda quae praemiſimus, ſicut per rectum unusquisque in ſuo ordine et ſtatu ſuo principi et ſuo ſeniori eſſe debet.

XI. Vt ſic ſimul coniuncti et nos fratres ac nepos noſter ad inuicem, et nos cum fidelibus noſtris, et fideles noſtri nobiſcum, et omnes ſimul cum Deo nos reconiungamus, et ut nobis ſit propitius illi pro deuoto munere offeramus. et unusquisque omnium noſtrum absque ſua propria excuſatione uel iuſtificatione recognoſcamus in quibus aut ſingillatim aut communiter contra illius mandata et decreta ſuorum ſanctorum fecimus aut conſenſimus in ordine eccleſiaſti-

co et ſtatu regni, et per ſingula in medium illa producamus. et nemo noſtrum ſuo aut amico aut propinquo uel confoederato immo nec ſibi ipſi ſeculariter parcat ut ſpiritaliter et ſalubriter parcere poſſit. quin, ſicut praemiſimus in praecedenti capitulo, uero conſilio et ſincero auxilio illa in commune certatim emendari totis uiribus procuremus, quantocius rationabiliter poterimus.

XII. Et ſi aliquis de ſubditis, in quocunque ordine et ſtatu, de hac conuenientia exierit aut ſe retraxerit, uel huic communi decreto contradixerit, ſeniores cum ueraciter fidelibus ſuis haec ſecundum Dei uoluntatem et legem ac iuſtam rationem, uelit nolit ille qui diuino conſilio et decreto et huic conuenientiae reſiſtens et contradicens fuerit, exequantur. Et ſi aliquis de ſenioribus de hac conuenientia exierit aut ſe retraxerit, uel huic communi decreto, quod abſit, contradixerit, cum plures ſeniorum noſtrorum fideles et regnorum primores in unum conuenerint, eorum qui obſeruauerint conſilio, et Epiſcoporum iudicio, ac communi conſenſu, qualiter de eo qui debite admonitus incorrigibilis perſeuerauerit agendum ſit, faciente Domino decernatur. Et ut obnixius ſupraſcripta capitula a nobis auxiliante Domino inuiolabiliter obſeruentur, et nos illa obſeruaturos certius credatur, manibus propriis ſubterfirmauimus.

Adnuntiatio Domni Hludouuici Regis apud Confluentes lingua theodiſca.

Cap. I. Vos ſcitis quid in iſto regno euenit. Et ideo huc conuenimus, ut de Dei uoluntate et ſanctae Eccleſiae ſtatu, et de noſtra ac ueſtra communi ſalute atque honore, et de pace populi Chriſtiani, cum Dei adiutorio et fidelium noſtrorum conſilio tractaremus.

II. Et miſimus hoc ſuper Epiſcopos et ceteros fideles noſtros, ut illi hoc inuenirent, qualiter nos ad haec quae diximus exequenda adunaremus. Et uolumus ut ſciatis quia ſicut illi inuenerunt et ſcripto nobis oſtenderunt, ad inuicem adunati ſumus, ſicut fratres per rectum eſſe debent, et nos ſimul cum iſto nepote noſtro, et ille nobiſcum. Et etiam ſuos fratres nepotes noſtros in hac adunationis firmitate nobiſcum recepimus, ita tamen ſi et ipſi hanc firmitatem erga nos fecerint et obſeruauerint.

III. Et ſciatis quia non uolumus ut ullus inter nos abhinc in antea alia uerba portet niſi talia quae Deo ſint placita et quae ad noſtram

ſtram communem ſalutem et noſtrum honorem pertineant; ut ſic ſimus ſicut fratres in inuicem, et patrui cum nepotibus, et nepotes cum patruis eſſe debent. Et ſi aliquis fuerit qui hoc facere tentauerit, producatur in medium ad rationem, et taliter inde caſtigetur ut nemo alius ſimilia agere tentet.

IV. Et uolumus ut Eccleſiae et caſae Dei et Epiſcopi et Dei homines, Clerici et monachi, et nonnae, talem mundeburdem et honorem habeant ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt.

V. Et uolumus ut uos et ceteri homines fideles noſtri talem legem et rectitudinem et tale ſaluamentum in regnis noſtris habeatis ſicut anteceſſores ueſtri tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt; et nos talem honorem et rectam poteſtatem in noſtro regio nomine apud uos habeamus ſicut noſtri anteceſſores apud ueſtros anteceſſores habuerunt. et iuſtitia et lex omnibus conſeruetur, et pauperes homines talem defenſionem habeant ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum lex et conſuetudo fuit, et ſicut hic fideles noſtri communiter conſenſerunt, et ſcripto nobis demonſtrauerunt, et nos cum illorum conſilio conſentimus et obſeruari communiter uolumus. Et ſi aliquis hoc perturbare uoluerit, a nullo noſtrum recipiatur, niſi ut aut ad rectam rationem aut ad rationabilem indulgentiae conceſſionem deducatur.

VI. Sed et de iſtis rapinis et depraedationibus, quas iam quaſi pro lege multi per conſuetudinem tenent, ab hoc die et deinceps de Dei banno et de noſtro uerbo bannimus ut nemo hoc amplius praeſumat. Sed unus quisque infra patriam cum pace et ſine oppreſſione pauperum et circummanentium conſiſtat, et in hoſtem uel ad placitum ſiue ad curtem ueniens, de ſuo ſic vvarnitus et de domo ſua moueat ut cum pace uenire et nobiſcum ſtare et ad domum ſuam redire poſſit. Et qui hoc transgreſſus fuerit, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit, et in illorum capitulis continetur, uolumus ut hoc in illis transgreſſoribus emendetur.

VII. Similiter et de conſpirationibus, et de raptis feminarum tam uiduarum quam et puellarum atque nonnarum, bannimus ex Dei et noſtro uerbo ut nullus hoc in regnis noſtris agere praeſumat. Et ſi quis hoc praeſumpſerit, ſecundum legem, et ſicut in capitularibus progenitorum noſtrorum continetur, ſic hoc emendare cogatur.

Digitized by Google

Haec eadem Domnus Karolus Romana lingua adnuntiauit, et ex maxima parte lingua Theodiſca recapitulauit.

Poſthaec, Domnus Hludouuicus ad Domnum Karolum fratrem ſuum lingua Romana dixit: Nunc, ſi uobis placet, ueſtrum uerbum habere uolo de illis hominibus qui ad meam fidem uenerunt.

Et Domnus Karolus excelſiori uoce lingua Romana dixit: Illis hominibus qui contra me ſic fecerunt ſicut ſcitis, et ad meum fratrem uenerunt, propter Deum et propter illius amorem, et pro illius gratia, totum perdono quod contra me misfecerunt, et illorum alodes de hereditate et de conquiſitu, et quod de donatione noſtri ſenioris habuerunt, excepto illo quod de mea donatione uenit, illis concedo; ſi mihi firmitatem fecerint quod in regno meo pacifici ſint, et ſic ibi uiuant ſicut Chriſtiani in Chriſtiano regno uiuere debent. In hoc ſi frater meus meis fidelibus, qui contra illum nihil misfecerunt, et me quando mihi opus fuit adiuuauerunt, ſimiliter illorum alodes, quos in regno illius habent, conceſſerit. Sed et de illis alodibus quos de mea donatione habuerunt, et etiam de honoribus, ſicut cum illo melius conſiderabo, illis qui ad me ſe retornabunt uoluntarie faciam.

Et Domnus Hlotharius lingua Theodiſca in ſupra adnuntiatis capitulis ſe conſentire dixit, et ſe obſeruaturum illa promiſit.

Et tunc Domnus Karolus iterum lingua Romana de pace commonuit, et ut cum Dei gratia ſani et ſalui irent, et ut eos ſanos reuiderent orauit, et adnuntiationibus finem impoſuit

IX.

ad §. VII, 18.

BALVZ. cit. loc. pag. 169.

Sequuntur adnuntiationes quas tres Reges apud Sablonarias adnuntiare debuerunt.

Adnuntiatio Domni Hludouuici.

Cap. I. Sicut ſcitis qui ibi adfuiſtis quando proxime apud Confluentes nos adiuuante Domino coniunximus, et capitula a nobis et a fidelibus noſtris obſeruanda ſtatuimus, conuenit nobis ut congruo tempore et opportuno loco iterum ſimul conueniremus, et cum Dei adiuto-

Digitized by Google

adiutorio et fidelium noſtrorum conſilio quae in ſtatu ſanctae Eccleſiae et in nobis et in regnis noſtris atque in noſtris fidelibus emendanda erant, emendaremus, et ut emendata de cetero obſeruarentur ſtatueremus. Et ad haec agenda iam per tres uices et tempus et locum condiximus; ſed aut mihi aut fratri meo aut communi nepoti noſtro tales cauſae acciderunt pro quibus hoc quod condiximus implere non potuimus.

II. Interea peruenit ad me quia meus frater, et communis nepos noſter ita inter ſe non erant ſicut tunc fuerunt quando nos ſimul coniunximus. Et ideo ad hoc ueni ut inter eos priuatus mediator exiſterem, et ipſi ſic inter ſe ſint ſicut per rectum eſſe debent. Vnde frater noſter per me et per Epiſcopos noſtros ac per Epiſcopos nepotis noſtri et ſcripto et uerbo tales cauſas nepoti noſtro mandauit pro quibus illi ſic priuatus non erat ſicut antea fuerat: quas ſi ille emendare uellet ſicut ei mandabat, uoluntarie illi erat ſicut diligens patruus dilecto nepoti et Chriſtianus Rex Chriſtiano Regi eſſe per rectum debet. De quibus cauſis nos et Epiſcopi qui nobiſcum fuerunt ex parte nepotis noſtri fratri noſtro et Epiſcopis qui cum eo erant tale reſponſum reddidimus; quia illas cauſas, quas ei reputabat, paratus erat aut emendare, aut de illis certam reddere rationem, et dignam facere ſatisfactionem. Quod reſponſum frater noſter et Epiſcopi libenter receperunt, et, Deo gratias, ſunt ita modo frater et nepos noſter ſicut per rectum eſſe debent.

III. Et uolumus ut ſicut nobis conuenit, ut inter nos fideles Miſſi diſcurrant, et quae in uniuſcuiuſque noſtrum regno emendanda ſunt, et alter alteri innotuerit, emendentur, et caſae Dei et ſacerdotes ac ſerui Dei legem et honorem debitum habeant, et unusquisque fidelium noſtrorum in regnis noſtris, cuiuscunque noſtrum ſit homo, legem et iuſtitiam et in ſe et in ſuis proprietatibus et in ſuis honoribus habeat ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum habuerunt, et ſicut inter nos iam conuenit, et in illis capitulis eſt conſtitutum quae anteceſſores noſtri Reges conſtituerunt, et ſicut nos apud Marſnam firmauimus, et ſicut nunc proxime apud Confluentes ſtatuimus; donec, adiuuante Deo, congruo tempore et opportuno loco iterum ſimul conueniamus, et una cum omni fidelium noſtrorum conſilio quae perfecta non fuerint pacifice tractemus atque perficiamus, et ita nos ad inuicem adiuuemus ut cum Dei adiutorio nos et fideles

 noſtros

noſtros ſaluemus, et oppreſſoribus ſanctae Eccleſiae reſiſtamus. Et hanc adcognitationem ideo ſcribi communi conſenſu fecimus ut unusquisque noſtrum illam habeat, et certius ſciat quid et qualiter exinde obſeruare expreſſius debeat: quia non decet ut Rex a ſua cognitatione deuiet, ſicut non conuenit ut Epiſcopus a ſua recta praedicatione diſcordet.

X.

ad §. VII, 19 et XXII, 23.

BALVZ. c. l. p. 201.

Anno incarnationis dominicae DCCCLXV. XI Kalend. Martii haec quae ſequuntur Hludouuicus et Karolus Reges in Tuſiaco uilla populo adnuntiauerunt.

Sicut uos et plures alios audiſſe credimus, iam ſecundo et tertio in iſto tempore conuenire inſimul propoſuimus: ſed uariis occupationibus praepedientibus, hoc uſque modo implere nequiuimus. Nunc quia, Deo gratias, inſimul conuenimus, uolumus uos ſcire quoniam ad nullius deceptionem uel condemnationem neque pro ulla indebita cupiditate inſimul conuenimus. Propter quae autem, excepto debito ac fraterno deſiderio ut nos inuicem dilectione mutua uideremus, noſter conuentus fuerit, uobis nota facere uolumus, et quae Deo placita et nobis ac fidelibus noſtris ſalubria et proficua ſunt, una cum Dei adiutorio et ueſtro ac ceterorum communium fidelium noſtorum conſilio et auxilio tenere immutabiliter et augere utiliter uolumus.

Cap. I. Primo noſtras et ſanctae Dei Eccleſiae ac regni nobis commiſſi neceſſitates fraterne et ſincera mente ad inuicem expoſuimus.

II. Illa quae nuper cum fidelium noſtrorum conſilio apud Confluentes inter nos confirmata fuerunt, diligenter rememorauimus, quae inuiolabiliter adiuuante Domino conſeruabimus.

III. Sicut Deus hoc in corde noſtro uidet, uolumus et uos ſcire quoniam de corde puro et conſcientia bona et fide non ficta adunati id eſt unanimes effecti ſumus, quantum ipſe dederit a quo eſt omne datum optimum et omne donum perfectum, ad Dei uoluntatem et noſtrum communem honorem et ſaluamentum et ad ſanctae Dei Eccleſiae ſtatum et ſacerdotum ac ſeruorum eius debitum

bitum honorem et uigorem ac regni nobis a Deo commiſſi ſoliditatem reſtituendam et conſeruandam; ut Eccleſia et regnum, quod Deus in manus progenitorum noſtrorum adunauit, et nobis miſericordia ſua commiſit, in noſtro tempore neceſſariam defenſionem et tuitionem et honorem atque ſoliditatem habeat.

IV. Quoniam, ſicut dicit ſancta ſcriptura, qui ſuorum et maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit, et eſt infideli deterior, conſiderauimus et confirmauimus in fide noſtra inter nos de uxoribus et filiis noſtris, qui ita fideliter nobis ſubditi et obedientes fuerint ſicut filii patribus et ſuis ſenioribus eſſe debent, ut unusquisque noſtrum alterius filios ſicut proprios in uera dilectione habeat; et qui ſuperſtes de nobis alteri fuerit, illius qui deceſſerit uxori et filiis, ſicut inter nos conuenit, debitum et neceſſarium adiutorium praeſtet et fidem conſeruet.

V. Conſiderauimus et ſtatuimus ut communes fideles noſtri, quorum conſilio et auxilio ſanctam Dei Eccleſiam et regnum nobis commiſſum gubernare debemus, debitum honorem et ſaluamentum habeant. et ipſi ad Dei uoluntatem et ad noſtrum debitum honorem et uigorem et ſaluamentum, et ad ſanctae Dei Eccleſiae ſtatum, et ad regni ſoliditatem et defenſionem, qualiter populus in regno noſtro legem et iuſtitiam et pacem ac tranquillitatem habeat, de corde puro, et conſcientia bona, et fide non ficta, fideli conſilio et auxilio nobis ſint in omnibus adiutores. Et ſi aliquis, quod abſit, ab hoc deuiare tentauerit, unanimiter ut ad hoc redeat illum conuertere decertemus. Et ſi ad hoc reduci non potuerit, unanimiter ſtudeamus ut uel ſibi ſoli noceat, et contra hoc quod ſalubriter conſeruare debemus, non poſſit damnabiliter agere. Et omnes, tam nobis amici, quam et contrarii, certiſſimum teneant quoniam qui contra quemlibet noſtrum quiddam aduerſi machinatus uel molitus fuerit, apud alium locum familiaritatis et amicitiae non habebit.

VI. Vos ſcitis qualiter nepos noſter Hlotharius per ſuam iuuentutem et per leuium hominum conſenſum et hortamentum, et etiam per eorum fauorem qui illum ſaluare debuerant, fecit et facit contra illam legem quam Deus primo in paradiſo primis hominibus dedit, et quam in euangelio per praeſentiam carnis cum hominibus habitans renouauit et confirmauit, quae ad omnes homines pertinet qui ſecundum Deum legitimo utuntur coniugio, unde et uniuerſalis Eccle-

Eccleſia Dei pulſatur, et ſacerdotes ſunt dehonorati, et populus Chriſtianus ſicut de mali morbi contagio eſt maculatus. Propterea quod Deus dixit, *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum*, et, ſicut ſcriptum eſt, *Ipſe os noſtrum et caro noſtra eſt*, et Eccleſia nobis et illi commiſſa et regnum unum eſt, et populus ac Chriſtianitas una eſt, conſiderauimus ut ad illum Miſſos noſtros mittamus, et ei tale conſilium mandemus qualiter et ipſe coram Deo ſaluus et coram ſeculo honoratus eſſe ualeat, et Eccleſia et regnum, quod illi ad ſaluationem commiſſum eſt, ſolidum eſſe poſſit, et populus Dei ſaluus ſit, et legem ac iuſtitiam et pacem ac tranquillitatem habeat.

VII. Quia etiam ipſe ſuos Miſſos ad nos transmiſit quaſi conſilium quaerens, per noſtros Miſſos, et de his unde nobis mandauit, quantum nobis Dominus dedit, ei uerum et ſincerum conſilium remandamus, et talem uoluntatem noſtram eſſe erga eum ſicut uobis dicimus, illi per eosdem Miſſos noſtros mandamus.

XI.

ad §. XXII, 26.

BALVZ. c. l. p. 207.

Anno incarnationis dominicae DCCCLXVIII. Indictione prima, Metis ciuitate, apud ſanctum Arnulfum, hae pactiones inter Hludouuicum et Karolum glorioſos Reges factae ſunt, his praeſentibus, Hincmaro Archiepiſcopo, Luitperto Archiepiſcopo, Altfrido Epiſcopo, item Hincmaro Epiſcopo, Witgario Epiſcopo, Odone Epiſcopo, regni Karoli glorioſi Regis XXIX.

A Modo et deinceps ad Dei uoluntatem et ſanctae Eccleſiae reſtaurationem et honorem atque defenſionem et ad noſtrum communem honorem et ſaluamentum atque profectum, et ad ſaluationem ac pacem Chriſtiani populi nobis commiſſi, iſti fratri meo Karolo et conſilio et auxilio in uera fraternitate, quantum Deus mihi ſcire et poſſe dederit, fidelis adiutor ero. Et ſi Deus nobis amplius adhuc de regnis nepotum noſtrorum donauerit, et in acquirendo, ac in diuidendo, ſicuti plus aequaliter aut nos aut noſtri communes fideles inuenerint, quos communi conſenſu elegerimus, et in ipſa diuiſione conſentiendo, et in habendo, et in conſeruando atque defen-

Digitized by Google

defendendo, tam iſtud quod habemus quam et quod nobis de praefatis regnis Dominus conceſſerit, absque doloſitate aut deceptione uel ſuper abreptione illi ſincerus auxiliator et cooperator ero, ſicut uerus frater uero fratri per rectum eſſe debet; in hoc ut ipſe ſimiliter erga me conſeruet. Mundeburdem autem et defenſionem ſanctae Romanae Eccleſiae pariter conſeruabimus; in hoc ut Romani Pontifices nobis debitum honorem conſeruent, ſicut eorum anteceſſores noſtris anteceſſoribus conſeruauerunt. Si me Deus adiuuet et iſti Sancti.

Similiter et Karolus Hludouuico promiſit.

XII.

ad §. VII, 21.

HARDVIN. Tom. V Actor. Concilior. pap. 733.

Concilium Wormatienſe, habitum in cauſa eccleſiaſticae diſciplinae, anno Domini DCCCLXVIII.

Tituli Canonum.

I. Quibus temporibus debeat ſacramentum baptiſmi exhiberi.
II. Vt praeter epiſcopum nullus chriſma conficiat.
III. De conſecranda eccleſia.
IV. Quid in ſacrificio offerri debeat.
V. De baptiſmi ſacramento.
VI. Vt eccleſia cum rebus ſuis ad epiſcopi ordinationem pertineat.
VII. De oblationibus fidelium, ſeu de redditu eccleſiae, quot portiones fieri debeant.
VIII. De his quae prohibentur presbyteris in eccleſiaſticis ſacramentis.
IX. De epiſcopis ceterisque ſacris miniſtris, ut ab uxoribus abſtineant.
X. De incriminatis, qualiter expurgari debeant.
XI. De ſacerdotibus in fornicationem lapſis.
XII. De ſacerdotibus, quibus crimen fornicationis impingitur.
XIII. Vt epiſcopus pro leuibus et paruis cauſis neminem excommunicet.

XIV. De clericis, ſi excommunicati pro leuibus cauſis, aut innocentes fuerint.

XV. Si in monaſteriis aliquid furatum fuerit, qualiter ipſi fratres ſe inde expurgare debeant.

XVI. Vt nulli epiſcopo liceat a ſynodo, uel ante peractam ſynodum diſcedere.

XVII. Vt epiſcopi, presbyteri, diaconi, canes ad uenandum, et accipitres habere non debeant.

XVIII. De clericis qui ſine epiſtola ſui epiſcopi proficiſcuntur.

XIX. De uagis et inobedientibus clericis.

XX. De feminis ſacro uelamine conſecratis.

XXI. De uiduis quae ſacrum uelamen capiti impoſuerunt.

XXII. De paruulis a parentibus intra ſepta monaſterii traditis.

XXIII. De profeſſione monachorum.

XXIV. Vt nullus ſaecularium eccleſiam aut clericum fatigare praeſumat.

XXV. Sub quam cauta conſideratione erga poenitentes ſacerdos exſiſtat.

XXVI. De his qui ſacerdotem ſponte occiderint.

XXVII. De eo qui meditatione odii, uel propter auaritiam paganum occiderit.

XXVIII. De eo qui inſaniens aliquem occiderit.

XXIX. De eo qui arborem incidit, et dum operi neceſſario inſiſtit, aliquis ſubtus ipſam arborem deueniens opprimitur.

XXX. De patricidis et fratricidis.

XXXI. De leproſis fidelibus, ſi participationem Dominici corporis et ſanguinis percipere debeant.

XXXII. In quota generatione ſibi fideles copulentur.

XXXIII. De his qui cum duabus ſororibus fuerint fornicati, uel cum his perſonis, de quibus ſacra ſcriptura prohibet.

XXXIV. De eo qui cum commatre ſpiritali, uel cum ea quam de ſacro fonte baptiſmatis ſuſceperit, aut cum illa quam ante epiſcopum tenuerit, cum ſacro chriſmate fuerit uncta, fornicationem perpetrauerit.

XXXV. De mulieribus quae conceptos utero infantes uoluntate excutiunt, uel quae dormiendo filios ſuffocare uidentur.

XXXVI.

XXXVI. De eo qui uiduam in matrimonium ſuſceperit, et cum filia ipſius, quam ex priori marito habuit, concubuerit: uel quae patri filioque ſe ſubſternunt, ſeu de his qui cum duabus ſororibus concubuerint.

XXXVII. Qui pro diuerſis erratibus poenitentiam ſubierint, ſi a propriis uxoribus ſeparari debeant.

XXXVIII. De his qui ſeruos ſuos iudicibus non iudicantibus necant.

XXXIX. De domina quae Zeli cauſa ancillam ſuam occiderit.

XL. Si epiſcopus ſeruum alterius clericum fecerit.

XLI. De his qui odio ad pacem non reuertuntur.

XLII. Ne ſine accuſatione legitima condemnetur quispiam.

XLIII. De refugis ac perfidis laicis.

XLIV. De adulteris.

XLV. Vt curam rerum eccleſiaſticarum tantum epiſcopus habeat.

XLVI. De eadem re, ex concilio Antiocheno.

XLVII. Bona eccleſiae quot partibus diuidenda, ex decretali Papae Gelaſii, capite XXIX. primae decretalis.

XLVIII. Vt absque praeceptione nouae baſilicae non dedicentur.

XLIX. De conſtituendis presbyteris.

L. De manſis uniuscuiusque eccleſiae.

LI. De presbyteris uniuscuiusque eccleſiae.

LII. De uillis, nouis eccleſiis in eis nouiter conſtitutis.

LIII. De eccleſiis deſtructis: uel de nonis et de decimis.

LIV. De eccleſiarum honore.

LV. Vt eccleſia cum rebus ſuis ad epiſcopi ordinationem pertineat.

LVI. De ordinatione presbyterorum.

LVII.

LVIII. De honore pro eccleſiis dando.

LIX. De decimis diſpenſandis.

LX. De petendo chriſmate.

LXI. De non quaerendo clericis iudicio ſaeculari, ex Carthaginenſi concilio.

LXII. De epiſcopis aut presbyteris uagis in parochia aliena non admittendis, ex concilio Carthaginenſi.

LXIII. De concubitu uago et inceſtuoſo, ex concilio Carthaginenſi.

LXIV. De carne a beſtiis laeſa, aut per ſe mortua non edenda: item de apibus hominem necantibus, necandis, ex concilio Carthaginenſi.

Digitized by Google

LXV. Animalia quae quibus comedi quomodo licita, ex concilio Carthaginenſi.

LXVI. Si quis presbyter contra epiſcopum ſuum inflatus ſchiſma fecerit, anathema ſit.

LXVII. Vt nullus epiſcopus, presbyter, et diaconus, conductor ſit.

LXVIII. Lectoribus neceſſario uel uxores ducendae, uel continentia profitenda.

LXIX. De fenore clericis inhibito.

LXX. De infantibus baptizandis, quoties dubitatur, utrum fuerint baptizati.

LXXI. De clericis qui intra annum cauſam ſuam non procurant.

LXXII. De epiſtola ſancti Iacobi Apoſtoli, in qua pro infirmis praecipit orare.

LXXIII. De diaconiſſis mulieribus, ex concilio Chalcedonenſi, cap. XV.

LXXIV. De coniuratione uel conſpiratione, ex eod. cap. XVIII.

LXXV. Quod non liceat clericis poſt mortem epiſcopi ſui, res ad eum pertinentes diripere, ex eodem cap. XXII.

LXXVI. Quod non oporteat ordinationes epiſcoporum diu differre, ex eod. cap. XXIV.

LXXVII. De his qui rapiunt puellas, ex eodem, cap. XXVI.

LXXVIII. Quota generatione coniugia copulari debeant.

LXXIX. De honore pro eccleſiis.

LXXX. De his qui ſuſpenduntur in patibulis.

PRAEFATIO.

Dum ſtudio amoris Chriſti, ac iuſſione excellentiſſimi glorioſique domini Ludouici regis, cuius tanta erga Deum deuotio exſtat, ut non ſolum in rebus humanis, uerum etiam in cauſis diuinis maximam ſemper ſolicitudinem gerat, apud Wormaticam ciuitatem, anno ab Incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCLVIII. Indictione prima XVII Kalendas Iunii conueniſſemus, ut de quibusdam eccleſiaſticis utilitatibus communis a nobis tractatus ageretur: primum gratias Saluatori noſtro Deo omnipotenti retulimus, quod nos ob ſuam immenſam pietatem ſalubri conuentu ad tractanda eccleſiaſtica negotia dignatus eſt aggregare. Poſtea communi tractatu ac diligenti conſideratione, priorum patrum auctoritatem ſecuti, capitula in ſub-

in ſubſequentibus attitulata, a nobis promulganda eſſe neceſſarium duximus. Et quoniam generale concilium egimus, oportuit primum noſtrae uocis ſermonem de Deo eſſe, ut poſt profeſſionem fidei noſtrae, ſequentia noſtri operis uota quaſi ſupra fundamentum firmiſſimum diſponerentur.

XIII.

ad §. XXII, 27.

Pactio Aquisgranenſis.

Anno incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCCLXX Indictione III pridie nonas Martii, anno XXXII. Karoli glorioſi regis, Aquisgrani palatio hae pactiones inter ipſum et Hludouuicum Regem fratrem ipſius factae ſunt.

Ingelramnus Comes ex parte Karoli Regis.

Sic promitto ex parte ſenioris mei quod Senior meus Karolus Rex fratri ſuo Hludouuico Regi talem portionem de regno Hlotharii Regis conſentit habere qualem aut ipſi iuſtiorem et plus aequaliorem aut communes fideles eorum inter ſe inuenerint. Nec eum in ipſa portione, uel in regno quod antea tenuit, per aliquam fraudem uel ſubreptionem decipiet aut forconſiliabit, ſi frater ſuus Hludouuicus eandem firmitatem et fidelitatem quam ex parte ſenioris mei illi habeo promiſſam, iſte frater ſuus Hludouuicus ſeniori meo ex parte ſua, quandiu uixerit, inuiolabiliter ſeruauerit.

Item Leutfridus Comes ex parte Hludowici Regis.

Sic promitto ego ex parte ſenioris mei quod ſenior meus Hludouuicus Rex fratri ſuo Karolo Regi talem portionem de regno Hlotharii Regis conſentit habere qualem aut ipſi iuſtiorem aut plus aequaliorem aut communes fideles eorum inter ſe inuenerint. Nec eum in ipſa portione, uel in regno quod antea tenuit, per aliquam fraudem uel ſubreptionem decipiet aut forconſiliabit, ſi frater ſuus Karolus eandem firmitatem et fidelitatem quam ex parte ſenioris mei illi habeo promiſſam, iſte frater ſuus Karolus ſeniori meo ex ſua parte, quandiu uixerit, inuiolabiliter ſeruauerit.

Digitized by Google

Haec eadem tertius Theodoricus Comes ex parte glorioſi Regis Karoli, et quartus Radulfus Comes ex parte Hludouuici proſecuti ſunt.

Iſti praeſentes fuerunt, Leutbertus Archiepiſcopus, Altfridus Epiſcopus, Odo Epiſcopus, Adalelmus Comes, Ingelramnus Comes, Liutfridus Comes, Theodoricus Comes, item Adalelmus Comes.

XIIII.

ad rem diplomaticam Ludouici Germ.

HVND. metrop. Salisb. P. II p. 9.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti Dei Omnipotentis. Ludouicus diuina fauente gratia Rex Baioariorum. Si igitur erga loca diuinis cultibus mancipata propter amorem Dei, eorumque in eisdem locis ſibi famulantibus beneficia opportuna largimur, praemium nobis apud Dominum in aeterna beatitudine recipere confidimus. Proinde notum ſit omnibus fidelibus ſanctae Dei eccleſiae, noſtrisque praeſentibus ſcilicet et futuris, quia uir uenerabilis Cozbaldus ſacri palatii noſtri ſummus Capellanus, et Abbas Monaſterii, quod dicitur Altaha, quod eſt conſtructum in honore S. Mauritii martyris Chriſti, adiens excellentiam noſtram innotuit clementiae noſtrae, qualiter poſtquam terra Auarorum ex parte ab auo noſtro Domino Carolo Imperatore capta fuiſſet, ipſius permiſſu atque conſenſu quaedam res in ipſa Marcha ad ius regium pertinentes eidem monaſterio collatae fuiſſent, quas etiam usque nunc praedictum poſſedit Monaſterium. Sed quia auctoritas traditionis exinde minime apparebat, deprecatus eſt idem Gotsbaldus Abbas, ut noſtrae auctoritatis largitionem atque confirmationem eidem daremus monaſterio, per quam ipſas res in poſterum praedictum monaſterium, eiusque rectores absque cuiuslibet impedimento aut contradictione tenere et dominari potuiſſet. Cuius deprecationem propter diuinum amorem et reuerentiam ipſius ſancti loci libenter annuimus, et ipſas res perpetuo poſſidendas ſolenni datione eidem conceſſimus monaſterio, id eſt locum, qui nuncupatur Wachauua. qui terminatur a fonte riuuli, qui uocatur Myſtrica, usque ad eum locum, ubi ipſe Danubium influit, ac deinde tendit ſurſum in ripam Danubii usque in Bochbach, et ultra Bochbach manſum unum, et inde iuxta Bochbach ſurſum usque in uerti-

Digitized by Google

uerticem montis, qui nuncupatur Ahornica, nec non et alium locum nuncupatum Accusbach iuxta ripam Danubii, cuius menſura eſt in longitudine milliarium unum et in latitudine ſimiliter, nec non et campum unum, qui continet manſum unum, quem interiacet cauſa Friſingenſis Ecclcſiae. Has itaque res cum mancipiis, domibus, aedificiis, uineis, terris, ſyluis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, quantumcunque infra terminia praedicta de eisdem rebus continetur, totum et ad integrum, in ius et dominationem praedictae Eccleſiae perpetualiter ad habendum conferimus. Ita uidelicet, ut quicquid de ipſis uel in ipſis rectores uel miniſtri ſupra memoratae ſedis ob utilitatem et commoditatem ipſius Eccleſiae facere uel iudicare uoluerint, liberam habeant in omnibus poteſtatem faciendi, quicquid elegerint. Et ut haec auctoritas largitionis atque confirmationis noſtrae per curricula annorum inuiolabilem atque inconuulſam obtineat firmitatem, manu propria ſubtus firmauimus, et annuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Adalleod. Diacon. ad uicem Gozbaldi recognoui. Datum prid. Non. Octobr. anno Chriſto propitio decimo ſeptimo Regalis Imperii Domini Ludouici ſereniſſimi Aug. an. V regni noſtri, Indict. nona, Actum in Regenſpurch ciuitate. In Dei nomine feliciter Amen. Signum Domini Ludouici Sereniſſimi Regis.

XV.

SCHANNAT. cod. probat. hiſt. Fuld. p. 114.

Ludouici Germaniae Regis Diploma, quo Fuldenſe Monaſterium cum rebus et Locis ad idem ſpectantibus ſub protectione ſua recipit aliaque eiusdem Priuilegia confirmat.

In nomine Sanctae et Indiuiduae Trinitatis. Hludovvicus diuina fauente gratia Rex. Conſtat nos diuina diſpenſante gratia ceteris mortalibus ſupereminere, unde oportet, ut cuius praecellimus munere, eius ſtudeamus modis omnibus parere uoluntati, quapropter conperiat induſtria atque utilitas omnium Fidelium noſtrorum praeſentium ſcilicet et futurorum, quia Vir uenerabilis Hrabanus Abba ex Monaſterio quod dicitur Fulda, quod eſt ſitum in pago Grapfelt, conſtructum in honore Sancti Bonefacii Martyris Chriſti, ubi idem glorioſus Martyr corpore quieſcit, adiens Excellentiam culminis noſtri,

Ex Autograph.
Anno 834.

ſtri, obrulit nobis quandam auctoritatem inmunitatis Domni et Genitoris noſtri Hludovvici praeſtantiſſimi Imperatoris, in qua continebatur, qualiter idem praeclariſſimus Princeps praefatum Monaſterium cum monachis ibidem Domino militantibus, et cum rebus uel hominibus ad ſe iuſte pertinentibus uel aſpicientibus ſub ſua conſtituiſſe defenſione et inmunitatis tuitione; obſecrauit namque praeſcriptus Abba, ut ſimiliter ipſum Monaſterium cum Monachis ibidem Deo famulantibus, et cum rebus et hominibus ſibi legaliter pertinentibus ſub noſtra conſtitueremus defenſione, et paternae auctoritati noſtram quoque pungeremus auctoritatem, cuius petitionem quia iuſtam, immo rationabilem eſſe iudicauimus, libenter accommodauimus, et Beneficium quod nobis poſtulauit deuoto animo adſenſum praebuimus, et ideo hanc auctoritatem propter diuinum amorem et uenerationem ipſius ſancti loci, tranquillitatemque Fratrum ibidem conſiſtentium, circa ipſum Monaſterium fieri decreuimus, per quam in futurum ſancimus, atque praecipientes iubemus, ut nullus Iudex publicus uel quilibet ex iudiciaria poteſtate in Eccleſias, uillas, loca uel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones, quas moderno tempore iuſte et rationabiliter infra Regnum diuinitus nobis commiſſum, praefatum tenet et poſſidet Monaſterium, uel quae deinceps in iure ipſius ſancti loci uoluerit diuina pietas augeri, ad cauſas iudiciario more audiendas, uel freda undecumque exigenda, aut manſiones uel paratas faciendas aut fideiuſſores tollendos, aut homines ipſius Monaſterii tam ingenuos, quam et ſeruos ſuper terram ipſius conmanentes diſtringendos, nec ullas redibitiones aut inlicitas occaſiones requirendas, noſtris futuriſque temporibus ingredi audeat, uel ea quae ſupra memorata ſunt, penitus exigere praeſumat, ſed liceat memorato Abbati, ſuisque ſucceſſoribus res praedicti monaſterii cum omnibus ſibi ſubiectis ſub inmunitatis noſtrae defenſione quieto ordine poſſidere, et noſtro fideliter parere imperio, et quicquid de praedictis rebus ius Fiſci exigere poterat, totum nos pro aeterna remuneratione praefato Monaſterio et Monachis ibidem Deo ſeruientibus conceſſimus, ut ibidem perpetuo proficiat in augmentis, er quandoquidem diuina uocatione ſupradictus Abba, uel ſucceſſores eius de hac Luce migrauerint, quamdiu ipſi Monachi inter ſe tales inuenire potuerint, qui ipſam congregationem ſecundum Regulam Pii Patris Benedicti regere ualeant, per hanc noſtram auctoritatem et conſenſum licentiam habeant eligendi Abbates, quatenus melius

melius et liberius delectet eis pro nobis atque ſtabilitate Regni noſtri, Domini Miſericordiam adtentius exorare: haec uero auctoritas ut pleniorem in Dei Nomine obtineat firmitatem, manu propria ſubter firmauimus, et annuli noſtri inpreſſione ſignari iuſſimus.

Signum Hludovvici Glorioſiſſimi Regis.

Adalleodus Diaconus, ad uicem Grimaldi recognoui et ſubſcripſi.

Data Non. Febr. Anno Chriſto propitio primo Regni Domni Hludovvici Regis in Orientali Francia, Indictione XII. Actum Francofurt Palatio Regio in Dei nomine feliciter, Amen.

XVI.

SCHANNAT. probat. dioeceſ. et hierarch. Fuld. p. 239.

Diploma Ludouici II Regis, quo Abbati Fuldenſi Sigehardo decimae fidelium per Turingiam, aliasque plures prouincias adiudicantur ac confirmantur.

In Nomine Domini Dei et Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Ludevvicus propiciante Clementia Dei, Rex. Si ea quae Praedeceſſores noſtri Pipinus, Karolus, Ludevvicus, ſuperna dignatione illuminati ac ſuorum fidelium deuotis admonitionibus inſtigati pro ſtatu et felicitate Aecleſiarum, ſiue ſeruorum Dei ſtatuere decreuerunt, noſtris confirmamus edictis, hoc nobis procul dubio ad eternam Beatitudinem, Regnique noſtri Tutelam profuturum eſſe credimus, atque exinde Dominum Retributorem in poſterum habere confidimus: Igitur notum ſit omnibus Sanctae Aecleſiae, et noſtris Fidelibus, qualiter noſtris Temporibus oborta eſt queſtio inter Liuperdum Mogontinae Sedis Primatem, et Sigehardum Fuldenſis Coenobii Abbatem de Decimis, et quia tale negotium niſi in noſtri preſentia determinari non potuit, euocauimus - - ad audientiam in noſtram ſcilicet curtem Ingilunhem, ubi maiores regni conuenerunt, Epiſcopi, Abbates, Comites, Nobiles, et quamplurimi idonei Fautores, Teſtes, ac Iudices huiuscemodi cauſae determinandae, quos hic nominatim aſſignare precepimus: Liuperdus Mogontinae Ciuitatis Metropolitanus et Archicapellanus, Williberdus Colonienſis Antiſtes, Arn Wirciburgenſis Epiſcopus, Adalhelmus Vuormacenſis Epiſcopus, Gebehardus Spirenſis Epiſcopus; Comites uero, Erluuin Aulicus Praeſes,

Ex Autogr. ann. 874.

Liuthere Comes, Friderat Comes, Vdalrih Comes, Manegolt Comes, Kriſtan Comes. Chriſto igitur propitio ac mediatore, qui pacis et karitatis amator ac largitor eſt, in noſtri preſentia, concordantibus predictis Epiſcopis, Comitibus, omnique Conuentu nobilium perſonarum, ipſo etiam Liutperdo pro amore Dei, et amore iuſticiae in idipſum conſentiente, cum ſacramento iurisiurandi Eccleſiaſticae decim - - Prouincia confirmatae ſunt ad Sanctum Bonifatium Chriſti Martyrem in locis ac uillis ſubter annotatis, a ueracibus teſtibus, aduocatis ſcilicet prefati Monaſterii, quorum haec ſunt nomina Gumbrat, Wolfhere, Madalrih, Moroch, Lyutole, Vngildeb, Engilbrat, Krappoto, Atto, Gelirat, Hartrat, Folcknant, Adalhelm, Geyrat, Reginbrat, Waltbrat, Ruyart, Werdant. Locorum autem, et uillarum haec ſunt nomina: Friemmari. Kintileba. Buſileba. Mulinhus. Item Mulinhus. Baringe. Yaneri. Item Yaneri. Tunnaha. Item Tunnaha. Tungidi. Tullineſtat. Tachebach. Vnſolteyleba. Item Yaneri. Sumeridi. Item Sumeridi. Nordhuſa. Arolfeshuſa. Bitbahe. Berolfeſtah. Odeſtat. Zuzeſtat. Zimbra. Beeſtat. Holzhuſa. Atamanneſthorph. Buſileba. Fargeloha. Brantbah. Sueberbrunno. Haſtyneileba. Rod. Hadebrantesrod. Alarici. Elerina. Wizanbrunno. Hago. Turari. Tricuſti. Gundesleba. Holzſuoſara. Beneleba. Bezhinga. Crichigruzzi. Toleſtat. Selichilde. Thiodorf. Heldron. Bruslohon. Folcgereshuſon. Katonbure. Snelmunteshuſa. Gaheszeti. Vuiderolteshuſun. Eberolfesrod. Slethem. Hurbah. Thurihtridi. Thuringohus. Zotaneſtat. Neueri. Nelibi. Heringa. Ratingeſtat. Gebenſtat. Golhereſtat. Skidingi. Thriburi. Otumbah. Suaba. Tilinga. Heltrunga. Woteneshuſa. Manneſtat. Frummihereſtorph. Eberſtat. Buoteſtat. Fugelesburc. Iſtat. Ypanenhuſa. Herimoteſtat. Obimineſtorpf. Hevvibah. Kezzilari. Deneſteti. Meiskeſtorph. Oterestorp. Laharesſteti. Vlmunſteti. Sulzbah. Romaſtat. Vnfrideſtat. Lanthareſtat. Suuabohuſa. Nemanneſthorp. Trebunesſthorp. Woniſeſthorp. Moinuvvinida. Finicheſtorp. Turnifelt, Rottorph. Vmpredi. Calo. Zitemorotenſtenni. Helidingi. Item Helindingi. Ingredi. Item Ingridi. Keſſinnentorp. Trumbeſtorph. Zutileba. Tuſſileba. Madaha. Nezemannestorph. Dueneſtat. Eodem ordine et in ceteris regionibus in noſtri preſentia, in praedicta Curte Ingilunhem Decimae ad Sanctum Bonifatium confirmatae ſunt, in Vuormacenſe, et Renenſe, ab Adalhelmo aduocato; in Vuetreiba a Geltrato, Vuerdanto et Vnalebendo. In

Haſſis,

Haſſis, a Gerhardo in Monihgovve a Folcnando. In Loganaha, a Vualcbetdo. In Salegovve, a Reginhardo. In Graphelt a Ryuggero: Praenominatus autem Abbas Sygehardus deprecatus eſt clementiam noſtram, ut et nos anteceſſorum noſtrornm piam erga ſancta Dei loca deuotionem imitantes, hoc noſtrae confirmationis praeceptum fieri iuberemus ne inter eum et praedictum Archiepiſcopum Liutperdum, uel ſucceſſores eorum huiusmodi contentio ulterius oriretur, unde decernimus atque iubemus per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum, ut praefato Sigehardo, eiusque ſucceſſoribus Abbatibus in perpetuum in Regionibus et Villis ſupra determinatis, nullo inquietante, ſed Deo auxiliante absque ullius contradicentis obſtaculo, reddantur decimae fidelium; et ut haec confirmatio decimarum ſtabilis et inconuulſa permaneat, hoc preceptum inde conſcriptum manu propria corroborantes, ſigilli noſtri impreſſione iuſſimus inſigniri.

Signum Domni Ludevvici ſereniſſimi Regis, filii Ludevvici Imperatoris.

Heburhardus Cancellarius ad uicem Hugberdi Archicapellani recognoui.

Data anno Domini DCCCLXXIIII Indictione VII Regni uero Domni Ludevvici ſereniſſimi Regis in Orientali Francia Regnantis XXXVI ſub die XV Kal. Iun. Actum in Palacio Ingilunhem in Dei nomine amen.

XVII.

SCHILTERI obſeruat. ad KOENIGSHOV. Chron. Argent. p. 430.

Diploma Ludouici R. monaſterio S. Stephani Argent. indultum. Accedunt uariantes lectiones GVILLIMANNI et HERRGOTT.

In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis.

Ludeuuicus fauente gratia Dei Rex. Si liberalitatis noſtrae munere locis Deo dicatis aliquid conferimus beneficii, et neceſſitates Eccleſiae Dei per peticiones religioſarum perſonarum releuamus munimine atque imperioſo tuemur iuuamine: id nobis et ad morta-

lem uitam temporaliter peragendam, 1) et ad aeternam feliciter adipiſcendam profuturum eſſe liquido confidimus. Ex quo nouerit omnium fidelium noſtrorum tam praeſentium, quam futurorum ſollers diſcretio, 2) quod nobilis atque uenerabilis Sanctimonialis Abbatiſſa Baſilla ſancti Stephani infra muros Argentoratenſes ſiue Strasburc, noſtram adiens mageſtatem, praeſentauit obtutibus noſtris 3) autorabiles emunitatis firmitates predeceſſorum noſtrorum Regum et Imperatorum. qualiter predictus locus S. Stephani a Duce Alberto fundatus erat. et per conſtitutionem Chylderici regis 4) emunitatus, et per Pipinum 5) Maiordomum locupletatus et munitus creſcebat. et per munificentiam Clotharii 6) Imperatoris primi et coniugis Yrmengardis 7) dictatus 8) et corroboratus, pollebat. ac demum etiam auctoritatem domini et genitoris noſtri Hlodeuuici bonae memoriae piiſſimi Auguſti. in qua continebatur inſertum, quod non ſolum idem genitor noſter, uerum etiam predeceſſores eius reges 9) uidelicet Fraemchorum apud locum iam dictum, beato Stephano et congregacioni Canonicorum quatuor Sacerdotum et Sanctimonialium triginta. cum neceſſariis miniſtris dedicatum, ſub ſuo munimine ac defenſione cum omnibus ſibi ſubpertinentibus, tam mancipiis quam praediis, tam infra ciuitatem quam foris conſtitutis, eorum immunitatum auctoritatibus hactenus ab inquietudine totius iudiciariae poteſtatis eadem munita et defenſa fuiſſet Abbacia. Pro huius itaque rei firmitate exorauit praedicta Abbatiſſa 10) Baſilla, ut paternam ſeu predeceſſorum noſtrorum regum clementiam ſequendo, huiuscemodi noſtrae emunitatis praeceptionem ob amorem Chriſti et reuerentiam 11) ſancti loci circa idem monaſterium fieri cenſeremus. Cuius poſtulationibus facilem tribuimus aſſenſionem et hanc noſtrae Mageſtatis paginam erga ipſum locum immunitatis et tuicionis cauſa pro diuini cultus amore et animae noſtrae remedio fieri decreuimus. Per quod praecepimus atque iubemus, ut ſaluo per omnia honore 12) ſui ſacroſancti praeſulis, nullus iudex publicus uel quislibet ex iudiciaria poteſtate in perſonas uel eccleſias uel orato-

1) H. et ad Ecleſiam feliter etc. 2) H. quia nobilis etc. 3) H. authorabiles emunitates, firmitates etc. 4) H. emunidatus 5) H. Majodomrinm. 6) H Imperatoris, patris. 7) G. dicatus, H. ditatus. 8) G. et corroboratus *omiſſum.* 9) G. et H. Francorum uidelicet. 10) H. Bateila. 11) H. ſancti *omiſſum.* 12) H. ſuo.

oratoria aut loca aut agros uel quaſcunque reliquas poſſeſſiones quas ab antiquo uel moderno tempore in quibuslibet territoriis uel pagis uel 13) comitatibus infra dicionem noſtram iuſte et legaliter memorata tenet uel poſſidet Abbatia, uel ea quae poſtmodum in iure ipſius monaſterii uoluerit diuina pietas 14) augere, ad cauſſas audiendas uel freda uel tributa uel thelonea exigenda, 15) aut manſiones uel 16) paratas faciendas, aut fideiuſſores tollendos; aut homines ipſius Eccleſiae tam ingenuos quam ſeruos ſuper terram ipſius commorantes iniuſte diſtringendos. nullas redibitiones aut illicitas occaſiones requirendas, noſtris uel futuris temporibus ingredi audeat, nec ea quae ſupra memorata ſunt penitus exigere 17) non preſumat, ſed liceat memoratae Abbatiſſae ſuisque 18) ſucceſtricibus auctoritate Epiſcopali 19) et diſpenſatione illius 20) quem de numero fratrum ipſius loci conſtituerit 21) echonemum. ipſam ſedem cum omnibus ſibi ſubiectis. et rebus uel hominibus ad ſe pertinentibus, ſub tuitionis atque emunitionis noſtrae defenſione, remota totius iudiciariae poteſtatis inquietudine. quieto ordine poſſident. et pro noſtro fideliter 22) Deum exorare imperio et incolomitate noſtra et coniugis atque prolis. Nec liceat alicui ſub praetextu aduocatoriae occaſionis ſibi uel in hominibus uel quibuslibet rebus uel poſſeſſionibus eorum aliquod ius uendicare, niſi quem pro aliqua, ſicut aliquando fieri euenit, neceſſitate, ipſa Abbatiſſa cum congregationis uoto per conſilium Antiſtitis aput palatium expoſtulauerit. qui nec palemundum uel aliquas exactiones exercere preſumat. Si quis uero temerarius contra hanc noſtrae conſtitutionis auctoritatem uenire praetemptauerit, praedictae Eccleſiae quinque libras auri. fiſcoque regio decem auri puriſſimi perſoluere cogatur. et inſuper offenſam regiam incurrat. Vt autem haec auctoritas pleniorem in Dei nomine uigorem obtineat, et a fidelibus S. Dei Eccleſiae et noſtris uerius et cercius perpetuo tempore credatur, propria manu ſubterfirmauimus et anuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus. Data II Idus Septembris Anno Chriſto propicio 23) XXIII. Domni Hlodevvici

 Sere-

13) H. ciuitatibus. 14) G. et H. augeri. 15) G. ad manſiones. 16) G. et H. pratas. 17) G. non *omiſſum*. 18) H. ſucceſſoribus. 19) G uel diſpenſatione. 20) H. quae de numero. 21) H. echonemum *omiſſum*. 22) H. Deum *omiſſum*. 23) G. XXII.

Sereniſſimi regis in Alſatia indictione 24) quarta. Actum Strazburc. palatio regio. in Dei nomine feliciter. Amen.

Signum Chlodevvici Sereniſſimi Regis. Otgarius ad uicem Grimoldi Archicancellarii recognouit. In Monogrammate linea transuerſa media omiſſa. Effigies reg. in cera quad. adeſſe dicitur.

24) H. quinta.

XVIII.

ad rem diplomaticam Karolomanni.

RETTENPACHER annal. Cremifan. p. 32.

Diploma ſeu priuilegium primum Karolomanni, de rebus inter Sprazas, et de Smidba.

In nomine Sanctae et indiuiduae Trinitatis. Karolomannus diuina fauente gratia Rex. Si erga loca diuino cultui mancipata regali more beneficia largimur oppurtuna, id nobis proculdubio ad ſtabilitatem regni noſtri et animae ſalutem proficere minime dubitamus. Quapropter nouerit induſtria omnium fidelium Sanctae Dei Eccleſiae, noſtrorumque uidelicet praeſentium et futurorum, quoniam compuncti amore diuino quaedam loca noſtrae haereditatis, ad Monaſterium, quod uocatur Chremiſa, tradimus. Quae quamuis nobiliſſimus Pater noſter diuae memoriae Ludvvicus Rex ad id Monaſterium donaret, tamen nullo auctoritatis ſuae praecepto confirmauerat, idcirco complacuit regalitati noſtrae, pro remedio animae praefati beatiſſimi Genitoris noſtri, et Genitricis noſtrae hanc ipſam donationem per praeſentem auctoritatem noſtram confirmare, quatenus perpetualiter firma et inconuulſa permaneat. Tradimus ad praefatum Monaſterium per hoc praeſens praeceptum noſtrum territorium quoddam iuxta fluuium, qui dicitur Spraza, quod a capite ab eo loco incipit, ubi unus fons in loco, qui Benninvvanch dicitur, intrat in Sprazam, et ſic inter duas Sprazas, usque in eum locum, ubi ipſae duae Sprazae ſimul unum decurſum conficiunt. Hoc igitur totum, ſicut iam a duobus Comitibus Arathoto, et Ernuſto circumequitatum fuerat, cum omni integritate ad praefatum Monaſterium Chremiſa, quod eſt in honore Domini et Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti conſtructum, tradimus atque donamus, et de noſtro iure in ius et dominationem eiusdem Monaſterii

ſterii transfundimus; ita uidelicet, ut quidquid de praefatis rebus ob utilitatem et profectum praeſcripti Monaſterii Rectores et miniſtri eius facere uel iudicare uoluerint, libero in omnibus potiantur arbitrio faciendi quidquid elegerint. Aliud uero territorium tradimus ad ipſum praefatum Monaſterium ſub ſimili confirmatione in loco, qui dicitur Smidaha, cuius terminus a Danubio, ubi unus fons emanat, ex una parte incipit, et ſic uadit usque in eum locum, qui dicitur Wachrein. Hoc ergo totum, ſicut diximus, et ſicut hoc Wilhelmus Comes quondam ad id Monaſterium circuiuit, atque ſignauit ex noſtra poteſtate in poteſtatem eiusdem praenominati Monaſterii ſecuriter tradimus, quatenus Rectores, ſicut iam diximus, eiusdem Eccleſiae, liberam poteſtatem ad utilitatem eiusdem loci, ſanctaeque congregationis in omnibus habeant, inde facere quidquid elegerint, nullo unquam ſucceſſore noſtro irrumpente, uel inquietante, ſed Deo auxiliante perpetuis temporibus firma, inuiolabilisque haec donatio permaneat. Quapropter ut firmiorem in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria noſtra ſubter eam confirmauimus, et annuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus. Signum Domini Karolomanni Sereniſſimi Regis.

Waldo namque Cancellarius, ad uicem Diotmari recognoui. Datum IV Kal. Iul. anno, Chriſto propitio primo regni Domini Karlomanni Sereniſſimi Regis. Indictione IX. Actum Ratensdorf Curte Regia, in Dei nomine feliciter, Amen.

XVIIII.

MVRATOR. antiq. Ital. t. VI p. 363.

Carlomannus Italiae Rex Benedicto Cremonenſi Epiſcopo, eiusque Eccleſiae, omnia bona et iura illius confirmat, Anno 878.

In nomine Sancte et indiuidue Trinitatis. Karlomannus diuina fauente gratia Rex. Si enim que ad loca Sanctorum iuſte pertinent, per noſtram auctoritatem confirmamus, non ſolum Regiam conſuetudinem decenter implemus, ſet hoc nobis ad mercedis augmentum, et ſtabilitatem Regni noſtri pertinere confidimus. Quapropter notum ſit omnibus fidelibus ſancte Dei Eccleſie, noſtrisque, ſcilicet preſentibus et futuris, quod uir uenerabilis Benedictus Cremonenſis Eccleſie Epiſcopus, miſſa petitione petiit, ut Precepta piiſſimo-

Digitized by Google

piiſſimorum Auguſtorum parentum noſtrorum per noſtre Celſitudinis auctoritatem roboraremus atque confirmaremus. Cuius petitioni libenter ob amorem Domini noſtri Ieſu Chriſti libenter annuentes, precepimus atque iubemus, ut omnes res ſupradicte Eccleſie, que eſt conſtructa in honore Sancte Marie Virginis Matris Domini noſtri Ieſu Chriſti, et Sancti Stephani Martiris Chriſti, ſicut in piiſſimorum Auguſtorum parentum noſtrorum tuitione fuerant, ita et in noſtra defenſione atque inmunitate firmiter permaneant. Iubemus ergo, atque ſupradicte Eccleſie confirmamus, ut omnia loca ibidem pertinentia, que a longo tempore usque nunc adhuc Locum pertinere uidentur, tam Monaſteria, quamque Synodochia, ſeu et Eccleſias Baptismales, et reliquas poſſeſſiones, que ad hunc Epiſcopatum iuſte et rationabiliter pertinent, uel que deinceps diuina pietas ad ea loca augeri uoluerit, ut ſupra nominatus Epiſcopus, Succeſſoresque ſui, perpetualiter ea teneant atque poſſideant. Inſuper adiunximus, ſicut in ſupradictis Preceptis inuenimus, locum, qui dicitur Teoledo, cum Briuiſolis, et Cocullo, cum omnibus ad ipſum locum pertinentibus, et Portu Vulpariolo, et tranſitorio, cum molitura usque ad Caput Addue, cum molitura de Molendinis, et portoris usque in Caput Addue. Omnia enim hec ſupramemorate Eccleſie per hoc preſens Preceptum noſtrum confirmamus, ut iure firmiſſimo perpetuis temporibus poſſideat. Et ut hec auctoritas confirmationis noſtre per cuncta futura ſecula inuiolabilem in Dei nomine obtineat uigorem, manu propria noſtra ſubter eam confirmauimus, et anuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus.

Signum Domni Karlomanni (†) ſereniſſimi Regis.

Baldo Cancellarius ad uicem Thigtmari Archicapellani recognoui. Data II Idus Martii, Anno Chriſto propitio II. Domni Karlomanni ſereniſſimi Regis Bauariorum et Italie, Indictione XI. Actum ad Otingas Palacio Regio, in Dei nomine feliciter. Amen.

XX.

ad rem diplomaticam Ludouici iun.

ANNAL. BERTIN. apud MVRATOR. rer. Ital. Scriptores t. II P. I p. 566. BALVZ. t. II Capitular. p. 277.

Conuentio, quae inter glorioſos Reges Ludouicum filium Caroli Imperatoris, itemque Ludouicum filium Regis Ludouici in loco qui

qui uocatur Furonis Kalend. Nouembris, ipſis et communibus fidelibus ipſorum fauentibus, et conſentientibus, facta eſt anno Incarnationis Dominicae DCCCLXXVIII. Indictione XI dicente Rege Ludouico filio Caroli: ſicut inter patrem meum Carolum, et patrem ueſtrum Ludouicum Regnum Lotharii diuiſum fuit, uolumus ut ita conſiſtat. Et ſi aliquis noſtrorum fidelium de Regno patris ſui ex hoc aliquid uſurpatum habet, iuſſu noſtro illud dimittat. De eo Regno uero, quod Ludouicus Imperator Italiae habuit, quia nec dum ex illo aliqua diuiſio facta eſt, quicumque modo illud tenet, ita teneat: donec Domino uolente iterum ſimul uenientes cum communibus fidelibus noſtris, inueniamus, et diſſiniamus quid ex hoc melius, et iuſtius nobis uiſum fuerit. De Regno autem Italiae quia modo nulla ratio eſſe poteſt, omnes ſciant quia partem noſtram de illo Regno et requiſiuimus, et requirimus, et Domino auxiliante requiremus. Iſta ſequenti die ſtatuta ſunt.

Cap. I. Vt quia firmitas amicitiae, et coniunctionis noſtrae modo quibusdam praepedientibus cauſis eſſe non potuit, usque ad illud Placitum, quo ſimul conueniamus ſtatutum habemus. Talis enim amicitia inter nos manebit Domino auxiliante de corde puro, et conſcientia bona, et fide non ficta: ut nemo ſuo pari uitam, Regnum, aut fideles ſuos, uel aliquid, quod ad ſalutem ſiue proſperitatem, ac honorem Regni pertinet, non uelit, aut forte conſiliet.

Cap. II. Vt ſi in cuiuscumque noſtrûm Regno pagani ſiue pſeudochriſtiani inſurrexerint, unusquisque ueraciter ſuum parem, ubicumque neceſſe fuerit, et ipſe rationabiliter potuerit, aut per ſemetipſum, aut per ſuos fideles, et conſilio, et auxilio prout melius potuerit adiuuet.

Cap. III. Vt ſi ego uobis ſuperſtes fuero, filium ueſtrum Ludouicum adhuc paruulum, et alios filios ueſtros, quos uobis Dominus donauerit, ut Regnum paternum hereditario iure quiete tenere poſſint, et conſilio, et auxilio prout melius potuero adiuuabo. Si autem uos mihi ſuperſtites fueritis, filios meos Ludouicum et Carolomannum, et alios quos diuina pietas mihi donare uoluerit, ut Regnum paternum quiete tenere poſſint ſimiliter et conſilio, et auxilio prout melius potueritis ut adiuuetis rogo.

Cap. IV. Vt ſi aliqui ſuſurrones, et detractores, et qui paci noſtrae inuident, et quietum Regnum eſſe non patiuntur, inter nos lites, et contentiones, atque diſcordias ſeminare uoluerint, nullus noſtrûm hoc recipiat, aut libenter acceptet: niſi forte hoc ad rationem coram nobis utrisque, et communibus fidelibus noſtris perducere uoluerit. Si uero hoc noluerit, cum nullo noſtrûm aliquam ſocietatem habeat. Sed omnes illum ſicut mendacem, et falſatorem, et inter fratres uolentem ſeminare diſcordias, communiter a nobis abiiciamus: ne de caetero quisque talia mendacia auribus noſtris inferre audeat.

Cap. V. Vt communiter prout citius potuerimus Miſſos noſtros ad Carolomannum, et Carolum glorioſos Reges dirigamus, qui ad Placitum, quod octauo Idus Februarii ſtatutum habemus, inuitentur: ut nullatenus uenire differant obſecrentur. Et ſi ſecundum quod optamus uenire ualuerint, communiter nos ad Dei uoluntatem, et Sanctae Eccleſiae ſaluationem, ac communem honorem noſtrum, ac profectum, atque ſaluamentum totius populi Chriſtiani nobis commiſſi, Domino cooperante, ita coniungamus, ut de caetero in eo qui unus eſt unum ſimus, et unum uelimus: idipſum dicamus, ſecundum Apoſtolum, et faciamus omnes ut non ſint in nobis ulla ſcismata.

Cap. VI. Si autem illi obſecratione noſtra uocati, et inuitati, aut Miſſi eorum ad praefatum Placitum uenire diſtulerint, nos ſecundum quod ſtatutum habemus, illuc omnino uenire, et nos ſecundum Dei uoluntatem coniungere omnimodis non omittamus. Niſi forte talis ineuitabilis neceſſitas euenerit, pro qua id fieri nullatenus poſſit: et ſi hoc acciderit, ad tempus quisque pari ſuo hoc reſcire faciat. Et propterea amicitia noſtra nec minuatur, nec immutetur, donec Domino iubente congruo tempore perfecte confirmetur.

Cap. VII. Vt res Eccleſiarum, in cuiuscumque Regno caput fuerit, tam de Epiſcopatibus, quam de Abbatiis ſine ulla contradictione rectores ipſarum Eccleſiarum illas poſſideant. Et ſi aliquid ibi mali factum a quoquam eſt, in cuiuscumque Regno illae res conſiſtunt, regulariter exinde iuſtitiam reddere faciat.

Cap. VIII. Et quia per uagos, et in tyrannica conſuetudine inreuerentes homines pax et quies Regni perturbari ſolet, uolumus ut ad quemcumque noſtrûm talis uenerit, ut de his quae egit rationem,

et iu-

et iuſtitiam ſubterfugere poſſit, nemo ex nobis illum ad aliud recipiat, uel retineat, niſi ut ad rectam rationem, et debitam emendationem perducatur. Et ſi rationem rectam ſubterfugerit, omnes in commune in cuius Regnum uenerit illum perſequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de Regno expellatur, uel deleatur.

Cap. VIIII. Volumus ut hi, qui merito proprietatem illorum in Regno noſtro perdiderint, ita iudicentur ſicut temporibus noſtrorum anteceſſorum inuentum fuit. Qui uero dicunt iniuſte ſe proprietatem ſuam perdidiſſe, ueniant in noſtram praeſentiam: et ſicut iuſtum eſt, ita de illis iudicetur, et ſua recipiant.

XXI.

HARENBERG. hiſt. Gandersh. p. 583.

Diploma Ludouici Regis, de immunitate regali et libera electione coenobio Gandersbemenſi confirmata anno 877. 26 *Ian.*

In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis. Hludvvicus diuina fauente gratia Rex. Si liberalitatis noſtre munere locis Deo dicatis quiddam conferimus. et neceſſitates eccleſiaſticas noſtro ſubleuamus iuuamine. atque regali tuemur munitione. id nobis et ad mortalem uitam temporaliter tranſigendam. et ad aeternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter nouerit omnium Fidelium noſtrorum tam preſentium quam futurorum induſtria. qualiter Brun et Otto noſtri fideles Comites in procerum noſtrorum preſentia tradiderunt nobis quoddam monaſterium. quod dicitur Gandesheim, quod Luitolf genitor eorum in primis aedificare cepit. et reliquias ſanctorum Chriſti confeſſorum Innocentii atque Anaſtaſii ob honorem Chriſti illuc uenire fecit. quod eſt conſtructum in honore ſancti Stephani protomartiris Chriſti. et omnia que ad idem monaſterium iure ac legitime pertinere uidentur. et cui Gerbirg ſoror eorundem Comitum ſanctimonialibus feminis praeeſſe uidetur. eo uidelicet rationis tenore. ut praefatum monaſterium regio ſubleuaretur munimine. et ſanctimoniales feminae ibidem Deo famulantes in noſtro confiſterent patrocinio. et quamdiu in illorum progenie aliqua ſanctimonialis femina, quam uitae religio. et ſanctarum ſcripturarum inſtructio. et omnium bonorum morum commendet compoſitio. abſque ullius perſone contradictione ſanctimonialibus feminis eſſet praelata. Et ſi aliter. quod abſit. eueniret quod talis in illa progenie in-

 uenta

uenta non eſſet. quae praefatis ſcilicet uirtutibus non ornata uideretur. ceterae ſanctimoniales feminae dignam Dei ſeruitio. quamcumque uellent. eligere inter illas poteſtatem haberent. Vnde per hoc noſtrae auctoritatis praeceptum decernimus atque iubemus. ut praefati monaſteri feminae deſideratam a nobis, nullo inquietante. electionem obtineant. atque imperialem in cunctis rebus. decimis atque poſſeſſionibus. quas nunc quolibet iure acquiſitionis poſſident. uel in futurum Deo opitulante habere debent. per cuncta ſaeculorum curricula firmam et inuiolabilem teneant immunitatem. Et nullus princeps uel alius quilibet exactor iudiciariam poteſtatem uel freda exigenda ſeu manſiones uel paratas faciendas in eodem monaſterio. niſi ex conſenſu et petitione eiusdem monaſterii Abbatiſſae. habere praeſumat. Et homines illius Abbatiſſae. ſiue liberi ſint. ſiue ſerui. nulla iudiciaria coerceantur poteſtate. ſed in praeſentia eiusdem Abbatiſſae aduocati et eorum rectitudinem adquirant et ceterorum perficiant. Et ut haec auctoritas noſtrae conceſſionis et confirmationis firmior habeatur. et per futura tempora a fidelibus noſtris melius obſeruetur ueriusque credatur. manu noſtra propitia ſubter eam firmauimus et anuli noſtri impreſſione ſigillari iuſſimus.

Signum Hludouuici Sereniſſimi Regis.

Wolfherius Cancellarius ad uicem Luitbert Archicapellani recognoui.

Data VII Kl. Febr. Indict. X anno incarnationis DCCC. LXXVII. anno primo Hludouuici Sereniſſimi Regis in orientali Francia regnantis. Actum Franconofurt in Dei nomine feliciter Amen.

Huius diplomatis duo exſtant exempla. Lectiones inter ſe differentes annotauit HARENBERG: in altero omittitur uox *eccleſiaſticas:* pro *futurorum* legitur *et futurorum.* Pro *immunitatem* legitur *munitatem et electionem. nullo inquietante. Sed noſtra auctoritate eas protegente per cuncta ſaeculorum curricula firmam et inuiolabilem teneant.* Pro *princeps* exſtat *comes.* Pro *ſiue* legitur *ſeu.* Pro *manu noſtra propria* legitur *manu propria noſtra.* ECCARD. rer. Franc. t. II p. 6:6 ad hoc diploma ita commentatur: Leibnitius ſcriptorum Brunſuicenſium tomo II pag. 372 et deinde Leuckfeldius in Antiquitatibus Gandershemenſibus hoc Diploma ediderunt. Leibnitius dicit, authenticum huius Diplomatis duplex Gandershemii aſſeruari. *An,* inquit, *Bruno et Otto unum quisque pro ſe obtinuit?* Sed explicabo rem.

rem. Anno 1723 Gandershemium ab Auguſtiſſimo Rege Britanniae, tunc hero meo, miſſus ſum, ut edita cum autographis conferrem, ſpecimina ſcripturarum ſumerem, ſigilla delinearem. Inueni dignam S. Hathumodae ſucceſſorem, Reuerendiſſimam et Sereniſſimam Eliſabetham Erneſtinam Antoniam ex Ducibus Saxo-Meinungenſibus ortam, cuius pietatem, aſſiduitatemque in ornanda Eccleſia, et reſtaurando tam ſuo, quam quod dirutum plane erat, Monaſterio Brunshuſenſi nunquam ſatis admirari potero. Nullis ſumptibus illa parcit, ſibi ipſi detrahit, ut Scholae uigeant, iuuentus bene educetur. Si placita religionis a noſtris diuerſae quaedam excipias, ſanctiſſimas Abbatiſſas aequat. Haec mihi utraque, a Leibnitio ſic nominata, autographa oſtendi fecit. Vnum atramento nigriori, alterum pallidiori ſcriptum erat. In illo ſigillum, ut Leibnitius dixit, bene agnoſci non poterat, et ſatis mihi apparebat, non impreſſum, ſed arte imitatum eſſe, locoque uerborum, *regalem munitatem;* quod in pallidiori ſcriptura erat, legebatur: *imperialem munitatem*, uitio ingenti et impoſturae indice. Pallidiori exemplari ſigillum integerrimum et elegantiſſimum affixum erat, quod a ſordibus purgatum delineari curaui. Hoc ergo autographum erat, alterum uero ex hoc deſumtum. Cum tempore illo, quo deſcriberetur, non Reges, ſed Imperatores regno Germaniae praeeſſent, naſutulus autographi imitator, maiorem priuilegio auctoritatem conciliari credidit, ſi loco uocis *regalis* illam *imperialis* infarciret. Sic optimum Diploma impoſtor iſte ſuſpectum reddidit.

ACCESSIONES

ad tom. I.

Cap. I §. II.

M*Abillonium*) MABILLONII ueſtigia incredibili ſtudio nunc premunt in Gallia monachi duo S. Bened. recondita eruditione ornati; opus Mabilloniano multo plenius et accuratius moliuntur, cuius tom. I hanc prae ſe fert inſcriptionem: *Nouveau traité de Diplomatique, où l'on examine les fondemens de cet art, on etablit des regles ſur le diſcernement de titres et l'on expoſe hiſtoriquement les caracteres, de bulles pontificales et des diplomes donnes en chaque ſiecle avec des eclairciſſemens ſur un nombre conſiderable de points d'hiſtoire, de chronologie, de critique et de diſcipline; et la refutation de diverſes accuſations intentées contre beaucoup d'archives celebres et ſur tout contre celles des anciennes egliſes par DEVX RELIGIEVX BENEDICTINS de la congregation de S. Maur. à Paris* 1750. 4. In praefatione hiſtoria literaria rei diplomaticae exponitur. Part. I Sect. I oſtendit principiorum diplomatices certitudinem. Sect. II enumerat uaria chartarum genera. In Part. II agitur de diplomatum externis, multiplici ſcribendi modo et alphabetis antiquiſſimis. Nemo non exoptat, ut tam fructuoſus labor feliciter procedat.

t. II rer. Germ.) HERMANN. VLR. de LINGEN diſſ. qua diploma Bilchildis monaſterio ueteris cellae apud Moguntinos conceſſum ſuppoſititium eſſe probatur in *Bibliothec. Lubec.* Vol. I p. 597. De authentia diplomatis cuiusdam Ludou. P. diſceptatur *in der actenmäſſigen Geſchichts-Erzehlung in cauſſa fereniſſ. March. Badenſ. contra monaſt. Schwarzac.* In libellis praeterea quamplurimis eriſticis, quos *deductiones* uocant, de fide inſtrumentorum tam publicorum, quam priuatorum diſceptatur. Huiusmodi ſcriptorum notitiam ſuggerit LVNIG. bibliotheca deductionum. Auctores *du nouveau traité de diplomatique* in praefat. p. 26 mentionem faciunt controuerſiae diplomaticae ad monaſt. S. Ouen. et S. Victoris pertinentis.

§. VIIII.

§. IIII.

Varia chartarum genera pleniſſime et accuratiſſime enarrat *le nouveau traité de diplomatique* P. I ſect. II. In cap. X explicantur titres connus ſous le nom de lettres, d'epitres, d'indicules et de reſcrits, lettres proprement dites, ecleſiaſtiques, royales et privées, inſtrumens, notices publiques et privées; pieces iudiciaires, mandats, procurations et mandemens, proces et procedures, libelles et leurs diferentes eſpeces, jugemens; pieces legislatives, edits, loix, lettres ſacrées, conſtitutions imperiales et pontificales, ſtatuts, pragmatiques, ſanctions, etabliſſemens, types, ecthefes, capitulaires, ordonances, declarations, autorités, preceptes, privileges, et leurs confirmations; actes conventionels, titres politiques et ſynallagmatiques, chartes paricles, echanges, obligations, quitances connues principalement ſous les noms de ſyngraphes et de chirographes, chartes parties et dentelées, contrats, transactions, pactes, concordats, traités, confederations, contrats de mariage, actes ſolennels confirmatifs des contrats; teſtamens, codicilles, fidei - commis; brefs et brevets, billets, cedules, ateſtations; titres, monumens, tables, ecritures, actes publics et particuliers, memoires, regitres, poulliés, papiers terriers, aveux, denombremens, enquetes, roles, montres, matricules, journaux, cartulaires, minutes, protocoles, vidimus, chartriers. Diplomatum genera uaria.

§. VII.

Auctores noui tractatus diplomatici Gallici diplomatum cauſſam grauiter dicunt P. I ſect. I c. 3. Fides diplomatum maior cenſetur, quam annalium et inſcriptionum. In MERCVRE DE FRANCE proponebatur quaeſtio: *à la quelle de deux autorites il faut donner la preference, à des chartes revetues de toutes les formalités, mais qui ne s'acordent pas avec l'hiſtoire, ou à l'hiſtoire, qui dit le contraire des chartes?* A. 1725 menſ. Dec. Mercur. Gall. dabatur *Reponſe à la queſtion de diplomatique, propoſée dans une lettre inſerée dans le Mercure*, cuius momenta referunt auctores iſti laudati p. 55. c. IV legum et iurisconſultorum auctoritate fidem chartarum publicarum tuentur.

Archiuorum) Ib. c. 4 ſq. uindicias archiuorum, praeſertim antiquorum legimus. Ius cancellariae et archiui hodie principum praerogatiuis non adnumerari, oſtendimus in diſſ. de characteribus ſupe-

ſuperioritat. territor. caute deſignandis §. 31. In laudati operis diplomatici gallice ſcripti c. X et XI maximo ſtudio chartariorum ac exemplorum fides et utilitas defenditur.

§. X.

Materia) Hunc locum auctores laudati operis diplomatici ſingulari ſtudio tractant P. II ſect. I.

§. XIIII.

Originem ſcribendi altiſſime repetunt et antiquiſſimos literarum characteres accuratiſſime explicant auctores noui operis diplomat. P. II ſect. 2.

§. XVIIII.

Notae Tironis. *Optandum eſt*) Optatis fortuna nunc reſpondit. Prodiit enim *Lexicon diplomaticum abbreuiationes ſyllabarum et uocum in diplomatibus et codicibus a Saec VIII ad XVI usque occurrentes exponens, iunctis alphabetis et ſcripturae ſpeciminibus integris. Studio* IO. LVDOLF. WALTHERI, *S. R. Majeſt. in Britann. in archiuo electorali a Secretis. Goettingae* 1745. f. In praefatione ill. IO. HENR. IVNG erudite diſſerit de compendiis ſcribendi. Nec minus memorabile eſt *Alphabetum Tironianum* ſeu notas Tironis explicandi methodus, cum pluribus Ludouici pii chartis, quae notis iisdem exornatae ſunt et hactenus ineditae ad hiſtoriam et iurisdictionem cum eccleſiaſticam, tum ciuilem pertinentibus ad D. IO. MABILLONII de re diplomatica libros ſupplementum alterum. Labore et ſtudio D. P. CARPENTIER, O. S. B. praepoſiti S. Oneſimi Doncherienſis. Lutet. Pariſ. 1747. f. Plurimae chartarum, quas profert CARPENTIER, formulae ſunt, nominibus perſonarum et locorum uacuae, uelut formulae Marculfi. Reddidit illas etiam BOVQVET in t. VI ſcriptor. rer. Gall. et Franc.

§. XXXIII.

Leyſer) De Muntmannis et mundeburdio erudite commentatus eſt IO. IAC. FREY, iuuenis ingenii magni, cuius fatum praecox non ſine moerore cogito.

§. XXXVIII.

Goebel epiſtola etc.) add. AYRMANNI commentatio de archicancellariorum S. R. I. originibus genuinis.

Digitized by Google

Cap. II §. XLVII.

perquam alienus habetur.) Exempla, quibus HARENBERG. in hiſtor. Gandersheim. p. 115 contrariam ſententiam defendit, ex chartis commentitiis repetita ſunt.

§. LI, 7 p. 35.

oblitus eſt) Recordationes Auguſtarum ac reginarum diligentius perſecuti ſumus in *Commentar. de re diplomat. Auguſtarum.*

§. LI, 8 p. 36.

uel condonamus) De uita et miraculis S. Hildegardis uid. ACTA S. S. m. April. T. III p. 788 ſqq.

§. LII, 5 p. 39.

capitulis ipſis) In MARTEN. collect. ampliſſ. t. VII p. 5 ex MSt. codice bibliothecae Chigianae eruit Mabillon. capitulare Caroli M. cuius cap. XIII priora concordant cum capitulis hiſce a. 779; ſed adduntur plura in Capitularibus regum Francor. paſſim occurrentia.

§. LII, 30 p. 49.

ad archiep. Odilbertum) PEZ theſ. Anecd. T. II P. II p. 7 ad Maxentium Patriarch. Aquileg. CANIS, Lect. antiq. t. II P. II p. 539 reſponſ. Amdlarii archiep. Treuer.

§. LIII, 12 p. 59.

T. II *p.* 199) In MVRATOR. t. VI antiq. Ital. p. 360 eccleſiae Arretinae confirmat Rex poſſeſſiones monaſteria Senodochia, eccleſias baptiſmales, monaſterium ſancti Benedicti, quod bonae memoriae Cunemundus quondam epiſcopus anteceſſor ſuis legibus comparauit. confirmatio iur. eccleſ. Arretinae.

§. LIII, 16 p. 61.

compoſuit) In MVRATOR. t. VI c. l. p. 211 controuerſia de eccleſia S. Georgii inter Filiprandum clericum et Iohannem epiſcopum Lucenſem auctoritate Caroli M. finitur. Iudicatum de eccleſ. S. Georg.

§. LIII, 21 p. 64.

Carolus M. donat mon. S. Germani uillam.

comprobari poſſet) In BOVILLART hiſt. mon. S. German. p. 13: donamus uillam noſtram nuncupatam Madriolas in pago Meledulenſe ſuper fluuium Sequana cum omni integritate ſua ad ſe pertinente uel aſpiciente, ſicuti a longo tempore et nunc iuſte et rationabiliter ad eumdem uiſum eſt pertinuiſſe, uel ſicut moderno tempore Autbertus comes per noſtrum beneficium tenere uidetur, id eſt, cum terris, domibus, aedificiis, accolabus, mancipiis, uineis, ſiluis, campis, pratis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, mobilibus et immobilibus, et portum quod eſt inter pagum Senonicum et Melodunenſem ab Alſiaco uilla praefati ſancti Germani usque monaſteriolum ſancti Mauricii ex utraque ripa fluminis Sequanae, cuiuscumque ſit terra, ita ut nullus inibi portum uel aquam habeat, niſi iam dicta poteſtas almi Germani; neque theloneum, aut rotaticum, ſeu uultaticum, ceſpitaticum, ripaticum uel ſalutaticum cuiquam accipere liceat; mercatum quoque omniaque ex omnibus quicquid dici aut nominari poteſt, ad integrum ad ipſum ſanctum locum eiusque rectoribus ac monachis a die praeſente tradimus perpetualiter poſſidendum.

§. LIII, 23 p. 65.

item telonium.

apud Hedam p. 43.) et BOVILLART hiſt. S. Germani p. 12: *adiungit Rex etiam theloneum illum quem Gerardus comis de Villae nouae curte S. Germani uiſus fuit recepiſſe, ut deinceps pars S. Germani ipſo teloneo cum omni integritate in noſtra elemoſina ad luminaria ipſius eccleſiae recipere debeant etc.*

§. LIII, 24 p. 66.

Immunitatis priuilegium indulgetur mon. Prum. et

exactare praeſumatis.) In KNAVFF. defenſ. Prum. p. 52 monaſterium Prum. hanc immunitatem impetrat: *nullus iudex publicus absque iuſſione noſtra, uel haeredum noſtrorum ad cauſas audiendo, aut freda undique exigendo, nec fideiuſſores tollendo, nec ſcaras, uel manſionaticos, ſeu coniectos, tam de carrigio, quamque de parafredos, iudiciaria poteſtas quoque tempore non praeſumat ingredere; ſed hoc ad ipſum monaſterium, eiusque rectoribus conceſſimus, ut ſub emunitatis nomine, uel defenſione noſtra, ſeu haeredum noſtrorum debeant quieti reſidere. Similiter conceſſimus ad eundem ſanctum locum, ut homines, qui ſuper terram ipſius monaſterii tam Franci, quam et eccleſiaſtici commanere uideantur, ut nullum*

beriban-

Digitized by Google

heribannum, uel bannum ſoluere non debeant: ſed pro mercedis noſtrae augmento ad ipſum ſanctum locum ſit conceſſum, atque indultum. In BOVILLART hiſt. S. Germani inſtrument. pag. 1 iſti monaſterio haec datur immunitas: *praecipientes enim iubemus, ut neque nos, neque iuniores ſeu ſucceſſores noſtri uel quilibet ex iudiciaria poteſtate accinctus pro quocunque modo ullis ingenuis in cunctis terris praefatae baſilicae, uel in eo quod praeſenti tempore poſſidere uidetur, aut quod in antea ibidem additum a Deum timentibus fuerit uel collatum, nec ad cauſas audiendum, nec ad recta exigendum, nec diſtrictiones, aut manſiones faciendum, nec ullas paruas res requirendum, aut homines de capite in iudicio reprobare ullatenus praeſumant, et praetermiſſis repetitionibus quas aut noſtris aut anteceſſorum noſtrorum repetere conſueuerant, omnia ſuperius ſcripta perpetuis Deo auxiliante temporibus maneant inconuulſa. Ita igitur, ut dictum eſt, de omnibus hominibus qui ſuper terras praeſcriptae baſilicae ſancti Vincentii et Domni Germani commanere noſcuntur, et de capite eorum quos contra homines liberos in omni placito teſtimonium ferre concedimus, et quod uel exinde exigere aut ſperare poteratis nos omnimodis praeſentialiter remouere et ſequeſtrare ſtudemus. Et fortaſſe quod calliditate iudicium faciente, ipſae emunitates ubi fuerant interruptae a nouo decernimus, ut nullus hoc facere praeſumat, qui non uult rerum amiſſionem ſuſtinere multarum; ſed quod a priſcis parentibus noſtris anterioribus Regibus ipſi ſanctae baſilicae domni Vincentii uel ſancti Germani noſcitur fuiſſe conceſſum, inſpectis eorum praeceptionibus nos a nouo noſtra indulgentia roboramus, atque pleniſſima et promptiſſima uoluntate pro reſpectu fidei iam dicto Lantfredo abbati ſuiſque ſucceſſoribus concedimus, quod nullus pro qualibet occaſione refragare aut minuere aut conuellere praeſumat. Sed et ſi quid fiſcus noſter de antedictis uillis ſupradicti ſancti Vincentii uel domni Germani utcumque in regno, Deo propitio, noſtro habere uidetur, uel de rebus ad eaſdem pertinentibus potuerit augmentari ipſi baſilicae temporibus perempnibus proficiat in augmentis.* In GATTVLAE acceſſion. ad hiſt. Caſin. P. I p. 13 et 14 mon. Caſinenſ. poſſeſſiones deſcribuntur et tutela Caroli M. muniuntur. S. Germani

§. LIV, 16 p. 77.

Forcheim ad Brianperg) PEZ. in theſ. Anecd. T. I P. 3 p. 52 in charta Ottonis M. ad an. 961: *qualiter nos partem haereditatis cuiusdam nobilis uiri Diotmar uocati in loco Priemperch nuncupata, in pago* de loco Priemperg.

 Nort-

Nortgouue, in comitatu Bertoldi Comitis, noſtrae regiae poteſtati iudicio Scabineorum, cum omnibus, quae ipſius iuris erant, pro ſuo commiſſo iudicatam, ad Eccleſiam S. Emmerammi martyris - - - - donamus etc. Iterum legitur Priemperc ib. p. 74 et p. 96: in pago Nordgovae in loco qui uulgo Priemperc uocitatur iuxta amnem uocabulo Napa. it. p. 104. 179. FALCKENSTEIN in Analect. Nordgau. P. I p. 1 hac de re, an ſcil. Priemperg fuerit Norimberga? ſingularem profert disquiſitionem.

§. LV, 2 p. 81.

De termino inter Venetos et Langobardos.

Murator. t. I antiq. p. 59.) LEIBNIT. in Cod. Iur. gent. diplom. in prodromo p. 3. Priuilegium exhibet a Friderico I Imp. datum Epiſcopo Torcellenſi, prope Venetias, ubi fit mentio limitum inter Longobardos et Venetos tempore Caroli M. conſtitutorum. Datum apud Venetias 1177 - - - noſtrum inuiolabile praeceptum iuxta praedeceſſorum noſtrorum magnorum Imperatorum, Caroli uidelicet et Lotharii et Ottonis atque Conradi et Henrici Decreta, eidem Torcellenſi Eccleſiae de omnibus rebus ad eandem Eccleſiam pertinentibus, tam de monaſteriis, uel de reliquis Monaſterii posſeſſionibus, id eſt Baſilica ſancti Cypriani cum territorio ſuo, et S. Michaelis Eccleſiae cum omnibus praediis ſuis et decimis et foſſato, quo ſtatutus eſt terminus tempore Caroli inter Venetos et Longobardos, unum caput exiens in fluuium Scilae, et alterum in fluuio Iario, diſcurrente uero Scile per Meianos usque Senegriam, et diſcurrente Iario usque Altinum; et plebe S. Altini. Genuam Carolo M. paruiſſe, ſat monſtratum in libro: *Imperii German. ius ac poſſeſſio in Genua Liguſtica etc.*

Item de Genua.

§. LVI, 29 p. 91.

Baluz. t. I cap. p. 487.) Tabulas has diuiſionis FALCKENSTEIN. in antiquitat. Nordgau. P. II p. 196 ſq. notis illuſtrauit.

§. LVII, 7 p. 103.

poſſidere et dominare.) uid. Explicatio diplomatum quorundam antiquorum, quae feudi uocis primam mentionem facere perhibentur, in *exercitationibus noſtris iuris uniuerſi.* p. 69.

§. LVIII,

§. LVIII, 4 p. 110.

poſt barbaros in eam inuectos.) Quae literae excultae fuerint in ecclesia Lugdunenſi, docet epiſtola Leydradi Archiep. ad Carol. M. in SAMMARTH. Gall. Chriſt. t. IV p. 1, inſtrum. „Et ideo of- „ficio pietatis ueſtrae placuit ut ad petitionem meam mihi concede- „retis redditus, qui ab antiquo fuerant de Lugdunenſi eccleſia, per „quam Deo iuuante et mercede ueſtra annuente in Lugdun. eccle- „ſia eſt ordo pſallendi inſtauratus, ut iuxta uires noſtras ſecundum „ritum ſacri palatii omni ex parte agi uideatur, quicquid ad diuinum „perſoluendum officium ordo expoſcit: nam habeo ſcholas canto- „rum, in quibus plerique ita ſunt eruditi, ut alios etiam erudire poſ- „ſint. Praeter haec uero habeo ſcholas lectorum non ſolum qui „officiorum lectionibus exercentur, ſed etiam in librorum medita- „tione ſpiritalis intelligentiae fructus conſequuntur, ex quibus non- „nulli de libro Euangelii ſenſum ſpiritalem etiam ex parte addiſci „poſſunt. plerique uero librum prophetarum ſecundum ſpiritalem „intelligentiam adepti ſunt. Similiter libros Salomonis uel libros „pſalmorum atque Iob. In libris quoque conſcribendis in eadem „eccleſia in quantum potui elaboraui. Literarum cultura in eccleſia Lugdunenſi.

§. LVIII, 6 p. 111.

Thegan. c. 7.) Quamquam BIERLING. Carolum Imp. uirtutibus ac naeuis magnum in ſingulari exercitat. acad. monſtrare conatus fuit: ſanctitatis tamen laude eum floruiſſe, ex eo patet, quod diuis adſcriptus fuit. CHRIST. GVIL. FRANC. WALCHII hiſtoria canoniſationis Caroli M. uariis obſeruationibus illuſtrata.

§. LVIII, 10 p. 112.

conf. Caniſii lection. antiq. t. II.) Tradidit Alcuinus Carolo Imp. librum de trinitate, teſte epiſt. Thegani ad Hattonem ducem in MARTEN. collect. ampliſſ. t. I p. 84. In CHRONICO CENTVL. ap. DACHER. t. II p. 307 epiſtola exſtat Caroli M. ad Albin.

§. LXIII, 4 p. 119.

a filii nomine, etc.) SCHENK. in diſſ. de ortu et retractu feud. pag. 27 exiſtimat, monogramma illud Caroli manu appoſitum non Y in monogrammatibus.

 confir-

confirmationis notam , ſed teſtificationis eſſe ſignum, uiſum a Carolo et mandatum fuiſſe diploma, idemque, quod ceterorum Principum Vidit, denotare, prout ipſa notulae uera ſtructura docet , quae, licet incuria librariorum non eandem ubique ſpeciem obtinet, nihilo minus tamen idem ubique ſignificare certum eſt; cum Y et V in ſcripturis et marmoribus, frequentiſſima eſt confuſio, Dauſquio demonſtratum; et dudum inter notas publicas receptum fuiſſe characterem Caroli memoratum, ultima Valerii Probi notarum probat.

§. LXIII, 2 p. 121.

Gall. Chriſt. t. IV inſtr. p. 225.) BOVILLART. hiſt. S. Germ. p. 13.

§. LXIII, 4 p. 123.

Verlinus Cancell. Caroli M. incognitus.

ſcientes prudenteſque praetermittimus.) LAZIVS de rep. Rom. l. 12 f. 1213 deducit comites Andecceneſes a quodam Verlino Caroli M. cancellario etc. qui primus Andec. et Diezenſis comes a Carolo creatus ſit. Vnde poſtea Goricenſ. et Tyrol. comites orti. Sed fides ſit penes Lazium. LEIBNITZ in Epiſt. ad la Croze Vol. I

Eginhardus.

Collect. Korthold. p. 391: „*J'ay fait un tour à Caſſel, où j'ay vû un*
„*original de CHARLE MAGNE donné a a l'Egliſe de Hersfeld, il eſt*
„*de la ſeconde année de ſon empire. Il y avoit EGINERIVS ad uicem Er-*
„*cambaldi. Je ſoupçonne, que ce n'eſt autre que le celebre EGINAR-*
„*DVS. Le Pere MABILLON marque un notaire nommé GENE-*
„*SIVS. Mais je crois que c'eſt ce même EGINERIVS. Car les R et*
„*les S ſe reſſemblent beaucoup dans les MS. de ce tems là. J'ay été*
„*auſſi à Gandersheim, où il y a des titres de LVDOVICVS fils de*
„*LOVIS Roy de Germanie. J'ay fait copier des Sçeaux les portraits*
„*de CHARLE MAGNE et de ce LOVIS le fils. Celuy de CHAR-*
„*LE MAGNE donne un viſage aſſés reſſemblant de celuy, qui ſe voit*
„*dans les gravures du P. MABILLON, cependant le typarium eſt dif-*
„*ferent. J'ay fait mettre mon Ecrit au net; mais je ne ſay, quand il*
„*ſera imprimé, parce que je n'ay point de liaiſon avec les libraires de*
„*Hollande, où je le voudrois envoyer.*

§. LXIV, 2 p. 125.

Sigillum Caroli M.

n. 6 *Regienſe*) ad ſimilitudinem huius ſigilli proxime accedit illud, quod priuilegio eccleſiae Arretinae affixum cernitur in MVRATOR. t. VI antiq. Ital. p. 361.

§. LXV,

§. LXV p. 128.

A. V. du Bois hiſt. eccl. Pariſ. t. I p. 261.) BOVILLART hiſt. Abb. S. German. probat, p. 11.

§. LXV p. 130.

A. VIII. Schannat. tradit. Fuld. n. 45.) Dat. in menſe Nouembr. a. VIII et II Act. Theodonis uilla. KNAVFF defenſio Prum. p. 52.

§. LXV p. 131.

A. X. Mabill. r. d. l. VI c. 52.) CALMET. hiſt. de Lorraine preuv. t. I p. 287.

§. LXV p. 132.

A. XIII. Mabill. r. d. l. VI c. 54.) CALMET. hiſt. de Lorraine t. I p. 291 pr.

§. LXV p. 133.

A. XV. Mabill. t. II ann. l. 25 *p.* 265.) CALMET. hiſt. de Lorr. t. I pr. p. 291.

§. LXV p. 133.

A. XVI. Wormatiae) D. VII Id. Octobr. a. XVI et X. Act. Vurmaſia. MVRATOR. t. VI antiq. Ital. p. 361.

§. LXV p. 133.

A. XVII. Venit in Bardingauin) D. X Kal. Iun. a. XVII regni illuſtris Caroli Francorum regis ind. II. Actum ciuitate Autiſidioren-ſi. SCHEVCHZER et LOCHMANN. in Alph. t. XIX.

§. LXV p. 133.

A. XVIIII. Aimon. l. V init.) BOVILLART. c. l. p. 13.

§. LXVI ad fin. p. 144.

VGHELL. Ital. ſac. T. X in Chron. Atinenſi p. 42: Succeſſu temporis Carolus Magnus Imperator conceſſit priuilegium, cuius ſumma eſt. In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis. Incipit praeceptum ſedis Atinenſis, quod fecit Karolus Imperator, filius Pipini, 26. Caroli largitas in eccleſ. Atinenſem,

pini, anno quo uenit Romam, ac iunxit ad B. Petrum Ducatum Spoletanum, et Beneuentanum, qui et dictus eſt Patricius Romae. Prima fine huius Praecepti Viride, poſtea Alicetum fluuium, qui dicitur Carum, Montem Ferrugium, Pantana, Lapis Alſedene, Riuum Scuruli, ubi naſcitur Rapidu, Lacu Benecuſa, fluuium Berdarum,
21. riuum Vereclara, et fluuium Melfa.

mon. Fontanellenſ. DACHERII Tom. II Spicil. p. 277 ex Chron. Fontanellenſi. Haec uero eſt ſumma de rebus eiusdem Coenobii, quae praecepto inuictiſſimi Caroli Regis annumerata eſt a Landrico Abbate Gemmetico, ac a Richardo Comite, anno uigeſimo regni ſui, qui eſt obitus praedicti Patris. Primitus enim de his, quae ad uſus proprios Fratrumque ſtipendia pertinere uidentur, ſunt manſi integri reperti numero 1323. medii 238, manoperarii 18, qui ſiunt ſimul 1569. Abſi 158. molendina 24. Summa namque uniuerſitatis praeſentium rerum inter integros, medios, atque manoperarios, reperti ſunt manſi 4264. exceptis uillis quas Wido laicus aut Regiis hominibus contradidit, aut etiam ſub uſufructuaria aliis conceſſit, quod omni modo facere non
22. debuerat.

mon. S. Eugendi. In SAMMARTHAN. Gall. Chriſt. t. IV p. 22 inſtrum. Abbati S. Eugendi poteſtatem cudendi monetam concedit Frideric. I a. 1175 ſimulque inſerit: Ad haec eitam omnia quae filius Pipini beatae memoriae Carolus Magnus Imperator et alii reges ſeu imperatores eidem ec-
23. cleſiae contulerunt, confirmamus.

S. Victoris. IB. t. I P. III Acta dedicationis eccleſ. S. Victor. Maſſilienſ. a Benedict. P. IX factae a. 1040 (monaſterium) multis decoratum honoribus et praeceptis dilatatum imperialibus uidel. Pipini, Caroli, Carlomanni, Ludvvici et Lotharii regum Francorum etc.

24. eccleſ. Tricaſtin. IBID. p. 120 in praecepto Friderici I Imp. a. 1154 eccleſ. Tricaſtin. confirmat antiquas donationes: quidquid uenerabilis et inconcuſſa piiſſimorum auguſtorum ſcil. bonae memoriae Caroli atque Lodoici ceterorumque praedeceſſorum noſtrorum auctoritas eccle-
25. ſiae Tricaſtin. donauerat.

eccleſ. Camerac. IB. t. III p. 2 Conrad. II Imperat. confirmat eccleſiae Camerac. priuilegia: ut quod praecedentium imperatorum et regum Pipini, Caroli M. Ludouici, Arnulfi et Ottonis eccleſiae Camerac. dedit et confirmauit auctoritas, noſtro roboretur auxilio.

IBID.

Digitized by Google

IB. p. 158 Fridericus I Imp. confirmat diplomate bona eccl. 26. eccleſ. Leodienſ.
Leodiens. Igitur quaecunque bona - - in praeſentiarum poſſidet ab
anteceſſoribus noſtris confirmata chriſtianiſſimis regibus et imperato-
ribus Pipino, Carolo, Lodovvico, Lothario, Ottone II et III, Hen-
rico et ceteris.

ZYLLES. defenſ. S. Maximini p. 19 ſq. a ſequentibus Imperator. 27. mon. S. Maximini.
Ottonibus, Henric. Conrado priuilegia etc. S. Maximini confirmantur a
Carolo M. et Ludouico P. data et ſibi oblata, licet haec, quae ho-
die ſuperſunt, ſuſpecta uideantur.

In SCHEVCHZER. et LOCHMANN. Alphabet. tab. XVIIII 28.
multarum Caroli M. chartarum fit mentio: *Geneuae* confirmauit Iura
atque Priuilegia A. 773. *S. Mauritii* oppido in Valleſia A. 784. Con-
ſtantium Curienſem Epiſcopum *Territorio Rhetiorum Rectorem* poſuit eccleſ. Curienſ.
An. 785. *Datum X Kalend. Iun. Anno propitio* XVII. *Regni illuſtris
Caroli Francorum Regis Indictione II. Actum Ciuitate Antiſiodorenſi;
In Dei nomine feliciter Amen.* Diſertino Coenobio gratioſus An. 800 mon. Diſertin.
Comitatum Clauennenſem donat Epiſcopo Curienſi An. 803. et Val-
leſiam Epiſcopo Sedunenſi A. 802. Gratioſus tandem Capitulo Thu- eccl. Sedunenſ.
ricenſi, cuius primus ſi non extitit fundator, primus ſaltem dici me-
retur ob ſplendida, quae Eccleſiae huic matri, et Canonicis, quos Thuricenſ.
inſtituit, largitus eſt, beneficia. Donauit quippe *Villulam iuxta mon-
tem Albis, nomine Rieda, in Hoinga duas manſas et dimidiam, in Ture-
go ſegregata loca cum uineis et piſcationibus, et molendinis, terminationem
decimationum ex curtibus Terrae Salicae de Stadilhove, de Wibichinga, de
Ouſta, de Ellinga, de Fenichlanda, de Murae, de Hoviſtete, de Meilana, de
Bozuuila.* Confirmauit quoque ſuisque annexuit priuatorum quorun-
dam Donationes. *Actum in Turego Anno Imperii ſui X. ipſius Karoli
Imperatoris Indictione XIII. Anno Domini* DCCCX. Ita Chartae an-
tiquae, originalis autem deeſt. Monenda heic nonnulla, quae fi-
dem uel donationi ipſi, uel Exemplatorum, ita in mediis Seculis uo-
cabantur, qui chartas transſcribebant, dubiam reddere poſſunt. Ca-
roli M. Diplomata de An. 775 hunc praeferunt Titulum: *Carolus
Dei gratia Rex Francorum et Langobardorum*, cui inde ab An. 777
adnexuit, *Patricius Romanorum.* Et An. 805 legimus: *Karolus Im-
perator Auguſtus pyſſimus, a Deo coronatus magnus, pacificus Impera-
tor, Romanum gubernans Imperium, qui et per Miſericordiam Dei Rex
Francorum et Longobardorum.* Sed in noſtris Capituli Thuricenſis

chartis legas. *In nomine Sanctae et indiuiduae Trinitatis, Karoli clementia, Chriſti Imperatoris iuſſione haec deſcriptio facta eſt.* Nouam ſuggerit difficultatem Annus Chriſti expreſſus ſub finem, qui nullibi occurrit in Diplomatibus Caroli M. neque Regiis aliis Lineae ſecundae Francicae ſeu Carolinae: alium iterum ſcrupulum mouet Indictio (introducta circa An. 801.) XIII. Vtpote quae non reſpondet Anno 810, ſed 820. Vt ſane ſunt uetuſtiſſimae in Archiuo memorato Chartae, quae habent *Annum Domini DCCCXX et Indictionem XIII.* ſed et hae Copiae duntaxat: *Deſcriptio* nempe *quam Domnus Karolus eximmius Imperator precepit fieri ſuper donationibus, quae datae ſunt Eccleſiae ſanctorum Martirum* F. et R. *in diae Dedicationis eiusdem, quae conſecrata eſt a Theodoro eius piae memoriae Epiſcopo*, qui in aliis Chartis ſiſtitur uiuus. Hos nodos uel ſoluant, uel ſecent, alii.

29. Mon. Augienſ. HERRGOTT. Vol. II p. 103 a. 1016 Henr. II mon. Augienſi priuilegia confirmat: obtuliſſe anteceſſorum noſtrorum conſtitutiones i. e. inuictiſſimi Ottonis primi, Caroli III, Ludovvici aui eius et illuſtriſſimi Caroli Magni proaui eius (enarrat argumentum uetuſtarum chartarum.)

30. mon. Fabarienſ. IB. p. 110 a. 1032 in charta Conr. II pro mon. Fabar. oſtendit nobis praecepta ac priuilegia anteceſſorum noſtrorum regum et Imperatorum Karoli, Ludouuici et trium Ottonum, nec non beatae memoriae Heinrici Imperatoris, in quibus continebatur, ut praefati monachi regiae et imperialis defenſione tuitionis ſuper res ad idem monaſterium pertinentes habere debuiſſent.

31. eccleſ. Halberſtad. LVDEW. Reliq. MSS. T. VII p. 445 in charta Henrici IV: Cumque honeſte petitione noſtrorumque fidelium, uidelicet dilecti noſtri magiſtri Annonis Colonienſis archiepiſcopi; Adelberti Hamburgenſis epiſcopi conſentire decernentes regiam munificentiam confirmamus eidem eccleſie libertatem et bona omnia, que a Carolo M. predeceſſoris noſtri Romanorum ſiquidem Imperatoris ſiue Francorum regis usque ad tempora noſtra prenominate eccleſie conceſſa ſunt, et nos ei omni tempore habendum atque iure perpetuo poſſidendum, omni noſtra et noſtrorum ſucceſſorum cunctorumque mortalium maiorum uel minorum inquietudine remota, per noſtri precepti paginam concedimus.

§. LXVII.

§. LXVII, 1 p. 144.

modo dictum p. 13.) De uanitate huius diplomatis fuſius diſputatur in AYRMANN. Syllog. Anecd. p. 518. Defenditur aliquo modo in GOEBEL. *Helmſtadt. Nebenſtunden* P. II p. 37 ſq.

§. LXVII, 4 p. 148.

non adeo abhorret.) In HONTHEIM hiſt. Treuer. t. I p. 153 legitur charta Treuerenſ. ob uarias formulas ſuſpecta: In nomine ſancte et indiuidue Trinitatis. Carolus diuina fauente clementia Imperator auguſtus et Francorum patricius. Comitibus, ducibus tam ultra quam circa Rhenum et Ligerim degentibus, tam preſentibus quam futuris. Id nobis ad augmentum et ſtabilitatem regni noſtri procul dubio in Dei nomine credimus pertinere, ſi petitionibus ſacerdotum et eccleſiarum Dei fidelium rectis petitionibus aſſenſum prebemus. Itaque uir apoſtolicus Weomadus et frater eius Baſinus et miſſus noſter Auſericus ad nos uenientes retulerunt nobis, quod predeceſſores noſtri reges ob edificationem ſuarum animarum quasdam res ad fiſcum publicum pertinentes tradiderunt ſancto Petro ad Treuericam eccleſiam, uidelicet Valeniacum cum omnibus appendiciis ſuis, excepto * Ceruiam nominato, et Seruiaco cum foreſte regia, ipſa autem retinuerunt, ſed cauſa uenationis. Quapropter deprecati ſunt predicti fideles noſtri, ut predicta loca Ceruiam et Seruiacum pariter cum foreſte, que ad fiſcum reſpiciebat, traderemus ad ſanctum Petrum, ne ſua occaſione ipſius foreſtis circumiacentes res ſancti Petri uaſtarentur. Igitur nos eorum petitionibus annuentes, legali iure tradidimus ad Treuericam eccleſiam ſancti Petri ſupra dicta loca, Ceruiam uidelicet et Seruiacum, cum omnibus ad ipſa loca pertinentibus, campis, pratis, paſcuis, aquis aquarumque decurſibus, ſiluis, cultis et incultis, uiis et inuiis, exitibus et reditibus, cum foreſte, quemadmodum ad fiſcum noſtrum pertinebat, cum omni integritate tradidimus et ſanximus his locis determinatam: ex eo loco, ubi * Premantia fluuii oritur usque ad Biſchofſvelt, et ſic uia publica usque ad * Marciacum et ſic inde usque * Saroua in Moſellam fluit, inde ad locum * Lyve nominatum; a Lyvve autem illuc ubi Budelſchica in * Troganum fluuium cadit in directo tramite ad ortum fluminis Premantie. Hanc ergo foreſtem, quam legali more ſancto Petro tradidimus, per bannum noſtrum omnibus prohibemus, ut nemo

Treuirenſis charta ſuſpecta.

* Cerf.

* Brimbs.
* Merzig ad Saram.
* Sara ſeu Saravum fl.
* Leyvven ad Moſellam.
* Drohn.

nemo ſucceſſorum noſtrorum regum, uel quelibet alia perſona, beſtiam in ipſa capere quacunque uenationis arte, absque licentia Treuerenſis eccleſie pontificis, preſumat; quod ſi quis fecerit, bannum noſtrum ſoluere cogatur. Et ut hoc noſtre authoritatis preceptum absque transgreſſione ſeruetur, hoc preceptum ſcribi iuſſimus et manu propria firmauimus, atque annuli noſtri impreſſione ſigillari fecimus. Signum Caroli ſereniſſimi imperatoris. Seruatius Arcamboldi cancell. ad uicem recognouit. Data Kalendis Septembris anno trigeſimo quarto, indictione XI. Actum Hariſtalio palatio in Dei nomine amen.

§. LXVII, 8 p. 151.

obſeruat. Hallenſ. t. X obſ. 14.) notant ultra 50 lectiones uariantes CRANZIO et ADAM. Brem. inter ſe collatis.

§. LXVII, 17 p. 158.

Paullini de aduocat. monaſt. §. 8.) FELLER in moniment. inedit. p. 243 ex ſchedis Sagittarianis.

§. LXVII, 18 p. 159.

Goldaſt. T. II Conſtit. Imp. p. 7.) LAMBEC. commentar. de biblioth. Vindob. l. II p. 341.

§. LXVII, 18 p. 159.

Fabri Staats-Canzley T. XX p. 471) A. 1742 ciuitas Norica iura ſua iterum tueri coacta fuit in ſingulari libello, in quo diploma Carolinum deſtruitur.

§. LXVII, 20 p. 161.

ut clare patet Chronicas perlegentibus.) SIBRAND. MEYER. *in Frieſiſch. Merckwürdigkeiten vom Anfang der Nation.* Sect. II differit de tabulis hiſce. (Lipſ. 1747. 8.) ac pleniſſime *Oſtfrieſ. Hiſtorie und Lands-Verfaſſung.* (Aurich. 1720 f.) T. II Libr. 2 n. 1 ſq.

§. LXXV, 10 p. 178.

uel Pii cognomen prodit.) conf. CHRIST. GVIL. FRANC. WALCH. diſſ. de pietate Ludouici P. Imp. Aug.

§. LXXV.

§. LXXV, 4 p. 181.

conuocauerat, capitulare) Totum hoc capitulare Aquisgranenſe, quod BALVZ. ad a. 816 adſcripſit, CARPENTIER in alphab. tyron. notis Tyronis exaratum exhibuit, parumque id a Baluziana editione differre animaduertit. Sancita uero ipſi uidentur haec capitula exeunte a. 817 aut ſub initiis a. 818. Capitulare Ludouici P.

§. LXXVI, 11 p. 191.

quae fiſcus habuit) In HONTHEIM hiſt. Treuer. t. I p. 167 hoc eccleſiae Treuirenſ. exemtionis priuilegium profertur: uir uenerabilis Henricus ſancte Treuirenſis eccleſie archiepiſcopus obtulit obtutibus noſtris auctoritatem immunitatis domini et genitoris noſtri bone memorie Caroli piiſſimi Auguſti, in quam erat inſertum, quod non ſolum idem genitor noſter, uerum etiam predeceſſores eius, reges uidelicet Francorum, eccleſie ſancti Petri principis apoſtolorum, cui authore Deo ipſe archiepiſcopus preeſt, ſub ſuo nomine et defenſione cum monaſteriis et cellulis, baſilicis, uicis, caſtellis ad eandem ſedem pertinentibus, et rebus uel hominibus ad ſe aſpicientibus, ſub immunitatis nomine et tuitionis defenſione conſiſtere fecerant, uidelicet ut nullus per malbobergos nec per aliqua ingenia eiusdem eccleſie homines admallaret, neque freda aut theloneos exigere aut paratas in eorum, uel priuatas audientias exactare preſumerent. Pro rei uero firmitate poſtulauit nobis prefatus Heti archiepiſcopus, ut paternum ſeu predeceſſorum noſtrorum regum morem ſequentes huiuscemodi noſtre immunitatis preceptum ob amorem Dei et reuerentiam ſancti Petri erga ipſam eccleſiam fieri cenſeremus. Priuilegium exemtionis eccleſ. Treuer.

§. LXXVI, 11 p. 192.

defendi potuerant.) add. LOBINEAV hiſtoire de Bretagne preuves pag. 20: Quidam uir Helogar Alethenſis epiſcopus detulit obtutibus noſtris quandam autoritatem, quam dominus et genitor noſter Karolus bonae memoriae ſereniſſimus Auguſtus - - in qua continebatur inſertum quod tempore rebellionis domus eccleſiae ſancti Mevenni et S. Iudicaelis quae eſt in loco nuncupato Wadel nec non in alio loco in inſula quae uocatur Machuti depopulantibus hoſtibus ignemque ſubmittentibus non ſolum theſaurus eccleſiae et miniſteria Confirmatio chartarum eccleſ Alethenſ.

ad officia eccleſiaſtica peragenda perierunt, uerum etiam et ſtrumenta - - unde praefatae eccleſiae dicatae fuerant exuſta et concremata fuiſſent.

§. LXXVI, 12 p. 194.

G. Chr. t. IV p. 265. *inſtr.*) In CARPENTIER. c. l. p. 23 et 25 formula generalis de nonis et decimis ac cenſibus eccleſiis praeſtandis exhibetur.

§. LXXVI, 15 p. 195.

Ius telonii eccl. Niuernenſi conceditur.

uel precibus alterius) Ionae, Niuernenſ. eccleſiae epiſcopo teloneum de duabus nauibus, quae per Ligeris flumen, Elarium, Carum, Ledum, Sartam, Medianam uel per caetera flumina infra imperium noſtrum propter ſal et caetera neceſſaria ipſius eccleſiae diſcurrebant in eleemoſyna ſua conceſſit. CARPENTIER c. l. p. 23.

§. LXXVI, 17 p. 196.

it. eccleſ. S. Crucis.

ſperare poterat, neglexit) Confirmat auctoritates praedeceſſorum ſuorum, quibus medietatem telonei ex pago eccleſiae S. Crucis conceſſerunt tam de carris, quam et de nauibus uel de communi commercio, quod in eodem pago uenditur aut emitur, de omnibus uidelicet rebus, de quibus fiſcus teloneum exigere poterat, per quas etiam auctoritates medietatem ipſius telonei eccleſia ſanctae crucis ſuique rectores abſque alicuius iudiciariae poteſtatis inquietudine hactenus firmiter acceperunt uel tenuerunt. CARPENTIER in Alph. Tiron. p. 19 hanc chartam eccleſiae Aurelianenſi tribuit.

§. LXXVI, 17 p. 196.

Eccleſia Leod. acquirit curtem.

eidem eccleſiae conceſſiſſet.) Fulcario epiſcopo (Leodienſi) ad utilitatem praedictae eccleſiae ſuae in pago Vitalelgonus in uilla Brochem curtam dominicatam cum manſis laetalibus et ſeruilibus et eccleſiam cum decimis ſuis - - totum et ad integrum imperiali auctoritate contulimus. CHAPEAVILL. geſt. ep. Tungr. p. 148 t. I.

§. LXXVI, 18 p. 196.

Confirmatur commutatio eccleſ. Leod.

P. II p. 482.) Dedit memoratus Walcandus epiſcopus per noſtram ſibi datam licentiam de rebus epiſcopatus ſui in pago Asbaniſae

niſae in loco nuncupato uillario praefato Norduino ad proprium perpetualiter ad habendum, de terra arabili duas partes de bonnario. Et in compenſatione memoratarum rerum dedit praeſcriptus Norduinus ex proprio ſuo praefato Walcando epiſcopo, ad partem praeſcriptae eccleſiae ſuae in eodem pago et in memorata uilla bonnarium unum et uirgas tres. CHAPEAV. c. l. p. 154.

§. LXXVI, 21 p. 198.

CARPENTIER in Alphabeto Tyroniano p. 17 tradit chartam Ludouici Pii, qua, deprecante Wolfgero, epiſcopo Wirciburgenſi, eccleſias in terra Slauorum inter Moinum et Radanziam iuſſu Caroli M. exſtructas, dotauit, his formulis: Omnibus fidelibus ſanctae Dei eccleſiae et noſtris, praeſentibus ſcilicet et futuris. Si aliquid de rebus proprietatis noſtrae ad loca diuino cultui deſtinata conferimus, hoc procul dubio nobis ad aeternae mercedis augmentum, et ſtabilitatem regni a Deo nobis commiſſi pertinere confidimus. Idcirco notum fieri uolumus omnium ueſtrum fidelitati, qualiter uir uenerabilis Wolfgerus Wirciburgenſis eccleſiae Epiſcopus, ad noſtram ueniens praeſentiam, indicauit nobis quod piae recordationis dominus et genitor noſter Karolus ſereniſſimus Imperator Anteceſſoribus ſuis illis, et illis Epiſcopis praecepiſſet, ut in terra Sclauorum, qui ſtant inter Moinum et Radanziam fluuios, qui uocantur Moinvvinidi et Radanzvvinidi, una cum comitibus qui ſuper eosdem Sclauos conſtituti erant, procurarent ut inibi, ſicut in caeteris Chriſtianorum locis eccleſiae conſtruerentur, quatenus ille populus paganus ad Chriſtianitatem conuerſus habere poſſet ubi et baptiſmum perciperet, et praedicationem audiret, et ubi inter eos, ſicut inter caeteros Chriſtianos diuinum officium celebrari poſſet; et ita a memoratis Epiſcopis et Comitibus, qui tunc temporis eidem populo praepoſiti fuerant, innotuit eſſe confectum, et Eccleſias quindecim ibi fuiſſe conſtructas; ſed easdem eccleſias minime eo tempore fuiſſe dotatas, ſed ſicut primum conſtructae fuerunt, ſic usque ad praeſentem diem ſine dote remanſiſſe. Idcirco ſuggeſſit atque admonuit manſuetudinem noſtram, ut ad easdem baſilicas dotandas aliquid de rebus proprietatis noſtrae in eodem pago dare deberemus. Cuius admonitioni atque petitioni, quia ſalubris eſſe uidebatur, adſenſum nobis praebere placuit. Donamus igitur atque concedimus, quod

Eccleſiae in terra Slauorum inter Moinum et Radantiam conditae dotantur, deprecante ep. Wirceburg.

ita

ita donatum atque conceſſum in perpetuum eſſe uolumus, ad praefatas baſilicas, quae, ut diximus, iuſſu et conſilio domini et genitoris noſtri Karoli ſereniſſimi Imperatoris in terra praedictorum Sclauorum a memoratis Epiſcopis conſtructae ſunt, in eodem pago de proprio noſtro ad unamquamque manſos duos, cum ſuperſtantibus duobus tributariis, excepto illo manſo ſuper quem primitus unaquaeque earumdem eccleſiarum aedificata eſt, eo uidelicet modo, ut quidquid iidem tributarii in cenſu uel tributo ſoluere debent, hoc totum ad partem earumdem eccleſiarum omni tempore perſoluant, et ipſae eccleſiae, cum omnibus rebus ad ſe pertinentibus, ſub memorati uiri uenerabilis illius et ſucceſſorum eius cura ac prouidentia ſint, ut diuinum in eis officium perenniter celebretur, et populus terrae illius iugiter praedicationem habeat, et in eis baptiſmi ſacramenta percipiat. Idcirco hanc noſtrae auctoritatis praeceptionem concedere iuſſimus, per quam decernimus atque iubemus ut nullus comes aut iudex publicus, ſiue actor imperialis, uel qualibet poteſtate praedita perſona, ab hac die in poſterum memorato uiro uenerabili illi, uel ſucceſſoribus eius pro eisdem eccleſiis, uel rebus ad eas noſtra liberalitate conceſſis, repetitionem facere, aut ullam calumniam ingerere praeſumat; ſed liceat illis memoratas eccleſias cum omnibus rebus ad eas pertinentibus, absque ullius perſonae et contradictione, uel impedimento tenere, uel regere, et ſicut alias eccleſias ad epiſcopium ſuum pertinentes, ſecundum canonicam inſtitutionem ordinare atque diſponere. Et ut haec auctoritas firmior habeatur, et noſtris futuriſque temporibus ab omnibus melius conſeruetur, placuit nobis eam et propriis manibus ſubſcribere, et annuli noſtri impreſſione ſigillare. CARPENTIER ad hanc chartam notat, Moinvvinidos et Radanzvvinidos hiſtoricis Gallicis prorſus eſſe incognitos. At Germanis non ſunt obſcuri. Deprehenduntur enim in uetuſtis chartis Fuldenſibus, aliisque. conf. GVNDLINGII *Bedencken von dem Herzogthum Francken* inter ſcripta minora p. 231. Quid? quod haec ipſa charta Ludouici P. egregie concordat cum tabulis Arnolfi Regis, quas ECCARDVS t. II rer. Franc. p. 894 exhibuit. En! formulas ipſas: uir uenerabilis Arn Wirzeburgenſis eccleſiae epiſcopus nobis unum obtulit praeceptum, in quo continebatur, qualiter diuae memoriae domnus Karolus Imperator, atque Hludouuicus Auguſtus anteceſſoribus ſuis Beruuelfo, et Ludrico et

Egil-

Egiluuardo et Wolfario Epiſcopis praecepiſſent, et poſtea Hludouuicus Rex et auus noſter, ut in terra Sclauorum, qui ſedent inter Moinum et Radantiam fluuios, qui uocantur Moinuuinida et Radanzuuinida una cum Comitibus, qui ſuper eosdem Sclauos conſtituti erant, procuraſſent, ut ibi, ſicut in caeteris Chriſtianorum locis, Eccleſiae conſtruerentur, quatenus ille populus, nouiter ad Chriſtianitatem conuerſus, habere potuiſſet, ubi et baptiſmum perciperet, et praedicationem audiret, et ubi inter eos, ſicut inter caeteros Chriſtianos diuinum officium celebrari potuiſſet, et ita a memoratis Epiſcopis et Comitibus, qui tunc temporis eidem populo praepoſiti fuerant, aſſerit eſſe completum, et Eccleſiis XIIII eſſe conſeruata ibidem. Inſuper domnus Imperator Hludouuicus per ſuae manſuetudinis praeceptum ob mercedis ſuae augmentum ad praefatas XIIII Baſilicas dotandas, quae in ipſo pago ab eisdem memoratis Epiſcopis conſtitutae ſunt, de propriis rebus ſuis ad unamquamque manſos II cum ſuperſedentibus duobus tributariis, excepto illo manſo, ſuper quem primitus unaquaeque earundem Eccleſiarum aedificata eſt, pleniter in perpetuum habere conceſſit atque confirmauit. Eo uidelicet modo, ut quicquid inde tributarii in cenſu uel tributo ſoluere debent, hoc totum ad partem earundem Eccleſiarum omni tempore perſoluant; ſed pro integra firmitate ac ſecuritatis ſtudio memoratus Sereniſſimus auus noſter Ludouuicus rogatu et deprecatione Gozbaldi uenerabilis Epiſcopi, ea omnia ſua confirmauit auctoritate. Nunc demum praefatus Arn uenerabilis Epiſcopus ac dilectus familiaris noſtram deprecatus eſt Serenitatem, ut easdem traditiones ob Dei amorem et emolumentum animaeque noſtrae remedium noſtrae auctoritatis Praecepto ea omnia confirmaremus. Cuius petitioni atque ammonitioni, quia ſalubris eſſe uidebatur, aſſenſum nobis praebere placuit, et, ſicut poſtulauit, libenter aurem accommodauimus. Propterea hos noſtrae auctoritatis apices circa ipſam ſedem ac rectores eius fieri decreuimus, per quos decernimus atque ſancimus, ut quemadmodum conſtat, a praedictis principibus domno Karolo et Luodouuico, glorioſiſſimis Imperatoribus, et Sereniſſimo auo noſtro Luodouuico, in dotem ad easdem baſilicas collatum atque condonatum eſſe: ita deinceps omni tempore hanc noſtram auctoritatem iure firmiſſimo Rectores et miniſtri eiusdem ſedis teneant et poſſideant.

§. LXXVI, 23 p. 199.

menſuratas conceſſiſſet) Eadem leguntur in CARPENTIER. Alph. Tiron. p. 39.

§. LXXVI, 24 p. 200.

monaſt. Caſtellionis in tuitionem recipitur.

G. Chr. t. VI p. 344 *inſtr.*) CALMET. hiſt. Lothar. t. I pr. p. 296: uir uenerabilis Smaragdus Abbas ex monaſt. Caſtellionis, quod nuncupatur Marſupium, quod eſt conſtructum in honorem S. Michaelis Archangeli et S. Mariae ſemper uirg. uel S. Petri principis Apoſtolorum detulit nobis immunitatem domini et genitoris noſtri Caroli bonae memoriae piiſſ. Aug. (ſub defenſ. et immunitatis tuitionem recipit).

§. LXXVI, 24 p. 200.

uſus eſt, adhibet.) add. CARPENTIER. p. 33.

§. LXXVI, 24 p. 200.

mon. Prum. immunitas.

eidem concedit) Abbatiae Prumienſi immunitas conceditur in KNAVFF defenſ. Prum. p. 53: praecipientes ergo iubemus, ut nullus iudex publicus, neque quislibet ex iudiciaria poteſtate, in eccleſias, aut loca, uel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones praedicti monaſterii, quas moderno tempore in quibuslibet pagis, aut territoriis infra ditionem imperii noſtri iuſte, et legaliter poſſideant, uel ea, quae deinceps in iure ipſius ſancti loci uoluerit diuina pietas augeri, ad cauſas audiendas, uel freda, aut manſiones uel paratas faciendas, aut fideiuſſores tollendos, uel ſcarras, aut coniectos tam de carris, quam etiam de parafredis exactandis, aut homines eiusdem monaſterii, tam ingenuos, quamque et ſeruos, ſuper terram ipſius commanentes iniuſte diſtringendos, nec ullas redibitiones, aut illicitas occaſiones requirendas, praeſentibus nec futuris temporibus, ingredi audeat, uel ea, quae ſupra memorata ſunt, petere, aut exactare praeſumat. Et quidquid exinde ius fiſci exigere poterat, totum nos pro aeterna remuneratione eidem conceſſimus monaſterio etc. Conf. HONTHEIM. hiſt. Treuir. t. I p. 166 et 175.

§. LXXVI, 25 p. 201.

eccleſiarum immunitas definitur.

uolumus obtinere effectum.) Tructeſindo rogante Imp. definit, quousque pateat eccleſiarum immunitas, et qua poena afficiendi ſint uio-

uiolatores in HIST. OCCITAN. t. I p. 58; item in CARPENTIER. c. l. p. 43. Dabimus ipſa uerba: Omnibus comitibus, uicariis, centenariis, ſiue iunioribus ueſtris, partibus Prouinciae, Septimaniae et Aquitaniae conſiſtentibus. Notum ſit uobis, quia uir uenerabilis ile abbas ſuggeſſit, atque indicauit quod homines uel famuli memorati monaſterii per diuerſa loca conſiſtentes in miniſteriis ueſtris multa praeiudicia et infeſtationes patiuntur tam a iunioribus ueſtris quam et ab aliis hominibus, et non poſſunt habere defenſionem per praeceptum immunitatis, quod nos eidem monaſterio propter Dei amorem et noſtram eleemoſynam conceſſimus, eo quod uos ſiue iuniores ueſtri dicatis non plus immunitatis nomine complecti quam clauſtra monaſterii; caetera omnia, quamuis ad ipſum monaſterium pertinentia, extra immunitatem eſſe. Propter hoc uolumus ut intelligantur non ſolum in clauſtra monaſterii uel eccleſias atque caſticia eccleſiarum immunitatis nomine pertinere; uerum etiam domos et uillas et ſepta uillarum, et piſcatoria manufacta, uel quidquid foſſis uel ſepibus, aut alio cluſarum genere praecingitur, eodem immunitatis nomine contineri, et quidquid intra huiusmodi munimenta (ad ius) eiusdem monaſterii pertinentia a quolibet homine nocendi uel damnum inferendi cauſa, ſpontanea uoluntate committitur, in hoc facto immunitas fracta iudicatur. Quod uero ad agros et campos et ſiluas quae nulla munitione cinguntur, ſicut fieri ſolet, a quibuslibet hominibus commiſſum fuerit, quamuis idem ager, aut campus, uel ſilua ad eccleſiam praeceptum immunitatis habentem pertineat, non tamen in hoc immunitas fracta iudicanda eſt: et ideo non ſexcentorum ſolidorum compoſitione, ſed ſecundum legem quae in eo loco tenetur, multandus eſt is qui ſcandalum uel damnum in tali loco feciſſe fuerit conuictus. Praecipimus uobis ut tam uos ipſi caueatis et obſeruetis quam et iuniores et miniſteriales ueſtri, ut homines et famuli memorati monaſterii in omnibus locis ad ueſtra miniſteria pertinentibus pacem habeant, et eis liceat cum ſecuritate memorato monaſterio deſeruire, tam in priuatis quam in publicis et communibus locis, neque ullus ueſtrum uel iuniorum ueſtrorum ulterius eos audeat diſpoliare, et uel in fluminibus, uel in plaga maris piſcantes, uel in aliis locis ad praefatum monaſterium pertinentibus diuerſas utilitates et ſeruitia facientes infeſtare uel inquirere, uel a debito et iniuncto ſibi ſeruitio prohibere, uel aliquid contra legem et iu-

et iuſtitiam facere, quia ſi ulterius hoc ad noſtras aures fuerit perlatum, et uerum inuentum temeratorem huius noſtri mandati, condigna ſuis factis uindicta condemnari decreuimus. Propterea praecipimus atque iubemus ut taliter exinde agatis, qualiter gratiam noſtram uelitis habere.

§. LXXVI, 33 p. 202.

mon. S. Petri dono accipit uallem Reumagenſ.

Capitulare mon. S. Crucis.

concedimus ad habendum) In CARPENTIER Alph. Tiron. p. 49 Imperat. confirmat monaſterio cuidam S. Petri uallem Reumagenſem, cum tributo, quod a fiſco exigebatur uel hominibus publicis et tributariis in eadem ualle manentibus. In MABILLON. uet. analect. p. 150 capitulare de mon. S. Crucis occurrit, quod eſt ſitum intra Pictauenſem urbem, quod piiſſimus imperator Ludouicus fieri praecepit atque ut idem ab omnibus obſeruetur, glorioſo filio ſuo Pipino commiſit.

§. LXXVI, 33 p. 203.

ut dictum eſt, exigatur.) Eadem formula reperitur in CARPENTIER p. 45.

§. LXXVI, 33 p. 203.

nauibus mon. Cormaricenſ.) item mon. Gemeticenſis in CARPENTIER c. l. p. 37 tam de nauibus quam et de carris ſeu de ceteris uehiculis nec non et de quolibet alio negotio, undecumque fiſcus teloneum exigere poterat.

§. LXXVI, 38 p. 204.

Pro mon. S. German.

in pago Launenſe.) Deus dedit Abbas aquaeductum fecit in Autiſſiodoro ad utilitatem monaſterii S. Germani, quem Imp. ullo modo impedire uetat. CARPENTIER p. 39. In LOBINEAV hiſt. de Bretagne preuv. p. 29: Convvoion uenerab. Abb. Monaſterii cuius uocabulum eſt Roton quod ipſe in pago Brovveroch, in loco qui dicitur Bain noſtra permiſſione a fundamento conſtruxerat; et uiros religioſos ſecundum monaſticam uitam degere inſtituerat, noſtram adiit celſitudinem, ſubnixis precibus poſtulamus, ut pro amore Domini noſtri Ieſu Chriſti aliquid de rebus noſtrae proprietatis - - contuliſſemus. Cuius precatu permoti ſimul et oratu atque interuentu fidelis

Roton.

Digitized by Google

fidelis n. Nominoe commoniti complacuit ſerenitati noſtrae plebem illam in qua idem ipſum monaſterium conſtat eſſe conſtructum, quae Bain, ſicut ſuperius dictum eſt, nominatur, cum omni integritate ſua nec non in eodem pago locellum qui nominatur Lant-degon. IBID. p. 30. Eidem donat plebem quae Rarmac nominatur, nec non locellum, qui nominatur Plaz imo et plebiculam quae nominatur Ardon.

§. LXXVI, 42 p. 205.

p. 428 n. 50) et BOVILLART hiſt. S. Germ. p. 13.

§. LXXVI, 47 p. 206.

data, qua) itidem uictus et amictus definitur in uita Ludouici P. apud FREHER. p. 457 et BOVILLART c. l. p. 14.

§. LXXVI, 49 p. 207.

quod ita et fecit) Quae in commutationibus obſeruata fuerint, **Permutationum ſolemnia.** plenius intelligimus ex charta apud CARPENTIER p. 49: Cum petitionibus ſeruorum Dei quas noſtris auribus ingerunt, libenter annuimus, et eas cum Dei auxilio ad effectum perduci fecerimus, non ſolum regiam et imperialem conſuetudinem exercemus, uerum etiam hoc nobis procul dubio tam ad ſtatum terreſtrem corroborandum, quam aeternae uitae beatitudinem capeſſendam profuturum eſſe confidimus. Idcirco notum fieri uolumus omnibus fidelibus ſanctae Dei eccleſiae et noſtris, praeſentibus ſcilicet et futuris, quia uir uenerabilis Adalardus abbas petiit celſitudinem noſtram eo quod pro ambarum partium opportunitate quasdam res apud nos commutare uoluiſſet. Cuius petitioni, quia utilis et rationabilis nobis eſſe uidebatur, libenter adſenſum praebuimus, et praecepimus Magnario comiti et actori noſtro, ut cum Miſſis praedicti uenerabilis Adalardi abbatis, adſcitis etiam pagenſibus hominibus et fiſcalinis in eadem uicinia commanentibus, menſuraret easdem res propoſitas, earumque quantitatem et qualitatem hinc et inde diligenter inſpiceret et conſideraret, et inlibatam ad noſtram referret notitiam: quod ita ut fecit, ſimul et nobis retulit quod ambabus partibus huiusmodi commutatio utilis et proficua eſſe potuiſſet, et de noſtra decreuit uoluntate ut ita fieret. Dedit igitur praedictus uir uenerabilis Adalardus abbas de re-

Digitized by Google

bus monaſterii ſui quod eſt conſtructum in honore beatorum Apoſtolorum Petri et Pauli in pago illo, ſuper fluuium illum, quas ipſe in quiete habere uidebatur, ad ius fiſci noſtri, id eſt Audriacam uillam per noſtram datam licentiam in pago illo, in loco nuncupante illo inter manſos et prata et terram arabilem bunnaria centum, et de ſilua bunnaria triginta. Et e contra dedit praedictus Magnarius actor noſter uenerabili Adalardo abbati ad partem monaſterii ſui de rebus praedicti fiſci noſtri per noſtram iuſſionem in pago illo, in loco nuncupante illo, inter manſos et prata et terram arabilem bunnaria tanta et de ſilua bunnaria tanta. Vnde et ſuper hac commutatione hoc noſtrae auctoritatis praeceptum fieri iuſſimus, per quod praecipimus atque iubemus ut quidquid pars iuſte et rationabiliter alteri contulit parti, deinceps per hanc noſtram auctoritatem iure firmiſſimo teneat atque poſſideat, et quidquid exinde facere uoluerit, libero in omnibus perfruatur arbitrio faciendi. Et ut haec noſtrae auctoritatis praeceptio manibus propriis etc.

§. LXXVI, 51 p. 208.

mon. Ioh. Baptiſt Andecau. res ablatae reſtituuntur.

ſubminiſtretur) CARPENTIER c. l. p. 35 pro mon. S. Ioh. Baptiſtae Andecau. Dum eſſet Britanniae partibus in Dei ſeruitio et noſtro uir uenerabilis Ingilfridus abbas ex monaſterio S. Ioh. Baptiſtae, quod eſt ſitum in ſuburbio ciuitatis Andicauinae, ubi uir praeclarus Licinius eiusdem urbis quondam Epiſcopus qui ipſum monaſterium a fundamento conſtruxit et rebus plurimis ditauit, corpore requieſcit, clerici eiusdem monaſterii ad noſtram accedentes clementiam innotuerunt celſitudini noſtrae, quod de rebus quas idem Licinius praeſul eundem monaſterium ditauerat, quaedam res, quas hactenus Autulfus quondam comes ad beneficium habuit quae ſunt in uilla quae nominatur Maſſiliacus tempori domini et genitoris noſtri Caroli piae recordationis ſereniſſimi imperatoris de priuato monaſterio S. Iohannis Baptiſtae abſtractae atque diſtractae fuiſſent. etc. IBIDEM

item mon. Magedunenſi

p. 69 monaſterio Magedunenſi iuſto habito iudicio redduntur res ablatae carta ordinem forenſem optime declarat: Notum ſit omnibus fidelibus noſtris, praeſentibus ſcilicet et futuris, qualiter cum nos generale placitum noſtrum in palatio noſtro, quod dicitur Attiniaco, more ſolito tenuiſſemus, quidam homo nomine Odalmarus, aduocatus ex monaſterio quod uocatur Mageduno, in honore ſancti illius conſtru-

Digitized by Google

conſtructo, ubi et ſanctus ille confeſſor corpore requieſcit, indicauit quemdam uaſallum noſtrum nomine Ragumbernum, de quibusdam rebus ad ius monaſterii ſancti illius pertinentibus, quod illuſter uir ille comes in regimine habere uidetur: quarum rerum ſunt uocabula illa et illa, cum reliquis adiacentiis uel aſpicientiis ſuis; dicens quod poſteri praedicti uaſalli noſtri liberi iniuſte eas occupaſſent, et contra legem tenerent, adfirmans ſe tales teſtes habere qui hoc ſcirent, et ueraciter aſſerere potuiſſent ab illo tempore, ex quo Hlotharius quondam rex Francorum memorato monaſterio ſolemni traditione easdem res donauit, ſemper in eis rectores ipſius monaſterii liberam habuiſſent poſſeſſionem, usque quo ille quondam abbas ad beneficium filio ſuo nomine illo eas dediſſet, et ſic praeterito tempore de manibus rectoris praedicti monaſterii, tempore domini ac genitoris noſtri Karoli piiſſimi auguſti, elapſas eſſe. Sed cum nos ad ueritatem rei diligentius inueſtigandam fideles noſtros illum abbatem, illum et illum comites mitteremus, renuntiauerunt nobis per hoc ita eſſe, ſicut memoratus ſancti illius aduocatus aſſerebat. Cumque adhuc actor et defenſor diſſona uoce contenderent, uiſum eſt nobis, ut haec contentio certo quodam iudicio eſſet determinanda. Sed hanc examinationem praedictus Matfridus chartarum oſtenſione dirimit: nam ueniens ad praeſentiam noſtram oſtendit nobis donationem praedicti Hlotharii regis, et antiqua praecepta regum Francorum ſuper eas. Cumque haec donatio et illa praecepta regum coram nobis lecta fuiſſent, habuimus de earumdem chartarum inſpectione et lectione res memoratas ad ius et poſſeſſionem praedicti monaſterii in integrum pertinere, neque Ragumbernum ad fiſcum noſtrum, ſibi ad beneficium datum, easdem res iure donare potuiſſe. Et ideo a ducibus et comitibus, qui cum eis in iſta cauſa examinatores fuiſſe leguntur, iudicatum eſt ut per uuadium ſuum, cum lege et fide facta Matfrido comiti, uel eius aduocato easdem res redderet, ad utilitatem ac uſum memorati monaſterii, Deoque in eo ſeruientium permanſuras. Idcirco ſuggerenti atque roganti praedicto Matfrido fideli noſtro, hanc noſtrae confirmationis praeceptionem ei uel ad partem monaſterii ſui fieri iuſſimus, per quam decernimus atque iubemus, ut nullus fidelium noſtrorum de praedictis rebus ſancti Liſardi, Matfrido ſiue ſucceſſoribus eius ullo unquam tempore inquietudinem facere, aut quamlibet calumniam ingerere praeſumat; ſed liceat ei et ſucceſſo-

ſucceſſoribus eius quieto ordine eas tenere et poſſidere, et quidquid pro opportunitate monaſterii ſui exinde facere uoluerit, liberam in omnibus habeat poteſtatem facere. Et ut haec auctoritas firmior habeatur, manu propria ---- IBIDEM p. 71. Vultgarius abbas monaſterii in monte Iouis coram miſſis Sicardo et Teutardo comitibus reddere iubetur, quae Irmengario et Ingilardo abſtraxit.

§. LXXVI, 52 p. 209.

Blandinienſem quoque) Einhardus abbas Mon. S. Seruatii memoratur in CARPENTIER alph. tiron. p. 77.

§. LXXVII, 1 p. 210.

Ludouicus P. a patre conſilio procerum imperator conſtituitur.

ſibimet ipſi iuſſit imponere) ANNAL. FRANC. ap. MARTEN. t. V, uet. ſcript. et monum. p. 912: Extremo autem uitae ſuae tempore cum iam et morbo et ſenectute premeretur, euocatum ad ſe Ludouicum filium ſuum Aquitaniae regem, qui ſolus filiorum Hildegardae ſupererat, congregatis ſolemniter de toto regno Francorum uel de uniuerſo imperio ſuo primoribus cunctorum comitibus, principibus, ducibus, epiſcopis, abbatibus, monachis, ſacerdotibus, diaconibus et cuncto ſenatu Francorum, cum cunctorum conſilio, conſortem ſibi totius regni et imperialis nominis ſui heredem conſtituit, ac per coronam auream tradidit illi imperium, populis acclamantibus: *Viuat imperator Ludouicus*, impoſitoque capiti eius diademate, imperatorem et auguſtum iuſſit appellari. Suſceptum eſt hoc eius conſilium [ab his] qui aderant magno cum fauore et laetitia. Nam et ipſe imperator Carolus benedixit dicens: *Benedictus es Domine Deus meus, qui dediſti hodie ſedentem in ſolio meo, ex ſemine meo filium, uidentibus oculis meis.* Docuit autem eum pater, ut in omnibus praeceptum Domini cuſtodiret, tradiditque ei regnum, commendauitque ei filios ſuos Drogonem, Theodericum et Hugonem, et cum omnia perfeciſſet, dimiſit unumquemque, ut abiret in locum ſuum.

§. LXXVII, 5 p. 213.

Tractoria.

ad caballos modii duo) Exemplum tractoriae e curia Ludouici P. exhibet CARPENTIER in Alph. tiron. p. 67: Omnibus epiſcopis, abbatibus, abbatiſſis, comitibus, uicariis, centenariis, ſeu reliquis fideli-

fidelibus noſtris. Notum ſit uobis quia iſtos uaſallos noſtros, illos et illos, mittimus ad has partes in fiſcum promouendas et uarias redibitiones exigendas. Propter hoc uolumus atque iubemus, ut ad ſtipendia eorum quotidie unicuique illorum dare faciatis panes XX. freſcingas duas, porcellum ſiue agnum unum, pullos duos, quindecim oua, de potu modium unum, ſal, herbola, ortolanas, ligna ſufficienter: et intra Quadrageſimam - - - - caſeus formaticos quatuor, addentes ſextaria duo annonae, iuxta quod inueniri poſſint, et ad bibitionem eorum de medone, ceruiſia modios quatuor, et inter ambos de foeno Karradam unam. Videte ut nullam exinde negligentiam habeatis.

§. LXXVIII, 13 p. 222.

uiuere deſiit) Ad hiſtoriam huius Bernardi pertinet praeceptum quoddam Ludouici P. in CARPENTIER Alph. tiron. p. 67: Nulli praeſentium fidelium ſanctae Dei eccleſiae noſtrorumque ambiguum eſt qualiter Bernardus, quem Italiae dominus et genitor noſter Carolus piae recordationis sereniſſimus Imperator, ſiue nos, regem praepoſuimus; et aliqui ex ſibi ſubiectis cum ipſo Bernardo a fide deuiantes, nobis infideles exſtiterunt; pro qua infidelitate iuxta procerum noſtrorum, ſeu cunctae nobilitatis Francorum generale iudicium, et ille et hi qui ei conſenſerunt, dignam ſubierunt ſententiam; nonnulli in exilium miſſi, et res eorum, quibus ſecundum legitimas ſanctiones, priuati fuerant, fiſco noſtro ſociatae ſunt. Nos diuina deinceps miſericordia inſpirante, inter caeteros Amingum, qui praedicti Bernardi nefando conſilio particeps exſtitit, non ſolum ad noſtram praeſentiam adire fecimus, inſuper ei et libertatem ac res proprias, quas iuſte et legaliter, eo tempore quo haec res contigit, poſſidebat, liberalitatis noſtrae munere per hanc noſtram auctoritatem perpetualiter ad habendum reddimus. Proinde has praeceptionis noſtrae imperiales apices ei firmitatis gratia fieri iuſſimus, per quas decernimus atque iubemus, ut ipſe in libertate ſua permaneat, et omnes res, quas eo tempore quo praenominata res contigit, ex quolibet iuſto pacto, iure pleniſſimo poſſidebat, deinceps teneat atque poſſideat, ita uidelicet, ut quidquid exinde facere uoluerit - - - -.

Bernhardi regis Ital. fata.

Digitized by Google

§. LXXX, 1 p. 229.

Ingenuitas quorundam uindicatur.

baeret Muratorius) Violenter in ſeruitutem detruſos quosdam libertate iterum impertit Ludou. Imp. in CARPENTIER p. 73: Omnibus fidelibus noſtris praeſentibus, ſcilicet et futuris. Cum hoc omnibus certiſſimum ſit nihil magis regiam et imperialem decere maieſtatem, quam ut miſerorum neceſſitatibus ſubueniat: idcirco nos in Dei omnipotentis nomine atque adiutorio poſt deceſſum domini et genitoris noſtri Caroli ſereniſſimi imperatoris, de ſua atque noſtra eleemoſyna inchoantes, decreuimus cum proceribus et fidelibus noſtris, ut per omnes prouincias regni a Deo nobis commiſſi, legatos mitteremus, qui omnia praua comitum, ſiue iudicum, uel etiam miſſorum a palatio dimiſſorum facta diligenter inueſtigarent, et ubi aliquid iniuſte factum inuenirent, emendarent, et ad iuſtitiam reuocare contenderent: inter quos cum fideles miſſi noſtri ille et ille, qui in pago illo ob eamdem rationem dimiſſi fuerunt, inter caeteros uiolenter oppreſſos inueniſſent quemdam hominem nomine illum, ab illo comite quondam iniuſte et contra legem ad ſeruitium redactum, nobisque ordinem ac ſecutionem huiusmodi iniuſte et contra legem facti retuliſſent: placuit nobis, atque ita decernimus ut eum iterum ad libertatem ſuam redire permittatur. Qua propter et hoc noſtrae auctoritatis praeceptum ei concedere ac dare iuſſimus, per quod et ille ab hac die impoſterum a iugo ſeruitutis abſolutus ſit, et omnes fideles noſtri agnoſcere ualeant, quod nos eum ad priſtinam conceſſimus peruenire libertatem. Praecipientes ergo iubemus ut nullus comes, neque uicarius, neque centenarius, neque miſſus noſter a palatio dimiſſus praedictum hominem, aut filios, uel propinquos eius, quibus per hanc noſtrae auctoritatis praeceptionem, libertatem concedimus ab hac die et impoſterum de ſtatu ingenuitatis ſuae inquirere, aut calumniam illis facere praeſumat: ſed liceat ei et filiis ac propinquis eius in ſuo proprio quiete reſidere, absque ullius iniuſta contrarietate. Et ut haec auctoritas etc. Haec apprime conueniunt cum narratione THEGANI c. 13: *Eodem tempore, ſupradictus Princeps* (Ludouicus) *miſit Legatos ſuos ſupra omnia regna ſua inquirere et inueſtigare, ſi alicui aliqua iniuſtitia perpetrata eſſet, et ſi aliquem inueniſſent, qui hoc dicere uellet, et cum ueriſſimis teſtibus hoc probare potuiſſet, ſtatim cum eis in prouinciam eius uenire praecepit. Qui*

egreſſi

Digitized by Google

egreſſi inuenerunt innumeram multitudinem oppreſſorum aut ablatione patrimonii, aut exſpoliatione libertatis. Quod iniqui Miniſtri, comites et loco-poſiti per malum ingenium exercebant. Omnia ſupradictus princeps deſtruere iuſſit acta, quae impie in diebus patris ſui per iniquorum miniſtrorum ingenia facta fuerant. Patrimonia oppreſſis reddidit, iniuſte ad ſeruitium inclinatos abſoluit, et omnibus praecepta iuſſit facere, et manu propria cum ſubſcriptione confirmauit.

IBIDEM p. 73. Lambertus, cognomento Aganus, a pago, qui uocatur Petrocius et ex caſtro, quod appellatur Toringius in obſidium ab Ermenrico Comite et patre ſuo, nomine Agano, datus fuit. Omnibus fidelibus ſanctae Dei eccleſiae, et noſtris praeſentibus ſcilicet et futuris. Cum in Dei confidentes nomine atque adiutorio, anno decimo imperii noſtri propter quasdam ſanctae Dei eccleſiae, ac regni et populi noſtri a Deo nobis commiſſi utilitates et neceſſitates ordinandas ac diſponendas in Compendio palatio noſtro perueniſſemus, atque hiemandi gratia ibi reſideremus, ueniens quidam homo nomine Lambertus, cognomento Aganus, ex pago qui uocatur Petrocius, et ex caſtro quod appellatur Toringius, ad noſtrae celſitudinis praeſentiam expoſuit, quod cum tempore aui noſtri Pippini regis obſides ex eodem pago et caſtro, ab eodem rege, propter firmitatis ac pacis ſtudium, ab habitatoribus eiusdem loci quaererentur et darentur, inter caeteros et ſe ipſum in obſidium ab Ermenrico comite et patre ſuo, nomine Agano, datum fuiſſe. Sed poſt non multum temporis ſpatium, caeteris obſidibus licentia redeundi adtributa, ſeipſum ab illo temporis ſpatio usque ad praeſens tempus, propter huiusce rei occaſionem, ablatis rerum ſuarum facultatibus, ab Immone comite uinculo ſeruitutis eſſe adſtrictum: cumque huius facti ordinem a praedicto homine nobis expoſitum cognouimus, placuit nobis, ut eum iterum, pro mercedis noſtrae augmento, ad libertatem ſuam et ad res, modo ſuperius conſcripto ſibi ablatas, redire permitteremus. Quapropter et hoc noſtrae auctoritatis praeceptum ei concedi ac dari iuſſimus, per quod et ille et filii ſui, qui hac occaſione uinculo ſeruitutis tenebantur adſtricti, ab hac die in poſterum a iugo ſeruitutis abſoluti ſint, et omnes fideles noſtri agnoſcere ualeant, quod nos eos ad priſtinam libertatem, et ad ipſas res, occaſione ſuperius conſcripta eis ablatas, conceſſimus peruenire. Praecipientes ergo iubemus, ut neque comes, neque uicarius, neque

Lambertus obſes datus reſtituitur.

centenarius, neque miſſus noſter a palatio dimiſſus, praedictum hominem aut filios eius, quibus per hanc noſtrae auctoritatis praeceptionem et libertatem et res ablatas concedimus ab hac die impoſterum, de ſtatu ingenuitatis eorum, aut rebus illis a nobis illis redditis inquietare, aut illis calumniam facere praeſumat: ſed liceat eis in eorum proprio abſque ullius iniuſta contrarietate quiete reſidere. Et ut haec noſtrae auctoritatis - - - IBIDEM pag. 75 traditur charta denarialis ſiue formula manumiſſionis per excuſſionem denarii: item formula manumiſſionis ob ſacros ordines impetrandos. Charta quoque ſequentis de libertate reſtituenda agunt. IBIDEM p. 83 manumiſſo cuidam cauetur, ut patrimonium eius ad filios transeat: Nemini putamus eſſe incognitum, eorum uidelicet, quos aliquam iuris Francorum conſtat habere notitiam, quod omnes manumiſſi, qui liberti uocantur, ſi inteſtati deceſſerint, non alium quam fiſcum noſtrum rerum ſuarum haeredem ſunt relicturi: et quoniam ad hoc parendum quidam ex his, qui libertate donantur, poſſeſſiones ſuas hominibus perfidis liberis tradunt, ut, ſi forte ſubita morte praeuenti, nec teſtamenta facere, nec eas taliter ordinare, uel diſponere potuerint; hi qui eas ſumunt, hoc de eis faciant quod illi uoluerunt, ac facere rogauerunt, qui eas illorum fidei commiſerunt. Sed ſolet miſeria ex terreſtrium cupiditate cognoſci, ut res ſuae fidei commiſſas non ad filios defunctorum, ſicut ipſi uoluerunt, peruenire faciant; ſed neque in eleemoſynam pro ſalute eorum uel tradant, uel erogando diſtribuant, quin potius ſibi uelut legitime collatas ad proprium, perfidiſſima uoluntate, uindicare contendant. Quod praeuidens, et ne ſibi accidere poſſet, cauere cupiens fidelis noſter Albricus actor, quia et ipſe cum domini et genitoris noſtri Karoli piiſſimi principis ſeruus eſſet, munere clementiae illius libertatem eſt conſecutus, manſuetudini noſtrae ſupplicauit, ut talem noſtrae auctoritatis confirmationem a nobis accipere mereretur, per quam ſecure fieri poſſet, ut res et bona ſua, quae poſt acceptam libertatem iuſte atque legaliter adeptus eſt, ad filios ſuos ex noſtra largitione peruenirent, ſi ſubitaneo caſu praeuentus ea tradere, uel diſponere non potuiſſet: et ut ſibi neceſſario inhiberet, ut uel ipſe bona ſua tacito alienae fidei committeret, uel filios ſuos per cuiuslibet perfidiam exhaeredaret. Cuius petitioni propter eius ſedulum ac deuotum ſeruitium nobis annuere placuit, ac proinde hoc noſtrae imperialis auctoritatis praeceptum eidem fideli noſtro concedere, ac dare ſtatui-

Manumiſſionis formulae.

Liberti cuiusdam filiis ius ſuccedendi confirmatur.

ſtatuimus, per quod decernimus atque iubemus, ut ſi memoratus fidelis noſter ille, uel morte ſubidanea, uel alio quolibet caſu ita praeuentus fuerit, ut res ſuas proprias aut tradere, aut diſponere ſolemni conſuetudine non poſſit, et inteſtatus diuino iudicio uitam deceſſerit, neque comes, neque uicarius, aut centenarius, neque ullus iudex, aut actor publicus, uel quaelibet alia qualicumque dignitate praedita perſona, res ipſius, quas eo tempore inordinatas atque indiſpoſitas reddiderit, aut inuadere, aut ſicut mos eſt, quaſi ad noſtram partem recipiendas, occupare praeſumat; ſed liceat filiis eius, ſi ei ſuperſtites fuerint, easdem res ex noſtra conceſſione recipere ac poſſidere, et de eis facere quidquid ſuprema uoluntate decreuerint. Et ut haec auctoritas noſtrae praeceptionis certior habeatur, ac maiorem ſui uigoris obtineat firmitatem, manu propria - -.

ad §. LXXX, 9.

contulit) Exemplum primum reperimus in Lothario filio, quem pater, inuſitato more, CAESAREM appellat et conſortem imperii. Tabulae in CARPENTIER Alph. Tiron. p. 53 exſtant: Notum ſit omnibus ſidelibus noſtris, tam praeſentibus quam et futuris, quia nos dilecto filio noſtro Hlothario caeſari et conſorti imperii noſtri, concedimus ad proprium ex quadam uilla noſtra, quae ſita eſt in pago Alſacinſe, quae dicitur Herinſtein, manſum dominicum cum omnibus ſupra poſitis, et alios manſos tantum LX ad eum pertinentibus, cum mancipiis deſuper commanentibus, et ad eosdem LX manſos aſpicientibus. Has uero res, ſicuti ſuperius continetur ſcriptum, cum domibus, aedificiis, mancipiis, terris, pratis, ſiluis, paſcuis, aquis, aquarumue decurſibus, molendinis, mobile et immobile tibi dilecto filio noſtro Hlothario imperatori ad proprium per hanc noſtrae auctoritatis largitionem tradimus ad poſſidendum: ita uidelicet, ut quidquid de eisdem rebus et mancipiis (facere) uel uindicare uolueris, libero in omnibus perfruaris arbitrio faciendi. Et ut haec largitio donationis noſtrae per futura tempora inuiolabilem obtineat firmitatem, manu propria - - - - - - - IB. duobus fidelibus de Saxonia propter iſtorum fidele ſeruitium duas uillas iuris ſui trans Albiam fluuium, eiectis inde Sclauis, ad proprietatem conceſſit. IB. p. 55 fideli cuidam Bettoni reddit eccleſiam, quam defuncta eius auia et auunculus domino et genitori Karolo bonae memoriae piiſſimo Augusto

Ludouicus P. Lothario filio Caeſari donat uillam Herinſtein.

Munificus eſt in duos Saxones,

Bettonem,

Theodoacm, Ricbodoacm, Foreſtarios ſuos,

guſto per ſtrumenta chartarum tradiderunt. IB. Theodoni referendario dilecti filii ſui Lotharii conſortis dedit res quasdam proprietatis ſuae. IB. p. 57 libuit, inquit Imp. celſitudini noſtrae quendam fidelem noſtrum nomine Ricbodonem de quibusdam rebus noſtrae proprietatis, quae ſunt in pago Alſacienſe et in duabus uillis, quae uno uocabulo i. e. Frankenheim (appellantur) honorare, et easdem res per hoc noſtrae largitionis conceſſum eidem Ricbodoni fideli noſtro perpetuo ad proprium concedere, id eſt, in una (uilla quae) Frankenhaim appellatur, manſos tres et in altera, quae ſimili modo Frankenhaim nominatur, dimidium manſum cum aedificiis deſuper conſtructis et de terra arabili bunnaria centum, et de prato in quo poteſt colligi de foeno carrada una et mancipia tria quae ita appellantur. IB. Imp. Foreſtariis ſuis in Voſago ſingularem immunitatem indulget: Omnibus praelatis eccleſiarum, ſiue comitibus, aut uaſallis noſtris, uel iunioribus ueſtris, notum ſit quia foreſtarios noſtros Adonem uidelicet et pares ſuos, qui foreſtem in Voſago prouident, immunes conſtituimus a quibusdam publicis functionibus, id eſt liberos foreſtarios a bannis et aribannis et coniectuum impletione, ſiue parauereda danda; tantum uero ut hi, qui ſoliti ſunt, ſtoffam perſoluant, et in anno tres miniſtros conſtituant, niſi illi comites aut comes ab illis aliud quaeſiuerint aut in teſtimonio diligenter excepti fuerint: ſuper hoc nullus comes, aut quaeuis poteſtas eos de quibuslibet rebus diſtringere praeſumat, exceptis criminalibus cauſis. Serui uero foreſtarii tam eccleſiaſtici quam fiſcalini de eorum manſis ſuperioribus, de quorum beneficio ſunt, rogas faciant, atque cenſum, ſiue caeteras functiones quae ex mancipiis ſuis, ſiue de eorum manſis exhibere debent, perſoluant, et nec parauereda donent, nec opera faciant, ſi etiam manu opera eorum foreſtarii noſtri uindicent - - - - quilibet de parte propinquorum illorum eos, uel quiuis non diſtringit, aut iniuſtam inquiſitionem facit: ſed quidquid tam liberi foreſtarii quam ſerui eccleſiaſtici aut fiſcalini poſſeſſione aut inoccupatione egerint, aut cuilibet tulerint clamorem coram miniſtris foreſtariorum illorum iuſtitiam faciant; et ſi iuſtitiam facere detraxerint, hoc ad noſtram notitiam deportetur, ut nos praeſenti ſecundum legem et iuſtitiam facere iubeamus, et illi qui iuſtitiam facere, uel differre tentauerint dignam (ſententiam) accipiant. Haec uero auctoritas et caetera Suizgardus ambaſciauit. Durandus ad uicem Frede-

Fredegiſi relegit, recognouit et ſubſcripſit. Datum VI Kalendas, anno Chriſto propitio IX imperii domini Ludouici, indictione prima. Actum Fulcolingas.

IB. p. 59 negotiatoribus commeatus liberi literae dantur: Omnibus epiſcopis, abbatibus, ducibus, comitibus, gaſtaldiis, uicariis, centenariis, actionariis, cluſariis ſeu miſſis noſtris diſcurrentibus, caeterisque fidelibus noſtris, partibus Franciae, Burgundiae, Prouinciae, Septimaniae, Italiae, Auſtriae, Neuſtriae, Baiohariae et Slauiniae commanentibus. Notum ſit quia praeſentes fideles noſtri illi anno incarnationis Dominicae octingenteſimo uigeſimo octauo, eiusdemque miſerante clementia anno quinto decimo imperii noſtri Aquisgrani palatio noſtro uenientes ſe noſtris obtutibus praeſentauerunt, quos nos ſub ſecuritate tuitionis noſtrae ita modo ſuſcepimus, et in antea, Domino uolente, retinere optamus; ita ut deinceps annis ſingulis, aut poſt duorum annorum curricula peracta, mandante miſſionum miniſtro, ad noſtrum ueniant palatium, atque ad cameram noſtram fideliter unusquisque ex ſuo negotio ac noſtro deſeruire ſtudeat, hasque litteras auctoritatis noſtrae oſtendat. Proinde autem per praeſentem ordinationem noſtram decernimus atque iubemus, ut neque uos, neque iuniores ſeu ſucceſſores ueſtri, aut miſſi noſtri diſcurrentes memoratos fideles noſtros illos de nullis quibuslibet illicitis occaſionibus inquietare, aut calumniam generare, uel de rebus illorum contra iuſtitiam aliquid abſtrahere aut minuere, neque naues eorum quaſi pro noſtro ſeruitio tollere, neque ſcaram facere, neque heribannum, aut alios bannos ab eis requirere uel exactare praeſumatis: ſed liceat eis, ſicut Iudaeis, partibus palatii noſtri fideliter deſeruire, et (ſi) uehicula infra regna, Chriſto propitio, noſtra pro noſtris ſuorumque utilitatibus negotiandi gratia augere uoluerint, licentiam habeant; nullamque dationem, neque ſcluſas, neque in nullo loco eis faciatis, aut facientibus conſentiatis teloneum reddere, exceptis ad opus noſtrum in Quintouico et Doreſtado, uel Scluſas, ubi ad opus noſtrum decenter exigatur, aliubi nullatenus requiratur. Quod ſi aliquae cauſae aduerſus eos et homines eorum ortae fuerint, quas infra patriam absque graui et iniquo diſpendio definire nequiueritis, usque ad praeſentiam noſtram, uel miſſi illius quem ſuper ea et alios negotiatores noſtros praeponemus, ſint ſuſpenſae uel reſeruatae, quatenus ſecundum iuris ordinem finitiuam acci-

negotiatores quosdam.

accipiant ſententiam ----- ſed neque trabaticum, aut portaticum, aut rotaticum. ------

Hebraeos quosdam in mundiburdium recipit.

IBID. Hebraeos quosdam Domatum Rabbi et Samuelem nepotem in mundeburdium recipit, aliaque de iure Iudaeorum ſtatuit: Omnibus epiſcopis, abbatibus, comitibus, gaſtaldiis, uicariis, centenariis, cluſariis, ſeu etiam miſſis noſtris diſcurrentibus, nec non et omnibus fidelibus noſtris, praeſentibus ſcilicet et futuris. Notum ſit quia iſtos Hebraeos, Domatum Rabbi et Samuelem nepotem eius, ſub noſtra defenſione ſuſcepimus ac retinemus. Qua propter per praeſentem auctoritatem noſtram decernimus atque iubemus ut neque uos, neque iuniores, ſeu ſucceſſores ueſtri memoratos Hebraeos de nullis quibuslibet illicitis occaſionibus inquirere aut calumniam generare praeſumatis, nec de rebus eorum propriis, unde praeſenti tempore legaliter ueſtiti eſſe uidentur, aliquid abſtrahere, aut minuere ullo unquam tempore praeſumatis; ſed neque teloneum, aut parauereda, aut manſionaticum, aut pulueraticum, aut ceſpitaticum, aut ripaticum, aut portaticum, aut pontaticum, aut tranaticum, aut coenaticum a praedictis Hebraeis exigere praeſumatis. Similiter conceſſimus eis de rebus eorum propriis commutationem facere, et proprium ſuum cuicumque uoluerint uendere, liceatque eis ſecundum legem eorum uiuere, et homines Chriſtianos ad eorum opera facienda locare, exceptis feſtis et diebus Dominicis. Habeant etiam licentiam mancipia peregrina emere, et infra imperium noſtrum uendere. Quod ſi Chriſtianus cauſam uel litem contra eos habuerit, tres idoneos teſtes Chriſtianos et tres Hebraeos ſimiliter idoneos in teſtimonium ſuum adhibeat, et cum eis cauſam ſuam iudicet. Et ſi illi cauſam uel litem contra Chriſtianum habuerint, Chriſtianos teſtes in teſtimonium ſibi aſſumant, et cum eis eum conuincant. Suggeſſerunt etiam iidem Iudaei celſitudini noſtrae de quibusdam hominibus, qui contra chriſtianam religionem ſuadent mancipia Hebraeorum ſub autentu (l. obtentu) chriſtianae religionis contemnere dominos ſuos, et baptiſari, uel potius perſuadent illis ut baptiſentur ut a ſeruitio dominorum ſuorum liberentur; quod nequaquam ſacri canones conſtituunt, immo talia perpetrantes diſtricta anathematis ſententia feriendos diiudicant; et ideo uolumus ut neque uos ipſi praedictis Hebraeis hoc ulterius facere praeſumatis; neque iuniores ueſtros usquam facere permittatis, certumque teneatis quia quicumque hoc perpe-

perpetrauerit, et ad nos delatum fuerit, quod absque ſui periculo, et rerum ſuarum damno euadere non poterit: et hoc uobis notum eſſe uolumus, ut iam, quia ſupra ſcriptos Hebraeos ſub mundeburdo et defenſione noſtra ſuſcepimus. Quicumque in morte eorum, quamdiu nobis fideles extiterint, conſiliauerit, aut aliquem interfecerit, ſciat ſe ad partem palatii noſtri decem libras auri perſoluturum; et nullatenus uolumus ut praedictos Iudaeos ad nullum iudicium examinetis, id eſt, neque ad ignem, neque ad aquam calidam, ſeu etiam ad flagellum, niſi liceat eis ſecundum illorum legem uiuere uel ducere. Et ut haec - - - - - Simile fere priuilegium IB. p. 61 etiam dedit quibusdam Iudaeis Lugdunenſibus; item IB. p. 63 Abrahamo Iudaeo in ciuitate Caeſarauguſta, cui quidem mancipia peregrina emere permiſit, ſed non alibi, niſi infra imperium uendere. CARPENTIER p. 99 erudite annotat: Inter notandas huiusce collectionis Chartas, praecipuum eſt iſtud diploma, quo detegitur primus Agobardi Lugdunenſis Archiepiſcopi in Ludouicum Pium fomes odii, quod eo tandem peruenit, ut Imperatoris exauctorationis praeſul incentor fuerit primarius. Peſſime quidem, quantumuis praeceptum illud contrarium uideatur uetuſtis canonibus; imo et legibus Principum; cum nulla unquam legitima afferri poſſit rebellionis in principem cauſa.

Ipſummet uero eſſe praeceptum, aduerſus quod excandeſcens Agobardus, epiſtolam Zelo feruidam ad Proceres Palatii ſcripſit, cuique illud expendenti, atque cum hac epiſtola et cum libro eiusdem Archiepiſcopi *De Inſolentia Iudaeorum* conferenti conſpicuum fiet. *Quoddam praeceptum*, inquit ille Praeſul in epiſtola laudata, *Iudaei circumferunt, quod ſibi datum ab Imperatore gloriantur, in quo continetur, ut mancipium Iudaicum absque uoluntate domini ſui nemo baptiſet. Quod a nobis omnino non creditur, ut a facie chriſtianiſſimi et piiſſimi Imperatoris tam contrariae eccleſiaſticae regulae ſit egreſſa ſententia.* In altero autem opuſculo ſcribit: *Haec paſſi ſumus a fautoribus Iudaeorum, non ab aliud, niſi quia praedicauimus Chriſtianis, ut mancipia eis Chriſtiana non uenderent, ut ipſos Iudaeos Chriſtianos uendere ad Hiſpanias non permitterent, nec mercenarios domeſticos habere, ne feminae Chriſtianae cum eis ſabbatizarent, et ne diebus Dominicis operarentur, etc.* Quae cum praecepto hic edito ita apprime conueniunt, ut ſibi inuicem fidem concilient; nam Agobardum nihil praeter ue-

Illuſtrantur haec ex AGOBARDI libro de inſolentia Iudaeorum.

ritatem dixiſſe, probat haec Charta, quam falſi inſimulare pariter non ſinunt uerba Agobardi. Vix quippe, altero tantum eorum teſte, credibile fuiſſet praeceptum canonibus, ipſisque Imperatorum capitularibus adeo contrarium, promulgaſſe piiſſimum Imperatorem. His enim legibus uetitum erat ne Iudaeis mancipia Chriſtiana deſeruirent; ne Iudaei ſuper Chriſtianos actiones publicas agerent; iis denique legibus poteſtas accipiendi baptiſmum ſeruis facta, etiam inuitis dominis. Ita definiunt Capitularia *lib.* 6 *num.* 119 *et* 423. Concil. Tolet. 12 *c.* 9. Edictum Chlotharii II *cap.* 10. Concil. 1 Matiſc. etc. Eo autem praecepto ſtatuit Ludouicus Pius, ut Iudaeorum ſerui non baptiſentur, niſi ex eorum conſenſu; ut Chriſtianos ad eorum opera facienda habere poſſint; atque ut Iudaeorum cauſae ex teſtium dictis iudicentur, aut ad Imperatorem ipſum deferantur. Nihil ibi ſeruilem conditionem, cui hactenus addicti fuerant Iudaei, redolet: proprium habent, quod, etiam cum quibuslibet uoluerint hominibus, commutant; mancipia peregrina, modo intra imperium uendantur, emere illis licitum eſt; grauiori mulcta puniuntur, qui eorum morti conſenſerint; ac demum ſecundum ſuam legem uiuere illis permittitur. IB. p. 65 homines quosdam in tuitionem ſuam ſuſcipit, h. e. protectorium eis tribuit, cauſſasque, quae in patria definiri nequeunt, ad praeſentiam ſuam uult ſuſpenſas. IB. p. 67 Teofridem, relictam Lanſulmi mundeburdo ſuo complectitur. IB. p 71 redditus Richardo, quod auo eius Hoſtlaico ob homicidium commiſſum ademtum et fiſco adiudicatum fuit.

Alia mundiburdia.

§. LXXX, 12 p. 231.

Patagerus acquirit uillam Granesdorff.

bunuarios decim.) In HVND. M. S. t. II p. 8 cuidam uaſallo fideli et familiari ſuo Patagero conceſſit ad proprium quandam uillam iuris ſui prope fluuium Eniſa in comitatu Geroldi comitis, quae dicitur Granesdorf, quae eſt ſita in parte Sclauanorum cum omnibus appendiciis ſuis etc.

§. LXXXI, 6 p. 235.

p. 264 *et* 301.) HALITGARIVS Camerac. epiſcopus libr. de uita ſacerdotum conſcripſit, cuius epiſtolam nuncupatoriam et capit. ſummaria exhibet MARTEN. t. I p. 70 uet. S. et mon. ad a. 820.

§. LXXXV,

§. LXXXV, 1 p. 237.

qui recognouit.) In HONTHEIM hiſt. Treuir. t. I p. 176 haec exſtat ſubſcriptio: *Signum Ludouici Imp.* Signum *Lotharii glorioſiſſimi Imp. Signum Ludouici regis*, (h. e. Baioariae).

§. LXXXI, 5 p. 238.

deprehendantur) ACTA SS. t. III April. p. 450 in not. Ludouici Archicapellanus ſeu Cancellarius uocabatur Helizachar ad uicem cuius Durandus diaconus recognouit eas omnes chartas, de quibus agitur in Apologia praeliminari ad tom. II c. I n. 26: qui uel omnes uel plerique diſtinguendi ab inuicem ſunt, nec ſine fundamento in unam perſonam conflandi, obſiſtente ſaltem ueroſimiliter profeſſionum ac locorum diſcrimine.

§. LXXXVI, 1 p. 239.

recognoui et notaui) KNAVFF defenſ. Prum. p. 53: ad l. *Heliozar recognoui.*

§. LXXXVI, 2 p. 240.

obitum ſubſcripſit.) a. XIII: *Hirmimarus Notar. ad uic. Friderici rec.* CHAPEAVILL. geſt. epiſc. Tungr. t. I p. 148 a. XVIII *Hirmimarus notar. ad uicem Fridugiſi rec.* ib. p. 155.

§. LXXXVIII.

ſubiungamus) In BOVQVET. ſcriptor. rer. Gallic. et Franc. t. VI proferuntur diplomata 3 a Ludouico, Rege Aquitaniae, et 243 ab Imperatore data.

§. LXXXVIII, A. II p. 246.

A. II) D. III Non. Febr. a. II ind. VIII. Act. Aquisgr. pal. reg. KNAVFF. defenſ. Prum. p. 53.

§. LXXXVIII, A. III p. 247.

Charpentier.) XVII. Kal. Maii in BALDERICI Chron. Cameracenſi p. 62.

§. LXXXVIII, A. III p. 247.

L. IV p. 422) D. III Id. Iun. a. III regnante dom. Ludouico, ſereniſſ. Aug. ind. X. Act. Scodonis uilla pal. reg. CALMET, h. l. t. I pr. p. 297.

§. LXXXVIII, A. III p. 247.

T. I p. 18 *et* 19.) D. VI Kal. Sept. a. III ind. X Act. Aquisgr. pal. HONTHEIM. hiſt. Treuer. t. I p. 167.

§. LXXXVIII, A. III p. 247.

ann. B. T. II p. 428.) BOVILLART c. l. p. 14.

§. LXXXVIII, p. 250.

A. VIIII *p.* 881, 882.) FALCKENST. Antiq. Nord. P. II, p. 152.

§. LXXXVIII, p. 250.

A. VIIII. *D. VIII Kal. Ian. ib. Id. p.* 883.) D. VI Kal. a. IX imp. Ludouici ind. I. Actum Fulcolingas. CARPENTIER alph. tiron. p. 57.

§. LXXXVIII, p. 251.

A. XIII.) D. VII Kal. Febr. a. XIII ind. IV. Act. Aquisgr. pal. KNAVFF. defenſ. Prum. p. 53.

§. LXXXVIII, p. 252.

A. XVI - - *L. V. c.* 10 *p.* 280.) BOVILLART. c. l. p. 15.

§. LXXXVIII, p. 255.

A. XXI - - *Ioann. ſpicil. I p.* 441) D. V Kal. Dec. ind. XIII. Act. Attiniaco pal. reg. LOBINEAV hiſt. de Bretagne preuv. p. 29.

§. LXXXVIII, p. 255.

A. XXII - - *Cointe a.* 833 §. 58.) DACHERI ſpicil. t. I p. 594.

§. LXXXVIII,

§. LXXXVIII, 6 p. 256.

A. XXIII -- *Perard. recueil p.* 19.) D. III Kal. Sept. a. XXIII ind. XV. Act. Kariſiaco palat. reg. LOBINEAV hiſt. de Bretagne preuv. p. 29.

§. LXXXVIIII, 6 p. 258.

in Dei nomine feliciter. Amen.) ACTA SS. m. April. t. III p. 447: Anno ſacrae incarnat. domini n. Ieſu 814, ind. 7. dum felix Francia ſub glorioſiſſimi Caeſaris Ludouici moderamine omni uenuſtate floreret; obtinuit beneficio ipſius principis Henricus Abbas regimen monaſterii b. Richarii, quod dum teneret adeptus eſt quidam ſuis precibus ex uaſallis ipſius nomine Heuto uillam Sidrudem, quae erat in ſorte fratrum deputata ad calceamenta et ad quaedam illorum alia ueſtimenta. MARTENE uet. ſcript. et mon. Tom. I p. 829 Iudicium a Colonienſibus ſenatoribus editum, de libertate thelonei Indenſis monaſterii. A. 1155: In nomine ſanctae et indiuiduae Trinitatis. Notum ſit cunctis Chriſti fidelibus, tam futuris quam praeſentibus, quod pius Romanorum imperator Ludouicus adeo honorifice et tam magno dilectionis ſtudio Indam conſtituit, ut non ſolum in ea nobile templum a ſua nobilitate conſtitutum Saluatori et S. Cornelio conſecratum diuerſitate beneficiorum et hominum ditaret, et magna libertate nobilitaret: uerum etiam omnes cuiuscunque ſint conditionis homines ad S. Cornelium pertinentes hac nobilitauit libertate, quod eos ſua regali poteſtate ubique locorum in Romano imperio, ab omni genere thelonii abſoluit. Contigit autem etc.

Pro mon. S. Richarii. Indenſ.

SCHEVCHZER et LOCHMANN. Alph. tab. XVIIII teſtantur, occurrere diploma donationis Ludouici P. epiſcopo Lauſannenſi datum a. 815, epiſcopo Curienſi a. 834.

ep. Lauſan. et Curienſ.

§. LXXXX, 5 p. 260.

Pagi -- p. 492) BOVQVET t. VI ſcriptor. rer. Gall. et Francic. CHRIST. GVILIEL. FRANC. WALCHII cenſura diplomatis, quod Ludouicus Pius Imp. Aug. Paſchali I Pont. Rom. conceſſiſſe fertur ſummo uiro Ludouico Antonio Muratorio inſcripta et celeberrimo Patauinorum hiſtorico Antonio Sandino oppoſita. Lipſ. 4. 1749.

Digitized by Google

§. LXXXX, 24 p. 271.

24. In LOBINEAV hiſt. de Bretagne preuv. p. 26 legitur charta inuſitati ſtili: omnibus epiſcopis et uniuerſo ordini eccleſiaſtico Britanniae conſiſtenti notum ſit quod dum Matmonocus Abbas ex monaſterio Landeuennoch noſtram adiiſſet praeſentiam et illum ſiue de conuerſatione monachorum illarum partium conſiſtentium, ſiue de tonſione interrogaſſemus et ad liquidum nobis qualiter haec forent patefeciſſet, cognoſcentes quomodo ab Scotis ſiue de conuerſatione ſiue de tonſione capitum accepiſſent, dum ordo totius ſanctae apoſtolicae atque Romanae eccleſiae aliter ſe habere dignoſcitur, placuit nobis ut ſiue de uita ſententiam de tonſura cum uniuerſali eccleſia Deo diſpenſante nobis commiſſa concordarent. Et ideo iuſſimus, ut et iuxta regulam S. Benedicti patris uiuerent, quae poſſibilis et laude digna eſt. Et de tonſura capitis iuxta taxatum modum cum S. Romanae eccleſiae quae per orbem terrarum dilatata eſt concordent unitate. Et eundem uiuendi morem iuxta quod in ſancti atque eximii patris Benedicti regula ſcriptum eſt in hoc monaſterio praedicto teneant et in ſubiectis eius ceteris, quae noſtrum pleniſſimum iuſſum exequi ualuerint. Haec piiſſimi Ludouici imperatoris praecepta de manu eius roborata. Monogramma, quod additur uitioſum delineauimus n. 13.

mon. Landeuennoch.

S. Maximini.

25. A formulis iuſtis abludit charta monaſterii S. Maximini in HONTHEIM Hiſtor. Treu. t. I p. 161. Hludouicus gratia Dei rex Francorum et Longobardorum et patricius Romanorum. Si quieti monaſteriorum prouidemus, hoc nobis et regni noſtri diutinam ſtabilitatem conciliabit, et beatorum pauperum ſpiritu mercede donabit. Quapropter omnis regni noſtri unanimitas nouerit, quod nos uenerandi Heliſachar familiaris noſtri et abbatis coenobii ſanctiſſimi confeſſoris Maximini protectoris noſtri poſtulationem percepimus, qualiter pii genitoris noſtri Karoli, iure praenominati magni, factum ſequentes, iam dictum monaſterium priuilegiis noſtrae quoque auctoritatis roboraremur; quam petitionem cum manſuetudine ſuſcepimus, et fieri autoritatiue precepimus. Decreuimus namque, et omnibus poſt nos futuris denunciamus, praefatum locum ſub noſtro ſequentiumque regum manere dominatu, ueluti prioribus temporibus in ditione regum manſiſſe dinoſcitur, nulli unquam loco ſubiaceat, nullius perſonae dominationem patiatur, electionem etiam ab-

batis

batis concedimus monachorum arbitrio, eum uidelicet, qui uitae ac ſapientiae merito ſecundum regulam probabilis inuenitur, eligendi. Mancipia inſuper et praedia, uel cunctam monaſterii ſubſtantiam abbatis poteſtati permittimus, et ad fratrum ſolummodo conductum, ne ſanctae religionis ſtatus deficiat, liberam uendendi et commutandi habeant noſtrae auctoritatis licentiam; quatenus ſine indigentia, ſed cum tranquillitate et pace dominum pro ſalute noſtra iugiter exorent. Et ut haec autoritas inuiolata perduret, manu propria firmauimus; et ſigilli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus.

26. Diplomatis, quod §. LXXVI, 51 e GVDENI ſylloge recenſuimus, epitomen iam dederat GVILLIMANN. de epiſcopis Argentinenſibus p. 120; nunc uero pleniſſime exhibetur in der actenmäſſigen Geſchichts-Erzehlung in cauſſa sereniſſimi marchionis Badenſis contra monaſterium Schvvarzacenſe. Nolo equidem huius tabulae fidem conuellere, cum praeſertim ea in diplomate Rudolphi I Imperatoris confirmetur: at uero nemo rei diplomaticae Ludouici pii gnarus diffitebitur, ſtilum ualde ſingularem eſſe; manifeſtus error in numeris. D. a. inc. d. DCCCXLV a. regni Ludouici Imperatoris XXXII. Ferolsfelt. *Wilbelmus Cancell. ad uicem Regenbaldi Archicancellar.* recognouit, qui chartis incognitus, nec teſtium nomina hoc tempore adſcribi ſolebant. Schvvarzac.

§. LXXXXI, p. 273.

Besly c. l. p. 21) D. VI Id. Mart. a. XV Imp. d. Ludou. ſereniſſ. Aug. et XII regni noſtri. Dat. in Aquisgrani palat. MARTEN. t. I uet. ſcript. et mon. p. 84.

§. LXXXXIII, p. 276.

Murator. T. V antiq. p. 941) Lotharius diuina inclinante prouidentia Imp. Aug. MVRATOR. t. VI p. 315 antiq. It.

§. LXXXXVIII, 6 p. 283.

legibus defendi poterant.) Eamdem eccleſiam ap. MVRATOR. t. VI p. 35 in tuitionem ſuam recipit, petente Amalrico epiſcopo et Abbate Bobienſi. Violatores maneat mulcta XXX libr. argenti. Si aliquis ex hominibus ipſius eccleſiae tam ingenuis quam ſeruis aliquid deliquerit, unde fiſcus quippiam ſperare potuerit, totum hoc eccle-

ſiae

ſiae concedit. Confirmat etiam ei foreſtem, quae nuncupatur mons longus cum curte, nec non et alpem, quae uocatur Adoa.

§. LXXXXVIII, 18 p. 289.

pro mon. Nonantulan. *ab aliis recipiant*) IB. t. VI p. 307 pro mon. Nonantulano ſtatuit, ut ex ea congregatione talis eligatur Abbas, qui ſecundum regulam S. Benedicti tanta congregatione prudenter regere ualeat et ſaluationem animarum ſeu utilitatem et eccleſiae principis conſtitutione procuret, et nullo in tempore alicui committatur, niſi eorum electione et conſenſu etc. IB. t. VI p. 315 eiusdem monaſterii confirmat immunitates: ut ab hominibus praefati monaſterii, qui huc illucque negotiandi gratia, ſicut ſupra dictum eſt, diſcurrunt, uel qui monaſterio conferre, uel adducere uidentur, ſiue etiam ab eis hominibus, qui ad idem monaſterium aſpiciunt, nihil omnino a quolibet miniſtro Reipublicae, uel cuiuscumque ex Exactore intra regna Deo propitio noſtra exactetur; nec theloneum, uel pontaticum, ſiue rotaticum, aut cluſaticum, ſed neque quod in carris, aut ſagmatibus, uel dorſis hominum comportare uidetur, requirere uel accipere quiſpiam ab eis praeſumat, nec non eorum ouibus pro paſcuis portaticum, uel agrarium, uel naualem remigium, tam in eumdo quam in redeundo, aliquid exigere, aut ullam inferre audeat contrarietatem, uel inquietudinem; ſed ſicut in priſtinis auctoritatibus reperimus, et a nobis ſupra praelibatum et definitum eſt, ita maneat pro noſtra elemoſina noſtris futuriſque temporibus inuiolabile.

§. LXXXXVIII, 19 p. 289.

Prumienſ. *teſte Marten.*) In KNAVFF. defenſ. Prum. p. 55 confirmat immunitatem a Ludouico P. impetratam. IB. p. 59 Prumienſibus exemtionem ab omnibus teloneis concedit: nullum telonium, nec rotaticum, nec pontaticum, nec pulueraticum, nec ſalutaticum, nec ceſpitaticum, nec ripaticum, nec trabaticum, ſeu neque portaticum exigere aut exactare quicquam praeſumat.

§. LXXXXVIII, 19 p. 190.

133, 136.) et quod utilitatem eiusdem eccleſiae uberius exſequendam iuxta memorati abbatis petitionem contulimus, praefato

ſancto

ſancto loco eiusque prouiſoribus, ut ſi quaelibet extranea perſona eius inſidiando ſeruum interemerit, freda, quae a publicis exigebatur actoribus, ad eius perenni iure cedant partem nihilo minus etiam, ſicut in noſtro altero continetur priuilegio, modis omnibus ſancimus, quatenus omnia freda, quae ſeruis eiusdem monaſterii ad ius publicum legalis inſtitutio perſoluere cogit, ut ad luminaria eiusdem coenobii deinceps perſeuerent, per hanc noſtram ſtabilimus auctoritatem et ſtabiliendo imperiali corroboramus, quatenus hanc noſtram ceſſionem pars praeſcripti monaſterii quiete ibi uiuens delectet monachi inibi Deo militantes pro noſtra et totius imperii noſtri ſalute Domini copioſius implorent miſericordiam.

§. CII, p. 299.

ex rebus iuris ſui tradit) Fulcardo fideli ſuo, deprecante Madfrido fideli miniſteriali ſuo, donat in pago Eiflenſe in uilla Bettinga manſum in dominicatum unum, ad quem pertinere noſcuntur alii manſi VIII, quos ipſe prius beneficiario poſſedit munere cum eorum pertinentiis etc.

§. CVIII, 1 p. 302.

Id. t. V p. 974.) et t. VI p. 315. Liuthardus Notar. ad uic. Vitgarii ſignaui.

§. CVIII, 2 p. 303.

Baluz. append. Cap. p. 1438.) a. XVIII Droctemirus ſubdiaconus atque Notar. ad uic. Egilmari rec. et ſubſcr. MVRATOR. c. l. t. VI p. 309.

§. CVIII, 2 p. 303.

app. p. 35.) a. XXIII. MVRATOR. t. VI antiq. Ital. p. 37.

§. CVIII, 2 p. 303.

Geneal. Franc. p. 143) HONTHEIM. c. l. p. 180.

§. CVIIII, p. 305.

Theodotae datae adnexum delineat.) Id. t. VI p. 310 fragmentum ſigilli Lotharii pingi curauit.

Digitized by Google

§. CX, A. XV, p. 310.

Coint. a. 838 §. 12.) A. XVIII D. III Non. Februar. ind. XV. Act. Nonautula. MVRATOR. t. VII antiq. Ital. p. 309.

§. CX, A. XXI, p. 311.

t. I Gall. Chriſt. inſtr. p. 107.) D. XIII Kal. Mart. a. XXI, I. Ind. IV. Act. Aquisgr. palat. KNAVFF. defenſ. Prum. pag. 55. HONTHEIM. c. l. t. I p. 179.

§. CX, A. XXIII, p. 312.

Theodonis uillam diſceſſit) D. XI Id. Septembr. a. XXIII et III ind. VI. Act. Gundulfi uilla palat. reg. MVRATOR. t. VI antiq. Ital. p. 37.

§. CX, A. XXV, p. 313.

aere repraeſentantur.) D. VIII Kal. Iun. a. XXV. HONTHEIM. p. 183. D. Id. Iun. Act. Aquisgran. pal. reg. MVRATOR. t. VI antiq. Ital. p. 315. (annus deficit. MVRATORIVS apponit a. 844 aut duos ſequentes).

§. CXII, p. 321.

Ludouic. II Imp. acquirit uillam Hibernam.

ad proprium conferremus.) IB. t. VI p. 31 tradit Ludouico Imp. fratri uillam Hibernam coniacentem in Comitatu Licudiſiano --- nec non quodcumque ex rebus ipſius S. Lantberti in ſuo noſcuntur eſſe regno ea ſcil. conditione, ut ipſe demum eas clariſſimae Imperatrici Ingelbergae tradat cum omni integritate.

§. CXII, A. XI, p. 322.

Murator. antiq. T. II p. 121.) Clorimbaldus regiae dignitatis cancellarius rec. et ſubſcripſi. D. XVI Kal. Iun. ind. XIIII. IB. t. VI p. 31 exhibetur monogramma (n. 14) et ſigillum (n. 11).

§. CXVIII, p. 328.

et Imperatorem excitabant.) Tabulas ad Angilbergam Auguſt. pertinentes latius expoſuimus in *Commentar. de re diplomatica Imperatricum* §. LVIII ſq.

§. CXVIIII,

Digitized by Google

§. CXVIIII, 9 p. 334.

cuius cartulati eſſe uidentur.) In VGHELL. Ital. ſac. T. X app. p. 405 profertur Ludouici II Imperat. Auguſti priuilegium fundationis, et dotationis monaſterii S. Clementis in Piſcaria anno Domini DCCCLXXV - - - - caſtella, et res infra ſcriptas cum poſſeſſionibus et iuribus, uaſallis, uaſallorum reditibus, requiſitionibus, molendinis, aquarum decurſibus, piſcationibus, ualeatoriis, ſiluis, rupibus, domibus, maſſaritiis, aldionaritiis, arrenditiis, mercatis, nundinis factis, et ordinatis, et in antea in ipſis Caſtellis, et locis pro ipſorum religioſorum uirorum arbitrio conſtruendis, et ordinandis iam dicto Venerabili ſummae Trinitatis coenobio, quod Monaſterium ſancti Clementis in Piſcaria ſupra nuncupati praecepimus praeſentialiter ſolemniterque largimur etc. **Pro mon. S. Clement. in Piſcaria.**

§. CXXVII, p. 349.

Monogrammata deſignauit.) t. VI p. 29 occurrit. Signum a regula ualde aberrans (uid. n. 15).

§. CXXVIII, 4 p. 351.

T. I p. 585.) et t. VI p. 345.

§. CXXVIII, 4 p. 351.

Gattul. acceſſ. T. I p. 41.) VGHELL. Ital. Sac. T. X append. p. 407: eam noſtrae manus adnotatione ſolemniter inſigniuimus, noſtraeque Bullae plumbeae impreſſione ſubter confirmari iuſſimus. Signum manus Domini Ludouici Sereniſſimi Imperatoris. *Etulbertus Presbyter, et Not. ſcripſi, et ſubſcripſi.* Datum tertio Idus Octobris, Indictione octaua. Actum Olonna Curiae Imperiali anno imperii D. Ludouici Sanctiſſimi Imperatoris uigeſimo quinto, Deo propitio feliciter. Amen. Anno Dominicae incarnationis DCCCLXXV Indictione VIII. In chartis ad Angilbergam Imperatricem ſpectantibus apud MVRATOR. c. l. t. VI p. 27 legitur: *Leodoinus ſacerdos iuſſu Imperatorio ad uicem Faremundi recognoui et ſubſcripſi.* et p. 29: *Ego Leudoinus archipresbiter palatinus iuſſu Imperatoris ad uicem Firmundi rec. et ſubſcripſi.*

§. CXXX, p. 352.

ſuis epochis reſtituere tentabimus.) De notis chronicis Ludouici II nonnihil disquiritur in MVRATOR. ſcript. rer. Ital. T. II, P. I p. 220 ſqq.

§. CXXX, p. 356.

Murator. T. II, P. II p. 399 *in not.*) A. 868. Act. Venuſ. D. IIII Kal. Mai. a. XVIII ind. I. MVRATOR. t. VI antiq. Ital. p. 345.

§. CXXX, A. 869, p. 356.

Aliena.) D. VIII Kal. Iun. a. XX ind. II. Act. Venuſiae. MVRATOR. t. VI antiq. Ital. p. 27.

§. CXXX, A. 870, p. 356.

Act. Capuae ciuit.) D. a. XXI ind. III, III Non. Iun. Act. ciuitate Venuſia. MVRATOR. c. l. t. VI p. 29.

§. CXXXVIII, 7 p. 371.

ſe ſe diſtinguat.) IB. t. VI p. 355 eidem eccleſiae concedit monaſterium S. Anthimi in pago Senenſi et Cluſino. Et quia in eodem monaſterio ordo Monaſticus habetur, uolumus, ut ſaepe dictum Monaſterium, facultatibus crebro dictae ſanctae matris Eccleſiae coniunctum, ſub dominio et amminiſtratione Eccleſiaſticae auctoritatis ipſius Praeſulis et Succeſſorum eius conſiſtat; qui etiam indeſinenter quadraginta ibi Monachis regulariter amminiſtrent, quatenus Monaſticus Ordo ſecundum Sancti Benedicti doctrinam in eo immutabili conuerſatione colatur, et laudabili religione ſemper in perpetuum celebretur; e quibus aliquo diuina uocatione amoto, alterius loco inſtituatur, ne numerus minuatur, qui - - - - de propria Congregatione Deo dignus Vicario Sancti Donati, omnium conſenſu, eligatur, ne Monaſticus ordo ibidem adnihiletur.

§. CXXXVIII,

Digitized by Google

§. CXXXVIII, 11 p. 374.

in anteceſſor. diplom.) item partitio ſtipendiorum mon. S. Germani. BOVILLART. c. l. p. 19. CATEL. hiſt. de Comt. de Toloſe p. 74 pro mon. Vabrenſ. Bernardus Toloſanus marchio et dilectiſſimus nobis fidelis ad noſtram accedens manſuetudinem innotuit, qualiter pater ſuus Ragemundus in pago Ruthenico et in loco ſuae proprietatis ſuper fluuium Dordone in uilla Vabra eccleſiam ad monaſticum ordinem excolendum in honore ſancti et glorioſi principis Apoſtolorum Petri, ſanctique Dioniſii nobili opere conſtruxerit - - Quamobrem humiliter noſtram et petiit altitudinem ut propter mercedis noſtrae augmentum, quaecumque data ſint uel fuerint ſub praetextu noſtrae dominationis ac immunitatis ſaluamento recuperemus atque iam dicto clerico Rollando et poſt ipſius diſceſſum Benedicto filio Ragemundi fratri ſuo, praecepto noſtrae authoritatis confirmaremus. Pro mon. Vabrenſ.

§. CXXXVIII, 11 p. 375.

in tuitionem recipit) et in HONTHEIM. c. l. p. 204 eidem monaſterio confirmat immunitatem a teloniis in regno ſuo. In BOVILLART. c. l. p. 17 monaſterio S. Germani indulget immunitatem a teloneo. S.Germani IB. p. 18 eidem tribuit res fiſci, i. e. uillam Boſpatium in pago Landunenſi ſitam, habentem manſos ſeptuaginta cum omnibus uillulis ſibi pertinentibus, cunctisque ſuis appenditiis, praeter duodecim feminas, quas in ſuo retinuit ſeruitio. In monaſterium S. Florentii largus eſt in LOBINEAV hiſt. de Bretagne preuv. p. 51: S. Florent. Karolus Dei gratia Rex. Cum regni noſtri quietem quorundam inſidiis perturbatam ad noſtrum germanum Ludouicum defectionem meditantem componere tractaremus, quorundam etiam Sanctorum loca uaſtata reſtaurare cuperemus, inter cetera orta eſt ſaepenumero deplorata calamitas praeclari ac dilecti noſtri S. S. confeſſoris Chriſti Florentii aſſiſtente nobis eiusdem loci Ven. abbate Radulfo. Nam cum conſtet eumdem locum a piae memoriae Karolo auo noſtro praeclaris aedificiis et plurimis poſſeſſionibus nobilitatum etc. a rebelli noſtro crudeliſſimo Nomenoio Britone noſtri odii cauſſa incenſus eſt et plurimae eius poſſeſſiones inuaſae etc. (contulit plura) omnes eccleſias quae ſupraſati loci eſſe uidentur, per eorum epiſco-

Roton. patus cuncta ſynodali exactione abſoluimus. IBID. p. 54 monaſt. Roton. confirmat poſſeſſiones, ipſumque in tuitionem recipit.

§. CXXXXVII, p. 395.

in Mabill. R. D. p. 539.) a. XXV Hildibold. not. ad uic. Ludouici rec. HONTHEIM. c. l. p. 204.

§. CXXXXVII, p. 396.

Mart. V. M. T. I p. 195, 197.) BOVILLART. c. l. p. 19.

§. CXXXXVII, p. 396.

multis loquentibus tabulis.) a. XXXVII. *Andacher. Not. ad uic. Gazulini rec. et ſubſcr.* poſt haec uerba maioribus ac crebris literis ſcriptum legitur: ✝ VIDIMVS ✝. MVRATOR. t. VI p. 335 Antiq. Ital.

§. CXXXXVIIII, p. 401.

A. VII.) D. VII Id. Aug. a. VII ind. VIIII. Act. Verno palat. BOVILLART. c. l. p. 17.

§. CXXXXVIIII, A. VIIII, p. 402.

Mabill. c. l. p. 685.) LOBINEAV hiſt. de Bretagne preuv. p. 51.

§. CXXXXVIIII, A. XI, p. 402.

qui dicitur Lirinus.) D. III Non. Aug. ind. XIII a. XI act. in Bonaualle. LOBINEAV c. l. p. 54.

§. CXXXXVIIII, A. XXV, p. 406.

Marten. c. l. p. 173.) D. III Kal. Aug. ind. XII a. XXV. Act. Remis. KNAVFF. defenſ. Prum. p. 204.

§. CXXXXVIIII,

§. CXXXXVIIII, A. XXVIII, p. 407.

Mabill. t. III ann. B. p. 135.) D. Non. Septembr. ind. XV a. XXVIII. Act. in uilla S. Vedaſti quae dicitur Vallis. BOVILLART. p. 18.

§. CXXXXVIIII, A. XXX, p. 408.

Mabill. c. l. p. 162.) CATEL. hiſt. de Comt. de Toloſ. p. 74.

§. CXXXXVIIII, A. XXXII, p. 409.

Pariſ. t. I p. 470.) BOVILLART. c. l. p. 19.

§. CXXXXVIIII, A. XXXVII p. 410.

Coloniam proficiſcitur.) a. XXXVII in ſucceſſ. Hlotharii VII et imp. II ſucceſſ. Hludouici regis I. (dies et menſis obliterati). Actum Agrippina Colonia ciuitate. MVRATOR. t. VI p. 335 antiq. Ital.

§. CLI, p. 411.

Pertois ſiluam de Hur, etc.) GVICHENON Bibl. Sebuſian. p. 181 in Confirmatione donationum monaſterii Cariloci, a Philippo Auguſto, Francorum rege: quas eccleſias et uillas Boſo Rex dedit in eleemoſynas memorato Radeberto, Epiſcopo, et eccleſiae Cariloci; et idem Radebertus per praeceptum Caroli M. ſibi fecit confirmari.

§. CLI, 6 p. 413.

reliqua deſunt.) CATEL. hiſt. des Comts de Toloſ. p. 167 in charta Ludouici regis a. 1463: monaſterium S. Saturnini Toloſae ord. S. Auguſtini, quod glorioſae recordationis Karolus Magnus praedeceſſor noſter fundauit. (Rectius uindicatur Carolo Caluo, qui in hoc monaſterio alias tabulas dedit). **Pro mon. S. Saturnini,**

§. CLII,

Digitized by Google

§. CLII, 5 p. 414.

Vabrenſ. *corroborari decernimus.*) CATEL. hiſt. de Comt. de Toloſ. p. 71: In nomine ſanctae et indiuiduae trinit. Carolus gratia Dei Rex Franc. et Langob. ac patritius Romanorum. qualiter uir uenerabilis Comes Raimundus ex monaſterio quod ipſe nouo opere iure proprietario aedificauit in loco nuncupato Vabro in pago Lurienſe citra lympham Dordonis - - et ipſum ſanctum locum ſub noſtra defenſione atque dominatione ad regendum nobis uiſus eſt tradidiſſe - - Signum Caroli Regis. Adalguarius Notar. ſcripſit ad uicem Gislenis. Data XIV Id. Aug. ind. X a. XXIV regnante Karolo Rege glorioſiſſ. Act. Pariſiis ciuit. i. d. n. f. a.

INDEX

Digitized by Google

INDEX AVCTORVM.

ACTA SANCTORVM a Io. Bollando, Godefrido Henſchenio, Daniel. Papebrochio, Franciſco Baertio, et aliis S. I. collecta. Antvverp. 1643 ſq. f.

M. ADAMI Bremenſis hiſtoria eccleſiaſtica inter *Lindenbrogii* ſcriptores rerum Germ. ſeptentrional.

AGOBARDI, archiepiſcopi Lugdunenſis, opera, cura Stephani Baluzii. Pariſ. 1666. 8.

AIMOINI monachi hiſtoria Francorum libri IV. Edidit du *Cheſne* t. III Scriptor. et *Freber.* in corp. hiſt. Franc. P. II p. 247.

NICOL. ALEMANNVS de parietinis Lateranenſibus in theſ. Graeu. Ital. T. VIII P. IV.

NATALIS ALEXANDRI hiſtoria eccleſiaſtica ueteris nouique teſtamenti. Paris. 1714. fol.

ELIA DI AMATO lettera, quando il meſtiece di Notai foſſe appo gli antichi celebrevole et di ſomm' onore nelle *lettere erudite* Part. II p. 72 ſq.

ANAMODI Subdiac. Ratiſpon. tradition. Sancti Emeram. in *Pez.* theſ. anecd. t. I P. III.

ANASTASII BIBLIOTHECARII de uitis Romanor. Pontificum a b. Petro Apoſtolo ad Nicol. I adiectis uitis Hadriani II et Steph. VI auctore GVILLELMO bibliothecario t. II. opera Franciſci Blanchini. Romae 1718. f.

ANDREAE presbyteri chronicon in *Menck.* t. I ſcript. Germ. p. 90 et in *Murator.* t. I antiqu. Ital.

ANNALES *Francorum Bertiniani* apud *du Cheſne* t. III p. 150 et *Murator.* t. II ſcript. Ital. p. 491.

ANNALES *Francorum Fuldenſes* ſiue geſta Francorum ab a. 714-883 inter ſcriptores XII Pithoei primus, itemque apud du *Cheſne*, *Murator. Lambec. Labbeum, Reuber. Freber.*

ANNALES METENSES ap. du *Cheſne* t. III p. 262.

ANNALISTA Saxo ab initio regni Francor. usque ad a. 1139 in *Eccard.* corp. hiſtor. medii aeui t. I p. 133.

PAVL. ANTON. exercit. de uita et doctrina Haymonis, epiſc. Halberſtad. reſp. Wilhelm. Eraſmo Arnds. Hal. 1700.

IOANN. THVRNMAIERI uulgo AVENTINI annales Boiorum. edente *Gundling.* Lipſ. 1710. f.

CHRISTOPH. FRIDER. AYRMANNI Sylloge anecdotor. Francof. ad Moen. 1746. 8.

EIVSDEM commentatio de archicancellariorum S. R. Imperii originibus genuinis. Gieſſ. 1746. 4.

BOHVSL. BALBINI epitome rerum Bohemicar. hiſtorica. Prag. 1677. f.

Chronicon Cameracenſe et Atrebatenſe ſiue hiſtoria utriusque eccleſiae abhinc ſexcentis fere annis conſcripta a BALDERICO, Nouiomenſi et Tornacenſi epiſcopo, nunc primum edita et notis illuſtrata per *Georgium Coluenerium.* Duaci. 8. 1655.

STEPHANI BALVZII Capitularia regum Francorum T. II. Pariſ. 1677. fol.

EIVSDEM miſcellaneorum L. VII. Paris 1678-1715. 8.

CAESARIS BARONII annales eccleſiaſtici. T. XII. Colon. Agrip. 1670 ſq. f. in primis T. IX et X.

P. IOSEPH BARRE allgemeine Geſchichte von Deutſchland aus dem Franzöſiſchen überſezt. II Band. Leipzig 1749. 4.

BAVDELOT *de Dairval* de l'utilite des voyages et de l'avantage, que la recherche des antiquités procure aux ſavans. 12. Paris. 1686. 2 Vol. et Rouen 1728. Auctor ſcriptores inter eos referendus, qui diplomata impugnarunt, atque adeo MABILLONII opus prouocarunt. Dubitandi illius rationes excutiunt auctores *du nouveau traité de diplomatique* P. I p. 12 ſq.

GOTTFRID. LEONARD. BAVDIS ad analyſin Monagrammatum Imperatorum et regum Germ. praeparatio. Lipſ. 1737. 4.

EIVSDEM Monogrammatum Imperatorum et reg. Germanorum a Carolo M. usque ad exceſſum Caroli III Analyſis et uſus in probationibus. Ib. eod. anno.

CASP. ACH. BECK de ducatu Franconiae. Ien. 1709.

IO. CAROL. BEHEIM. diſſ. de Archiuis ueter. Chriſtianor. Altdorf. 1722.

IOANNES DE BEKA et *Wilhelmus Heda* de epiſcopis Vltraiectinis, recogniti et notis hiſtoricis, illuſtrati ab Arn. Buchelio Batauo I. C. Vltraiecti 1643. f.

EGGERICS BENINGA hiſtoire von Ooſtfriesland in T. IV Analect. Ant. Matthaei.

IO. HENR. BERGER. diſſ. de iudiciariis cancellariarum praerogatiuis. Vitemb. 1708.

GODE-

Digitized by Google

GODEFRIDI DE BESSEL, Abbatis, Chronicon Gottvvicenſe. Tom. prodromus de codicibus antiquis manuſcriptis, de Imperatorum et regum Germaniae diplomatibus, de eorumdem palatiis, uillis et curtibus regiis atque de Germaniae medii aeui pagis. typis monaſterii Tegernheenſis O. S. Bened. 1732. f.

MAXIMA BIBLIOTHECA ueterum patrum. t. XXVII. Lugdun. 1677. fol.

CONR. FRID. ERN. BIERLING exercit. academica de Carolo I, Imperatore uirtutibus ac naeuis magno, reſp. Frid. Leop. Georg. L. B. de Wartensleben. Rintel. 1738.

SEVERINI BINII concilia generalia et prouincialia graeca et latina t. VII. Lutet. Pariſ. 1636. f.

GERARDI du BOIS hiſtoria eccleſiae Pariſienſis. Pariſ. II Vol. fol. 1690-1710.

IAC. BORNITIVS de inſtrumentis literariis. Dresd. 1626. 4.

IEAN DV BOVCHET la veritable origine de la ſeconde et troiſieme lignée de la maiſon de France. Paris 1661. f.

IAQVES BOVILLART hiſtoire de l'abbaye royale de St. Germain des Prez. Paris 1724. f.

MARTINI BOVQVET ſcriptores rerum Gallic. et Franc. Paris t. VI. f.

ENNO. RVDOLPH. BRENNEISEN Oſtfrieſiſche Hiſtorie und Landes-Verfaſſung. Aurich. t. II f. 1720.

BARNABAE BRISSONII de formulis et ſolennibus populi Romani uerbis libr. VIII ex recenſione Franc. Caroli Conradi. Halae et Lipſ. 1731. f.

Magnum *bullarium* Romanum t. VI cum continuat. in Part. VIII. Luxemburg. 1727-1740. f.

CHRISTOPH. BROWERI antiquitates Fuldenſes. Antvverp. 1612. 4.

EIVSDEM ET IACOBI MASENII antiquitatum et annal. Treuirenſ. t. II. Leod. 1671. f.

GASPAR BRVSCHII Chronologia monaſteriorum Germaniae praecipuorum ac maxime illuſtrium. Sulzbaci 1682. 4.

SVPPLEMENTVM BRVSCHIANVM ſiue centuria ſecunda, quam edidit *Daniel* de *Neſſel.* Vindobonae 1692. 4.

IO. FRANC. BVDDEI diſſ. de uita et doctrina *Hrabani Magnentii Mauri*, reſp. M. Io. Chriſt. Iung-Iohann. Ien. 1724.

CHRIST. GOTL. BVDER. epiſt. de Bibliotheca diplomatica conquirenda. Ien. 1723. et in opuſc.

HENR. Comit. de BVNAV teutſche Kayſer- und Reichs-Hiſtorie. Lipſ. 1728. ſq. 4.

EIVSDEM bibliothecae Catalog. tom. I, in quo ſcripta quamplurima ad diplomaticum apparatum pertinentia indicantur. e. c. p. 651 auctores de origine literarum in genere, p. 652 de arte et modo ſcribendi, p. 656 de ſcribis et librariis ueterum, p. 657 de notis ueterum, p. 660 de materia in qua ueteres ſcripſerunt, ac de liquoribus et inſtrumentis ad ſcribendum adhibitis.

AVGVST. CALMET hiſtoire eccleſiaſtique et civile de Lorraine. Tom. III. à Nancy 1728. f.

P. MARIA CAMPI hiſtoria univerſale di Piacenza 1651. III Vol. fol.

HENR. CANISII theſaurus monumentorum eccleſiaſticorum et hiſtor. ſiue lectiones antiquae, cum notis *Iac. Baſnage.* T. IV. Antv. 1725. f.

P. CARPENTIER O. S. B. Praepoſiti S. Oneſimi Doncherienſis, Alphabetum Tironianum ſeu notas Tironis explicandi methodus cum pluribus Ludouici Pii chartis, quae notis iisdem exaratae ſunt et hactenus ineditae. Paris. 1747. f.

CHRONICON CASAVRIENSE in *Murat.* T. II, P. II Script. Ital. p. 767.

GVILLAVME DE CATEL hiſtoire des Comtes de Toloſe, à Toloſe 1623. f.

IOANNIS DE CHAPEAVVILLE hiſtoria ſacra et prophana nec non politica, in qua non ſolum reperiuntur geſta pontificum Tungrenſium, Traiectenſium et Leodienſium, uerum etiam pontificum Romanorum atque Imperatorum et Regum Franciae usque ad Ludovicum XIII. Auguſtae Eburonum III Vol. 4. 1612, 1616, 1618.

ANDREAE DV CHESNE hiſtoriae Francorum ſcriptores coaetanei T. V. Paris. 1636 - 1649. f.

CAROL. LE COINTE annales eccleſiaſtic. Franc. Paris. t. VIII. 1665 - 1683. f.

HERMANN. CONRING. cenſura diplomatis, quod Ludouico Imp. fert acceptum coenobium Lindauienſe. Helmſtad. 1672. 4.

MARTINI CRVSII annales Sueuici ſiue Chronica rerum geſtarum antiquiſſimae et inclytae Sueuiae gentis. Francof. 1595. f.

IOH. PESSINAE de CZECHEROD Mars Morauicus. 1677. fol.

LVCAE

LVCAE DACHERII Spicilegium ſiue collectio ueterum aliquot ſcriptorum, nou. edit. *Franc. Ioſeph. de la Barre.* III Tom. Paris. 1723. f.

IOH. DIECMANNI ſpecimen gloſſarii MSCti latino theotiſci, quod Rabano Mauro, archiepiſcopo Moguntino, inſcribitur. Brem. 1721. 4.

L'art de verifier *les dates* des faits hiſtoriques, des chartes, des chroniques et autres anciens monumens depuis la naiſſance de notre Seigneur par le moyen d'une table chronologique avec un calendrier perpetuel. à Paris 1750. 4. Prem. et ſecond. Part. par *des religieux Benedictins* de la congregation de S. Maur.

NOUVEAU TRAITE DE DIPLOMATIQVE par deux religieux Benedict. de la congregation de S. Maur. tom. I. à Paris 1750. 4.

IACQVES DOVBLET hiſtoire de l'abbaie de S. Denis en France. Paris. II Vol. 4. 1625.

IO. GEORG. ECCARD. commentarii de rebus Franciae Orientalis et Epiſcopatus Wirceburg. T. II. Wirceb. 1729. f.

EIVSDEM Catecheſis theotiſca. Hanouer. 1713. 8.

EIVSDEM corpus hiſtoricum medii aeui. t. II. Lipſ. 1723. f.

EIVSDEM leges Francorum Salicae et Ripuariorum. Hanouer. 1719. f.

EIVSDEM animaduerſiones hiſtoricae et criticae in IO. FRIDER. SCHANNATI Dioeceſin et Hierarchiam Fuldenſem. Wirceburgi 172-. f.

EIVSDEM gründliche Nachricht von der Kayſerlichen und Koeniglichen alten Salzburg und dem Pallaſt Salz in Francken. Wurzburg 1726. 4.

EIVSDEM origines familiae Habſpurgo - Auſtriacae. Lipſ. 1721. fol.

EKKEHARDI MINIMI Decani S. Galli liber de uita B. Notkeri Balbuli inter Script. rer. Alam. *Goldaſti* T. I.

IO. EGONIS de uiris illuſtribus Augiae diuitis lib. in PEZ. theſ. anecd. t. I.

ELECTA IVR. PVBL. curioſ. Colon. 1696. 4.

ELECTA IVRIS PVBLICI. Ien. 1709 - 1725. 8. XX Vol. et V ſupplem. auctoribus LVDOLPHO et MVLLERO.

GEORG. ENGELBRECHT de inſtrumentis indiſcretis. Viteb. 1707.

Digitized by Google

IO. GEORG. ESTOR. commentarii de miniſterialibus. Argentor. 1727. 4.

IO. HENR. DE FALCKENSTEIN analecta Nordgauienſia. Schvvabach 1734. 8.

EIVSDEM antiquitat. et memorabilia Nordgou. uet. Schvvabach 1734. f.

IO. FRID. FALCKENS Entvvurff einer hiſtoriae dipl. Corbeienſis. Braunſchvv. 1733. 8.

EIVSDEM codex tradition. Corbeienſ. notis criticis atque hiſtoricis ac tabulis geographicis et genealogicis illuſtratus. Lipſ. et Guelpherb. 1752.

IOACH. FRID. FELLERI monumenta uaria inedita. Ien. 1714. 4.

IOANN. PAVL. FINCKE index diplomatum ciuitatis et eccleſiae Hamburgenſis Chronologicus. Hamburg 1751. 4.

FLODOARDI presbyteri et Canonici Remenſ. L. IV hiſtoriae Remenſ. in t. XVII bibl. max. patr.

MARQ. FREHERI commentar. ad D. M. Auſonii Moſellam. Hanouiae 1619. f.

EIVSDEM commentariolus de Lupoduno antiquiſſimo Alemanniae oppido additus commentario priori.

EIVSDEM Origines Palatinae. Heidelberg. 1613. f.

EIVSDEM rerum German. Scriptores cura BVRC. GOTH. STRVVII T. III. Argent. 1717. f.

FRERET reflexions ſur l'etude de l'ancienne hiſtoire, in *Mem. de l'acad. des Inſcript* t. VIII, p. 260.

CAROLI DV FRESNE, *domini du Cange*, Gloſſarium ad Scriptores mediae et infimae latinitatis. t. VI. f. Venet. 1736 ſq.

LENGLET DV FRESNOY methode pour etudier l'hiſtoire. Paris 1735. 8. VIIII Vol. In Tom. V, c. 54 de diplomatibus ita diſſeritur, ut uarii ſcrupuli obiiciantur, quos eximere ſtudent auctores *du nouveau traité de diplomatique* P. I, p. 12.

IO. IAC. FREY commentatio de Muntmannis, qua ſimul quid mundeburdum fuerit uberius oſtenditur. Norimberg. et Altdorfii 1749. 4.

FERDIN. FVRSTENBERG Monumenta Paderbornenſia. Paderbornae 1669. 4. Francof. et Lipſ. 1713. 4.

ERASMI GATTVLA hiſtoria Abbatiae Caſſinenſis T. I. Venet. 1733. f.

EIVSDEM acceſſiones ad hiſtor. Abbatiae Caſſin. Venet. 1734. f.

PETRI GEORGISCH. geſta chronologico - diplomatica. Francof. et Lipſ. 1740 ſq. f.

EIVSDEM corpus iuris Germanici antiqui. Halae 1738. 4.

IOH.

IOH. WILHELM DE GOEBEL. gründliche und vollſtändige Abhandlung aus den Staats-Rechten in den Geſchichten. Helmſt. 1737. 8.
MELCH. HAIMINSFELD. GOLDASTI collectio conſtitut. Imperialium T. III. Francof. 1615. f.
EIVSDEM rer. Alamannicarum ſcriptores aliquot uetuſti, cura HENR. CHRISTIAN. SENCKENBERG. T. III. Francof. et Lipſ. 1730. f.
IOH. GEORG. GRAEVII theſaurus antiquitatum et hiſtoriarum Italiae, continuatus a Petro Burmanno. T. X. Vol. XLV. Lugduni Batau. 1704-1722. f.
P. IGNATII GROPP. aetas mille annorum antiquiſſ. et Regalis monaſterii in Amorbach hiſtorica methodo adumbrata. Francof. 1736. f.
SAM. GROSSER. diſſ. de bullis Imp. aureis inprimis illis, quae in Gorlicenſi aſſeruantur curia 1709. in HOFFMANNI Script. Luſat. t. II p. 320.
VAL. FERD. DE GVDENVS codex diplomaticus. Gottingae in 4. t. I a. 1743. et t. II Francof. et Lipſ. 1747. t. III. Francof. 1751.
SAMVEL GVICHENON bibliotheca Sebuſiana. Lugduni 1660. 4. et in CHRISTIANI GODOFR. HOFFMANNI collectione noua ſcriptorum ac monumentorum rariſſimorum.
FRANC. GVILLIMANNI de epiſcopis Argentinenſibus liber commentarius. Friburgi 1608. 4.
EIVSDEM Heluetia ſiue de rebus Heluetiorum Libri V. Exſtat in theſauro hiſtoriae Helueticae continente lectiſſimos ſcriptores, qui per uarias aetates reipubl. Helueticae rationem, inſtituta, mores, diſciplinam, facta et res geſtas ſermone latino explicarunt et illuſtrarunt. Tiguri 1735. f.
NICOL. HIERON. GVNDLING. Sammlung kleiner teutſchen Schrifften und Anmerckungen. Halle 1737. 8.
SIMON FRIED. HAHNS vollſtändige Einleitung zu der teutſchen Staats-Reichs- und Kayſer-Hiſtorie. Halle und Leipzig 1721 ſq. 4.
P. MARC. HANSIZII Germania ſacra. T. I metropolis Lauriacenſis cum Epiſcopatu Pataujenſi chronologice propoſita. Auguſt. Vindel. a. 1727. T. II. Archiepiſcopatus Salisburg. Chronolog. propoſitus a. 1729. f.
IOANN. HARDVINI conciliorum collectio. T. XII. Pariſ. 1700-1716. f.
IO. CHRIST. HARENBERG. Hiſtor. Eccleſ. Gandershemenſis diplomatica. Hanouerae 1744. fol.

R. P. F.

R. P. F. CHRISTOPHORI HARTMANNI annales Heremi Deiparae matris monaſterii in Heluetia ord. S. Bened. Friburgi 1612. f. it. Francof. 1691. c. fig. f.

HEDA uid. Beka.

IOHANN. MICH. HEINECCII Syntagma hiſtoricum de ueteribus Germanorum aliarumque nationum ſigillis. Francof. et Lipſ. 1709. f.

GEORG. HELWICH. Antiquitates Laurishamenſes inter Ioannis Script. Mogunt. p. 1. Tomi noui.

C. H. (LVDOV. HENSELERI) diſſertatio critico-hiſtorica de diplomate Caroli M. dato eccleſiae Oſnabrugenſi pro Scholis graecis et latinis, qua diploma iſtud authenticum et genuinum eſſe oſtenditur atque contra obiectiones recentioris cuiusdam critici A. I. defenditur. Accedunt uaria Imperatorum ac regum diplomata eccleſiae Oſnabrugenſi conceſſa. Monaſt. Weſtphal. 1721. 4.

MARQVARDI HERRGOTT Genealogia diplomatica Auguſtae gentis Habsburgicae. Viennae Auſtriae 1737. 3 Vol. f.

CHRIST. AVG. HEVMAN. de titulo *Sereniſſimi* Poecil. t. III l. 3. item de titulo *pacifici* 1728. de titulo *Dei gratia.* 1727.

ANNALES HILDESHEIMENSES in Leibnit. t. I ſcript. Brunſuic. p. 710.

HINCMARI Archiepiſcopi Remenſis, opera, cura Iacobi Sirmondi. T. II. Pariſ. 1645. f.

CHR. GODOFR. HOFFMANN. Scriptores rer. Luſaticarum. Lipſ. et Budiſſ. 1719. f. tom. IIII.

DAV. HOFFMANN. diſſ. de Otfrido, monacho Weiſſenburg. Helmſt. 1717. reſp. Georg. Chriſtian. Daetrio.

IO. NICOL. AB HONTHEIM, Ep. Myriophitani et Suffraganei Treuer. hiſtoria Treuirenſis diplomatica et pragmatica inde a tranſlata Treueri praefectura praetorio Galliarum ad haec usque tempora. t. III. Auguſt. Vind. et Herbip. 1750. f.

HROSWITHAE, ſanctimonialis Gandersheim. de geſtis Ottonum panegyris in MEIBOM. ſcript. rer. Germ. t. I p. 705.

HERM. HVGO de prima ſcribendi origine et uniuerſa rei literariae antiquitate Liber. cum notis CHRIST. HENR. TROZ. Trai. ad Rhen. 1738. 8.

WIGVLEI HVND a *Sulzemos* metropolis Salisburgenſis cum notis et additionibus Chriſtoph. Gevvoldi. T. III. Ratisb. 1719. f.

GEORG. CHRIST. IOANNIS rerum Moguntiacarum Vol. II. Francof. 1722. f.

EIVSDEM

EIVSDEM Scriptor. hiſtor. Moguntinenſ. Tom. nouus. Francof. 1727. f.

IO. FRID. IOACHIMS Einleitung zur teutſchen Diplomatik. Halle 1748. 8.

IOHANNIS de IOHANNE codex diplomaticus Siciliae, complectens documenta a primo Chriſtianae religionis Saeculo ad noſtram usque aetatem. Panormi 1743. f.

IO. CHRISTOPH DE IORDAN de originibus Slauicis opus chronologico - geographico - hiſtoricum. Vindob. 1745. f.

CHRIST. IVNCKERS Anleitung zu der Geographie der mittlern Zeiten. Iena 1712. 4.

COSMAE KNAVFF defenſio imperialis liberae et exemtae ſanctiſſ. Saluatoris Ord. S. B. S. R. I. principatus Prumienſis contra archiepiſcopum et Capitulum Metropolitanum Treuirenſe. 1710. fol.

IACOBI DE KOENIGSHOVEN chronicon uniuerſale et Alſaticum, obſeruationibus illuſtratum a IO. SCHILTERO. Strasburg. 1698. 4.

IO. CAR. KOENIG. ſelecta Iuris publ. nouiſſima. XXV Part. 8.

IO. ADAM. KOPPII auserleſene Proben des teutſchen Lehen-Rechts. Marburg. 1739. 4.

IO. GEORG. KVLPISII ſcriptores rer. German. cum praefat. *Schilteri.* Argent. 1702. f.

LOVIS LAGVILLE hiſtoire de la province d'Alſace depuis Iules Ceſar jusqu' au mariage de Louis XV. Strasbourg 1727. f.

PETR. LAMBECII commentar. de Auguſt. bibliotheca Caeſarea Vindobon. l. VII. Vindob. 1665. fol.

LAMBERTI SCHAFFNABVRG. hiſtoria in *Piſtorii* Scriptor. t. I.

CHRONICON LAVRISHAMENSE in Freheri ſcriptor. rer. Germ. T. I p. 83 edit. Struuianae.

CHRISTOPHORI LEHMANNI chronica der Freyen Reichs-Stadt Speier. 4te edition durch Ioh. Melchior Fuchs. Franckfurt 1711. fol.

GODOFR. GVIL. LEIBNITII codex iuris gentium diplomaticus. Hanouer. 1693. f. Eius mantiſſa. ib. 1700. f. praefatio ualde memorabilis.

EIVSDEM epiſtolae ad diuerſos editae, curante *Chriſtian. Kortholto.* Vol. IV. Lipſ. 1734 ſq. 8.

EIVSDEM ſcriptores rer. Brunſuicenſium. T. III. Hanouer. 1707, 1710, 1711. f.

IOANN. LETZNERI chronica oder Beſchreibung des Lebens und Thaten Kayſers Ludouici Pii, vvie derſelbe das Freyſtifft Corbey geſtifftet etc. ibid. 1604. 4.

Digitized by Google

IO. GEORG. LEVCKFELD. Antiq. Gandersheimenſ. Wolffenb. 1709. 4.

ERPOLDI LINDENBROGII Scriptores rer. Germanicarum ſeptentrionalium uicinorumque populorum; ex edit. *Io. Alb. Fabricii.* Hamb. 1706. f.

HERMANNI VLR. DE LINGEN diſſ. qua diploma Bilchildis monaſterio ueteris cellae apud Moguntinos conceſſum ſuppoſititium eſſe probatur. in *Bibliotb. Lubec.* Vol. I p. 597.

GVY ALEXIS LOBINEAV hiſtoire de Bretagne. II Vol. fol. Pariſ. 1707.

VAL. ERNST LOESCHERS hiſtorie der mitlern Zeiten. Leipz. 1725. 4.

IO. GEORG. LORY de origine et progreſſu iuris Boici ciuilis antiqui commentatio I. Ingolſtad. 1748. f.

IO. PETR. DE LVDEWIG Geſchichtſchreiber des Biſchoffthums Wirzburg. Franckfurt 1713. f.

EIVSDEM nouum Volumen ſcript. rer. Germanic. plurimam partem nunc primum editorum ex Cod. MSCt. T. I et II. Francof. et Lipſ. 1718. f.

EIVSD. reliquiae Manuſcriptorum omnis aeui diplomatum ac monumentorum ineditorum adhuc. T. I Praefatio de uſu et praeſtantia diplomatum et diplomaticae artis. Porro de bellis diplomaticis, cum in Gallia excitatis, tum in Italia atque in ſupremis Germanici imperii tribunalibus. Inde haurire licet cum auctorum artis diplomaticae pleniſſimam notitiam, tum libros refertos diplomatibus, imo uiginti quatuor in cauſis momentoſis proceſſus, qui pendent a diplomatum fide aut genuina aut ſubleſta. Francof. et Lipſ. 1720. 8.

CHRONICON LVNAELACENSE iuxta ſeriem Abbatum, trina rerum memorabilium genera recenſens, ex Archiui manuſcriptis antiquonouis collectum ab archiuario Lunaelacenſ. 1748. 4.

IO. CHR. LVNIG. Teutſches Reichs-Archiv. XXIV Vol. Leipz. 1710 - 1722. f. in primis ſpicilegium eccleſiaſticum.

LVPI, abbatis Ferrarienſis, epiſtolae in *Andr.* du *Cheſne* t. II ſcript.

IO. MABILLON. Acta ſanctorum ordinis S. Benedicti ab a. 480-1100. Pariſ. 1668-1701. IX Vol. fol.

EIVSD. Annales ordinis S. Benedicti. Pariſ. V Vol. fol. 1703-1713.

EIVSD. de re diplomat. L. VI Lutec. Pariſ. 1681. f.

EIVSD. libror. de re diplom. ſupplementum. Lutec. Pariſ. 1704. f.

EDITIO SECVNDA rei diplomat. ab ipſo auctore recognita, emendata

data et aucta prodiit. ib. 1707. f. praemittitur praefatio Theoderici Ruinarti, in qua hic in primis contra Hickeſium diſputat.
THOM. MADOX formulare Anglic. a differt. concerning ancient charters.
MARTIN. MAGER. a *Schoenberg* de aduocatia armata. Francof. 1685. f.
BERNARDI A MALLINCKROT commentatio de Archicancellariis S. R. I. ac Cancellariis imperialis aulae in Iac. Wencker. Collect. Archiui p. 209 ſq.
DOMENICO MARIA MANNI nuova propoſizione concernentè la diplomatica nelle memorie della ſocietà Colombaria. Fiorent. Vol. I p. 241. Firenze 1747. 4.
CORNELII MARGARINI Bullarium Caſſinenſe. Venet. 1613. f.
EDMVNDI MARTENE et VRSINI DVRAND. ueterum ſcriptorum et monumentorum hiſtoricorum, dogmaticorum, moralium ampliſſima collectio. T. VIII. Pariſ. 1724 ſq. in fol.
GILBERT. MANGVIN diſſ. hiſtorica et chronica de Godeſchalco in t. II uindiciar. praedeſtinat. et grat. c. V.
ANTONII MATTHAEI ueteris aeui analecta editio ſecunda V Tomis comprehenſa. Hagae Comitum 1738. 4.
HRABAN. MAVRVS de inuent. lingu. et not. antiqu. in *Goldaſt.* ſcript. rer. Alam. T. II P. I.
HENRICI MEIBOM. rerum Germanicarum T. III. Helmaeſtad. 1638. f.
P. CAROLI MEICHELBECK hiſtoria Friſingenſis. T. II ab a. 724-1724. Auguſtae Vindel. et Graecii 1724.
IO. BVRCKH. MENCKE Scriptores rer. Germanic. praecipue Saxon. t. III. Lipſ. 1728 ſq. f.
ANNALES METENSES. Vid. Annales.
SIBRAND MEYERS Frieſiſche Merckvvürdigkeiten vom Anfang der Nation. Leipz. 1747. 8.
IO. MEZLER de uiris illuſtribus S. Galli in Pez. theſ. anecd. t. I.
AVBERTI MIRAEI opera diplomatica et hiſtorica edit. ſecunda auctior et correctior. Cura Io. Franc. Foppens T. III. Bruxell. 1723. f.
DV MONT, Baron de Carels-Croon, corps univerſel diplomatique du droit des gens. à Amſterd. et à la Haye 1726-1731. f. XIV Tom.
BERNARD *de* MONTFAVCON palaeographia graeca. Pariſ. 1708. fol.
IO. IAC. MOSERS Staats-Recht des Churfürſtl. Erzſtiffts Trier, vvie auch der gefürſteten Abtey

Prümm und der Abtey St. Maximin. Leipz. und Francf. 1740. f.

EIVSDEM Staats - Recht des H. R. R. Stadt Aachen. ib. 1740. f.

EIVSDEM Staats - Recht des Fürſtl. Hochſtiffts Coſtanz, vvie auch der Fürſtl. Abtey Reichenau. Leipz. 1740 f.

LVD. ANTON. MVRATORII rerum Italicarum ſcriptores ab anno aerae Chriſtianae 500 ad 1500. T. XXVII. Mediolani 1723 ſq. f.

EIVSDEM antiquitates Italicae medii aeui T. VI. Mediolani 1738 ſq. fol. Antiquitatibus hiſce uariae inſertae ſunt diſſertationes ad rem diplomaticam potiſſimum pertinentes. Tom. I diſſ. XII de notariis, t. II diſſ. XXXI de placitis et mallis, diſſ. XXXIII catalogus complurium uocum Italicarum, quarum origo inueſtigatur; t. III diſſ. XXXIV de diplomatis et chartis antiquis dubiis et falſis, diſſ. XXXV de ſigillis medii aeui. (Haec diſſ. reperitur etiam in PHIL. ARGELATI diſſ. de monetis Ital. uarior. illuſtr. uiror.) diſſ. XLI de nominibus et agnominibus antiquorum, diſſ. XLII de cognominum origine; t. V diſſ. de aduocatis eccleſiarum et uicedominiis.

EIVSDEM Geſchichte von Italien, ex Ital. ſermone in patrium translatae et annotationibus illuſtratae. Lipſ. P. I ſq. 1745 ſq.

WILHELM NAGGE Rym - Chronick van Holland in GERARD. DVMBAR analect. t. I.

NASSARRE bibliotheca univerſal de la polygraphia Eſpannola.

IO. NICOLAI tr. de ſiglis ueterum. Lugd. Bat. 1703. 4.

FRANC. MARIAE NIGRISOLI epiſtola de charta ad D. Liborium Brixianum. Venet. 1699. 8.

NITHARDI Angilberti filii Karoli M. Imp. ex Bertha filia nepotis de diſſenſionibus filiorum Lodhvvici P. ad a. usque 843 L. IV inter ſcript. Pith. p. 433 ſq.

VLR. OBRECHTI Alſaticarum rerum prodromus. Argentorati 1681. 4.

OBSERVAT. SELECT. HAL. t. VII, 14 de titulo *Semper Auguſti.* t. X, 14 de neceſſitate ſcepticiſmi in ſtudio genealogico.

OTFRIDI, monachi Weiſſenburg. Euangelia in Schilter. theſaur. antiquit. t. I.

Defenſe des titres et des droits de l'abbaie *de S. Ouen.* 1743.

R. P. ANTON PAGI critica hiſtorico - chronologica in uniuerſos Annales eccleſiaſticos Baronii. Opus poſthumum. T. IV. Antvverp. 1705. f.

NICOL. de PASSERIBVS tr. de ſcriptura priuata. Lipſ. 1687. f.

FRANC. DAN. PASTORIVS de raſura documentorum. Altorf. 1676.

CHRIST. FRANCISCI PAVLLINI rerum et antiquitatum Germanic. ſyntagma. Francof. ad Moenum. 1698. 4.

IDEM de pagis antiquae praeſertim Germaniae. ib. 1699. 4.

PETRI bibliothecarii hiſtoria Francorum abbreuiata ap. du Cheſne t. III p. 540.

BERNARDI PEZII theſaurus anecdotorum nouiſſimus. Aug. Vindel. et Graecii. T. V. 1721-1728. f.

EIVSDEM et PHIL. HVEBERI codex diplomatico-hiſtorico-epiſtolaris, theſauri anecdot. nouiſſ. T. VI. Graecii 1729. f.

IO. FRIDER. PFEFFINGERI corpus iuris publici ad ductum inſtitutionum iuris publici Phil. Reinhard. Vitriarii elaboratum et in IV Tomos diſtributum. Gothae 1739. 4.

P. PITHOEI annalium et hiſtoriae Francorum ab anno Chr. 708-990 ſcriptores coaetanei XII. Francof. 1594. 8.

IOACHIMI POTGIESSERI commentarii iuris Germanici de ſtatu ſeruorum. Lemgouiae 1736. 4.

CHRONICON QVEDLINBVRGENSE in Leibnit. ſcript. Brunſuic. t. II p. 272.

RABANI MAVRI opera. Colon. 1626. VI Vol. f.

MAXIMIL. RASLERI uindicatio contra uindicias hiſtoricas Tenzelii. Part. II. Campedonae 1711. f.

RATPERTI monachi S. Galli liber de origine et diuerſis caſibus monaſterii S. Galli in Alamannia, inter Goldaſti ſcriptor. rer. Alaman. T. I.

REGINONIS, Abbatis Prum. chronica in *Piſtorii* ſcriptor. rer. Germ. t. I p. 2.

IO. IAC. REINHARDS juriſtiſch- und hiſtoriſche kleine Ausführungen. Gieſſen 1745. 8.

S. REMBERTI uita S. Anſcharii in Lindenbrog. ſcriptor. Septentr. et Staphorſt. hiſt. eccleſ. Hamburg. P. I.

SIM. RETTENPACHERI Annales monaſterii Cremiſanenſis. Saliſb. 1677. f.

F. BERNARDO MARIA de RVBEIS diſcorſo iſtorico-cronologico-diplomatico ſulla una antica pergamena di Venezia. in Venezia 1749. 8.

DIONYSII SAMMARTHANI Gallia Chriſtiana in prouincias eccleſiaſticas diſtributa, quae ſeries et hiſtoria omnium archiepiſcoporum, epiſcoporum et Abbatum Franciae uicinarumque ditionum ab origine eccleſiarum ad noſtra tempora deducitur, et ex authenticis probatur inſtrumentis. Pariſ. VIII Vol. f. 1716 ſq.

IOH. FRID. SCHANNAT. corpus traditionum Fuldenſium; accedit patrimonium S. Bonifacii ſeu Buchonia uetus. Lipſ. 1724. f.

EIVSDEM Vindemiae literariae Collect. II. Fuld. et Lipſ. 1723, 1724. f.

EIVSDEM dioecefis Fuldenſis cum annexa ſua Hierarchia. Francof. 1727. f.

EIVSDEM hiſt. epiſcopatus Wormatienſis. Francof. 1724. f.

EIVSDEM hiſtoria Fuldenſ. Francof. 1729. f.

EIVSDEM Vindiciae quorundam Archiui Fuldenſis diplomatum ab Eccardo perperam impugnatorum. Francof. ad Moen. 1727. f.

NIC. SCHATENII Annales Paderbornenſes. T. II. Neuhuſ. 1693, 1698. f.

CHRISTIAN. LVDOVICI SCHEIDII origines Guelficae, quibus potentiſſimae gentis primordia, magnitudo uariaque fortuna usque ad Ottonem, quem uulgo puerum dicunt ex aequalium ſcriptorum teſtimoniis etc. deducuntur. tom. III. Hanouerae. 1750. f.

CAROLI SCHENKEN diſſ. de ortu et retractu feudali. Altorfii 1717.

IO. IAC. SCHEVCHZERI et IO. LOCHMANNI alphabeta ex diplomatibus et codicibus Thuricenſibus. Tiguri 1730. f.

EIVSDEM de libertate eccleſiarum Germaniae libri ſeptem. Ienae 1683. 4.

EIVSDEM theſaurus antiquitatum Teutonicarum eccleſiaſticarum, ciuilium, literariarum. Vlm. 1728. f. t. III.

BENED. SCHMIDTS gründliche aus den teutſchen Reichs-Staats und den beſondern Hochſtifft Würzburgiſchen Geſchichten, denn ohnlaugbaren Vrkunden und der alten teutſchen Gerichts-Verfaſſung erleuterte Beleuchtung des dieſem Hochſtifft von ſeinem erſten Vrſprung an in einem ohnverneinlich geſchloſſenen Land competirenden Herzogthums zu Francken. Franckf. und Leipzig 1751.

IO. ANDR. SCHMID. diſſ. de conciliis Moguntinis in *Iohann.* Script. rer. Mogunt. tom. nouo p. 281.

IO. DAN. SCHOEPFLINI Alſatia illuſtrata Celtica, Romana, Francica. Colmariae 1751. f.

CHRISTIAN. SCHOETTGEN und GE. CHRISTOPH. KREYSIG diplomatiſche Nachleſe der Hiſtorie von Ober-Sachſen. Dresden und Leipzig 1730. 8.

CONR. SAMVEL SCHVRZFLEISCH de diuiſione imperii Karolini diſſ. reſp. Zachar. Zvvanzig. Witenb. 1682. 4.

CHRIST.

CHRIST. GOTLIB. SCHWARZII ex hiſtoria Arnolfi Imp. ſententiae quaedam dubiae et controuerſae, reſp. Carol. Bened. Ebner ab Eſchenbach. Altorf. 1744.

EIVSDEM gründliche Ausführung der des H. R. R. Stadt Nürnberg ex commiſſione perpetua Augu- ſtiſſ. Imp. et Imperii zukommenden- und etliche Saecula hindurch ruhig und ohne dem geringſten Wiederſpruch gehabten Vervvahrung der Reichs-Inſignien, auch daraus von ſelbſten abflieſſende beſtgegründete Reproteſtation, vvelche den neuerlichen unbefugten und vviderrechtlichen Aachiſchen Proteſtationen und übel anmaſslichen Anſprüchen auf gemeldte Inſignien a. 1742 entgegen geſtellt vvorden. Altorf. f.

Immedietas Ordinis Benedicti contra abuſus aduocatiae et ſenſim imminentem ſuperioritatem territorialem regionum dominorum ex hiſtoria, iure, nec non documentis fide dignis afferta. 1751. f. Actenmäſſige Geſchichts-Erzehlung in Sachen Sr. Hochfürſtl. Durchl. Fr. Franciſcae Sibyllae Auguſtae, vervvittibter Fr. Marggräfin zu Baaden-Baaden, jezo Sr. Hochf. Durchl. Herrn Ludvvig Georg Marggrafen zu Baaden-Baaden contra Herrn Abten und Convent des Cloſters SCHWARZACH S. Bened. Ordens Strasburger Biſthums praetenſi mandati de non turbando in notoria poſſeſſione ſuperioritatis territor. 1748. fol. (Auctore DEVREN. Aduocat. Camer. Imper.)

CHR. HERM. SCHWEDERI theatrum hiſtoricum praetenſionum et controuerſ. illuſtrium, cum acceſſionibus Adam. Frid. Glafey, Lipſ. 1727. f.

HENR. CHRIST. SENCKENBERGII ſelecta iur. et hiſtoriar. t. VI. Francof. 1734-1742. 8.

EIVSD. flores ſparſi ad ius Auſtregar. Gieſſ. 1739. 4.

EIVSD. Imperii Germanici ius ac poſſeſſio in Genua Liguſtica eiusque ditionibus a primis originibus usque huc repetita ac uindicata fide monimentorum tum impreſſorum, tum anecdotorum praecipue, quorum codicillus adiectus eſt. Hanouer. 1751. 4.

CAROLI SIGONII opera omnia edita et inedita. Nunc primum collegit ſuasque animaduerſiones in aliquot ipſius Sigonii opuſcula adiecit Philippus Argelatus Bononienſ. Mediolani 1732. T. VI. fol.

DIEDERICI VON STADE ſpecimen lectionum antiquar. ex Otfridi, monachi Wizanburg. libris Euangel. Stadae 1708. 4.

BVRC.

BVRC. GOTH. STRVVII corpus hiſtoriae German. Ienae 1730. f.

EIVSDEM iurisprudentia heroica, cura IO. AVG. HELLFELD. Ien. 1743 ſq. P. VI. 4.

SAM. STRYK. diſſ. de raſura, reſp. Mart. Frider. Elerd. Francof. 1691.

NIC. STAPHORST Hamburgiſche Kirchen-Geſchichte t. III. Hamburg 1723 ſq. 4.

WILH. ERN. TENZELII hiſtoricae uindiciae pro Hermanni Conringii cenſura oppoſitae ſic uocatae iuſtae defenſioni ab ipſo coenobio euulgatae. Lindau. 1700. f.

CAROLI LVDOVICI TOLNERI hiſtoria palatina cum codice diplomatico. Francof. 1700. f.

AEGIDII TSCHVDII chronicon. Helueticum herausgegeben von *Ioh. Rudolph Iſelin.* Baſel 1734. f. II Vol. ab a. 1000-1470.

FERDINANDI VGHELLI Italia ſacra. X Tom. Venet. 1717-1722. fol.

De uetuſtate et forma Monogrammatis ſanctiſſimi nominis Ieſu diſſertatio, antiquis emblematibus non antea uulgatis ex Muſeo *Victorio* referta. Rom. 4. 1748. Idem illuſtrant Oſſervazioni di PAOLO MARIA PACIAVDI, Teatino ſopra alciune ſingoldi e ſtrane Medaglie. 4. Neapol. 1750.

Iuſtification du memoire ſur l'origine de l'abbaie DE S. VICTOR en Caux. 1748.

IO. PHILIPP. A VORBVRG hiſtoria Romano-Germanica. t. XII. Francof. 1645. f.

HENRICI WAGENRECK Standhaffte Rettung des Cloſters contra acta Lindauienſia. Embſii ad Rhen. 1646. 4.

CHRIST. GVIL. FRANC. WALCHII cenſura diplomatis, quod Ludouicus P. Imp. Aug. Paſchali I Pont. Rom. conceſſiſſe fertur. Lipſ. 1749. 4.

EIVSDEM diſſertat. de pietate Ludouici P. Imp. Aug. reſp. Io. Chriſtoph. Vogt. Ien. 1748.

EIVSDEM hiſtoria Canoniſationis Caroli M. uariis obſeruat. illuſtrata. Ien. 1750. 8.

IOH. LVDOLF. WALTHERI lexicon diplomaticum. Goettingae 1745. f. cum praefat. *Io. Henr. Iung.*

ANT. WECKENS der Churfürſtl. Sächſ. Reſidenz Dresden Beſchreib. und Vorſtellung. Nürnberg 1680. f.

IAC. WENCKERI apparatus et inſtructus Archiuorum. Argent. 1713. 4.

EIVSDEM collecta archiui et cancellariae iura. ib. 1715. 4.

CHRISTIANI WILDVOGEL progr. de ſigno manus regiae. Ien. 1702.

AVG. FRIDR. VON ZANTHIER Einleitung zu den vier vornehmſten Quellen der Hiſtorie den Geſchichtſchreibern, Steinſchrifften, Münzen und Vrkunden. Leipzig und Goslar. 1730. 8.

NIC. ZYLLESII defenſio Abbatiae Imperialis S. Maximini. 1638. f. iuxta muros Treuerenſ.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

A.

Abbas Corbeienſis prouiſor et patronus conſtituitur monaſterii Herfordienſ. XIIII, 3.

Abbas Prumienſis prouiſor eccleſiae Aquisgranenſis conſtituitur. XVI, 3.

Abbates a rege conſtituti. VIIII, 2, 5.

Abbates eligendi poteſtas nonnullis monaſteriis a rege indulgetur. XX.

Abodritorum rex Gozzomuil occiditur. XXIIII, 1, 9. ipſi ad obſequium rediguntur. XXIV, 9, 11.

Adalramus archiep. Salisburg. XXXI, 10.

Ado foreſtarius Ludouici P. A. LXXX, 9.

Aduocati eccleſiae munus. XVII, 13, 17. XVIIII, 5, 7. XXVII, 3.

Aduocatus eccleſiae Romanae erat Ludouicus German. VII, 1. VIII, 1.

Alauuinus, presbyter. XXVIII, 4.

Albricus, chorepiſcopus. XXVIII, 4.

Alſatia regno Ludouici Germanici accedit. XXI, 6.

Angilberga. uid Engilberga.

Angri. XXII, 13.

Anſcharius archiep. Hamburg. VII, 7.

Anſegiſus archiep. Senonenſ. Pontificis uicarius in Gallia et Germania conſtituitur. VIII, 2.

Ansfridus comes palat. XXVI, 17.

Appendiciae traditionum. XI, 4. XV, 4. XVI, 1, 6, 7, 12, 20, 23. XXX, 3.

Archicancellarii Ludouici Germ. Gozbaldus, Grimaldus, Radleicus, Baldricus, Witgarius, Liutbertus. XXXVI. Carolomanni Theotmarus. LVIIII. Ludouici Iun. Luitbertus. LXXVIII.

Archiuorum fides uindicata. A. VII.

Arno epiſcopus exercitum ducit. XXIV, 15.
Auſtregae. XXVII, 4.

B.

Baculi fidei firmandae cauſſa traduntur. XXII, 12.
Barſcalci. LIIII, 4.
Baſilii Graecor. Imp. legati Ludouico Germ. munera offerunt. XXII, 29, 31.
Benedictus Leuita. XXXI, 11.
Berengarius comes exauctoratus. XXII, 18, 24.
Bernhardi regis Italiae fata. A. LXXVIII, 13.
Bertha filia Ludou. Germ. X, 2. XXXXI, 2.
Betto. A. LXXX, 9.
Bohemici duces XIV chriſtianam religionem amplectuntur. XXIV, 2. quidam ſe dedunt Ludouico R. XXIV, 8. quinque fugiunt. XXXV, 15.
Bohemi pacem petere coguntur. XXIV, 3. uincunt. XXIV, 4.
Boſo adſpirat ad regnum Italiae. LIII, 4. deprimitur. LXXII, 6.
Bribini ducis donatio. XV, 9. XXVI, 6.
Bulgari a Ludouico Germ. petunt praedicatores religionis chriſtianae. VII, 19. XXIV, 2, 5. eorum legati uincuntur. XXIV, 6.

C.

Canonicorum collegia dicuntur interdum monaſteria. X, 2.
Capilli et cutis detractio. LXXII, 5.
Carolomannus, Caroli Calui filius. XXII, 28. in monaſterio S. Albani Mogunt. cuſtodiae traditur. XXIII, 7.
Carolomannus, Ludouici Germ. filius, a patre deficit et eidem reconciliatur. XXII, 19. Carentanis praefectus grauiorum criminum accuſatus prouinciam amittit; e cuſtodia elabitur. XXII, 21. Marcas ſuas recuperat. XXII, 23. in Italiam mittitur ad Carolum Caluum Imperatoris Romani dignitatem appetentem depellendum. XXII, 33. cum Raſtice dimicat. XXIV, 12. regnum Zuentiboldi depopulatur. XXIV, 13. regnum Raſticis inuadit. ib. exercitus eius a Zuentiboldo oppreſſus. XXIV, 14. pugnat cum Marahenſibus. XXIV, 15. cum Ioh. VIII P. uaria tractat. XXXXVII. conſtituit Coſpertum epiſcopum Vercellenſem. XXXXVII, 6. ex teſtamento Ludouici II Imp. regnum Italiae obtinet. XXXXVIIII, 3. LIII, 2. cum fratribus regnum paternum diuidit. LIII, 1. Romani ipſi ſacramentum fidelitatis praeſtant. LIII, 4. regnum ſuum commendat Ludouico fratri. LIII, 5. eius character et familia. LXIII.

Carolus caluus Imp. coronatur. XXII, 33. Caroli et Lotharii foedus contra Ludouic. Germ. XXIII, 2. Caroli tyrannis. XXIII, 5. Carolus a Ludouico Iun. uincitur. LXXII, 1.
Carolus, Ludouici Germ. filius, a daemone uexari putatur precibusque piorum commendatur. VII, 23. Caroli conſenſum et uoluntatem pater Ludouicus in donatione ſua reſpicit. XVI, 22. Carolus patri moleſtus. XXII, 27. Raſticis munimenta deſtruit. XXIV, 13.
Carolus M. diuis adſcribitur. A. LVIII, 7.
Centenarii. XVIIII, 7.
Chriſtiano comiti donat Ludouicus German. mancipia. LXXXI, 1.
Chronicae notae tabularum Ludou. German. XXXVIII. Carolomanni. LXI. Ludouici iun. LXXX.
Cingulum militiae ne ſumant parricidae. XXII, 11.
Comitatus Burcherdi, Waltberti, Albrici, Letti. XVI, 10. Rumoldi XVI, 15.
Comites palatini. XXVI, 7.
Comites recenſetur. XXVI, 8.
Comitiorum negotia. XXVII, 1.
Comitum concilium. XVII, 13. officia. XXIII, 6.
Concilia Colonienſe. VII, 24.
Moguntina. VII, 4, 6, 7, 8, 9, 13, 15. XXII, 11.
Wormatienſe. VII, 21, 22.
Conciliorum auctoritas penes regem erat. VII, 1, 4.
Conſiliarii regis familiares. XV, 4.
Corbeienſe monaſterium ab onere decimarum epiſcopalium liberatur. XVIIII, 4.
Cunradus dux. XXVI, 6.
Czictibor dux Soraborum. XXIV, 9.

D.

Dalemincii proelio ſuperantur. XXIV, 10.
Decimae eccleſiarum XIIII, 2. XV, 1. XVIII, 4.
Diplomata dubiae fidei Ludou. German. XXXX.
Diplomatum genera uaria. A. IIII.
Diſpoſitio mortis cauſſa. XXX, 5.
Diuiſio regni Salfeldae facta. LIII, 1.
Donatio pia redimenda. XV, 7.
Douina ciuitas. XXIV, 10.
Duces recenſentur. XXVI, 6.

E.

Eccleſia Romana reditus e regno Germanico colligit. VIII, 7. e Baioaria. XXXXVII, 2.
Eccleſia ſine dote non dedicetur. VII, 21.
Eccleſiae Bremenſis et Hamburgenſis coniunctio. VII, 7. VIII, 4. cui aduerſatur Guntharius archiep. Colon. VII, 12.

Eccleſiam in pago Niſinenſi Venedorum fundaſſe dicitur Ludouic. German. XXXIX, 6.

Eccleſiarum honori prouidetur. VII, 1, 3, 18, 19. mundiburdium iisdem promittitur. VII, 16.

Eccleſiarum poſſeſſiones, immunitates, iudicia etc. ſigillatim recenſentur e. c.

Alethenſis. A. LXXVII, 11.

Aquisgranenſis. XVI, 3.

Argentinenſis. X, 1. XI, 5. XIII, 1. XXXX, 12.

Arretinae. A. LIII, 12. LXIV, 2.

Atinenſ. A. LXVI, 20.

Cameracenſ. A. LXVI, 25.

Conſtantienſ. VII, 11. XIIII, 1.

Cremonenſis. XXXXVIII, 2.

Curienſ. A. LXVI, 28. LXXXIX, 6.

Friſingenſ. XII, 2. XIIII, 6, 7.

S. Georgii. A. LIII, 16.

Halberſtadenſ. A. LXVI, 31.

Hamburgenſis. XXXX, 16.

Lauſan. A. LXXXIX, 6.

Leodienſ. A. LXXVI, 17, 18. LXVI, 26.

Lucanae. LXII, 2.

Niuernenſ. A. LXXVI, 15.

Nouarienſis. XXXXVIII, 1.

Oſnabrugenſis. VII, 8, 10. XIIII, 2, 3.

Paderbornenſis. VII, 22. X, 3. XIII, 2.

Parmenſis. XXXXVIII, 3.

Patauienſ. XI, 4. XII, 1. XIIII, 4, 5.

Ratisponenſ. XII, 1.

Rothomagenſis. A. LXXVI, 14.

Salisburgenſ. XIIII, 4, 5.

Sedunenſ. A. LXVI, 28.

Spirenſ. XI, 3.

Thuricenſ. A. LXVI, 28.

Traiectenſ. X, 3. XIII, 3.

Treuirenſ. A. LXVII, 4. LXXVI, 11.

Tricaſtin. A. LXVI, 24.

Tridentinae. XIIII, 7.

Vercellenſis. XXXXVII, 6.

Verdenſis. XIII, 4.

Wirceburgenſ. X, 2. A. LXXVI, 21.

Wormatienſ. XI, 1, 2. XXXX, 7, 8, 9.

Eginhardus, Cancell. Caroli M. A. LXIV, 4.

Emtio uenditio fiat in publico placito. XXII, 11.

Engeltrudis Boſonem maritum deſerit. LXXIII, 4.

Engilperga, filia Ludouici Germanici. XXVIII, 2. XXXXI, 3.

Epiſcopi conſtituuntur a rege. VII, 1. VIIII. eorum auctoritas firmatur. VII, 9, 21. contumaces regia uel reipublicae poteſtate requiſita conſtringunt. VII.

Epiſcopi permittente rege aliena concilia adeunt. VIIII, 8.

Epiſcopi uenerabiles. VI, 9. dilecti, fideles. XXXXVI, 3.

Epiſcoporum electionem rex uario modo moderatur. VIIII, 6.

Epochae Ludouici German. XXXVIII. Carolomanni. LXI.

Επιτικιον

Επινικιον Ludouici R. XXXI, 13.
Ercangarius comes ſocer Caroli Craſſi. XXIV, 9.
Ermenricus epiſcopus Patauienſ. XXXI, 8.
Ernuſtus comes honoribus priuatur. XXII, 18. ſocer Carolomanni regis. XXII, 19. XXIV, 4. XXVI, 6.

F.

Fideiuſſores. XXX, 6.
Fines regni Germanici, regnante Ludouico German. XXI. LXXIII, 1.
Fiſcalini ſerui. XXX, 1.
Fiſci iura conceduntur eccleſiis et coenobiis. XIII, 1, 2, 3. XVIIII, 1. XXVI, 4. LIIII, 1.
Foederis Tuſiacenſis teſtes et admonitores. XXII, 22.
Foreſtariorum regis immunitas. A. LXXX, 9.
Foreſtum regium. XVI, 20.
Fragmenta et recordationes diplomatum Ludouici Germ. XXXVIIII.
Franciae orientalis prouinciae. XXI, 9.
Franconiae ducatus ad ep. Wirceburg. non pertinuiſſe uidetur. X, 2.
Francorum et Saxonum diſſidium. XXII, 33.
Fritilo, comes Palat. XXVI, 7.
Furonenſe pactum. LXVIIII, 4.

G.

Geneciae. XXX, 1.
Geographiae mediae aetatis ſtudium. XXI, 9.
Gerburg, filia Ludou. Germ. XXXXI, 4.
Godeſcalci haereſis damnatur. VII, 6.
Gozbaldus ſacri palatii ſummus capellanus. XV, 8.
Gozleni abbatis machinationes. LXXII, 5.
Graeci eccleſiae latinae obiiciunt uaria. VII, 21.
Grimaldus, abbas S. Gall. XXXI, 8.
Gundacher. comes Carentanis praeficitur. XXII, 21. perit. XXIV, 12.
Gundbertus et Elefas clerici commutantur. XVII, 7.
Gunedes perfidi. XXIV, 6.
Guntharii archiep. Colonienſ. conſtitutio de ueris canonicorum iuribus confirmatur. VII, 24.

H.

Haimo epiſcop. Halberſtad. XXXI, 9.
Harudi. XXII, 13.
Hemma, regina. XVII, 9.
Henricus princeps militiae. XXII, 23.
Heſſi comitis permutatio. XVII, 2.
Hildigarda, filia Ludou. German. X, 2. XVI, 20, 21. XXXXI, 1.
Hirmingardis, neptis Ludouici Germanici. XXVIII, 1.
Hrabanus Maurus. XXXI, 2.
Hugonis, Lotharii ex Waldrada filii, turbae. LXXII, 7.
Huxariae uillae poſſeſſio Corbeienſibus confirmatur. XV, 4.

I.

Illuſtres et fideles appellantur duces et Comites. VI, 7.
Immunitatis formulae eccleſiar. XIII. XXXXVIII. definitio. A. LXXVI, 25. monaſteriorum. XVIIII.
Impuberes regulari diſciplinae oblati eam poſtea deferere nequeunt. VII, 21.
Ingenuitatis uindiciae. A. LXXX, 1.
Inbibitionum et poenarum clauſula in chartis Ludouici German. XXXII. Carolomanni. LV. Ludouici iun. LXXIIII.
Inueſtitura per baculum. VIIII, 4.
Inuocationis nominis diuini formula in tabulis Ludouici Germanici. I. Carolomanni. XXXXII. Ludouici iunioris. LXIIII.
Iobannis VIII P. acta cum Carolomanno. XXXXVII. Pontifex ſibi poteſtatem Imperatorem eligendi arrogat. XXXXVII, 4. ſe uicarium regni Italiae dicit. ib. 5. acta eius cum Ludouico Iun. LXVIIII, 1, 2, 3.
Iudaeorum priuilegia. A. LXXX, 9.
Iudicia de controuerſiis eccleſiarum. XIIII.
Iudicium Francorum, Baioariorum et Slauorum. XXIV, 13.
Iudicium S. Coenae. VII, 21.
Iudicum u llarum officia. XXIII, 6.
Iuris canonici ſanctiones de abortu procurato, inceſtu etc. XXVIIII.
Ius eccleſiaſticum. XI, 4.
Iusiurandum ſuper capſas ſanctorum. XIIII, 6. XXIV, 12. per arma. XXV, 2. iureiurando principum diluuntur crimina obiecta. XXII, 21.
Ius publicum. LIIII, 1.

L.

Lambertus Dux Spoleti, Carolomanni adiutor. XXXXVII, 3. LIIII, 4. una cum Adelberto Pontificem ualde affligit. ib.
Lati. XXX, 1.
Leges priſcae confirmantur. XXII, 10.
Libertorum filiarum ius ſuccedendi. A. LXXX, 1.
Lingua ruſtica Romana et theotiſca approbatur in homiliis. VII, 4. publica. XXII, 4, 17.
Linguae theotiſcae cultura. XXXI, 4.
Linones Slaui. XXIV, 9.
Literaria res Ludou. reg. XXXI.
Literarum cultura in eccleſia Lugdunenſi. A. LVIII, 4.
Liutgardis, uxor Ludouici iunior. LXVIII.
Lotharii regni pars additur regno Ludouici Germ. XVI, 7. reddita dicitur Ludouico II Imp. XXI. 8. Carolomannus partem ſuam fratri Ludouico tradit. LIII, 3. LXXII, 4. Ludouicus obtinet partem Lotharingiae Gallicae. LXXII, 6.
Lothario Imp. Lotharius filius in regno ſuccedit. XXII, 14.

Ludolfus

Ludolfus dux. XXVI, 6.

Ludouicus German. non dicitur rex Germaniae. II, 3. non erat Imperator. II, 4. 5. uocatur et iunior et ſenior. II, 7 honorifice appellat patrem, auum, coniugem, filios etc. VI, 2 ſq. ab epiſcopis Galliae conſortio eccleſiae priuatur. VII, 14. acta Ludouici cum pontificibus Romanis. VIII, 3 ſq. hi eum regna Lotharii et Caroli adire nolunt. ib. 10, 13, 14. Ludouici regni fines diuerſi. XXI. Ludouicus rex Baioariae appellatur. XXII, 1. in Saxonia poſſesſiones ſuas uindicat. XXII, 13. Ludouici et Carolomanni filii disſidia. XXII, 19. ſq. Ludouicus concordiam inter Carolum et Lotharium reparare ſtudet. XXII, 20. cum Carolo fratre Tuſiaci foedus init. XXII, 22. de regnis nepotum diuidendis paciſcitur. XXII, 25. theſauros ſuos monaſteriis et pauperibus diſtribuit. XXII, 26. inter filios regnum diuidit. XXII, 30. Ludouicum et Carolum filios cauſſas iubet cognoſcere. XXII, 31. Ludouicus inuitatus in Galliam cum exercitu pergit. XXIII, 4. Ludouici cura rei literariae. XXXI. familia. XXXXI.

Ludouicus iunior patri moleſtus. XXII, 24. ob inaequalem regni diuiſionem. XXII, 27. in Aquitaniam proficiſcitur. XXIII, 3. in Abodritos mouet. XXIV, 11. cum Sorabis dimicat. XXIV, 13. cum Carolo Caluo bellum gerere cogitur. LXXII, 1. comprimit Linones et Siuslos. LXXII, 3. Galliam inuadit. ib. 5. acquirit Bauariam. ibid. et reliquam Lotharingiae partem. ib. 6. cum Normannis fauſte et infauſte pugnat. ib. et 7. Slauos compeſcit. ib. eius familia. LXXXII.

Ludouicus P. Imp. conſtituitur. A. LXXVII, 1. Lothario filio Caeſari uillam Herinſtein donat. A. LXXX, 9.

Ludouicus II Imp. impetrat a fratre Lothario uillam Hibernam. A. CXII.

Luitbertus Archiep. dux belli primarius. XXIV, 15.

M.

Mancuſa. LVI.

Manumiſſionis charta. XXX, 2. A. LXXX, 1.

Marabenſes, ſponſam ducentes, in fauces incidunt. XXIV, 15.

Marca. XXI, 9.

Matrimonium in quarto conſanguinitatis gradu contractum diſſoluendum. VII, 15.

Meginhardus, comes palat. XXVI, 7.

Menſurae agrorum etc. XXI, 12.

Mercatus. XVIIII, 10.

Miſſi dominici et comitum iudicium. XIIII, 6.

Miſſorum officia. XXIII, 6.

Miſſus

Miſſus dominicus ueſtituram peragit. XVI, 19.
Monaſteria regi dona annua caballorum duorum cum ſcutis et lanceis exhibere ſolebant. XVIIII, 9.
Monaſteriorum bona diuiduntur et in uſus ſeculares transferuntur. XXXXVIIII, 4.
Monaſteriorum initia, fundi, iura, immunitates, lites deciſae paſſim recenſentur, e. c.
Altahenſis. XV, 8, 9, 10, 11. XVI, 17, 18. XVII, 15. XVIIII, 7. XX, 3.
Altripienſ. XV, 1, 2.
Amorbacenſ. XXXX, 18.
Augienſ. A. LXVI, 29.
Bergenſ. XVII, 14.
Bobienſis. XXXXVIIII, 4.
Brixienſis S. Saluatoris. LII, 3.
Campidonenſ. XVI, 2.
Caſaurienſis. XXXXVIIII, 3.
Caſtellionis. A. LXXVI, 24.
S. Chriſtinae. LII, 2.
S. Clement. Piſcar. A. CXVIIII, 9.
Corbeienſ. VIII, 3. XIIII, 3. XV, 4. XVI, 5, 6, 7, 8. XVII, 5. XVIII, 1. XVIIII, 2, 4. XX, 2. XXXX, 13.
S. Cornelii Indenſ. XVI, 4. LXX, 5. A. LXXXIX, 6.
Cremiſanenſis. XXXXVIIII, 1, 2. L, 3.
S. Crucis. A. LXXVI, 33.
S. Dionyſii. XVIIII, 10.
Diſertin. A. LXVI, 28.
S. Emerami. XV, 5, 6, 7. XVI, 12, 13, 14, 15, 16. XVII, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14. XVIIII, 5. L, 5. LI, 3.
Eſſendiens. VII, 25.
S. Eugendi. A. LXVI, 22.
Fabarienſ. A. LXVI, 10.
S. Florent. A. CXXXVIII, 11.
Fontanellenſ. A. LXVI, 21.
Francofurtenſ. capellae. LXX, 3.
Fuldenſis. XVI, 1. XVII, 1, 2, 3. XVIIII, 1. XX, 1. XXXX, 1-5. L, 6.
S. Galli. XIIII, 1. XVII, 16, 17. XVIIII, 9.
Gandersheimenſ. LXX, 1. LXXI, 1.
Gemeticenſ. A. LXXVI, 33.
S. Germani. A. LIII, 21, 23, 24. A. LXXVI, 33. A. CXXXVIII, 11.
Herfordienſ. XIII, 3. XVI, 9, 10, 11. XVIII, 2. XVIIII, 3.
Heriſienſis. VII, 22.
Hersfeldenſ. XXXIX, 2.
Ioh. Bapt. Andecau. A. LXXVI, 51.
Lamſpringenſis. XXXX, 20.
Landenvennoch. A. LXXXX, 24.
Laureshamenſ. XVI, 22. XXXIX, 1. LXX, 4.
Lindauienſ. XXXX, 10.
Lunaelacenſ. XVI, 19. XXXX, 17. LI, 1, 2.
Magedunenſ. A. LXXVI, 51.
Maurobacenſ. XVII, 4.
S. Maximini. A. LXVI, 27. A. LXXXX, 25.

Metenſ.

Metenſ. ſiue Medemenſis. XVIIII, 8. LXX, 2.
Nonantulan. A. LXXXXVIII, 18.
Oettingenſis. L, 4. LXX, 1.
S. Petri. A. LXXVI, 33.
Placentini S. Reſurrectionis. L, 1, 2.
Prumienſ. XV, 1, 2, 3. XVI, 3. A. LIII, 24. A. LXXVI, 24.
Rhinaugienſ. XVI, 23. XX, 4. XXXX, 19.
S. Richarii. A. LXXXIX, 6.
Roton. A. LXXVI, 37. A. CXXXVIII, 11.
S. Saturnini. A. CLI, 6.
Schvvarzacenſ. X, 2. A. LXXXX, 26.
Stabulenſ. XXXX, 14.
S. Stephani Argentoratenſ. XXXX, 11.
Ticinenſis S. Mariae Theodotae. LII, 1.
Tigurini. XV, 12. XVI, 20, 21. XVIIII, 6.
Tremonienſ. XXXIX, 3.
Vabrenſ. A. CXXXVIII, 11. A. CLII, 5.
S. Victoris. A. LXVI, 23.
Weiſſenburgenſ. XXXX, 6.
Werthinenſ. XXXIX, 6. LXXI, 2.
Wiſenſteigenſ. XXXIX, 4.
S. Zenonis. LXII, 3.
Monaſterium S. Galli, ab epiſcopi poteſtate abſolutum, ſoli regi ſubiicitur. XIIII, 1.
Monetae ius conceditur epiſcopo Argentinenſi. XL, 5.
Monogramma Ludouici German. XXXV, 2. Carolomanni. LVIII. Ludouici iun. LXXVII, 2.
Mundeburdum. XVIIII, 8.

N.

Neccranuia fiſcus regius. XV, 1.
Negotiatorum priuilegia. A. LXXX, 9.
Nobiles. XXVI, 9.
Notae Tironis. A. XVIIII.
Normanni regnum Ludouici inuadunt. XXV, 1. LXXII, 6, 7.

O.

Obodriti uid. Abodriti.
Ordinum regni auctoritas. XXII, 12. LXXIII, 2.
Otfridus Monachus Weiſſenburg. XXXI, 4.

P.

Pactio Virdunenſ. XXI, 5. XXII, 7.
Pactum Argentorat. XXII, 4.
Confluentinum. XXII, 17.
Marſnenſe. XXII, 10, 12.
Pagorum recenſio. XXI, 10.
Permutationes rerum eccleſiaſt. auctoritate regis ſuſceptae. XII. monaſteriorum. XVII. caute peragendae. XVII, 13, 15. ſolenniter inſtitutae. LXXVI, 49.
Peroldus presbyter. XXVIII, 4.
Phaat, lex plena Alamannor. XXVIII, 3.

Picturae uineae. XXX, 3.
Piſcatio. XVI, 19, 23. XXX, 3.
Placiti exemplum. XXVII, 2.
Placitum Paderbornenſe. VII, 2.
Vlmenſe. VII, 11.
Wormatienſe. VII, 12.
Poenae criminum. XXX, 8.
Poenae eccleſiaſticae. VII, 15. conuentionales. XII, 1, 2.
Praeſcriptio XXX annorum. XIIII, 7. XXX, 4.
Praeſtaria. XV, 5.
Preces in tabulis ſuis poſtulant reges. Ludouicus German. XXXIII. Carolomann. LVI. Ludouici iun. LXXV.
Priemperg locus. A. LIV, 16.
Probus. XXXI, 7.
Proceres regis adiutores et cooperatores. XXII, 12.
Proedria regis Galliae. LXXIII, 3.
Promulgationis formula tabularum Ludouici Germ. III, V. Carolomanni. XXXXV. Ludouici Iunior. LXVII.
Prooemia diplomatum: Ludouici German. IIII. Carolomanni. XXXXIII. Ludouici iunior. LXVI.

Q.

Quaeſtionarii et praefecti ne ſint aduocati. XXII, 13.

R.

Rameslоa cella. XXXX, 16.
Raſticius, Winidorum regulus, auxilium fert Carolomanno. XXII, 19. dux Morauorum conſtituitur. XXIV, 3. a Ludouico Rege deficit. XXIV, 7. fidem iterum iurat. XXIV, 10. cum Carolomanno pugnat. XXIV, 12. uictus. XXIV, 13. captus oculis priuatur. 16.
Ratpodus comes in mon. S. Emerani beneficus. XV, 7. perfidus priuatur bonis. XVI, 16.
Reginarius epiſcopus Patauienſ. pallium a Pontifice R. impetraſſe fertur. XIIII, 4.
Rempertus archiep. Hamburg. per baculum a rege inueſtitur. VIIII, 4.
Res eccleſiaſticae uendi aut in beneficium dari prohibentur. XVIII.
Res proprietatis regis. XXVI, 3. LIIII, 3.
Rex cauſſas grauiores ſibi diiudicandas reſeruat. XVIIII, 8.
Rudolphus, monachus. XXXI, 5.
Rudolfus Normannus in proelio cadit. XXV, 3.
Rudoltus, comes palat. XXIV, 8. XXVI, 7.
Ruthardus, monachus. XXXI, 6.

S.

Sacerdotum iudicium. XXII, 4.
Sacrorum ius ſibi uindicat Ludouicus German. VII.
Salinae. XV, 11. XVI, 6.

Scribendi

Scribendi origo. A. XIIII.
Sigifridus rex Danorum foedus cum Ludouico Germanico init, et apud eum filii loco uult haberi. XXV, 2.
Sigibardi comitis permutatio. XVII, 3. perfidia ac poena. XXII, 18.
Sigilla Ludouici German. XXXVII. Carolomanni nullum. LX. Ludouici iun. LXXVIIII.
Siusli Thuringiam deuaſtant. XXIV, 12, 16. LXXII, 3.
Slaui. XXX, 1.
Slauicae res XXIIII.
Sorabi perdomantur. XXIV, 5, 9, 13, 16.
Spurii ab hereditate excluſi. LXXIII, 6.
Stellingorum ſactio. XXII, 6.
Stiftinc, capella. XVI, 16.
Suabi. XXII, 13.
Subſcriptionis et ſigni commemoratio in tabulis Ludou. German. XXXIIII. Carolomanni. LVII. Ludouici lun. LXXVI.
Subſcriptionis regiae formula in chartis Ludou. Germ. XXXV, 1. Carolomanni. LVIII. Ludouici iun. LXXVII.
Succeſſio in regno. XXII, 10. XXIII, 2.
Suſpecta diplomata Ludouici German. XXXX. Carolomanni. LXII. Ludouici iun. LXXXI, 2.
Synodus Tullenſis. VII, 17.
Piſtenſis. VII, 18.

T.

Tabamuizil dux Obodritorum. XXIV, 9.
Teloneum. XVIIII, 10.
Teodo referendarius Lotharii Imp. A. LXXX, 9.
Territorium. XXVI, 5. LIIII, 3.
Teſtes per aures tracti. XII, 1. XXX, 7.
Thachulfus dux Sorabici limitis. XXIV, 4, 9. XXVI, 6.
Theodorico foreſtum conceditur. XXXX, 15.
Theodrada, amita Ludou. Germ. X, 2.
Theotmarus, archiep. Salisburg. pallium accipit. XXXXVII, 2. Archicancellarius Carolomanni. LVIIII.
Thiota, pſeudo-prophetiſſa. VII, 5.
Timo, comes Palat. XXVI, 7.
Titulus Ludouici German. II, 1. VI, 1. Carolomanni. XXXXIII. Ludouici iunioris. LXV.
Tractoria. A. LXXVII, 5.
Tutela regia eccleſiarum. XIII. monaſteriorum. XVIIII.

V.

Venationes. XV, 10. XVI, 19.
Venerabiles dicuntur epiſcopi et abbates. VI, 7.
Veneti. A. LV, 2.
Venna. XV, 1, 3.

Digitized by Google

Verlinus, Cancellarius Caroli M. A. LXIV, 4.
Veſtitura. XII, 2. XIIII, 1, 7. XVI, 4.
Villae et loci pagis adſcribendi. XXI, 11.
Vineae. XIIII, 7. XV, 10. XXX, 3.
Vinearum pictura. XVI, 8.
Viſitationis eccleſiaſticae impenſae definiuntur. XIIII, 3.
Vlmenſis conuentus. XXII, 16.
Vngari. XXIV, 9.
Vto comes exauctoratus. XXII, 18, 24.

W.

Walafridus Strabo. XXXI, 5.
Werinharius comes honoribus priuatur. XXII, 24.
Werinherus comes. XXVIII, 4.
Wernharius comes res monaſterio Prumienſi ablatus reſtituere iubetur. XV, 2.
Wicbertus epiſcop. Hildesheimenſ. XXXI, 12.
Wilhelmus comes tradit res proprietatis ſuae monaſterio S. Emerami. XV, 6.
Wilibertus archiep. Colonienſ. ſine Pontificis Rom. conſultu conſtituitur. VIII, 11. VIIII, 3.
Winedi. XXIV, 9, 10, 15.
Wito miniſterialis et princeps foreſtorum. XVII, 7.
Wiztrachus dux Bohem. XXIV, 2.

Y.

Y quid in monogramma titulis ſignificet. A. LXII, 4.

Z.

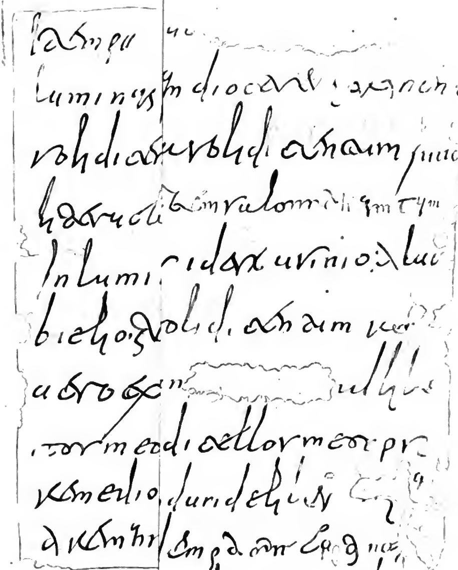
Zuentiboldi, nepotis Raſticis, regnum Carolomannus inuadit, cui ille ſe dedit. XXIV, 13. Zuentiboldus opprimit Baioar. exercitum. XXIV, 14. pacem petit et cenſum promittit. XXIV, 16.

CORRIGENDA.

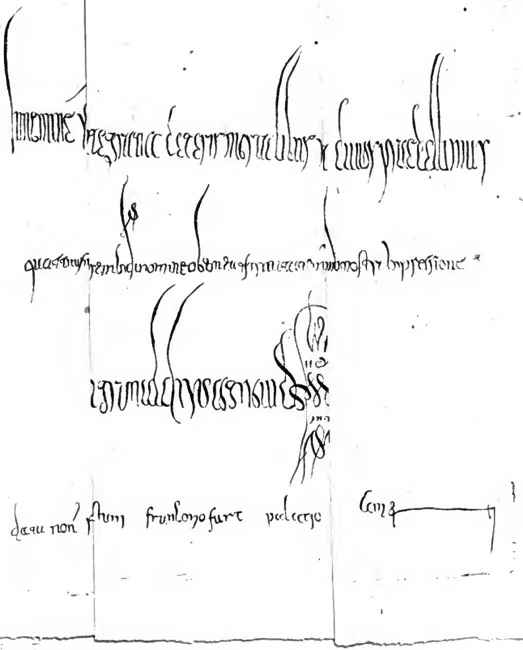
Pag. 14 l. 24 leg. praefuit.
70 l. 10 leg. hos.
109 l. 28 l. Burgundiae.
110 l. 24 l. quidem.
151 l. 9 l. redactos.
— l. 14 l. cepiſſe.
163 l. 4 l. liberae.
182 l. penult. l. theotiſce.
185 l. 22 l. ipſi.
191 l. 9 l. indicant.
219 l. antepen. l. iam.
245 in margine 3. l. adiutorem.
259 l. 28 l. praecepti.

Pag. 266 l. 14 l. Ambrichonis.
277 l 27 l. appelletur.
281 poſt l. 12 adde: D. Prid. Id. Nouembr. a. I regni in Ital. ind. XI. ID. t. V p. 672.
295 l. 19 l. feminis.
318 l. 2 l. Chriſtiano.
324 l. 6 l. illam.
353 l. 12 poſt: omnibus, l. et ab omnibus.
374 l. 15 l. opportuna.
378 l. 13 l. habemus.
406 l. 32 l. ablatae. Charta.
417 l. 32 l. ob.

VA1 1508705

Digitized by Google

Digitized by Google

Tab. II.

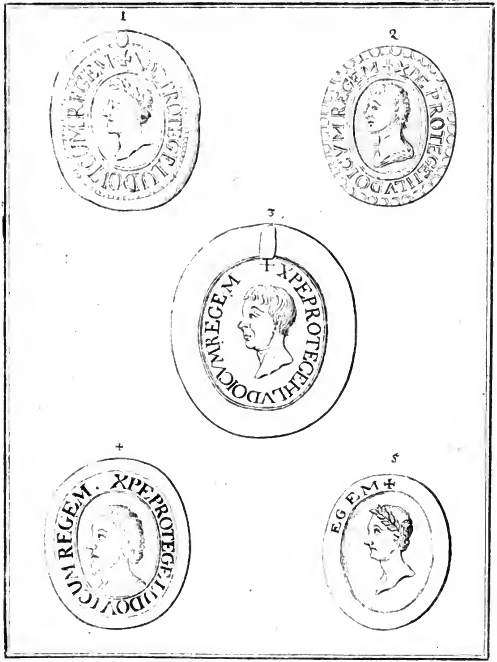

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Tab. IIII.

1
2
+ XPE PROTEGE LVDOICVM REGEM
3
+ XPE PROTEGE HLVDOICVM REGEM
4
XPE PROTEGE LUDOVICUM REGEM.
5
EGEM +

Tab. III.

6

7

8

9

10

11

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

150
J
23

Digitized by Google